Constantin Chiriță

Întîlnirea

*

Editura Eminescu

CONSTANTIN CHIRIŢĂ

Întâlnirea

*

150

EDITURA EMINESCU
1978

Cuprins

CAPITOLUL 1 5
CAPITOLUL 2 25
CAPITOLUL 3 48
CAPITOLUL 4 76
CAPITOLUL 5 91
CAPITOLUL 6 114
CAPITOLUL 7 124
CAPITOLUL 8 141
CAPITOLUL 9 157
CAPITOLUL 10 180
CAPITOLUL 11 190
CAPITOLUL 12 209
CAPITOLUL 13 223
CAPITOLUL 14 261
CAPITOLUL 15 279
CAPITOLUL 16 303
CAPITOLUL 17 327
CAPITOLUL 18 348
CAPITOLUL 19 376
CAPITOLUL 20 402
CAPITOLUL 21 423
CAPITOLUL 22 439
CAPITOLUL 23 465
CAPITOLUL 24 477
CAPITOLUL 25 490

Iubitei mele Gertrud

CAPITOLUL 1

ALEXANDRU SEVERIN NU-L ÎNTÂLNI

nu-l întâlni pe Lucian. Nu-l zări nicăieri. Se uită la ceas. Era ora obişnuită. Şi totuşi fiul său nu se vedea. În aproape doi ani de zile, Lucian nu lipsise niciodată, neprevăzut, de la întâlnirile cu tatăl său. Treceau unul pe lângă altul, fără să se salute, fără să se privească, fără să ştie parcă unul de prezenţa celuilalt.

Lucian lipsea numai în zilele când avea lecţii la facultate. Dar zilele acestea, tatăl său i le cunoştea. Era o zi obişnuită, deci Lucian trebuie să fie în drum spre redacţie, adică trebuie să fie prezent la întâilnire. Se întâmplase aceasta tocmai în ziua în care poate tatăl său s-ar fi hotărât, în sfârşit, să-l oprească şi să-i vorbească. Dar nu, Alexandru Severin nu era în stare să facă acest gest. Îl gândise, îl trăise de nenumărate ori, dar întotdeauna cu convingerea fermă că nu-l va face niciodată. Îşi continuă mersul său agale, parcă fără ţintă. Figura sa rămase imobilă. Nicio clipire nu-i tulbură vederea, nicio cută nu i se adânci pe faţă.

Alexandru Severin făcea parte din categoria acelor oameni pe care, văzându-i o dată, nu-i mai poţi uita. Din această cauză mulţi erau înclinaţi să-l considere un om ciudat. Înalt de peste doi metri, cu umeri neobişnuit de largi, cu un păr negru, bogat, cu o figură aspră, părea un exces de forţă şi energie omenească. Perfect proporţional nimic nu-i ştirbea simetria siluetei. Şi totuşi era ceva la dânsul care contrasta izbitor cu înfăţişarea sa de uriaş. Atitudinea şi mersul său.

Oamenii întorceau privirile după el deoarece nu-şi puteau închipui că această întruchipare exagerată a speţei umane poate să fie altceva decât o radiere de forţă şi nerv. Atitudinea lui Alexandru Severin era, însă, dimpotrivă, aceea a unui holtei visător, cu mult sub vârsta pe care tăieturile adânci de pe faţă nu făceau decât să i-o scoată în evidenţă. Paşii săi erau paşii unui om care nu merge, ci se plimbă. Cu capul pe spate, puţin lăsat pe umărul drept, urmărind parcă cine ştie ce spectacol tainic pe cer, cu mâinile veşnic în buzunare, legănându-şi domol trunchiul, făcea impresia unui om care rătăceşte fără ţintă, fără grabă printre semenii săi. Această atitudine părea o ofensă la adresa omului simplu, grăbit şi nervos.

Cei care veneau în contact cu el trăiau însă senzaţii de-a dreptul chinuitoare. Faptul că nu puteau vorbi cu dânsul fără să-şi lungească gâtul, că nu-l puteau privi în ochi fără să pară caraghioşi, că simţeau permanent presiunea aproape fizică a făpturii sale, îi impresiona cât se poate de neplăcut. Aproape toţi cei din jurul său nu pregetau să-l califice în sinea lor drept un individ incapabil să participe la suferinţele omeneşti, incapabil să se despartă de conştiinţa superiorităţii sale fizice.

Unul din tovarăşii săi de muncă, Silviu Căciulă, un omuleţ slab şi pirpiriu, se străduise chiar, într-o zi, să-i facă portretul.

— Mă, ăsta-şi bate joc de noi! Mă mir că nu vedeţi! O face pe nebunul cu noi. Nu se grăbeşte când merge pentru că, oricum, nici dracu’ nu s-ar lua la întrecere cu paşii lui de matahală; nu se grăbeşte când lucrează, pentru că, dracu’ să mă ia, dar şi când se scarpină, mâna lui are mai multă putere decât atunci când ne opintim noi să ridicăm un drug de fier; şi cred şi eu că-i convine să umble terchea-berchea pe stradă, fără să-i fie teamă c-o să se ciocnească de cineva. Să mor eu dacă nu se dau şi şarampoii la o parte din calea lui! Îşi bate joc de noi, urangutanul, lua-l-ar dracu’! L-aţi văzut voi vreodată

supărat, ori... ori plângându-se de ceva? Să-mi sară ochii dacă nu-i adevărat, dar şi atunci când a venit fiu-so aici... l-am pândit pe urangutan cum îşi pândeşte hultanul prada... când l-a făcut fiu-so „porc”, zău dacă a clipit măcar!

Silviu Căciulă avea într-un fel dreptate. Nimeni nu-l văzuse vreodată pe Alexandru Severin trist, abătut, necăjit. Dar nici vesel sau măcar bine dispus nu-l văzuse nimeni. Trăia retras. Oamenii nu-i căutau cunoştinţa, cunoscuţii nu-i căutau prietenia. Unii chiar se înfuriau când Alexandru Severin le venea în ajutor. Avea un fel de a ajuta care scotea din sărite. Venea fără să fie chemat, nu sufla nicio vorbă, nici nu aştepta cuvinte de mulţumire. Silviu Căciulă susţinea mereu că ajutorul lui e o batjocură mută faţă de neputinţa respectivului. Ceilalţi aprobau tacit şi evitau „matahala” cu şi mai multă grijă, deşi nu ajunseseră încă să-i asemene cu o brută, cum căuta să-i convingă încetul cu încetul Silviu Căciulă.

Absenţa neprevăzută a lui Lucian îi născu o sumedenie de întrebări lui Alexandru Severin. Tot drumul până la fabrică nu se gândi decât la acest lucru. Nu ştia ce se petrece în sufletul fiului său. Nici nu căuta să afle. Era mulţumit că Lucian acceptase aceste întâlniri *inutile*, că făcuse din ele un obicei statornic. În sinea sa, Alexandru Severin nu putea despărţi întâlnirile de ideea că ele constituiau o punte de legătură, care mai devreme sau mai târziu îi va aduce din nou unul lângă altul. Îl cunoştea prea bine pe Lucian pentru a se mai îndoi că acesta acceptase întâlnirile ca pe ceva gratuit. Din moment ce Lucian le *acceptase,* din moment ce le transformase din întâmplare în obicei, însemna limpede că fiul sau participa conştient la ele, şi aceasta Lucian nu putea s-o facă fără un anumit scop. Şi care putea fi acest scop decât acela al împăcării, al unei împăcări liniştite, fără crize, fără zbuciumări şi flagelări, cum dorea de altfel şi dânsul?

Câţiva ani de zile Alexandru Severin nici nu îndrăznise

să se gândească la ideea că el şi fiul său îşi vor mai da mâna, că se vor mai privi în ochi ca *tată* şi *fiu.* În clipa când Lucian, trecând peste întreaga sa copilărie şi tinereţe, venise la fabrică şi, fără să ţină seama de nimic, îl insultase cu atâta ură, Alexandru Severin îşi închipuise că-şi pierduse iremediabil fiul. Lucian călcase în picioare prietenia cu tatăl său, care începuse din cea mai fragedă copilărie. O prietenie care-i unise mereu în gânduri şi sentimente, o prietenie în care tatăl său se dăruise, se încarnase aproape în Lucian. Gestul fiului părea că înseamnă o ruptură definitivă. Chiar dacă-l făcuse într-un moment de rătăcire, Alxandru Severin îşi cunoştea prea bine fiul pentru a-şi da seama că Lucian va căuta să se convingă că nu greşise, că nu ucisese în el imaginea tatălui său fără să fi fost silit faţă de el însuşi să facă aceasta. Alexandru Severin ştia însă că fiul său avea o profundă justificare morală, peste care structura sa nu-i dădea voie să treacă. Lucian îl insultase în clipa când Alexandru Severin nu mai exista pentru el ca tată şi prieten.

Alexandru Severin nu făcuse nicio încercare de a se explica faţă de fiul său. Aceasta nu putea să o facă decât cu un prieten, or Lucian nu-i mai era prieten. Îşi ascunsese în aerul acela de nepăsare o durere care-l măcina fără încetare. Nu putea să renunţe însă la Lucian. În drumurile regulate de acasă la fabrică şi de la fabrică acasă nu se despărţea nicio clipă de prezenţa acestuia. Retrăia cu intensitate fiecare scenă a prieteniei lor.

Prima lor întâlnire avusese loc într-o dimineaţă ploioasă de vară. Alexandru Severin reconstituia în drumul său obişnuit spre fabrică una din cele mai vechi scene ale prieteniei lor. Lui Lucian îi plăcea nespus în copilărie ca tatăl său să-l ia în braţe şi să-l arunce sus. Uneori se pomenea că întrece în zborul său vârfurile copacilor. Într-un astfel de zbor, Alexandru Severin avusese o ezitare de o fracţiune de secundă provocată de ţipătul îngrozit al nevestei sale. Mâinile lui nu mai reuşiseră să-l prindă pe

Lucian în cădere, deşi într-un fel îi atenuaseră prăbuşirea. Căderea fusese însă gravă pentru Lucian. Lovit, julit, înspăimântat, se agăţase de piciorul tatălui său şi cu ochii plini de lacrimii îi spusese:

— Tată, vezi că nu plâng! Nu plâng!...

Alexandru Severin ascunsese scena şi emoţia reconstituirii ei îndărătul pleoapelor. Şi când deschisese ochii, îl zărise pe celălalt trotuar pe Lucian. Un adevărat bărbat, cu mers hotărât, sigur, cu gesturi de om stăpân pe voinţa lui. Câteva clipe, capul i se golise de gânduri. Întâlnise privirile fiului său, i le susţinuse, apoi îl văzuse cum întoarce brusc şi ostentativ capul în altă direcţie. Gestul lui Lucian îi readusese echilibrul. Nu se oprise din mers şi nici nu-şi urmărise cu privirile fiul. Îşi purtase în continuare paşii, cu aerul acela nepăsător, calm, de holtei visător. La fabrică muncise ca în toate zilele. Nimeni nu remarcase vreo schimbare în latitudinea sa. A doua zi îl întâlnise din nou pe Lucian. La aceeaşi ora, în acelaşi loc. Şi de atunci mereu.

De mult timp Alexandru Severin nu-şi mai privea fiul. Îl simţea însă totdeauna la locul de întâlnire. Şi închidea ochii şi nimeni nu era în stare să-i descifreze expresia feţei. În trecerile sale oarbe pe lângă Lucian, bătrânul aştepta totuşi de fiecare dată ca fiul său să facă în sfârşit gestul de împăcare. Dacă s-ar fi uitat însă uneori în ochii lui Lucian, ar fi descoperit luciri ce l-ar fi cutremurat.

— Bună dimineaţa, nea Sandule.

Era glasul portarului. Ajunsese deci la fabrică. Şi Lucian lipsise de la întâlnire. Oare n-o să mai vină niciodată?... Nu se poate! Trebuie să afle ce s-a întâmplat cu fiul său. Dar cum? Cum?

Nicolae Iuşcă, portarul, se uită cu ochii holbaţi după Alexandru Severin. Îşi frecă bărbia, nedumerit, şi începu să gândească, cu voce tare, conform obiceiului său:

— Asta-i culmea... Niciodată până acum nu s-a întâmplat să nu-mi răspundă la salut. Da-i chiar culmea! Câţi ani să fie?... Cincisprezece ani... I-auzi, bre... pssst...

Te pomeneşti că şi-a lăsat şi a doua nevastă! Să nu-mi dea el bună dimineaţa!... Culmea culmilor... Bună dimineaţa, nea Iulieş...

— Bună, Culăiţă... Da' cu cine te războieşti, bre? Cine nu ţi-a dat bună dimineaţa?

— Nea Sandu! Întâia oară în cincisprezece ani de când îs aici! Mai zi ceva...

Iulieş Livede nu-şi putu ascunde la rândul său mirarea. Ştia că Alexandru Severin, cu toate ciudăţeniile sale, se temea groaznic ca nu cumva tovarăşii săi să-şi închipuie despre dânsul că se ascunde de ei sau că nu-i ia în seamă. Deşi nu participa la discuţii, când era întrebat ceva se străduia să pară atent şi corect. Iulieş Livede era unul din puţinii care reuşiseră sau care încercaseră să-l înţeleagă pe Alexandru Severin. De aceea, remarca portarului, pe care un altul n-ar fi luat-o în seamă, pe dânsul îl puse pe gânduri.

Silviu Căciulă anunţase în hală, cu vocea lui ascuţită:

— Vine urangutanu'!

În fiecare zi rostea aceste cuvinte cu bucuria unuia care face un act de mare curaj. Uneori mergea chiar până la provocare. Striga porecla parcă anume să fie auzit de Alexandru Severin şi să-l întărâte. Sorbea chicotele din jur şi-l privea ţintă pe Severin pentru a-i observa vreo schimbare pe figură. Câţiva muncitori îi atrăseseră atenţia că se joacă prea imprudent cu focul, dar aceasta nu avusese alt rezultat decât să-i mărească îndrăzneala şi bucuria că-i singurul om din uzină căruia nu-i este teamă de urangutan.

Alexandru Severin auzise cuvintele lui Silviu Căciulă şi pentru prima dată îi răspunse, privindu-l câteva clipe. Dacă s-ar fi uitat încruntat la dânsul, dacă i-ar fi scăpărat lumini ameninţătoare în priviri, Silviu Căciulă s-ar fi simţit mândru şi satisfăcut. Privirea lui Severin era însă calmă şi senină. Îşi pusese parcă tot seninul ochilor săi mari, albaştri în acea privire de câteva clipe. Silviu Căciulă n-o

putu suporta. Simţi o furnicătură în şira spinării şi înjură fără motiv:

— Grijania mă-si de maşină!...

Unul din martorii foarte atenţi ai scenei fusese Iulieş Livede, care sosise în hală aproape în acelaşi timp cu Alexandru Severin. Se duse de-a dreptul la Silviu Căciulă.

— Eşti un om în toată firea, mă Silviule. Ce te bagi ca musca sub coada calului?...

— Ia nu mă mai bate la cap! Te-a angajat avocat urangu...

— Eu te sfătuiesc omeneşte... aşa... Ce, s-a legat omul vreodată de tine?

— Nu vezi că-şi bate joc de mine... de noi toţi... Ce se uită aşa la mine? Ce i-am făcut? Că i-am zis urangutan? Pe mine nu mă fac oamenii „chiştoc”?

— Ştii că urciorul nu merge de multe ori la apă.

— Să-ndrăznească numa’... Dacă nu-l...

Iulieş Livede simţise de mult de unde-şi trage curajul Căciulă. Pătrunsese şi acesta firea lui Severin şi era sigur că niciodată uriaşul nu-şi va pune mintea cu el.

— Unde mă vezi aşa... crezi că mi-i frică?... Eu mă...

Nu-şi termină fraza pentru că zări în ochii lui Iulieş o privire plină de compătimire, care-l înfurie peste margini.

— Ce vă bateţi, mă, joc de mine? ţipă el. Ce credeţi că eu nu-s bărbat? Pot, mă, pot! Vreţi să v-o arăt? Îl bag în mă-sa...

Iulieş Livede îi strânse braţul şi-l scutură. Nu mânia, ci durerea pe care-o simţea la drama omuleţului pirpiriu de lângă el îl îndemnă la acest gest. Ştia, ca toţi din uzină, că nevastă-sa îl înşală cu cine nimereşte, că-l bate de-l stinge şi-l face de râs pe la toate colţurile.

— Stai mă omule, că nimeni n-are nimic cu tine... Ia uită-te, bre, ai şi primit comanda de cuzineţi!

Trecerea aceasta bruscă de la un subiect la altul îl zăpăci pentru moment pe Silviu Căciulă. Acest lucru îl şi urmărea, de fapt, Iulieş, care-şi cunoştea tovarăşul ca pe un om foarte simplu şi pământean.

— Ce-are a face asta cu cuzineţii? holbă dânsul ochii.

— Cum ce-are-a face? Bine, mă omule, tu crezi că-i aşa de simplu? O să te dai de cinci ori peste cap până o să pui maşina la punct. Şi astă-seară o să fie un cer grozav...

— Ce-are maşina cu cerul? Ce vrei dumneata la urma urmei?

— Să te liniştești, păcătosule, asta vreau. Nu vezi că se uită Domnica la tine? Eu am spus de mult c-a pus ochii pe tine.

De fapt Iulieş nu se gândise niciodată la asta. Dar cu experienţa lui de viaţă observase că Silviu Căciulă se înrăise şi mai mult de când se angajase Domnica în uzină. Deşi micuţă şi subţirică, deşi trecută de prima tinereţe, avea Domnica un farmec al ei, izvorât poate din vioiciunea şi bunătatea cu care-i cucerise pe aproape toţi muncitorii din hală. Şi mai era pe deasupra harnică foc şi neastâmpărată ca o zvârlugă.

În zăpăceala lui, Silviu Căciulă nu mai reuşi să ia spusele lui Iulieş drept o glumă. Făcuse eforturi ca să se agaţe, să înţeleagă fiecare frază a tovarăşului său şi rămase în acea stare de zăpăceală în care ţi se perindă prin cap totul şi nimic, în care nu ştii de unde ai plecat şi unde ai vrut să ajungi. Ideea sa fixă de inferioritate generală, care-i declanşase mânia, îi fusese destrămată şi acum se simţea gol şi ruşinat. Pericolul era ca această stare să nu-i declanşeze o nouă izbucnire. Dacă obsesia punea din nou stăpânire pe el...

— Uite c-a venit şi tovarăşul inginer! anunţă Iulieş, bucuros că găsise în sfârşit ultimul colac de salvare.

Silviu Căciulă avea o teamă pe care nu era în stare să şi-o ascundă faţă de inginerul Eugen Pârvan. Teama aceasta izvora pare-se dintr-un amestec de respect şi recunoştinţă. Silviu Căciulă greşise cu câţiva ani în urmă o comandă de piese. Toată producţia sa de o săptămână – piese de o mare urgenţă – fusese rebutată. Înfăţişarea lui Silviu Căciulă exprima însă atâta deznădejde când fusese chemat în faţa inginerului, încât acesta trecuse

rebutul pe seama calculelor sale inexacte. Direcţia îi consacră o şedinţă specială şi-l critică extrem de aspru pe inginer. Silviu Căciulă, convins că inginerul va fi dat afară şi văzând că niciun muncitor nu ia cuvântul împotriva acestuia, se apucase să-l critice violent. Pârvan rămăsese în continuare şeful secţiei. Auzind aceasta, Căciulă se dusese la el acasă şi aproape-i căzuse la picioare. Inginerul Eugen Pârvan îl azvârlise pe uşă afară, spunându-i răspicat că la cea mai mică greşeală îl va concedia fără milă. Nimeni în fabrică nu ştia aceasta afară de cei doi. Dar de la întâmplarea aceea, Silviu Căciulă avea o asemenea teamă de inginer, că muncitorii nu întârziaseră s-o observe.

Inginerul Pârvan se opri ca întotdeauna în faţa maistrului Ferenţ Ferenţi. Acesta îl asigură că totul e în ordine şi făcură împreună o raită prin hală. Cuplul era cât se poate de reuşit, sau, mai bine zis, maistrul Ferenţi se străduia să-şi imite până în cele mai mici amănunte şeful. Înalt, slab şi puţin adus din spate, întotdeauna ras proaspăt şi cu îmbrăcămintea curată, aproape elegantă, era o copie aproape fidelă a lui Eugen Pârvan. Doar trăsăturile figurii şi gesturile acestuia din urmă aveau o distincţie pe care maistrul, cu toată străduinţa sa, nu reuşea s-o egaleze. În această privinţă mimetismul său aducea mai mult a maimuţărie şi schimonoseală. Aceasta nu atât din cauza vârstei sale, care o depăşea doar cu câţiva ani pe a inginerului, cât din cauza unui aer de bătrâneţe îndărătnică şi vizibilă, care contrasta cu aerul juvenil al lui Eugen Pârvan, candidat serios totuşi la cifra rotundă de jumătate de secol.

În afară de această manie de a-şi copia şeful, maistrul Ferenţi rămânea în celelalte privinţe el însuşi. Adică era un maistru foarte priceput, autoritar, sigur pe sine, rezistent şi chiar amator de performanţe profesionale, care încercau serios rezistenţa comună. Din această cauză marea lui slăbiciune o constituia strungarul Radu Răduca, spărgătorul tuturor normelor şi, după părerea lui,

„cel mai bun strungar din ţară”. În fiecare zi îl conducea pe inginerul Eugen Pârvan spre strungul lui Răduca, şoptindu-i, după calculele sale, cantitatea de norme pe care o va realiza în ziua respectivă.

— Azi face şapte norme – îi şopti maistrul Ferenţi inginerului Pârvan. Vă dau cuvântul meu că în jumătate de an ajunge la zece pe zi. Zece pe zi, în medie – se simţi dator să repete maistrul Ferenţi.

Înainte de a intra în biroul său, inginerul Eugen Pârvan consideră că e datoria sa să schimbe câteva cuvinte cu Iulieş Livede. Făcea lucrul acesta cu regularitate matematică. Pentru el, Iulieş Livede reprezenta în secţia sa partidul, adică conducerea, şi o conducere trebuie respectată în orice timpuri şi în orice condiţii. Politeţea lui, în scurtele convorbiri cu Iulieş Livede, părea cât se poate de naturală.

Răspunse amabil la salutul lui Iulieş şi-i spuse, cu un ton care, fără să aducă a rugăminte, era cât se poate de corect:

— Domnule Iulieş, te-aş ruga să fixezi consfătuirea pentru altă zi. Sâmbătă după-amiază, ştii şi dumneata, în sfârşit, am de ani de zile program stabilit în după-amiezile de sâmbătă.

Iulieş Livede, la rândul lui, îi răspunse pe un ton care nu aducea cu nimic a scuză:

— A fost o greşeală, tovarăşe inginer. Consfătuirea s-a fixat fără să fim întrebaţi. Nici pentru noi nu e potrivită după-amiaza de sâmbătă. Vom amâna consfătuirea pentru luni.

Pârvan mulţumi cu o mişcare a capului, care arăta în acelaşi timp acordul său deplin pentru propunerea lui Iulieş Livede. Maistrul Ferenţi îl imită întocmai, după care cei doi se îndreptară spre biroul şefului de secţie.

Iulieş Livede zâmbi ca pentru el, apoi îşi aţinti privirile asupra lui Alexandru Severin. Cu mâinile în buzunare, cu capul pe spate, privind parcă spre tavanul halei, acesta îşi supraveghea maşina. Atitudinea sa părea normală, cea

de toate zilele. Alexandru Severin nu era dintre aceia care se agită în jurul maşinii. Muncitorii din hală îl priveau de multe ori cu invidie. Uneori se gândeau la ce s-ar întâmpla dacă Severin şi-ar pune mintea cu maşina. Ce-ar mai rămâne atunci din recordurile lui Răduca? Iulieş Livede îi sugerase de câteva ori lui Severin ideea unei întreceri cu Răduca. Acesta din urmă îl chemase oficial la întrecere. Severin însă rămânea mai departe în nepăsarea lui. Realiza zilnic câte cinci-şase norme, dar cu un sfert din eforturile pe care alţi muncitori le făceau pentru obţinerea unei singure norme. Nu i se putea reproşa nimic. Cine avea curajul să-i spună că nu dă tot ceea ce ar putea da? În afară de Răduca, singurul care-l întrecea, ceilalţi nu ajungeau nici la jumătate din rezultatele sale. Cu toate acestea, conducerea fabricii nu era mulţumită. Nemulţumirea aceasta era însă neoficială, ascunsă, mocnită. Muncitorii erau şi ei nemulţumiţi pentru că nu-l vedeau asudat, agitat, nervos. De aceea începeau să-şi plece tot mai des urechea la spusele lui Căciulă.

Iulieş Livede nu remarcă un timp nicio deosebire în atitudinea lui Alexandru Severin. Dar când se deschise uşa mare a halei şi-l văzu pătrunzând înăuntru pe Mihail Nistor, însoţit de un oaspete necunoscut, sezisă un amănunt care-i şterse orice urmă de îndoială. Severin îi zărise pe cei doi, îşi coborâse privirile asupra maşinii, şi-şi scosese mâinile din buzunare. Iulieş ghici în gestul acesta teama omului care nu vrea ca atitudinea sa să pară o ofensă ori o dovadă de nepăsare faţă de conducerea uzinei. Mai ales că Mihail Nistor fusese un timp ucenicul lui Severin. Gestul lui Severin dură numai câteva clipe. Reveni imediat la atitudinea de mai înainte. Această schimbare fulgerătoare de atitudine i se păru anormală lui Iulieş. Alexandru Severin nu era omul atitudinilor căutate, prefăcute. Se întâmplase ceva cu dânsul. Şi pesemne ceva important. Iulieş Livede deveni curios. Simţi că nu va putea rezista ispitei de a afla ce se petrece

cu omul acela uriaş, înzestrat cu putere puţin obişnuită, de a afla ce se ascunde sub trăsăturile parcă nepăsătoare ale feţei sale.

Maistrul Ferenţi îl smulse pe Iulieş din gânduri:

— Hai fuga-n birou, c-a venit un tovarăş ministru.

Iulieş porni pe urmele maistrului, oarecum înciudat. Se strădui să-şi îndepărteze gândurile, pentru a putea face faţă acestei întâlniri neprevăzute cu ministrul.

În afară de Mihail Nistor, de Eugen Pârvan şi de maistrul Ferenţi, nu se afla în birou decât oaspetele. Era un bărbat tânăr, nu prea înalt, dar bine legat, cu ochii mari, blânzi, cu un zâmbet binevoitor, care părea că nu-i părăseşte niciodată faţa. Lui Iulieş îi făcu o impresie bună. Mai ales că atunci când îşi dădură mâinile, simţi o strângere puternică şi prietenoasă în acelaşi timp.

Mihail Nistor îi prezentă ministrului secţia:

— E secţia noastră numărul unu. Şi ca importanţă, şi ca realizări. Deşi tovarăşul inginer Eugen Pârvan nu prea e partizanul întrecerii, totuşi, datorită eforturilor organizaţiei de partid...

Lui Iulieş Livede nu-i plăcură vorbele lui Nistor. Cu toate că inginerul Eugen Pârvan nu manifestase niciun gest de surpriză, de negaţie sau de aprobare, găsi de cuviinţă să-l întrerupă pe director:

— Muncitorii nu au ce să-i reproşeze tovarăşului inginer...

Iulieş Livede ştia că nu spune adevărul adevărat. Cuvintele îi ieşiseră din gură aproape fără voia lui. Aparent, nu i se putea reproşa nimic inginerului Eugen Pârvan. În secţie nu existau poticneli, anarhie, întârzieri sau incorectitudini. Dar în raport cu capacitatea inginerului Eugen Pârvan... Mihail Nistor avea dreptate, numai că Iulieş simţea că nu din spirit de dreptate făcuse directorul observaţia cu privire la şeful secţiei.

Nistor îl privi nedumerit pe Iulieş. Acesta îi evită privirea, simţindu-se oarecum vinovat.

— Ştim, ştim – rupse ministrul tăcerea penibilă – la

minister tovarăşul inginer se bucură de stimă şi apreciere. Deşi – îşi accentuă dânsul zâmbetul– am dori mult mai mult din partea domniei sale. Am dori, de pildă, să-şi reia cariera universitară... şi chiar la fabrică, mai mult nerv, tovarăşe inginer. La facultate tremura amfiteatrul la cursurile dumneavoastră.

Invitaţia ministrului era caldă şi chiar respectuoasă.

— Exact! Aceasta este şi părerea conducerii! adăugă triumfător Mihail Nistor. Mai mult nerv, tovarăşe inginer!

— Domnule ministru, eu mă străduiesc să-mi fac datoria – se simţi dator să răspundă Eugen Pârvan. Pentru mine, sarcinile sunt literă de lege. Dacă uneori nu le îndeplinim, fiţi sigur că aceasta se datoreşte unor cauze independente de voinţa noastră.

Tonul inginerului Eugen Pârvan era prea oficial. Cei din fabrică i-l cunoşteau. Pentru ministru, însă, care-i fusese student, acest ton constitui o veritabilă surpriză. Fu cât pe-aci să-i spună: „Domnule profesor, nu vă mai recunosc! Credeam...” Dar se opri, gândindu-se la diferite explicaţii.

— V-am ruga, dacă aveţi timp, să ne conduceţi prin secţie, tovarăşe inginer – se adresă ministrul lui Eugen Pârvan. Sunt nerăbdător să vă cunosc *creaţiile.*

— E datoria mea, domnule ministru.

Ministrul avu impresia că Eugen Pârvan caută cu tot dinadinsul să menţină o anumită distanţă între ei. Evita relaţia dintre profesor şi fost student pe care o încuraja ministrul, opunându-i relaţia oficială dintre inginer şi ministru.

Lămuririle pe care le dădu în timpul vizitei prin secţie fură cât se poate de precise şi de amănunţite. Iulieş Livede era chiar uimit de exactitatea fiecărui amănunt. Nu-şi închipuise până atunci că Pârvan, care ieşea foarte rar din birou, poate să ajungă până acolo, încât să ştie ce tip de piese lucrează fiecare muncitor în fiecare zi şi ritmul în care le lucrează. Atunci de ce această lipsă de ambiţie, de entuziasm, de dăruire, de ce ridicase inginerul

acea barieră de netrecut dintre dânsul şi muncitori? Niciodată fostul profesor, care ştia să facă dintr-un student nepăsător o voinţă aprigă, nu rostise un cuvânt de încurajare pentru vreun muncitor, nu-i strânsese mâna nici măcar lui Radu Răduca, la urma urmei strungarul cu care se mândrea o ţară întreagă.

Ministrul zăbovi multă vreme lângă maşina lui Răduca. Îi plăcea mai ales strungarul. De statură potrivită, aproape scund, foarte vânjos, cu figura colţuroasă, exprima dârzenie, ambiţie, voinţă. Îi plăcea însă şi stilul său de muncă. Părea că un ceasornic imaginar îi indică lui Răduca la secundă fiecare mişcare. Şi era atâta armonie în mişcările sale, atâta siguranţă, atâta precizie, că parcă avea loc acolo, în mijlocul halei, o operaţie chirurgicală. Ministrul se entuziasmă pur şi simplu, îi strânse îndelung mâna, îl felicită, îl încurajă, îi dădu adresa de la cabinet şi de acasă, invitându-l să treacă neapărat pe la dânsul când vine în Capitală.

Spre surprinderea tuturor, ministrul cercetă cu foarte mare atenţie maşina lui Alexandru Severin. Pe măsură ce o studia, uimirea lui creştea. Îl nemulţumi la început atitudinea nepăsătoare a uriaşului strungar, dar trecu repede peste ea.

— Extraordinar! Extraordinar! exclamă el spre sfârşit. Dumneata eşti un cap de tehnician de prima mână. Priviţi, tovarăşe *profesor...*

Ministrul îi arătă lui Pârvan câteva dispozitive pe care Alexandru Severin le aplicase la strungul său. Nimeni nu le dăduse până atunci importanţă în secţie. Nici chiar inginerul Pârvan, care considera realizările în producţie ale lui Severin drept un rezultat al forţei sale şi nicidecum al unor inovaţii tehnice.

Pârvan avu o tresărire în faţa acestei descoperiri. Se uită contrariat spre Alexandru Severin. Acesta îi privea pe toţi de sus, neînţelegând parcă ce se întâmplă în faţa lui.

— Interesant! rosti Pârvan, cu o voce nostalgică, visătoare. Îşi reveni însă repede. Da! Domnule Ferenţi, să

notezi la prima din luna aceasta. Trei tipare, un dispozitiv de prindere automată, un şablon complex, în total cinci inovaţii... Avem maşini vechi, domnule ministru. Au ajuns muncitorii să le inoveze... Paradoxal! În toată istoria modernă muncitorii au fost formaţi de tehnică. Fiecare cucerire tehnică a obligat muncitorii să se ridice la puterea posesiunii ei. Avem maşini foarte vechi, domnule ministru, dacă muncitorii nu se mai mulţumesc cu ele.

— Sau poate avem muncitori moderni? sugeră ministrul.

— Asta e imposibil! Evoluţia muncitorului e determinată de maşină. Nu se iveşte din senin. E absurd... domnilor, să vă închipuiţi că strungarii s-au format înaintea strungului, că şoferii s-au format înaintea maşinii şi ţesătorii înaintea războaielor!

— Dar cei care le-au creat? întrebă ministrul.

— Aceia n-au fost muncitori... au fost... Aveţi dreptate, domnule ministru. Iertaţi-mă, aţi fost un student eminent.

Punctul brusc, neaşteptat, pus de Pârvan discuţiei, dacă nu-i nemulţumi, îi uimi în schimb pe toţi cei din jurul strungului lui Severin. Ministrul nu se simţi lovit numai în orgoliul său. Simţea cum se diluează, cum se diformează imaginea acelui profesor tânăr, frumos, cunoscut în Europa, pe care şi-l luase drept model în viaţă. La 35 de ani, profesorul Pârvan stârnise o asemenea vâlvă în politehnica românească, încât o seamă de tineri ingineri se dedicaseră mecanicii ca unei arte. Îşi reţinu cuvintele de reproş şi se gândi că poate întâlnirea aceasta dintre un fost student, astăzi ministru, şi un fost profesor, astăzi inginer şef de secţie, că această răsturnare determinase remarca tăioasă şi ironică de la sfârşit.

Inginerul Pârvan pătrunse parcă gândurile ministrului.

— Iertaţi-mă, domnule ministru, dar vreau să adaug că în ziua de 3 iulie 1942, în amfiteatrul numărul 3, la sfârşitul examenului de mecanică, am declarat că aş fi fericit să vă am cât mai repede coleg de catedră. A fost singura declaraţie publică de acest fel din cariera mea

universitară. Sunt mai bucuros deci să vă dau dreptate dumneavoastră, decât... iertaţi-mă, e ora nouă şi treizeci de minute şi trebuie să semnez notele de comandă...

Ministrul nu încercă să-l reţină. Era emoţionat. Îi adresă totuşi câteva cuvinte:

— Domnule profesor, vă rog totuşi să-mi făgăduiţi că mă veţi vizita cândva. Oriunde doriţi, la minister sau acasă.

Inginerul Pârvan ezită câteva clipe şi, fără să se uite în ochii ministrului, rosti, cu voce înceată:

— Vă făgăduiesc, domnule Bogdan.

Nici Mihail Nistor, nici Iulieş Livede nu ştiau ce atitudine să ia faţă de comportarea lui Pârvan. Niciodată nu-l cunoscuseră sub această înfăţişare. Ministrul îi apucă însă pe amândoi de braţ şi se îndreptă cu ei spre uşa mare a halei. Despărţindu-se de Iulieş, îi spuse, cu un zâmbet misterios:

— Nu ştiu de cine trebuie să vă ocupaţi mai întâi. De Pârvan sau de Severin. Dar dacă se întâlnesc, sare uzina în aer. Şi nu numai uzina...

Iulieş Livede rămase câteva clipe în pragul uşii, cu privirile pierdute, căutând să pătrundă semnificaţia celor spuse de ministrul adjunct. Se vede, pesemne, că în ziua aceea nu-i era dat să-şi ducă până la capăt niciun gând. Maistrul Ferenţi veni aproape alergând spre el:

— Te cheamă urgent domn’ inginer!

Îl găsi pe Pârvan într-o atitudine prea voit calmă şi nepăsătoare.

— Domnule Iulieş, aş vrea să nu vă supăraţi. Vă consider un om deosebit şi numai acest lucru mă determină să fiu franc cu dumneavoastră.

Introducerea i se păru prea reverenţioasă lui Iulieş. Neştiind unde vrea să ajungă inginerul, n-avu cum să se împotrivească acestei politeţi exagerate. Schiţă totuşi un gest de negaţie, care nu-i scăpă lui Pârvan.

— Vă rog, vă rog – îl opri inginerul. Ar trebui în primul

rând să vă mulţumesc pentru... pentru, mă rog, intervenţia dumneavoastră. Îmi imaginez că a fost determinată...

De astă dată Iulieş nu-l mai lăsă să sfârşească fraza. Cuvintele de mulţumire i se păreau întotdeauna convenţionale. Îl întrerupse brusc şi nepoliticos pe Pârvan:

— Lăsaţi, tovarăşe inginer! A interveni şi a mulţumi sunt vorbe care nu vă plac nici dumneavoastră, nici mie. Cel puţin până aici am ajuns să vă cunosc.

Neobişnuit cu astfel de întreruperi, Pârvan renunţă la discursul pregătit dinainte.

— Bine, domnule Iulieş, dar am impresia că ţi-ai creat o situaţie faţă de direcţie, de care mă simt, într-o măsură, responsabil. Nu te-am chemat aici ca să-ţi mulţumesc, ci să-ţi reproşez. Intervenţia dumitale nu era de loc necesară, dacă te gândeşti la prejudiciile pe care ţi le poate aduce.

Iulieş nu reuşi, cu toată strădania, să-şi oprească un zâmbet. Zâmbetul său de indulgenţă îl ofensă pe Pârvan:

— Domnule Iulieş, îţi *cer* un singur lucru: să mă consideri absolut responsabil de toate faptele mele. Asta e tot!

Iulieş Livede nu acceptă acest mod de a închide discuţia. Nu numai sentimentul de om jignit îl făcu s-o prelungească pe o linie mai categorică, ci mai ales convingerea că sosise momentul să aibă în sfârşit o explicaţie cu şeful secţiei:

— Tovarăşe inginer, poate că ar fi fost nevoie să-mi mulţumiţi. Ceea ce am făcut eu sună, într-adevăr, a intervenţie. Nistor are la urma urmei dreptate şi eu trebuia să fiu primul care să-l susţin...

Pârvan avu impresia că se prăbuşeşte tavanul peste el. Nu se aşteptase ca Iulieş să facă o asemenea afirmaţie.

— Dumneata ai minţit? întrebă, cu voce sugrumată,

— Am minţit. Adică mi-am dat seama că mint. Vreau să fiu şi eu deschis...

— Ajunge, domnule Iulieş! Într-adevăr, trebuie să vă mulţumesc. Aţi fost eroic... Cred că aţi urmărit şi un scop, ca toţi eroii moderni. Să mai urcaţi o treaptă...

Iulieş nu luă în seamă insulta, dar crezu că e momentul să treacă peste orice convenţie:

— Tovarăşe inginer, eu vă găsesc dumneavoastră un singur cusur. Îngăduiţi-mi să vi-l spun cu calitatea de om care vă respectă şi vă preţuieşte. Sunteţi prea responsabil. Aş putea spune, ciudat de responsabil. Ca un grădinar care nivelează iarba pentru a da ochiului o privelişte desăvârşită...

— Uniformă, vrei să spui...

— Se poate. Uniformă... N-am vrut să fiu crud.

— Nu văd nicio cruzime.

— Nu uitaţi, tovarăşe inginer, că foarfeca grădinarului, chiar atunci când netezeşte, **taie**. Sileşte firele lungi să rămână la înălţimea celor scurte.

— Prefer, în locul dialecticii, tehnica, domnule Iulieş.

— Foarte bine, tovarăşe inginer. Sau poate aveţi credinţa că Răduca şi Severin fac dialectică la maşinile lor?

— Fac expoziţie de curiozităţi, domnule Iulieş. Au impresia că dacă înlocuiesc roata din spate a bicicletei cu o roată de maşină, vor mări viteza bicicletei la o sută pe oră. E ca şi cum ai pune claxon şi faruri la un car cu boi. Tehnica îşi are logica şi estetica ei.

— Să nu credeţi, tovarăşe inginer, că vreau să vă contrazic în probleme de tehnică. Nu mă opreşte numai faptul că vă cunosc capacitatea. Dar nici nu sunt în stare să mă opun dovezilor dumneavoastră chiar atunci când... când le văd... când nu le simt apropiate de sufletul meu.

— N-are ce căuta sufletul aici...

— Iertaţi-mă, dar eu nu pot crede că maşinile au apărut aşa, cum apar copacii în păduri. Au fost şi ele create de oameni. Şi poate că oamenii aceia au simţit ceva când le-au creat. Poate că le-au creat sub năvala unor strigăte de nădejde sau de revoltă... Numai inteligenţa rece...

— Te felicit, domnule Iulieş! Pentru această remarcă ţi-aş fi dat fără ezitare bile albe. Nu uita însă că a trecut de mult epoca romantismului în tehnică. Suntem în epoca în care interese egoiste fac din tehnică o scară spre supremaţie... iar în mic, posibilitatea sau privilegiul de a pune în ceai trei bucăţele de zahăr în loc de două.

— Dumneavoastră credeţi că Severin...?

— E un cârpaci care a descoperit că pâinea e mai bună cu unt...

— Sunteţi prea... Sunteţi foarte nedrept!

— Aveţi nevoie şi de demisia mea?

— Tovarăşe inginer! Aş fi foarte fericit să demisionaţi... din starea aceasta. V-aţi îmbrăcat în ea ca într-o pelerină. Nu vreau să vă jignesc. Vreau să fiu cinstit. Sunteţi responsabil faţă de pelerină, tovarăşe inginer. Şi s-o ia dracu' dacă nu-i veche, şi urâtă, şi împrumutată!

Alexandru Severin se pomeni cu Iulieş Livede lângă el şi înţelese că bătrânul nu e în apele lui.

— Ia arată-mi şi mie năzdrăvăniile tale, Alexandre! Aşa, fără să sufli un cuvânt, îţi modernizezi rabla...

— Peticeală...

— Te pomeneşti c-ai trecut şi tu prin morişca lui Pârvan! Să ştii una de la mine: intelectualii, bre, or fi ei oameni foarte de treabă, şi deştepţi, şi ce vrei, da-s tare ciudaţi! Când îi critici, se supără, când nu-i bagi în seamă, iar se supără, când le ţii hangul, iar se supără. Tocmai când crezi c-ai găsit o portiţă de intrare în sufletul lor, descoperi că scrie pe ea ieşire.

— Fiecare cu păcatele lui...

— Aşa-i! Alţii sunt şi mai întortocheaţi. Nici nu ştii dacă-s oameni sau stejari.

— Ce tot spui?

— Ăştia care-s mari cât stejarii, ăştia-s cei mai ciudaţi. Mă Alexandre, degeaba te-ascunzi! E o furtună pe undeva.

— Este, Iulieş!

Mărturisirea neaşteptată îl surprinse pe Iulieş. Căută cuvinte care să-l convingă pe Severin că vrea să fie părtaşul durerii sale, dar nu scoase la început decât bâlbâieli:

— Alexandre... uite... asta... mă... Ia ducă-se dracului toate... Eu ştiu că tu eşti un *om!*

Alexandru Severin coborî privirile în pământ şi spuse aproape pe şoptite:

— Să nu i se fi întâmplat ceva băiatului...

Iulieş îl părăsi pe Severin în vârful picioarelor.

Avea sentimentul că răscolise un foc aproape stins. Uitase de rana cea veche a lui Alexandru Severin şi neaşteptata revelaţie a acestuia îl făcu să se simtă nemulţumit de sine însuşi. Era prea dureroasă rana. Şi n-avea niciun drept să se amestece! Mai ales aşa, dintr-o dată, nepoftit. N-avea nici măcar dreptul de prieten. Ştia că asemenea răni nu se tămăduiesc cu vorbe. La cea mai mică atingere, sângerează... Iulieş întoarse în neştire capul şi-l zări pe Severin exact cum îl lăsase. Parcă încremenise.

„Sunt un idiot – gândi Iulieş, emoţionat. Mai rău decât bocitoarele. De vreme ce mă doare **suferinţa lui,** nu gândul că suferă, ci suferinţa lui concretă, înseamnă... Ce înseamnă? Să mă ia dracu'! Asta înseamnă! Astea-s aiureli, tâmpenii... Te pomeneşti c-or fi de natură burgheză... Omul trebuie ajutat... Asta-i! Cum să-l ajuţi pe Severin? Pare caraghios... La urma urmei, totul vine de-acolo că Severin pare un om care nu-i om. Ce idioţenie! Pare că nu-i, sau nu-i? Să-l ia dracu' cu felul lui de a fi!... Şi pe mine... Omul suferă şi eu aiurez..."

Iulieş Livede se duse întins în biroul care servea de sediu organizaţiei de partid şi-l chemă la telefon pe redactorul şef al ziarului regional. Erau prieteni vechi, prieteni de închisoare. Îl întrebă pe ocolite ce-i cu Lucian şi i se spuse că a fost chemat la facultate, să ţină o lecţie neprevăzută. După ce aşează receptorul în furcă, medită câteva clipe asupra descoperirii pe care o făcuse. Sub

trăsăturile sale aspre, sub înfăţişarea sa de uriaş nepăsător, sub masca sa de om pe care nu-l poate atinge durerea, Alexandru Severin ascundea un suflet. Ascundea dureri, suferinţe, emoţii. De mult timp Iulieş Livede nu mai trăise o asemenea bucurie.

„Acum să te văd, moşnege! îşi spuse în gând. Unde-s dureri, sunt şi bucurii. Şi dacă nu-s, pot fi. Şi măcar un colţişor de vis s-o fi rătăcit pe undeva... Cum să nu vrei să te iei la trântă? Cu cine? Va să zică ţi-i numai dor de trântă... moşule, moşule...”

Paşii care-l purtau spre Alexandru Severin erau însă prea sprinteni, pentru a fi atribuiţi unui moşneag.

Silviu Căciulă îl privi de după strung şi-l încondeie imediat:

— Babalâcul! A dat în mintea copchiilor... Mama lor! Până la urmă, fiecare îşi găseşte câte ceva care să-l bucure...

CAPITOLUL 2

LUCIAN PĂTRUNSE ÎN MICUL amfiteatru mai emoţionat ca de obicei. Studenţii anului III erau favoriţii săi. Primul lui an de asistenţă fusese şi primul lor an de studenţie. Evoluţia fusese paralelă. Începuseră primul an, şi ei şi dânsul, cu timiditatea şi stângăcia tânărului care ştie că urcă o treaptă importantă a vieţii. Se împrieteniseră însă repede. Era prea mică diferenţa de vârstă pentru a constitui o barieră între dânşii. Prietenia nu ştirbi cu nimic îndatoririle profesionale. Dimpotrivă, şi studenţii, şi Lucian o legaseră de obligaţia intimă de a se prezenta la cursuri cât mal pregătiţi. Stima studenţilor faţă de Lucian crescuse pe măsura afirmării sale. În câţiva ani Lucian ajunsese un om de bază al catedrei. Cu toate acestea nu dăduse nicio atenţie titlurilor. Ştia că-i fuseseră acordate în urma intervenţiei conducerii institutului, care nu voia să-l piardă din rândul corpului didactic. Directorul institutului cunoştea preţuirea şi simpatia de care se bucură Lucian în rândurile studenţilor şi ştia mai ales seriozitatea cu care acesta îşi pregăteşte cursurile. Tânărul conferenţiar imprimase prin comportarea sa un spirit sănătos, care trebuia menţinut cu oricie preţ.

De data aceasta, emoţia lui Lucian izvora dintr-o anumită nesiguranţă. Şeful catedrei, care urma să ţină două lecţii consecutive, se îmbolnăvise brusc şi-l rugase pe Lucian să-şi expună lecţia sa despre elegia latină, cu două săptămâni mai devreme. Deşi nu avea timp de pregătire decât o noapte, Lucian se crezu obligat să

accepte. Îşi simţea capul plin de idei şi citate, dar nu găsise încă ideea de construcţie a conferinţei, ideea majoră, fundamentală, în jurul căreia să înfăşoare disciplinat învălmăşeala de gânduri.

Studenţii îl primiră zâmbitori, cu politeţe neprefăcută, cu încrederea că vor petrece două ore de satisfacţie spirituală. Lucian simţi atmosfera înainte de a-i privi pe studenţi şi se hotărî să-şi înceapă pentru prima dată lecţia cu o scuză. Îşi roti privirile asupra asistenţei... O zări pe Cornelia la locul ei obişnuit, lângă geam... Îşi acoperise obrajii cu mâinile, îşi concentrase parcă toată fiinţa în ochi. Lucian se încruntă voit, iar ea răspunse cu un zâmbet de-abia perceptibil. Nimeni nu remarcă întâlnirea mută a celor doi. Ajunse la catedră şi mai emoţionat. Zâmbetul neaşteptat al Corneliei nu-l părăsi. Se simţea vinovat faţă de studenţi, se simţea parcă vinovat faţă de Cornelia. Dac-ar fi fost măcar îndrăgostit... Dar nu era nimic altceva, decât o chemare necunoscută, numai dorinţa de a o privi. Dragostea... Dragostea e altceva... Parcă pentru a se dezvinovăţi, Lucian se hotărî să vorbească despre dragoste. Nu rosti nicio scuză, nu anunţă nici măcar titlul lecţiei. Se pomeni vorbind şi gândurile sale se înfăşurau disciplinate în jurul ideii.

Conferinţa îi impresionă pe studenţi. Cornelia crezuse mai întâi că Lucian e sub influenţa preferinţelor lui Goethe. Dar descoperi repede că e numai o aparenţă. Lucian împărţea elegia latină în două curente distincte. Îl consideră nedrept. Lucian trecuse prea repede peste bogăţiile lui Tibul şi Ovidiu şi ancorase în pământurile poetice ale lui Catul şi Properţiu. Vocea lui Lucian vibra. Scandările sale susţineau idei despre dragostea adevărată, despre pasiune, despre chinuri, despre frământări, despre suferinţe. Cornelia încerca să se opună, dar vocea lui Lucian, pasiunea din vocea lui o opri. Dintr-o dată, înţelese. Lucian vorbea despre dragoste!

Transformase pe Lesbia şi pe Cynthia în simboluri feminine şi pe cei doi poeţi în îndrăgostiţi romantici,

pasionaţi, care nu s-au despărţit de dragostea lor decât o dată cu moartea. Lucian vorbea despre o dragoste unică, despre o femeie unică. Delia lui Tibul fusese un accident, de aceea îi luase locul atât de uşor Nemesis. Corina lui Ovidiu, un simbol al nestatorniciei şi capriciului poetului, pe când Clodia şi Hostia fuseseră unice pentru Catul şi Properţiu. Îşi argumenta spusele citând versuri după versuri şi Cornelia înregistră subiectivismul său. Din Catul şi Properţiu alegea numai fraze întunecate de suferinţă sau exaltate de pasiune, din Tibul şi Ovidiu, mai ales din Ars Amatoria, versuri care demonstrau singure că ambii poeţi nu sufereau în dragostea lor, ori dragostea fără suferinţă nu se poate numi dragoste.

Cornelia îl urmări pe Lucian, tot timpul conferinţei, cu o luciditate nedreaptă. Pe când ceilalţi studenţi încremeniseră cu creionul în mâini şi-i sorbeau fiecare cuvânt, ea îi cântărea fiecare idee, fiecare frază. Lucian îşi arăta un suflet nobil, mare. Ea înţelegea că tânărul ei profesor vorbeşte mai mult pentru sine însuşi despre ideile sale întru dragoste. Părăsise de la început catedra şi se plimba prin faţa studenţilor. Ca de obicei nu privea pe nimeni, ca de obicei frazele îi erau perfecte, iar memoria îl slujea fără greş. Dragostea... marea dragoste... unica dragoste... Cornelia închise ochii şi se lăsă năpădită de marea ei durere. Făcu aceasta cu conştiinţa trează. Voia să se autoflageleze, să sufere. Să sufere, să se răzbune pe ea însăşi. Şi durerea ei era adâncă, definitivă, sfâşietoare.

Îşi reveni la sfârşitul conferinţei. Tăcerea şi emoţia ei erau aidoma cu ale colegilor. Îl privi la fel ca dânşii pe tânărul profesor, care aproape fugise din amfiteatru. Dar cât de diferite erau cauzele acestor exuresii!

Pe coridor, Lucian îşi încetini mersul. Era îngândurat. I se părea că făcuse o greşeală, că ar fi trebuit să-şi construiască altfel lecţia. Studenţii treceau tăcuţi pe lângă el. Le evită privirile. Dacă ar fi îndrăznit să se uite în

ochii lor, ar fi citit însă în ei, admiraţie şi respect şi poate s-ar fi liniştit. Când se hotărî, în sfârşit, să intre în cancelarie, îl zări pe Dan Vaşani. Venea spre el, cu figura unui om ofensat.

— Se poate? îi spuse acesta mustrător. Nu mi-aş fi închipuit una ca asta din partea ta! Ştii doar că n-am lipsit la niciuna din lecţiile tale! Obrazul...

— Te rog să mă crezi – se scuză Lucian – nici n-am ştiut unde mi-i capul. De-abia...

— Degeaba te scuzi. Dacă nu dădeam telefon la redacţie, aveai un auditor mai puţin.

— Ai fost în sală? îl întrebă Lucian surprins.

— Am fost şi n-am pierdut un cuvânt din conferinţa ta.

Lucian îi privi oarecum înfricoşat. Dan Vaşani era unul din puţinii oameni care-l uimeau prin inteligenţa şi memoria sa fabuloasă.

— Îmi închipui că te-ai amuzat... sau poate te-ai plictisit?

— Iar începi? Când vei termina cu copilăriile? Lecţia a fost superbă. Poate cea mai izbutită conferinţă a ta. Documentată, sigură, pasionantă. Deşi...

— Spune! îl invită Lucian.

— Consider că teoria ta despre dragostea adevărată, unică, pentru că în fond acest lucru ai vrut să-l demonstrezi în lecţia ta, e ca o melodie care nu se poate aşeza niciodată pe note...

Lucian se uită la Vaşani neîncrezător şi uimit.

— Vrei să spui că e ceva nerealizabil?

— Întocmai, domnul meu! întocmai! Mi-ai prins ideea... Poate numai în cazul când, ştiu eu, în viitor omul ar deveni o fiinţă androgină, s-ar putea realiza o dragoste unică... În epoca noastră, teoria ta ar fi valabilă doar dacă i-am adăuga un amendament definitiv, sau mai degrabă o condiţie sine qua non, la fel de irealizabilă: să-ţi creşti iubita de mic copil şi să trăieşti împreună cu ea, absolut izolat, într-o peşteră, sau, ştiu eu, într-o planetă asemenea celei în care s-a trezit „le petit prince”.

Emoţia iniţială a lui Lucian fu înlocuită de un zâmbet.

— Nu ştiu dacă nu înţelegi, sau dacă vrei să complici cu tot dinadinsul lucrurile. Dragostea unică, dragostea adevărată... se poate înfăptui, dragul meu, nu într-o peşteră, şi nu crescând de mic copil împreună cu corespondentul acestei dragoste... În viaţa noastră, în viaţa de toate zilele, în mijlocul oamenilor... cu o fiinţă care a trecut prin viaţă, care a avut sau poate are copii... Nu e vorba de vârstă... Gremin al lui Puşkin are dreptate... E vorba de unitatea în gânduri, în sentimente, de o dăruire adâncă, totală...

Un glas neaşteptat le întrerupse convorbirea:

— Tovarăşe profesor!

Lucian se întoarse şi o zări pe Cornelia.

— Iertaţi-mă că vă întrerup – se scuză tânăra – dar chiar cu riscul de a părea caraghioasă, vreau să vă reţin câteva minute pentru... o completare, sau mai bine zis pentru o precizare. Cred că n-o să vă supăraţi.

— Cu plăcere, numai că nu ştiu despre ce e vorba...

— Despre lecţia dumneavoastră!

Lucian îşi cercetă uimit studenta, dar nu descoperi pe faţa ei niciun semn de ironie sau de impoliteţe. De aceea, în loc să-i sugereze amânarea completării pentru seminar, sau pentru orele de consultaţie, acceptă politicos să discute acolo unde se aflau, la capătul coridorului. Se strădui chiar să zâmbească:

— Cu plăcere.

Dan Vaşani se retrase câţiva paşi, dar nu atât de departe încât să nu audă convorbirea care înainte de a începe îl intriga.

— Distincţia pe care aţi făcut-o mi s-a părut... prea severă – începu Cornelia, fără orice altă introducere. Nu atât între poeţi, cât între muzele lor... Credeţi dumneavoastră că dragostea mare despre care vorbeaţi poate să fie *dragoste mare* fără să fie împărtăşită deopotrivă de ambii îndrăgostiţi?

Întrebarea directă şi precisă îi descoperi dintr-o dată lui

Lucian lacuna lecţiei. În ciuda enervării care-l cuprinse, răspunse cinstit:

— Da! trebuie să fie un echilibru, o armonie a sentimentelor...

— Atunci nu înţeleg. Iertaţi-mă, din cauza aceasta v-am oprit. Cum putea Lesbia să nască în sufletul lui Catul o dragoste adevărată? Tribunalul roman acceptase aproape oficial părerea lui Cicero despre dânsa, ca despre o „quadrantaria”[1] E adevărat că Cynthia lui Properţiu era mai austeră în moravuri, dar asta n-a împiedicat-o şi pe dânsa să-şi înşele *iubitul.*

— Totuşi versurile... – încercă Lucian să se împotrivească. Îi păru însă imediat rău de cuvintele rostite.

— Ştiţi foarte bine – continuă Cornelia – că însuşi Catul o zugrăveşte pe Lesbia ca pe o desfrânată. Şi nu o dată. Iar Properţiu... Poate că cea mai impresionantă elegie a lui e cea în care şi-o închipuie pe Cynthia bătrână şi dezgustătoare. Bineînţeles că a compus-o după ce a aflat că muza l-a înşelat...

Lucian renunţă să-şi mai apere poziţia. I se părea chiar că recunoscându-şi greşeala, se va simţi mult mai uşurat.

— Ai dreptate, tovarăşă Cornelia... Cernat. Şi chiar te înţeleg. Crede-mă, însă, că ţi-aş fi dat dreptate şi la seminar, în public.

— Dar nu pentru asta v-am oprit. Cum vă puteţi închipui asemenea...?

— Iartă-mă... – şopti Lucian, mişcat de aerul întristat al Corneliei. Iartă-mă! N-am vrut să te jignesc.

Cornelia îl privi în ochi, se înroşi şi spuse ca un copil:

— N-a existat dragoste adevărată în antichitate, cel puţin în Europa antică, în literatura Europei antice.

— De astă dată te contrazic vehement.

— N-aveţi dreptate! Poeţii se considerau, după însăşi expresia lui Horaţiu, nişte „*adevăraţi porci din turma lui*

[1] Femeie care se poate cumpăra cu un sfert de para.

Epicur”. Dragostea lor era dragostea din „Ars Amataria.”[2]. Nimic altceva decât erotism.

— Vrei să spui că dragostea, că sentimentul dragostei a apărut mai târziu? întrebă Lucian, uimit. N-ai dreptate!

— Ba da! Daţi-mi un singur exemplu din viaţă sau din literatură. Dar nu uitaţi, un exemplu de dragoste adevărată, în felul cum o doriţi dumneavoastră... Cunoaşteţi scrisoarea lui Horaţiu către Tibul... Parcă nici n-ar exista femeie în societatea romană, ca să nu mai vorbim de dragoste... a*devărată.*

— Şi care este părerea dumitale? se feri Lucian să răspundă.

— Că sentimentul de dragoste a apărut... mai târziu, atunci când femeia a devenit mai mult decât animal, sau decât *mamă...*

— Adică...

— Nu vreau să mă înţelegeţi greşit... Mă gândesc la apariţia creştinismului.

— Iertaţi-mă că mă amestec, interveni Dan Vaşani. Convorbirea mi se pare prea interesantă şi foarte originală... prin cadrul ei. Domnişoara...

Lucian se dezmetici şi făcu prezentările.

— Dumneavoastră susţineţi, domnişoară Cernat, că dragostea a apărut... mă rog, o dată cu cultul Mariei. Înţeleg, înţeleg, e vorba de dragoste ca sentiment major.

— Nu eu susţin, dar literatura antică – se încurcă Cornelia – sau cel puţin poezia...

Intervenţia lui Dan Vaşani, nechemată, o supărase pe Cornelia. Ea voise să discute numai cu Lucian. Îşi pierduse curajul şi argumentă fără convingere:

— Horaţiu, când îi scrie lui August despre menirea poeţilor, nu suflă niciun cuvânt despre existenţa unei poezii de dragoste...

— De acord – o întrerupse Dan Vaşani – dar adineauri cereaţi un exemplu nu numai din literatură, ci şi din viaţă. Ce înţelegeţi dumneavoastră prin dragoste adevărată?

[2] Arta de a iubi.

— E de prisos să repeţi întrebarea, răspunse Lucian în locul Corneliei.

— Atunci îmi daţi voie să vă istorisesc o poveste scurtă. Conducătorul unei armate învinse nu găsi alt mijloc de a-şi salva viaţa decât acela de a se ascunde într-o grotă sub pământ. Rămase îngropat acolo nouă ani şi rezistă acestei vieţi numai datorită femeii sale, care nu-l părăsi nicio clipă şi ale cărei mângâieri îl făcură să nu simtă lipsa libertăţii. Ascunzişul a fost descoperit prin trădare, conducătorul prins şi executat. Femeia rămase liberă, dar nu suportă despărţirea impusă. Îl insultă pe conducătorul duşman şi fu la rândul ei executată. Asta e toată povestea! Este sau nu povestea unei dragoste adevărate, care merge până la sacrificiu?

Cornelia şi Lucian încuviinţară prin tăcerea lor.

— Eroii dramei se numesc Sabinus, Eponina şi Vespasian. Iar drama s-a petrecut în al optulea deceniu după Cristos. Imposibil, deci, să fi ajuns atât de repede cultul Mariei în Galia.

Cornelia era înfuriată. Făcu un gest de retragere, care-l determină pe Lucian să intervină:

— Putem continua discuţia, dacă vrei... După-amiază la 5. Te-aş ruga să-i anunţi şi pe colegi că am fixat oră de consultaţie.

— Vă mulţumesc, tovarăşe profesor – răspunse Cornelia, cu privirile îndreptate însă către prietenul lui Lucian. Aţi uitat, domnule Vaşani, să mai numiţi un erou al dramei. Pe Civilis...

Se întoarse repede şi fugi, pentru a nu i se observa emoţia care-o îmbujorase.

Dan Vaşani îl însoţi pe Lucian în drum spre redacţie.

— Rar am întâlnit o asemenea doză de impertinenţă... Eu totuşi cred, Lucian, că le permiţi prea mult studenţilor. N-avea niciun rost să accepţi convorbirea. Mâine-poimâine te vor întrerupe în mijlocul lecţiilor.

— Eşti prea sever.

— Iar tu prea indulgent. Crezi prea mult în oameni,

Lucian. Trebuia să te faci doctor. Tu n-ai fi fost capabil de gestul lui Hippocrat. Tu ţi-ai fi vindecat nu numai inamicii patriei, ci şi duşmanii tăi personali, chiar dacă ai fi ştiut că imediat ce vor prinde putere, te vor ucide.

— Nu exagera, Dan. Ştii şi tu că prima condiţie a omului e de a fi tratat ca om. Omul se naşte cu racili, precum spui tu, dar şi cu calitatea iniţială de a trăi nu izolat, ci social. Societatea nu înseamnă altceva decât o convenţie nescrisă a înţelegerii prealabile dintre oameni.

— Cu astfel de idei vei ajunge repede la concepţia unuia din ultimii filosofi greci: „Natura omului este de a greşi, cea a înţeleptului de a ierta pe cel ce greşeşte.” Până îţi vei da seama că tu eşti unicul înţelept. Şi atunci abia vei descoperi că nu ai fost înţelept.

Lucian zâmbi:

— Iar tu rămâi acelaşi cinic şi nu ştiu dacă în spatele cinismului tău nu se ascunde o anumită doză de copilărie.

— ...Domnişoara ta Cornelia mi s-a părut şi mai cinică. Sunt convins c-a vrut să-şi bată joc de tine. Cred că s-a pregătit două săptămâni pentru a te putea contrazice.

— Nu uita că lecţia a fost neprevăzută şi Cornelia Cernat e cea mai bună studentă a noastră.

— Cu atât mai mult.

— Şi nu uita că părea convinsă de ceea ce spunea...

— Tu tot mai crezi că fabulaţiile ei erau convingeri, Lucian?

— De ce nu?

— Pentru că ştia povestea Eponinei, dragul meu. Poate mai bine decât mine. Civilis nu e o născocire a ei. A fost amicul şi egalul lui Sabinus. Mai crezi că ştiind celebra poveste de draqoste a Eponinei putea să ajungă la halucinaţiile ei?

— Atunci ce-a urmărit?

— Să se scoată în evidenţă, să te epateze sau să te dispreţuiască.

— De ce condamni oameni pe care nu-i cunoşti?

— Vrei să-ţi fac portretul ei? Are douăzeci şi unu de ani,

e dintr-o familie burgheză sadea, a început să înveţe de la patru ani trei limbi occidentale sau chiar patru, a citit numai cu metodă, la şaptesprezece ani s-a crezut poetă...

— Minus vârsta e exact portretul tău.

— Încă n-am terminat. Familia vinde vechituri ca să poată trăi.

— Încă nu văd deosebirea...

— Are un amant care-i plăteşte rochiile, un coleg sau un profesor după care suspină şi, exact ca mine sau ca altul, îşi face de câteva ori pe zi nevoile...

— Nu înţeleg cum te pot suporta...

— Nici eu nu înţeleg. Poate pentru că avem aceeaşi preocupare: omul. Tu-l mângâi, eu îl dispreţuiesc. Asta-i toată deosebirea.

— Din cauza asta nu poţi să scrii.

— Nu *vreau* să scriu. Sau nu *pot,* pentru că ar fi inutil. N-aş putea decât să batjocoresc fiinţele acestea care-şi zic oameni şi nimeni nu m-ar publica.

— Acesta e un bine. Din fericire. Omului trebuie să-i arăţi că-i bun şi unic, pentru a deveni într-adevăr bun. Gândeşte-te la Eponina.

— Asta şi fac. Mi se pare un subiect ideal pentru o tragedie. După câte ştiu, n-a scris-o nimeni. Nouă ani într-o peşteră... Două personaje în toată piesa... acelaşi decor... Tragedia inutilităţii... Absurdul existenţei umane... O piesă modernă, cu o eroină gen Cornelia, care-şi urmează iubitul în catacombe, îi dă sentimentul libertăţii, a împlinirii, prin mângâierile ei şi în clipa când iubitul află că e descoperit, o ucide. Pentru că i-a readus în cei nouă ani setea de viaţă, l-a făcut din erou laş, din om vierme. Da, dragul meu. Dragostea ucide mai lesne decât ura. Cu o asemenea piesă aş cuceri în două săptămâni occidentul. Aici aş fi proiectat la stâlpul infamiei. Iată de ce nu *pot* să scriu.

Se opriseră amândoi în faţa redacţiei. Lucian ripostă:

— Nu occidentul... Hrubele din occident... Mă gândesc uneori dacă asemenea idei îţi izvorăsc numai din

extravaganţă... Şi totuşi, din cauza asta ţi-ai ratat cariera universitară. Îmi este foarte greu uneori să te descifrez.

Mihail Mironescu, redactorul şef al gazetei regionale, îl aştepta nerăbdător pe Lucian. Tocmai când începuse să citească materialele importante, care urmau să apară a doua zi în gazetă, fusese sunat la telefon şi chemat urgent la Comitetul Regional de Partid pentru o discuţie în legătură cu ziarul. Convocarea neaşteptată, deşi nu-l neliniştea, îl făcea şi mai nerăbdător. La aceasta se adăuga şi părerea sumară pe care şi-o făcuse despre două materiale. Articolele nu-l mulţumeau pe deplin şi se străduia să descopere cauza reală a acestei nemulţumiri. Îi lipsea Lucian, cu care să se consulte, îi lipsea parcă experienţa lui Lucian.

Mihail Mironescu nu era ziarist sau, mai bine zis, nu-şi închipuise că se va ocupa şi de această meserie, deşi în viaţa lui de activist de partid trecuse printr-o sumedenie de profesiuni. Câţiva ani de zile, până intrase în partid, fusese lăcătuş la o întreprindere metalurgică din Capitală. Isteţimea şi sinceritatea tânărului îi cucerise pe tovarăşii săi.

Mihail Mironescu era tipul omului comun, ca înfăţişare exterioară. Slăbuţ, de statură potrivită, cu o figură inexpresivă, părea absent la tot ceea ce se petrecea în jur şi îndepărtat chiar de propria sa persoană. Cu toate acestea, rar se întâlnea o mai mare voinţă, tenacitate şi fermitate într-un om. Partidul îl folosise ani şi ani de zile ca om de legătură. Începuse ca mic funcţionar şi terminase ca figurant la operă. Dar prin câte nu trecuse! Fusese, pe rând, chelner, văcsuitor de ghete, birjar, taxator de tramvai, paznic de muzeu, portar de bloc, comis voiajor, lucrător tipograf, infirmier, bibliotecar. Siguranţa îl căuta cu o furie nebună. Cei mai buni copoi fuseseră puşi pe urmele lui, dar nu reuşiseră să-l înhaţe decât cu câteva luni înainte de 23 August. Anchetatorii pricepuseră de la bun început că nu vor reuşi să scoată

nimic de la dânsul. De aceea îi pregătiseră o moarte crâncenă. Schingiuiri îndelungate. Organismul său rezistase însă într-un mod miraculos.

Un timp zăcuse singur în celulă. Când licăririle de conştiinţă deveniseră tot mai rare, i se mai adusese un tovarăş. Fusese o ultimă încercare de natură *psihologică* a anchetatorilor. Nădăjduiau că, în fărâmele sale de luciditate, Mironescu se va destăinui tovarăşului său, cu care se ştia că lucrase de mai multe ori, că va rosti cuvinte, fraze asupra activităţii sale, că-şi va face spovedania de ultima clipă, pe care orice muribund şi-o face. Mihail Mironescu nu-i vorbise însă lui Iulieş – fiindcă el era – decât cu ochii, cu mâinile, cu răsuflarea. Anchetatorii pândiseră zadarnic. Din celulă nu răzbătuse niciun sunet până la ei. Iulieş Livede simţise însă totul, toată lupta şi nădejdea unei vieţi, şi-i vorbise prin aceleaşi mijloace. Prin priviri. Şi rezistase, pentru că în ochii lui Iulieş zărise soare şi lumină, şi aer şi parcă un cer albastru, pe care norii se plimbau liberi.

După eliberare, Mihail Mironescu îşi continuase viaţa de revoluţionar de profesie. Primise din nou sarcini diverse. Preşedinte de sindicat, director de întreprindere, directorul unei şcoli de partid. I se încredinţase apoi sarcina de redactor şef al ziarului regional. Ştia ce înseamnă să fii activist de partid, ştia de fiecare dată când primea o nouă sarcină că nu este ultima (de altfel nici nu ar fi putut suporta acest gând), şi de fiecare dată se străduia să corespundă şi pentru aceasta îşi transforma zilele şi nopţile în perioade neîntrerupte de studiu. Sarcina de redactor şef i se părea cea mai grea dintre toate, dar nu era decât la început, şi la început fiecare nouă sarcină pare cea mai grea. Acest gând îl făcea să-şi învingă temerile, adică să înveţe neîntrerupt, să uite că natura îi prescrisese omului şi datoria de a se odihni. Iar atunci când lucrurile din jur păreau că-l depăşesc, îi trecea prin cap ideea că profesiunea de ziarist nu poate să aparţină decât celor *chemaţi,* pentru

ca imediat să se înfurie, să se îndârjească şi să-şi argumenteze cu voce tare:

— Astea-s aiureli, tâmpenii... vorba lui Iulieş. Te pomeneşti că or fi de natură burgheză...

Cu aceste cuvinte îl primi Mihail Mironescu pe Lucian. Tânărul se uită la dânsul nedumerit. Mihail Mironescu rostise vorbele uitându-se ţintă la Lucian.

— Aiureli! repetă dânsul. Vorba lui Iulieş... Cum a fost lecţia?

— Aiureli... – repetă, la rândul său, Lucian. Nu găsisem până acum cuvântul. Mi l-aţi servit la timp.

— Hai, hai... lasă modestia!

— Credeţi-mă, am procedat ca un bezmetic. N-am avut vreme să mă pregătesc şi prima idee care mi-a venit în minte...

— Stai! îl rugă Mironescu cu voce desperată. Stai! Mă aşteaptă la Comitetul Regional şi mai sunt două articole care-mi apasă capul ca nişte ciocane!

— Am întârziat, se scuză Lucian. O convorbire cu o studentă şi o discuţie cu Vaşani...

— Vaşani... Vaşani... Ooof! Nu-mi place, Lucian! Nu-mi place nici cum scrie. Mă apucă durerea de cap când îl citesc. Unul din cele două articole e al lui. Auzi frază: *„Ideaţia la dânşii se smulge incinerării cotidiene şi fără a parcurge spaţii agreate, fără a se sprijini pe cariatide evoluante, se revarsă direct în absolut, asemenea certitudinilor stelare care îmbogăţesc firmamentul cu toată indiferenta existenţei lor. E sentimentul eternităţii, al absolutului, al existenţei continue, unice, care măcar pe acest plan spiritual se opune refacerii celei de a cincea axiome euclidiene. E ca şi cum infinitul ar fi fost generat, în particular, pentru a deveni imperiul acestor electroni luminoşi, acestor puteri fantastice care din fericire aparţin numai elementelor spectrale primordiale şi creierului uman."* Spune! Explică! Nu vreau să tutelez *„savanţii"*, dar, fii sincer, Lucian, nu crezi că-i prea de tot...!

— Modul de exprimare face parte din personalitate...

Dan vrea să spună aici că geniile sunt unice şi că în plinătatea puterii lor ajung la a răspândi strălucire fără bâjbâieli, că sunt o întruchipare a veşniciei...

— Adică vrea să spună că sunt nemuritori, că sunt deasupra celorlalţi oameni şi că descoperă lucruri care altora le scapă. Iartă-mă, Lucian... Eu am impresia că Dan al tău îşi bate joc de limba română, indiferent dacă vrea sau nu, sau că-şi ascunde la lumina acestor focuri de artificii o mare... sărăcie... sau o mare neputinţă. Mie, mai deştept mi se pare Iulieş, când spune: *„Cine se duce după lână, se întoarce de multe ori tuns”* asta e o idee, Lucian – decât Vaşani, care ascunde lucruri comune sub cuvinte hârâitoare.

— Ideea lui Iulieş a mai spus-o şi Sancho Panza...

— Şi tu crezi că ideile lui Vaşani nu le-a spus nimeni înaintea lui?... M-am consultat şi cu Ilie Cosmuş. E de aceeaşi părere... De ce eşti contrariat?

— Pentru că... Dan Vaşani... mi se pare un intelectual. Cred că are o cultură solidă. Sferele în care trăieşte sau în care crede că trăieşte îl obligă, poate, şi nu la modul conştient, să scrie astfel. Nu e un intelectual care-şi închipuie că-i revine acest rol maimuţărind ticurile unor savanţi.

— Nu ştiu, Lucian... Dar mi se pare că te uiţi cu ochi prea fascinaţi la el... încearcă să-l priveşti la rece... Să nu crezi că te contrazic de florile mărului. Dacă ţii cu orice preţ...

— Nu, vă rog... mă jigniţi...

— Nici n-am timp, Lucian. Trebuia să fiu deja la Comitetul Regional... Iar celălalt articol... acela nici măcar *expresie* n-are. Cred că e o copie după un proces-verbal de la vreo şedinţă de producţie... Nu ştiu ce să fac cu el. Şi mai are şi cutezanţa, Nistor, să-şi pună semnătura sub titlu, cu mâna lui: *„Un marş gigantic spre o înaltă productivitate” de Mihail Nistor, director* – auzi, nici măcar nu trece director adjunct – *al Uzinelor „Drapelul Roşu”.* Cuprinsul e şi mai *gigantic...* Te-aş ruga să revezi ambele

articole, Lucian...

— Nicio grijă – îl asigură tânărul – dar v-aş ruga, la rândul meu, să reluăm convorbirea...

— Nicio grijă, o reluăm, o reluăm – adăugă redactorul şef din pragul uşii. Vezi că n-am încheiat încă ziarul... La revedere, Lucian.

Lucian se străduia să-şi alunge neplăcutul sentiment pe care i-l provocase vorbele lui Mihail Mironescu. Era prea târziu, materialele trebuiau date la cules, n-avea nicio clipă de pierdut. Reciti articolul lui Dan.

Într-adevăr, părea cam ermetic, dar ideea generală a articolului era pozitivă. Dar pentru aceasta câte discuţii avusese cu Vaşani!

Lucian puse articolul deoparte şi medită asupra limbajului. Îl trezi din gânduri apariţia lui Ilie Cosmuş. Înainta spre birou în vârfurile picioarelor, cu figura aceea care aştepta să i se facă un semn pentru a spune ceva. Întrebă, cu vocea lui care nu era în stare să rostească pe ş şi ţ:

— Se-a făcut moşul cu articolul lui Vasani? Era furios...

— Îl găseşti prost?

— L-ai şi sitit? Aha!... Am văzut c-ai lucrat la articol... L-ai convins pe moşul?

— Nu chiar de tot, dar îi dau drumul...

— Grosszav. Mie mi-a plăcut teribil... O să-l guste intelectualii!... Deşi meritul principal e-al tău. Tu l-ai convins pe Vasani să-l scrie. Grosszav! Să-l dau la cules?

— Dacă nu te superi... Mulţumesc.

Ilie Cosmuş ieşi din birou în vârfurile picioarelor, cu aerul unui om multumit.:

— Grosszav... Grosszav!

Articolul lui Mihail Nistor îl puse la grea încercare pe Lucian. Din cifrele, datele şi numele de-acolo se puteau întrezări câteva idei. Cuvintele bombastice, repetate la nesfârşit, i se păreau goale. Lucian se temea ca nu cumva să fi ajuns la această impresie din pricină că citise mai întâi articolul lui Dan, că domeniul acesta al industriei,

despre care scria Nistor, îi devenise în ultimul timp străin. Îl chemă la telefon pe autorul articolului pentru explicaţii suplimentare şi rămase uimit când auzi rugămintea acestuia de a-i fi corectat articolul.

— Noi ne pricepem mai puţin la vorbe – suna vocea lui Nistor – noi ne războim în uzină, cu oţelul... cu maşinile... Şi oţelul nu-i ca vorbele. Dacă greşeşti o piesă, lupta socialistă suferă, pe când o vorbă greşită se mai poate îndrepta. Voi, ziariştii, aveţi datoria de onoare...

— Nu vă supăraţi – îl întrerupse Lucian – dar vă rog să-mi permiteţi să revăd articolul... sunt fraze şi idei care...

— Aaaa, sigur, sigur! Asta voiam să spun şi eu Numai că v-aş ruga să-l văd şi eu înainte. Să nu greşiţi pe undeva...

Lucian mulţumi politicos şi după câteva ore de muncă îndârjită dădu drumul materialului.

Curierul redacţiei îl găsi pe Mihail Nistor discutând cu ministrul Bogdan. Îi înmână articolul şi se retrase în anticameră.

— Mă iertaţi numai câteva minute, tovarăşe ministru – se scuză Nistor – trebuie să recitesc un articol... să nu se fi strecurat vreo greşeală la maşină... un articol despre productivitate.

Ministrul tresări plăcut surprins:

— Despre productivitate? Interesant!... Sunt bucuros când conducătorii întreprinderilor au asemenea preocupări gazetăreşti...

— O încercare modestă... Doriţi să-l citiţi şi dumneavoastră?

Ministrul luă articolul pe care i-l întinse Nistor, şi-l citi cu atenţie. Sublinie unele fraze cu voce tare. Când termină de citit, îi strânse mâna lui Nistor şi-l felicită cu căldură:

— Foarte bun! Îmi place argumentaţia, îmi place unitatea articolului şi mai ales patosul din el. Foarte bun! Ar putea să declanşeze o mişcare de răsunet. Nu înţeleg

însă de ce pui în centrul mişcării numai pe Răduca?

— Răduca e... e... forţa uzinei noastre. El e... marele nostru fruntaş.

— Dar Severin? Uriaşul acela... indiferent! Severin e un mare cap, tovarăşe Nistor. Are stofă de tehnician, de conducător. Eu mă gândeam că-l putem pregăti pe această linie... Mă mir de Pârvan... Inovaţiile lui Severin înseamnă extrem de mult, extrem de mult... Aveţi mare grijă de el!

Nistor rămase buimăcit câteva clipe. Cuvintele ministrului îl înspăimântară la început. Răspunse ce-i veni în minte:

— E foarte rău... e foarte egoist şi... recalcitrant... Şi din punct de vedere politic... Nu ne este prieten... ca să nu zic mai rău...

— Severin? Am crezut că e un muncitor bătrân... Cum ar putea să nu fie alături de noi?...

— Da, e un muncitor vechi, dar... Prea multe fapte urâte... Îl cunosc bine, i-am fost ucenic câteva luni... Dar n-am rezistat... Îi... îi teroriza pe ucenici... N-a vrut cu niciun chip să intre în partid. M-am ţinut mult de capul lui. A spus vorbe grele. Dacă era altul în locul meu...

— Îmi pare rău că n-am timp. Aici am făcut o greşeală. Ar fi trebuit să stau de vorbă pe îndelete cu dânsul... Nu mi-aş fi închipuit despre Severin asemenea lucruri... şi totuşi nu mai pot întârzia...

— Dacă dumneavoastră credeţi... o să ne ocupăm de el şi pe linie de partid, şi pe linie de conducere. Mă angajez în faţa dumneavoastră... Ştiţi... s-a despărţit după douăzeci de ani de căsnicie de o femeile... cinstită, ca să se căsătorească cu o... cu o... stricată... E putred... Ăsta-i răul.

— Mă întristează ceea ce-mi spui. Îmi pusesem mari nădejdi în Severin. Şi totuşi, nu aveţi voie să daţi cu piciorul unui om, *nu aveţi voie* până nu vă convingeţi că e imposibil să se mai schimbe. E vorba de un om...

— Vă înţeleg, tovarăşe ministru. Să nu credeţi că am

putea să... să... să-i dăm cu piciorul. Politica clasei muncitoare e limpede şi nu facem decât s-o aplicăm.

Ministrul se pregătea de plecare. Zâmbetul îi dispăruse de pe faţă:

— Tocmai la plecare m-am întristat. Păcat, păcat... Pârvan... Severin... Nu, nu-i nevoie să mă însoţeşti, tovarăşe Nistor. Va urez lucruri bune şi... să aveţi grijă de Pârvan... şi de Severin. Nu-i abandonaţi! Bună ziua!

Nistor îl conduse pe ministru până la uşă, aşteptă ca acesta să se îndepărteze, apoi din câţiva paşi ajunse la birou. Articolul îl atrăgea ca un magnet. Era articolul său. Sub titlu se afla scris cu litere mari: *„de Mihail Nistor, director adjunct al Uzinelor Drapelul Roşu”.* Director adjunct... Director adjunct...

Secretara pătrunse fără zgomot în încăpere. Îl găsi pe Nistor în picioare, lângă birou, citindu-şi articolul. Nu îndrăzni să-l întrerupă. Întotdeauna îi era frică în faţa acestui bărbat înalt, puternic, frumos, cu trăsături care exprimau o voinţă şi o dârzenie fără egal. Îi tremurau genunchii în faţa lui, se simţea ca hipnotizată.

Nistor citi şi reciti articolul de câteva ori. Articolul *era al său.* Îşi întâlnea cifrele, datele, numele, problemele pe care le enunţase, toate scrise cu mâna lui. Niciun cuvânt nu i se părea străin. Era articolul lui şi nu i se părea cu nimic mai prejos decât cele pe care le citea în ziare. Mii de oameni i-l vor citi mâine şi printre ei, sigur, şi *dânsa.* O zări pe secretară, o fulgeră cu privirea şi o văzu cum se emoţionează. Nervozitatea mută a fiinţei! din faţa lui îl făcu s-o cerceteze cu atenţie. Îi descoperi pulpele, pântecul, sânii, umerii, culoarea pielii, tinereţea. Simţindu-se dezbrăcată de privirile îndepărtate şi *reci* ale bărbatului, tânăra se opuse instinctiv. Îşi duse mâinile la guler ca pentru a-l închide, dar descoperi nasturele încheiat.

— Articolul... Vă aşteaptă...

Nistor i-l întinse şi o cercetă din călcâie la ceafă. Tânăra fugi. Simţea în privirile lui Nistor nu dorinţă, ci

măsurătoare.

— Articolul – bâigui ea în faţa curierului furios de aşteptare. Articolul...

Adâncit în fotoliu, Nistor îşi recita din memorie articolul. Uitase de secretară, de făptura ei tânără şi promiţătoare. Era prea comună, ridicol de comună. Mâine va apare articolul...

Îi vâjâia capul. Îşi aminteşte... E seară... e noapte... În casa mică e întuneric, în casa mare, cu etaj şi balcoane, e lumină. Din casa mică iese un copilandru de cincisprezece ani. E aproape gol. Merge prin curte, în vârful picioarelor. Câinii se gudură pe lângă el, îi ling picioarele. Copilandrul se opreşte sub un balcon. Sus e lumină. Un plop se înalţă mai înalt decât casa. Se urcă în plop. Se caţără spre vârf. Ajunge în dreptul balconului...

Nistor tremură cu ochii închişi.

Copilandrul tremură. Frigul şi frica. Se agaţă de balustradă, se lasă în puterea mâinilor. Ajunge pe balcon. Se apropie de geam, îşi lipeşte faţa de sticlă. Fata se dezbracă. E goală. Are pielea arămie. Se uită în oglindă, îşi mângâie sânii, coapsele, îşi duce buzele spre oglindă.

În fiecare seară fata se dezbracă şi se culcă, în fiecare seară copilandrul sare din plop pe balcon şi-şi lipeşte faţa de sticla uşii.

E noapte... Sus e lumină... Copilandrul e pe balcon. Odaia e goală. Aşteaptă... E frig. Un câine latră. Latră toţi câinii... Se deschide o uşă... Cineva ţipă... Un bărbat iese cu arma... Curtea e plină de oameni... Copilandrul se dă jos...

E noapte... noapte multă... Jandarmii îl bat cu patul armei... Îl bat cu pumnii... Îl bat cu mâinile... Copilandrul tace. Tace, şi jandarmii îl bat... îl întreabă ce-a furat... De câte ori a furat... ce-a vrut să fure... Copilandrul tace... Îl bat... Dar el îi pândeşte... Nu mai simte nicio durere... Ei cred c-a leşinat... Tace şi pândeşte... Ei încă nu ştiu... Dar copilandrul e dincolo de sat... E ascuns într-o porumbişte... Un ţăran îl ia în căruţă... Va ajunge în oraş...

Balconul a rămas departe. Fata se dezbracă... Pentru că-i noapte... Noapte multă... Şi durerile înăbuşite se răzvrătesc... Şi e noapte.

Nistor tremură cu ochii închişi. Îi vâjâie capul. Deschide ochii. E singur... Mâine va apare articolul „... de *Mihail Nistor, director adjunct...”* Director adjunct... director adjunct... Stă în fotoliu. E cald... „de *Mihail Nistor...”* Crezuse că în birou e întuneric. Lumina e orbitoare. Parcă-l îmbracă, parcă-l încălzeşte... închide ochii... Şi totuşi era noapte şi noaptea era răcoroasă...

„Vei fi a mea!”

„Nu, nu, nu!”

I-i frică!

„Vei fi a mea!”

„Nuuuu!”

I-i frică!

O îmbrăţişează, o sărută, îi sfarmă braţele, umeri, sânii. Sunt mici, ascunşi. Aşteaptă să răsară... Tremură...

„Vreau să fii a mea! Vreau! Pentru totdeauna! Vei fi a mea!”

„Nu!”

Nu-i mai este frică!... Şi totuşi e în braţele lui, şi tremură. Şi e o lume în braţele lui. Lumea pentru care se căţăra în fiecare noapte pe balcon. Pentru care l-au bătut jandarmii. În braţele lui nu e o femeie, ci o lume. O strânge. O frânge. Va fi a lui. Pentru ca noaptea aceea groaznică, de demult, să piară. Va fi a lui!

„Vei fi a mea!”

„Nu, nu, nu!”

Din nou i-i frică!

O sărută sălbatic. Îi strânge coapsele, îi prinde mijlocul în palme.

„Nu! Eşti sălbatic! Nu! Nu vreau!”

„Tremuri! Pentru că vrei!”

„Fiară!”

„Sunt! Sunt! Trebuie să fii! A mea! Vei fi!”

„Nu!”

O frânge. Piatra e goală, aspră. Nu mai tremură. Se zvârcoleşte. Nu poate ţipa. Se zvârcoleşte. Şi el o cucereşte, o apasă, o omoară. Piatra e goală, aspră.

Ea fuge...

Rămâne în genunchi. Piatra e aspră. Cucerise!... Lumea aceea sălbatică, mică, despletită, crudă, care fuge pe marginea prăpastiei fusese a lui. Nimeni n-o mai cucerise până atunci. *Nimeni.* Va rămâne a lui.

Coboară ca un învingător. N-o mai găseşte însă. O caută. Nu e nicăieri. O caută. O caută. Va fi a lui!

Mihail Nistor deschise ochii. Lumina era orbitoare. I se păruse că e noapte. Îşi înălţă trupul, îşi strânse pumnii.

„Va fi a mea!”

O întâlnise pe Cornelia Cernat în oraş. O întâlnise pe stradă. Cu două zile înainte. La 8 dimineaţa.

Lucian nu mai trecu pe la cancelarie. Întârziase aproape jumătate de oră din cauza articolului lui Nistor. Alergă spre micul amfiteatru. Era mânios că-i făcuse pe studenţi să-l aştepte... Deschise uşa cu teamă...

În sală se afla o singură studentă. Cornelia Cernat. Îl privea pe Lucian cu ochii mari, de la locul ei de lângă geam.

Lucian ajunse zăpăcit la catedră. Nu înţelegea nimic.

— Am întârziat – reuşi să se scuze.

— Jumătate de oră – răspunse Cornelia, fără să se mişte.

— Ceilalţi studenţi?

— N-au venit...

— N-au venit?

— Pentru că nu i-am chemat...

— Nu i-ai chemat! Dar...

Îşi aţinti privirile asupra ei. Figura ei era palidă, degetele care-i cuprindeau bărbia tremurau. Ochii îi dezvăluiau adâncimi triste.

— Dumneata... Cornelia...

Lucian îşi încleştă pumnii. Trebuie să se stăpânească.

Parcă îi ardea pieptul. O căuta cu privirile de doi ani, se ascundea de dânsa de doi ani, o ocolea, nu voia s-o vadă, îi era teamă că-i va spune prea mult, întotdeauna. Era studenta lui... Era studenta lui... Se strădui să se poarte ca de obicei. O întrebă fără s-o privească:

— Ne-a întrerupt Dan Vaşani cu povestea Eponinei... Convorbirea noastră...

Cornelia venea spre dânsul. Lucian nu mai izbuti să scoată un cuvânt.

Cornelia se aşezase în prima bancă, îşi încrucişase braţele deasupra pieptului şi-l privea. O privi şi el... Nu-şi dezlipiră privirile...

. . . . . .

Lucian porni spre dânsa.

— Nu! îl opri Cornelia. Vreau să te privesc *numai eu.* Şi să ştii că te privesc. De doi ani te privesc. N-ai ştiut. De doi ani... Tăcu...

. . . . . .

— De doi ani – şopti ea – aştept o privire numai pentru mine. Am crezut că azi-dimineată... Tu... *tu!*

— · Tu... – şopti Lucian.

. . . . . .

Cornelia închise ochii. Vorbi în şoaptă, cu pumnii strânşi, ascunşi sub braţe;

— ...De ce-ai fugit mereu? *De ce-ai fugit?* Nu poţi să ştii, n-ai să ştii niciodată... Niciodată... Lucian... Am fost în infern... Am visat, am crezut că erele s-au cutremurat pentru noi... De ce n-ai fost nebun?

— Sunt... sunt *nebun...*

— N-ai fost... n-ai fost... Numai ceea ce nu mai poate fi fuge în lumea aceasta, Lucian. Nu... Tu nu poţi să ştii... Sunt rea, Lucian. Sunt groaznic de egoistă... Ştiu că ceea ce se putea întâmpla nu va mai fi. Sunt rea... Am vrut să tremuri... Nu! Am vrut să pot închide ochii în faţa ta şi să-ţi spun numai ţie toate acestea. Nu e dragoste, Lucian...

— Sunt aici... lângă tine... pentru tine... De doi ani doresc clipele acestea, Cornelia... E dragoste... dragoste...

— Nu, e nebunie. Şi tot nebunie ar fi fost. Dar *altă* nebunie... Doi ani...

Cornelia deschise ochii şi-l fulgeră, aproape cu ură:

— De doi ani! Nu se poate! Nu! Spune că nu!

— De doi ani, Cornelia...

— Nuuuu! Nu, nu, nu! Nu!

— Da!

— Lucian! se răzvrăti Cornelia. E frumos să minţi în dragoste. Toţi au minţit, toţi mint, toţi vor minţi. E frumos, pentru că nu ştiu şi nu cred că mint. Nimeni nu ştie şi nu crede că minte. Nici cel care promite luna, nici cea care jură dragoste veşnică.

Cornelia coborî glasul. Tulburarea o cuprinse din nou:

— Dar în nebunie să nu minţi, Lucian. Nebunia n-are nevoie nici de adevăr, nici de minciună. Nebunia arde totul până la cenuşă...

. . . . . .

— Ştiu că e nebunie. Am ştiut... Poate că de aceea m-a oprit ceva. Dar atât am vrut să te inspir, să stau lângă tine o veşnicie. Poate numai să te privesc... poate să-ţi iau mâinile şi să le mângâi... poate să-mi lipesc obrazul de obrajii tăi... poate să te sărut, Cornelia... Sau poate numai să te văd, fără să ştii că te privesc...

— Loveşti prea tare, Lucian! Sfărâmi... Sfâşii.

— Tu...

— Nu! Nu ştii, Lucian. N-ai să ştii niciodată... Dar de ce te-am chemat?

— Nu m-ai chemat. Am venit...

— De ce? De ce? Insula noastră s-a scufundat, Lucian. Supravieţuim. Plutim. Dar fiecare în altă direcţie. Ştiu că s-a scufundat. Şi era numai a noastră!

— Cornelia! Nu s-a scufundat! Se înalţă...

Lucian îi prinse mâinile. Cornelia plângea... Îl privea în ochi pe Lucian, îl privea cu ochii mari, plini de lacrimi.

— Lucian... E groaznic! Ar trebui fericire. Atât de multă, încât să ajungă inutilă. E groaznic, Lucian! Nu trebuia să ne întâlnim. Nu trebuia.

— Sunt fericit, Cornelia...

— Nu! Să nu fii, Lucian! Nu te voi iubi niciodată. Niciodată. Nu voi iubi pe *nimeni*. Lucian, nuuuuu...

Îi strânse mâna ca un cleşte, îl sfărâmă în priviri, şi fugi ca o nebună din amfiteatru.

Afară, noaptea se strângea sub felinare.

CAPITOLUL 3

ALEXANDRU SEVERIN AVEA UN respect aproape religios pentru cuvântul scris. Copilăria sa însemnase o necurmată luptă pentru a învăţa carte. Părinţii săi fuseseră cei mai săraci oameni din sat. La cinci ani îl lăsaseră singur pe lume. Scoteau amândoi lut din spărtura unui deal, când îi prinse cutremurul. Dealul se prăvăli peste dânşii, îngropându-i acolo pentru veşnicie. Nimeni nu se mai gândi să-i dezgroape. Un creştin mai de doamne-ajută înfipse deasupra mormântului uriaş de lut două bârne în chip de cruce, dar şi ele în prima iarnă alunecară în pământ. Copilul trăia ca un câine de pripas. Câte un milostiv îl adăpostea iarna în podul hambarului sau într-o şură, pentru că vara trăia cum putea, prin colibe, la grădinării, la harbuzării şi la vii.

Pe la şapte ani, satul nu-i mai spunea Sănducu, ci Săndoiu. Babele îşi scuipau în sân când îl vedeau, jurându-se că în toată viaţa şi în toată lumea pe care o bătuseră nu întâlniseră o asemenea dihanie, care la şapte ani să fie la fel de vânjoasă ca un băiat ieşit din şcoală. Chiar dacă ar fi vrut, n-ar fi avut cu cine să se joace. Cei de vârsta lui fugeau de el, cei pe care-i ajungea în putere nu-l primeau în joaca lor. La şcoală nimeni nu-l trimitea. Se rugase de învăţătorul satului, dar fusese alungat cu tărăboi.

— Ce-ţi trebuie ţie carte, mă? Tu peste cinci ani ai să fii bun de iarmaroc.

N-avea nici curajul să fugă la oraş. Tot ce exista, în afară de satul lui, era ceva fioros şi din altă lume.

Copilărise fără părinţi, fără oameni care să-i istorisească, să-l înveţe, să-i vorbească despre lume. La doisprezece ani încă nu ştia carte, dar numai babele aveau îndrăzneala să-l batjocorească. Prinsese odată de coarne un taur scăpat şi-l îngenunchease. Oamenii priviseră îngroziţi întâmplarea, din ogrăzi. Flăcăii îi fereau calea, iar fetişcanele roşeau când îl întâlneau.

Se duse din nou la învăţător şi se tocmi argat fără simbrie, numai să-l înveţe carte. Aproape patru ani îl ţinuse învăţătorul. Îi dădea carte cu linguriţa, ca unui prunc. Dar în cei patru ani gospodăria învăţătorului înflorise prima în sat. Îi lucra pământul cât şapte şi avea învăţătorul pământ din belşug şi-i trebăluia prin curte tot cât şapte, că era ograda bogată şi întinsă. Învăţătorul nu se împăca cu gândul să scape din mână „ditamai maşină” şi de aceea îl înfunda peste poate în socoteli şi în tot felul de cărţi, de se crucea şi el de patima cu care tânărul dorea totul, dar şi de uşurinţa cu care prindea totul.

La şaisprezece ani se băgă la o moară din megieşie ca să înveţe rostul maşinilor, căci asta îl atrăgea pe Severin, dar doi ani de zile nu făcu altceva decât să care saci. Până ce într-o zi, furios că morarul îi cere tot mereu grabă la încărcatul unei căruţe, ridică un sac deasupra capului şi-l zvârli cu atâta putere, că se rupse căruţa în două. Îl apucă pe morar de piept, îl zgâlţâi, de se îngălbeni acesta, deşi era o huidumă de om, şi-i spuse:

— Matale, nene, o să-mi plăteşti tot, până la ultimul sfanţ. Doi ani făr-o zi. Aşa cum îţi plăteşti salahorii. Aici nu-ncape tocmeală. Şi dacă nu te împotriveşti, te slujesc mai departe, da’ numai la maşină. Dacă nu, ne-om căta fiştecare de treburi. Căruţa o s-o treci în seama mea.

Mai mult de frică, morarul îl ţinu doi ani la maşini. Severin pătrunse rostul lor până în cele mai mici chiţibuşuri. Îşi făcuse o căsuţă în sat, luase de câteva ori drumul oraşului şi începuse să-i placă îmbrăcămintea curată şi bună. Strânsese bani buni şi de câte ori se ducea în oraş, se întorcea cu vrafuri de cărţi pe care le

cumpăra la întâmplare, fără măcar să le citească titlurile. Îşi făcuse rafturi, cum văzuse în librării, îşi aranjase în rafturi cărţile şi citea de cu seară până după miezul nopţii. Tot ce citea i se părea, sfânt şi adevărat. Nici nu-şi putea închipui că vulpea şi corbul nu ştiau să vorbească, de vreme ce astfel scrie în cărţi, sau că sfântul Petru nu umblă pe pământ ca un moşneag oarecare.

„Eu, dacă l-aş întâlni – îşi spunea în gând – i-aş cere să mă facă aşa, dintr-o dată, om învăţat. Să pot face maşini şi să pot scrie cărţi.”

Trăia singur, vorbea puţin, muncea de spuneau oamenii că nu are pereche pe lume în putere şi fetişcanele tremurau când îl vedeau în cale, că era voinic, şi harnic, şi frumos. Se întoarse din armată cu grad de sergent şi cu ştiinţa de a desface şi reface orice piesă de artilerie într-un timp necrezut de scurt. Stângaci şi sperios cu fetele, cum era, se însură cu prima care-i aţinu calea mai cu îndrăzneală. Nenorocul lui fu că fata era pusă la cale de părinţii ei, bogătani de vază, care voiau să aibă un om de nădejde în ogradă. Cineva-i vorbi despre urzeala bătrânilor şi chiar simţi şi dânsul că e ţinut în casă ca o slugă. Şi mai află că fata voise pe un altul şi că inima ei tot la acela trăgea.

— Eu plec – le spuse el într-o seară – plec la oraş, la fabrică. Ştiu pe unul care lucrează acolo. Tu, dacă vrei, Eleonoro, vino cu mine. Ne-om descurca noi.

— Am plod în pântec – ţipă nevastă-sa.

— Atunci e musai să vii.

Părinţii fetei se îndârjiră, dar simţiră că nu mai e nimic de făcut. Mai aveau o fată de măritat şi mai ales mai aveau flăcăi care nu puteau decât să se bucure că sora le pleacă fără zestre.

— Lasă-i! Ducă-se unde vor!

Ajunseseră la oraş, mai cu nimic. În câţiva ani îşi făcuseră gospodărie bună. Severin învăţase repede meseria de strungar şi muncea cât cinci. Lucian creştea lângă el. Şi dorea cu patimă ca băiatul lui să ajungă om

învăţat, care să facă maşini şi să scrie cărţi. Şi sădea într-însul dragostea pentru carte, pentru că de Sân Petru se lepăda uneori şi nu i se părea că face chiar mare păcat, întru cât şi Sân Petru făptuise păcatul de a se fi lepădat de cel în care crezuse cândva.

Ani de zile, Alexandru Severin învăţase împreună cu fiul său. Parcurgeau amândoi, metodic, manualele de fizică, chimie, algebră, naturale. Alte discipline nu-l interesau. Pornise de la primele noţiuni, ca şi Lucian, şi ajunsese la domenii complicate, în care se descurca mai lesne decât fiul său. Îl pasionau mai ales fizica şi matematica superioară. Lucian renunţase de mult să-i mai fie profesor. Renunţase chiar să-i mai fie coleg. Îşi recunoştea inferioritatea faţă de tatăl său, în aceste domenii. Îl aproviziona cu manuale şi cursuri universitare şi rămânea uimit în faţa puterii de pătrundere şi asimilare a tatălui său. De câte ori nu-l întrebase, când îl vedea rezolvând probleme dificile de fizică şi matematică: „Cum ai putut ajunge până aici?... Sunt mândru de tine!”... Alexandra Severin îi răspundea întotdeauna le fel: „Fiindcă am început mai târziu, când mi s-a luminat mintea. Dar mi-am închipuit mereu, mereu că sunt un şcolar. Vezi tu, setea asta de a şti e singura pe care n-o pot potoli. Mi-i sete mereu, Lucian!”

În casa lui Alexandru Severin se adunaseră, încetul cu încetul, cărţi după cărţi. Undeva, într-un ungher al camerei sale, se aflau două rafturi care conţineau comorile lui. Într-o vară, Lucian fusese nevoit să-i predea noţiuni elementare de limbă germană. În rafturile lui Alexandru Severin poposiseră câteva tratate de mecanică scrise în limba germană, care-l atrăgeau pe acesta ca un magnet. Lucian nu se putuse stăpâni, şi-l întrebase: „La ce-ţi folosesc toate acestea?” Tatăl său îl privea mirat. Nu se gândise niciodată la un folos practic. „Vreau să ştiu! răspunse el. Când aflu ceva nou, tremur de bucurie. Asta-i!”

Alexandru Severin lucra la un strung obişnuit,

confecţiona piese uniforme, de metal, dar în mintea lui, maşina se diviza în principii şi ecuaţii mecanice, care se combinau laolaltă în mişcare şi energie. Gândea că maşina nu avea nicio taină pentru el şi se mulţumea cu atât.

În entuziasmul primilor ani de după eliberare, îi apăru în minte un gând care i se păru însă atât de îndrăzneţ, încât nu-l spuse nimănui, nici lui Lucian, învăţa mereu. Nu mai trebuia să alerge după cunoştinţe. Bibliotecile îi puneau la dispoziţie orice cărţi, şi în săliile publice nu era săptămână în care să nu aibă loc o conferinţă tehnică. Apăruseră cărţi noi, sovietice. Alexandru Severin nu se mulţumea numai să le răsfoiască. Voia să le citească, să le studieze. Învăţă limba rusă. Gândul acela temerar i se înşurubase tot mai adânc în minte. Pentru prima dată Alexandru Severin se gândea că e puternic. Şi că puterea lui se poate realiza. Se hotărâse să-i vorbească lui Lucian. Dar tocmai atunci se produsese despărţirea. Purtarea lui Lucian îl lovi groaznic pe Severin. Un timp, gândurile îi rămaseră ca paralizate. Muncea mecanic la strung, şi atât. După ce fiul său îl batjocori, după un timp de la această întâmplare, se apucă din nou de citit. Citea aproape pe ascuns, pătimaş, citea numai anumite cărţi şi câteodată gândurile i se păreau nebuneşti.

Alexandru Severin venise acasă cu ziarul în buzunar. Văzuse titlul articolului şi observase că e scris de fostul său ucenic, de Mihail Nistor. Voia să-l citească pe îndelete, să vadă cum gândeşte Nistor, să descopere puterea acestuia. Nevastă-sa îi ieşi în cale, la poartă. Era tânără, înaltă şi frumoasă. Se chinuise multă vreme să-şi cunoască bărbatul şi izbutise să-i afle o sumedenie de obiceiuri, pe care i le respecta cu sfinţenie. Ştia că-l nemulţumeşte zgomotul, vorbăria, că-i place să mănânce bine, să bea licori tari şi cu măsură, că-i place să fie curat îmbrăcat, să nu i se mişte cărţile din odaie, să aibă ziarele împăturite, la zi, şi mai ales ştia că n-are voie să se uite o

clipă măcar la alt bărbat.

Simina ghici dintr-o dată că Severin e preocupat şi-l luă de braţ, fără să rostească un cuvânt. Nici în timpul mesei nu lungi vorba peste cele obişnuite.

— Tu ai treabă? o întrebă dânsul, după ce termină de mâncat.

— Câteva cumpărături... Tu?

— Eu citesc ceva şi pe urmă iar am de citit... A scris Nistor un articol... Hm...

— Atunci du-te înăuntru...

Severin se aşeză la masa lui plină de cărţi şi citi articolul cu luare-aminte. Îl mai citi o dată, apoi îşi strigă nevasta:

— Simino! Te rog, vino!

Simina ştia că orice „te rog” al lui Alexandru însemna „vino şi ascultă ceva”. Intră în cameră şi se aşeză pe pat, departe de Severin.

— E o bubă mare în articol, măi fată. Sau poate mi-a luat Dumnezeu minţile, sau i le-a luat lui Nistor? Răduca... mereu Răduca... Şi Costinaş... şi Valer...

— Fereşte-te, Alexandre! Poate că are dreptate.

— Să mă feresc?! De ce?

Simina înţelese că făcuse o greşeală. Dar nu mai putea da înapoi:

— Poate că... poate că... dacă... Nu eşti cumva pizmaş?

— Hm... Spui pizmaş... Pentru ce, Simina? Nu te sfii! Ştiu c-ai spus-o din omenie. Tu nu te pricepi, Simino, la ale noastre. Tu ştii să faci totul ca să mă simt eu mulţumit. Masă, casă, linişte... Totul... Tu ai deschis multă lume în mine... Dar ce ştii tu în afară de astea?... Ce ştii tu ce-i fabrica?...

— De ce nu-mi spui?

— E de ajuns că ştiu eu. E greu, Simino. E greu şi tare întortocheat!

— Chiar atât de greu?

Severin o privi gânditor.

— E o bubă... Atunci... Ia să-mi caut eu de linişte! Nu-i

aşa, Simino?

— Eu nu ştiu...

— Nu ştii... Parcă eu ştiu? Hm... Tu faci o faptă mare... Mă laşi aşa cum sunt. Nu-mi dai ghionturi, nu mă opreşti, nu mă îndemni... E bine... Dar să-ţi spun drept, aş vrea uneori să mă îmboldească cineva...

— Ce să-ţi spun?

— Fă aşa! Sau fă aşa!

— Dar de unde ştiu eu ce trebuie să faci? Tu nu-mi spui nimic... Eşti prea întortocheat. Când spun ceva...

— Da... e o bubă... Simina... Niciodată nu m-am împotrivit unui lucru scris. Cel puţin atunci când citeam... Dar azi... Am gust de vorbă azi. Am avut ani de zile în viaţa mea când n-am scos la un loc atâtea vorbe ca azi... Eu am trecut prin viaţa asta ca nimeni altul. N-am avut nimic. Am trecut prin tot ce poate trece un om... Tot ce e în lume am pipăit cu mâinile mele... Ai treabă?

— Nu! Spune!

— Ei, din toate şi din toate am învăţat, ca să spun drept, un singur lucru mare. Că omul n-are dreptul să rămână nicio zi cum a fost cu o zi înainte... Înţelegi, Simino?

— Înţeleg... Spune, spune, Alexandre... Îmi bate inima de bucurie...

— Pe mine m-a ţinut un învăţător patru ani ca să învăţ carte. Am simţit în *fieşte* zi că ceva nou intră în mine. Nu ştiu în ce fel. Poate că-mi creştea ambiţia cu un dram, sau poate mai primeam de o para chibzuială... Într-o zi şi-o noapte, ceva-ceva se întâmpla cu mine. Altădată... doi ani am cărat saci la moară. Asta credea morarul... Eu căram în mine hotărâre şi curaj. Putere aveam, slavă domnului... În fieşte zi simţeam că răsuflu mai bine. Pân-am ajuns ziua... Tot nu pricepi ce vreau să-ţi spun?

— Nu prea... Alexandre.

— Nu-i de mirare... Întotdeauna când vorbesc îmi fug gândurile. Nimeni nu m-a învăţat să vorbesc... Am gungurit de unul singur, cum fac păsările... N-am prins

obiceiul de a vorbi... Ştii ce-i? Omul creşte mereu. E ca un copil care creşte fără contenire. Îl cheamă ceva înainte, cum ne chema în copilărie zarea... Cât am fugit după ea! Nimeni nu ştia că urcam dealurile şi pădurile şi coboram văile, şi treceam şesurile ca să văd cum e zarea, cum se ascunde soarele... că, nu ştiu de ce, întotdeauna porneam spre locul asfinţitului...

Simina îl privea aproape speriată... Niciodată nu-i vorbise astfel şi atât.

— Facem la fel... Mergem înainte... De la primii oameni... Ne-au lăsat menirea asta. Până la urmă, cine ştie când, o să se ajungă şi acolo. Dar dacă numai unul din noi stă pe loc, o să se ajungă acolo mai târziu... Asta-i buba, Simino... Ştii cum e în tren?... Întotdeauna crezi că fug şi copacii. Dar stau pe loc. Stau pe loc, şi noi credem că fug.

— Da, Alexandre... Asta am văzut şi eu...

— Ei, dar ai putea tu să spui că fug copacii?... E numai o părere... Vezi, e întâia oară când vorba scrisă... Nu, Nistor asta face... el scrie aici că fug copacii... Eu ştiu că nu fug... Dar de ce scrie el atunci aşa?... Tu, Simino, când un om în toată firea vorbeşte ca un prunc de ţâţă, oare înseamnă că e om?... Sau, cum, să-ţi spun eu, când cu puterea lui de bărbat aleargă după gângănii sau face aeroplane de hârtie, oare înseamnă că are putere?...

Simina se uita la bărbatul ei cu nişte ochi care cerşeau mai multă limpezime. Nu prea înţelegea ce spune dânsul. Dar simţea că prin mintea lui Alexandru Severin trec gânduri înfricoşător de mari.

Iulieş Livede intrase în biroul lui Nistor fără să bată în uşă. Îl găsise pe acesta în picioare, lângă birou, cu ziarul în mână. Nistor tresări şi-l privi pe Iulieş ca pe un necunoscut. Se dezmetici însă imediat, puse ziarul pe birou şi-i veni în întâmpinare cu un zâmbet forţat pe figură:

— Te aşteptam, tovarăşe Livede. Articolul ăsta m-a

scos din minţi. Telefoane după telefoane... M-a chemat şi Capitala... Mâine va apare în presa centrală...

— Atunci de ce-ai spus că mă aşteptai?

Nistor întârzie răspunsul la întrebarea neprevăzută:

— Stai jos... stai jos... Poate vrei să deschid geamul?... E un fum aici... Mă gândeam că oricum o să vii să-mi spui părerea dumitale... Ţin foarte mult la părerea dumitale... la părerea organizatorului nostru... şi a dumitale... ca om.

— De asta am venit – spuse Iulieş, uitându-i-se în ochi. Nu ştiu dacă te-ai gândit bine când ai vorbit. Dar eu nu obişnuiesc să am decât o singură părere.

Nistor se duse să deschidă geamul. Voia să scape de privirea lui Iulieş. Iulieş era singurul om de care avea teamă. O teamă nelămurită. Uneori credea că-i este teamă de el pentru că-i prea bun.

— Nu pune şi dumneata preţ pe fiecare vorbă...

— Măi Nistore – îl întrerupse brusc Iulieş – eu te cunosc de când erai ucenicul lui Severin, de când ai intrat în fabrică. Tu ai fost întotdeauna un om închis. Nu mă gândesc să-ţi descui acum lacătele... Dar mie îmi place ca omul să se poarte cum mă port eu cu el. Eu sunt deschis, să fie şi el deschis...

— Dumneata prea complici oamenii...

— Stai, că n-am terminat... Eu ştiu că-mi porţi râcă... De când m-am opus să fii ales în comitetul de partid. Am făcut asta pentru că nu-mi pot închipui că un comunist care conduce să poată pipăi orice om, fără ca oamenii să-l poată pipăi pe dânsul. Asta e o nedreptate... Oamenii nu te cunosc, nu te-au încercat cu degetele lor.

— Te contrazic, tovarăşe Iulieş. Sunt de atâţia ani în fabrică, de la optsprezece ani...

— Crezi că dac-ai fi de ieri-alaltăieri, aş vorbi aşa cu tine? Dar vezi, sunt şaisprezece ani şi nimeni n-ar putea să spună cu ochii închişi că, uite, dacă mi-ar arde casa, Nistor ăsta ar trece prin flăcări să-mi scoată plozii... Răul e însă că nici pe dos n-ar putea spune... Asta-i răul cel mare.

Nistor nu *ştia* cum să răspundă. Preferă să-şi ascundă capul în mâini şi să ia atitudinea unui om care suportă cu greu critica. În adâncul lui clocotea însă de furie. El care de mâine va fi cineva în ţară să fie judecat de un bătrân neputincios, care n-a fost în stare, cu anii lui de ilegalitate, să ajungă... De ce-i era atunci teamă de el? Ce să-i răspundă?...

— Am suferit prea mult – se hotărî Nistor. Bătăi, batjocură, milă... Mi s-a făcut frică de oameni, tovarăşe Iulieş...

— Ce spui? Frică de oameni? Cine te-a batjocorit în uzina asta? Cine te-a bătut? Măi, Nistore, tu crezi că Severin te-a-mbrăcat şi te-a ajutat, când îi erai ucenic, din milă?

— Nu, nu-i vorba de Severin... dar înainte de a intra în fabrică...

— Cum ai putut tu să vii în partid dacă ţi-i frică de oameni? Frica nu se naşte din senin. Când erai copil, era altceva, ştiu, ştiu. Dar acum? Numai cine se simte vinovat faţă de oameni, are frică de ei... Măi Nistore, când *treci* pe lângă adevăr, greşeşti totdeauna. De aceea-i bine să fii deschis.

Nistor era furios. Ar fi trebuit să evite de la început discuţia, sau s-o oprească printr-o glumă, sau să se considere pur şi simplu jignit de procedeul lui Iulieş. Asta şi trebuia să facă.

— De fapt, ce vrei dumneata? Să mă scoţi din comitet, sau din partid, sau să *propui* eliberarea mea din funcţie?... N-am făptuit nimic care să mă aducă în faţa judecăţii!...

— Uite ce-i, Nistore... În partid, oamenii cinstiţi, când intră... Stai... Îl ştii pe Valer? Ai şi scris despre el în articol... Înainte de a da adeziunea, s-a foit o săptămână în preajma mea... Până s-a hotărât şi m-a încolţit într-o seară: „Nea Iulieş, vezi – mi-a spus el – eu am un păcat. Nu-i cine ştie ce... dar... de... Eu am furat odată un miel... Ca să-mi iau cizme... Nimeni nu ştie... Nici fetei... adică

nevesti-mi nu i-am spus... Se rătăcise de turmă... şi... de... cizmele! Crezi că-i *grav* de tot?... Eu nu cred că-i cine ştie ce...” Ce puteam să-i răspund lui Valer?... L-am ţinut toată noaptea şi i-am povestit viaţa mea, cu toate păcatele ei...

— Vrei să-ţi spun viaţa mea?

— Nu! N-am venit pentru asta. Viaţa unui om nu se povesteşte aşa, cum, ai fuma o ţigară. Oricând şi oricui. Am venit pentru altceva... Când ţi-am citit articolul, am înţeles că ar putea să se încingă o vâlvătaie mare. Şi atunci or să te pască multe ispite... Mi-i frică de tine, Nistor, ăsta-i adevărul...

— Frică? Dar...

— Stai, stai! Mi-i frică de un anumit lucru. Tu încă nu eşti copt ca *om.* Încă nu te-ai dăruit de tot oamenilor. Nu te-ai amestecat cu ei... Nu, nu te împotrivi şi nici nu te supăra. Ai putea oricând să te îndepărtezi de ei, în loc să-i tragi după tine. Ai prea multă ambiţie şi voinţă... şi nu ştiu cum stai cu sufletul...

— Dac-am intrat în partid, am intrat pentru că... îmi erau vii suferinţele... oamenilor...

— Poate că te-a îndemnat numai suferinţa ta... cea veche... dinainte de a intra în fabrică... Şi dacă ea te-a îndemnat, nu-i bine... Nu-i bine... Nistore!... Un copil poate să sufere cumplit pentru că altul bate mai bine mingea decât el, sau pentru că nu are beretă roşie pe cap. Poate să sufere atât de mult, încât gândurile acestea să nu-i mai iasă niciodată din minte. La ce duce suferinţa asta? La a râvni. Suferinţa adevărată este aceea care izvorăşte din nedreptate... Ea nu poate să îndemne decât la lucruri bune.

— Eu nu am simţit nedreptatea? Aici în fabrică n-am văzut...

— De ce te aperi? Dacă iubeşti cu adevărat oamenii... fii liniştit. Asta-i poate *principala* condiţie a unui comunist. Dar să ştii, Nistore, mai devreme sau mai târziu oamenii simt dacă-i iubeşti sau nu. De acest lucru nimeni pe lume

nu poate scăpa... Oricât s-ar feri.

Nistor se mai liniştise. I se părea că Iulieş trecuse de la *acuzaţii* directe la *sfaturi.* Voia totuşi să scape cât mai repede de dânsul. Poate că Pârvan îl aştepta în anticameră. Deschise uşa biroului şi într-adevăr îl zări pe inginer. Spuse cu voce tare, ca să-l audă Iulieş:

— Numai un minut, tovarăşe inginer. Imediat...

Iulieş nu se clinti de pe scaun.

— Mai este ceva. Articolul tău nu suflă niciun cuvânt despre Severin. Şi pentru asta am venit. Poate mai mult pentru asta. Severin e un muncitor de prima mână. Poate chiar mai mult...

— Severin e prea retras... Niciodată n-a intrat în întrecere... Muncitorii nu-l au la suflet...

— Ei, şi... Dacă un pom dă roade bune într-o livadă trebuie neapărat să fie aliniat în rând cu ceilalţi pomi? Altfel nu le culegi?

— Totuşi, faţă de puterea lui...

— Faci o greşeală pe care am făcut-o şi eu, Nistor. La Severin nu puterea stă pe primul plan. Ministrul mi-a deschis ochii. La Severin e vorba mai întâi de dibăcia tehnică şi poate, poate chiar de o anumită îndrăzneală... Severin nu raţionalizează ca Răduca...

— N-ai dreptate, tovarăşe Iulieş. Răduca e un adevărat muncitor... Lucrează din plin, sigur, fără goluri...

— Ştiu! Nu greşeşti... Severin însă aduce ceva foarte însemnat: îndrăzneală tehnică, inventivitate, *cap.*

— Şi Răduca...

— Şi el... Dar în mai mare măsură Severin... Foarte ciudat!... O să mă ţin de Severin până o să mă limpezesc. Dacă omul ăsta a gândit conştient isprăvile lui!... Foarte rău că n-ai scris şi despre el. Nu înţeleg de ce ai lucrat în preajma lui câteva luni, ştii doar ce poate... Rezultatele lui în producţie vin imedit după cele ale lui Răduca... E om serios, aşezat... poate cel mai sigur muncitor din toată uzina...

— Mă gândeam să nu creadă muncitorii că... proslăvim

forţa...

— Va să zică te-ai şi gândit... După ce ne-a atras atenţia ministrul...

— Articolul era dat dinainte...

— Da, da!... Bine... N-aş vrea să mai aştepte Pârvan. S-a făcut o mare greşeală cu Severin şi nu ştiu cum s-o reparăm... Noroc!...

Pârvan intră în biroul lui Nistor imediat ce ieşi Iulieş. Nu-i plăceau întâlnirile neprevăzute cu direcţiunea şi mai ales nu-i plăcea să aştepte.

— Iartă-mă, tovarăşe inginer. Nu din vina mea ai aşteptat... Când e vorba de partid, şi direcţia ascultă. Ai citit articolul meu?

— Nu.

— Te-aş ruga să-l citeşti înainte de a începe discuţia... Stai jos, te rog.

Perioada de răgaz îi prinse bine lui Nistor. Se gândi pe îndelete la cele ce-i spusese Iulieş. Va să zică şi Iulieş simţise că articolul *îi va servi.* Bătrânul era primejdios... Citea prea lesne în sufletele oamenilor. Dar Severin? Dacă greşise? Poate-ar fi trebuit să scrie ceva despre el... Şi ministrul, şi Iulieş începeau să-l descopere pe Severin... Şi totuşi Severin trebuia dat la o parte. Trebuia ţinut în umbră... Cel puţin un timp... până... Voia să fie puternic... să ajungă puternic... să tremure oamenii în faţa lui. Avea dreptul!... Îşi încercase puterea. Din simplu muncitor ajunsese director... Iar acolo... Izbutise să posede un trup pe care nimeni nu-şi mai plimbase mâinile...

Nistor se opri în dreptul ferestrei... Fabrica... oraşul... munţii. Acolo, departe o întâlnise pe Cornelia... În cabană, oamenii o priveau fermecaţi. Îi subjugase pe toţi. O ascultau cu admiraţie.

Asta îl îndârjise pe el. Voia s-o încovoaie, s-o frângă. Îl atrăgea cu puterea oţelului care vrea să fie îndoit. Era un nimic pe lângă ea. Ea reprezenta totul acolo. Alţii nu îndrăzneau să o atingă nici cu privirile. Gândul de a o înfrânge îl înnebunea, îi aprinse curajul şi puterea. O

oprise seara. O privise în ochi şi-i spusese dintr-o dată: „Am fost un nimic. M-am ridicat de jos. Nu m-a putut opri nimic. Înţelegi?”

Tremura în faţa lui. Tremura... O cuprinsese... O avusese...

Când înţelesese că fusese numai a lui, îi venise să muşte piatra... Va fi a lui! A cules-o primul. Dar nu pentru asta. Va fi a lui pentru că trebuie să fie, pentru că altfel... Trupul acela n-avea nimeni dreptul să-l mai atingă... Amintirea zvârcolirilor îl întuneca... Fiinţa aceea îl trăgea în sus, îl sfâşia... Chiar de-ar fi şireang, şi-ar vârî gâtul în el. Cucerise nu o femeie. Cucerise o lume, cucerise conştiinţa că e puternic... cucerise gândul că poate orice. Nimic nu-l va opri. Întâlnirea cu Cornelia îi răzvrătise toată voinţa...

— Am citit articolul, domnule director.

Vocea lui Pârvan îl lovi ca o piatră... Trebuia să se stăpânească... Nu avea voie, n-avea dreptul să-şi piardă cumpătul.

— Aş vrea să ştiu părerea dumitale... Mă interesează foarte mult... Dumneata, ca şeful unei secţii atât de importante...

— Nu am obiecţii...

— Mulţumesc, dar... îl invită Nistor.

— Apreciez efortul dumneavoastră.

— Nu ţi se pare că prezentând astfel acţiunea lui Răduca voi reuşi poate să declanşez o mişcare de mare răsunet?

— S-ar putea...

— *...Răduca, Valer, Costinaş şi ceilalţi nu reprezintă fenomene surprinzătoare... Ei constituie, cel puţin la noi, în uzină, primele semne împlinite ale previziunii leniniste despre forţa clasei muncitoare după descătuşare. Ei reprezintă începerea unui marş viguros. Se risipesc elanurile isterice. Începe, cum spunea Lenin, să răsune pasul cadenţat al batalioanelor de fier ale proletariatului...*

— Am citit.

— *...Nu mai putem merge pe calea simplelor depăşiri de normă. Răduca dă semnalul unei bătălii pe un alt front. În locul muncii în furie, el spune: Să raţionalizăm! Să raţionalizăm! Timpul, mişcările, puterea maşinii. Dar pentru aceasta e nevoie de conştiinţă, e nevoie de hotărâre...*

— Am citit.

— Ştiu c-ai citit, domnule Pârvan, toată lumea a citit, dar *eu* am scris! Înţelegi dumneata?...

— Înţeleg.

— Atunci de ce nu-ţi spui părerea?

— V-am spus-o. N-am obiecţii.

De astă dată răspunsul lui Pârvan îl încurajă pe Nistor. Întâlnise un om, poate cel mai responsabil dintre toţi în această problemă, *sau în orice caz necesar responsabil,* care, în sfârşit, nu avea obiecţii, nu rostea numele lui Severin.

— Vreau să te întreb ceva, tovarăşe inginer şef...

— Vă stau la dispoziţie.

— Dumneata crezi că Alexandru Severin e într-adevăr o mare capacitate tehnică? Crezi că ar fi trebuit să scriu în primul rând despre el?

— Cunoaşteţi părerea mea despre tehnică. Aţi aflat-o limpede nu de mult.

— Dar despre Severin?

— E un cârpaci, domnule director. I-am spus-o şi domnului Livede.

— Ai vorbit cu Iulieş despre Severin?

— După plecarea domnului ministru din secţie...

— Foarte bine!

Pârvan îl privi mirat.

— Foarte bine – repetă Nistor. Da... Îmi plac oamenii care nu-şi ascund părerile. Deci dumneata crezi în mod sigur că Severin e un cârpaci.

— Părerile nu înseamnă neapărat certitudini, domnule director. N-am dreptul să emit certitudini cu privire la oameni. Şi în ştiinţa pură, certitudinile sunt periculoase...

— Totuşi, aici, în faţa mea, ai spus despre Severin...

— Mi-am expus părerea. Vă rog să notaţi.

— Aş vrea să fii mai clar, tovarăşe inginer.

— Domnule director... oamenii emit păreri în loc de certitudini, pentru a nu-şi condamna semenii şi a nu se condamna pe ei înşişi. Nu ştiu dacă din umanitate sau din instinct de conservare. Cred că e limpede.

— Şi eu susţin că Severin e un cârpaci. Suntem totuşi doi oameni cu răspundere care am ajuns, fără să vorbească unul cu altul, la aceeaşi concluzie...

— La aceeaşi *părere*. Iertaţi-mă că vă corectez. O coincidenţă de păreri nu înseamnă nicidecum o concluzie stabilită. Domnul ministru şi domnul Iulieş au o părere contrară despre Severin. Eu nu o pot accepta ca pe o certitudine, cum nu pot s-o impun pe a mea...

— Părerea dumitale totuşi îmi creează o anumită convingere...

— Nu vă pot opri în stabilirea propriilor convingeri. E primul lucru care i se cuvine omului ca individ: să-şi *stabilească* el convingerile.

— Dumneata de cine crezi că ar trebui să ne ocupăm mai îndeaproape? De Răduca sau de Severin? Vreau să fii clar.

— Eu obişnuiesc să primesc dispoziţii.

— Consideră că *directorul* îşi întreabă *subalternul!*

— Articolul dumneavoastră îmi pare o dispoziţie foarte clară. De vreme ce Răduca e pe primul plan, iar Severin nici nu e pomenit, cred că întrebarea devine inutilă. Prin urmare şi răspunsul.

— În acest caz *ştii* care e sarcina dumitale!

— Îi vom crea toate condiţiile lui Răduca, dacă doriţi...

— Vă veţi ocupa în primul rând de Răduca. Ai şi spus-o! E vorba de o *mişcare de răsunet,* tovarăşe inginer. Ar putea chiar să intre în joc situaţia dumitale. Tovarăşul ministru Bogdan a insistat foarte mult asupra acestui lucru.

— Dispoziţiile sunt literă de lege pentru mine, domnule

director.

Nistor îl cercetă pe Pârvan cu un aer voit încruntat. Apoi la fel de voit se înseninã la faţă:

— Aş fi foarte bucuros să priveşti mişcarea lui Răduca nu ca pe o dispoziţie, ci ca pe o iniţiativă proprie! Toate onorurile să fie ale dumitale.

— Onorurile se suportă greu, domnule director. Vă rog să mă credeţi. Fuga după ele ţine de perioada infantilă a vieţii noastre. Laurii nu răsplătesc, obligă.

— Dumneata, tovarăşe inginer, necăjeşti chiar pe cei care-ţi vor *binele.* Mă pui în situaţia de a nu putea să-i raportez tovarăşului ministru adevărul. Îmi închipui că s-ar mânia când ar afla...

— Vă rog să-i raportaţi că mă voi conforma întocmai dispoziţiilor direcţiunii!... Şi vă mai rog să-mi permiteţi să nu vă răpesc timpul...

Nistor îl salută cu o mişcare a capului, fără să-i întindă mâna şi fără să mai spună vreun cuvânt.

Dan Vaşani radia de bucurie:

— Renunţă la mutra asta, Lucian! De ani de: zile nu te-am văzut aşa. I s-a întâmplat ceva omenirii? A murit vreun om „irgendwo in der Welt”[3] şi ai impresia că se uită la tine? Sau ai remuşcări pentru c-ai publicat articolul unui cinic? Aş fi fericit.

— Eşti un psiholog... – intră în vorbă Cosmuş.

— E meseria mea, dragă Cosmuş. La urma urmei tot ce se întâmplă în lume nu poate fi explicat *decât* în modul *psihologic.* Nepătrunderea totală a fenomenelor nu-şi are izvorul decât în neputinţa omului de a se elibera de sine însuşi, de construcţia sa morală. Dragostea, ura, nostalgia, remuşcarea pun limite inconştiente saltului conştient şi fac din el o neîntreruptă *tendinţă.* De ce crezi că fiecare filosof a ajuns la un sistem propriu? Sau aproape fiecare. Vorbesc de capiii de şcoală, nu de emuli sau de exegeţi. Din cauza simplului adevăr că fiecare om

[3] Undeva în lume.

are o construcţie morală unică. Raportează aceasta la filosofi. Nietzsche l-a creat pe Zoroasitru din aviditatea lui de înălţare. Nu din dorinţa de a crea un model oamenilor. A spus-o singur la Turin, când răcnea trecătorilor: „Fiţi mulţumiţi! Eu sunt Dumnezeu! M-am deghizat astfel!”

— Era nebun când a spus aceasta! îl corectă Lucian.

— În sfârşit, te-ai trezit! Eram sigur că vei lua apărarea unui om pe care-l condamn. Nu poţi suferi ca oamenii să fie condamnaţi... Era sau nu era nebun? Vezi, Lucian, nebunia e o problemă de interpretare. Cine e nebun şi cine e sănătos? X de pe stradă, care e un creştin şi care totuşi comite acte opuse doctrinei lui, sau Y din balamuc, care se crede apostolul Pavel şi se comportă ca un veritabil creştin?... Un prieten, doctor, îmi spunea că avea un *bolnav* care se credea om de sticlă şi se purta ca un adevărat om de sticlă. Se ferea să nu fie lovit, să nu se spargă, îşi ciocănea capul cum ciocăneşte un om o damigeană, se lustruia, se şlefuia... Acte teribil de logice pentru un om de sticlă!... Ce bine-ar fi dacă am împrumuta logica omului de sticlă!...

— Ce-are a face Nietzsche cu omul de sticlă?

— Foarte mult. Mi-ai replicat că era nebun când s-a dezvăluit ca *sistem...* ştiu, ştiu, vrei să-mi replici că n-a avut sistem, sau, mă rog, un sistem unitar... dar atunci când s-a *creat* ca sistem, cum era?

— Impui totuşi teze în discuţie, Dan. Le impui tocmai trecându-le cu vederea, ca pe nişte lucruri foarte fireşti. Pui întrebarea tendenţios: „Nietzsche era sănătos sau bolnav când s-a *creat* ca sistem? Ar trebui să întrebi mai întâi. „Nietzsche s-a creat cumva ca sistem?” De aici ar trebui începută discuţia.

— Dacă nu te-aş cunoaşte, aş spune că eşti un bucher, Lucian. Orice discuţie pleacă de la teze date, certe şi infailibile. Însăşi discuţia noastră, situată în absolut, ar pleca de la teza certă că existăm. Tu şi eu. Altfel n-ar putea avea loc.

— Eşti un monstru al sofisticii!

— Mersi! Foarte mersi! Îmi faci un compliment dulce. Îmi dai calitatea purităţii. Eşti scump, Lucian. Monştrii care fac sofistică sunt periculoşi numai când sunt potentaţi. Or, eu, care nu stăpânesc decât propriu-mi duh...

— Eşti grosszav!...

— Totuşi nu te las să baţi în retragere, Dan! Nu te las!

— Nu mă retrag, deci nu pleca de la această *teză dată.* Continuăm.

— Tu cauţi să explici totul prin natura psihică a individului.

— A omului!

— Spui, sau dai a înţelege, că sentimentele determină actele. Mă rog, sentimentele, senzaţiile...

— Nu senzaţiile! Ele aparţin omului primar. Sentimentele-acţiuni!

— Bine!... Dar sentimentele sunt absolute, sunt eterne? Există în univers, aşa cum există cele 99 de elemente?

— 101!

— 101. Mulţumesc! Nu s-au putut naşte decât o dată cu oamenii.

— De acord. Deşi la modul chimic făptura divină, umană, e alcătuită din câteva elemente. Ce vrei să spui cu asta?

— Că nu poate exista dragoste, ură, remuşcare, nostalgie, în mine însumi, ca individ.

— Totuşi există, Lucian, indiferent dacă vrei tu sau nu.

— Dan, dacă eu *iubesc,* iubesc pentru că cineva îmi provoacă, îmi deschide acest sentiment. Fără acel *cineva* n-aş putea iubi. Vorbesc de dragoste. N-aş avea acest sentiment. Şi ura...

— Ştiu ce vrei să spui. Urăşti pentru că exist eu în faţa ta.

— Ai merita, poate... Apariţia sentimentelor e cauzată de apariţia grupului social uman. Elementul social îşi rezervă dreptul de a stabili natura psihică a individului, fie el plugar sau filosof. Deci Nietzsche al tău...

— Eşti cumplit, Lucian – spuse Vaşani cu ton critic, deşi cu scopul ascuns de a-l flata. Zadarnic ne-a învăţat Horaţiu: *„Cât e timp mai amestecă un grăunte de nebunie în cuminţenie”.* Eu aş institui special pentru tine un ordin al fidelităţii marxiste. Exemplar unic! Un veritabil om de sticlă! I-ai împrumutat întru totul logica.

— Lusian are dreptate!

— S-a deşteptat şi omul Cro Magnon! Ai rămas în stadiul de strămoş, Cosmuş. Tu eşti încă în etapa înţeleaptă a senzaţiilor. Are dreptate cine îţi satisface într-un fel sau altul instinctul de conservare. De fapt erau foarte înţelepţi strămoşii noştri!

— De se, de se eşti urâsios?

— Păcat că nu-l cunoşti pe Benjy, Cosmuş. E un erou din „The Sound and the Fury”[4] un roman al lui Faulkner. Îl întreci numai ca vocabular.

Ilie Cosmuş ieşi din birou cu un aer jignit şi fără să spună un cuvânt.

— Un adevărat Benjy, Lucian. Cred că are şi vârsta lui. Ha-ha... „De se eşti urâsios?” Ha-ha! Mă numesc Cossmussss... Grosszav!

— Îţi place să-i batjocoreşti pe cei mai slabi decât tine... Mă gândesc dacă n-ai încercat adineauri s-o faci şi cu mine... Ce ai cu Cosmuş?

— E un porc! O lichea! Un om de nimic! Şi pe deasupra moron. Poate chiar imbecil sau idiot. Mă scârbeşte fizic prezenţa lui. Nu eşti de loc un psiholog, Lucian!

— Iar începi?

— Da, pentru că am impresia că vrei să mă prelucrezi pentru un nou articol...

— Nu m-am gândit la asta... Odată însă aş vrea să am un articol al tău, al *tău,* care să-mi arate ce e în tine, cine eşti...

— Lasă-mă, Lucian. *„E atât de dulce să uiţi uneori de tine”...*

— Renunţă măcar acum la Horaţiu...

[4] Zgomotul şi furia.

— Ca să devin un porc gras din turma lui Epicur, precum spunea stimata domnişoară Cornelia Cernat? Apropo, ştii c-am întâlnit-o?

— Când?

— Ei, dar interesat mai eşti!... Să nu cumva să te îndrăgosteşti de ea, Lucian! Îţi interzic cu desăvârşire! Începe să mă preocupe domnişoara... Azi după-masă am văzut-o. Înainte de a veni la tine. Se plimba prin parc. Dar nu solitară, Lucian. Asta e culmea! Ştii cu cine era? Cu Constantin Balasan.

— Cu profesorul Balasan?!

— Întocmai, Lucian. Cu celebrul Balasan, şi cum nu-mi pot închipui că primeşte lecţii de limba franceză, pentru că sunt sigur că ştie limba din familie... înseamnă cel puţin că e foarte deşteaptă... Balasan ăsta e un monstru de cultură. La facultate era în stare să recite o zi întreagă din orice poet francez. Odată l-am pus la încercare. I-am cerut, întregul an, adică fiecare din noi, să ne recite poezia preferată. Fiecare s-a pregătit în secret. Eu i-am cerut o poezioară a lui Clement Marot: „Plus ne suis ce que j'ai été”[5]. Teribilă poezie pentru 1500! Unul l-a rugat, de pildă, să-i spună versurile 2012—2013 din Chanson de Roland. Ei bine, monstrul n-a greşit cu o silabă. L-am urmărit fiecare... Ne-a înnebunit... Îţi închipui că n-o să-şi ia el amantă pe oricine...

Auzind insulta lui Vaşani, Lucian izbuti cu greu să se stăpânească. Rosti însă ferm:

— Tu nu poţi să treci pe lângă nimeni fără să-l împroşti cu noroi.

Vaşani înregistră schimbarea de ton a lui Lucian. Câteva clipe zâmbi cu indulgenţă ironică, apoi sări brusc de pe scaun:

— Evrika! Am găsit... Voi scrie un articol despre roman... Despre romanul modern... Nu înţeleg de ce te uiţi aşa la mine?!... Cunoşti doar competenţa mea în acest domeniu... Dacă ţi-ai schimbat cumva părerea, te

[5] Şi nu mai sunt ce-am fost odată.

invit la o dispută. Îmi place să te văd aprinzându-te, argumentând. Îmi place chiar când mă jigneşti... Pentru că ţin prea mult la tine, Lucian! Mă grăbesc. Fug!

Lucian rămase singur.

Mihail Mironescu ghicise de la primele vorbe că primul-secretar îi pregăteşte o critică severă. Bănuia şi care va fi obiectul criticii. Cu o zi înainte, primul-secretar îi explicase foarte limpede că gazeta trebuie să-şi îndrepte, cu mai multă vehemenţă focul împotriva manifestărilor ideologice străine. Şi numai la douăsprezece ore de la convorbire... Primul-secretar îl întâmpinase cu prea multă căldură, îl felicitase într-un mod neobişnuit pentru articolul lui Nistor.

— Un mare lucru pentru ziar – conchise dânsul. Încă o dată, toate felicitările.

— N-avem niciun merit – răspunse Mironescu, cu toată sinceritatea.

Primul-secretar păru că nu aude vorbele lui Mironescu:

— Numai că odată începută acţiunea, nu trebuie lăsată din mână. Înţelegi, Mihail? Cu dinţii să vă ţineţi de ea. Nu-i vorba de un mic patriotism regional, ferească sfântul! Semnificaţia ei e mult mai largă. Nistor are dreptate. Poate să fie începutul unui marş *cadenţat.*

Mironescu ar fi vrut să-i spună că lui Nistor nici nu-i trecuseră prin cap asemenea idei. Din articolul său, în forma în care-l trimisese la redacţie, nu rămăseseră decât datele, numele, cifrele şi problemele. Acestea din urmă de-abia schiţate. Dar n-avea niciun rost. S-ar fi putut naşte impresia că vrea să-şi creeze merite.

— Ne vom ocupa foarte serios de uzină – se angajă dânsul. Îi vom acorda oricât spaţiu.

— N-ar fi bine să trimiteţi un corespondent permanent în uzină?

— Ne-am gândit la asta. De mâine îşi începe noua sarcină.

— Pe cine-l trimiteţi?

— Pe Biţă Gorga. E tânăr, e fiu de muncitor...

— Gorga... Gorga... Dar da... Am citit... Nu-i cam... prea entuziast? N-am găsit niciodată în materialele lui păreri critice... Sau poate greşesc...

— Nu, nu greşiţi. Dar ne-am gândit că trebuie un om care să se aprindă repede...

— Nu-i rău, tovarăşe Mihail. Dar nu uita că avem nevoie şi de analize serioase la anumite intervale.

— Va fi o preocupare a întregii redacţii. Primul material de analiză îl voi face eu.

— Îmi pare bine că aţi dat de la început atenţie acestei probleme... Ştiam că n-ai să te mulţumeşti cu o apreciere sumară a lucrurilor. Devii, pe zi ce trece, un adevărat gazetar...

Va să zică se apropia momentul. Mironescu mai ezită o clipă:

— Mai e mult până atunci.

— Nu, nu! Sunt cât se poate de mulţumit de felul cum conduci gazeta. Îţi declar din capul locului acest lucru.

Primul-secretar nu voia deci să mai piardă timp cu introduceri. I-o luă înainte:

— Aştept şi restul...

Omul din faţa lui nu părea surprins.

— Da! Ştiam că ştii... Şi totuşi nu înţeleg cum ai putut să faci un asemenea lucru. La mai puţin de o zi de la discuţia noastră.

— Dar nu e nimic duşmănos în articol.

— Tovarăşe Mihail, să nu ne ascundem după degete. Dumneata crezi că dacă nu se publica acest articol ar fi suferit grozav intelectualii? Crezi că citind ce spune acel Vaşani, acolo, măcar un singur cititor va descoperi un adevăr nou, o idee nouă?... Deschidem oricui paginile gazetei, dar totuşi să spună ceva...

— Chiar aţi ajuns la concluzia că articolul e gol?

— E foarte gol! Şi limbajul...

— Limbajul face parte din personalitate!

— Uite ce-i Mihail! Articolul e gol. Unui intelectual nu-i

spune nimic nou, decât doar îi arată artificii de fraze. Iar unui om obişnuit, nu-i spune iarăşi nimic, pentru că nu-l citeşte, pentru că nu poate să-l citească din pricina *limbajului de personalitate.* E tot ce poate fi mai inutil şi încă pe atâtea coloane. Nu ştiu cine spunea, mi se pare un scriitor francez, despre un compilator de texte: „Ăsta e prost nu în trei cuvinte, ci în cinci volume!”

— Vaşani pare un om cult, destul de înzestrat, tovarăşe prim-secretar.

— Asta nu pot şti. Sau cel puţin nu se vede din articol. Nu după forme fugim noi, ci după idei. Măcar dacă şi-ar fi înecat cine ştie ce idei în apele astea colorate! Dar aşa... E prea mult nimic pe prea mult spaţiu. Nu vreau să te menajez. Sunt sigur că din cauza articolului lui Vaşani au rămas afară materiale, ştiri, informaţii, corespondenţe. Poate zeci de corespondenţe. *Aici* aţi greşit voi, Mihail! Un om care trimite o corespondenţă aşteaptă apariţia ei ca un eveniment... Se sufocă aşteptând. Dacă apare cu o zi înainte, înseamnă că se bucură cu o zi înainte. E dureros, Mihail!

— Poate...

— Nu *poate.* Sigur! Trebuie să le intre bine în cap gazetarilor acest lucru... Şi voi publicaţi un articol care probabil şi pentru autor e nimic. Chiar dacă articolul, hai să spun, nu e duşmănos, o spun cu indulgenţă, Mihail, atitudinea voastră însă e... nu te mâhni, e... lipsită de atitudine, e... cel puţin indiferentă faţă de acei oameni care au respect nepreţuit pentru cuvântul scris şi aşteaptă cu inima la gură să-şi vadă rândurile în gazetă... Nu vreau să duc concluziile până la capăt... Te cunosc...

— Şi eu pe dumneavoastră!...

— Tocmai de aceea cred că-i bine să ne oprimi aici. În redacţie, însă, trebuie procedat exemplar. Cel care a dat drumul materialului să fie admonestat în colectiv. N-avem nevoie de elanuri isterice. Gazeta e deschisă oricui *dacă are ceva de spus.*

— Eu am dat drumul materialului!

— Tu?!

— Eu sunt principalul responsabil şi ştiţi ce înţeleg prin aceasta...

— Mihail! Îmi dau seama că ţi-i neplăcut. Nu nega. Discuţia noastră şi-a atins scopul. Spun aceasta chiar cu riscul de a mă considera aspru. Dacă tu eşti într-adevăr responsabilul acestei fapte, n-are niciun rost să lungim discutarea ei la nesfârşit. Ştiu, ştiu bine că nu se va mai repeta. Asta îmi ajunge.

În sinea lui, primul-secretar era mâhnit. Ar fi vrut să încheie altfel convorbirea. Dar orice alte cuvinte ar fi fost considerate poate convenţionale de către Mironescu. Se mulţumi doar să facă o glumă:

— Ştii cum suntem noi? Ca doi urşi care se bat pentru ursuleţul lor. Fiecare e sigur că-l apără mai bine. Asta-i important, Mihail. Chiar dacă unul greşeşte, tot din dorinţa de a-l apăra greşeşte. Poate că greşeala foloseşte uneori mai mult decât a nu greşi. Te avertizează asupra unor surprize cu consecinţe mai grave.

— Vă mulţumesc, tovarăşe prim-secretar.

Primul-secretar îi strânse mâna lui Mironescu, fără să zâmbească.

Lucian era chinuit de frământări şi nelinişti. Rămăsese singur în birou şi încerca în zadar să se stăpânească. Clipele i se păreau grele şi nesfârşite. Niciodată nu mai trecuse prin asemenea frământări. Când se despărţise de tatăl său, avusese alături de durerea lui durerea mamei sale care-l copleşea. Douăzeci de ani de convieţuire fuseseră uitaţi pentru o femeiuşcă oarecare, considerată în tot cartierul drept o stricată. Nu ştiuse nimic până în clipa când sosise acasă, chemat din Capitală de telegrama zguduitoare a maică-si.

„Am rămas singuri, Lucian – îi răspunsese maică-sa, imediat ce coborâse din tren. Am rămas singuri, Lucian, singuri...”

I se aruncase la piept, începând să plângă în hohote pe peronul înţesat de lume. Simţise că-l cuprinde

desperarea. Crezuse la început că tatăl său nu mai era. Tatăl său, care reprezenta pentru el totul. Când află adevărul, rămase năucit. *Tatăl lui!* Era cu neputinţă! Era ultimul om din lume capabil de un asemenea gest. Şi-l făcuse fără să-i spună lui nimic. Toată prietenia dintre dânşii nu însemnase nimic. Fusese înşelat în sentimentele sale cele mai adânci. Îl iubise atât de mult pe tatăl său, încât nu putuse concepe o *altă iubire.* Omul acela care se ridicase din brânci, singur, fără ajutorul nimănui, care nu lovise măcar cu privirea pe un semen al său, care-i implântase în suflet, cu o perseverenţă obsedantă, datoria de a fi bun, de a iubi şi respecta oamenii, care uneori îl uluia prin adâncimea cugetării sale neexprimate total, îşi pregătise parcă toţi anii săi pentru a da cea mai cumplită lovitură celor mai apropiate fiinţe. Durerea nestăpânită a mamei sale îi transformase propria durere în ură. Maică-sa se agăţa de el, îi cuprindea genunchii, îl implora ca o nebună:

„Rămâi, Lucian! Nu mă părăsi, copilul meu! Nu pleca şi tu! Mă omor! Să nu te mai uiţi niciodată în ochii fiarei...”

Nu-şi mai privise tatăl. Sau îl privise numai ca să-i arate ură şi dispreţ. Nici nu se ferise din calea lui, pentru a nu-şi închipui că-l ocoleşte, că mai are vreo urmă de sentiment pentru el. Tatăl său murise pentru el. În locul său vedea un oarecare netrebnic, cu care nu putuse să aibă niciodată ceva comun. Ultimul cuvânt i-l spusese în uzină, cu ani în urmă, pentru a dezvălui tuturor dispreţul său faţă de individul acela străin şi a consfinţi despărţirea.

Anii trecuseră. Rana se cicatrizase. Se apropiase de maică-sa, îl apropiase suferinţa ei. Era însă ceva care împiedica o apropiere deplină, o adevărată dragoste între mamă şi fiu. Dădea aceasta pe seama vârstei. În vremea copilăriei, când ar fi trebuit să se stabilească acest sentiment, fusese ataşat numai de tatăl său. Bucuriile şi durerile sale i le dăruise aproape numai tatălui său.

Lucian nu ştia cât de aproape şi cât de departe este de adevăr.

În sentimentele sale cele mai intime, Lucian rămăsese un izolat şi din această cauză suferea uneori. Omul care să ia locul tatălui său, la marea intensitate a prieteniei dintre ei, încă nu apăruse şi – gândea el uneori – nu va apare niciodată. Până o întâlnise pe Cornelia.

Cornelia îl inundase. Cuvintele, oamenii, lumea începeau să se îmbogăţească, să-şi înflorească înţelesurile. Dar era peste toate o tristeţe, o durere care scormoneau fără încetare. Cornelia fugise, fugise plângând, fugise desperată. Îi ceruse să n-o iubească, îi spusese că *nu va iubi.*

Lucian se dusese de mai multe ori la institut. I se părea că toţi îl iscodesc şi ştiu şi vorbesc între dânşii că o caută pe ea. I se părea că vede priviri ironice în jur. Şi totuşi se dusese. O căutase. Discutase cu colegii ei pe coridoare, aşteptând înfrigurat vocea ei, făptura ei. Atâta, numai s-o vadă. S-o privească numai o clipă. Şi ea va simţi totul. Şi îl va privi şi ea... Nu se putea să nu-l privească... Nu, n-o găsise nicăieri, nu venise la cursuri. Îşi impusese pe faţă un zâmbet convenţional, pentru a întreba un student unde-i sunt câţiva colegi, şi când rostise printre numele acelea şi numele Corneliei, i se păruse că e prins asupra unei fărădelegi. Dar studentul îi răspunsese că sunt împrăştiaţi prin institut şi că ea n-a venit la cursuri...

Ar fi vrut numai s-o privească... Poate să-i prindă mâna... Poate să-i mângâie părul... încet, încet, să simtă numai el... să nu ştie ea... poate s-ar supăra...

De ce sunt atât de greu de cucerit aceste mici fericiri? Sunt doar atât de mici!

Mihail Mironescu îl găsi pe Lucian într-o stare de nelinişte pe care acesta nu reuşi cu niciun chip să şi-o ascundă.

— Ce s-a întâmplat, Lucian?

— Nu, nimic...

— Nu te ascunde, dragul meu. Ştiu... dar dacă poţi... te rog să mă crezi... Consideră-mă ca pe... un frate mai

mare.

Lucian se strădui să zâmbească:

— Nu, nu-i nimic, tovarăşe Mironescu... Ştiţi ce s-a întâmplat? Vaşani s-a oferit singur să ne scrie un articol.

— Iar Vaşani!... Nu ştiu ce ai tu cu el... Dar nu-ţi dai seama, Lucian, că n-are nimic comun cu tine, decât doar faptul că aţi fost colegi?... E atât de deosebit de tine!...

— Nu ştiu... Încă nu m-am lămurit asupra fondului său intim. Mă gândesc numai că, dacă reuşim să-l aprindem, câştigăm o mare inteligenţă...

— Crede-mă, Lucian. E o inteligenţă bolnavă. E prea bolnav pentru tinereţea lui. Nu înţeleg cum poate un om să-şi cheltuiască entuziasmul, dragostea de viaţa şi chiar dorinţa de glorie înainte de a ajunge la treizeci de ani.

Lucian se avântă în discuţie pentru a nu-i da lui Mironescu impresia că-i ascunde ceva:

— E foarte complicat, bravează, dar în fond eu cred că totuşi există ceva bun în el.

— Uneori eşti naiv, Lucian. Prea naiv... Îţi deschizi prea uşor braţele... Unui comunist i se cere tărie, bărbăţie, luciditate. De ce crezi că se petrec drame în jurul nostru?... Sunt oameni în care crezi...

Mironescu se opri brusc. Uitase, în focul vorbelor, drama dintre Lucian şi tatăl său. Lucian închise ochii:

— Ştiu, tovarăşe Mironescu. Ştiu. Am trăit singur această experienţă. Am ajuns să-l urăsc pe omul pe care l-am iubit cel mai mult... Poate de-aceea am putut să-l urăsc...

— Lucian!...

Mironescu se împotrivi tulburării care-l încolţea:

— Ştii ce, Lucian? Ziarul e încheiat. Hai să ne plimbăm... Sau, mai bine, hai astă-seară la mine, la masă. Şi Ioana şi Crenguţa vor sări în sus de bucurie. Dar ai grijă să nu-mi zăpăceşti fata... Şi fără prea multă jale... Vii?

Lucian ar fi vrut să rătăcească singur pe străzi, cu gândurile şi frământările sale. Nu voia să-l mâhnească însă pe Mironescu... I se părea totuşi că atmosfera caldă a

căminului spre care-l chema redactorul şef însemna o nedreptate...

— Nu te mai codi! Plecăm!

Plecară amândoi şi într-adevăr mama şi fiica îi întâmpinară cu bucurie gălăgioasă.

Lucian se strădui din răsputeri să nu întunece atmosfera veselă a căminului. La masă, Mironescu îi vorbi despre frecuşul pe care-l primise de la primul-secretar al Comitetului Regional:

— N-a fost de loc mulţumit de publicarea articolului lui Vaşani. Şi, zău că avea dreptate, Lucian. Aş vrea să citeşti articolul la rece, ca şi cum ar fi scris de un om pe care nu l-ai cunoaşte. Oare tot i-ai mai găsi calităţi?

— Poate că aveţi dreptate. Aş vrea să-l activăm pe Vaşani. Am uneori impresia că atitudinea sa este forţată şi ascunde o anumită dramă. Poate drama omului care vrea să scrie şi nu se poate realiza.,

— Lucian! Când te obişnuieşti cu ţigara, e rău şi nu e. Dar cu haşişul, cu morfina, cu opiul să nu te obişnuieşti. Leapădă-te cât mai devreme!

— Nu cred c-aţi ajuns, chiar la o asemenea părere despre Vaşani. Morfină, haşiş, opiu! Mă îngrozesc!

Mironescu zâmbi:

— Mai bine să ascultăm muzică...

Lucian acceptă din politeţe. El ar fi vrut altă muzică. Ar fi avut nevoie de preludiul acela obsedant din „Tristan şi Isolda”. Îşi sprijini capul în mâini şi se lăsă pradă gândurilor... Tristan şi Isolda... Într-un târziu auzi lângă el o voce şoptită. Era Crenguţa:

— De ce eşti trist?

Şi zări figura îndurerată a unei fete de şaptesprezece ani, cu ochi mari, albaştri, cu cozi negre alunecând spre sâni.

CAPITOLUL 4

ÎN FIECARE SÂMBĂTĂ, ÎNCEPÂND de la orele 5 după-amiază şi până târziu după miezul nopţii, în casa cu numărul 143 de pe strada principală a oraşului se juca bridge. Casa, o vilă cubistă, simetrică, colorată într-un orange strălucitor, se afla în mijlocul unei curţi mari, înţesată cu pomi. Din stradă de-abia i se puteau ghicii contururile. În cele cinci încăperi elegante ale vilei locuiau două persoane, două femei: stăpânA casei şi servitoarea, aceasta din urmă trecută de şaizeci de ani.

Stăpâna casei, Justiţia Orhideea Miclescu, deşi se stabilise în oraş de puţini ani, era cunoscută ca o femeie neobişnuită. Nimeni nu putea totuşi să spună prea multe despre familia sau viaţa ei. Şi aproape întotdeauna spusele erau contradictorii. Unii susţineau că e dintr-o familie bogată, scăpătată cu anii şi prăbuşită total după 23 August, alţii că se trage din oameni de jos şi că fusese înfiată de nişte boieri avuţi, alţii mergeau până într-acolo încât spuneau că e vorba de o simplă femeie de consumaţie, care, devenind amanta unui personaj foarte înalt, parvenise într-un timp foarte scurt. Uneori se rostea chiar numele prinţului R.

Popularitatea Justiţiei Orhideei Miclescu provenea îndeosebi din impresia pe care o făcea asupra oamenilor. Era cea mai perfectă întruchipare a înţelesului de *prea* frumoasă. Era revoltător de frumoasă. Deşi se apropia de patruzeci de ani, nimeni nu putea să se îndoiască o clipă că nu este o femeie tânără. Era înaltă, de o zvelteţe

tulburătoare, cu forme care, fără a fi stridente, sugerau linii şi armonii de statuie. Figura ei se desprindea parcă de trupul în care cânta feminitatea, sugerând puritatea şi nevinovăţia unei fecioare. Un tânăr pictor, văzând-o, jurase că dacă ar avea-o model ar crea o operă mai ameţitoare decât *Flora* lui Tizzian, un bătrân general declarase însă, într-un cerc intim, că frumuseţea Justiţiei este cea a unei vipere care se mlădiază într-un culcuş cald.

Justiţia Orhideea Miclescu ieşea rar în oraş. Oamenii o considerau solitară, victima cine ştie cărei drame, trăindu-şi suferinţele izolată. În afară de obişnuiţii de sâmbătă după-amiază, puţine erau persoanele care păşeau pragul casei cu numărul 143. Scrisori primea extrem de rar şi asemenea ziarelor şi revistelor i se lăsau într-o cutiuţă de metal din spatele porţii. Bătrâna servitoare era cât se poate de tăcută, astfel că nimeni nu avea de unde să capete amănunte cu privire la viaţa femeii extravagante de la numărul 143. Cetăţenii o respectau, pe de o parte, impresionaţi de frumuseţea ei, pe de altă parte impresionaţi de persoanele care-i călcau cu regularitate pragul.

În fiecare sâmbătă în casa Justiţiei Miclescu poposeau patru personaje celebre în tot oraşul: octogenarul Serafim Toporaş, fost profesor de zoologie la Sorbona, profesorul Constantin Balasan, profesorul Emanuel Hurmuzaki şi inginerul Eugen Pârvan. Aceştia trei din urmă studiaseră împreuna la Paris, unde-l cunoscuseră pe Serafim Toporaş, iar după ce-şi luaseră doctoratul, făcuseră toţi cariere universitare strălucite în Capitală. În anii din urmă tustrei se întâlniseră în acest oraş de provincie.

Primul apăruse în oraş Balasan. Acesta demisionase din postul său de profesor în urma unui conflict cu rectoratul. Punându-i-se în vedere să-şi revadă unele atitudini nepotrivite cu funcţia sa, să renunţe la o serie de insinuări în timpul cursurilor şi să-şi dedice activitatea pedagogică instruirii studenţilor, Balasan îşi înaintase, într-un gest

dispreţuitor, demisia, declinând şi invitaţia Sorbonei de a preda cursuri periodice la Paris. Se izolase apoi în oraşul său natal, rezumându-se la a da lecţii particulare de limbă franceză.

Dacă gestul lui Balasan nu stârnise prea mari comentarii în lumea universitară, demisia lui Pârvan produsese în schimb nedumerire şi discuţii aprinse. Foarte puţini ştiau însă motivul real care determinase retragerea lui Pârvan de la politehnică. Foarte puţini ştiau că un coleg de la catedra pe care o conducea acesta, acţionând necorect, reuşise să inducă în eroare rectoratul şi să determine înlocuirea lui Pârvan din funcţia de preşedinte al unei comisii de examinare. Ani de-a rândul, Pârvan prezidase acea comisie. Devenise un obicei în instituţie. Considerându-se jignit, insultat, Pârvan demisionase, rămânând mut la intervenţiile dese ale rectoratului şi ale unor personalităţi marcante din lumea ştiinţifică de a-şi relua activitatea la catedră. Preferase să se angajeze şi să rămână în continuare inginer şef de secţie la uzina în care lucra un fost asistent de-al său.

Hurmuzaki apăruse mai târziu în oraş. După ani îndelungaţi de experienţe în laborator, reuşise să descopere un şir de combinaţii pe care le considera revoluţionare în chimia organică. Nu-i rămăsese decât să studieze, să verifice datele, să le înmănuncheze şi să le expună în teorie. Lucrul acesta îi cerea însă timp. Teama că anumite sarcini de catedră l-ar stingheri sau chiar i-ar opri terminarea lucrării, îl determinase să-şi prelungească vacanţa în oraşul său natal, fără să anunţe pe nimeni şi fără să ceară vreo încuviinţare. De altminteri lucrarea îl absorbise într-atât, încât nici nu se mai gândea la altceva.

Întâlnindu-se întâmplător în oraş, cei trei îşi regăsiră prietenia veche, care începuse încă de pe băncile universităţii. Prin intermediul lui Balasan intraseră în legătură cu Justiţia Orhideea Miclescu, şi astfel se constituise cercul de bridge, care îşi mărise numărul o dată cu întoarcerea în patrie şi în oraşul natal a

entomologului Serafim Toporaş.

Primul sosise Pârvan, exact la ora 5. Era îmbrăcat în haine de seară, într-o ţinută ireproşabilă. Orhideea îi ieşise în întâmpinare ca întotdeauna în altă toaletă. Purta o rochie de mătase chinezească, de culoare albastră-pură. Decolteul era decent, mai degrabă al unei tinere care-şi fereşte feminitatea rebelă, decât al unei femei care-şi ascunde începuturi de nostalgie. Rochia se lipise de formele trupului, le mângâia parcă şi se opunea impetuozităţii mâinilor.

— Eşti superbă, Orhideea!

— Ca, întotdeauna, amabil, Eugen! Să lăsăm convenienţele.

Îi întinse mâna, pe care Pârvan i-o prinse cu o mişcare elegantă, ducând-o la buze.

— De câte ori să-ţi spun că nu-s convenienţe? În faţa unei capodopere artistice simţi întotdeauna nevoia să spui ceva.

— Chiar şi o imbecilitate... La Dresda, în Galeria Madonei Sixtine, l-am auzit cu urechile mele pe un american spunând în argo: „Ce muiere grozavă! Să am una ca asta!” Parol!

— Mi se pare mai interesant decât „psss”-urile snobilor şi „ţţţţţ”-urile proştilor. Cred că pe unul ca americanul tău l-ar fi apreciat mai mult Rafael.

Orhideea îl luă de braţ pe Pârvan şi-l conduse în salon. Încăperea era mobilată sobru, fără stridenţe şi extravaganţe. O vitrină mare, numai din cristal, atrăgea imediat atenţia. În interiorul ei se aflau zeci de statuete de Tanagra. Era poate cea mai bogată colecţie de acest fel.

— Nicio statuetă nu-i lipsă la apel?

— Nu garantez că vor rămâne în continuare fidele stăpânei, pentru că a urcat enorm preţul Tanagralelor. Am chiar de gând să renunţ la cinci dintre ele... Scuză-mă, Eugen. Sună!

Balasan şi Hurmuzaki sosiră împreună. Cuplul era cât

se poate de nereuşit. Balasan, înalt, subţire, cu mers lent, spre a-şi ascunde infirmitatea piciorului drept, cu o figură mai degrabă impunătoare, severă. Părul alb la tâmple, lipit cu străşnicie de cap, nu reuşea să micşoreze proeminenţa craniului. Sprâncenele, negre şi bogate, dădeau ochilor săi mari o putere hipnotică, irezistibilă. Studenţii îl supranumiseră „Boris Karlof" şi pariau că greutatea creierului său o depăşeşte pe cea a creierului lui Turgheniev.

Hurmuzaki era mic şi îndesat, cu faţa roşie, cât se poate de comună, cu craniul pleşuv, susţinut pe un semicerc de păr gri. Era foarte nervos şi în mers, şi în mişcări. Ochii îi clipeau des, de parcă aveau mereu în faţa lor imaginea unei ameninţări. Hurmuzaki îşi manifesta parcă toată frământarea, forţa şi inteligenţa lui în gesturi. Era incapabil să închege o frază ca lumea. Cursurile le scria dinainte, le citea monoton, cu preţul unor eforturi istovitoare.

Cei trei nu-şi dădeau niciodată mâna. Se salutau, plecându-şi reverenţios capul şi rostind aceeaşi frază cu care se obişnuiseră din timpul studenţiei: *„Sine ira et studio"*[6]

— *Tibi gratias*[7]*!* completă Justiţia Orhideea Miclescu. Şi vă rog consideraţi-vă ca în propriile palate. Eugen! Ora exactă, te rog!

— Cinci şi nouă minute.

— Mersi. Mă duc în întâmpinarea *venerabilului.*

La ora cinci şi zece minute exact, Justiţia pătrunse în salon la braţ cu Serafim Toporaş, care, ca de obicei, râdea în hohote scurte, mânzeşti.

Bătrânul entomolog era singurul care nu venea în haine de seară. Întotdeauna îşi îmbrăca un costum deschis, tineresc, venea cu capul descoperit, chiar în timpul iernii, uneori nedeosebindu-i-se zăpada de albeaţa părului. Înfăţişarea lui era impresionantă. Deşi nu înalt şi destul

[6] Fără ură şi fără părtinire.
[7] Domnul cu tine.

de rotund, se ţinea drept şi băţos şi avea un mers sigur, cazon. Figura lui era a unui lup de mare. Faţa-i era arsă de soare şi de vânturi până-n cele mai adânci cute. Sprâncenele încă nu i se înălbiseră, iar bărbia i se termina printr-un cioc bogat şi ascuţit, mai mult negru. Era un fenomen de vitalitate şi bărbăţie. Mergea spre al optzeci şi treilea an, dar nimeni nu i-ar fi dat mai mult de şaizeci.

— Vă salut, pungaşilor! Iar o să mă jefuiţi. Dacă trimiteţi muierea asta provocătoare să mă întâmpine!... Măcar să-ţi ascunzi sânii, Micleasco!

— Cest impossible, mon vieux[8].

— Comment? Comment[9]?

— J'ai dit: c'est impossible[10]!

— Cum îndrăzneşti, fă Micleasco, să mă faci bătrân? Nu ţi-e de loc frică?

— Oh! Quelle erreur! Mais... c'est le temps...[11]

— Bridge-ul înainte de toate! se înclină Toporaş. Nu-i aşa, Balasan? Cine spune asta? Verlaine sau Valery?... Lasă, lasă, că pe urmă te-apuci să ne reciţi toată seara. Ia să văd ce partener îmi cade...

— Eşti chiar sigur că vei intra în joc? îl întrebă Justiţia.

— Iar aţi măsluit cărţile? Poftim! Dama de pică! Ah! De ce nu-mi cade în mână adevărata damă de pică!...

Traseră şi ceilalţi. Pârvan, eu un şase de treflă, nu luă parte la primul rober. Justiţiei îi reveni ca partener Balasan. Serafim Toporaş îi atrase atenţia lui Hurmuzaki:

— Fără farafastâcuri şi fără mutre. Eu obişnuiesc să-mi înjur partenerul şi accept la rândul meu înjurăturile. Dar numai pe cele meritate. Cine împarte?

— Ca de obicei, cel care întreabă.

Serafim Toporaş împărţi cărţile cu o iuţeală de necrezut. Aproape imediat deschise licitaţia:

— O treflă!

---

[8] Aceasta este cu neputinţă, bătrâne...

[9] Aud.

[10] Am spus: e cu neputinţă!

[11] O! Ce greşeală... dar e timpul...

Hurmuzaki făcu forcing de manşă, în pică. Toporaş încercă manşa la sans atout. La contrarea Justiţiei, ceru manşa la 5 trefle. Hurmuzaki tremura şi-şi mai adăugase un văl de roşeală peste roşeaţa feţei. Balasan contră şi, spre stupefacţia tuturor, Toporaş anunţă un *surcontre* răstit şi sigur.

După ce Balasan azvârli cartea de atac, Hurmuzaki, înainte de a se etala, bâlbâi:

— Domnule profesor... n-am nicio treflă!

— Acuma spui?!...

— Am negat mereu...

Într-adevăr, în cărţile lui Hurmuzaki nu se află nicio treflă.

Interesat, Pârvan se apropie de masa de joc. Studie cărţile lui Toporaş, cartea de atac şi cărţile etalate, şi zâmbi spre Orhideea:

— Alea jacta est![12]

Toporaş ridică una după alta unsprezece levate. Ultimele două cărţi le azvârli pe masă:

— Dragii mei, v-am distrus. Aveam trei levate pierzătoare în mână. O intrare sigură. De aceea am recontrat. V-aţi speriat şi aţi atacat prost. Vă mulţumesc! Dă cărţile, Balasan!

Pârvan interveni, explicativ:

— Ai greşit, Balasan. Fuga din sans atout a domnului Toporaş însemna slăbiciune la o culoare. Şi întrucât aveai furşeta as-damă la cupă, însemna că era slab la cupă. Ai crezut că are riga de cupă. Dar dacă avea riga, accepta jocul la sans atout pentru că-l contrase Justiţia, care prin această contrare părea că-şi declară furşeta şi deci domnul profesor ar fi prins mâna cu popa în mod sigur. Trebuia să ieşi din furşetă şi făceai trei levate una după alta. Ai ieşit din caro şi i-ai dat posibilitatea să-şi defoseze cupele slabe din mână pe pieile şi carourile mortului.

— M-a indus în eroare contrarea – se scuză Balasan faţă de Justiţia.

[12] Zarurile au fost aruncate.

— Dragii mei – zise Toporaş – pentru mine bridge-ul e în primul rând psihologie!

— Nu vă susţin! se opuse Eugen Pârvan. E în primul rând calcul.

— Vedem noi, vedem noi... Ai spus ceva, Balasan?

Primul tur se termină la nouă. Pârvan câştigă ca de obicei toate roberele, ultimul într-un stil de mare maestru cu ajutorul unui magistral *coupe de Vienne.*

— Eşti cumplit, Pârvan! Cumplit... Crénom... Dac-ai avea şi tupeul meu, cred că n-ai pierde în vecii vecilor nu un rober, nici măcar o manşă... Mi-aduc aminte... în Tasmania, am dat peste unul, un englez cocoşat ca o semilună şi cu nişte fălci de rădaşcă. Mă, după licitaţie, după ce partenerul îşi etala cărţile, începea să spună: „Dumneata ai în mână cutare şi cutare la treflă, cutare şi cutare la pică...” Nu greşea o carte. Fusese profesor la Facultatea de matematică din Liverpool. Se retrăsese în Tasmania pentru că un prieten al său, şi ăla bridgist, lucra acolo. Numai de bridge se ţineau. Cred că toţi indigenii de pe insulă ştiu astăzi bridge... Împotriva ăluia, totuşi mai câştigam câte un rober. Dar la tine... Oooo! Cognac Metaxas! Dragă Justiţia... tu es ravisante! Etrange et ravissante! enfin! Courage, vieux cabotin!... tes seins!... Je crois qu’ils sont plus durs et plus brilliants que ces coupes... He-he-he... A la votre![13]

Se aşezară toţi în jurul unei mese rotunde, încărcată cu băuturi fine şi delicatese, care ar fi stârnit pofta celui mai înverşunat antigurmand. Parcă amintindu-şi ceva, Eugen Pârvan se adresă lui Hurmuzaki:

— Ştii cu cine m-am întâlnit la fabrică? Cu Bogdan!

— Bogdan? Oare Bogdan?

— Adu-ţi aminte! În 1942, 1941...

— Bogdan?... Tudor Bogdan?

— Da! E ministru adjunct!

[13] O! Eşti fermecătoare, ciudată şi fermecătoare... În sfârşit, dă-i înainte, bătrân cabotin. Sânii tăi... eu cred că sunt mai tari şi mai strălucitori decât aceste cupe. În sănătatea dumitale!...

— Promitea!

— Alt ministru scos din buzunar? întrebă Constantin Balasan.

— A fost eminent! Eminent! se forţă Hurmuzaki.

— La tot pasul te ciocneşti de eminenţe în ţara asta! protestă Balasan. Din doi oameni, unul trebuie să fie eminent. La strung, la tractor, la cămine de zi, la curse de biciclete, la aranjarea vitrinelor, la dirijarea circulaţiei... Ar trebui să se pună afişe la fiecare colţ de stradă: „Vreţi să ajungeţi eminenţi? Apucaţi-vă de fumat! Fumaţi cu pasiune! Veţi ajunge eminenţi în fumat! Vivat eminenţa!”... Minus burghezia şi moşierimea care sunt imbecile prin naştere.

— Oo – îl întrerupse Toporaş – te porţi ca cel mai răzvrătit dintre burghezi. Nu uita, dragul meu, că tatăl tău a prădat manutanţa ca să te poată ţine în şcoală...

— Mon vieux, fiecare a prădat într-un mod mai mult sau mai puţin evident... Alături de goliciunea cu care ne-am născut, e singura noastră trăsătură comună...

— Te rog, Justiţia, nu mai vorbi de goliciune între bărbaţi. Tu connais mon obsession[14]...

— Sunt imbecili! reluă Balasan. Au organizat saturnale pompoase. Au împrumutat sclavilor togile, s-au îmbrăcat în hainele sclavilor şi se lasă conduşi de ei. Sfânta Treime aristocrato-burghezo-moşierească! Dar nu se vor prelungi la infinit saturnalele! Cum de nu-şi dau seama?

— E greu, Balasan! Saturnalele s-au preschimbat în constanţe, iar voi aţi ajuns nişte clovni. Faceţi tumbe ridicole în jurul artiştilor numai pentru a evidenţia arta lor, vă târâţi în brânci pe sub masă, în timp ce ei stau liniştiţi la masă şi se înveselesc. Şi vă repeziţi asupra oaselor cu zgârci, pe care indiferenţa lor le aruncă... E tragic, Balasan!

— Domnule Toporaş! Veniţi dintr-o ţară în care cinismul profan şi idealismul profesional se înfruntă cu ajutorul tobelor. Fiecare crede că dacă bate mai tare în toba sa se

[14] Tu-mi cunoşti obsesia.

va sparge toba celuilalt. Oh, cunosc bine această ţară... Dar aici, inteligenţa medie e prea scăzută pentru a naşte o confruntare pasionantă şi gratuită. Aici fiecare lucru se ia în serios. Omul cade în contemplaţie imediat ce vede o frunză alunecând, ruginită, din copac şi mulţi sunt în stare să reconstruiască o clădire veche, năruită, renunţând la somn şi la hrană, numai pentru că li se pare prea mare golul lăsat de prăbuşirea ei, între doi copaci. Iar când lucrurile din jur îi depăşesc, oamenii încep să râdă.

— Râsul înseamnă optimism, Balasan. Înseamnă robusteţe, sănătate, tinereţe.

— Iertaţi-mă, domnule profesor. Râsul înseamnă gălăgie. Dar, vorba poetului:

„Toute allégresse a son defaut
Et se brise elle-même.”[15]

Da, dragii mei. Iubesc tăcerea. Acesta-i defectul meu. O iubesc atât de mult, încât aş fi în stare să urlu o viaţă întreagă după ea. Tăcerea a creat versul. Fără fragmente de tăcere n-am fi avut muzică, n-am fi avut poezie. Sunetele proiectate în zgomot ar fi dus la acea orgie muzicală despre care vorbeşte Papini. Ele îşi găsesc contururile şi formele în tăcere. Raportul dintre ele şi tăcere a creat melodia... Nu înţelegeţi că fiecare cuvânt există *astfel* pentru că liniştea absolută l-a primit numai *astfel* în sânul ei? Toată *lumea* s-a zămislit din tăcere:

„Chaque atome de silence
Est la chance d’un fruit mûr.”[16]

Balasan vorbea transfigurat. Privirile îi ardeau ca jăraticul. Ţâşneau de sub sprâncenele negre ca nişte fulgere. Ceilalţi îl ascultau fără să mişte, fără să clipească.

— Cele mai sensibile spirite au descoperit tăcerea sub

[15] Orice bucurie îşi are neajunsul şi se frânge de la sine.
[16] Fiecare atom de linişte poartă nădejdea unui fruct copt.

formă de liniște sau de muzică, indiferent, și s-au dăruit ei, au proclamat-o zeiță și stăpână a lumii. Ce altceva reprezintă acea insulă fermecată a lui Pellerin decât un imperiu al tăcerii? Cât de stranie și pură e lumea ei!

Le refrain du silence... Le refrain du silence... [17]Parcă văd coloanele lui Valéry mergând *„sans les Dieux”... A la divinité... parce que... „chacune immole son silence à l’unisson...”*[18]

Trezindu-se parcă dintr-o stare hipnotică, Balasan își privi cercetător prietenii:

— Iertați-mă! Dar poezia acestei tăceri mă înnebunește. Ea îmi dezvăluie zgomotele din jur, îmi *urlă* despre inutilitatea gălăgiei, îmi ațâță nervii, îmi sugerează absolutul și nimicul... Noi, *nimicul*, și nu înțelegem că:

„Notre appel qui s’élance
n’est qu’un bruyant voisin
de l’indifference...”[19]

După ce sorbi dintr-o înghițitură o cupă de coniac, Balasan se sculă de la masă și începu să se plimbe nervos prin cameră.

Primul își reveni Toporaș. Lovi cu pumnul în masă și începu să râdă cu hohote scurte:

— He-he-he-he-he! Și totuși ești artificial, Balasan! Ești ridicol de artificial. Ești un produs al poeziei, așa cum poezia e un produs al tăcerii. Cum vrei tu să pari, cum vrei tu să fie. Ucizi toate celelalte valori pentru a-ți crea ție imaginea unei valori pure... Ești un ucigaș. Un ucigaș naiv și fanatic. Nu te deosebești cu nimic de indivizii unui trib pe care l-am întâlnit într-o insulă din Oceania, și care ucideau fiecare câte un dușman, convinși că astfel vor

[17] Refrenul tăcerii.

[18] Fără zei... către divinitate... fiindcă fiecare își jertfește tăcerea unisonului.

[19] Și chemarea pe care o înălțăm nu-i decât un semn zgomotos al nepăsării.

avea un sclav pe lumea cealaltă... Numai că tu nu ucizi oameni, ci valori. Ceea ce poate-i mai grav... Ştiu, Balasan! Tu n-ai nici măcar ruşinea să recunoşti. Tu nu eşti de acord decât cu tine. Sau nu poţi fi, dar asta nu mai interesează. N-ai nici măcar curajul să te superi. Eşti ca o idee fixă în univers. Ca un electron care nu-şi găseşte atomul şi rătăceşte pe o orbită inutilă... Mă, tu cu creierul tău, dacă te-ai fi amestecat măcar o dată într-o şatră de ţigani şi ţigănci goale şi te-ai fi tăvălit laolaltă cu ei prin colb, ai fi lăsat în urma ta mai multă lumină decât Goethe. Aşa, te ratezi în izolare crenom... dacă infinitul va înregistra zâmbetul tău superior de dispreţ... Toarnă, Justiţia! Vreau să închin un pahar în cinstea imbecilităţii geniilor... Asta-i poate singura valoare pură... Vivat!

— Mon vieux, retorica ta mă înspăimântă.

— Nu retorica, fă zeiţo, adevărul! Am norocul că-s mai bătrân decât voi, deşi nu par şi nici nu *sunt,* că altfel m-aţi lua la bătaie pentru cele ce spun.

— Întotdeauna am apreciat glumele dumneavoastră...

— Ce glumă, mă, pui de Pârvan! Voi vă feriţi de adevăr parcă din instinct... Ce, parcă tu eşti mai breaz? Laşi studenţii pe mâna nu ştiu cui, pentru a nu deveni, cum spui tu, conducător la comunişti. Şi ai ajuns un individ oarecare, îngăduit.

— Prefer să fiu un oarecare!

— De ce, mă?

— Etica, domnule profesor! Nu pot să conduc construcţia propriului meu cavou. Trebuie să lucrez la el, pentru că trebuie să trăiesc.

— Asta-i trai! Păi dacă ai conştiinţa că lucrezi la propriul tău cavou, de ce nu te sinucizi?

— Pentru că nu se sinucid decât oamenii sănătoşi în momente de nebunie şi nebunii în momente de luciditate... – interveni Balasan.

— Pentru că nici la asta nu-mi dă voie etica... – accentuă Pârvan.

— Tot mai ai curajul să vorbeşte de etică! Mă, în Indiile

Olandeze am trecut printr-o regiune pustie, în care toţi membrii tribului se sinuciseseră, pentru că altfel nu se puteau împotrivi subjugării. S-au sinucis trăind. Dar au hotărât să nu mai procreeze. Au trăit cu conştiinţa ultimei generaţii. Poftim etică! Voi ce faceţi? Etică?! Voi ucideţi, mă, asta-i etica voastră. Ucideţi prin nepăsarea voastră. Da! Ăsta-i adevărul! Ce, voi n-aţi putea să daţi oamenilor bunuri care să le înveselească viaţa şi să le întărească sănătatea? Tu, mă Pârvan, sau tu, mă Hurmuzaki! Vă camuflaţi atentatul sub pavăza izolării. Sunteţi ca acele gângănii de noapte care n-au curajul să trăiască la lumina zilei. E cazul să bem un pahar şi pentru etica geniilor solitare şi neînţelese.

— Domnule Toporaş – perseveră Pârvan – nu-i urăsc şi nu-i dispreţuiesc pe comunişti. Sunt între ei oameni care merită toată stima, care precis ar fi meritat-o şi fără să fie comunişti. Suntem într-un stat în care comuniştii au puterea. Comunismul este o convingere. Împotriva unei convingeri este o aberaţie să dai cu pumnul sau cu arma. O convingere nu se sfărâmă nici cu decrete, nici cu arme. Dar când această convingere nu-mi aparţine, poate cineva să mă oblige să lupt pentru ea?

— Dar atunci, ce faci? Pluteşti în eter? Te răstorni cu capul în jos şi ridici picioarele în sus?

— Etica mea mă obligă să nu-mi denunţ gratuit convingerile şi nici să le defăimez pe cele ale altora. Aceasta este convenţia dintre mine şi comunişti, indiferent dacă ei ştiu sau nu. Trăiesc fără să lupt împotriva propriilor mele convingeri. A accepta situaţii înalte, în acest stadiu, în această perioadă, ar însemna să lupt împotriva mea. Eu prefer să trăiesc în acord cu mine însumi.

— Naivitatea voastră pretenţioasă mă copleşeşte! Mon Dieu!

— Nu e vorba numai de naivitate – interveni Balasan. Sau chiar nu e vorba de naivitate. Cel puţin de naivitatea noastră. Eu sunt în dezacord cu Pârvan. A orbi prin

scamatorii oamenii înseamnă a interveni forţat în schimbarea convingerilor lor. Poporul nostru e un popor încă tânăr. E încă naiv. Vorbesc de masă. A-i suna la ureche cu jucării zornăitoare de plexiglas înseamnă un abuz, înseamnă o intervenţie brutală în evoluţia sa naturală. A-i juca în faţa ochilor barbari forme colorate înseamnă a cuceri, cu ajutorul Krimhildei, pe Attila, pentru a-l domina. Nimeni nu mă poate împiedica în acest caz să urăsc sau să dispreţuiesc. Pentru că, din nefericire, nu pot să acţionez. C'est ça!

— Uite ce-i, mă Balasan. Scamatorii în ţara asta au făcut toţi. S-au boit şi pe faţă, şi pe dos, s-au schimonosit până-n fundul limbii, au urlat şi pe gură şi pe nas... Eu ştiu mai bine decât voi... Oamenii au râs. Dar azi, voi nu vedeţi, mă, că încep să cânte? De ce, mă? Pentru că jucăriile tale de plexiglas şi formele colorate, recunoaşte, mă, sunt de fapt maşini, tractoare, convingeri şi elanuri. Uită-te la oameni! Nu mai râd, mă, cântă...

— Pentru că-i vedeţi pe stradă sau în zile de sărbătoare! replică Balasan.

— N-o să mă convingi tu pe mine că X din Academie, pe care-l cunosc de copil, cântă în corul ăsta pentru c-a dat în mintea copiilor. E ceva, undeva, mă, oamenii şi-au găsit un dirijor pe care-l urmează. Îşi adună vocile sub bagheta lui.

— Scamatorul se poate preschimba lesne în hipnotizator. Numai astfel se explică asemenea lucruri... Ieri, de pildă, am avut poate cea mai mare surpriză din viaţa mea. M-am întâlnit cu fiica doctorului Cernat, fostul profesor de neurologie, care a murit de cancer la sfârşitul războiului. Această Cornelia e poate cea mai superbă creaţie a sexului feminin pe care am întâlnit-o în viaţa mea... excluzându-i pe cei de faţă. De altfel nici nu impresionează prin frumuseţe, e o frumuseţe severă, aproape dură... Ei bine, domnule Toporaş, îmi vorbea cum îmi vorbiţi dumneavoastră... mai clar, mai vehement... Făcea pur şi simplu propagandă comunistă... M-am

înspăimântat: Cornelia Cernat! La doisprezece ani discuta cu mine în franţuzeşte despre importanţa celei de a patruzeci şi doua scrisori în cartea lui Laclos... Numai psihanaliza poate explica această subită transformare...

— He-he-he-he-he-he!... Cu tine nici nu se mai poate discuta... Oameni care să creadă cu atâta candoare în vrăjitorii n-am întâlnit nici în insulele Sandwich, nici în Matto Grosso... Mă, am un prieten, Ion Cozma. Când l-am întrebat de ce s-a înscris la comunişti, mi-a răspuns fără să ezite că a făcut asta pentru că o dată cu venirea comuniştilor s-au umplut satele de doctori. Eu am râs. Mi-a plăcut răspunsul. Dar el, foarte serios, a început să-mi demonstreze că numai cei care nu au teamă de beznă înlocuiesc vrăjitoarele cu doctori adevăraţi. Şi oroare de beznă au numai acei care n-au ce să ascundă, care vor să facă totul la lumina zilei... Tu nu vezi, mă, că vrei să întorci oamenii, cu teoriile tale, la vrăjitorii şi întunecime... Auzi?! Închin pentru cei care căutând absolutul ajung la absurd!... Vivat!

— Oh, mes amis, mais soyez raisonables! C'est le temps[20]...

— Oo, nu cred c-am depăşit prea mult timpul! Începem al doilea tur? Sau poate sunteţi obosiţi sau... înfuriaţi... Tu, mă Hurmuzaki, ai tăcut ca o plantă. Tu, chiar n-ai nicio halucinaţie în craniul tău pleşuv?

— Sine ira et studio...

— Sine ira et studio! Şi totuşi în turul ăsta vă distrug pe toţi!

— Începem în alte formaţii? întrebă Pârvan.

— Rămânem la formula primului tur! răspunse Balasan.

— Nu! se opuse Orhideea. Vreau să încep cu Eugen. C'est le commencement qui conduit à la fin[21].

La ora două şi jumătate se termină şi cel de al doilea tur, marele gagnant al întregii seri rămânând Pârvan. Musafirii plecară împreună, încinşi într-o pasionantă

[20] Dragii mei, fiţi rezonabili! E timpul...
[21] Începutul este acela care te îndreaptă către sfârşit.

discuţie cu privire la importanţa deschiderii atacului.

Justiţia se ghemui într-un fotoliu ca o pisică leneşă. Dar nu închise ochii toată noaptea. Bătrâna servitoare o găsi trează şi îngândurată.

CAPITOLUL 5

IULIEŞ LIVEDE TRĂIA DE unul singur, într-o casă la marginea oraşului. Stăpânea, ceea ce s-ar numi într-un limbaj pretenţios, o garsonieră. O cameră, o cămăruţă, o bucătărie cât o celulă şi o altă cămăruţă cu duş. Avusese un apartament în centrul oraşului, dar rămânând singur, îl cedase în schimbul acestei locuinţe maistrului Ferenţ Ferenţi, care avea o droaie de copii. Camera în care locuia era mobilată modest şi întotdeauna strălucea de curăţenie. Înainte de a pleca la lucru, îşi deretica prin casă ca o gospodină, iar o dată pe săptămână venea o bătrână care-i făcea curăţenie generală.

Pe unul din pereţii camerei se aflau două fotografii mari. Una din ele înfăţişa o femeie tânără, oacheşă şi zâmbitoare, cealaltă un tânăr îmbrăcat în uniformă militară. Erau fotografiile nevestei şi ale fiului său.

În fiecare seară, Iulieş privea minute întregi fotografia tânărului ca pe o icoană. Îl lăsase acasă, elev, în vârstă de paisprezece ani. Şi nu-l mai văzuse niciodată. Când se întorsese acasă, după şapte ani de închisoare, aflase că fiul său e elev în anul doi la şcoala de ofiţeri rezervişti din Inău. După două săptămâni primise o telegramă care anunţa laconic că elevul adjutant Octavian Livede murise ca un erou în luptele cu nemţii şi fusese înmormântat cu onor militar. Pe o cruce de lemn se afla încrustat numele acesta, dar nimeni nu ştia dacă bucăţile de carne îngropate acolo aparţineau fiului său sau vreunuia din camarazii pe care-i sfârtecase obuzul. Iulieş Livede nu

scosese o lacrimă. Dăduse la mărit fotografia pe care o primise nevastă-sa de la Octavian şi în fiecare seară îşi aţintea privirile asupra ei, căutând să-şi imagineze chipul viu al feciorului său.

Parcă pentru a-şi îneca marea suferinţă, se dărui cu trup şi suflet muncii de activist de partid. Câţiva ani de zile munci în biroul unui raion de partid din Capitală. Fu numit apoi director al unei mari întreprinderi metalurgice. După numai şase luni, conducerea partidului îi încredinţă sarcina de organizator al C.C. pe lângă întreprinderea „Drapelul Roşu”, în care lucrase în trecut. Gândul că va fi din nou printre oamenii în rândurile cărora crescuse, într-o uzină care însemna o perspectivă deosebită pentru industria naţională, îl emoţionă şi-l bucură pe Iulieş.

Într-o convorbire pe care o avusese cu unul din conducătorii partidului, pe care îl numea, ca în ilegalitate, Faur, îi expusese pe larg planuri îndrăzneţe şi-l asigurase că în câţiva ani uzina va fi cunoscută în întreaga ţară. Încurajările primite îi întăriseră şi mai mult hotărârea.

Bucuria lui fu însă de scurtă durată. Nevastă-sa se întristă când auzi schimbarea intervenită în viaţa lui Iulieş. Îl rugă, îl imploră, îl ameninţă cu despărţirea, dar Iulieş nu cedă. Se strădui zile întregi s-o convingă să-l urmeze, dar că nu voi în ruptul capului. Şapte ani, cât fusese închis, îl aşteptase cu o credinţă oarbă, muncise ca o servitoare ca să întreţină căminul. Cu toate că era mult mai tânără decât dânsul, se căsătorise la cincisprezece ani, nu aruncase nicio privire altui bărbat. Ultimii ani o schimbaseră însă surprinzător. Se avântase în preocupări feminine, se străduia să-şi trăiască cea de a doua tinereţe, prinsese gustul toaletelor şi a vieţii fără griji. Era doamna director general, avea maşină, avea relaţii. Gândul că va pierde totul şi va ajunge soţia unui simplu activist într-un oraş de provincie o îngrozea.

Iulieş îşi dădea seama că toată răspunderea situaţiei îi revine lui. Se ocupase de educarea sau măcar de cunoaşterea multor oameni, dar pe nevasta lui o uitase.

Nu-şi închipui însă că până la urmă nu va veni după dânsul. De aceea plecă la uzină, îşi luă sarcina în primire şi, după aproape doisprezece ani de absenţă, îşi regăsi secţia în care lucrase neîntrerupt douăzeci de ani. Avusese de înfruntat unele greutăţi pentru că se scorniseră fel de fel de zvonuri în legătură cu absenţa nevestei sale, dar încetul cu încetul oamenii şi-l simţiră aproape de suflet. Începea să audă tot mai des în jurul său vechile vorbe *„nea Iulieş”* şi asta îi turna parcă apă tămăduitoare peste durerea lui adâncă.

Nevastă-sa nu veni după dânsul. Când se duse a doua oară în Capitală, cu hotărârea s-o convingă, o găsi angajată la secţia organizatorică a unui sindicat.

Aproape că n-o mai recunoscu. Era schimbată, foarte sigură pe sine, parcă întinerită, şi în locul toaletelor pretenţioase era îmbrăcată sobru şi distins. Îl anunţă rece că a intentat acţiune de divorţ. Iulieş nu scoase nici de astă dată un cuvânt. Era vinovat. Nu-şi cunoscuse femeia, n-o înţelesese, nu văzuse în ea nimic altceva decât *femeia* lui. Schimbarea ei în cele câteva luni, de la cuconiţă la femeie independentă şi sigură, fu însă cea mai mare surpriză pentru Iulieş. Îşi dădu seama că uneori nici omului cel mai apropiat nu-i pătrunzi adâncul sufletului...

Iulieş se întoarse la uzină îndurerat, dar însoţit de adevărul că omul ascunde în sufletul său rezerve nebănuite. Din nefericire, acest adevăr îl aflase în viaţa sa. Îi oferi apartamentul maistrului Ferenţi şi în prima zi de trai în noua locuinţă agăţă pe perete, alături de fotografia fiului său, fotografia mărită a fostei sale soţii. Viaţa îi smulsese de lângă el ambele fiinţe... Dar cine ştie câte încercări îl mai aşteptau pe bărbatul acesta blând şi îndărătnic, care credea cu atâta patimă în fericirea oamenilor!

Iulieş Livede se sculase dis-de-dimineaţă. Câteva minute stătu nemişcat, cu ochii deschişi. Îşi adună gândurile. „Ce rău e să fii singur cuc! O vorbă, cât de

mult face o singură vorbă!... Iulieş, ai dormit bine?... Eu am avut un vis!”... În fiecare dimineaţă auzea aceste vorbe şi în fiecare dimineaţă Margareta îi povestea un vis naiv... „Iulieş, ai grijă să nu îmbătrâneşti...” Asta i-o spunea înainte de a se bărbieri... Şi din cauza aceasta se bărbierea în fiecare dimineaţă... „Iulieş, poate că azi nu mai vii atât de târziu...” Erau cuvintele pe care i le rostea la plecare. Of, ce rău e să fii singur cuc! Nu... Ce rău e fără ea!... S-a-ntâmplat... gata! S-a terminat!... Azi n-are niciun rost să se radă. S-a bărbierit ieri... Azi... Trebuie să vorbească neapărat cu Severin! Repede, jos! Poate-l mai prinzi acasă!

Iulieş sări din pat, se îmbrăcă la iuţeală şi se duse spre baie. Nu se poate! Trebuie să se bărbierească! Se săpuni repede şi în câteva minute briciul îşi făcu datoria. Îşi îmbrăcă flanela, haina, îşi dădu de câteva ori cu pieptănul prin păr. Era gata. Nu mai era nevoie să mătură prin casă. Venea bătrâna. Îi lăsă cheia sub un covoraş, în faţa uşii, şi porni cu paşi repezi pe stradă.

Îl întâlni pe Severin chiar în poarta casei. Simina îl privea din pragul uşii.

— Bună dimineaţa, Simino! Ţi-i frică să nu se rătăcească?... Noroc, Alexandre!

— Noroc, Iulieş!

— Da’ ce eşti aşa de posomorât? N-ai dormit bine?

— Nu prea...

— Te-o fi răscolit vreun vis?...

— Şi astea fug de mine...

— Ştii ceva, Alexandre! Eu aş avea gust de-o drojdie tare. Ne abatem?

— Păi unde găseşti la ora asta?

Severin nu îndrăzni să-i spună lui Iulieş că are drojdie acasă. Îi era teamă să nu cumva să se întoarcă şi să întârzie la întâlnirea cu Lucian.

— Iaca, uitasem! Uneori îţi vin în cap lucruri uitate de ani de zile. Nu ştiu de ce am avut în faţa ochilor crâşma lui Tofoloagă...

— S-a dus! E magazin de textile.

Lui Iulieş îi venea greu să înceapă *discuţia.* Severin era un om ciudat! Putea dintr-o dată să se închidă în el. Totuşi...

— Măi Alexandre, tu ai citit articolul lui Nistor?

— L-am citit...

— Zi, l-ai citit. Aşa, cu atenţie?...

— Da.

Câteva clipe tăcură amândoi. Iulieş se gândi că o dată ce începuse, n-avea niciun rost să mai întârzie:

— Ei şi, atâta tot? N-ai de spus nimica?

— Ce să spun?

— Doar eşti un muncitor de prima mână. Nu se poate să nu-ţi fi făcut vreo părere.

— Cine-i muncitor de prima mână?

— Cum cine-i? Tu!

Iulieş se sperie dintr-o dată de întrebarea pe care-o puse. Dacă Severin era mânios că Nistor nu scrisese niciun cuvânt despre el? Şi cum putea să nu fie?...

— Eu? răspunse Severin. Poate tu crezi asta... Aşaaaa! Da' ce te face pe tine să crezi asta, Iulieş?

— Întrebi şi tu numai ca să întrebi...

— De unde ştii tu? se îndărătnici Severin.

— Cum de unde ştiu? Toată lumea ştie...

— De unde ştii tu? Pentru că fac... nu ştiu câte norme într-un schimb? Asta-i la tine muncitor de prima mână?

Iulieş nu-şi închipuise că Severin poate fi atât de mândru şi că articolul lui Nistor îl rănise chiar atât de adânc.

— Asta-i la tine muncitor de prima mână? Peticar sau orbete... Ştii cum, mă Iulieş? Aşa cum ai spune că... vulpea-i isteaţă pentru că are vizuină cu două intrări...

— Şi nu-i isteaţă?

— Păi de ce să fie? De când ştiu oamenii asta despre vulpe? De când îs oamenii pe pământ...

— Nu prea înţeleg ce vrei să spui...

— Mă Iulieş, aşa s-a pomenit neamul vulpilor de când e

el. Şi tot cu două intrări la vizuină a rămas...

— Şi ce-ai fi vrut tu?

— Păi, să mai facă una, două, trei... Să mai facă ceva... Au rămas la fel. Asta înseamnă că-s isteţe? Sunt proaste... ce mai... Sunt animale... Asta-i!

Iulieş prinse dintr-o dată ideea lui Severin şi capul i se lumină:

— Adică, tu vrei să spui că... de vreme ce lucrezi la fel ca... anul trecut... înseamnă că de fapt... Mă Alexandre, da' păcătos am fost! Eu credeam că ţie ţi-i ciudă că Nistor n-a scris despre tine... Şi când colo, tu... Uite-l pe Lucian!

Alexandru Severin nu-şi întoarse privirile spre fiul său. Iulieş se uită însă cu atenţie la Lucian şi-l ghici abătut. Se feri totuşi să-i sufle vreun cuvânt despre aceasta tovarăşului său. O bună bucată de drum tăcu. Asemenea şi Severin.

— Va să zică aşa! reluă iulieş. Tu faci filosofie... Măi Alexandre, eu am o idee. Nu-i chiar nouă, dar azi am curajul s-o repet. Ce zici?

— Ce să zic, dacă nu ştiu despre ce-i vorba?

— Ştii tu, nu te mai preface!...

Severin nu răspunse imediat. Prin minte i se perindau fel de fel de gânduri. Când se hotărî, mintea îi era limpede:

— Nu se poate!

— De ce nu se poate? Spune mai bine: *Nu vreau!*

— Nu se poate, Iulieş. Asta-i!

— Tu faci ca ăla pe care când îl întrebi: *„De unde vii, moşule",* îţi răspunde cu cea mai mare siguranţă: *„Mare-i lumea, fătul meu!"...* Nu se poate, spui, dar de ce nu se poate?

— Iulieş! Tu, dacă vezi, să zic, într-o pădure, pe coasta unui deal, un brad şi un fag alături, poţi să spui: *„Mă, da' mândri mai sunt!"*

— De ce să nu pot?

— Da' poţi să zici că unu-i mai frumos decât altul?

— De ce să nu pot?

— Să zicem că-s la fel de înalţi şi de bătrâni... Mai poţi spune?

— Asta, de...

— Iaca de ce nu se poate, Iulieş. Pentru că fagu-i fag şi bradu-i brad! Asta-i!

— Uite ce-i, Alexandre. Ne cunoaştem de multă vreme. Vreau să fiu deschis cu tine. Ţin la tine pentru că eşti un om. Ţi-am mai spus-o. Cred mai mult. Că eşti cel mai bun muncitor din uzină... dacă nu *chiar* cel mai bun, atunci cel mai serios. Pe tine n-am de unde te trage. Tu nu-ţi arăţi niciun petic. Nu că te-ai feri, dar n-ai petice. Sunt mai mulţumit când te aud pe tine spunând „nu se poate”, decât pe Tonciu chemându-l la întrecere pe Răduca. Ştiu că tu nu arunci vorbe în vânt. Ai *sigur* ceva care te opreşte să intri în întrecere. Treaba ta, n-o să te forţez niciodată să-mi spui totul...

— Ţi-am spus, Iulieş!

— Mi-ai spus... Dar când mă gândesc ce s-ar întâmplă în uzina asta, şi poate nu numai la noi în uzină, dacă tu te-ai lua la întrecere cu Răduca!... Ce pot să-ţi mai spun? Sunt mâhnit, asta pot să-ţi spun. Sunt un păcătos, ce să fac?... Dar să ştii, Alexandre, că sunt tare mâhnit!... Nu i-am spus asemenea vorbe nici nevesti-mi, când m-a lăsat.

— Mă Iulieş, *nu se poate!* Dacă nu se poate... Tu n-ai văzut că-i în zadar să-i pui în iesle calului hlujeni... Nu-i mănâncă... Poţi să dai vina pe el?

— Ştiu! Ţi-am spus. Dar ce să facă dacă bătrâna asta de inimă e slabă şi păcătoasă...

— Acu’ uite ce-i, Iulieş. Noi, de... şi eu acum... Şi cucul îşi caută până la urmă un tovarăş... Eu zic că noi... hai să dăm mâna! Am şi eu prin cap gânduri, berechet.

Nicolae Iuşcă, portarul, se uită cu ochii holbaţi la cei doi bărbaţi care-şi strângeau mâinile în faţa uzinei, deşi îi văzuse venind împreună încă din capul străzii. Silviu Căciulă, care era la câţiva metri în spatele lor, îi făcu un semn, dându-i a înţelege că are de-a face cu doi zurlii.

Secretara lui Nistor îl privi, plină de curiozitate, pe tânărul înalt şi slăbuţ, cu spatele apăsat parcă de o enormă coamă blondă. Nu-l mai văzuse până atunci în uzină.

— Cu cine doriţi dumneavoastră? îl întrebă dânsa, observându-i nervozitatea.

— Cu tovarăşul Nistor.

— E ocupat. Cine întreabă, vă rog?

— Biţă Gorga!

— Aşteptaţi, vă rog. Luaţi loc! Sunteţi de la Consiliul Regional?...

— Sunt de la ziarul local. Biţă Gorga!

Secretara tresări. Dispoziţiile lui Nistor fuseseră clare.

— Iertaţi-mă, tovarăşe ziarist! Îndată!

Intră în cabinetul lui Nistor şi aproape imediat ieşi, invitând oaspetele înăuntru.

— O! Noroc, tovarăşe Gorga! îl întâmpină Nistor, întinzându-i ambele mâini. Ne bucură foarte mult sosirea dumitale!... Muncitorii noştri şi eu, personal, te preţuim foarte mult. Vrei să scrii ceva?... Iartă-mă! Am uitat... Ţi-l prezint pe tovarăşul Bratu, preşedintele sindicatului... Aşa... şi pe tovarăşul inginer Vladimir Constant... deşi tânăr, foarte priceput şi plin de iniţiativă.

Gorga dădu mâna cu un bătrânel scund, slab şi miop şi cu un tânăr înalt şi solid, prea chel însă pentru vârsta lui.

— Am venit pentru mai mult timp, tovarăşe director. Vrem să publicăm în fiecare zi ştiri şi comentarii cu privire la mişcarea lui Răduca... Despre importanţa ei, nu mai e nevoie să vă vorbesc. Aţi scris chiar dumneavoastră... De asemenea, în calitate de corespondent permanent, voi transmite aproape zilnic şi în Capitală...

— Şezi, te rog, tovarăşe Gorga. Suntem cât se poate de bucuroşi, dar şi mai mult ne bucură... faptul că te ocupi chiar dumneata de uzina noastră... Vei avea *tot* sprijinul nostru!

Primirea calda pe care i-o făcu Nistor îl umplu de elan pe Gorga. În alte fabrici, directorii păreau mai absenţi şi

în unele cazuri chiar se fereau de ziarişti. Tonul tineresc, entuziast al lui Nistor îi plăcu:

— Ca să fiu sincer, îmi pare bine că găsesc... această atmosferă prielnică pentru ziarişti. În alte uzine...

— Dragă tovarăşe Gorga – îl întrerupse Nistor – vreau să ne înţelegem de la început. Deşi am destulă bătaie de cap, ştii că directorul nostru e la o şcoală specială şi mai are de stat acolo, eu sunt oricând la dispoziţia dumitale. *Oricând.* Ziua, noaptea, aici, acasă... Vei găsi la secretară o notiţă în care-ţi voi comunica unde sunt plecat, dacă mi se întâmplă să fiu chemat urgent în oraş. Şi consider aceasta o datorie. Sunt răspunzător de această mişcare în aceeaşi măsură în care am pregătit-o. E deci o datorie a mea!

— Vă mulţumesc foarte mult, tovarăşe director, în cazul acesta vom face lucruri mari... Vă mulţumesc şi pentru faptul că mi-aţi oferit începutul materialului... Cuvintele pe care mi le-aţi rostit adineauri... Să-i învăţăm şi pe alţi directori cum să se poarte cu ziariştii! Grozav!

— Nu credeam că mai există directori care...

— Sunt destui, dar le vom da o lecţie. Aşa, îmi voi începe şi corespondenţa pentru Capitală... Nu vă supăraţi, aş vrea câteva detalii...

— Un moment – se scuză Nistor. Tovarăşe Bratu, în privinţa consfătuirii, ne-am înţeles, deci. O facem la mijlocul săptămânii... crezi că-ţi va ajunge timpul până atunci, tovarăşe Constant? Nu trebuie să dăm peste cap referatul!

— Îl voi termina! îl asigură Constant.

— De altfel, cu o zi înainte îl vom revedea împreună. Atunci...

— Nu vă mai reţinem, tovarăşe director – spuse Bratu. Dar să nu uitaţi chestiunea aceea cu aniversarea. Ar trebui totuşi...

— Bine, bine, mai discutăm.

Preşedintele sindicatului şi inginerul Constant ieşiră din biroul lui Nistor, după ce dădură mâna cu Biţă Gorga.

Nistor părăsi locul său de la birou şi se aşează în fotoliu, în faţa lui Gorga, pentru a da un cadru mai prietenetsic convorbirii.

— Dragă tovarăşe Gorga... Voi discuta cu dumneata şi lucruri care n-au niciun rost să intre în ziar. Îţi voi vorbi nu ca director, ci ca... membru în Biroul comitetului de partid... E bine să cunoşti totul... Mă bizui pe absoluta dumitale discreţie... Sunt unele lucruri care nu trebuie să rămână decât *între noi.*

— Fiţi fără grijă, tovarăşe director. Înţeleg foarte bine!

— O să întâlneşti un lucru ciudat în uzină... După Răduca, muncitorul care are cele mai bune rezultate e Alexandru Severin, un uriaş cât...

— Îl ştiu, îl cunoaşte tot oraşul... E tatăl lui Lucian, adjunctul nostru... Adică, ştiţi, s-au despărţit... Lucian nu-l mai consideră tată...

— Exact, exact... Văd că ştii... Ei bine, omul ăsta, în afară de viaţa lui particulară, care e... cam putredă... ştii, nevastă-sa asta nouă a fost o stricată... o ordinară... dar noi nu ne putem amesteca în viaţa lui, nu e membru de partid... adică *n-a vrut* să intre în partid... În afară de viaţa lui particulară care e cum e, şi în fabrică e departe de *noi.*

— Totuşi, se pare că e un muncitor priceput...

— Da, da... Vezi, de pildă, nu vrea în ruptul capului să intre în întrecere... Nici nu vrea să audă de întrecere... Şi-ţi închipui, cred, ce ar însemna o întrecere între el şi Răduca... Nu ştiu ce moşmondeşte pe la maşini, s-ar putea chiar să le strice, dar adevărul e că munceşte de parcă ar fi singur în uzină...

— Poate că...

— Şi mai este un lucru... cred că şi asta îi dă nas lui Severin... Organizatorul Comitetului Central, cred că-l ştii, tovarăşul Iulieş Livede... da, un comunist adevărat, un adevărat activist, a zăcut şapte ani în închisoare, foarte de treabă om, deşi... a avut şi el abateri... dar cine nu greşeşte?... a fost directorul general al uneia din cele mai

mari uzine din ţară... grad de ministru adjunct... trebuie să fi fost ceva, de vreme ce l-a trimis aici... Dar asta nu-i treaba noastră... Comitetul Central cunoaşte mai bine situaţia... şi orice om e supus greşelii... Eu, de pildă, la început l-am considerat pe Iulieş drept un... un... cum să-ţi spun... un om nu prea drept... dar mi-am dat seama până la urmă că greşesc...

— Asta se poate întâmpla oricui... Spuneaţi că tovarăşul Iulieş Livede...

— Da, da... are el o purtare nu prea principială faţă de Severin... Or fi fost poate foarte buni prieteni în trecut, sau, cine ştie, fapt e că nu se ocupă de el ca un comunist de răspundere. Nu-şi pune toată... toată *forţa* să-l convingă pe Severin să intre în întrecere... Dar asta ţi-am spus-o numai aşa... Poate că numai mi se pare, poate că greşesc...

— Dar n-aţi reuşit să scoateţi de la Severin...

— Vezi, dumneata, e greu să te legi de el. Munceşte bine... Ce poţi să-i spui? Dar atitudinea lui ne face mari greutăţi... Mulţi muncitori buni din fabrică se uită la el... Şi dacă-l văd că nu se interesează de întrecere... iau exemplul lui.

— Înţeleg, tovarăşe director, e foarte gravă problema, de fapt...

— Exact. Asta-i şi părerea mea. Văd că te-ai orientat repede... Îmi place să lucrez cu dumneata... Ne vom înţelege de minune... Cum îţi spuneam, asta e situaţia cu Severin... Nu vreau să intru în alte amănunte, n-are niciun rost... felul cum se poartă cu oamenii, cum s-a purtat în trecut, nu, nu...

— De ce? Eu cred că sunt foarte importante şi aceste lucruri, pentru cunoaşterea unui om...

— Nu. În privinţa asta omul poate greşi foarte uşor. Părerile pot fi foarte *personale* şi n-are niciun rost să te influenţez. Pe mine mă doare faptul că Severin stă retras şi că nu se ocupă *cineva* de dânsul. Şi că din cauza asta, mulţi muncitori, da, acesta-i adevărul, nu iau în serios

mişcarea lui Răduca...

— Tovarăşe director! Eu cred că putem interveni direct în problema aceasta. De ce să nu scriu un articol care să se ocupe exclusiv de atitudinea lui Alexandru Severin? Îl voi intitula chiar aşa: *„Atitudinea lui Alexandru Severin!”* Sunt sigur că va avea efect nu numai asupra lui, ci şi asupra altor muncitori, de la alte întreprinderi... Mă gândesc chiar dacă n-ar fi bine să-l propun redacţiei din Capitală... E o problemă foarte, foarte importantă...

— Trebuie să ne gândim bine, tovarăşe Gorga... Acum, la început, nu cred că ar fi bine... chiar sunt convins că nu ar fi bine...

— Păcat!

— Gândeşte-te şi dumneata... Poate că ceea ce se petrece în jur îl va schimba totuşi pe Severin... Poate că vom reuşi noi... Poate că va fi totuşi nevoie de articol... dar până atunci...

— Aveţi dreptate! Uneori mă pripesc...

— Ideea dumitale mi se pare foarte bună. Dacă va fi cazul... Într-adevăr, ar putea să producă mare ecou *în ţară.* Eu o să te ţin mereu la curent cu... cu felul cum se poartă Alexandru Severin. Dar... să nu ne pripim... Cât despre Răduca...

— Tocmai vroiam să vă întreb... Văd că-i cunoaşteţi pe toţi muncitorii...

— Din rândurile lor m-am ridicat, tovarăşe Gorga. Am muncit cot la cot cu ei. Am ajuns director... pentru că...

— Pentru că meritaţi! Îmi place de dumneavoastră pentru că nu vedeţi lucrurile numai la suprafaţă... Căutaţi întotdeauna să pătrundeţi şi oamenii...

— E norocul nostru că ne tragem din clasa muncitoare... Nu-i un merit...

— Sunteţi prea modest... Am întâlnit directori care, tot timpul cât am vorbit cu ei, nu-mi vorbeau decât despre dânşii... Se băteau cu pumnii în piept ca acei care fac reclamă la bâlci... Spuneaţi despre Răduca...

— Da, da... E un om de nădejde. Plin de voinţă,

ambiţios şi foarte bun muncitor. De asemenea şi Costinaş, şi Valer... Răduca are el un cusur... În afară de maşina lui, nu vede prea departe... Sau poate e muncitorul care toată viaţa lui nu se gândeşte să se despartă de maşină. O îngrijeşte ca pe nu ştiu ce... Parc-o iubeşte, aşa o alintă... Şi lucrează... Uită-te, te rog, pe raportul acesta, să-i vezi rezultatul zilnic şi media lunară!...

În acea clipă, lui Nistor i se suprapuse o altă imagine, pe care nu izbuti s-o îndepărteze. Îl vedea pe Alexandru Severin vorbindu-i, pe când îi era ucenic... *„Mă Mihăiţă, mă, eu îmi iubesc tare maşina... dar, cum să-ţi spun eu?... eu o iubesc pentru că aş fi izbutit poate s-o fac cu mâinile mele... Vezi tu... ăsta-i dorul meu cel mare... să fac cu mâinile mele maşini... Dar, de... mârţoaga se uită întotdeauna cu jind la calul care trage şareta...”*

— Grozav, tovarăşe director! Face şase norme pe zi în medie. Formidabil!

— Vezi ce muncitori avem în uzină? Nu ştiu dacă este altul în ţară asemenea lui... Şi acum doi ani, când l-am chemat la mine în birou şi i-am spus: „Mă Răduca, tu poţi mult mai mult!”, ştii câte norme făcea? Două şi jumătate, trei... Nu crezi c-ar fi bine să trecem pe la el?

— Tocmai vroiam să propun şi eu. Să mergem prin secţie... Numai că n-aş vrea să răpesc din timpul dumneavoastră...

— Am spus de la început că sunt la dispoziţia dumitale. Înţelegând prin dumneata, gazeta noastră locală şi ziarul unde eşti corespondent... Să mergem, dar, tovarăşe Gorga! Serveşte, te rog, o ţigară!

— Mulţumesc, dar nu fumez...

Silviu Căciulă privi cu atenţie în jur. Oamenii lucrau parcă mai intens ca de obicei. Nimănui nu-i trecea prin cap să se uite la dânsul. În faţa lui, Severin privea în neştire tavanul halei. I se păru momentul cel mai potrivit. Muncitorii, preocupaţi de întrecere, nu aveau ochi decât

pentru maşinile lor. Nu opri strungul. Îl lăsă să meargă în gol. Se strecură ca o pisică printre maşini. Nimeni nu-l observase. Maistrul Ferenţi era în biroul lui Pârvan... Ajunse la uşa mică a halei, o deschise fără zgomot şi se furişă pe coridor. Crăpă uşa vestiarului şi privi. Nu era nimeni... Pătrunse înăuntru. Scoase din sân un şperaclu şi-l potrivi în broasca unui dulăpior. Încuietoarea cedă... În interiorul dulăpiorului se aflau câteva scule. O cheie universală, un micrometru, câteva ciocănaşe, o daltă, un cleşte. Luă cheia universala şi cleştele, le băgă în buzunar şi închise uşa dulapului. Dar nu mai avu vreme s-o încuie. Auzi zgomot şi într-o clipă ajunse în faţa dulapului său.

În vestiar pătrunseseră Nistor şi Gorga. Directorul observă agitaţia lui Căciulă şi i se păru nefirească:

— Ce-i cu tine, Căciulă?

— Să trăiţi, dom' director! Să trăiţi!

— Ce-i cu tine de vorbeşti aşa? se înfurie Nistor. Şi ce cauţi aici?

— Nişte scule, dom' director...

— Cine-i domn? Ai năucit?

— Nişte scule, tovarăşe director, dar, ştiţi, mi s-a făcut rău la plămâni...

— De ce nu te duci la dispensar?... Du-te la doctorul Grigorescu şi spune-i că te-am trimis eu.

— Vă mulţumesc... tovarăşe director... Dar întâi să-mi fac norma.

— Treaba ta!

Silviu Căciulă îşi încuie dulapul şi, trecu iute pe lângă cei doi, salutând în neştire.

— E cam trăsnit – îl lămuri Nistor pe Gorga. E vai de capul lui. De-abia dacă-şi face norma zilnică... Şi pe deasupra mai are şi-o nevastă, să te ferească Dumnezeu... Dar ce-o fi căutat el la vestiar? Îţi vorbeam de Pârvan...

— Da... Spuneaţi că-i un inginer de mare valoare, dar un fel de Severin, bineînţeles la alt nivel.

— Exact!... Parcă n-are suflet. Asta-i cusurul lui. Face

tot ce i se spune, la milimetru, la secundă. Dar niciodată n-a avut o iniţiativă. Nici cât negru sub unghie... Vezi... şi în cazul acesta am fi avut nevoie de sprijinul partidului. Noi, direcţia, ce putem să facem? Nu-i putem reproşa nimic... O singură dată a greşit şi a recunoscut deschis, fără să ezite... Nişte piese rebutate. Le-a răscumpărat pe loc... Dar cine nu greşeşte? Intrăm?

Cei doi intrară în hală. Atmosfera dinăuntru îl schimbă imediat pe Gorga. Îi plăcea mirosul de ulei şi de benzină, îi plăceau zgomotele sacadate ale maşinilor, îi plăcea alinierea lor, îi plăcea să privească chipul oamenilor angrenaţi în eforturi şi-n permanentă veghe. Freamătul, nervozitatea halei, mişcările oamenilor constituiau pentru el un spectacol emoţionant.

Nistor îl duse mai întâi la Răduca. Strungarul îi aruncă o privire lui Gorga şi-i spuse zâmbind:

— Să mă ierţi, dragă tovarăşe, dar eu când lucrez nu prea iubesc musafirii... Eu raţionalizez mai întâi timpul... ăsta-i lucrul cel mai important. Fiecare secundă îşi are rolul ei în cele opt ore... Dacă pierd una, gata... nu mai vine înapoi... Ca să vă spun drept, am pierdut cam multişor de când vorbesc...

— Măcar două să mai pierzi – îi spuse Gorga şi-i întinse mâna.

Tânărul ziarist scoase carnetul şi însemnă din memorie, cuvânt cu cuvânt, tot ceea ce-i spusese Răduca. Avea un paragraf la care nu mai era nevoie să intervină. Făcu apoi cunoştinţă cu Costinaş, cu Valer şi cu alţii, mai vorbăreţi decât Răduca, dar şi mai puţin interesanţi ca acesta.

— Uite-l şi pe Severin – îi şopti Nistor.

Rămase mirat, aproape uimit când descoperi atitudinea uriaşului. Acesta părea că n-are nimic comun cu maşina din faţa lui, că nu-l interesează în niciun fel.

— Tovarăşe Nistor! răsună o voce. Vă cheamă regiunea la telefon.

Înainte de a se despărţi de Gorga, Nistor îl prezentă pe acesta inginerului Pârvan şi maistrului Ferenţi.

— Vă rog să-i daţi tot sprijinul. Tovarăşul Gorga e trimis special, tovarăşe inginer, e *trimis special* al ziarului regional şi al presei centrale, pentru a scrie *în fiecare zi despre...* felul cum decurge mişcarea lui Răduca.

— Mă voi supune întocmai dispoziţiilor dumneavoastră!

După ce Nistor părăsi biroul inginerului Pârvan, acesta se adresă, cu o politeţe sobră, tânărului ziarist:

— Doriţi, domnule Gorga, situaţia până la ora aceasta?

— N-aş vrea să vă stânjenesc, *tovarăşe* inginer.

Domnul director a dat dispoziţii în acest sens... Domnule Ferenţi, ai primit situaţia?

— Am dat-o la completat – răspunse maistrul.

— Nu-i nimic. Vă rog să notaţi, domnule Gorga.

Gorga scoase carnetul, mai mult din politeţe, începu să noteze automat şi, de-abia după ce termină, îşi dădu seama de miracolul din fata lui. Inginerul Pârvan îi redase din memorie realizările exacte ale fiecărui muncitor în parte, în primele patru ore ale schimbului. Erau zeci şi zeci de nume trecute în carnetul său, fiecare nume cu alt procentaj. Îl cuprinse o asemenea uimire, încât maistrul Ferenţi găsi de cuviinţă să intervină:

— Să nu vă fie teamă, tovarăşe ziarist. Domnul inginer Pârvan nu greşeşte niciodată!

— Doriţi şi alte date? întrebă inginerul.

— Nu... nu! Vă mulţumesc.

— Atunci vă rog să mă iertaţi. Dacă doriţi să vizitaţi secţia, domnul Ferenţi vă stă la dispoziţie. Domnule Ferenţi, te rog...

— Nu, nu-i nevoie – se împotrivi Gorga. Încă o dată, vă mulţumesc. Bună ziua.

Ieşi din birou năucit. Nu ştia ce să creadă. Pe de o parte, memoria şi precizia inginerului Pârvan îl fascinaseră, pe de altă parte tonul lui sever, spre sfârşit chiar dur, nepoliticos, îl nemulţumea. Şi apoi ţinuta lui, sobră, rece, ţeapănă... Se duse din nou la Răduca, îi urmări multă vreme felul cum lucrează, îi mai puse câteva întrebări, apoi începu să se plimbe prin hală la

întâmplare. Trecu de câteva ori prin faţa lui Severin, dar acesta nici nu-l observă. Până la urmă se hotărî să intre în vorbă cu dânsul:

— Cum merge, tovarăşe Severin?

— Merge... – răspunse acesta, fără să-l privească.

— Ce spui de întrecere?

Severin coborî privirile în jos. Gorga avu impresia că se uită la el ca la un obiect.

— Eu?... Întreabă-i pe acei care se întrec...

Şi îl văzu fixându-şi din nou ochii în tavan.

Biţă Gorga nu avu inspiraţia să se uite la maşina lui Severin. Ar fi văzut cum un mecanism simplu, semănând cu două degete, scoate piesa din strung, şi un altul asemănător introduce o nouă piesă. El reţinu doar atitudinea nepăsătoare, plictisită parcă a uriaşului din faţa sa. Şi în capul său începu să se contureze un portret ciudat.

Pe Iulieş îl găsi undeva, în hală. Îl acostă imediat, asaltându-l cu întrebări şi zâmbete:

— Ce spui, tovarăşe secretar? Ori merge, ori nu! Răduca ăsta e un as... Ce spui? Grozav! Cine se bucură mai mult?

— Dar dumneata cine eşti?

— De la ziarul local şi corespondent din Bucureşti... Biţă Gorga... vreţi să vă arăt legitimaţia?

— Spui asta ca un om jignit sau din obişnuinţă?

Biţă Gorga nu se aşteptase la această întrebare.

Omul din faţa lui avea părul încărunţit, o figură suferindă şi ochi mari, blânzi. Se fâstâci, se înroşi şi dădu să se scuze:

— Vledeţi... seu...

— Stai! Nu te grăbi! Am avut de-a face cu mulţi tineri... Îi cunosc eu bine... Te-am întrebat numai să văd dintre care eşti... Spuneai că-ţi place la noi în uzină... Ca musafir de o zi, două e plăcut...

— O să vin mai des... Acum trebuie să plec... trebuie să scriu reportajul pentru mâine... Poate aveţi ceva să-mi

spuneţi...

— Tovarăşe ziarist! Ca să-şi poată spune ceva, oamenii trebuie mai întâi să se cunoască. Şi-n tren încep „să-şi spună câte ceva”, după ce se mai încălzesc, după ce se mai cunosc... Îţi vorbesc ca unui tânăr şi să crezi că aş fi făcut aşa cu oricine... Nu-i ceva special...

Biţă Gorga era însă convins că Iulieş Livede voise să-i dea o lecţie de felul cum trebuie să se poarte un ziarist cu un secretar de partid, poate pentru că acesta se simţise jignit că n-a trecut mai întâi pe la dânsul. Îşi destăinui gândurile şi lui Nistor, când îl vizită pe acesta înainte de a părăsi uzina...

— Vezi, tovarăşe Gorga – îi răspunse Nistor – e greu, sau cel puţin mie îmi vine greu să-mi fac o părere definitivă... Iulieş e secretarul nostru... e organizator al Comitetului Central... e în vârstă... a stat şapte ani în închisoare... fiecare om are metehnele lui... Poate că cei din afară îşi dau mai repede seama de ele... Noi, de... mereu împreună... se observă mai greu... sau... ştii... nici nu-i frumos, ştii... nu-i uşor să-ţi critici tovarăşii din preajmă... în lipsa lor.

— Uneori am impresia că sunteţi prea îngăduitor, tovarăşe director...

— De... fiecare om cu metehnele lui...

După plecarea lui Gorga, pe care-l conduse politicos şi amabil până la uşă, Nistor rămase câteva minute în nemişcare... Apoi zâmbi şi se îndreptă spre birou. Câştigase un aliat cât se poate de preţios. Putea să înceapă bătălia pe celălalt front...

Ridică receptorul telefonului direct şi făcu un număr:

— Alo! Institutul?

Se dădu drept o rudă din regiune şi ceru adresa studentei Cernat Cornelia.

În cele câteva clipe de aşteptare, fruntea i se umplu de broboane de sudoare. Deodată tresări, luă un creion şi începu să noteze pe o coală de hârtie: *Strada Avram Iancu... numărul 39...*

Îşi şterse apoi fruntea şi răsuflă adânc de câteva ori.

Imediat ce Lucian intră în birou, Cosmuş se grăbi să-l anunţe:

— Ne-a trimis Vaşani sinsi note. Trei resenzii şi două prezentări... Patru pazini în total. Foarte bune!

— Le-ai citit?

Cosmuş îl privi mirat pe Lucian:

— Am spus doar că-s bune...

— Iartă-mă, Cosmuş, mă gândeam în altă parte... Trebuie să plec la institut...

— Parcă şi s-a întâmplat seva... Se-i cu tine, Lusian?

— Nu, nimic... Mă gândesc la lecţii... A fost Vaşani pe aici?

— N-a urcat. A lăsat materialul la poartă.

— Dacă cine... dar, nu, lasă... Îi voi da eu telefon. Cât e ceasul?

— Al tău nu merge?

— Ba da, am uitat... Unu şi jumătate... Peste jumătate de oră trebuie să fiu la institut.

— Mai ai timp...

— Da... dă-mi să citesc notele!

Cosmuş îi întinse cele patru pagini. Lucian se apucă să le citească, dar după primele rânduri se opri. Nu înţelegea nimic. Nu se putea concentra.

— I-ai făcut notele de plată?

— Sigur! Are de luat o mulsime de bani... Tu ştii cât câştigă Vasani pe lună de la noi cu aseste note? De două ori cât salariul meu... Ca să vezi...

— Daaa! făcu Lucian pe miratul.

— Da! Am făcut socoteala cât a ridicat într-un an. Enorm. Lusian, enorm. Eu cu un asemenea venit as avea curazul să mă însor... Grosszav! Dac-ar scri şi articole, ehei, unde ar azunze...

Lucian nu ştia cum să scape de conversaţia plictisitoare deschisă de Cosmuş. Ar fi putut să plece mai devreme la institut, dar gândul că va trebui să aştepte acolo începerea orei îl înfricoşă. Norocul veni însă în ajutorul

său. Uşa biroului se deschise cu zgomot şi Biţă Gorga pătrunse ca o furtună înăuntru:

— Ura, băieţi! Am dat lovitura... Mă, am găsit nişte lucruri în fabrică... Am dat peste un director!... prima clasă... Auziţi cum începe reportajul! L-am compus în întregime pe drum: *„Dragă tovarăşe Gorga, vreau să ne înţelegem de la început... Deşi am destulă bătaie de cap, ştii că directorul nostru e într-o şcoală specială şi mai are de stat acolo, eu sunt oricând la dispoziţia dumitale...”* şi aşa mai departe... Dar să vedeţi ce spune Răduca...

— Iartă-mă, Gorga, trebuie să plec la institut – se scuză Lucian. Îţi voi citi articolul mâine, în gazetă... La revedere.

După ce plecă Lucian, Gorga se repezi asupra lui Cosmuş:

— Să vezi, mă, ce mi-a spus Răduca...

— Lasă-mă-n pase... Se tot mă trăncăneşti la cap!... Tu ştii, mă, cât a ridicat Vasani de la noi într-un an? De două ori cât am câştigat eu. Pe nişte răhăsele pe care şi-un puşti le poate fase... mama lui de pungaş... S-a lipit de idiotul de Lusian şi suze banii redacsiei...

— Stai, mă, să vezi ce spune Răduca...

— Du-te dracului şi nu mă mai bate la cap... Tu nu auzi? De se să ne ia el banii, mă? Se, eu nu pot să scriu răhăsele din astea?...

— Nu ţi-i ruşine, mă! se înfurie Gorga. Tu nici nu eşti în stare să te semnezi...

— Du-te dracului!... Sine-a scris, mă, despre expozisia de grafică? Şi despre concursul artiştilor amatori, şi despre clubul de la fabrica de sigări, şi despre campania împotriva sânsarilor, şi despre...

— Şi despre mai ce? Mai găseşti ceva? Astea nici măcar ştiri n-au fost. Au fost anunţuri. Mă mir cum de nu ţi-a fost ruşine să le semnezi.

— Sunt sau nu sunt subsef de secsie?

— Eşti, pentru că e îngăduitor Lucian cu tine. Dacă te-ar fi lăsat simplu redactor, într-o lună şi găinile şi-ar fi dat seama că nu eşti în stare să faci nimic. Ar trebui să-i

săruţi şi picioarele... Şi-acum, ieşi afară, că am de scris! Hai, şterge-o!

— Se comanzi, mă? Sine eşti tu ca să-mi comanzi?

— Lasă-mă să scriu! Nu-nţelegi că trebuie s-apară mâine reportajul? Şi mai am de telefonat şi la Bucureşti. Du-te în alt birou! Hai!

— Nu vreau! Du-te tu! Eu sunt sef aisi şi e biroul meu!...

— Dacă nu-nţelegi, schimb tonul. Adică, ce mai... Mâine dimineaţă o să-i spun lui Lucian că l-ai făcut idiot!

Ameninţarea lui Gorga îl îngălbeni pe Cosmuş. Teama care-l cuprinse subit nu-i mai dădu vreme să observe râsul de-abia reţinut al lui Gorga.

— Se dracu', te credeam mai deştept... Nu posi şi tu să înselezi o glumă?... Dacă ai de scris, sigur că mă duc... Nu vrei o sigară?

Gorga nu se mai uită la Cosmuş. Nu-i răspunse. Nici nu-l văzu pe Cosmuş cum îşi închide încet gura, pe care şi-o uitase căscată, cum îşi bagă pachetul de ţigări în buzunar şi se furişează tiptil din birou. Colile albe de hârtie – atrăgeau ca un magnet stiloul lui Gorga. Cuvintele se înşiruiau citeţe, ordonate, în rânduri strânse... *Deasupra maşinii lui Răduca e o lozincă: „Prima aşchie la fluierul semnalului". Sirena uzinii fluieră. Strungul lui Răduca lucrează. Semnalul de începere a lucrului s-a stins. Răduca scoate prima piesă din maşină. Au trecut câteva minute. Unii îşi încălzesc încă strungurile. Alţii umblă prin hală după materiale. Lângă maşina lui Răduca stau vrafuri întregi de materiale. S-a interesat de ieri despre piesele pe care le lucrează azi. Acasă şi-a făcut calculele tehnice. Dimineaţa a sosit cu jumătate de oră mai devreme. Şi-a controlat maşina. I-a dat drumul pentru încălzire. Şi-a adus materialele. Într-adevăr, aceasta e o problemă de organizare a muncii. Nu. Aceasta pare la prima vedere. E în primul rând o problemă de conştiinţă muncitorească, e o trăsătură de spirit gospodăresc...*

Gorga scria în continuare. Uneori îşi ridica privirile în

sus, căutând parcă un cuvânt, o idee. Figura lui exprima în totul bucuria unor mari descoperiri...

Lucian deschise cu emoţie uşa amfiteatrului. Ar fi vrut să-şi închidă ochii, să stea tot timpul cu ochii închişi pentru a nu avea certitudinea prezenţei sau absenţei Corneliei. Să trăiască cele două ore cu gândul că este la locul ei, lângă fereastră, şi că se uită la dânsul... Intră în sală şi o zări... Era la locul ei, lângă fereastră. Ochii Corneliei îl aşteptau.

Studenţii se ridicară în picioare şi-l salutară, zâmbitori.

— Vă mulţumesc, le spuse Lucian. Staţi jos... dragii mei...

Lucian se sperie singur de cuvintele pe care le rostise. În sală se lăsă o tăcere mormântală. Ochii tuturor erau aţintiţi asupra lui. Izbuti să-şi revină:

— Aveţi voie să fumaţi... dacă şi nefumătorii sunt de acord... normal...

Studenţii înţeleseră. Îi aştepta o lucrare de control. Îşi scoaseră la iuţeală hârtii şi stilouri şi rămaseră în aşteptare.

— Mă iertaţi pentru surpriză, dar programul prevede această lucrare...

Studenţii zâmbiră şi aprobară din priviri spusele lui Lucian.

— Vă amintiţi lecţiile... Sunteţi liberi să faceţi propuneri... Vă rog chiar...

— Despre ultima dumneavoastră lecţie! se auzi o voce. Despre elegia latină...

Amintirea lecţiei, concepută atât de subiectiv, îl chinuia pe Lucian:

— Poate sunt alte propuneri... Vă rog...

— Ne-a plăcut atât de mult! se auzi altă voce.

Lucian fu nevoit să accepte:

— Bine! Dar nu despre lecţia mea... ci despre *subiectul* lecţiei mele! Elegia latină. Aş vrea să ştiu dacă sunt toţi de acord?

— Toţi!

— Atunci... cu permisiunea mea puteţi să-l treceţi şi pe Catul printre elegiaci... Mi s-ar părea o nedreptate să-l tratăm izolat numai pentru că îl desparte de ceilalţi trei o anumită perioadă de timp. Vă rog!

Sala se cufundă din nou în tăcere. Numai zgomotul făcut de stilouri şi creioane în mersul lor neregulat pe hârtie se auzea. Studenţii scriau, scriau cu pasiune, îşi aşterneau pe hârtii sumedenie de gânduri şi sentimente.

Lucian se aşeză tăcut la catedră, îşi prinse capul în mâini şi-şi îndreptă privirile spre Cornelia, îl privea şi ea... Aproape tot timpul se uitară unul la altul... Micile întreruperi stârnite de vreun zgomot nu făceau decât să le cheme cu şi mai multă dorinţă privirile.

Când primele lucrări gata i se aduseră la catedră, Lucian îi anunţă pe cei care au terminat că au voie să plece. De-abia atunci Cornelia îşi plecă ochii deasupra hârtiei şi luă stiloul în mână... Rămase ultima în sală. Prezentă lucrarea, o foaie de hârtie pe care erau trecute câteva cuvinte: *„Lucian, te rog, nu! Nu se poate! E nebunie!”*

— Cornelia – şopti Lucian. Vreau să ne întâlnim! Te aştept!

— Nu se poate, Lucian, *dragul meu.* Nu se poate!

— Te aştept, Cornelia!...

— Nu, Lucian.

Închise ochii şi-i şopti, aproape cu buzele strânse:

— Vino, Cornelia! Te aştept... când vrei tu... astă-seară... dacă vrei... te aştept în parc... la opt... la intrare... va fi întuneric, Cornelia... Ne vom plimba... dacă vrei, fără să vorbim... departe unul de altul...

— Nu, Lucian!

— Te aştept... Ştii... Nici nu-ţi voi atinge mâna... Vreau numai să fii tu... numai cu mine... Noaptea e atâta linişte... Vino!... Nici nu ştii cât de mult e până deseară!...

— Ştiu, Lucian...

CAPITOLUL 6

CORNELIA RĂTĂCI PE STRĂZI PE care nu umblase niciodată. Mergea în neştire, absentă, fără să înregistreze nimic... Peste câteva ore, Lucian o va aştepta la intrarea parcului... Peste câteva ore va fi întuneric... Peste câteva ore Lucian va fi acolo... Lucian... ÎL căuta din copilărie, poate din primii ani ai vieţii... El era... Lucian... Viaţa ei oare nu fUsese o neîntreruptă căutare a lui?... Şi totuşi, ce groaznic, ce groaznic a fost!...

Mama ei n-o văzuse niciodată. Poate că nu i-a auzit nici primul scâncet. Tatăl ei fusese sever, aspru, dur. Locuinţa era modestă, viaţa austeră. Şi totuşi bărbatul acela veşnic încruntat, parcă sub presiunea unui destin nefericit, era bine cunoscut de sute şi mii de oameni. Cabinetul său era veşnic plin. Şi niciodată în cariera lui de medic, profesorul Cernat nu primise onorar. Oamenii săraci ştiau lucrul acesta şi-i umpleau cabinetul. Îl ştiau şi cei bogaţi şi nu-i călcau pragul, pentru că nu puteau suferi gloata aceea de oameni cu răsufla·rea, sudoarea şi tânguielile lor.

Când Cornelia împlini zece ani, când despre precocitatea ei începea să se vorbească în cercurile de psihologi, află viaţa tatălui ei. Rămăseseră ei singuri, în camera ei... Şedeau faţă în faţă, la masă.

„Tu nu mai eşti un copil, Cornelia. Nici nu ştiu dacă ai fost. Ai trăit aspru. Eu am vrut. În loc de jucării, ai primit cărţi. Eu am vrut. Poate n-ai simţit dragostea mea. Dar tot ce am făcut, am făcut din dragoste pentru tine. Vei fi femeie şi nu vreau să răzbaţi în viaţă prin căsătorie.

Trebuie să devii independentă, puternică. Şi aceasta foarte repede. Averea te-ar distruge, te-ar face animal. Aş fi putut să-ţi las avere mare. N-am vrut. Vei afla mai târziu, draga mea, de ce ţi-am grăbit cu atâta cruzime viaţa. Acum ştiu, am certitudinea că vei deveni ceea ce am vrut eu. De aceea îţi vorbesc... Bunicul tău a fost învăţător olog într-un cătun. Picioarele i-au fost tăiate în 1907, când aveam vârsta pe care o ai tu acum. A fost alături de răsculaţi. Un glonte l-a lovit în talpă. L-au dus la spital şi a auzit când prefectul le ordona medicilor să taie picioarele răniţilor. Nu să-i omoare. Să-i ologească pentru ca să devină un exemplu toată viaţa lor. Să tremure ţăranii la amintirea răscoalei. S-a găsit un doctor printre ei şi i-a tăiat amândouă picioarele... Să nu plângi, Cornelia!... Când aveam doisprezece ani, bunicul tău mi-a spus totul. Mi-a *cerut s*ă mă fac medic pentru a spăla ruşinea aceea. Mi-a cerut să vindec toată viaţa oameni. Mi-a cerut să mă port ca medic cum se purta el ca învăţător. Să dau totul, fără să iau nimic. Ţi-am ascultat bunicul, Cornelia. Am intrat în şcoală, ca să mă fac medic. În liceu îmi meditam colegii ca să pot învăţa şi trăi. În anii de studenţie eram trei luni pe an chelner, îmi trebuiau bani pentru mâncare şi cursuri. Am fost chelner. Îmi serveam colegii şi profesorii la restaurante. Îmi serveam colegele şi vecinii de stradă... Îi serveam pe cei care-ţi ologiseră bunicul... Dar trebuia să ajung medic, Cornelia, pentru a spăla ruşinea care nu-ţi lăsa bunicul liniştit în mormânt... Într-o seară l-am servit pe profesorul Marinescu. M-a recunoscut. A stat până la închiderea localului, singur. M-a luat cu el. Eram în ultimul an. Mi-a poruncit să-mi dezbrac hainele de chelner şi m-a îmbrăcat cu halatul lui. În seara aceea m-a numit asistentul lui. M-a învăţat. M-a făcut medic şi om... Pe mama ta am cunoscut-o în clinică, târziu. Era înaltă şi albă ca o coloană de marmură. Avea ochi negri. Ea te-a născut, Cornelia... Ne-am înţeles întotdeauna amândoi. Dar veşnicia noastră s-a rupt după doi ani... A ştiut că vei fi

fată. Poate dorinţa a făcut-o să ştie. Mi-a spus cu o zi înainte de a te naşte să te numesc Cornelia... Era numele ei... M-a rugat să te las să zbori. Să-ţi alegi viaţa pe care-o vrei. Mi-a cerut să fii independentă şi puternică... Ştia că va muri... Aceasta e toată povestea, draga mea... Eşti mare acum... Încep să văd în tine viitorul... Poate ţi-am spus prea devreme povestea. Vei înţelege că trebuia să ţi-o spun... Îţi urez viaţă lungă şi încredere în tine...”

După un an, profesorul Cernat muri. Cancerul îl răpuse. Mii de oameni îi urmară coşciugul. Era spre sfârşitul toamnei. Cădeau primii fulgi. Seara, Corneliei i se păru că mormântul se îmbracă în marmură albă...

Tatăl ei o încredinţase, încă înainte de a muri, unei foste paciente pe care operaţia lui o salvase de la moarte. Era o pianistă cu renume. Cristina Poiană se strădui să-i menţină Corneliei acelaşi fel de viaţă pe care-l avusese până atunci... Se forţă să fie sobră, severă, s-o înveţe cu traiul modest, dar nu reuşi multă vreme. Fata, care-şi uimea profesorii, o cuceri repede prin inteligenţa şi siguranţa ei. Se împrieteniră. Cu anii, Cornelia deveni pentru toţi cunoscuţii fiica pianistei Cristina Poiană.

Recrudescenţa vechei boli o surprinse pe Cristina Poiană exact în ziua când comisia de bacalaureat asculta uluită răspunsurile Corneliei. Bucuria îi fu întunecată de tristeţe. Cornelia o urmă în sanatoriu, pe cea care fusese pentru ea cea mai bună dintre mame, şi doi ani de zile nu se dezlipi de la căpătâiul ei. O îngriji cu o dragoste care renăscu moralul bolnavei. Doi ani de zile Cornelia nu ieşi în lume. Când bolnava îşi refăcu forţele şi reveni acasă, Cornelia se înscrise la institut...

Şi aici îl întâlni pe Lucian... Îl remarcă de la primul curs. Ceea ce spunea Lucian nu era nou pentru Cornelia. Nu memoria şi cultura lui o impresionau. Pasiunea lui pentru frumuseţile lumii, credinţa lui în umanitate, gingăşia cu care mângâia fiecare floare spirituală, profunzimea unor idei îndrăzneţe şi originale, acestea o copleşiseră.

Lucian i se părea puternic şi bun, curajos şi nobil. Îl

întărită la cursuri prin întrebări, îi solicita interesul, îl căuta în clipe de singurătate, dar Lucian o evita. Ajunse aproape să-l urască... I se părea nedrept. Cu alte studente Lucian vorbea, glumea, le ţinea tovărăşie, dar de câte ori apărea ea, se ferea, evada din rândurile lor... Se hotărî să-l uite, măcar să încerce să-l uite...

Şi în cea de-a doua vacanţă se petrecu drama...

Era pe munte, înveselită de aer şi soare, era în mijlocul unor oameni care o admirau şi o respectau. I se aprinseseră în suflet bucurii... Cânta, dansa, povestea, se căţăra pe stânci, alerga prin iarbă... Era *prima* ei vacanţă liberă... Era singură într-o lume încă necucerită, într-o lume în care pătrunsese pentru prima dată...

Era liberă şi singură şi chema toate bucuriile în jurul ei...

Şi întâlni un bărbat înalt, frumos, puternic, cu ochi care străpungeau. Când îl văzu, se înfricoşă. Bărbatul o opri şi nu-i spuse altceva decât că-i puternic. Îi citi puterea şi voinţa în ochi, în mişcări, în vorbe. Se supuse ca hipnotizată... Îşi petrecură nopţile împreună, străbătând cărările, se lăsă sfărâmată la pieptul lui, îşi lăsă mijlocul cuprins de braţele lui. Îmbrăţişările violente îi răzvrăteau sângele, îi cutremurau trupul...

Şi într-o noapte se trezi... Se trezi pe stânca dură cu un bărbat lângă ea care-i voia *trupul.* Nimic altceva decât *trupul.* Căzuse dintr-o lume în care trăise până atunci. Bărbatul o voia! Nu o cerea, o voia. O cuprinse spaima... Nu era cerută!... Lângă ea nu se afla un om. Lângă ea se afla o fiară... Groaza o amuţi... Totul se prăbuşea... Fiinţa aceea de lângă ea o cobora într-o lume inferioară, elementară... Se zbătu, se zvârcoli... se împotrivi durerilor şi sfâşierilor...

Fugi ca o nebună pe potecă, în jos, pe lângă cabană, în jos, fără să ştie unde. Căzu undeva şi dimineaţa o prinse acolo, trează, sfâşiată de chinuri. În dimineaţa aceea descoperi că în oameni trăiesc fiare şi mai descoperi că făptuise o crimă, îşi ucisese gândul, curajul, dorinţa care

o duceau spre Lucian. Îşi consideră viaţa închisă, îşi consideră sentimentele distruse, maculate pentru totdeauna.

Când se reluară cursurile, toţi colegii observaseră schimbarea ei. Se izola, fugea de oricine, îi dispăruse veselia, expansiunea aceea fragedă care-i aduna în jurul ei. Nimeni nu reuşi să se apropie de ea. Şi nimeni nu reuşi să afle nimic. Taina ei avea să rămână pentru totdeauna o taină. Şi cu o îndărătnicie cumplită se sili, zi şi noapte, să-şi uite propria taină. Devenea un automat care rostea ore întregi aceleaşi vorbe. Voia să uite, să uite pentru totdeauna.

Dar îl reîntâlni pe Lucian... Îl regăsi şi-i auzi poemul lui despre dragoste şi parcă auzi cântece în jur şi parcă simţea cum i se destramă sufletul. Şi îi reveni din nou durerea aceea groaznică. Şi iar îl văzu pe Lucian şi nu reuşi să se împotrivească chemării. Şi nu putu rezista să nu-l cheme şi ea...

Cornelia rătăcea în neştire pe străzi necunoscute... Încerca să se stăpânească, să se analizeze. Se jucase cu viaţa. Îşi închipuia că va trăi liberă, independentă, stăpână pe pasiunile şi dorinţele ei. Nu crezuse că un sentiment major ar putea-o lega pentru totdeauna de un bărbat. Considerase căsătoria drept o instituţie depăşită, anacronică. Voise să trăiască modern, ca femeie, asemenea eroinelor unei literaturi cândva la modă. Transformase o convenienţă falsă, inventată, într-un adevăr. De aceea se năpustise în braţele lui Nistor... Îl întâlnise din nou pe Lucian. Întâlnise în sfârşit dragostea. Dar îi era teamă că ea nu poate fi corespondentul dragostei, acelei dragoste pe care o cântase Lucian.

Cornelia rătăcea în neştire pe străzi necunoscute. Se înseră... Se înnopta... Se aprindeau felinarele... Se aprindeau stelele...

Lucian fusese chemat la redacţie în momentul când se pregătea să plece. Mihail Mironescu primise de la regiune

sarcina de a publica un articol de fond pentru ziarul de a doua zi. Se străduise să-i explice primului-secretar că nu mai este timpul necesar pentru ca un asemenea articol să fie scris, cules şi paginat. Toată gazeta urma să fie dată peste cap. I se răspunse că articolul nu putea fi amânat. Mihail Mironescu îl chemase pe Lucian. Se gândea că Lucian ar putea să-l ajute în această situaţie.

— Dragă Lucian, e neapărată nevoie de articolul acesta...

Tânărul îl privi surprins:

— La ora asta?...

— La ora asta, Lucian. N-am reuşit să-i conving să amânăm articolul... Şi totuşi, cred că s-ar mai putea amâna o zi-două.

În altă împrejurare, Lucian s-ar fi apucat imediat de scris, cu hotărârea de a termina la timp şi de a nu întârzia cu un minut gazeta... Dar acum ştia că-i este cu neputinţă, ştia că nu se va putea concentra, că nu va putea scrie un rând. Mironescu îi remarcă paloarea.

— Înţeleg, Lucian... Gazeta e în tipografie... Te-aş ruga totuşi să încerci...

— Tovarăşe Mironescu... sunt momente... Nu cred că voi izbuti... Totuşi, voi încerca...

— Încearcă, Lucian!

Mironescu aşteptă ca Lucian să iasă din birou. Puse mâna pe receptor. Dar încă nu chemă. Se gândi la tânărul care-l părăsise... Lucian era într-o stare neobişnuită... Obosit?... Poate necăjit?... Mai aşteptă o clipă. Apoi formă numărul.

— Alo!... Tovarăşul prim-secretar?...

După o discuţie aprinsă cu primul-secretar, Mironescu reuşi să-l convingă pe acesta dacă nu asupra imposibilităţii practice de a fi scris articolul, cel puţin asupra faptului că în asemenea condiţii articolul nu ar putea fi scris la nivelul cerut. Oarecum ezitând, primul-secretar acceptă propunerea ca materialul să apară în numărul viitor.

Mironescu lăsă receptorul în furcă, rămase nemişcat câteva clipe, apoi porni spre biroul lui Lucian.

Îl găsi pe Lucian în faţa unei coli albe. Paloarea i se accentuase.

— Nu mai e nevoie să scrii articolul, Lucian. Am convenit cu tovarăşii de la regiune să-l publicăm poimâine...

— Iertaţi-mă, tovarăşe Mironescu... Era peste puterile mele...

— Ştiu, Lucian...

— Iertaţi-mă... îmi cereţi atât de rar lucruri speciale...

— Fiindcă tu nu-mi dai prilejul. Întotdeauna faci mai mult decât ţi se cere... Du-te şi te odihneşte, Lucian... Dacă vrei tu... nu azi, nici mâine... când vrei tu... spune-mi ce-i cu tine... Du-te, Lucian!

Lucian plecă... La intrarea parcului o întâlni pe Cornelia.

Era întuneric... porniră pe o alee, unul lângă altul, fără să-şi spună un cuvânt... Târziu de tot, Lucian vorbi, fără să se uite la dânsa:

— Ştiam că vei veni... Trebuia să vii!

— Nu trebuia... N-am vrut...

— Ştii că *eşti* lângă mine?...

— *Tu* eşti lângă mine...

— Odată am tras o fată de cozi... Eram mic...

— La fereastra camerei mele veneau păsări...

— Într-o seară au început să mă înspăimânte stelele...

— Ne agăţam cercei de vişini la urechi...

— La fiecare lecţie ne spunea: *„Amicus Plato, sed magis amica Veritas”...*[22]

— Prindeam fulgi mari în palme... Dar nu-i vedeam niciodată...

[22] Mi-e drag Platon, dar mai drag mi-e adevărul.

— Am vrut să fug cu un circ... Unde-ar fi fost stelele mele?

— Mama era înaltă şi albă ca o coloană de marmură... N-am văzut-o...

— *„Tu nu eşti un flaut, Horaţio, din care degetele sorţii pot scoate orice melodie”...*

— Culegeam cărăbuşi rătăciţi ziua pe trotuare...

— M-am pomenit dintr-o dată puternic... m-am speriat...

— Mi-a fost frică de sâni... N-am avut curajul să-i privesc...

— O fată mi-a cerut să-i scriu poezii... Nu mi-a mai zâmbit niciodată...

— Am stat doi ani într-un sanatoriu... Parcă suferea mama...

— Am urât o singură dată în viaţă... Pe tatăl meu...

— Înainte de a muri, mama îmi ceruse să zbor singură...

— Când te-am întâlnit am înţeles *totul...*

— M-am rătăcit într-o lume elementară...

— Toate s-au întâmplat pentru seara aceasta...

— Dacă alţi oameni nu trăiesc în clipa asta? Mi-i frică...

Undeva se opriră. Se întoarseră unul spre celălalt.

Cornelia prinse capul lui Lucian în mâini. Îi mângâie părul cu degetele. I-l apropie încet. Îşi lipi obrazul de obrazul lui. Îi mângâie din nou părul. Îşi lipi celălalt obraz... Îi îndepărtă capul... Voia să-l privească... Îi apropie încet, încet capul... Îşi duse buzele spre buzele lui... Şi le întâlniră...

Mergeau amândoi pe alee. Capul ei se odihnea blând pe umărul lui.

— Apără-mă, Lucian! Mi-i frică!...

— Nu!... Lumea se bucură... Nu simţi în degete idei?

— Mi-i frică... Stelele clipesc de frică... Dacă tremură pentru noi?

Mergeau încet. Mâinile Corneliei erau în mâinile lui Lucian. I le simţea mari şi puternice. Şi le ghemui şi mai mult pe ale ei...

— Eşti puternic, Lucian. Eşti bun şi eşti al meu.

— Tu!...

Cornelia se smulse dintr-o dată de lângă el. O fulgera amintirea... Oare o va înţelege Lucian?... Nu, n-o va putea înţelege... Nu va putea suporta gândul că altcineva... Oare îi era teamă de Lucian sau îi era teamă de viaţa ei de până atunci?...

— Nu, Lucian!

— Cornelia?!

— Sunt nebună, Lucian! Fiecare floare înfloreşte o singură dată... Fiecare floare e unică, Lucian... Când rupi o floare şi te uiţi la ea, vezi o floare unică... Toate celelalte sunt la fel, dar cea pe care o ai în mână este unică... Când ai cules-o floarea aceea a murit pentru totdeauna...

— De ce să moară? Se poate păstra o veşnicie... E a celui care a cules-o.

— Nu! Nu trebuie! Lucian, spune că nu! Spune fără să te gândeşti!

— Spun, Cornelia!

— Priveşte-mă, Lucian! Priveşte-mă cu mâinile. Plimbă-ţi mâinile pe părul meu, pe obrajii mei, pe buzele mele, pe mâinile mele... înconjoară-mă cu mâinile, Lucian. Tot ce ai în mâinile tale e al tău. Totul! Tot ce ai *acum*! Tot ce ai *acum,* Lucian. E tot ce pot să-ţi dau.

— Cornelia mea...

— Răspunde fără să te gândeşti!... N-am fost niciodată... Poţi să-ţi închipui că n-am fost niciodată, că m-am născut acum?

— Pot...

— Nu poţi, Lucian. Nu înţelegi...

— Înţeleg, Cornelia...

— Nu, nu poţi... Gândeşte-te că vezi o buruiană... Pui totuşi mâna pe ea... Şi dintr-o dată vezi că ai în mână o floare... Dintr-o dată s-a născut o floare. Nu poţi înţelege cum...

— Înţeleg, Cornelia...

— De aceea eşti dragul meu... Totuşi mi-i frică, Lucian. Mi-i teamă că n-ai culege floarea... De aceea e atât de groaznic... Vreau să ma mângâi, dragul meu... Uite, părul meu, *nimeni* nu l-a atins... nici ochii, Lucian... îi închid...

Mergeau amândoi pe alee, îmbrăţişaţi. Îşi sprijinea capul pe umărul lui. Îi duse mâinile la piept.

— Mi-a fost întotdeauna frică de sâni... Nu mi i-a văzut *nimeni*, nu mi i-a atins nicio mână. Nici eu... M-au înspăimântat întotdeauna...

— Tu...

— Lucian! Vreau să te sărut! N-am sărutat pe nimeni...

Mergeau îmbrăţişaţi pe alee...

— Draga mea... Cum ai putut fi atât de copilă! Stelele nu clipesc de frică, nu tremură...

— Dar de ce clipesc?

— Ştii, Cornelia...

— Să nu-mi spui copilării, Lucian. Să nu-mi vorbeşti de spaţii şi de unde...

Se opriră la intrarea parcului.

— Du-te, Lucian!... Du-te... Mă întorc singură...

— Nu, Cornelia...

— Du-te, Lucian. Te rog mult.

Se despărţiră... Cornelia se uită lung după el. El se întoarse şi rămase nemişcat.

Cornelia porni. Casele şi arborii cântau în jurul ei. Mergea uşoară. Răsărea parcă de undeva speranţa că Lucian va fi puternic. Din când în când închidea ochii. Îşi revăzu strada. Şi-i venea să alerge, să se închidă în camera ei, să-şi strângă în braţe visurile...

În faţa casei îl întâlni pe Nistor.

CAPITOLUL 7

CASA ÎN CARE LOCUIA CORNELIA

Cernat era un bloc cu câteva etaje alcătuit aproape numai din garsoniere. Blocul avea portar numai în timpul zilei. O bătrână mică şi grasă, pe care locatarii o ţineau mai mult din milă. La ora zece seara, uşa mare de la intrare se închidea, făcând imposibile vizitele neanunţate, în zilele de sărbătoare, uşa era deschisă până la unsprezece. Locatarii stabiliseră de comun acord acest program şi-l respectau cu stricteţe. Cel care intra în jurul orei 10 în bloc închidea în mod automat uşa.

Mihail Nistor pătrunse în bloc cu siguranţa unui om care are o ţintă precisă. Zări numele Corneliei pe tabelul locatarilor în dreptul garsonierei cu numărul 8 de la etajul 1. Cornelia locuia singură. Urcă scările fără să se grăbească, ajunse în dreptul garsonierei şi sună neregulat de câteva ori. Nu-i răspunse nimeni. Sună iarăşi, îndelung, şi după ce-şi retrase degetul de pe buton, îşi concentră auzul. Ecoul soneriei se stinsese. Nu se auzea niciun zgomot înăuntru. Cornelia nu era acasă. Coborî în stradă şi pentru a nu atrage atenţia trecătorilor sau locatarilor, începu să se plimbe pe distanţe mari, de-a lungul străzii. După un timp, descoperi un loc mai bun de observaţie. În faţa blocului se afla un bufet. Intră în local şi norocul îl favoriză. Găsi o masă liberă chiar lângă fereastră. De acolo putea să vadă pe oricine intra în bloc.

Comandă o sticlă de bere şi, ca să-şi dea aerul unui om preocupat, scoase câteva ziare din buzunar. Le întinse în faţa lui pe masă. Se prefăcu că citeşte. De fapt ar fi vrut

să citească. Ştia articolul pe dinafară, cuvânt cu cuvânt, dar publicarea lui în marele ziar din Capitală, pe pagina întâi, făcea să i se pară conţinutul articolului mereu nou. De câte ori citea găsea o altă frază care-i măgulea vanitatea, un alt paragraf care-i umfla mândria. Articolul era pe pagina întâi, şi aşa cum se întâmpla cu marile personalităţi, numele său, *Mihail Nistor,* era trecut imediat sub titlu...

Mai comandă o sticlă de bere, deşi *ştia* dinainte că nu se va atinge de ea... Era bine să fie acolo, pe masă. O singură sticlă, cu toate că nu băuse nici jumătate din conţinutul ei, i se părea că indică o masă săracă... Nu voia să bea, nu voia să se ameţească. Voia să fie perfect treaz când o va întâlni pe Cornelia, să-i poată spune că e şi el cineva, că drumul său în viaţă e pe cale să se decidă. Voia să-i facă tinerei impresia unui om puternic şi sigur, care ştie cum să-şi urmeze drumul gândit. Dacă o cucerise pe Cornelia, aceasta se datorase în primul rând hotărârii cu care o oprise, cu care o chemase lângă el, cu care o atacase. Trebuia să-i arate aceeaşi siguranţă şi hotărâre.

Nistor descoperise la cea mai rece luciditate că are nevoie de Cornelia. După întâmplarea de pe munte, *dorinţa* de a o avea cedase locul *nevoii* de a o avea. Cu Cornelia putea pătrunde mult mai lesne într-o lume care continua să-l sperie. Cornelia era fiica profesorului Cernat, cunoscut pretutindeni datorită activităţii sale democratice. Devenind soţia sa, mergând în lume braţ la braţ cu ea, ştiindu-se că această tânără, care uluia prin inteligenţa şi cultura ei, e soţia lui şi mai ales ascultând-o, auzindu-i-se ideile şi gândurile, va fi privit cu alţi ochi. Cu Cornelia lângă el, simţea mai multă putere, mai multă hotărâre. Avea sentimentul permanent al unei *victorii.* A unei victorii neobişnuite. Însemna că nimic nu-i poate sta în cale. Pe Cornelia nimeni nu reuşise s-o cucerească până la el. Poate că a cuceri o fiinţă ca dânsa era mult mai greu decât a ajunge ministru. Trebuia să fie a lui! Şi

mai era şi fiica profesorului Cernat! Îşi adăuga un galon în plus situaţiei sale.

Se uită în jur. Toate mesele erau pline. Oameni obişnuiţi, tineri şi bătrâni, stăteau câte doi-trei la o masă. Ciocneau pahare cu bere, cu vin, păhărele cu ţuică sau rom, fumau şi-şi povesteau amintiri şi dorinţe. Râdeau şi ciocneau. Erau oameni simpli. Erau oameni mici. Nistor se uită la doi băutori de lângă el. Unul era un tânăr de vârsta lui, cu o şapcă pleoştită pe cap, nebărbierit, cu nişte ochi care nu exprimau nicio voinţă. Vecinul din stânga acestuia era bătrân sau poate îmbătrânit, sigur peste şaizeci de ani. Părea moale, fleşcăit. Purta un basc decolorat, faţa-i era zbârcită şi vorbea, vorbea mereu ca un avocat.

Nistor îşi aruncă din nou privirile asupra intrării blocului. În acelaşi timp, îşi încordă auzul. Vorbăria celor doi începea să-l intereseze...

— Da, domnule – spunea bătrânul – să nu crezi cumva că-ţi spun aşa, ca să mă laud. M-am pus la punct, numărul unu... haine strâmte, guler înalt, manşete, baston cu capăt argintat, mi-l împrumutase un vecin, că eu n-aveam nevoie de baston, dar aşa era moda, şi moda asta vine rar la bărbaţi, dar când vine, gata, îi prinde de la mic la mare... La femei, vezi dumneata, până o prind unele, până află de veste altele, gata, trece moda şi vine alta... de aceea unele femei rămân mereu cu rochiile din tinereţe... da... Va s’că, unde ajunsei? da! Şi m-am dus... Bat la uşă... intru... sărut mâna, zic, *doamnă,* cuvântul ăsta se folosea rar pe atunci, făcea impresie, mă scuzaţi, doamnă, dar vreau să vă comunic ceva foarte important. Ceva *vital* pentru viaţa mea. Aşa i-am zis. Ea, de colo, de, a zgâit ochii la mine, m-a poftit să şed... Eu, doamnă-n sus, doamnă-n jos şi cuvinte tari. Ziceam mereu: *scuzaţi... vital... important... seriozitate... cometă...* era foarte la modă cuvântul ăsta, se vorbea în ziare despre trecerea unei comete şi mai ziceam eu... *stimă... postbelic... bonjur...* rămăsese de la ofiţeri francezi... mă

rog, ziceam tare. Am zis şi *mamelon*. Îmi rămăsese din război, ce mai, am făcut-o praf. Şi după aceea, mă scol în picioare şi-i zic: *Eu, doamnă, sunt impiegat a treia, sunt cinstit, îmi ascult superiorii, îmi respect slujba, până o să ies la pensie o să ajung sigur a-ntâia...* Şi chiar am ajuns... *Om cu situaţie bună... leafă bună, pensie bună...* Ce mai, am dat-o gata... Şi când, după ce tuşesc de câteva ori, zic: *Doamnă, mă scuzaţi, dar acum în postbelic, când omul vrea o situaţie, un cămin, o familie, să-şi clădească o casă pe un mamelon, de... nu poate sta singur... eu vă cer mâna fiicei dumneavoastră.* Ea, să leşine. Şi o apucă plânsul... Şi eu: *Scuzaţi, doamnă, dar eu nu-s o cometă sau un bonjur, eu sunt născut aici, în oraş, eu sunt un om serios, doamnă, şi important...* Da, domnule! Şi mi-a dat-o. Mi-a făcut trei copii... toţi buni, cu slujbe... Şi e de treabă, dom'le... Iaca, de câte ori iau pensioara, c-am ieşit până la urmă impiegat a-ntâia la pensie, îmi zice: *Du-te, Alecule, şi bea şi tu ceva, că doar în urma muncii tale sunt banii ăştia în casă...* Femeie de treabă, dom'le, iaca închin un pahar în sănătatea ei... şi să mi-o ţină domnul, că fără ea, cine ştie, aş fi rămas un pârlit de-a treia...

Lui Nistor îi veni să scuipe. Ăla nu era om, era zdreanţă...

Îşi aminti de tatăl său. Îl luase la el când avea şase ani. După ce murise maică-sa. Până atunci nu-l văzuse. Nici nu ştia cine e tatăl său. Era un copil din flori. Un flăcău chipeş venise în fruntea unor care în sat, să încarce porumb de la ţărani. Stătuse o săptămână în satul acela. Reuşise însă în acel răstimp să momească pe cea mai frumoasă fată din sat, să-şi înveselească nopţile. Flăcăul plecase în fruntea carelor încărcate. Fata l-a aşteptat mereu. L-a aşteptat cu plodul în pântec, l-a aşteptat după ce s-a născut copilul, dar flăcăul nu s-a mai întors. L-a aşteptat până a murit. Noroc că a murit devreme. Abia atunci a venit cineva de departe, care a luat copilul. Flăcăul ajunsese bărbat în toată firea şi logofăt pe o mare

moşie boierească. Când i-a sosit copilul, l-a dat drept un nepot orfan. Nu voia să se ştie că-i copilul său. Nici copilul n-a aflat decât mult mai târziu. Îl numea unchi. Şi unchiul avea interes să nu se ştie că are copil. Trăiseră împreună, ca unchi şi nepot. Unchiul său... De câţiva ani de zile şi copilul avea interes să nu se ştie cine a fost tatăl său. Să rămână copil din flori. Copilul unei femei ucisă de mizerie şi ajutat să crească de un unchi oarecare. Adică un copil care a crescut singur, în mizerie şi umilinţă, în ură faţă de cei bogaţi... Era voinic unchiul său!... Dintr-o lovitură dobora un om la pământ. Era temut. Toată moşia boierului era pe mâinile lui. El făcea totul. Ţinea locul boierului. Acesta era bătrân şi bolnav. Avea nevastă frumoasă, tânără şi o fetiţă de aceeaşi vârstă cu el. Unchiul său ţinea locul boierului. La toate. Şi la nevastă. Aceasta o aflase târziu copilul, pe la paisprezece ani, după ce terminase şcoala primară şi-l însoţea pe unchiul său peste tot. Satul ştia de mult. Mergeau cu şareta când l-a întrebat pe unchiul său... „Ai făcut ochi – îi răspunsese dânsul – începi să vezi... Da, mă, e-adevărat. Şi de ce să nu fie? Ai crescut de ajuns ca să înţelegi... Fără ea n-aş fi fost om. Am prins-o încetul cu încetul... M-am târât după ea şi am pândit-o, cum pândeşte pisica şoarecele. Ani de zile, mă... Dar când i-am sărit în spate, nu mi-a mai scăpat din gheare. Aşa am ajuns logofăt... Ea m-a făcut, nu paraliticul ăla... Vezi, mă, ca să izbuteşti în viaţă îţi trebuie două: hotărâre şi răbdare. Poţi să vrei orice-ţi trece prin cap... Şi luna de pe cer s-o vrei. Dacă te-ai hotărât o dată şi îţi faci planul cu răbdare, tot o aduci până la urmă... Şi ştii de ce-ţi trebuie răbdare? Ca să nu faci lucruri nechibzuite... Ca să ajungi la limpezime... ca să nu te pripeşti... îndrăzneala, pentru noi ăştia de jos, e moartea. Numai cei tari îndrăznesc şi ăia-s sus. Ai de jos, de câte ori au îndrăznit ceva peste bordeiul lor, au murit. Şi morţii, mă, pe morţi îi rod viermii... Eu mi-am făcut planul să pun mâna pe ea la douăzeci şi doi de ani... Ştiam că femeia te poate şi ridica, dar şi înmormânta. Să

te simtă numai o dată slab, şi gata! Sau să te simtă că ieşi din locul în care ea te-a închipuit în capul ei... Şi de-abia după opt ani am înhăţat-o. Dacă aş fi îndrăznit atunci, m-ar fi ucis ca pe un câine. Era tânără, mă, prea tânără şi prea frumoasă... Mama ei, am spus, culce-se cu cine-o vrea, că de pe-atunci bărbatu-su era paralitic. Da-n zece-cincisprezece ani o să îmbătrânească şi o să mai sluţească. Şi eu atunci o să fiu în putere şi n-o să-i mai dea boierii tineri târcoale şi o să se uite altfel în jur... Şi-o să găsesc o clipă să dau peste ea ca din întâmplare, când se dezbracă, şi să fug ca îngrozit... şi o să fac în aşa fel ca ea să mă vadă că-s puternic şi bărbat... Ştii ce-am făcut, mă... Mi-am adus ibovnica sub fereastra ei. Ştiam că stă noaptea în întuneric la fereastră – pesemne îşi aduna amintirile, dar ce nu ştiam despre ea?... Ştiam şi unde-şi pune cămaşa noaptea şi cum îi place, mă, să se... cu bărbaţii... Şi am făcut-o pe aia să plângă sub fereastra ei şi să mă cheme mereu: „Vino, mă Gheorghe, mă, vino şi mă frânge, că nu mai pot..." Aşa-i dădusem a înţelege ibovnicei, că numai dacă spune aşa, mă mai duc la ea... Dar ea nu ştia nimica, proasta... Şi pe urmă, odată, când am întâlnit-o în livadă, m-am ferit din calea ei, şi m-am făcut că tremur şi m-am scremut până să-mi sparg urechile, ca să mă fac roşu... Şi ea m-a chemat – ştiam c-o să mă cheme, de aceea mă înroşisem – şi m-a întrebat ce-i cu mine... Şi eu cu ochii în jos... „Lăsaţi, cuconiţă..." Şi am început să răsuflu de părea că o să leşin... Ce, putea cineva să spună că fac o necuviinţă?... „Spune, Gheorghe, ce-i cu tine?" se încăpăţânează ea... Şi eu, pe ocolite... ruşinându-mă ca o fată mare, îi dau a înţelege că vrea să se omoare ibovnica. Şi ea: „De ce?" Şi eu de colo, răspicat: „Dacă nu mai mi-e dragă!" Şi ea: „Dar de ce, Gheorghe?" Şi eu unde o privesc în ochi, mă, am fulgerat-o atunci, şi zic: „Asta n-o pot spune, cuconiţă..." Şi fug de lângă ea, ca lovit de streche, ca să nu mai aibă nicio fărâmă de îndoială... Crezi c-a mai dormit ea în noaptea aceea? Am pândit-o, mă, şi am văzut cum se uită

în oglindă, goală... Şi-a doua zi m-am spilcuit şi m-am îmbrăcat ca un boier, mă, şi-am zis că mă duc la târg cu ibovnica... Că m-a-ntrebat ce-i cu mine... Şi mi-a poruncit să nu plec... Şi am ascultat-o. Şi mi-a spus să vin seara la ea, că are să-mi spună ceva... Ştiam... M-am dus... Era îmbrăcată cu un capot lung, aproape desfăcut... Şi mi-a cerut să-i trag jos ciorapii. Şi eu am zis că nu pot... că nu mai răspund de mine... tot nu voiam să fac cea mai mică prostie, să fiu eu sigur... că i-am mai văzut o dată picioarele goale şi de-atunci nu mai dorm. Mi-a poruncit din nou... Crezi tu că i-am mai scos ciorapii?... A gemut toată noaptea... Şi de-atunci, din ziua aceea, s-a terminat cu ea... Era în stare să vină la mine, jos, ziua-n amiaza mare, goală, mă, goală-puşcă, dacă aş fi vrut eu. Vezi, mă Mihăiţă, dacă ai răbdare şi chibzuieşti totul, izbuteşti, mă, şi pe dracu' îl înlături din cale. Şi-acuma eu îs stăpân aici... Aştept numai să moară paraliticul, dacă nu l-o omorî ea mai înainte, şi ne cununăm, mă, că nu mai poate fără mine... Pe urmă, pot să-i spun să se omoare pentru mine, şi cred că şi pe asta ar face-o. Când am înhăţat-o, gata..."

Pe Nistor îl cuprinse mânia. Dădu pe gât, în neştire, un pahar de bere... Tatăl său nu mai ajunsese să se cunune cu boieroaica... Plecaseră amândoi, el şi cucoana la târg, cu sania pentru cumpărături... Şi la întoarcere au dat lupii peste ei... Oamenii spuneau c-au găsit din ea numai pantofii şi zdrenţe din îmbrăcăminte. El stătea cocoţat pe un stâlp de telegraf, în vârf, legat cu cureaua. N-avea nimic pe cap şi urla mereu: „Mi-au mâncat lupii averea... Mi-au mâncat lupii averea! Unde-i averea mea?" Pentru că fusese atât de sigur pe situaţie şi pe viitor, încât nu strânsese un ban. Sau poate strânsese, dar nimeni nu ştia unde... L-au dus ţăranii la balamuc, dar el nu tăcea o clipă şi urla mereu: „Mi-au mâncat lupii averea!"... Pesemne că-l apucase nebunia când văzuse cum lupii o sfâşiau pe boieroaică. Aşa ziceau oamenii... Întâi groaza morţii l-a urcat pe stâlp, apoi văzând ce-i jos, a înnebunit... Şi-ntr-o

noapte, a reuşit să scape de sub supraveghere, a ieşit în grădina balamucului şi s-a urcat în vârful unui brad. Şi a început să strige: „Lupii! Lupii! Averea mea! Averea mea!” Şi până să întindă paznicii cearşafurile, s-a aruncat cu capul în jos şi a nimerit într-un bazin secat, cu fund de ciment...

A rămas singur. Avea şaisprezece ani. I-au îngăduit să locuiască acolo. Dar în casele mari veniseră oameni noi pe lângă boierul paralitic. Îi aşteptau moartea ca să-i ia averea. Iar fata lui crescuse... Era de aceeaşi vârstă cu el, şi de câte ori o vedea, se gândea că tatăl său o avusese în puterea lui pe maică-sa. Parcă simţea un drept asupra ei. Ar fi fost în stare s-o urmărească pas cu pas, şi când va fi singură, şi departe, să sară asupra ei... Tatăl său îi spusese să nu îndrăznească niciodată... dar pe el îl chema nu numai fata aceea, dar lumea ei, lumea celor tari. Tatăl său intrase în această lume, ajunsese aproape în vârful ei... când l-a prins nenorocirea... Simţea că trebuie să-i ia locul. Dar tatăl său avusese dreptate... Îi spusese că nu-i trebuie numai hotărâre pentru a răzbi... ci şi răbdare... Pe el îl ameţise tinereţea. „Şi sângele îi curgea prea repede în vine... Şi voia măcar s-o vadă pe aceea pe care şi-o plănuise în puterea lui peste douăzeci de ani. Pentru că atunci va fi şi ea îmbătrânită... Şi se urca noaptea în plop şi din plop sărea pe balcon şi se uita la ea goală... Până au lătrat într-o seară câinii...

Nistor se uită în jur. În local rămăseseră puţini muşterii. Era ora de închidere. Cornelia nu apăruse. La masa vecină, bătrânul continua să vorbească. Din când în când îşi arunca privirile asupra lui Nistor şi-i şuşotea ceva tânărului. Se uită şi tânărul la Nistor. Apoi bătrânul îşi luă inima în dinţi şi-l interpelă pe Nistor:

— Scuzaţi, domnule, poate că vi-i urât de unul singur... Noi nu suntem oameni prea importanţi, nu suntem din cei cu bonjur, dar poate că n-aţi refuza un pahar cu noi...

Nistor refuză cu o mişcare a capului, fără să scoată un cuvânt.

— Vă rugăm să ne scuzaţi pentru deranj – continuă bătrânul – noi nu suntem oameni prea importanţi... vedeţi dumneavoastră... dar cine ştie ce necazuri are omul. Unul vrea să fie singur la necaz, altul şi-l îneacă în vin cu un prieten, altul se omoară, altul... nevastă-mea, de pildă, râde şi-mi zice: „Lasă, lasă, Alecule, trece, n-o să ţină cât lumea...” Eu ştiu că ea suferă şi numai se preface... săraca!... Ce m-o fi aşteptând acuma... dar, de... o dată pe lună iau şi eu pensia... Şi mereu, mereu numai acasă?... O să-i treacă ei necazul...

— Chelner! strigă Nistor, enervat de discursul moşneagului.

— Scuzaţi! Pardon! se retrase bătrânul, ca un câine jigărit.

Chelnerul se prezentă înaintea lui Nistor.

— Te rog, dă sticla asta neîncepută la masa vecină – îi spuse Nistor. O treci în socoteala mea.

Chelnerul făcu întocmai, dar bătrânul, care auzise vorbele lui Nistor, refuză:

— Scuzaţi! Daţi-o înapoi...

— Plătesc eu! accentuă Nistor, fără să-şi întoarcă privirile spre bătrân.

— Domnule cu ziare! se sculă bătrânul cu paharul în mână. Noi nu suntem oameni importanţi. Noi am făcut un gest... Noi te-am stimat... Locotenentul nostru ne spunea mereu: Ofiţerii trebuie stimaţi, soldat! Auzi, soldat? Asta-i lucrul cel mai important pentru un soldat. Auzi, soldat?... Da, domnule cu ziare, noi nu suntem importanţi... dar ştim să stimăm... Auzi, soldat?... Noi n-am cerşit la dumneavoastră... noi v-am chemat, domnule, ca să nu vă fie urât... Suntem în postbelic şi trebuie să ne iubim, să ne stimăm, domnule... E vital, domnule, e vital!... Dumneata ştii că poate să vină o cometă? Ea nu te stimează, domnule... Nu te scuză, domnule... Te preface în mamelon cât ai zice bonjur. Auzi, soldat?... Dă sticla la domnul cu ziare şi-o plătim noi... Nu, nu! Eu plătesc! Am luat pensia azi şi nevasta îmi dă voie să beau... Oricât aş

bea, mă scuză... Eu plătesc! Pentru că eu ştiu să stimez... da, domnule cu ziare!... Dumneata n-ai băut... Ca să poţi râde de mine că m-am îmbătat... Eu plătesc sticla... Dar s-o bei, domnule, s-o bei... Să nu pleci de-aici până n-o bei! Dacă ne stimezi... trebuie s-o bei... Eu am fost impiegat a-ntâia!... Şi nevastă-mea, domnule... impiegat a doua... A-ntâia şi ea, domnule... N-a fost, domnule, n-a fost impiegat... Dar ce-a fost?... C-a fost ceva mare, domnule... De câte ori n-am tremurat în faţa ei?... Dar dumneata ce eşti?... Cititor de ziare!... Domnule cititor de ziare... Viaţa e un mamelon şi cine nu-l urcă nu-i vital... Să treci asta-n ziar şi să scrii c-am spus-o eu... Să nu cumva s-o faci pe numele dumitale... Eu am spus-o, domnule... Şi pot să-ţi spun... Câte vrei... Dar dumneata le bagi în buzunar. Şi nu ne stimezi... Scuzaţi, domnule chelner... Tac... Uite, tac... Mai vrei ceva?... Tac... Dă-mi voie numai atât să spun: Viaţa e o cometă fără coadă, dar cu baston... Atât... Gata! Tac... Tac... Te-am *scuzat,* domnule cititor de ziare... Bonjur!

Nistor părăsi localul înfuriat. Era târziu. Trecuse de miezul nopţii... Cornelia încă nu venise. Se uitase tot timpul la uşa blocului. N-o zărise. Intraseră mulţi locatari. Văzuse cum se aprind şi se sting luminile... Blocul dormea. Un bărbat ieşise, încuiase uşa şi, după ce se uitase în dreapta şi în stânga, strecurase cheia sub o piatră. Nu se întorsese...

Se plimbă prin faţa blocului. Strada era pustie. Cornelia nu venise. Îi trecu prin cap gândul că poate e la vreo prietenă... Dar dacă e la vreun bărbat?... Simţi că-l năpădesc frigurile... Îl cuprinse o spaimă necunoscută. Era numai a lui! Nimeni n-avea dreptul să se atingă de ea!... Dar nu putea să fie la alt bărbat... Era cu neputinţă. Luă hotărârea de a o aştepta până în zori.

Gândul că ar putea fi la alt bărbat îl *trezise* pe Nistor... N-avusese timp să se gândească prea mult la Cornelia. Dar de când se gândea la ea, simţea cum îi clocoteşte ceva în piept. Cornelia însemna deci mai mult decât

femeia pe care o cucerise, femeia care-i va întări şi înălţa braţul... Acolo, pe munte, o dorise ca un bărbat care vrea să aibă ceea ce alţii nici nu îndrăznesc. O dorise din ambiţie, din mândrie, din nevoia de a-şi încerca puterea. Nu-l atrăgea ca femeie. Voia numai s-o îngenuncheze, s-o îndoaie, să posede ceva neobişnuit. Aceasta îl împunsese spre ea. Şi după ce-o doborâse, aflase că nimeni n-o mai atinsese. *Cucerise.* Fusese numai a lui. Hotărârea de a o lua de soţie i se păru definitivă. Cornelia nu se va opune, pentru că nu se va *putea* opune. Era primul care avea acest drept, era omul care avea cea mai mare nevoie de ea... Dar gândindu-se că ar putea fi şi a altui bărbat, simţi o stare nouă... Nu şi-o putea închipui a altuia, trebuia să fie numai a lui. Inima lui Nistor începu să bată cu putere... Îi venea să urle numai la gândul acesta... Răsuflă adânc... Nu putea rezista gândului că ea va trăi şi nu va fi a lui, că el va trăi, ea fiind a altcuiva...

Unde era? De ce nu venea?... Se plimba nervos, cu pumnii strânşi, cu gândurile învălmăşite. Va ţipa la ea, o va sili să-i spună unde-a fost, dacă s-a apropiat de ea vreun bărbat, dacă... Nistor se opri... Dar cu ce drept putea să facă aceasta? Dacă ea se va feri?... Dacă în loc să se apropie de el va fugi?... N-o mai văzuse de-atunci... Dacă nu va primi s-o ia în căsătorie?... Dar îi va spune că e *cineva,* că va deveni ce va voi el, că ea va fi alături de el mai sus decât orice boieroaică, mai mult decât şi-ar putea dori orice femeie. E puternic, frumos, ştie bine aceasta, orice femeie ar voi să fie a lui, are hotărâre, are răbdare. Va ajunge repede şi îi va da toate bogăţiile lumii. Nu va putea refuza. Nicio femeie n-ar refuza. Pentru prima dată a fost a lui, va fi pentru totdeauna!

O văzu venind pe Cornelia. Alerga pe trotuar cu părul în vânt. Era ea! Nu-şi putu opri un tremur. Şi totuşi va trebui să se stăpânească. Se încordă. Era cu spatele spre uşa blocului. Când îi auzi paşii aproape, se întoarse brusc.

Cornelia îl zări şi încremeni cu cheia în mână. Nu reuşi să scoată un sunet. Parcă-i băgase cineva un pumnal în

inimă.

— Bună seara... sau bună dimineaţa, Cornelia. Te-am aşteptat cam mult.

Va să zică o aşteptase! Speranţa absurdă că poate numai întâmplarea îl adusese la ora aceea în faţa locuinţei ei se destrăma.

— De ce taci?... Nu te bucuri de loc?... Eu sunt!

Cornelia făcu un efort să se stăpânească. Voia să pară liniştită.

— De ce m-ai aşteptat?

— Ca să te văd!... Ca să ne plimbăm, să vorbim... Ai fugit fără să-mi spui o vorbă. Eu nu te-am uitat.

Era crud. Rămăsese acelaşi... Dar de ce să-i fie frică de el? N-avea niciun drept asupra ei... O jefuise. Ea nu-i *dăduse* nimic. Nu-i spusese nimic. N-avea de ce să-i fie frică.

— Unde-ai întârziat atât?

Întrebarea lui o enervă. Cu ce drept îi punea asemenea întrebări... Dar de ce dădea atâta importanţă vorbelor lui? Era o întrebare ca oricare alta... Dar... atunci de ce-o aşteptase în faţa casei?...

— M-am plimbat... – se pomeni că răspunde fără voia ei.

— Te-ai plimbat? Credeam, cel puţin, c-o să spui c-ai fost la o colegă...

— Şi de ce ţi se pare ciudat că m-am plimbat?...

Nistor ar fi vrut să se repeadă la ea. S-o zgâlţâie, s-o silească să-i spună unde a fost şi cu cine a fost... Dar ar fi putut să piardă totul...

— Nu vrei mai bine să intrăm înăuntru? întrebă el.

Cornelia îl privi, uluită:

— Ce-ai spus?

— Sau să ne plimbăm puţin. Aici, dacă ne-ar vedea cineva... Mă gândesc mai degrabă la tine... Eşti studentă...

— Sunt obosită... Mâine, adică azi, am cursuri dimineaţa...

— Numai câteva minute, Cornelia... Aş vrea să-ţi spun câteva lucruri... foarte importante...

Dacă ar vedea-o Lucian cu el? Plimbându-se... Lucian... *Foarte importante!* Dar trebuia să se lămurească o dată totul. Porni fără să spună o vorbă. Aştepta cuvintele lui. I se părea că trăieşte un coşmar... Dac-ar fi fost un coşmar!...

— Ce faci, Cornelia?

Totul era real, îi răspunse cu silă faţă de ea însăşi:

— Trăiesc! Totuşi trăiesc...

— Eu trăiesc greu fără tine!

Nistor încercă să-i ia braţul. Ea se depărtă şi nu se mai putu reţine:

— Nu mă atinge!

— Ai fost a mea!

— Nu!

— Ai fost. Sus, pe stâncă. Te-am zdrobit! Am fost primul bărbat!

— Nu-i adevărat!

Nistor o prinse cu forţa de braţ:

— Eşti nebună?

— Lasă-mă! Ţip!

— Ţipă! De ce n-ai ţipat atunci?

— Eşti un tâlhar! O brută! Tu nu-nţelegi că un om e om? Că e stăpânul lui? Că are inima lui? Că are sentimentele lui?

Se oprise. Îi vorbea cu ură.

Nistor îi eliberă braţul:

— Dar tu de ce nu-nţelegi? Nu vreau să fiu tâlhar. N-am mai putut rezista. Nu. Uite! Sunt director. Toate ziarele scriu despre mine. Am scris şi eu în ziare. Articole mari, pe pagina întâia. Poftim! Uite ziarele! Pentru tine le-am păstrat. Voi deveni cineva. Orice. Poate-am fost tâlhar. Dar dacă nu te-aş fi întâlnit şi nu te-aş fi doborât, n-ar fi crescut atâta putere în mine. Am putere... Şi diavolul dacă se va pune în calea mea şi pe el îl voi înlătura. Îţi voi da orice... Am nevoie de tine... Dacă eşti lângă mine, voi

învinge orice. Vreau să fii numai a mea...

Vorbea ca un apucat. Cornelia îl asculta înspăimântată. Îşi dădea seama că omul din faţa ei e nebun în hotărârea lui. Îi venea să fugă departe în lume, să-l ia pe Lucian cu ea şi să scape de forţa care exploda lângă ea... Va încerca să-i explice, poate va mai trezi în el o urmă de sentiment, de omenie!

— Ascultă-mă şi tu! Eu te-am ascultat... Linişteşte-te şi ascultă-mă!... Suntem oameni... Nu ne putem impune sentimente. Nu-i pot impune cuiva să mă iubească sau să creadă în mine. Nu-nţelegi că... Uite, nu pot să-ţi spun ţie, de pildă: Du-te şi-l omoară pe X pentru că...

— Spune-mi! Spune-mi! Mă duc!...

Răspunsul brusc şi neprevăzut al lui Nistor o îngrozi pe Cornelia. Îşi pierdu orice nădejde de a-l putea convinge... Nu vedea nicio ieşire, niciun punct luminos care să-i arate calea de scăpare... Rosti totuşi:

— Omul trebuie să fie bun!...

— Trebuie să fii bună, să mă înţelegi!

— Dar tu de ce nu mă înţelegi? Eu nu sunt om?

— Ba da! Dar eu am *nevoie* de tine!

— Nevoie poţi să ai şi de un obiect. De un cuţit, de un pat, de un scaun. Omul nu este un obiect.

— Nu numai nevoie... Nu... Dar nu pot... nu pot să mă împac cu gândul... că ai putea fi şi a altui bărbat!

Cornelia se cutremură. Trebuia să se gândească, să vadă ce poate face...

— Să lăsăm să mai treacă timpul – spuse ea. Timpul creşte sau distruge sentimentele. Nu ne putem arunca într-o apă numai pentru c-o vedem limpede. Trebuie s-o cercetăm. S-ar putea să fie otrăvită... Să lăsăm să treacă timpul. Poate unul din noi greşeşte... Niciodată nu e bună pripeala...

Cornelia gândea că poate timpul – câte nu se pot întâmpla într-o singură zi numai! – îi va slăbi dorinţele lui Nistor, îi va găsi alte preocupări, poate că alte femei vor apare în viaţa lui.

Nistor îşi aminti parcă o povaţă veche.

— Bine! acceptă el. Dar vreau să ştiu că niciun alt bărbat...

— Te rog să taci! îi porunci ea. Acum lasă-mă!

— Bine! Dar nu ui...

— Taci!...

Fără să-i spună altă vorbă, se îndreptă spre locuinţă.

Nistor nu se mişcă din loc... Văzu o lumină aprinzându-se... Camera Corneliei. Rămase încremenit în stradă.

Cornelia se aruncă pe pat. Îşi ascunse faţa în pernă. Era sub impresia întâlnirii cu Nistor. Vorbele lui continuau s-o urmărească... Numai cu un ceas înainte, alături de Lucian, simţise ce înseamnă a fi fericit. Plutise deasupra unor valuri de melodie. Fusese într-o lume de armonii şi tăceri, îi sunase în urechi clipocitul din Tanhäuser... Plutise spre culmi.

Şi deodată spaima... După ce se eliberase, după ce Lucian poate îi primise floarea şi azvârlise orice altceva... după ce îi renăscusie dorinţa spre Lucian... De ce îl întâlnise pe Nistor? De ce apăruse în viaţa ei? Nu era un om. În el vorbeau instinctele, forţa... Era convinsă că acest om nu s-ar fi dat în lături de la nimic.

Cum va putea să scape?... Nu vedea nicio cale. Numai timpul... Va trebui să se ferească din calea lui, să-l evite... Se va muta la cămin. Va merge numai în grup, cu prietenele... Nu va ieşi niciodată în oraş... Dar Lucian?... Va găsi ce să-i spună lui Lucian. Lucian o va înţelege... Îi va spune că vrea să fie singură... Va găsi un pretext. Nu se va mai întâlni cu Lucian! Nu va mai ieşi din cămin... Numai la cursuri. Îi va spune că-l iubeşte, că este şi va fi a lui, că s-a născut pentru el, că este numai al ei. Şi Lucian o va înţelege. Va crede orice. O va lăsa în singurătate... Nu va ieşi din cămin... Se va înmormânta acolo...

Chiar acum îi va scrie. Îi va da scrisoarea la cursuri şi-i va spune oricum, cu mâinile, cu privirile că este al ei, că este a lui.

Cornelia sări din pat şi se aşeză la masă. Atunci zări în dreptul uşii un plic. Îl ridică, îl cercetă. N-avea nicio adresă. Era deschis. În interiorul plicului se afla o telegramă. O deschise cu teamă... Citi înspăimântată: *„Vino imediat stop mama foarte grav”...* Semna un vecin, un cunoscut comun.

Vestea o năuci. *Grav bolnavă.* Medicii îi spuseseră încă de la sanatoriu că a treia oară boala va duce la un deznodământ fatal. *Nu se va mai putea face nimic!* Telegrama era expediată din ziua trecută... Se gândi la mersul trenurilor...

Mama... mama... Fusese mama ei, prietena ei. Până la apariţia lui Lucian îi fusese fiinţa cea mai dragă... Când era în braţele lui Lucian se gândise la bucuria pe care o va simţi când îi va vorbi despre dragostea ei... *Grav... Grav...* Dacă murise?... Avea un tren în zori... Să se liniştească... Dac-ar putea... Trebuia să-i scrie lui Lucian... Poate nu e *grav...* Oh! Nistor!... Unde-i sunt gândurile? Trebuie să se liniştească... Să scrie... Îi va scrie lui Lucian... Poate nu-i grav...

Îşi prinse fruntea în mâini. Se încordă. Va pleca în zori. Dar mai întâi să-i scrie lui Lucian... Zorii nu pot să întârzie...

Nistor văzu lumina aprinsă. Nu-şi lua ochii de la fereastră. Ce face ea acum?... Citeşte?... Se dezbracă?... Se descoperi tremurând... N-o văzuse niciodată goală... Nu-i văzuse umerii, pieptul, braţele... Fusese a lui fără să *fie.* Fusese ca noapte... Acolo, pe stâncă, bărbatul din el nu se trezise. Voise să îngenuncheze pe cineva... Doborâse şi forţase o fiinţă pe care n-o vedea... Nu avusese nici măcar dorinţa... În cele câteva clipe cât o doborâse, nu simţise decât răzvrătirile ei. Dar Cornelia era a lui! Trebuia să fie de *tot.* Îl chema. O dorea... Dacă tocmai acum era goală?... Dacă se uita în oglindă, ca fata aceea pentru care-şi distrusese viaţa?...

Tremurul îi încetă brusc. Va merge la ea! *Poate să*

intre. Cheia e acolo, sub piatră...

Găsi cheia sub piatră. Descuie uşa şi puse cheia la loc. Intră. Închise cu precauţie uşa. Urcă treptele, coti pe coridor la stânga şi se opri în faţa camerei Corneliei.

Sună, scurt, de câteva ori. Auzi paşi... Era ea...

— Cine e?

— Eu! Nistor!

Corneliei i se opri inima. Se rezemă de perete ca să nu cadă.

— Eu sunt! Deschide!

Vorbea pe şoptite.

— Deschide!

— Ce vrei? izbuti să întrebe Cornelia.

— Deschide! Altfel scol toată casa!

Cornelia deschise. Poate va găsi o altă cale să-l îmblânzească.

Nistor intră şi rămase surprins când o găsi îmbrăcată. Nu-şi lepădase nici fulgarinul.

Inaintă spre ea. Ocoli masa spre a veni în faţa ei. Cornelia nu se mişcă. Când se apropie de ea şi întinse mâinile s-o prindă îl lovi în faţă cu toată puterea. Îl mai lovi o dată. Nistor rămase năucit. Nu înţelegea ce se petrece cu el.

— Ieşi afară!

— Ai dat în mine?

— Dacă te apropii, te sfâşii, te rup cu dinţii... Pleacă!

— Ai dat în mine?... De ce eşti îmbrăcată? De ce nu te-ai culcat?

— Ieşi!

— Ai dat în mine? O singură femeie poate avea dreptul să dea în mine. De ce nu te-ai culcat?... Ce poţi să faci? N-ai curajul să ţipi.

— Te ucid!

Nistor zări pe masă stiloul Corneliei şi blocnotesul...

— Scriai?

Zări şi telegrama. O desfăcu... o citi... Se sperie... Se retrase înapoi câţiva paşi, scăpă telegrama din mână. Se

uită la Cornelia... Capul începu să-i vâjâie:

— N-am ştiut... Plec... Voi face cum ai spus tu... Voi aştepta... Dar am nevoie de tine... Nu, nu e numai nevoie. E altceva... Voi aştepta... Nu voi putea mult timp...

— Du-te! îi spuse cu glas mai liniştit Cornelia.

— Mă duc... Dar nu vei fi niciodată a altuia... Dacă vrei, îţi cad în genunchi. Poţi să faci cu mine ce vrei... Plec... Aştept... Voi aştepta... Poţi să mă ucizi dacă vrei...

Se retrăgea spre uşă fără să-şi ia privirile de la dânsa:

— Nu m-au interesat niciodată femeile... Am găsit când am vrut... Am avut orice femeie am vrut... O oră, nici măcar o oră de plăcere, şi gata... Mă scârbeau... Am avut pe cine-am vrut... Au fugit după mine... Niciodată nu m-am gândit că nu pot fi şi ale altor bărbaţi... Dar tu... tu... Cornelia... nu ştiu... e altceva... nu ştiu... ce să fac?...

Vorbea din uşă. Deschise uşa, se retrase încet şi, înainte de a dispare cu totul, mai spuse în şoapte care de-abia se auzeau:

— Vezi... nu ştiu... Cornelia... cred că te iubesc...

CAPITOLUL 8

PORTARUL ZIARULUI ÎI PREDĂ lui Lucian un plic pe care nu scria nimic altceva decât adresa: *„Tovarăşului profesor Lucian Severin”* şi menţiunea *„Personal”.* Băgă plicul în buzunar, fără să se gândească să-l deschidă imediat. Deşi nu dormise nicio clipă, figura lui radia atâta seninătate şi bucurie, că nimeni n-ar fi bănuit noaptea lui albă. Se duse direct la redactorul şef şi intră, fără să mai bată în uşă. Îl găsi vorbind la telefon:

— ...Vă trimitem articolul, înainte de a-l culege... Ora precisă n-aş putea să v-o...

Lucian îi făcu semn cu mâna şi scoase din buzunar câteva coli de hârtie.

— O secundă, tovarăşe prim-secretar...

— E gata articolul! şopti Lucian.

Figura lui Mihail Mironescu se însenină brusc. Reluă convorbirea:

— Dacă sunteţi acolo, vi-l trimitem imediat... Da... S-a scris... Da... Imediat vi-l trimitem...

Se duse spre Lucian:

— Bine că l-ai terminat, Lucian. Nu ştiam cum o s-o scot la...

— Vă rog, tovarăşe Mironescu... Credeţi-mă... Aseară...

— Iar începi? Ia să lăsăm scuzele şi felicitările... Cum ţi-a ieşit articolul?

— Citiţi-l!

— Înseamnă că-i bun!... Ia să vedem... ce mai avem azi?... Aşa... Lui Gorga să-i dăm două coloane... ba chiar

trei coloane pe pagina întâi... Ai note pentru a doua?

— Avem cinci note mici. Trei recenzii şi două prezentări... O coloană...

— Bine!... Un articol al lui Cosmuş... despre expoziţia elevilor şcolilor tehnice... Vrei să-l vezi tu, Lucian?... Spune că-i ceva *bun,* de trei zile lucrează la el... În rest... materialul e cules... Deci numai articolul lui Cosmuş şi fondul tău...

Lucian îl lăsă pe Mironescu să-i citească articolul şi se îndreptă spre biroul său.

Cosmuş tocmai îl întreba ceva pe Gorga când intră Lucian.

— Uite! întreabă-l pe Lucian! spuse Gorga.

Cosmuş nu era prea fericit de invitaţia lui Gorga.

— Hai, mă, ce, ţi-i ruşine?... insistă acesta. Zi-i, sau lasă că-l întreb eu... Cosmuş întreabă cum e mai bine să termine, dă-ncoa' hârtia, mă, aşa: „...expoziţia arată că educaţia tineretului nostru devine pe zi ce trece mai rodnică, mai sănătoasă, mai bogată în rezultate. Bravo viitorilor tehnicieni şi ingineri!"... Mă Cosmuş, finalul ăsta l-ai luat din anunţul... din articolul cu expoziţia grafică de anul trecut!...

— Dă-ncoa' articolul! se înfurie Cosmuş. De se eşti urâsios? De se eşti scârbos?

— Ce articol, mă? Ăsta-i articol?... „*Ieri s-a deschis în sala şcolii medii tehnice metalurgice numărul 1 expoziţia elevilor din şcolile medii tehnice din oraşul nostru. Sunt expuse o sumedenie de exponate"...* Doamne!... *„care arată pregătirea, îndemânarea şi seriozitatea viitorilor noştri tehnicieni. Au participat la deschidere*..." Stai că ţi-l dau! Numai să văd cum îl semnezi... Aşa! Da... Ilie Cosmuş! De ce nu ţi-ai pus semnătura sub titlu? Zău că nu-ţi dai seama de valoarea articolului!... Da-n loc de *seriozitate* pune *forţa mereu crescândă...* E mai tare, mai frumos...

Lucian se amuză fără voia lui, dar când văzu figura lui Cosmuş îl cuprinseră remuşcări:

— Gorga! Să nu râzi niciodată de ceea ce scriu oamenii dacă fac asta cu sinceritate şi pasiune. Fiecare autor pune aceeaşi pasiune şi aceeaşi credinţă atunci când scrie... Unii sunt însă mai înzestraţi, alţii mai puţin înzestraţi...

— Tu întotdeauna iei apărarea cuiva...

— Nu eu am spus asta, Gorga. Un scriitor...

— Dar chiar toţi oamenii trebuie să scrie?...

— Se, tu crezi că eşti mare nu ştiu se? Eşti şi tu un pusoi... fasă de Lusian... Lusian zic şi eu că e sineva, e un scriitor...

— Nisi măcar la linguşit nu te prisepi – îl imită Gorga. Ieri parcă spuneai...

— Se, se spuneam?... Tu ştii se bolnavă e mama!... Medisii spun c-o să moară... Se-o să mă fac eu! Azi-dimineasă iar a leşinat... Săraca! Săraca! Şi nu-i bătrână...

— De ce n-o internezi într-un spital? interveni Lucian. Dacă vrei, îi telefonez profesorului Dinu...

— Lasă, Lusian, mulsumesc...

— Trebuia să rămâi acasă! Dacă-mi telefonai...

— Trebuia să predau articolul Lusian.

— Dă-l încoa' şi fugi acasă! Dar imediat! Cum poţi s-o laşi singură? Ai plecat?

— Tu nu merzi la fabrică, Gorga?

— Mai am puţină treabă...

— Hai că merzem împreună. Am să-şi spun seva foarte important! Hai!

— Ce, mă?

— Seva grosszav. Dacă n-o să... Hai mai repede!

Lucian se apucase să citească materialul lui Cosmuş. Cei doi plecară împreună.

Mihail Mironescu îl găsi pe Lucian scriind.

— Lucian! spuse acesta. Te felicit pentru material. E scris cu inimă. Încă o dată...

Lucian se înroşi:

— Vă rog, tovarăşe Mironescu...

— Lasă modestia, Lucian... Uitasem... Articolul lui Cosmuş cum e?

— Mai am de lucru la el. Vi-l dau imediat...

— Atunci te las în pace...

După ce plecă Mironescu, Lucian îşi reluă scrisul... Văzuse expoziţia. Îşi amintea lucrurile gingaşe şi îndrăzneţe care umpleau standurile... Scrise fără să se oprească...

Dactilografa se uită surprinsă la Lucian:

— Alt articol?

— Nu-i al meu. E al lui Cosmuş...

— E urgent?

— Articolul? Da... da! E foarte urgent! Scrie-l repede, şi dă-l imediat tovarăşului Mironescu. Dacă-i nevoie de mine, mă găseşti la numărul 1732. Am fost chemat acolo. La revedere!

Lucian îl găsi pe Vaşani singur. Era îmbrăcat într-un halat cafeniu, gros, şi deşi proaspăt bărbierit, părul îi rămăsese ciufulit ca după somn.

— Citeam, dragă, citeam. Ce poţi să faci altceva? Femeile-s stupide, cu o singură excepţie, filmele-s anoste, fără excepţii, sezonul e şubred şi trist, conform regulei, iar viaţa e mizerabilă pentru că nu e viaţă.

— Mulţumesc de primire...

— Îmi împrospătam senzaţiile... Cu jurnalul lui Dostoievski.

— Cu această companie...

— Taci, Lucian! Să nu spui o prostie! Uneori trebuie să te apăr.

— Eşti capabil de asemenea gesturi?... Sunt împotriva principiilor tale.

— Dragul meu, şi când loveşti aperi! Aperi pe cineva sau te aperi pe tine. Asta m-a învăţat dialectica matale. *Fiecare gest naşte sau se naşte dintr-un contragest.* La modul filosofic. Pe asta se bazează toată armonia universală... Dar să nu crezi că te apăr pentru că vrei să mă loveşti. Te apăr ca să nu te loveşti. Dixi! Ai citit?...

— Stai! Tu niciodată nu laşi să ţi se răspundă la o

teorie. Schimbi subiectul discuţiei ca un beţiv... Cu singura deosebire că tu o faci conştient şi suplu... Hai să fim serioşi!

— Niciodată n-am fost neserios, Lucian!

— Nici acum?

— Te iert! Pentru că totuşi seriozitatea aparţine bătrânilor şi semidocţilor. La primii e naturală, la ceilalţi e căutată. Primii ca să fugă de lume, ceilalţi ca să intre în lume.

— De ce m-ai chemat?...

— Aaaa!... Da... Era cât pe-aci să încep să scriu un articol despre roman. Dar m-am răzgândit. Prefer să mă autointerzic. De ce să fac asta după ce voi fi scris, cum au făcut Kafka, Rimbaud şi alţii? Prefer s-o fac înainte.

— Uneori sunt uluit, Dan. Scoţi un pumn de monede strălucitoare, şi când mă uit mai bine, jumătate din ele sunt false.

— Mai clar, Lucian! Dacă eu spun prea multe vorbe într-o idee, tu spui prea multe idei într-o vorbă. Care dintre noi este mai accesibil?

— Iar fugi! Fiecare vorbă îţi naşte o idee, fiecare idee te obligă la o demonstraţie, fiecare demonstraţie îţi creează iluzia unui sistem, şi astfel devii cel mai bogat colecţionar de sisteme filosofice. Ştii ceva, Dan? De vorbe m-am săturat!

— Vrei să mă apuc de scris? Ţi-am spus. Prefer autointerdicţia iniţială...

— Îţi datoram un răspuns cu monedele. Ştii că Rimbaud şi-a refăcut poeziile din memorie în ultimii ani ai vieţii la Harrar, iar la Kafka, după câte spune Max Brod, autointerdicţia n-a reprezentat ultima sa hotărâre, ci s-a datorat unui moment de dezechilibru...

— Nu mi-am închipuit că poţi fi şi pedant. Salut informaţia, dar regret declararea ei. De fapt, deziluzia e deznodământul fiecărei legături. Asta îmi aparţine!

— Dacă tu ai scrie o carte, ar fi foarte greu să se deosebească ce-i al tău şi ce-i al altuia...

— Greşeşti, Lucian. Cu toţi se întâmplă acelaşi lucru. Şi cu tine, şi cu oricine. Noi suntem nişte culegători. Scriem într-o limbă dată de-a gata, folosim expresii gata... Am luat totul de la alţii, şi dacă mergem pe scară în jos, ajungem până la cei care-şi au drept corespondent în prezent pe Cosmuş. Nu poţi şti niciodată unde sfârşesc alţii şi unde începi tu...

— În sfârşit, ai spus şi tu un adevăr! Ştiinţa, cultura, civilizaţia umană e rezultatul unei acumulări. E ca o piramidă în care fiecare a pus la timpul său o piatră, semnându-se sau nu pe ea. O piramidă în necontenită creştere. Ştiu, ţi se pare banal ceea ce spun, dar nu fac decât să subliniez ceea ce tu ai demonstrat. Ai lovit singur în teoriile tale individualiste. Fără să vrei, ai comis actul unui savant. Pentru că numai savantul care şi-a creat sistemul este în stare să şi-l *anihileze* şi să demonstreze contrariul. Ceilalţi rup din el ţăndări, pe ici, pe colo... Einstein într-o perioadă a vieţii lui a demonstrat matematic că pentru o fiinţă care merge cu viteza luminii timpul dispare. Deci călătoria în spaţiu la mii de ani lumină devine posibilă pentru om... Formula părea axiomatică. Pentru ca spre sfârşitul vieţii, Einstein s-o anihileze cu o altă formulă la fel de precisă...

— Ştii bine că exemplele pe linie de matematică sunt absurde. În momentul când se lucrează cu *n* necunoscute şi *n* dimensiuni, se poate dovedi matematic şi faptul că, în anul 1998, în satul Popeşti, să spunem, la gospodăria colectivă, vaca Măriuţa va făta doi viţei în luna ianuarie, ziua 15... Nu râde... Mie Einstein îmi demonstrează că geodezica e o linie curbă şi înmormântează o axiomă a lui Euclid. Eu, Dan Vaşani, pot foarte simplu să-i explic că nu există geodezică, pentru că nu există puncte, şi-l înmormântez şi pe Einstein, şi pe Euclid. Şi fac aceasta fără formule, cu simpla acceptare a vitezelor spaţiale. Să spunem, geodezica de la noi la un punct dintr-o altă galaxie e curbă. Dar dacă în acest timp universul nostru, calea lactee şi sistemul din care face parte calea lactee

se mişcă într-un sens contrar, cu o viteză atât de mare, încât o depăşeşte pe cea a luminii? Mai putem vorbi de puncte între pământ şi acea galaxie? Ajung la un moment dat la un punct în univers, măcar imaginar, dincolo de galaxiile vizibile, cu care să-mi argumentez teoria mea raportată la spaţiul cosmic. Pentru că şi Einstein tot la spaţiul cosmic şi-o raportează... De ce să fie numai Einstein genial? La spaţii imense poţi să-ţi permiţi orice. Nenorocirea e cu spaţiile mici... Aici teoria lui Einstein cu geodezica poate fi fatală... Orice matematician poate fi convins de ea, dar dacă ar pune-o în aplicare, s-ar pomeni sau călcat de tramvai, sau căzând de la balcon, sau în cel mai bun caz scobindu-se în nas cu degetul încovrigat, ca să ajungă mai repede...

— Nici nu mai încerc să te opresc! Mă distrez de minune...

— Pe seama inteligenţei mele! Mersi! Parcă voiai să mă convingi să scriu...

— Mi se pare că te-ai oferit singur... Un articol despre roman.

— Despre roman? M-am convins iremediabil, Lucian. Romanul e o aberaţie... E o îngrămădire de *n* necunoscute şi *n* dimensiuni, fără a constitui măcar o problemă. Pentru că suntem în domeniul matematicii... Romanul!... Tu nu înţelegi că existenţa artei o determină canoanele. Asta o deosebeşte de altceva. Vorbesc de arta scrisă, de literatură. Crezi că anticii nu puteau crea romanul? Dar li s-a părut probabil ceva neserios, ceva pueril. Îl crease Homer şi Virgiliu, dar l-au transformat în artă cu ajutorul versului. Şi-au pus canoane. Dactili şi hexametri şi endecasilabi. Alţii au făcut poezie, alţii au făcut teatru. Romanul modern nu e o artă, Lucian. Asta într-adevăr se poate scrie fără talent. Orice om ar putea să scrie zece romane în viaţă, dacă ar avea lângă el o stenografă sau un magnetofon. Chiar şi Cosmuş. E de ajuns să povestească întâmplări din viaţa lui, din viaţa altora sau auzite. Ba unii mai idioţi, care se exprimă mai greu şi mai

confuz şi mai monoton, ar ajunge mari romancieri moderni. E de ajuns să se bâlbâie acolo: „Şi mergea, şi mergea, şi mergea, şi se târa, şi se târa, şi se târa, şi se târa” şi încă de vreo zece-douăzeci de ori aşa, ca să sară în sus vreo câţiva indivizi şi să înceapă să găsească fiecărei repetiţii un alt sens, demonstrând până la urmă că 10 (*se târa) o*ri 10 (*mergea) e*ste egal cu un univers care cuprinde toate senzaţiile unui anumit tip... Dar întrucât lipseşte magnetofonul şi stenografa şi întrucât mai există şi o sfântă ruşine în om, avem câteva miliarde de romane mai puţin. Deşi, până la urmă, tot aici vom ajunge, şi în sfârşit, fiecare avându-şi romanele proprii, va dispare şi a*cest gen,* aşa cum se întâmplă cu toate lucrurile inutile.

— Iar cazi pradă retorismului de moment! De ce nu te gândeşti la sutele de romane, începând cu Don Quijote...

— Nu trebuie să continui... Ştiu ce vrei să spui. Cu Don Quijote şi cu celelalte opere pe care voiai să le enumeri e altă poveste. Intră în altă categorie...

— Uite, Dan! Absurdul tău e foarte volubil şi colorat, dar e absurd.

— Iar aberaţiile tale, pe cât sunt de definitive, pe atât sunt de ridicole. Ce vrei să susţii tu?... Romanul modern?... E o chestiune de răbdare şi de neruşinare. Reţine chiar acest cuvânt, te rog: *o chestiune.* Marele roman. Pentru că ăla care l-a scris a avut răbdarea să stea şase luni aplecat deasupra mesei şi marea neruşinare de a mâzgăli hârtia. Şi era albă, mă, era o toga candida poate pentru o poezie sau pentru un lucru şi mai bun... Stă la masă şi scrie fără un pic de ruşine: „...Camera e mobilată în stil florentin. Biroul îşi revarsă strălucirea spre picioarele curbate, subţiri şi...”, încă vreo zece rânduri şi biroul e descris, pe urmă încă douăzeci de rânduri pentru bibliotecă şi aici pot încăpea şi o sută de rânduri, dacă se vorbeşte şi câte ceva despre cărţi, pe urmă jumătate de pagină pentru scaun, patru-cinci pagini pentru vitrină. Şi dacă începi să descrii şi covoarele cu

ţesăturile şi originea lor!... Spune, asta-i artă?... Nu-i mai cinstit să pui un asterisc în dreptul camerei şi să-i indici cititorului: „Vezi pagina cutare din volumul Mobile, Propyläen, ediţia cutare?...” Stai că n-am terminat... Urmează descrierea personajelor: „Figură încruntată cu riduri ciudate”. Atât de ciudate, încât le descrie pe fiecare în parte... Pe urmă îmbrăcămintea personajelor, cu buzunare, nasturi şi cele „câteva pete de-abia vizibile” pe urmă iar camere, iar personaje cu îmbrăcămintea lor, că dacă-s goale sunt descrise pe trei-patru pagini, nu scapi aşa uşor. Şi... stai să-ţi fac un calcul: 50 de pagini de camere, 50 de pagini de personaje, 150 de pagini în care ajungi de la o cameră la alta şi de la un personaj la altul, vreo 10-20 de pagini de înjurături, avem 270; bineînţeles 100 de pagini în care se dă bună ziua sub diferite forme şi se întreabă „ce mai faci” tot sub diferite forme, şi se răspunde: „bine, rău sau potrivit” tot sub diferite forme, deci 370. La care se mai adaugă şi numele care se repetă, dacă le-am pune unele lângă altele, pe vreo 25-26 de pagini, poate 30. Deci 400. Diferenţa o constituie paginile cu idei sau citate. Plusul peste 400, spaţiile dintre capitole... N-ar fi mai sănătos să se selecţioneze totul în aceste categorii de la bun început? De pildă: mobilier – 40 de camere. Şi începe enumerarea: Camera 1 – stil rococo. Camera 2 – florentin plus 2 scaune vechi, amintire de la bunica... Şi aşa mai departe. Să vezi cum s-ar concentra în 20 de pagini tot romanul şi-ar deveni un fel de „ce s-ar fi putut întâmpla dacă autorul X ar fi avut mai puţină răbdare şi mai multă ruşine”...

— Stai, Dan! Opreşte-te! Avem fiecare acelaşi drept la timp cum avem la aer...

— Nu-i adevărat, Lucian! Timpul psihologic...

— Iar începi? Şi după Bergson, Einstein şi pe urmă... Stai puţin... Ar fi caraghios să mă apuc să-ţi fac o teorie a romanului...

— Ar fi interesant pentru că nimeni n-a reuşit până acum s-o facă afară de mine adineauri...

— Să încerc să-ţi demonstrez altceva, ar însemna să mă bat cu morile de vânt. Treci cu indiferenţă şi neruşinare pe lângă adevăr...

— Vezi, Lucian. Chiar acum ai întrebuinţat o expresie sugerată de Don Quijote...

— Care e un roman, Dan, nu uita...

— Ţi-am mai spus, Lucian...

— Dan, martor mi-i Dumnezeu, că nu mai pot...

— Expresia asta a fost spusă pentru prima dată de apostolul Pavel în...

Pe Lucian începu să-l înfurie jocul lui Vaşani. Se ridică în picioare şi se duse spre el, vorbindu-i vehement:

— Ascultă! Cochetezi prea mult cu vorbele. Pentru că-mi închipui că nici tu nu crezi o iotă din ceea ce spui. Deşi discursurile tale îmi relevă o parte din tine. Dacă ai vrut să mă faci să te compătimesc, ai reuşit. Tu încerci să distrugi un edificiu pentru că nu ai puterea să faci măcar o copie, măcar o imitaţie a edificiului. Cred că din această impotenţă reiese răzvrătirea ta. Aş vrea însă să fac o demarcaţie. Un olog care vede o cursă de 100 metri plat şi urlă de ciudă, poate că merită compătimire. Un om sănătos n-are însă dreptul să facă aceasta. Înseamnă că e un om rău, bolnav în adâncul lui, care merită un picior în spate şi alungarea lui din rândurile spectatorilor. De aceea prefer să cred că eşti un olog. Nici aceasta însă nu te scuză. Pentru că am văzut ologi mergând pe bicicletă, conducând maşini. Unii din ei au devenit chiar eroi, pilotând în timpul războiului avioane. Cunosc doi din aceştia. Un român şi un sovietic. Ultimul e eroul unui roman adevărat. Nu ştiu cum nu te zguduie, cum nu te înverşunează sublimul faptei lor. În loc să cerşească compătimire, în loc să urască văzduhul, l-au cucerit din nou.

— Ce-are a face aceasta cu romanul? încercă să protesteze Vaşani.

— Eşti un infirm, Dan – continuă Lucian fără să ia în seamă întrebarea. Un infirm de categorie minoră, care

pentru a-şi scuza şi valorifica infirmitatea, îi proclamă bolnavi, mai bolnavi decât dânsul, pe semenii lui sănătoşi.

— Devii absurd, Lucian. Absurd şi sentenţios, începi să mă enervezi. Cu ce drept tragi asemenea concluzii?... Comiţi o incorectitudine. Inventezi... Eu vorbeam despre roman, şi tu începi să-mi pregăteşti referinţe...

— Încă nu, dar vom ajunge şi acolo. Am dreptul, Dan, dacă nu să trag concluzii, cel puţin să caut explicaţii. Un om care aseamănă pe Cervantes, pe Balzac, pe Dickens, pe Tolstoi, pe Dostoiewski, pe Şolohov, pe Rebreanu cu nu ştiu ce farsori – sunt şi din aceştia în lumea literară – care-i adună într-o aceeaşi groapă înfigând apoi o cruce cu inscripţia *„farsori”,* un asemenea om mie, personal, îmi zgândără palmele.

Vaşani se uită mai întâi surprins la Lucian, apoi sări în sus, enervat:

— Asta-i luptă de opinii, de idei! La urma urmei eu n-am vrut să spun decât că marii romancieri îşi pun canoane, că nu fac roman, ci fac artă. Huxley compune concerte de cameră care excită inteligenţa, Faulkner, postludii tenebroase care cutremură instinctele, Thomas Mann, simfonii neoclasice... Marile spirite au făcut din ceea ce se înţelege prin roman o artă *sui generis.* Vorbesc de personalităţi, nu de oile lui Dindenault. Balzac, Stendhal, Dostoiewski, Dickens, Tolstoi şi alţii. A defini în cazul acesta romanul şi a demarca sau limita curente, ar însemna o pretenţie imbecilă. Nu văd deosebirea între această idee şi aceea de a vorbi despre caracteristica unor oraşe pe care le vezi noaptea din avion sub forma unor aglomerări de puncte luminoase... Voi scrie un singur roman în viaţă, cu trei personaje: *eu, tu, el,* ca o demonstraţie sau ca un mesaj despre inutilitatea identităţii într-o viaţă în care viciile şi calităţile există în raport cu liberul arbitru al fiecăruia şi în care destinele se amestecă şi se confundă cu fumul de la mai multe ţigări într-o cameră. Iar în prefaţa romanului voi scrie: *„Este*

inutil ca cititorul să schimbe identitatea personajelor şi să se transpună în vreunul din ele, deoarece între toate trei personajele există o interdependenţă fatală!” Şi va fi, bineînţeles, un roman în care infamiile unuia constituie idealul altuia şi destinul celui de-al treilea. Toţi vor muri împăcaţi în mocirlă, propunându-şi ca în viaţa viitoare s-o ia de la capăt. Crezi tu, Lucian, că viaţa noastră este altceva decât un antrenament al ideii veşnice a infernului?...

Înainte ca Dan să-şi fi terminat discursul, Lucian, ducându-şi mâna în buzunarul hainei, dădu întâmplător peste un plic. Îl scoase din buzunar şi-şi aminti că i-l dăduse portarul. Adresa era scrisă cu litere mari de tipar. De la cine putea fi? Dan îşi rostea discursul plimbându-se agitat prin cameră. Lucian desfăcu plicul, aproape fără zgomot. Curiozitatea însă nu-l lăsă să mai aştepte. Imediat ce-şi aruncă ochii asupra scrisorii pe care o găsise în plic, lui Lucian începu să-i bată inima cu putere. Recunoscu dintr-o dată scrisul Corneliei. Era acelaşi scris mărunt şi ciudat pe care-l întâlnise în lucrările ei. Împături scrisoarea şi o băgă o dată cu plicul în buzunar.

— Asta-i viaţa, dragă Lucian! conchise Vaşani, întorcându-şi privirile spre el. Asta-i... Dar ce-i cu tine?... Te-au impresionat atât de mult vorbele mele? Parcă nu le luai niciodată în serios?... Dacă te cuceresc pe tine, înseamnă că nu mai am alt obstacol în lume...

— Nu, nu-i vorba de ideile tale... mă gândeam.

— O mărturisire care mă întristează, Lucian. Deci nu m-ai ascultat...

— Ba da... La început am crezut că vrei să te aperi. Ca să mi se pară apoi că am în faţă un evadat dintr-un balamuc...

— Prefer glumele, chiar cele sinistre, meditaţiilor şi sentinţelor...

Scrisoarea Corneliei parcă-l frigea pe Lucian. Se pregăti să plece.

— Lucian – adăugă Vaşani – observ de la un timp stări

ciudate la tine. Te ascunzi de mine. E nedrept. Eu îţi destăinuiesc până şi gândurile mele cele mai intime... Îmi dai senzaţia unui bărbat gol într-o societate de femei îmbrăcate elegant. Ce-i cu neliniştea ta? O să ajungi, sigur, la teoria mea că nu poate exista fericire, sau linişte, cum vrei tu să-i zici, absolută. În ziua când voi fi ales membru al vreunei academii – supremă fericire! – sunt sigur că mă vor durea bătăturile... Ca şi atunci când iubindu-te cu o tânără zveltă ca o căprioară, îţi dă târcoale un muscoi... Atâtea inutilităţi enervante bântuie viaţa noastră!

— Poate că ai dreptate – replică Lucian. Mă gândesc la utilitatea discuţiei noastre... Să ştii, Dan, că vorbele tale, alese cu grijă, au încetat să mă impresioneze. Un timp m-au ţinut în şah. Am început să te caut însă dincolo de vorbe. În ideile tale. Cred că ai uitat să le mai camuflezi cu ajutorul vorbelor. De astă dată. Ai abandonat fără să vrei tactica. Ai început să vorbeşti tu. De aceea nu consider discuţia inutilă. Dimpotrivă...

— Nici eu...

Lucian citi scrisoarea Corneliei, pe stradă. Scrisoarea era scurtă şi tristă:

„Tu, dragul meu,

Credeam, după clipele de aseară, că viaţa se va înduioşa şi că nu-mi va pune prea repede în cale încercări atât de grele... Sunt atât de îndurerată acum, când îţi scriu, încât nu ştiu dacă voi putea sfârşi scrisoarea... Fără gândul că eşti al meu, fără gândul că tu exişti, nu cred că aş fi putut suporta... Tu eşti singura fiinţă pe care-o mai am... Pe masă, alături de coala aceasta pe care-ţi scriu, se află o telegramă cu câteva cuvinte... Trebuie să plec, Lucian, imediat, în zori... Nu ştiu dacă mama va mai avea ochii deschişi, nu ştiu dacă va mai avea vreme să asculte povestea dragostei mele. Te iau cu mine, dragul meu. Am

nevoie de tine. Aş vrea să fii tare, puternic, să ştii să învingi. De acest Lucian am nevoie.

C”.

Simţi că-l cuprinde furia. Cornelia îşi purta singură durerile, iar el asculta pălăvrăgeala lui Vaşani. Şi nu era alături de ea să-i spună că e al ei, că suferă la fel ca dânsa, că suferă împreună cu ea. Simţea nevoia să-şi plimbe încet degetele pe părul ei, s-o privească şi să-i ia mâna şi să nu-i spună nimic.

Paşii îl duseră, fără voia lui, spre institut. Poate că nu plecase încă... Dar scrisoarea îi fusese înmânată dimineaţa, deci Cornelia trecuse pe la redacţie. Se duse de-a dreptul la secretariat. Studenţii şi profesorii erau la cursuri. În afară de secretară, nu mai era nimeni în încăpere. Lucian întrebă brusc:

— Tovarăşa Cernat Cornelia e la cursuri?

— Nu...

— Mă rugase să-i dau o bibliografie...

— Nu. Nici n-a venit astăzi – răspunse secretara. A lăsat o scrisoare către directorul institutului şi telegrama aceasta.

Lucian luă automat telegrama şi o citi. Îşi dădu seama că atitudinea sa poate să pară exagerată. O înapoie secretarei, scuzându-se:

— Mulţumesc, dar... l-aţi arătat-o tovarăşului director? Probabil că e pentru dânsul...

— Da... Tovarăşa Cernat a plecat pentru câteva zile... Tovarăşul director încă n-a venit.

— Tovarăşul profesor Cristescu îşi ţine cursul săptămâna aceasta? Era bolnav...

Întrebarea sa era inutilă. Vorbise cu şeful catedrei, care-l înştiinţase că-şi va relua cursurile, expunându-şi cele două conferinţe consecutive.

— Da! Ne-a comunicat să anunţăm studenţii... Credeam că v-a înştiinţat şi pe dumneavoastră...

— Mulţumesc – spuse Lucian, pregătindu-se de plecare. Bună ziua. Şi iertaţi-mă...

— Bună ziua, tovarăşe profesor! răspunse secretara, uimită de scuzele lui.

Cât timp vorbi la telefon cu primul-secretar al regiunii, Mihail Mironescu se strădui să-şi păstreze calmul. Dar imediat ce aşează telefonul în furcă, începu să-şi frece mâinile de bucurie. Nu avusese nicio îndoială, dar oricum, e altceva să ţi se confirme cu tărie un lucru.

Biţă Gorga îl găsi vesel şi agitat.

— Merge grozav, tovarăşe Mironescu! Nistor ăsta e o forţă. Îi fac portretul pentru Capitală. Să vadă şi ăia ce director avem noi... Ştiţi cât s-a realizat până am plecat eu? 50 la sută peste producţia obişnuită pe întreaga secţie. Până la sfârşitul schimbului fac sută la sută. Vuieşte uzina ca un torent... Pssst! Nu-i aşa că-i bun de titlu: *„Vuieşte uzina ca un torent!”* Gata! Am găsit titlul! Câte coloane îmi daţi?

— Trei! Pe pagina întâia!

— Ura!... Vă rog să mă iertaţi...

— Ce să-ţi iert? C-ai strigat ura? Vrei să strigăm împreună? Ai citit articolul lui Lucian?

— Care? Fondul? Nu!

— Ia citeşte-l!

Tocmai atunci intră pe uşă Lucian. Mironescu îl întâmpină plin de bucurie:

— De ce-ai întârziat? A telefonat tovarăşul Pascu. Ne-a transmis felicitări pentru articolul tău...

— Tovarăşul Pascu? întrebă surprins Gorga.

— Da! Tovarăşul Pascu. E mulţumit de articol. Mai mult decât mulţumit.

Lucian nu reuşi să se însenineze. Zâmbetul lui era prea forţat ca să-i scape lui Mironescu.

— Credeam c-o să te bucuri, Lucian. Eu, să-ţi spun drept, cât sunt de bătrân...

— Sunt foarte mulţumit, tovarăşe Mironescu – răspunse Lucian cu sinceritate.

— Mă gândeam dacă nu vreţi să ne întâlnim deseară la

mine. Gorga e în al nouălea cer, Cosmuş a scris un articol foarte bun...

— Cine? Cosmuş? sări Gorga. Rasoleala aia?... Anunţul ăla... Mamă, mamă!... Dacă şi Cosmuş e gazetar... Atunci eu sunt, ce mai, mă înspăimânt când mă gândesc ce sunt...

Mironescu zâmbi la început:

— E un articol bun, Gorga! L-a ajutat şi Lucian. Dar despre altceva era vorba. Sunteţi de acord să ne întâlnim la un pahar de vin?

— Mai întrebaţi?! răspunse Gorga.

Lucian ezită să răspundă imediat. Mironescu înregistră ezitarea lui Lucian şi pentru a nu-l pune pe acesta într-o situaţie delicată, interveni înainte de a-i auzi răspunsul:

— În orice caz, promiteţi-mi că ne întâlnim. Astăzi nu ştiu nici eu dacă pot... Mi se pare că-mi ceruse Crenguţa... Da-n orice caz, zilele acestea, sigur. Da, Lucian?

— Da, tovarăşe Mironescu...

— Chiar mă-ntrebase Crenguţa de tine. De ziua ei trebuie să vii. Împlineşte şaptesprezece ani... şi parcă nici nu ştiu când a crescut...

— Mulţi înainte! ură Gorga. Sunt primul invitat. Nu uitaţi...

— Primul e Lucian. Tu vei fi al doilea!... Lucian! Tu ai cursuri săptămâna asta?

— Nu!

— Nu crezi că ar fi bine să te odihneşti puţin? Sarcini prea grele la ziar nu avem, materialele culturale de bază sunt predate... Poate-ar fi bine să te duci la o cabană...

Lucian se uită în ochii lui Mironescu şi citi în ei blândeţe şi dojană părintească...

CAPITOLUL 9

MAISTRUL FERENŢI NU-ŞI MAI putu păstra calmul. Primise rapoartele şefilor de linii. Şi la vederea cifrelor, sări în sus. Alergă spre biroul lui Pârvan ca un bezmetic, printre maşini.

— Domnule inginer! ţipă Ferenţi, cum pătrunse în birou. Domnule inginer! Azi cade Răduca!

Pârvan îl privi cu o seriozitate neobişnuită:

— Ce-ai spus, domnule Ferenţi?

— Azi cade Răduca – repetă acesta cu glas mai potolit. Cade sigur! Până la ora asta Valer şi Costinaş l-au întrecut cu o normă.

De astă dată fu rândul lui Pârvan să tresară. Se strădui însă să-şi păstreze calmul:

— Eşti sigur?

— Poftiţi situaţiile. Costinaş a realizat 380 la sută, iar Valer 350. Răduca a făcut 250.

Pârvan luă hârtiile şi le cercetă cu atenţie. Se uită apoi încruntat spre maistrul Ferenţi:

— Şi dumneata te bucuri?

Întrebarea neprevăzută îi amuţi pe Ferenţi. Îşi privi cu asemenea ochi şeful, încât acesta lovi cu pumnul în masă:

— Dumneata te bucuri?... Dumneata eşti maistru principal?... Dumneata conduci schimbul?... De cât timp lucrezi în uzină, domnule Ferenţi?

Ultima întrebare era pusă cu tonul indiferent cu care se obişnuise maistrul.

— De douăzeci şi şase de ani! răspunse Ferenţi.

— Foarte curios, domnule Ferenţi! Poftim hârtiile!

După ce-i înmână hârtiile, fapt uimitor, inginerul Pârvan părăsi biroul. Lucrul acesta se întâmpla extrem de rar. Trecu mai întâi prin faţa lui Alexandru Severin, făcu apoi un ocol pentru a-l privi câteva clipe pe Răduca şi se opri în colţul unde lucrau Valer şi Costinaş. Câteva minute se uită de la unul la altul, fără să scoată un cuvânt. Strungurile amândurora mergeau într-un ritm îndrăcit. Amândoi strungarii, tineri, puternici, lucrau cu o siguranţă şi cu o iuţeală uluitoare.

Pârvan prinse un moment de pauză. Se apropie de Costinaş:

— Domnule Costinaş! Îţi interzic să exagerezi turaţiile. Scade imediat la jumătate! Şi dumneata, domnule Valer! Imediat!

— Noi răspundem de maşini! ţipă Costinaş peste zgomotul strungului.

— Eu răspund de secţie, domnilor, şi deci şi de dumneavoastră. Imediat să reduceţi turaţiile la jumătate! Nu suntem la bâlci!

— Nici la armată, ca să primim ordine! răspunse Costinaş.

— Vă voi da în comisia de disciplină! se mânie Pârvan.

— Şi noi pe dumneavoastră, la gazeta de perete! replică Valer.

— Domnilor, vă purtaţi ca nişte...

— Iar dumneavoastră ca un... să nu mai zic! renunţă Costinaş.

Pârvan îi părăsi înfuriat. Ieşi din hală.

În locul unde stătuse el, apăru Biţă Gorga:

— I-aţi zis-o!

— Dar ce, crede că-i pe vremea patronilor?! râse Costinaş. Auzi, ce ordine! Să mă ierte Dumnezeu, dar m-am înfuriat. Era să-l fac sabotor! Noroc că m-am oprit la timp!

— Îi ţine parte lui Răduca! Cum a văzut că-l *luăm,* gata, asupra noastră... De fapt, de la Ferenţi vine toată

povestea... Răduca e omul lui Ferenţi... Azi sare-n aer recordul!

— Ura! ţipă Gorga. Am găsit titlul: „Azi sare-n aer recordul!” Şi subtitlul: „Doi tineri strungari în luptă cu timpul şi cu inginerul şef!” Grozav!

— Lăsaţi-l pe inginer! interveni Costinaş. E un om foarte drept de altfel. Nu ştiu ce i-o fi venit astăzi... pesemne, maistrul Ferenţi...

— Cum, să-mi stric titlul?! N-am auzit cu urechile mele când v-a poruncit să lucraţi mai slab? Asta-i comportare de inginer şef al unei secţii care dă semnalul unei întreceri pe întreaga ţară? Ź... e... e... nu-mi place să întrebuinţez cuvinte grele...

— Nu fiţi chiar aşa... – căută Valer să-l îndulcească. Mai scapă şi omul câte una la necaz.

Cum erau amândoi mânjiţi de ulei, cu salopete şi bascuri în cap, cei doi strungari păreau la prima vedere fraţi gemeni. Amândoi erau abia trecuţi de treizeci de ani, amândoi erau aproape întotdeauna veseli şi toată uzina îi cunoştea drept cei mai bunii prieteni.

— Tovarăşe ziarist, ştii ce-aş vrea să mai scrii în articol? Scrie aşa: „*Valer şi Costinaş ar râde şi mai mult dacă s-ar muta în noile blocuri muncitoreşti, dar nu chiar atât de mult încât să le crape burta sau să uite de normă”.* Ia să vedem, scrii?

— Şi dacă scriu?

— Te invităm la chef de casă nouă... Că nu cred eu să nu adaugi şi de la matale ceva cam aşa: *„Şi au dreptate, băieţii, că-s căsătoriţi şi harnici şi dorinţa lor ar trebui luată în consideraţie de forurile de resort”.* Ştii matale mai bine...

— Mare pezevenchi mai eşti, măi Costinaş!

— Asta să n-o scrii!... Nu de alta, dar nevastă-mea ar putea să creadă cine ştie ce! Nu-i scapă niciun rând din ziar... Să luăm mâine gazeta?

— Luaţi-o!

— Şi să ştiţi că la prima demonstraţie o să purtăm

amândoi o lozincă: „Trăiască înfrăţirea dintre muncitori şi ziarişti!” Cu toate că am pierdut din cauza dumneavoastră pe puţin cinci procente...

— Ia uită-te, domnule! Dar sunteţi isteţi, nevoie mare! Ar fi păcat să n-aveţi casă mai repede! Ne vedem mâine dimineaţă. Noroc bun!

Pârvan ceruse cu atâta insistenţă să fie primit de director, încât secretara trecu peste consemnul dat şi pătrunse în biroul lui Nistor:

— Tovarăşul inginer Pârvan vrea să vorbească neapărat cu dumneavoastră. Spune că e foarte urgent.

În biroul lui Nistor se afla şi Bratu, preşedintele sindicatului. Acesta îi dădu a înţelege lui Nistor că nu are nimic împotriva unei întreruperi de această natură.

— Pofteşte-l, te rog! îi spuse Nistor secretarei.

Pârvan intră aproape imediat în birou.

— Vă salut, domnule director. Bună ziua.

Nistor îl privi cercetător, apoi întrebă oficial:

— Cu ce ocazie, tovarăşe inginer? Cred că aveţi un motiv foarte serios...

— Foarte serios! repetă Pârvan. În secţie se comit acte de indisciplină. Am dat dispoziţii care nu se respectă. Domnii Valer şi Costinaş nu vor să reducă turaţia strungurilor. Vin la dumneavoastră să vă comunic că nu mai răspund din clipa aceasta pentru dânşii.

— Intervenţia dumitale, tovarăşe inginer – începu Nistor – mi se pare cam ciudată. Mi s-a telefonat adineauri despre succesele lui Valer şi Costinaş. Şi tocmai când e pe cale să se producă cel mai mare eveniment din istoria uzinei noastre, dumneata vrei să-i opreşti!

— Eu răspund de secţie, domnule director!

— Răspunzi într-un fel care dă de gândit, tovarăşe inginer Pârvan. Noi facem o revoluţie tehnică şi dumneata te opui, chiar cu îndârjire...

— Domnule director! Ca să faci o revoluţie tehnică trebuie să cunoşti nu înhămatul cailor, ci tehnica.

— Te rog să-ţi măsori cuvintele!

— Le măsor de treizeci de ani.

— În fapt, dumneata vrei să paralizezi întrecerea. Această atitudine se numeşte sabotaj. Este inadmisibil ca un inginer şef de secţie să aibă o asemenea... comportare.

— Am fost obişnuit să lucrez cu tovarăşi de-ai dumneavoastră care se pricepeau la tehnică, nu la vorbe. Domnule director, când forţezi o mârţoagă peste puteri, sau moare mârţoaga, sau se răstoarnă călăreţul.

— Voi pune cazul dumitale în discuţia conducerii. Şi te rog, nu uita că e a doua oară când se întâmplă acest lucru.

— Vă rog să chemaţi secretara şi să noteze ce spun! Din clipa aceasta nu-mi mai iau răspunderea pentru felul cum lucrează domnii Valer şi Costinaş şi consider că atitudinea dumneavoastră încurajează un act grav de indisciplină.

— Îţi permiţi prea multe, *domnule* Pârvan!

— Atât cât îmi permite răspunderea pe care o am. Nu calc cu un milimetru limita răspunderii mele. Vă rog să notaţi şi aceasta.

— Nicio grijă, domnule inginer. Notez chiar şi ceea ce nu îndrăzneşti să spui. Ceea ce se subînţelege. E cât se poate de limpede.

— Aş prefera să ştiu şi eu!

— Domnule Pârvan! Ai prea mult curaj. Te bizui, pesemne, pe relaţiile dumitale cu tovarăşul ministru Bogdan. Altfel nu pot înţelege... atitudinea de a intimida cei mai buni muncitori... şi pe urmă... să vii şi la director şi să te porţi... cum te-ai purtat... Dumneata vrei să distrugi întrecerea! De ce, domnule inginer?

— Întâi vreau să vă răspund că nu am nicio relaţie cu domnul ministru Bogdan. Mi-a fost student, atât. În al doilea rând, nu intimidez muncitorii, ci îi avertizez. În al treilea rând, nu pot să distrug întrecerea, pentru că nu mă preocupă. Pe mine mă preocupă ca secţia să-şi

îndeplinească planul de producţie în mod regulat şi fără perturbaţii... întrecerea vă aparţine dumneavoastră, nu mie.

— Conştient sau inconştient, purtarea dumitale duce la acest rezultat: slăbirea întrecerii. De altfel însuşi faptul că ai recunoscut că nu te interesează întrecerea, e un lucru grav!

— N-am semnat, la angajarea mea aici, niciun contract care să-mi incumbe sarcina de a organiza întreceri. Dumneavoastră sunteţi obişnuiţi să-i puneţi pe ingineri să organizeze întreceri, nu să-şi realizeze planurile? Vă place mai mult să auziţi vorba întrecere, decât...

— Nu eşti de părere, domnule Pârvan, să continuăm discuţia într-o şedinţă specială, cu întreaga conducere a uzinei?

— Fiţi sigur că nu voi spune altceva. V-am reţinut prea mult. Bună ziua!

— E un burghez, un sabotor! izbucni Nistor după plecarea lui Pârvan. Mama lui! Trebuie demascat fără cruţare...

— Ştiu eu, măi Nistore! De ce-a venit aşa de ţâfnos aici? Mie-mi dă de gândit.

— Pentru că ştie că-l susţine Bogdan. Dar las' că i-o fac eu! Nu mai poate el s-o întoarcă. Dacă nu-l dau afară din fabrică, să-mi zici *cuţu!* Cu tărăboi! Şi dacă nu se astâmpără, îl bag şi-n puşcărie! Sabotor ordinar!

— Nu prea eşti în apele tale, Nistor. Ce-i cu tine?...

— Nu-i nimic. M-a înfuriat burghezul ăsta.

Ferenţ Ferenţi se simţea între ciocan şi nicovală. Nu ştia cum să iasă din această situaţie. Nu înţelegea pe de o parte cauza supărării lui Pârvan, nu înţelegea de ce inginerul reacţionase cu totul altfel decât se aşteptase el când îi adusese la cunoştinţă salturile lui Valer şi Costinaş. Îl respecta enorm pe Pârvan pentru capacitatea şi siguranţa sa şi nu voia cu niciun chip să-l amărască. Pe de altă parte însă, fabrica duduia. După Valer şi Costinaş,

alţi muncitori porniseră pe urmele lui Răduca. Domnica Doroftei se apropia vertiginos de recordul lui Răduca. Zbârcea Ştefan şi Iorgu Tonciu îşi depăşiseră cele mai bune realizări. Până şi Silviu Căciulă dădea impresia că se va căţăra dincolo de norma zilnică. Fabrica duduia şi el se ascunsese în birou, aşteptând sosirea lui Pârvan cu nerăbdarea unui om bolnav care aşteaptă să intre cineva în cameră pentru a-i aprinde lumina.

Inginerul fusese însă prea aspru cu el. Niciodată până atunci, Pârvan nu-i făcuse observaţii atât de severe. Întotdeauna îşi păstra calmul, şi dacă-l critica uneori, o făcea pe un ton mai mult binevoitor decât sever. Pârvan observase de câteva ori în notele lui de comandă erori care ar fi provocat în secţie perturbaţii grave. Le rectificase însă pe loc, mulţumindu-se doar să-i recomande să fie mai atent, iar atunci când lucrurile i se par prea complicate, să-i ceară sprijinul. Niciodată nu-l trăsese la răspundere cu întrebări atât de serioase: *„Dumneata eşti maistru principal? Dumneata conduci schimbul?”* Şi acel *„dumneata te bucuri”* pe care nu şi-l putea explica...

Oamenii munceau în secţie cu un elan neobişnuit. Erau veseli şi plini de încredere. Ferenţi ştia că unii se gândesc la sporirea câştigului. Dar aceasta trecea pe planul doi. Principalul era că se angrenaseră în întrecere cu entuziasm şi cu dorinţa de a nu slăbi ritmul niciun minut. În acest ritm, secţia ar putea în câteva luni de zile să obţină realizările unui an, ar putea să tragă după ea toate secţiile uzinei... I se părea o mişcare de o importanţă fără precedent.

Şi cu toate acestea, inginerul Pârvan luase o atitudine opusă! Ferenţi se hotărî ca imediat ce se va întoarce inginerul în birou să-i ceară, fără înconjur, explicaţii.

În locul inginerului Pârvan apăru însă Iulieş Livede.

— Unde-i tovarăşul inginer? întrebă acesta.

— Cred că-i la direcţie. A plecat de aproape jumătate de oră. Îl aştept şi eu.

— Bine, mă Ferenţi, uzina trosneşte din încheieturi şi tu stai ca un şobolan în văgăună? Ştii tu ce se întâmplă în secţie?

— Dumneata ce crezi?

— Păi atunci de ce te ascunzi? Oamenii au nevoie şi ei de o vorbă, de un semn cu ochiul. Du-te şi vezi cum îşi mângâie maşinile... Şi ei nu-s din fier, mă!

— Îl aşteptam pe domnul inginer.

— Las’ că vine el şi fără tine... Să-l vezi pe ziaristul ăla cu coamă. Joacă bătuta printre maşini. Nici nu mai scrie... Ţipă că vrea să se facă strungar. Mă mir de ce nu apare şi Nistor. Ei, laşi bârlogul? Du-te pe la Domnica, Ferenţi! De când cu iureşul ăsta, s-a făcut parcă mai frumoasă...

— Era ea şi înainte...

— Da, dar mi-i frică să nu-i facă prea mulţi cu ochiul şi să uite de maşini... Ia-o şi tu c-o glumă, că-i place să i se spună că-i frumoasă. Eu trec pe la Severin!

Severin părea absent la tot ceea ce se petrece în jur. Îl băteau gânduri străine. Dimineaţă nu-l întâlnise pe Lucian la locul obişnuit. Lipsa lui Lucian nu-l mai neliniştea. Îl neliniştea altceva. Trecuse prea mult timp de când se strecurau unul pe lângă altul, fără măcar să se privească în ochi. Lucian nu întreprinsese nimic în acest răstimp. Nu-i spusese nici măcar un „bună ziua”, nu-i aruncase nici măcar o privire. Ar fi simţit-o imediat. Nu de mult, îl văzuse pe Lucian, seara, întâlnindu-se la intrarea parcului cu o fată. Trecea întâmplător pe acolo şi-i văzuse întâlnindu-se. Lucian nu-l zărise. Nici nu avea ochi pentru altceva decât pentru fata care-l aştepta în poarta parcului. Intraseră împreună în parc, fără să-şi dea mâna, fără să-şi spună o vorbă.

Bătrânul oftă şi coborî ochii în jos. Strungul scotea ultimele fâşii de pe o piesă. Înţelesese aceasta după sunetul maşinii. Ridică de jos câţiva cilindri de oţel şi-i aranjă în ordine pe masa strungului. Unul după altul. Apoi se întoarse la gândurile lui.

Avea impresia că Lucian se depărtase de el, că *toate* simţămintele sale se revarsă asupra altei fiinţe. Dacă nu făcuse până acum niciun gest, era aproape sigur că Lucian nu-l va face cu atât mai mult de acum înainte... Îşi pierduse fiul pentru totdeauna?... Pe Lucian cel mic, cu care mergea împreună prin păduri şi-i descoperea cuiburile fiecărei păsări, pe care-l plimba pe umeri pe strada principală a oraşului, cu care se bătea cu zăpadă, iarna... Era o înţelegere sfântă între ei... În ziua primei zăpezi, spre seară, ascunşi de privirile oricui, începeau să se bată cu zăpadă... Stăteau departe unul de altul, şi când unul ţintea, celălalt rămânea nemişcat, într-o atitudine eroică, de teatru... Cine pierdea, cine ţintea mai puţine lovituri era obligat să facă omul de zăpadă care nu lipsea în nicio iarnă din curtea lor... Lucian respectase obiceiul acesta şi-n anii studenţiei. Când se întorcea iarna, în prima seară se organiza bătălia cu zăpadă... Mai putea încă să-l apuce pe Lucian de mijloc şi să-l ridice în sus, până deasupra capului... *„Ce s-ar fi întâmplat dacă aş fi crescut tot atât de voinic ca tine?* îl întreba mereu Lucian. *Nu m-ai fi putut ridica*". Şi el îi răspundea: *„...Nu se putea... că doar eşti copilul meu!”...*

Şi de câte ori Lucian descoperea câte un lucru surprinzător în cărţi, îl întreba pe tatăl său: *„Ce părere ai tu?”* Odată îi spusese că organismul omului se hrăneşte în ultimă instanţă cu căldură. Totul se preface în calorii. Şi-i adăugase că dacă oamenii ar avea organismul mai perfecţionat, n-ar mai fi nevoie de nutriţia obişnuită, ar putea să trăiască hrănindu-se direct din razele solare. Iar el îi vorbise despre păianjenii aceia mari de pe dealuri, care trăiesc în pământ şi care-şi cresc puii la soare fără să-i hrănească cu nimic. Observase aceasta de pe când era copil. „Poate că ăia se hrănesc cu razele soarelui”. Şi Lucian căutase în cărţi, îi sărise de gât şi-i spusese că are dreptate...

Şi Lucian cel mic, al lui, se îndepărta, se despărţea de el cum se despart de ochi norii aceia îndepărtaţi şi se

îneacă în albastrul cerului. Lucian nu se apropia de el, cum i se păruse uneori, Lucian se îndepărta... Iar el nu făcea nicio mişcare să-l oprească, îl lăsa să se ducă, şi Lucian îi era totuşi cel mai apropiat om din lume, era încă în sufletul lui aşa cum şi-l crescuse în anii copilăriei şi prieteniei... Văzuse în copilărie păsări care-şi lăsau puii să se joace, să zboare, să se îndepărteze şi numai când erau prea departe, fugeau după ei... Şi Lucian era prea departe... Dar când puii creşteau mari şi puternici, nimeni nu mai pleca în urma lor... Dar el nu se putea împăca lesne cu gândul acesta. Lucian îi fusese furat înainte de vreme... Îi fusese smuls când prietenia lor ajunsese sfântă... Ştia cine i-l smulsese pe Lucian, ştia cum i-l furase, ştia cât de nedrept se petrecuse totul, dar crezuse că în deznădejde omul are nevoie de un licăr de fericire... Şi preferase să fie înjosit de copilul său decât să stingă licărul acela... Anii însă îl convinseseră că nu deznădejdea sau căutarea fericirii îi smulsese de lângă el cea mai dragă fiinţă din lume...

Strungul mergea fără încetare. Severin împingea din timp în timp câte un cilindru pe masa strungului, pe care nişte degete metalice îl apucau şi-l fixau automat între păpuşa fixă şi păpuşa mobilă. În jur, muncitorii se agitau nervoşi, se opinteau, îşi calculau mişcările la secundă, sporeau turaţiile maşinilor pentru a confecţiona în opt ore piese pe care Severin le producea în patru ore.

Iulies Livede îl găsi pe Severin în obişnuita lui atitudine de nepăsare.

— Ce spui, Alexandre? Nici acum nu te trezeşti? Clocoteşte secţia, mă, ca un vulcan!

— Măi Iulieş, prea mare furtună.

— O să rămâi în urmă! Răduca e pe locul trei, tu nici nu cred că eşti printre primii zece... Ia arată-le tu acum ce poţi! Dacă intri şi tu...

— Nu-i bine, Iulieş, nu-i bine...

— Tu mereu cu ale tale. Dar de ce nu-i bine?

— Prea mare furtună!

— Mâine o să fie şi mai mare. S-a trezit până şi Căciulă... Dar unde-i Căciulă?

La maşina lui Căciulă nu se afla nimeni. Strungul mergea în gol. Iulieş se uită prin secţie, dar nu-l zări pe strungar.

— Unde-o fi fugit, bre?

Iulieş n-avu inspiraţia să se uite spre uşa mică a halei. Ar fi observat cum se deschide încet. Ar fi zărit poate şi capul lui Căciulă ivindu-se în deschizătură, şi ochii acestuia iscodind ce se petrece în secţie.

Căciulă se apropie de strung, încheindu-şi prohapul. Îşi încurcase degetele prin găurile nasturilor.

— Mama ei de muiere! înjură printre dinţi, dar destul de tare ca să-l audă Iulieş, pe care-l văzuse zgâindu-se spre maşina sa. Un nasture nu coase ca lumea...

— Nu ţi-i ruşine, mă! îl apostrofă Iulieş. Mai sunt şi femei pe-aici. Şi chiar de n-ar fi...

Silviu Căciulă se prefăcu ruşinat:

— Parcă mai ştie omul ce mai zice la necaz...

Iulieş îl lăsă într-ale lui şi-şi reluă convorbirea cu Severin:

— Nu prea pari mulţumit de furtună, Alexandre. S-au trezit dintr-o dată oamenii...

— Dar tu, când e furtună mare, te bucuri?

— Dacă-i o furtună ca asta, sigur că mă bucur.

Severin dădu din cap a negaţie:

— Furtuna strică, Iulieş. Nu-i bine, nu-i bine... Mai ales când vine fără să te-aştepţi...

— Să-ţi spun drept, Alexandre, eu am aşteptat-o. Am crezut la început că ai s-o stârneşti tu. Dar, ca să-ţi spun drept, nu mi-am închipuit c-o să fie un asemenea orcan. Multe mai pot oameni... spune şi tu! Să nu te mândreşti cu ei?

— Ştii ce, Iulieş! N-ai vrea să vii la mine spre seară, la o ţuică tare?... Simina are treburile ei... şi eu tot aş fi vrut să mai schimb ceva gânduri cu tine...

— Deseară?... Ia stai oleacă... Deseară... Da’ aşa, mai

pe-nserat... Pe la şapte-opt...

— Oricând. Că eu înainte de miezul nopţii nu mă culc...

— Vin! Mai ales dacă-i vorba de ţuică!... Uite-l şi pe Pârvan! Te las, Alexandre.

Iulieş îl văzu pe Pârvan intrând în birou şi îşi iuţi paşii pe urmele lui. Îl găsi pe inginer plimbându-se nervos, cu mâinile la spate. Apariţia lui Iulieş nu-l surprinse.

— Te aşteptam, domnule Iulieş. Se petrec lucruri foarte grave în secţie! Muncitorii au început să-şi facă de cap. Ca la bâlci. Nu mai ascultă nici dispoziţiile...

— Dumneavoastră consideraţi această descărcare de energie bâlci? Credeam...

— Nici măcar bâlci. Năvală barbară, domnule Iulieş. E de necrezut...

— Poate greşiţi, tovarăşe inginer... Confundaţi năvala barbară cu revoluţia tehnică...

Pârvan se opri din mers. Se uită fix la Iulieş. Era încruntat.

— Sunt foarte mirat de ceea ce spuneţi, domnule Iulieş, Asta-i tehnică?... Domnule Iulieş, toată viaţa mea n-am făcut altceva decât să concep maşini şi să pregătesc oameni care să le conducă ori să le supravegheze. Maşina nu s-a născut din senin. Ca orice lucru din lumea asta, s-a născut din imitaţie. Din imitaţia naturii... Noi, oamenii, nu inventăm la întâmplare. Noi nu facem decât să copiem creaţiile naturii... Există în lume o maşină perfectă. Organismul animal. E cea mai perfectă maşină, domnule Iulieş. Tot ce a creat ştiinţa este o palidă imitaţie a acestei maşini, a principiilor acestei maşini. Începând cu ceasul şi terminând cu avionul. Chiar dacă uneori imitaţia tehnică depăşeşte pe un anumit plan modelul natural, principiile rămân aceleaşi... Organismul animal are limita sa minimă, are limita sa maximă, are uzura şi moartea lui. La fel şi maşina. Accidentele mecanice nu sunt altceva decât bolile care bântuie organismul şi care au aceleaşi cauze: lipsa de nutriţie, forţarea exagerată, uzura măruntă şi altele... Ei bine, ce se întâmplă la noi în

secţie este un atentat împotriva acestor principii... Domnule Iulieş, viteza maximă a omului este de zece metri pe secundă. Organismul uman superior suportă această viteză pe o distanţă de o sută metri, cel mult două sute de metri... Dacă un om inconştient încearcă să fugă zece mii de metri cu această viteză, după câteva sute de metri se sufocă şi cade. Şi la maşini, viteza maximă este o ipoteză sau o realitate de scurtă durată. A menţine o maşină la limita maximă înseamnă a grăbi moartea ei. Şi se poate produce o moarte violentă, domnule Iulieş.

Argumentaţia lui Pârvan îl neliniştea pe Iulieş. Într-un anumit sens, inginerul avea dreptate. Cuprins de fierberea din uzină, lui Iulieş şi multor altora le scăpase acest aspect. Severin îl sezisase şi el. I-l spusese lui Iulieş, deşi cu alte cuvinte. *„Furtuna strică, mai ales când vine fără să te aştepţi*...” spusese Severin. Iulieş nu era însă întru totul convins.

— Dar Răduca de ce a ajuns la o medie superioară, tovarăşe inginer?

— Răduca e un muncitor serios, domnule Iulieş. Răduca n-a depăşit niciodată limita maximă, nici acum, în vârtejul acesta. Răduca şi-a antrenat maşina încetul cu încetul, a rodat-o. Şi mai e ceva, domnule Iulieş. Răduca nu-şi scoate puterea sa numai din maşină. Răduca e, înainte de toate, un raţionalizator, el îşi concentrează atenţia asupra înlăturării golurilor din munca sa. E cu totul altceva. Maşina lui Răduca va trăi, puteţi să notaţi cele ce vă spun. Ceilalţi, însă, se poartă ca nişte călăreţi beţi care forţează caii până crapă sub ei... E periculos şi pentru cai, şi pentru călăreţi, domnule Iulieş.

— Vom cerceta, tovarăşe inginer. Vom discuta cu direcţia...

— Domnule Iulieş, evitaţi imprudenţele! Eu din această clipă, îmi declin orice răspundere. L-am anunţat şi pe domnul director, care m-a făcut sabotor, am atras atenţia şi principalilor făptaşi, care m-au ameninţat cu gazeta de

perete... Am ţinut special să-ţi atrag şi dumitale atenţia, pentru că dumneata eşti muncitor vechi şi ai o anumită situaţie aici, în uzină. Te rog să mă crezi că nu e vorba în ceea ce îţi spun de fugă de răspundere. Referatul despre această problemă l-am înaintat direcţiei. Sunt, cum s-ar spune, descărcat. Dar, ia aminte, domnule Iulieş, se pot distruge toate maşinile şi se pot întâmpla accidente... A te gândi că stăpâneşti maşina într-un asemenea ritm, e o închipuire. Forţele mecanice se vor răzbuna grav, asemenea nebunilor violenţi. Ar putea să se producă o catastrofă, domnule Iulieş.

Nistor îşi recăpătase calmul. Dăduse un telefon la secretariatul institutului şi aflase despre plecarea Corneliei şi motivul plecării sale. Când fusese întrebat cine se interesează, închisese telefonul. Răsuflase liniştit. O perioadă de timp nu trebuia să mai poarte grija Corneliei. Era convins că toate preocupările ei se vor concentra în direcţia îngrijirii bolnavei. Nistor avea deci vreme să se dedice în întregime celor ce se întâmplau în uzină.

Rezultatele întrecerii i se telefonau din oră în oră şi erau mereu mai răsunătoare. Costinaş se apropia de zece norme, Valer de opt, Zbârcea îl ajunsese pe Răduca, Tonciu era aproape de recordul acestuia, Răduca şi Severin rămăseseră în urmă. Nistor se bucura nespus. Norocul îl favoriza. A doua zi toate gazetele vor scrie despre ceea ce se întâmplă în uzina sa. Fusese deja invitat la o şedinţă a Comitetului Regional. Ministrul îi trimisese o telegramă de felicitare... Dar mâine, când vor fi cunoscute noile veşti...?

Îl chemase la telefon pe primul-secretar al Comitetului Regional şi-i vorbise despre iureşul din uzină. *„Şi să nu credeţi, tovarăşe prim-secretar că ne vom mulţumi cu atât. Vom face totul ca să menţinem acest iureş”*, se angajase la sfârşitul convorbirii. Vorbise la telefon şi cu redactorul şef al ziarului local, anunţându-l că pregăteşte

un nou articol despre mişcarea din uzină. Era un moment favorabil şi trebuia să folosească toate mijloacele pentru a se face remarcat... Principalul era să menţină însă tensiunea în uzină... să demonstreze că marea iniţiativă avusese loc în lipsa directorului principal şi căpătase de la început sprijinul lui total.

De aceea îi ceruse lui Bratu să organizeze, la sfârşitul schimbului, un miting scurt, pe linie sindicală, în cadrul căruia să se înmâneze drapeluri simbolice de fruntaşi şi buchete de flori celor mai buni muncitori. Se hotărâse să rostească şi el câteva cuvinte de felicitare, de îmbărbătare şi de aceea considerase că e mai bine să nu se ducă în uzină, ci să aştepte ieşirea muncitorilor cu florile în mână şi cu discursul pregătit. Îl rugase pe Bratu ca totul să se organizeze în cea mai mare taină, pentru ca surpriza să fie cât se poate de neaşteptată.

Mai era jumătate de oră până la terminarea schimbului. Bratu telefonase că drapelele şi buchetele de flori sunt gata şi că în plus reuşise să adune o parte din fanfara fabricii. La aceasta nu se gândise. Fanfara va da un caracter şi mai sărbătoresc micii manifestaţii. Nistor se înveselise de-a binelea...

Telefonul ţârâi scurt. Nistor ridică receptorul, Poarta îl înştiinţa că sosiseră câţiva tovarăşi din Bucureşti, ziarişti de la radio, cu aparate. Îi spuse portarului să găsească pe cineva care să-i conducă imediat în biroul său

Iulieş Livede îl găsi frecându-şi mâinile de bucurie.

Nistor păru surprins nu atât de apariţia lui Iulieş, cât de figura oarecum nemulţumită a acestuia. Bănuia că se petrecuse ceva neplăcut în uzină şi era ultimul lucru pe care l-ar fi dorit. Iulieş se aşează obosit pe un scaun şi-i repetă discuţia pe care o avusese cu Pârvan. Îi aminti şi de vorbele lui Alexandru Severin.

Nistor pricepu că Iulieş avea încă îndoieli. Nu vorbise cu tonul pe care-l folosea atunci când era sigur de ceva. Trebuia deci să profite de aceste îndoieli. Deoarece ştia că atunci când Iulieş va ajunge la o concluzie stabilită, nu

va mai putea trece peste el. Şi îşi făcu un plan ingenios. Nu trebuia să intre în miezul problemei, ci să-l impresioneze pe Iulieş cu pregătirile făcute, cu ecourile stârnite în întreaga ţară, cu interesul pe care-l manifesta regiunea de partid. Şi ca şi cum n-ar fi auzit cuvintele pe care i le spusese iulieş, începu să-i vorbească despre toate acestea.

Iulieş rămase uimit de entuziasmul cu care-i vorbea Nistor.

— Nu-i vorba de noi – îi spuse Nistor – dar toată ţara se uită aici. Ca la război, când o victorie poate să dea îndemn ostaşilor de pe tot frontul... Uite, au venit de la radio, vor să înregistreze pe bandă de magnetofon ce se petrece în uzină. Deseară se va afla în toată ţara... Începe să răsune, tovarăşe Iulieş, pasul cadenţat al batalioanelor de fier ale proletariatului... Mai bine să-i chemăm pe tovarăşii de la radio înăuntru.

Şi fără să aştepte răspunsul lui Iulieş, sună secretara şi-i ceru să-i introducă înăuntru pe musafirii de la radio...

Pârvan ieşi din birou ca de obicei cu câteva secunde înainte de a se auzi sunetul sirenei. Făcu automat ocolul secţiei. Muncitorii opriseră maşinile. Se duceau în grupuri spre vestiar. Inginerul era nervos. Schimbă câteva cuvinte cu Răduca, apoi îl căută pe Iulieş, dar nu-l găsi nici în hală, nici în biroul comitetului. Se îndreptă spre ieşire, dar acolo se afla Bratu, care-l rugă să mai aştepte câteva minute până vor veni şi ceilalţi muncitori. Pârvan voi să se înapoieze în birou. Auzind însă scandal la vestiar, se îndreptă într-acolo. Apariţia sa neobişnuită domoli gălăgia. Un muncitor veni însă către el:

— Mi s-a furat un cleşte şi cheia universală, tovarăşe inginer! i se plânse acesta.

— Şi mie, cu câteva zile în urmă! adăugă un altul.

Se alăturară şi alţi muncitori celor doi reclamanţi.

— E cineva care fură aici!

— Şi mie mi s-a furat! ţipă Silviu Căciulă. Eu, dacă pun

mâna pe hoţ, îi sparg capul!

— Să facem percheziţie! Să descuie toată lumea dulapurile!

— Să chemăm miliţia!

Tocmai în clipa aceea pătrunse Bratu în vestiar. Vestea furtului îl descumpăni. Căută să-i liniştească pe muncitori, asigurându-i că se vor face cercetări şi că hoţul va fi prins.

— Dar cine-mi plăteşte sculele? ţipă din nou Căciulă.

— Cine ni le plăteşte? Să vină aici directorul, să ia cunoştinţă!

— Noi muncim din răsputeri, şi alţii ne jefuiesc! La ocnă cu ei!

— Imediat percheziţie!

Silviu Căciulă se furişă printre muncitori şi ajunse la dulapul lui Severin. Era deschis. Muncitorii erau în jurul lui Bratu. Nimeni nu se uita la el. Scoase din pantaloni o cheie şi un cleşte şi le strecură în dulapul lui Severin. Se alătură apoi grupului şi începu să ţipe mai tare decât toţi:

— Să se facă percheziţie! Imediat! îi sparg capul hoţului!

Bratu făcea eforturi să potolească furia generală:

— Potoliţi-vă, oameni buni! Vom lua toate măsurile. Dar înţelegeţi şi voi...

— Măi tovarăşi! răcni Răduca. E vorba de obrazul nostru. Pe hoţ îl prindem până la urmă... Dar tocmai acum să ne facem de râs? Venim mâine, cu jumătate de ceas înainte, o să vină şi tovarăşul Bratu, să-l chemăm şi pe director, şi pe tovarăşul inginer, şi o să discutăm situaţia şi cu tovarăşul Iulieş.

— Are dreptate Răduca!

— Tu ce spui, Costinaş?

— Să-l ascultăm pe Răduca ’

— Mergem?

— Mergem! Mergem!

Îşi încuiară la repezeală dulapurile şi porniră grupuri-grupuri spre ieşire. Erau îngânduraţi, nervoşi, neliniştiţi.

Şuşoteau între ei despre ruşinea din secţie şi proferau ameninţări crâncene la adresa hoţului.

Primirea neaşteptată, cu fanfară, mulţime şi flori, îi buimăci. Se uitau unii la alţii şi nu ştiau ce să creadă. Muncitorii din alte secţii şi funcţionarii le aruncau flori, muzicanţii suflau în instrumente de li se făceau ochii cât cepele, se învârteau printre ei oameni străini. Unul cu o cutie în spate şi cu un microfon în mână căuta să-i tragă de limbă., Bratu scotea ca un scamator drapele mici din haină, iar Nistor era ascuns după nişte buchete de flori.

Îşi amintiră că în ziua aceea făptuiseră nişte isprăvi mari, dar încă nu le venea să creadă că din cauza aceasta li se face o asemenea primire. Unul scrisese cu cretă colorată pe o bucată de carton: „Trăiască cei mai buni muncitori din uzina noastră!” Va să zică tot despre isprava lor era vorba!

Nistor îşi scoase capul printre buchetele de flori şi anunţă rezultatele. Mai adăugă câteva cuvinte de felicitare şi termină solemn cu fraza care încheia articolul său. Înmână apoi buchete de flori lui Costinaş, lui Valer, lui Zbârcea, lui Tonciu, lui Răduca şi Domnicăi Doroftei. Bratu scotea steaguri şi uitându-se pe listă le împărţea.

Se pomeni şi Alexandru Severin cu un steag. Era mic, roşu şi scria pe el: „Fruntaş în întrecere”. Se uită în jur şi cu un gest discret strecură steagul în buzunar. Văzând un muncitor lângă el, privindu-l parcă cu jind, îi spuse cu glas încet:

— Lasă, Barbule... Fiecare pui învaţă până la urmă să zboare... dacă-şi înzdrăveneşte aripile.

Alexandru Severin nu mai citea demult. Încremenise la masă. Sosise momentul hotărâtor. Va veni Iulieş şi va trebui să-i spună totul. Ar fi vrut totuşi să mai întârzie destăinuirea... Se uită la Simina. Stătea pe pat şi împletea fără încetare. Simţind privirea lui Alexandru, Simina întoarse capul spre el. El se mulţumi numai s-o privească, fără să-i spună nimic. Îşi reluă poziţia dinainte, îşi reluă şi

ea lucrul.

— Măi Simina – zise într-un târziu Severin – de ce spun oamenii vorbe despre tine?

Simina se înroşi. Continuă să împletească:

— Dă-i încolo de oameni, Alexandre. Tu ştii mai bine decât toţi.

— Ştiu eu. Dar de ce-s răi? Ce-or fi vrând? Numai vulpea când vrea să scoată bursucul din vizuină se murdăreşte înăuntru, şi bursucul, săracul, nu mai poate răbda putoarea şi fuge.

— De, Alexandre! Or fi vrând să ne strice casa. Poate ai şi tu dreptate... De...

Severin o întâlnise pe Simina întâmplător. Apoi îi încrucişase drumul de câteva ori. Îi plăcea. Era înaltă, voinică. Şi nici nu mai era o fetişcană. Era femeia pe care o căutase. De Eleonora nu-l lega nimic. Nici măcar copilul. Lucian era prea mult al lui. Eleonora îşi petrecea jumătate din lunile anului la ţară, între ai ei. Nu venea acasă decât să ia bani. Dar în timpul cât era acasă, vorbele ei de fiecare zi erau aceleaşi: *„Luna asta poate câştigi mai mult. Dac-ai şti cât mă zbat”* Era şi rea. Când îl vedea că citeşte sau că-şi face planurile sale, îl zgândărea fără încetare şi ţipa ca o smintită: *„Ce-ţi mai trebuie să citeşti la vârsta ta! Boii tot la jug rămân! Nu spui tu asta?”* Severin hotărâse să se despartă de Eleonora de mulţi ani. De când era Lucian mic. Îl durea însă gândul că ea ar putea să sufere. Renunţă s-o facă. Dar când ea începu să-şi petreacă cea mai mare parte din vreme la ţară, îi renăscu gândul vechi. Lucian crescuse, era mare, ar fi putut înţelege... Întâmplarea făcu s-o întâlnească pe Simina. Era tocmai femeia pe care şi-o închipuise în tinereţea lui ca nevastă... Într-o seară o opri pe stradă şi-i spuse, fără măcar să-i dea „bună seara”: „Tu să nu te uiţi la alt bărbat! Auzi?” Simina îl ascultase înmărmurită.

Nu mai avusese vreme să-i răspundă. Severin o părăsise la fel de brusc cum o oprise. Şi de-atunci nu-i mai încrucişă calea. De-abia târziu, peste o lună de zile, îi

spuse Eleonorei că vrea să se despartă. Femeia începu să urle şi să-şi smulgă părul din cap. „*Degeaba ţipi* – adăugă el cât se poate de liniştit – *ştii că eu nu-mi schimb hotărârea de la o zi la alta”.* Eleonora ştia. Severin îi spuse că-i va da o parte din ce câştigă. Îi va lăsa casa şi tot ce a cumpărat ea cu banii lui. „*Mă laşi pe drumuri!”* ţipă Eleonora. Îi răspunse că-i dă a treia parte din ce câştigă. Ea îi socoti o sumă fixă. Severin acceptă. Eleonora ceru ca Lucian să rămână cu ea. Să nu i-l ia, că se omoară. Să locuiască la ea, să ştie că-i copilul ei, că dacă se duce la dânsul nu-l mai vede niciodată. *„Să stea cu mine, să ştiu că-i copilul meu!”* se ruga Eleonora. Îi răspunse că în această privinţă va hotărî Lucian. *„Nu, nu!* ţipa ea. *Tu să nu te amesteci. Să-mi laşi copilul! Să ştiu că stă aici! Poate să se-ntâlnească toată ziua cu tine... dar măcar să ştiu că-l văd şi eu. Altfel mă omor”.* Severin se înduioşă. Ştia că Lucian este numai al lui, că oriunde va sta, tot al lui rămâne... A doua zi după ce divorţă, se duse la Simina. Era manichiuristă la o frizerie în centrul oraşului. Îi spuse să se îmbrace şi să vină cu el. Simina îl ascultă. O întrebă dacă vrea să se mărite cu el. Ea încuviinţase. După patru săptămâni, se cununaseră. Simina era fată.

— De ce vorbesc oamenii pe socoteala ta, Simino? repetă Alexandru Severin.

— Ştiu eu, Alexandre... Poate că cei care mi-au aţinut calea... Odată, patronul s-a repezit la mine în local. Plecase toată lumea. I-am tras una peste ceafă, de-a căzut jos ca un cearşaf... Au mai încercat şi alţii... Dar eu te-am aşteptat pe tine...

— Eu am aşteptat mai mult, Simina!...

— O femeie aşteapjă mai greu, Alexandre.

Alexandru Severin îşi pironise ochii în podea. Simina împletea fără să se oprească.

— Eşti o făptură tare bună, Simina!

— Şi tu, Alexandre...

Nu se uitară unul la altul.

Simina lăsă dintr-o dată lucrul din mână:

— Mi se pare c-a venit Iulieş. Am auzit poarta!

Severin nu se mişcă de la locul lui. Îl aştepta o încercare grea.

Simina îi deschise uşa lui Iulieş:

— Bine-ai venit!

— Prea bine n-am venit eu. Noroc, Alexandre! Bre, da' linişte-i la tine... Nu zic, şi la mine-i linişte. Da-i şi singurătate... De, omul în viaţă trece prin toate...

— Stai jos, Iulieş! Că timp, slavă domnului, avem... cât nu ne trebuie. Asta-i!

— Stau ca să mă dezmeticesc... E mare furie împotriva lui Pârvan. Nu ştiu cine o fi stârnit-o. Dar am avut mult de furcă la regiune... Un tinerel s-a răţoit la mine că-i ţin partea. Ba a mai scăpat şi câteva cuvinte că vreau să slăbesc întrecerea sau cam aşa ceva... M-a prins mânia, Alexandre... „Mă, brebenelule – i-am spus – tu să mai dai cu nasul pe la uger şi pe urmă să ridici glasul. Crezi că dac-ai fost o dată, de două ori în uzină, şi-atunci ca inspector, gata, le ştii pe toate? Ai trecut prea repede de la lapte la ţuică..."

— Fiindcă veni vorba de ţuică... Simino! Ia cinsteşte-ne tu!

— Da... Tovarăşul Pascu râdea pe sub mustăţi şi nu-şi găsea batista ca să-şi sufle nasul... Tu ce crezi, Alexandre, nu cumva ni-i teamă nouă cu întrecerea asta? Mă, prea s-au avântat oamenii...

— Nu-i bine, Iulieş... Să-ţi spun ţie ceva... Când eram copilandru, ne luam la întrecere la fugă. Ziceam: „Cine-i mai repede la copacul acela?" Copacul era la doi kilometri. Şi fugeam. Unii ţâşneau ca din praştie. Ăia nu mai ajungeau la copac...

— Acelaşi lucru mi l-a spus şi Pârvan. Numai că el a făcut o teorie întreagă... Dar ia gândeşte-te, Alexandre, maşinile nu-s oameni...

— Sunt şi nu-s... Vezi tu... Eu când îmi închipui o maşină, mă gândesc la om, la... felul cum se mişcă el,

cum apucă... Dar hai să tragem o duşcă...

— Noroc!

— Noroc!

— Vezi tu, dac-aş putea să construiesc un braţ de metal... care să se mişte cum se mişcă braţul omenesc... din umăr, de la cot, de la încheietura mâinii, să se poată roti, să se mişte şi înapoi... să aibă toate mişcările degetelor... gata, maşina ar fi gata!

— Ce tot spui tu?

— Măi Iulieş! Eu o să fac o maşină... Dar una care să meargă la uzina şi eu să stau acasă... O maşină care să lucreze singură... Dacă izbutesc să-mi închipui şi braţul ăsta, gata! ca şoimul mă înalţ.

Pentru prima dată, Iulieş îl auzi pe Severin vorbind cu patimă. Şi înţelese că în faţa lui se află un om care poate de zeci de ani ascunde într-însul o mare dorinţă. Emoţia îi opri cuvintele. De-abia reuşi să îngâne:

— Alexandre...

— Da, mă Iulieş. Maşina e gata... Strungul ăla la care lucrez... îl fac de nu-l mai cunoşti. Planurile le am în cap la milimetru... Ştii tu de când construiesc?... Lucian era un copil pe-atunci... Numai braţul ăsta mă mai ţine în loc... Şi-n cărţile pe care le am nu-l găsesc...

— Şi să nu-mi spui nimic, Alexandre!... Uite, încă nu-mi vine să cred...

— Atunci de ce mă dojeneşti că nu ţi-am spus dacă nici acum nu crezi...

— Bine, mă omule, dar eu nu te cunosc pe tine? Eu nu ştiu că tu, dacă scoţi o vorbă, o fierbi douăzeci de ani în tine până s-o spui?... N-ai pahare mai mari?

— Văd că nici pe ăsta nu l-ai golit...

Iulieş dădu paharul de ţuică pe gât. Severin ăsta, pe care oricine, văzându-l, l-ar fi putut lua drept orice, numai inventator nu, născocea cu capul său nişte planuri care-l uluiau. Nu s-ar fi gândit niciodată că uriaşul va merge până la a construi o maşină automată. Despre asemenea maşini, e drept, se vorbea foarte mult în cărţi şi reviste,

dar Severin se pare că o gândise înainte de a fi citit despre ea.

— Să nu te sperii, Iulieş. Eu, mă... un strung de-al nostru sau freza ta, dacă vrei, uite, acum ţi-o fac pe hârtie în toate piesele, la miimi de milimetru, în cât timp vrei tu. Să nu crezi că-s... ştiu şi eu... o coţofană care vrea să cânte mai bine ca mierloiul...

— Ştii de ce-aş fi în stare acum, Alexandre? Mă, aş fi în stare să beau până să cad jos. De bucurie. Dar, vezi... mâine trebuie să fiu cu capul limpede... să mă mai sfătuiesc cu Pârvan, să văd ce are de gând Nistor, să vedem ce-i cu furturile. Şi pe lângă toate astea, mă mai apucă uneori şi dorul de freză... Poate că tu, când mă vezi cum trec grăbit, printre maşini...

— Nu, Iulieş. Mie mi se pare că chiar dacă nu lucrezi la maşină, tu tot lucrezi în producţie. Parcă te simt pe la toate maşinile... Şi ca să-ţi spun drept eu ştiu că tu ai putea să stai numai un ceas în fabrică, dac-ai voi... Din pricina asta am simţit nevoia, atunci, să-ţi strâng mâna... Eu mă bizui foarte pe tine. De-aceea ţi-am şi spus... Dacă n-ai fi fost tu... adică dacă n-aţi fi fost voi toţi...

Iulieş îşi simţi inima bătându-i cu putere. Mâine va trebui să afle toată uzina...

— Păi de mâine...

Ghicindu-i parcă spusele, Severin îl întrerupse:

— Nu, Iulieş!... Eu ţi-am spus ţie... Eu încep s-o fac... Dar numai tu ştii... Asta-i sfânt, Iulieş... Sunt lucruri care nu se spun... Eu când am pus ochii pe Simina, n-am spus la nimeni... Alţii, de... Unii când au învăţat o literă... urlă că ştiu tot alfabetul... Eu nu-s din aceia... Poate mai ţine luni pân-o fac. Şi dacă n-o reuşesc?... Şi toată lumea să se uite la mine!... Păi mai ies eu vreodată în lume?... E sfânt, Iulieş...

— E sfânt, Alexandre... În privinţa asta ne-am înţeles... Dar pun şi eu o condiţie, una singură: când maşina o să fie gata, întâi ne uităm noi doi, într-o noapte, cum lucrează şi de-abia pe urmă o arătăm celorlalţi.

Îşi dădură mâinile.

Simina le pregătise masa în odaia de alături. Trecură amândoi acolo şi Iulieş nu mai conteni cu laudele la adresa gospodinei.

— Ehei, mă Iulieş, eu când am văzut-o prima dată...

Iulieş oftă... Îl duceau şi pe el gândurile în trecut. Dar orice femeie pe care-o vedea nu rezista imaginei Margaretei, aşa cum o întâlnise ultima dată...

— Am îmbătrânit, Alexandre... Şi sunt singur, măi... Sunt singur cuc... Dacă nu m-aş gândi la voi ăştia din jurul meu, nu ştiu ce-aş face... Asta-i! Vorba ta...

Înainte de a se despărţi, Severin îi spuse lui Iulieş să împrumute de la Pârvan vreo carte despre maşini automate.

— Pârvan are, de bună seamă. Am aflat din nişte cărţi sovietice că undeva se găseşte şi braţul ăsta care nu-mi dă pace.

— Chiar mâine o să-i cer. Noapte bună, Simino! Noroc, mă Alexandre!

Iulieş porni spre casă, cu mâinile în buzunare, fluierând, şi cu ochii aţintiţi spre cer. Parcă se molipsise de la Severin. „Cine-l vede pe stradă, crede că visează, râse Iulieş. Şi el, auzi! Construieşte maşini! Maşini automate!... La urma urmei nu-nseamnă că tot visează?...”

Era o noapte cu stele multe. Era târziu şi pe străzi nu se mai rătăcise nimeni. Iulieş ajunse acasă, dar nu intră înăuntru. Se plimbă încă mult timp pe străzi, ca un tânăr care-şi întâlneşte visurile... Dar când intră în casă, iar puse stăpânire pe el tristeţea singurătăţii...

CAPITOLUL 10

CORNELIA SOSISE CHIAR ÎN ziua înmormântării. Aşa cum presimţise, nu-şi mai văzuse mama. Tot timpul călătoriei cu trenul nu putuse scăpa de gândul că mama ei nu mai trăieşte. Încăperea în care se afla coşciugul era plină de oameni. Cornelia se simţea stingheră. Cei mai muilţi erau oameni necunoscuţi sau oameni pe care nu-i văzuse decât întâmplător. Muzicieni din capitală sau din alte oraşe. Rudele Cristinei păreau atât de afectate, încât uitaseră s-o ia în seamă. Câţiva vecini se strânseră în jurul ei, încercând s-o consoleze. Ei ştiau ce însemnase Cristina pentru Cornelia. Rudele uitaseră până s-o şi cheme la înmormântare. Unul din vecini expediase telegrama, când aflase că nimeni nu se gândise la dânsa.

Ziua era tristă. Cortegiul trecu pe strada principală spre cimitir. Cornelia se ascunsese în mulţimea anonimă, alături de o bătrână profesoară de conservator, prietenă din cele mai bune ale pianistei. Ultima dată, Cornelia o ascultase pe Cristina Poiană interpretând al patrulea concert de pian al lui Beethoven. Fusese un succes uriaş... După terminarea concertului, Cristina o îmbrăţişase pe Cornelia şi-i spusese plângând: „E ultimul meu concert, Cornelia mea. L-am cântat numai pentru tine şi dacă l-aş fi compus eu, pentru tine l-aş fi compus...”

Melodiile îi sunau în urechi. Nu auzea nimic altceva decât concertul, aşa cum îl cântase în seara aceea, pentru ea, Cristina Poiană... Chipul mamei sale era blând

şi trist, privirile sale erau întotdeauna îndepărtate şi pline de amintiri... O regăsea în motivele concertului, o compunea din sunetele lirice, suave... Cornelia nu-şi lăsă mama în groapă. O aduse cu ea acasă, o mângâie în toate amintirile ei... Rămase singură în camera ei. Se ghemuise într-un fotoliu şi-şi amintea, cu ochii închişi. Era linişte... Din când în când răsunau acorduri din concertul lui Beethoven.

Târziu, târziu, deschise ochii. Era întuneric în cameră. Cineva bătea la uşă. Aprinse lumina şi deschise uşa. Era vărul pianistei...

Cornelia nu-l mai recunoştea. În toate întâlnirile lor, bătrânul era vesel şi exuberant, curtenitor şi atent. În faţa ei se afla de astă dată un bătrân uscăţiv, încruntat, iscoditor şi nervos. O invită pe Cornelia în apartamentul Cristinei. Nici nu se scuză pentru faptul că nu-i telegrafiase. Nu-i spuse decât să vină jos. Apoi se întoarse şi coborî scările, cu mişcări caraghioase de clovn.

Camera Corneliei era izolată de restul apartamentului. Fusese dorinţa Cristinei Poiană. Voia ca fiica ei să nu simtă nicio clipă senzaţia dependenţei. Îi făcuse cadou camera când împlinise treisprezece ani. Şi rămăsese ca atunci, cu aceeaşi mobilă, cu aceleaşi amintiri, cu aceeaşi atmosferă tinerească. Cornelia se pieptănă în faţa oglinzii care-o privise ani de-a rândul, îşi legă părul cu o fundă neagră şi părăsi camera cu paşi înceţi.

Sună la uşa apartamentului mamei sale, de trei ori, aşa cum făcea întotdeauna când uita cheia. Îi deschise tot vărul Cristinei, avocatul Prisăcaru, care o conduse pe Cornelia în bibliotecă. Înainte de a intra, Cornelia îşi reţinu un tremur. În încăperea aceea nu avea voie să intre decât ea şi mama ei. Cristina Poiană o păstra ca pe un templu. Acolo nu se discuta decât în şoaptă, fără ca nimeni să fi impus acest obicei. Acolo fiecare carte îşi avea locul ei de zeci de ani, fiecare obiect încremenise parcă de veacuri. Acolo, într-un dulap negru, în spatele unei uşi de cristal, se aflau comorile pianistei, manuscrise vechi muzicale,

colecţionate în timpul concertelor ei în străinătate, de o valoare nepreţuită, şi o sonată pentru pian a unui compozitor cu renume, scrisă anume pentru Cristina, care nu fusese cântată în nicio sală de concert. Acolo se afla pianul ei Pleyel, la care se străduise zadarnic ani de zile să înveţe să cânte şi pe care mama ei îl izolase în lumea lucrurilor mute. Acolo se aflau toate fotografiile şi amintirile Cristinei şi într-un sertar scrisorile pe care le trimisese mamei sale...

— Intră, domnişoară Cernat, intră te rog! Eşti ca o rudă a noastră...

Cuvintele îi sunau străine. Cineva o ruga să intre în locuinţa ei... în camera în care nimeni în afară de ea n-ar mai fi avut dreptul să intre. Pătrunse în încăpere în vârful picioarelor. La masa din mijlocul bibliotecii se aflau câteva persoane. Avocatul Prisăcaru îşi luă locul în capul mesei şi o invită, cu un gest, pe Cornelia, arătându-i un scaun la capătul celălalt al mesei.

În dreapta şi în stânga lui Prisăcaru se aflau cele două fiice ale lui, Adelaida şi Rosemary, apoi o verişoară a Cristinei, profesoara Salcu şi în faţa ei un bărbat în vârstă, necunoscut, îmbrăcat tot în haine negre.

Prisăcaru începu să vorbească:

— Deşi a trecut puţin timp de la... înhumare... formalităţile ne obligă... ne obligă să luăm cunoştinţă de ultima voinţă a defunctei... Vă rugăm, domnule notar...

Notarul tuşi convenţional şi scoase dintr-o servietă un plic:

— Îmi permiteţi să citesc testamentul Cristinei Poiană, ilustra noastră...

Cornelia nu auzi mai departe... Zărise pe o etajeră, rezemată de un vas, o fotografie mare. Era o fotografie de la sanatoriul în care stătuse doi ani lângă mama ei. O tânără, în genunchi, scria ceva pe un bloc mare. Pe un scaun de paie, alături, mama ei, cu privirile pierdute în zare. Mâna mamei se odihnea pe capul tinerei care scria... Îşi amintea ce scrisese atunci... O scrisoare către

un mare compozitor... o scrisoare tristă... aşa cum era sonata pe care Cristina i-o cântase o singură dată, numai ei, într-o zi de toamnă spre asfinţitul soarelui.

Auzi ţipete stridente în jur:

— Numai ei?! Totul? Imposibil! striga Prisăcaru, bătând cu pumnul în masă.

Cornelia nu înţelegea ce se petrece. Notarul repetă testamentul într-o singură frază:

— Toată averea mobilă şi imobilă a defunctei aparţine domnişoarei Cernat. Sunteţi musafirii domnişoarei Cornelia.

Prisăcaru se sculă şi veni spre notar:

— Imposibil! De necrezut...

— Domnule senator, actul e act...

— Nu era în toate minţile! se opuse Prisăcaru. Facem contestaţie... Era nebună.

Notarul tuşi de câteva ori, apoi rosti cu voce fermă:

— Va fi inutil, domnule senator. Inutil. Martorii care semnează, nu ştiu dacă aţi remarcat, sunt profesorii neurologi Dinu şi Zâmbreşteanu... Cred că înţelegeţi...

Cornelia pricepu dintr-o dată ce se întâmplă. Se uită din nou la cei de la masă.

— Domnule notar, vă rog să mă înţelegeţi, nu pot suporta să se vorbească astfel despre... mama mea... Poate că există o posibilitate... Pot să renunţ: în favoarea rudelor? Nu am nevoie de nimic.

În încăpere se lăsă o tăcere mormântală. Rudelor li se părea că asistă la o scenă de teatru...

— Vă rog, domnule notar. Nu vreau să vorbească nimeni urât despre ea... Daţi-mi, vă rog, să semnez, acum, imediat...

— Domnişoară Cernat, e de datoria mea să adaug că testamentul este inatacabil. *Inatacabil*

— Iertaţi-mă. Prefer să fie inatacabilă memoria mamei... Vreau acum, imediat, să renunţ în favoarea rudelor...

Cornelia se sculă de la masă şi se aşeză pe un scaun, în

colţul încăperii... Ea îl avea pe Lucian... avea totul... Fiinţele acelea de la masă erau atât de sărace!... O va păstra pe mama ei blândă şi pură... Va fi ca o coloană albă, imaculată, de marmură, cum fusese mama ei adevărată... Ea îl avea pe Lucian, avea atâtea amintiri...

Notarul se ridicase în picioare. Cornelia reveni la masă...

— Domnişoară Cernat, e de datoria mea să vă atrag pentru ultima oară atenţia...

— Unde trebuie să semnez? îl întrerupse Cornelia.

Semnă sub o îngrămădire de rânduri scrise mărunt şi se pregăti să plece. Prisăcaru îi ieşi înainte...

— Dragă Cornelia, te rog să mă ierţi... te rugăm să ne ierţi... eşti...

— Nu! Nu-i nevoie... Vă doresc zile frumoase... Camera mea cred că rămâne a mea...

Fără să aştepte vreun răspuns, Cornelia părăsi încăperea.

Cornelia evită să se gândească la cele ce se petrecuseră în bibliotecă. Făcu sforţări să adoarmă, să se scufunde într-o linişte profundă, care n-avea nevoie de gândurile ei. Se simţea obosită. I se părea că e foarte mult de când nu mai dormise... O noapte, două nopţi... cu atâtea ore, cu atâtea minute, cu atâtea secunde... Mama ei nu mai era... Nu mai era nimeni lângă ea... Lucian era departe, dar era al ei... Adormea... Ar fi vrut să-l aibă lângă ea pe Lucian, să-l mângâie.

Se trezi târziu, dimineaţa. Somnul o cuprinsese, ca o moarte. Nu-şi amintea niciun vis. Fuseseră multe, dar nu putea să reconstituie niciunul. Ba da. Îşi amintea un vis, un vis groaznic, dar acela era mai îndepărtat. Înainte de a se culca, în bibliotecă... Amintirea aceea dureroasă o trezi ca un duş rece. Se gândea la oamenii aceia şi îi era teamă să nu considere gestul ei ca un gest de melodramă. Când le văzuse privirile, înţelese că nu va mai putea rămâne în casa aceea. N-aveau nimic comun

cu fiinţa pe care o conduseseră la groapă. Îi voiau averea. Atât. Mama ei va dormi liniştită...

Când se întoarse de la duş, se îmbrăcă repede, ocolind oglinda. Apa rece o împrospătase, îşi simţea trupul tânăr, mintea limpede. Îmbrăcă un taior gri-închis. Cristina o rugase să nu poarte doliu la moartea ei. Îşi amintea: „Să nu fii tristă, Cornelia. M-am împăcat de mult cu gândul morţii...” Să nu fii tristă! Dar era atât de greu...

Ieşi în stradă. Era soare, lumină puternică, era o vreme călduţă, de toamnă. Oraşul în care-şi petrecuse atâţia ani! Case vechi şi străzi strâmte, biserici multe, oameni mereu preocupaţi, magazine cu vitrine lucitoare. În oraşul acesta comun îşi petrecuse oare atâţia ani? Dar unde era tinereţea lui, unde erau zgomotele sale?... Cât de străin ţi se pare oraşul tău când îl străbaţi singură, la ore neobişnuite! Tinereţea oraşului era în şcoli şi în sălile de cursuri, zgomotele sale erau amânate pentru după-amiezile şi serile care nu se schimbaseră cu nimic. Dar ea era străină în oraş, sau poate tristeţea o făcea străină, sau poate în alt oraş nu era singură...

Paşii o purtau pe o stradă strâmtă, spre o casă veche ca o cetate, căreia nicio firmă nu-i striga importanţa. Intră în curte cu siguranţa omului care fusese de multe ori acolo şi se opri în faţa unei uşi mari, pe care scria: „Director”. Bătu la uşă şi intră fără să aştepte răspunsul. La un birou acoperit cu vrafuri de cărţi lucra un bătrân. Nu dădu nicio atenţie persoanei care intrase.

— Tovarăşe profesor! şopti Cornelia. *Vulnerant omnes, ultima necat*[23]*!*

Bătrânul tresări. Scoase capul printre cărţi şi privi în faţa sa:

— Cornelia!... În ce hal mă găseşti! Să nu-mi dai de veste...

Părăsise biroul şi se oprise în faţa Corneliei. O îmbrăţişă ca pe un copil:

— Ştiu, draga mea. Sărmana Cristina! A suferit foarte

[23] Toate rănesc, ultima omoară.

mult!... Stai, Cornelia. Spune-mi totul! Eu pot să-ţi spun foarte pe scurt: Congrese, conferinţe şi şedinţe la academie. N-am când să-mi termin lucrarea... Ai şi tu o vină în asta. Te-aş fi scutit de prezenţă, aş fi acceptat să dai doi ani într-unul. Azi erai sigur lector... N-am asistenţi care să-mi răspundă cum mi-ai răspuns tu la bacalaureat... Acum spune-mi tu totul!

Cornelia se înroşise. Îi spunea lucruri comune, banale, fără interes. Îşi plecase ochii în jos şi vorbea ca un automat.

— Înţeleg, Cornelia – o opri profesorul Florian. Înţeleg... Numai să te merite, copila mea. Uită-te în ochii mei! Aşa! Şi acum spune-mi ce vrei despre el.

— Eu... nu cred că-l merit...

— Ei, iar începi! Ştii ceva, Cornelia? Hai să ne plimbăm puţin! N-am mai fost de luni de zile prin grădină. Mi se pare că vremea-i bună şi trebuie să profit şi de prezenţa ta, şi de faptul că n-a sunat până acum telefonul. Mergem?

În loc de orice răspuns, Cornelia îi luă braţul. Când ajunseră la uşă, telefonul zbârnâi strident, dar bătrânul profesor se mulţumi doar să spună:

— Întotdeauna am impresia că sună numai când sunt eu aici. Acum sunt sigur că sună şi în lipsa mea... Am descoperit un document epigrafic de primă importanţă. Trebuie să-ţi spun totul, ca să scapi de tristeţe, măcar cât timp eşti cu mine.

Oraşul era ca întotdeauna. Tinereţea i se revărsase pe străzi, zgomotele îl umpleau de la un capăt la altul, luminile se aprindeau în buchete mari. Spre centru era vesel, prea vesel pentru Cornelia.

Se retrăsese în camera ei, se aşezase la biroul ei şi începuse să scrie. Îi scria lui Lucian. Rândurile se aşterneau mărunte şi drepte pe hârtia albă...

„Dragul meu,

Sunt singură şi aş vrea să fii aici, să dormim împreună, să dorm cu tine în braţe, cum doarme un copil cu jucăriile lui. Am văzut copii dormind cu jucăriile în braţe, senin şi profund. Şi dacă încerci să le iei jucăriile, le apără şi le strâng cu mâinile, fără să se trezească... Dorm profund, *cu conştiinţa permanentă a cuceririi şi posesiunii lor... Mi se pare sublim, Lucian...”*

Cornelia se opri din scris. Bătea cineva în uşă. Închise caietul. Păşi încet. Puse mâna pe clanţă. Bătăile încetară. Când deschise uşa, îl zări pe Lucian...

Se plimbară amândoi pe străzile oraşului. Se plimbau la lumina felinarelor, fără să se ferească de nimeni. Mergeau braţ la braţ, oprindu-se din când în când şi uitându-se unul la altul. Cornelia îl simţea alături de ea. Venise să-i alunge tristeţile, să-i împartă durerea, să-i mângâie părul, să-i ţină mâinile în mâinile lui, să respire alături de ea.

Intrară într-un restaurant, ca să se poată uita mai bine unul la altul. Dar de-abia se aşezară într-un colţ retras şi la masa Corneliei apăru profesorul Florian. Lucian îl recunoscu. Predase câteva cursuri în Capitală şi-l audiase de câteva ori la şedinţele Academiei.

— Dumnealui e marele cuceritor?

Cornelia plecă ochii în jos.

— Îmi dai voie, tinere, profesorul Florian. Şi întrucât nu e politicos să-ţi laşi nevasta singură, vă invit la masa noastră.

Nevasta profesorului Florian părea o femeie comună şi trecută. O primi pe Cornelia ca o mamă:

— Vino aici, lângă mine, copila mea! Sărmana Cristina! Să nu plângi, Cornelia. Cristinei nu-i plăcea...

Cornelia se aşează lângă ea, iar Lucian lângă profesorul Florian.

— Spune-mi totul! Imediat şi pe scurt!

Lucian se împurpură şi-şi feri privirile. Căută să-şi ascundă tremurul mâinilor.

— Aha! încuviinţă profesorul. Sub raport psihologic e

perfect... Aş propune să ciocnim un pahar de vin... Dacilor le plăcea vinul, romanilor usturoiul... Nu eşti de acord?

Lucian se codea:

— Da... dar Horaţiu...

— Horaţiu, mereu Horaţiu! Ia să-l mai lăsăm în pace. A fost un beţiv şi un desfrânat. Dar să lăsăm acum preocupările acestea... În sănătatea tinerilor, dacă-mi dă voie nevasta... Domnule Lucian... dumneata... în sfârşit... tot nu ne aud femeile... Eu când mă plimb cu fata asta pe stradă, şi azi am furat-o câteva ceasuri, îmi creşte inima ca unui puşti. Cum simt prichindeii aceia când se plimbă pe stradă cu o mare vedetă sportivă... Ştii dumneata...?

Văzându-l din nou îmbujorat pe Lucian, profesorul schimbă subiectul discuţiei:

— Cornelia! Ce notă mi-ai da la psihologie dacă mi-ai fi profesoară?

— Zece!

— Cel puţin... Eu ţi-aş fi dat mai mult.

Erau amândoi în camera Corneliei.

— Când mă privesc în oglindă, Lucian, parcă revăd toate chipurile pe care mi le-a ascuns oglinda de câte ori m-am uitat în ea. Ştii ce ciudat e?... Uită-te şi tu! Dar nu aşa. Întâi închide ochii. Lasă că ţi-i acopăr eu... Uită-te acum! Vezi?!

— Te văd pe tine, Cornelia, lângă mine.

— Eu mă văd acum... cum de nu vezi şi tu?... parcă la cincisprezece ani... Uite, am o căciuliţă albă pe cap, sunt roşie... m-am bătut cu zăpadă... şi mâinile-mi sunt îngheţate... Sunt bosumflată... Suflu în mâini... Gata!... Ce copii suntem, Lucian! Cât aş vrea să mergem pe stradă, să ne batem cu zăpadă!

Lucian îşi aminti de serile primelor zăpezi... În fiecare an se bătea cu tatăl său...

— Cred că cel mai greu lucru din viaţă e să renunţi la copilărie, Cornelia... Eu cunosc oameni în vârstă care se bat... care se băteau... cu zăpadă cu copiii lor...

— Şi acum nu se mai bate?... De ce te-ai întristat, Lucian?... Noi ne vom bate în fiecare iarnă...

Lucian îi apucă mâna:

— Uită-te în oglindă, Cornelia! Ce mai vezi?

— Stai să închid ochii!... E trist, Lucian... Stau în pat... Nu, nu vreau să-ţi spun. M-am întristat... Acum trebuie să mă mângâi.

Cornelia închise ochii şi Lucian o mângâie lin pe păr.

Era târziu.

— Lucian, dormi la mine... cu mine... Ţi-am scris o scrisoare... Nu ţi-aş fi dat-o. Dar dac-ai venit la mine... Citeşte-o, Lucian...

Lucian luă scrisoarea şi începu s-o citească.

Cornelia făcu patul cu gestul unui copil care pregăteşte culcuşul unei păpuşi. Se uită apoi la Lucian. Terminase de citit scrisoarea.

— Tu, draga mea...

— Acum sting lumina, Lucian... Dar să închizi şi ochii, până-ţi spun eu să-i deschizi...

Lucian închise ochii... O auzi dezbrăcându-se şi înghesuindu-se în pat.

— Gata!

Când Lucian veni alături de ea, Cornelia se ghemui în braţele lui.

— Acum închide ochii, Lucian, şi dormi mult... *Eu* am început să visez...

CAPITOLUL 11

BIROUL LUI HURMUZAKI ERA o cameră pătrată, în care trei pereţi alcătuiau biblioteca, iar cel de al patrulea era aproape în întregime din sticlă. În încăpere se afla un birou mare, cu nenumărate sertare, un scaun, un fotoliu şi o măsuţă mică lângă fotoliu, pe care erau depozitate zeci de pachete de ţigări. Acest mobilier sărac dădea camerei un aspect de pustietate. Covorul uriaş, care acoperea în întregime parchetul, nu reuşea cu culorile sale spălăcite să înviioreze încăperea.

Hurmuzaki avea un fel foarte ciudat de a lucra. Din cele şaisprezece ore pe zi pe care şi le petrecea în birou, cea mai mare parte o constituiau plimbările circulare în jurul biroului şi drumurile de la birou la geam, de la geam la fotoliu şi de la fotoliu la birou. Înconjura biroul cu paşi mici, iuţi şi săltăreţi. După un sfert, sau jumătate de oră de rotaţii, alerga la geam şi începea să deseneze pe sticlă hexagoane benzenice, pe care le înlănţuia între ele şi le înconjura pe grupe în cercuri. Apoi se trântea pe fotoliu, fuma o ţigară sau două, sau trei, până ce sărea în sus ca un popândău şi alerga la birou. Şi înşiruia vreme de aproape jumătate de oră formule şi cicluri şi mai ales acel hexagon benzenic căruia nu-i mai adăuga cifre în interior. După ce umplea câteva pagini, se oprea din scris, reluându-şi dansul circular, drumurile la geam şi fumatul în fotoliu.

Nimeni nu putea să spună dacă omuleţul acesta fusese vreodată calm în viaţa lui. Întotdeauna făcea mişcări inutile, îşi scutura capul, îşi legăna trunchiul, bătea cu

amândoi pumnii în masă, sau când era în societate îşi bâţâia picioarele sub masă, de parcă jumătatea inferioară a corpului îi era în permanenţă cuprinsă de friguri. Uneori, însă, nervozitatea lui era şi mai accentuată. Atunci fuma ţigară după ţigară, fiecare numai până la jumătate, se congestiona şi începea să vorbească de unul sigur, în fraze întrerupte, niciuna dusă până la capăt, lovea cu piciorul în parchet şi-şi încorda pumnul stâng la intervale regulate, de parcă îşi încerca forţa cu un dinamometru. După o asemenea perioadă de nervozitate, se aşeza la birou pentru multe ore, fără să fumeze, fără să-şi mai bâţâie picioarele, rostind doar din când în când începuturi de fraze.

Hurmuzaki se afla la birou după o astfel de perioadă de nervozitate. Scria de câteva ore. Scria fără întrerupere într-un caiet mare – format dosar...

— Nu, domnilor, la polinucleare, nucleele benzenice pot. Da! Foarte bine... şi dacă intră în reacţie cu acidul... Bine! deviem spre... Da... Şi mergem mai departe... Dimetil... Hexeniletil... stop!... De ce vă opriţi, domnilor?... Mii de compuşi... Mii... I-aţi încercat... Hexe... Ah! Unde e laboratorul?

Hurmuzaki se opri din scris. Revăzu formulele şi reacţiile chimice, luă caietul de pe birou şi se afundă în fotoliu. Picioarele îi tremurau, îi tremura ţigara pe care şi-o aprinsese. Caietul aproape se umpluse. Conţinea un referat comun asupra celor două volume despre hidrocarburile aromatice care-i fuseseră trimise din Capitală. Credea că lucrarea se terminase, dar în cursul dimineţii îi sosise o scrisoare din Bucureşti, din partea conducerii institutului, care-i anunţa expedierea a încă două volume, cu rugămintea de a fi recenzate în cadrul aceluiaşi referat.

Lucrase mult. În ultima săptămână stătuse aproape câte douăzeci de ore pe zi în birou. Voia să termine totul într-un timp cât se poate de scurt. Avea nevoie de odihnă. Institutul îi pusese la dispoziţie o sumă importantă, care

urma să se dubleze prin recenzarea celorlalte două volume.

În biroul lui Hurmuzaki nu se afla calendar, iar ceasul de mână era întotdeauna cu cadranul întors pe masă. Timpul îl neliniştea, şi numai după ce-şi termina programul propus se uita la ceas. Erau săptămâni, sau fuseseră săptămâni şi chiar luni în viaţa sa, când pierdea şirul zilelor, când, ros de dorinţa de a descoperi, lucra dormind pe apucate, fără să-l intereseze ce se întâmplă în lume, fără să-l preocupe dacă e zi sau noapte, dacă e marţi sau sâmbătă, dacă e iunie sau iulie. Erau perioadele marilor lui cercetări.

Hurmuzaki se uită la ceas cu teamă. Când văzu ora, tresări. Era ora trei, şi îşi aduse aminte că e sâmbătă şi că are seară de bridge. Îi spusese lui Eugen Pârvan că va trece pe la dânsul înainte de a pleca la bridge. Timpul era scurt.

Dacă în birou era îmbrăcat ca un salahor, când ieşea în oraş, Hurmuzaki se punea la punct ca un mire. Îşi pieptăna cu migală coroana de păr sur care-i aureola chelia, se bărbierea chiar dacă ar fi fost a doua oară în aceeaşi zi, îmbrăca numai haine închise şi pantofi negri. Lua masa la restaurant, întotdeauna singur, lăsându-se servit numai de către responsabil.

Era sâmbătă, şi sâmbătă era rezervată hainelor negre. Hurmuzaki îşi puse repede la punct ţinuta vestimentară, şi numai când oglinda îi arăta că niciun fir de praf, nicio cută, nicio neglijenţă nu i se pot reproşa, părăsi locuinţa... Responsabilul îl întâmpină de la uşa resturantului cu o politeţe extremă şi-l conduse spre masa separată, strălucind de curăţenie.

— Domnule profesor, v-aş recomanda...

Pârvan era abătut. Şedinţa la care fusese chemat la începutul săptămânii viitoare era, sigur, şedinţa cu care-l ameninţase Nistor. După discuţia pe care-o avusese cu directorul, acesta, în loc să îndrepte lucrurile, le agravase.

În ziare apăreau ştiri pe prima pagină despre marile succese de la uzina „Drapelul Roşu”, fusese publicat şi un articol mare, un fel de portret care-l ridica în slăvi pe Nistor, iar acesta venea aproape în fiecare zi în secţie, petrecându-şi vremea printre strungari şi îndemnându-i la recorduri şi mai mari. Maşinile continuau să fie solicitate la maximum. În secţie îşi făcuse apariţia inginerul Vladimir Constant, care, sub pretextul că înregistrează rezultatele întrecerii, studia de fapt procesul de producţie şi făcea cunoştinţă cu maiştrii şi muncitorii. I se pregătea deci şi înlocuitorul...

Inginerul Pârvan crezuse la un moment dat că Iulieş Livede îşi dăduse seama de primejdie şi că va fi alături de el. În şedinţa în care se discutaseră furturile din secţie, Iulieş atrăsese la sfârşit atenţia muncitorilor asupra pericolului de a se strica maşinile. Le ceruse să aibă grijă de maşini şi să nu le forţeze peste capacitatea lor. Muncitorii răspunseseră că nu se va întâmpla nimic, că maşinile vor rezista şi, de atunci, deşi mai vorbise de câteva ori cu el, Iulieş părea mai puţin convins de catastrofa pe care Pârvan o aştepta din zi în zi. Pârvan credea că, în goana după succes şi bani, o seamă de muncitori uitaseră datoria de a-şi menaja maşina. Sau mai degrabă, văzând că şi conducerea uzinei îi protejează, nu voiau să se gândească la acest lucru.

Şi totuşi maşinile nu puteau să reziste. Era o minune că nu se întâmplase încă niciun accident. Sau poate... Să greşească el? Aceasta i se părea imposibil. Nu era numai el cel care gândea astfel.. Maistrul Ferenţi îi dăduse în particular dreptate, Răduca îşi continua lucrul în sistemul său obişnuit, fără să se alăture iureşului din secţie. Şi alături de Răduca mai era un strungar care stătea deoparte: Alexandru Severin. Îşi făcea cele cinci norme pe zi, regulat şi corect, fără salturi şi fără opriri. Pârvan recunoştea în sinea lui că întrecerea dezmorţise mulţi muncitori, dar pe unii îi înfierbântase prea tare. În loc să meargă pe linia lui Răduca, mergeau pe linia lui Costinaş.

Scoteau totul din maşină în loc să reducă timpii inutili. În ciuda rezultatelor pe care le aveau, timpii inutili rămăseseră aceiaşi din perioada în care lucrau normal. Pârvan îi cronometrase direct pe câţiva până ajunsese la concluzia aceasta. Mişcarea tehnică în secţia sa aluneca pe un drum greşit.

Gândul care-l chinuia în cea mai mare măsură pe Pârvan era acela că s-ar putea întâmpla un accident oarecare. Această primejdie voia el s-o înlăture. Din cauza aceasta intervenise atât de categoric. I se părea nu inuman, ci de-a dreptul criminal, să patroneze o asemenea perspectivă. La urma urmei, era omul cel mai competent în a aprecia o atare situaţie şi de aceea simţise datoria de a da de la început semnalul. Dar directorul îl respinsese nu numai amenințându-l, ci luând chiar, măsuri împotriva lui, deocamdată subterane, dar care sigur se vor oficializa într-un timp scurt. Iulieş părea indiferent, deşi, fapt curios, îl rugase să-i împrumute lucrări despre maşinile metalurgice. Nu înţelegea de ce insistase, însă, asupra maşinilor automate. Dacă voia să pătrundă tainele conceperii maşinilor şi deci a capacităţii lor de producţie, ar fi fost mult mai simplu să înceapă cu cele obişnuite. Îi împrumutase lui Iulieş, mai mult din ironie, una din lucrările de bază despre maşinile automate, scrisă în limba franceză. I-o înmânase fără să-i spună nimic, dar Iulieş nu i-o înapoiase şi nici nu mai adusese vorba despre ea.

Ce mai putea să întreprindă? Să-şi înainteze demisia? Nistor i-ar fi acceptat-o cu siguranţă. Şi aceasta ar fi însemnat o răsturnare totală a vieţii sale. Ar fi însemnat poate renunţarea la acest oraş, la acest cerc de bridge, care-i dădea prilejul să-şi continue gimnastica sa cerebrală. Lui Pârvan i se părea că scăzuse la limite insignifiante importanţa împărţirii cărţilor, a şansei, transformând jocul de bridge în probleme de matematică pură. Uneori, calculele pe care le făcea erau de-a dreptul epuizante. Îl urmăreau zile întregi diversele posibilităţi de

joc pe care le oferea o donă. În locul evaluării figurate ca sursă psihologică, introdusese calculul probabilităţilor şi în împărţirea cărţilor şi în joc. Activitatea cerebrală a lui Pârvan era satisfăcută pe un plan pur, oferindu-i în plus şi o destindere psihică. Bridge-ul devenise astfel pentru Pârvan principala sa activitate cerebrală. Renunţarea la cercul de bridge i se părea ultimul lucru la care ar putea renunţa în viaţă. Ajunsese până acolo, încât aştepta ziua de sâmbătă cu nerăbdarea cu care un copil aşteaptă sărbătorile cu surprize.

Hurmuzaki îl găsi pe Pârvan îngândurat. Această stare a prietenului său înaintea unui joc de bridge era cu totul neobişnuită. Sâmbata după-amiază, Pârvan era întotdeauna vesel şi exuberant, aproape copilăros, manifesta aceeaşi nerăbdare optimistă pe care o manifesta cu ani în urmă, înaintea predării unui curs la politehnică. Îşi privi surprins prietenul şi îndrăzni să-l întrebe:

— Nu te simţi bine, Eugen?

Pârvan nu-i răspunse imediat. Îşi aranjă meticulos cravata în faţa oglinzii, îşi schimbă, fără să fie nevoie, butonii de la manşete, îşi pieptănă cu grijă părul, apoi se întoarse spre Hurmuzaki:

— Emanuel!... Până acum nu te-am întrebat niciodată... Sine ira et studio... Să fii sincer... Îţi cer o francheţă totală, ca pe băncile universităţii... Tu ai putea să... ai putea să suporţi lipsa cercului nostru de bridge?

Întrebarea lui Pârvan îl uimi pe Hurmuzaki. Începu să bâţâie nervos din picioare şi să-şi strângă buzele. Ce voia să spună Eugen? Ce rost avea întrebarea lui?

— Nu te înţeleg, Eugen.

— Ce nu înţelegi? întrebarea a fost clară. Te-ai putea retrage din cercul de bridge fără să ţi se pară că te rupi în două, fără să ai impresia că înmormântezi o parte din viaţa ta?

— E foarte greu să-ţi răspund...

— Gândeşte-te că s-a desfiinţat cercul nostru... Dar fii

franc, Emanuel!

— Cercul de bridge... sau...

— Nu! Numai cercul de bridge!

— Atunci... dacă noi rămânem prieteni... ca până acum... nu mi se pare...

— Deci ai rezista, ai putea?

— Da... Mi-ai cerut să fiu sincer, Eugen.

— Îţi mulţumesc, Emanuel.

— Dar... nu eşti mulţumit... Văd pe faţa ta... Eu... n-am vrut să mă ascund de tine...

— Pentru aceasta îţi mulţumesc. Şi în locul bridge-ului?...

— Eugen! Am... am izbutit sa dau de firul unei combinaţii etilenice senzaţionale. Senzaţionale, Eugen! Cu o aplicare certă nu în laborator, ci în industrie... Nu e un procedeu nou, e mai degrabă o săritură îndrăzneaţă în teorie. Sunt uimit că nimeni nu s-a gândit până acum... Dar... se pierd... cum s-au pierdut... nu e un lucru nou... Cât gudron de huilă nu s-a pierdut?... Acesta e destinul meu, Eugen.

Ultimele cuvinte, Hurmuzaki le rosti cu o tristeţe adâncă. Pârvan murmură ca pentru el:

— Te înţeleg bine, Hurmuzaki! Tu ţi-ai vândut şi sufletul ştiinţei! Pentru tine lumea începe de la nucleul benzenic...

— Eugen! Tu ştii că s-ar putea lega acidul beta dimetil alfa amino-propionic cu...

— Pentru a realiza în laborator molecula de albumină?...

— Nu încă... dar...

— Să mergem, Emanuel! Să nu ne lăsăm aşteptaţi de depozitele superioare de albumină... Şi să nu-i spui niciodată Orhideei că dacă protoplasmele sau cromosomii s-ar fi răzvrătit, omul putea să aibă înfăţişarea unui crocodil biped cu coarne de cerb.

— Eşti superbă, Orhideea! Nici Immaculata Concepţie a lui Murillo de la Prado...

— Ca întotdeauna galant, Eugen.

De astă dată însă, Eugen Pârvan nu mai era convenţional. Orhideea reuşise să-l tulbure. Rochia de culoarea aurului reliefa armonii feminine, care sugerau perfecţiunea. Puritatea figurii se revolta parcă împotriva feminităţii şi roşeaţa care-i acoperea obrajii părea un protest pudic. Pârvan încercă să se ascundă sub masca unui zâmbet amabil, dar Justiţiei nu-i scăpă tulburarea sa. Îşi privi prietenul mai mult şi mai altfel ca de obicei.

— Azi vei avea, sigur, de înfruntat atacuri vehemente, Orhideea. Ar trebui să-ţi ascunzi...

Pârvan se opri. Îi era teamă să nu ajungă şi el la obsesia lui Toporaş.

— Ce să-mi ascund, Eugen? îl provocă Justiţia.

— Îţi va răspunde în locul meu venerabilul... *Să te ascunzi în întregime!*

— Prea poruncitor, Eugen. Ordinele se dau întotdeauna din teamă...

— Sau din prostie, Orhideea. Iartă-mă... Emanuel a căpătat gusturi artistice...

Hurmuzaki studia cu atenţie o statuetă de Tanagra. Auzindu-şi numele, întoarse capul spre cei doi, care, unul în faţa altuia, continuau să se privească.

— Foarte interesantă – murmură Hurmuzaki. Am impresia că materialul diferă de la un grup la altul... O teracotă foarte originală... cu o compoziţie chimică... De ce râdeţi?

Eugen Pârvan şi Orhideea pufniseră în râs. Prins parcă asupra unui lucru nepermis, Hurmuzaki depuse statueta la loc şi începu să-şi frece mâinile ca un elev scăpat de o ameninţare.

Soneria îi scuti pe toţi de explicaţii mai mult sau mai puţin penibile. Justiţia se duse să deschidă. Hurmuzaki şi Pârvan auziră vocea lui Toporaş înainte ca acesta să pătrundă în încăpere:

— Eşti inegalabil, Balasan! Unic! Ai ajuns, împotriva voinţei tale, un adevărat concern de absurdităţi. Vezi că

tot nu poţi scăpa de factorul social?... Auziţi, mă, ăsta vrea, nici mai mult nici mai puţin, să mă convingă că apa e un element...

— Exageraţi, ca un îndrăgostit, domnule profesor! spuse Balasan, urmându-l pe Toporaş în camera de joc. Sine ira et studio!... Am impresia că v-au ţintuit lianele de pământ...

— Îmi place că eşti îndrăzneţ, mă Balasan... Dar cum vrei tu, mă, să mă convingi sunându-mi la ureche cu nişte zurgălăi pentru copchii... Tu eşti mai impertinent decât inchizitorii... Aia, cel puţin, l-au ameninţat cu moartea pe Giordano Bruno, ca să-şi renege convingerile... Dar tu... tu vrei să mă faci să-mi reneg adevărurile ştiinţifice bolborosindu-mi la ureche nişte fraze sacadate. Măcar dacă ai scoate şi tu un pumnal şi mi l-ai trece prin faţa ochilor!

— Domnule profesor – se încăpăţână Balasan – biologia şi sociologia...

Justiţia interveni împăciuitoare în discuţia enigmatică a celor doi:

— Dragii mei, vă aşteaptă masa. Înainte de toate...

— Vezi, Balasan? Din cauza ta nici n-am avut vreme să mă minunez de muierea asta... M-ai zăpăcit, Micleasco... Pentru tine, într-adevăr, mi-aş arunca la coş toate convingerile... Mon Dieu... întoarce-te, că eu nu pot să închid ochii. Insectele mi-au sfărâmat orice urmă de pudoare...

— Recunoaşteţi că Justiţia e o creaţie singulară... unică...

— Taci, mă, odată! Unic eşti şi tu! În privinţa asta nu te contrazic... Cine trage primul?

Pârvan ridică o carte mare. La fel şi Toporaş. Balasan rămase spectatorul primului rober.

— Văd că numai sorţii îţi dau dreptate – glumi Toporaş. Vreau să fac un joc mare, Micleasco. Mai atinge-i şi tu cu privirile, că poate-i zăpăceşti şi câştigăm roberul... Nu vă supăraţi, dar folosesc un procedeu corect şi declarat:

elementul psihologic.

Pârvan împărţi cărţile... Gândurile vechi nu-l părăsiseră. Nu reuşi să se concentreze. De-abia după ce spuse „pas”, observă că are în mână valoare de deschidere. Pasul fu repetat şi de ceilalţi. Tăie cărţile şi le înmână Orhideei. Îi atinse involuntar degetele şi avu senzaţia unui contact cu jăraticul. Atât de evidentă fu senzaţia, încât îşi privi palma. Orhideei nu-i scăpă gestul şi se uită contrariată la dânsul.

— Le-am tăiat – se scuză Pârvan.

— Credeam că *te-ai* tăiat... – ripostă Orhideea numai pentru dânsul.

Balasan se plimba prin cameră cu mâinile în buzunare. Din când în când se oprea, fixându-şi ochii la întâmplare asupra unor obiecte pe care nu le vedea. Buzele lui murmurau cuvinte nerostite. Auzind râsul mânzesc al lui Toporaş, îşi alungă, cu o mişcare hotărâtă, năvala gândurilor şi se apropie de masa de bridge.

— He-he-he-he! Ai pierdut, Pârvan!... Miracol!... Ne mai trebuie o manşă, Micleasco, să-i pulverizăm. Să notăm ziua şi ora, he-he-he-he-he! Ai pierdut, Pârvan! Şaptele de treflă îl defosase Micleasca la a patra levată, he-he-he-he-he-he!

Pârvan se scuză faţă de Hurmuzaki:

— N-am observat, Emanuel. Eram sigur că mai există o treflă majoră...

Roberul nu se termină prea repede. Cuplul Pârvan-Hurmuzaki egală situaţia la manşă, anulând şi 60 de puncte la rober pe care le aveau adversarii. Justiţia reuşi însă un contract nesperat la trei fără de atu, care-l făcu pe Toporaş să sară în sus:

— I-am distrus! Eşti o regină, Micleasco! Aş fi în stare sa te sărut... dacă n-aş vedea în tine o adversară redutabilă în viitorul joc... Ce spui, Pârvan?

Eugen Pârvan întâlni privirile Orhideei interogative şi superioare. Sorţii îi indicaseră parteneri. Se aşeză în faţa ei, cu hotărârea de a face un joc perfect. Şansele păreau

însă împotriva lor. După câteva done anoste, care nu aduseră decât tricuri la manşă, Toporaş şi Balasan licitară un mare şlem în pică. Spre surprinderea tuturor, Pârvan începu să mediteze fără să-şi spună „pasul” firesc. După câteva minute de tăcere, se hotărî să vorbească:

— Domnule profesor, propun să transformăm dona aceasta într-o donă experimentală.

— Eşti nebun, Eugen! He-he-he-he-he! Am şlemul în mână, aşa cum ştiu că am cravata la gât.

— Jucând sistemul Culberston? întrebă Pârvan.

— Zău că ţi s-au zdruncinat creierii! Am jucat vreodată alt sistem?

— Atunci contrez! spuse Pârvan râzând.

— Surcontre! replică Toporaş foarte serios.

Pârvan azvârli cartea de atac. Balasan îşi etală cărţile. Toporaş lovi cu pumnul în masă:

— Putem să jucăm cu cărţile pe faţă. Iau treisprezece levate una după alta... Doar dacă ai tu cinci cărţi de atu în mână. Şi chiar şi în acest caz ar fi o şansă. Dar pot să pariez un milion contra unu că ai numai patru.

— Exact! confirmă Pârvan. Dar cu o renonsă la atu la a patra chemare realizez imediat o tăiere şi fac patru levate, una după alta, în culoarea în care aveţi şicană.

Pârvan demonstră acest lucru cu cărţile pe masă.

— Formidabil! se trezi Toporaş. Mă Pârvan, eşti genial!... Ce tot vorbeşti de partidă experimentală? Ai jucat ca la carte, şi avem trei intrări recontrate. Măcar această recompensă s-o primeşi după demonstraţia asta... E clar, Balasan?

— Încă nu-mi vine să cred! mărturisi Balasan.

Justiţia îl privi pe Pârvan admirativ:

— M-ai impresionat, Eugen...

Hurmuzaki îşi freca mâinile ca un copil:

— Cum de ţi-a venit ideea?... Şi mie, azi-dimineaţă, acidul *beta* dimetil...

Tăcu. Hohotele de râs ale lui Toporaş îi acoperiseră spusele. Jocul continuă. Pârvan îşi revenise. Câştiga rober

după rober.

— Nu vrei cu niciun chip să pierzi – îl ameninţă Toporaş. Când îţi voi fi partener, mă voi sacrifica şi te voi face să pierzi. Măcar această satisfacţie s-o am... crénom...

Pârvan pierdu însă o manşă... Orhideea ieşise din joc. Venise în spatele lui. Se rezemase cu mâinile de speteaza scaunului pe care stătea Pârvan şi-i urmărea jocul. Acesta îi simţi respiraţia caldă, învăluindu-i ca un abur ceafa. Se strădui să-şi menţină calmul. Îl avea partener pe Toporaş. Partida era grea. Jucau în defensivă. Simţi aburul cald alintându-i urechile. Pierdu şirul cărţilor scoase din joc. Nici nu mai ştia ce culoare e atu. Îşi lăsă încet, încet capul pe spate. Îşi concentrase toată voinţa. Nu vedea cărţile din faţă. Îşi lăsă capul pe spate, cu o încetineală epuizantă. Atinse sânii Orhideei. Îi simţi tari şi nervoşi. Orhideea se retrase uşor, după ce-şi plimbă o clipă degetele pe ceafa lui.

— Mă Eugen! Ce ţi-a venit să te sacrifici? M-ai distrus! Să te prindă Hurmuzaki cu cel mai ordinar „squeeze” posibil? Crénom... Tu nu ţi-ai dat seama că nu mai are pică?... M-ai distrus, Eugen... Sunt sigur c-ai făcut-o într-adins!... Mă voi răzbuna cumplit!

Primul tur se terminase. Orhideea era marea câştigătoare. Îi invită la masă cu un gest teatral:

— S’il vous plait, messieurs... La reine est enchantée quelquefois d’etre accompagnée de ses ésclaves[24]...

— Parcă spuneai „mon roi”, Miclesco? De când m-ai făcut sclav? se răzvrăti Toporaş.

— Şi regele e uneori sclavul reginei, mon roi... dacă regina doreşte...

— He-he-he-he-he! Dac-ai ştiu tu la ce mă gândesc!

— La un coniac, mon roi – strecură cu supleţe Orhideea.

— La *cupe*, Micleasco... Îmi daţi voie să închin primul pahar în cinstea acestui Esop elegant şi frumos,

[24] Vă rog, domnilor. Regina e încântată uneori să fie întovărăşită de sclavii săi.

supranumit Pârvan! Bineînţeles, şi în cinstea stăpânei lui!... Ia spune-mi, Micleasco, am fost nepoliticos? Trebuia întâi să închin în cinstea ta? Dacă mi-ai da...

— Pas des bêtisses, mon roi![25]

— Iar începi? Auzi, Balasan! Întâi provoacă şi pe urmă ne mustră! Protestez!

Balasan de-abia aştepta să reia discuţia cu Toporaş.

— Nu face decât să se încadreze în regulile vieţii noastre cotidiene. De la un capăt la altul lumea a înnebunit... Nu vedeţi, domnule Toporaş, că tot ce se întâmplă e un atentat împotriva esenţei individului?... Omul se străduieşte din epoca primatelor să-şi creeze un imperiu propriu, să-şi schimbe acea „tanière”[26] a lui Lautreamont într-un univers infinit, pentru ca astăzi să fie numit prin decret membru al unei colectivităţi, îngrădită dacă nu de pereţii de calcar ai cavernelor, atunci de reguli sociale care întrec în duritate şi spaimă bârlogul omului primitiv... De ce nu se înţelege odată că omul a început să se ridice în două picioare numai după ce a ieşit din turmă, când a devenit conştient de el ca individ şi a priceput că trebuie să se zbată singur ca să se hrănească? Şi când s-a ridicat în picioare şi a dat cu ochii de stele, a început să vadă spaţiile, depărtările şi luminile, şi în raport cu ele, şi-a fixat idealuri.

— Stai puţin, mă Balasan! Ştii cum faci tu? Ca femeile acelea pe care le-am întâlnit în nişte triburi din Noua Guinee, care alăptau o dată cu copiii şi purceii. Tu faci la fel. O dată cu altele, hrăneşti cu materia ta cenuşie şi absurdităţi... În fond ce vrei tu să spui?

— Că destinul omului este de a trăi solitar, că evoluţia omului e spre solitudine, spre un imperiu propriu. „La grande familie universelle des humains est une utopie digne de la logique la plus mediocre”[27] – spune Isidore

[25] Fără copilării, stăpânul meu.
[26] Vizuină, bârlog.
[27] Marea familie universală a fiinţelor umane e o utopie potrivită logicei celei mai mediocre.

Ducasse. Fiecare act major uman e un act solitar. Începând cu gândirea şi creaţia şi terminând cu procreaţia, care este unică pentru fiecare din cei doi parteneri... De ce Minerva a fost făcută de Phidias şi nu de locuitorii unui cartier din Atena, care să dea fiecare câte o lovitură de daltă în marmură?... De ce Divina Comedia şi Cartesianismul, acest mesaj genial, care-i spune omului să reconstituiască totul din nou şi de la bază, pentru a culege adevărul, au fost create, fiecare, de către o individualitate şi nu prin referendumuri?... Numai după ce omul a ieşit din turmă şi uitându-se în oglinda apei s-a înspăimântat de miracolul propriului său chip, s-a gândit să-şi rezolve propria enigmă şi să-şi cânte propriile-i minuni. Atunci el n-a mai văzut turma, s-a văzut pe sine superb, unic şi necunoscut.

„Mais moi, Narcisse aimée...”[28]

Să-i împărţi azi cele 24 de ore din zi în ore de râs, de plâns, de hrănit, de dormit, de procreat, de rugat, să-i indici paralele printre care poate zbura şi covoare de spini pe care se poate tăvăli, este un atentat definitiv împotriva destinului său, împotriva esenţei sale, este un recviem sinistru pentru că e obligat să şi-l cânte singur...

— He-he-he-he-he! Eşti medieval, Balasan! Antemedieval! Eşti prea singur, Balasan, şi urli că n-ai singurătate, ca să-ţi ascunzi singurătatea!... Cum poţi să susţii, mă, asemenea aberaţii...? Fiecare act major uman e un act solitar?... He, he, he, he, he, he! Ai depăşit limitele absurdului. Ce-ar fi făcut, mă, Phidias, Dante şi Descartes dacă ar fi trăit singuratici în peşteri?... Spune?! Phidias ar fi cioplit bolovani ca să aibă cu ce vâna animale, Dante ar fi crescut capre, iar Descartes ar fi pescuit noaptea stele în oglinda unui lac. Ce să facă altceva? Pentru ce să facă? De unde să le vină ideea să facă?... Tu crezi că Phidias ar fi rezistat fără meşterii olari dinaintea lui? Tu crezi că Phidias s-ar fi gândit s-o reprezinte pe Minerva, dacă cei dinaintea lui n-ar fi creat

[28] Dar eu, Narcis iubit...

mitologia? Tu crezi că ar fi reuşit să cioplească măcar un deget al Minervei dacă n-ar fi văzut mii de femei în jurul lui? Nu locuitorii unui cartier din Atena, toată Atena, mă, toată Elada, toată istoria Eladei a creat-o prin Phidias pe Minerva... He, he, he, he, he, he! Auziţi! Are tupeul să-l amestece pe Dante în halucinaţiile sale! Tocmai pe Dante, care a fost deopotrivă de mare poet şi luptător, care nu şi-a lăsat niciun contemporan fără răspuns. Tocmai pe Dante care vorbeşte, în cea mai mare terţină a lui de o sumă a înţelepciunii umane. Da, mă, există o sumă a înţelepciunii umane, o sumă, mă, din care îşi trage puterea fiecare spirit. Şi tocmai conştiinţa că întăreşte această sumă a înţelepciunii umane, că adaugă şi el un plus, îl determină să comită acte majore! He, he, he, he, he, he! Mă, filosofii care susţin aceste teorii sunt nişte idioţi! Înainte de a face filosofie să studieze câţiva ani biologie... Mă Balasan, tu ştii că nu există nimic unic în univers?... Tu, mă, tu ăsta care sufli în goarna solitudinii, n-ai exista numai dacă un copac pe lumea asta ar fi fost cândva în minus. Existenţa noastră este rezultatul unei convenţii dintre plante şi animale. Noi le dăm bioxid de carbon, ele ne dau oxigen... Nici atomul nu-i unic, mă. Şi el e format din corpusculi, parcă nu ştii? Noi n-am fi trăit, mă, dacă hidrogenul şi oxigenul nu se combinau în apă şi n-am fi băut coniacul ăsta divin, dacă şase atomi de carbon nu s-ar fi înlănţuit cu doisprezece atomi de hidrogen şi cu şase de oxigen. Pământul ăsta, care-ţi suportă picioarele ingrate, mă, n-ar putea exista unic, fără influenţele pe care le au asupra lui soarele şi celelalte planete... Şi nici sorii, nici galaxiile, nimic n-ar putea exista independent, unic, fără condiţionare reciprocă. Trebuie să-ţi spun eu ţie acestea, mă? Şi mai urli că destinul omului este singurătatea! He-he-he-he-he! Nici la papuaşii din Bena-Bena n-am întâlnit absurdităţile tale. Acolo, văduvele, ca să nu rămână singure după ce le mor bărbaţii, le iau craniile, le pun în plase şi le poartă toată viaţa cu ele, atârnate de gât... he-he-he-he-he!

— Sunteţi vulgar, domnule profesor! Eu susţin o singurătate spirituală, superioară.

— O singurătate de 100 de carate! Faţă de una de 2 carate. Mă! Închisoarea, şi în întunecimea cavernelor, şi în lumina electrică a penitenciarelor moderne, tot închisoare rămâne. Tu te revolţi că oamenii sunt adunaţi în turme şi le oferi în schimb celule singuratice. Tu nu înţelegi, mă, sau nu vrei să înţelegi că fericirea cea mai mare a omului este existenţa sa în cadrul unei colectivităţi? Puterea, conştiinţa puterii, idealul, conştiinţa idealului, devin valori numai datorită colectivităţii şi în cadrul colectivităţii. Este curajos, Balasan, ca sălbaticii aceia care trag cu săgeţile în nori pentru a-i înspăimânta şi a alunga ploaia. Dar ăia cel puţin au bunul simţ de a nu sta zgribuliţi în ploaie şi a înfrunta cu stoicism răceala apei. Tu rămâi în continuare şi nu-ţi dai seama cât eşti de caraghios. Degeaba, mă, n-o să se sperie ploaia de tine. Pământul se va înviora şi tu te vei ascunde, tot singur, numai când va ieşi soarele. Nu spiritualitatea superioară a ceea ce susţii tu, nu o singurătate spirituală, ci o întoarcere la epoca sălbăticiei. E o negare a negaţiei, mă. He, he, he, he, he, he! Eu vreau să-l ascult pe Beethowen şi tu sub pretextul că vrei să mă faci Beethowen, mă închizi în cavernă ca să-mi ascut auzul cu urletele şi răgetele sălbăticiunilor. Nu vezi, mă, că proslăveşti caverna?

— Da, domnule Toporaş! Viaţa aceasta nu-i altceva decât acel hotel al lui Apollinaire, în care fiecare trăieşte pentru sine şi strigă ca să-l audă toată lumea:

„Fermons nos portes
à double tour...”
Chacun apporte
son seul amour[29].

Nu vedeţi? Omul şi-a construit locuinţe, împărţite în

[29] Să zăvorâm bine uşile, fiecare se încuie cu singura-i dragoste.

încăperi ca să fie singur, a renunţat la tren şi a creat automobilul ca să meargă singur, şi-a construit radio şi televizor ca să se informeze singur, a inventat tiparul ca să scrie şi să citească singur şi... sunt sigur că până la urmă fiecare îşi va confecţiona o limbă proprie, ca să vorbească singur.

— Şi din când în când se va transforma în femeie sau într-o fiinţă androgină ca să iubească şi să procreeze singur. He-he-he-he-he! Numai că nu ştiu cum va merge cu automobilul, dacă n-o să distileze alţi oameni petrol, nu ştiu cum se va folosi de radioteleviziune dacă alţi oameni nu vor organiza programe, nu ştiu cum va citi şi va scrie dacă alţi oameni nu-l vor învăţa alfabetul şi nu vor tipări cărţi... Balasan! Ori faci glume sinistre, ori nu faci glume şi eşti sinistru.

— Şi eu aş putea să vă răspund la fel de simplu... Va ajunge să creeze într-un laborator mic cât un birou şi fiinţe, şi energie, şi raze care să-i aducă imagini din orice colţ al universului, şi aparate care să înregistreze gândirea şi creaţia oricăror fiinţe moarte sau vii.

— Şi pentru ce să mai trăiască acest monstru? întrebă revoltată Justiţia. Singur în închisoarea lui. E grotesc de absurd, Balasan! *Singur!...* E îngrozitor...

— Ai fost magistrală, Micleasco! se înveseli Toporaş. Ai văzut, Balasan?... Tu loveşti în comunism cu convingerea că ai în mână un buzdugan, şi când colo nu ai altceva decât o perie de şters praful, sau un aspirator, ca să păstrăm nivelul...

— Tocmai pentru că nu păstraţi nivelul discuţiei? se opuse Balasan. Eu vorbesc despre o *singurătate de sine,* domnule profesor, despre o singurătate specifică fiinţei umane, o singurătate...

— Balasaniană, dragul meu. Prin aceasta e unică... He-he-he-he-he-he! Mă Balasan, tu ştii că nu eşti unic în univers?... Tu, ăsta care vorbeşti acum, nici măcar tu nu eşti unic. E o veche teorie a mea asupra pluralităţii planetelor locuite... Mă, universul înseamnă un infinit de

sori şi deci un infinit de planete... Din aceste planete unele, şi fiind în infinit, fiecare fragment de unitate este de asemenea un infinit, deci un infinit de planete, au aceeaşi construcţie şi evoluţie ca a Terrei noastre. Nu se poate deci ca una din aceste planete să nu reproducă exact înfăţişarea planetei noastre, cu aceleaşi mări, cu aceleaşi oceane, cu aceleaşi ţări, oraşe şi denumiri. O singură planetă de acest fel înseamnă de asemenea un infinit. Şi atunci nu se poate ca în una din ele să nu existe o casă, ca asta în care suntem acum, în care cinci fiinţe, după un joc de bridge, discută exact despre ceea ce discutăm noi acum. Concepând infinitul de planete, similitudinea şi reproducerea exactă a unor momente de pe Terra sunt perfect posibile. Şi geamul spart de la casa de vizavi îl poţi găsi, adică ţi-l poţi închipui ca posibil, în acel infinit de planete care reproduc Terra noastră... Deci nu un singur Balasan, ci un infinit de Balasani există în univers. Un infinit pentru că unul nu joacă acum bridge ci doarme, altul iubeşte, altul este înmormântat şi aşa mai departe până dăm de corespondentul perfect al clipei acesteia...

— Foarte interesant! acceptă Pârvan. Cred că matematic s-ar putea exprima în formulă. Mă gândesc la ultima teorie a unui savant sovietic care susţine că Demos şi Phoebus, cei doi sateliţi ai lui Marte sunt artificiali şi reprezintă rezultatul unei civilizaţii superioare la care s-a ajuns pe această planetă cu două, trei miliarde de ani în urmă. Civilizaţie pe care o vom ajunge şi noi în curând. Interesant!... O călătorie prin aceste planete ar putea reface în imagini istoria Terrei... Să fie însă unul care în clipa aceasta îşi pune, ca mine, mâna la frunte şi spune la patru persoane din jur, exact aceleaşi ca aici, aceste cuvinte...

— Ai devenit sentimental, Eugen... E foarte ispititoare teoria...

Balasan o întrerupse brutal pe Justiţia:

— E uluitor! Şi totuşi e perfect posibil! Tu nu înţelegi,

Orhideea? Infinitul nu are nici început, nici sfârşit, n-are decât centru, care e pretutindeni... Mă îngrozesc... Să vrei şi să nu poţi să fii singur!!...

— Aţi văzut? exclamă Toporaş. Îmi pare rău de un singur lucru: că nu am în faţa ochilor acea planetă care reproduce viitorul nostru imediat şi să ştiu ce ni se va întâmpla în turul următor. Aş putea evita emoţiile... Reluăm jocul?

În drum spre masa de bridge, Pârvan o întrebă pe Orhideea, privind-o fix:

— Ce va fi mâine, ce va fi peste câteva luni, ce va fi peste un an?

Justiţia zâmbi absentă şi-i răspunse cu o voce înceată:

— De cât timp mă întreb!...

Pârvan simţi dorinţa de a-şi alătura măcar pentru o fracţiune de secundă umărul său de umărul ei, dar se mulţumi doar să-i spună:

— Am devenit superstiţios, Orhideea... Când eşti în spatele meu, am şansă...

— Eu însă nu, Eugen!

— Fără sacrificii, Pârvan! îl ameninţă Toporaş.

— Şi fără renonse! se angajă Pârvan.

Jocul reîncepu. După trei ore încheiate, se sfârşi ultimul rober. Justiţia şi Balasan erau marii pierzători. Pârvan şi Toporaş câştigau. Hurmuzaki, ca întotdeauna, era pe linia de mijloc... Returul răsturnase serios situaţia jucătorilor.

Justiţia era îngândurată. După plecarea bărbaţilor se ghemui într-un fotoliu şi începu să mediteze. Pe ferestrele deschise pătrundeau şuvoaie de aer rece. Inspiră cu patimă aerul. Pe o măsuţă lângă fotoliu se afla un pahar de coniac şi o carte de telefon. Justiţia luă paharul şi, fără să se întrebe al cui e, îi sorbi dintr-o înghiţitură conţinutul. Simţi cum îi arde gâtlejul. Apoi deschise cartea de telefon şi scoase dintre file o înştiinţare poştală oficială. Reciti încă o dată cuvintele scrise cu cerneală violet. I se aducea la cunoştinţă că se poate prezenta în orice zi, între orele 10 şi 14, pentru a completa datele paşaportului.

CAPITOLUL 12

MIHAIL NISTOR RENUNŢĂ SĂ ia maşina. De câteva zile n-o mai folosea decât în timpul orelor de lucru şi numai pentru drumuri neprevăzute. Îi anunţase şi pe Bratu şi pe Iulieş că maşina direcţiei e oricând la dispoziţia sindicatului şi a comitetului de partid. Era convins că Iulieş nu se va atinge de automobil. Bratu, în schimb, se folosea de el cu regularitate. Aceasta după ce Nistor îl încurajase, spunându-i că vârsta lui, anii de muncă în uzină şi funcţia pe care o are îl îndreptăţesc să se servească, fără să-şi pună nicio problemă, de automobilul care, la urma urmei, aparţine întregii uzine, nu numai conducerii. Aşa cum îşi închipuise, gestul său îl impresionase pe Bratu. Preşedintele sindicatului îl asculta cu mai multă atenţie şi îşi dădea cu mai multă uşurinţă încuviinţarea sa când Nistor discuta cu dânsul diferite probleme din uzină. Bratu căpătase încredere în Nistor.

Înainte de a ieşi în stradă, Nistor intră în camera portarului. Surprins, bătrânul Nicolae Iuşcă sări de pe scaun şi începu să-şi netezească cele câteva fire de păr cu podul palmei.

— Să trăiţi, tovarăşe director!

— Iar îi dai cu *să trăiţi*, moş Culaie? Dumneata, om bătrân... Şi-apoi ăsta-i un salut burghez.

— Obiceiul, tovarăşe director. Dacă *ălora* nu le spuneam de zece ori pe zi „să trăiţi”, nu mai pupam noi în vecii vecilor zile de muncă în uzină...

— I-am doborât, moş Culaie!... Gata! S-a dus cu ei... Eu aş avea cu mătăluţă o vorbă. O taină mare, numai între

noi... Ştii, ca mormântul, moş Culaie.

— În privinţa asta, să n-aveţi nicio grijă, tovarăşe director. Cine-i spune lui Niculae luşcă ceva, e ca şi cum ar sufla în pământ.

— Atunci e bine!... Moş Culaie, la ieşire să... te uiţi cu atenţie la Silviu Căciulă... Dar nu în aşa fel ca să te simtă... Şi dacă observi ceva, imediat îl aduci la mine. Înainte de a chema miliţia... Moş Culaie, cu multă grijă. Că dacă te simte şi n-are nimic, ăla-i în stare să facă mare scandal... E cam sărit...

— Îl ştiu eu! Păcătosul... N-o să simtă el. Credeţi că el e ăla care fură în secţie?

— Am numai o bănuială... nu trebuie să ne pripim... Mare grijă...

— Pungaşul! Ştiţi ce-mi spunea mai dăunăzi? Că ştie el cine fură în secţie şi dacă n-o să-i spargă capul...

— Asta era, moş Culaie. Să nu-ţi scape. Noroc!

— Pun eu laba mea bătrână pe el, nu vă fie teamă. Să trăiţi...

Nistor îi strânse mâna bătrânului şi porni agale pe stradă. Se simţea în văzduh apropierea înserării. Plimbările îi făceau bine lui Nistor. Îi plăcea să se uite cu coada ochiului în vitrine, în faţa unora chiar se oprea, prefăcându-se că examinează mărfurile, pentru a-şi admira înfăţişarea. Era îmbrăcat bine, elegant chiar, avea aerul unui atlet. Din când în când trebuia să răspundă la salutul cetăţenilor. Şi observase că în ultimele zile numărul acelora care-l salutau creştea mereu. Oameni pe care nu-i văzuse niciodată în viaţa lui îşi scoteau pălăria sau îşi aplecau capul, sau duceau mâna la şapcă, rostind aproape toţi aceleaşi vorbe: „Vă salut, tovarăşe director!” Devenise popular! Devenise cineva! Cu câteva săptămâni în urmă, doar muncitorii din uzină şi cunoscuţii ar fi rostit, întâlnindu-l, cuvintele acestea. Acum însă şi-l arătau unul altuia cu degetul, spunându-şi, probabil între ei: „Ăsta-i directorul ăla grozav! Toată ţara vorbeşte de el... L-am cunoscut... Ehei, de câte ori nu ne-am dat mâna şi am

glumit împreună...”

Nistor răspundea politicos la saluturi, uneori chiar zâmbea. Trebuia să fie popular, să-şi mulţumească concetăţenii. Ştia, din copilărie, din timpul uceniciei, cât de bine se simte un om umil şi neînsemnat când un personaj important îi răspunde la salut. Şi el presimţea că va avea în viitor nevoie de aceşti trecători necunoscuţi, care-şi scoteau pălăria sau duceau mâna la şapcă atunci când treceau prin faţa lui. Era sigur că mulţi cetăţeni îl lăudau pentru faptul că în loc să meargă cu maşina, merge pe jos, că e popular şi atent cu dânşii.

Uneori, când observa o figură oarecum cunoscută în vreun grup, saluta el întâi şi ruga persoana respectivă să-l servească, bineînţeles dacă nu se supără, cu un chibrit. Toţi cei din grup îşi cotrobăiau buzunarele cu gesturi febrile în căutarea unei cutii de chibrituri. Îi plăcea această agitaţie şi ştia că după ce îşi va aprinde ţigara, după ce le va mulţumi călduros şi-i va părăsi, se vor discuta numai lucruri bune despre dânsul. Plimbările acestea pline de satisfacţii nu-l oboseau, cu toată lungimea drumului.

Femeile întorceau capul după el, deşi îl priveau stăruitor când treceau prin faţa lui. Şi ghicea printre ele femei de toate condiţiile sociale. Îşi umfla pieptul şi se oprea în faţa primei vitrine, pentru a se studia. Şi descoperea întotdeauna alte lucruri impunătoare în înfăţişarea sa ori pe chipul său. Nu purta niciodată servietă, deşi avea întotdeauna cu el cărţi şi ziare, şi mai ales reviste literare, împăturite în aşa fel încât titlul lor să iasă permanent în evidenţă. Îşi dădea seama că a devenit o personalitate şi trebuia să se poarte ca atare.

Paşii îl duseră spre strada în care o aşteptase multe ore pe Cornelia. Aflase că se înapoiase în oraş şi ţinea cu orice preţ s-o întâlnească şi să se plimbe cu ea pe stradă, măcar de câteva ori. Prezenţa ei alături de el i-ar fi întărit sigur prestigiul, deoarece Cornelia era cunoscută în oraş printr-o serie de articole pe care le publicase în reviste

culturale... Dar dincolo de aceasta simţea nevoia de a o vedea, de a o privi în ochi, de a şti că există, de a-i auzi vorbele şi poate de a-i lua braţul...

Se înserase. Luminile se aprindeau palide pe stradă. Nistor se îndreptă cu paşi siguri spre intrarea micului bloc şi împinse uşa. O femeie bătrână, scundă şi grasă dormita pe un scaun. Zgomotul uşii o făcu să tresară. Se uită la Nistor şi, necunoscându-l, îl întrebă:

— Dumneavoastră pe cine căutaţi?

— Pe studenta Cernat Cornelia, verişoara mea...

— Daaa! Domnişoara Cornelia!... S-a mutat la cămin... Nu ştiu pe unde-o fi căminul dar dumneavoastră trebuie să ştiţi...

Vestea îl uimi pe Nistor. Cum a putut Cornelia să facă un asemenea gest?

— De mult s-a mutat?

— Aş... Ieri după-masă... Mai are de luat lucruri... Zicea că vine astă-seară... Da' cred c-o să vina mai târziu... Să-i spun c-aţi căutat-o dac-o văd?

— Nu... Ba da... O găsesc eu, sigur, la institut... Mulţumesc... Bună seara...

Ieşi pe stradă. Spusele bătrânei îl nedumereau, îl nelinişteau... Cornelia se mutase! Ce o determinase să ia această hotărâre?... Să lase o asemenea garsonieră? Să se refugieze într-un cămin?... Nu înţelegea... Nistor se gândi că poate îi murise mama şi nu mai avea cu ce să-şi plătească... Era copilăros. Ar fi avut totul la dispoziţie. Maşină, orice. Nu înţelegea de ce Cornelia fugea de el... Cine ar fi putut să-i dea mai mult ca dânsul?... Oare ea nu citise articolul lui, nu citise ce scriau ziarele despre el, nu vedea că va ajunge departe?... Dacă-i murise mama, de ce nu-l anunţase şi pe el?... Şi unde poate să fie acuma?...

Nistor ajunsese la capătul străzii. Se opri. Îşi dădu seama că întrebările sale n-au niciun rost. Trebuia să judece la rece, să chibzuiască îndelung. Ziua de mâine se anunţa ca o zi foarte grea şi încărcată. N-avea voie să-şi piardă calmul şi stăpânirea de sine. Plecase de la fabrică

fără să-şi limpezească gândurile. Dar nici nu putea renunţa să o vadă pe Cornelia. Voia să ştie ce este cu ea, ce i se întâmplase. Ceva i se zvârcolea în piept. Din cauza fiinţei aceleia care-l ocolea cu îndârjire. O va aştepta... Poate că nu va da peste niciun cunoscut la bufet. Şi în cazul când va întâlni pe cineva, se va preface că are ceva de citit sau... îl va invita pur şi simplu la masa lui.

În local se aflau puţini oameni. Doar câteva mese erau ocupate. Cea pe care şi-o luase ca post de observaţie în ziua când se îmbătase bătrânul era liberă, iar în jurul ei erau de asemenea numai mese libere. Se aşează la masă şi, în ciuda privirilor care fixau uşa blocului, gândurile lui aveau altă ţintă. Ziua de mâine era o zi foarte grea. Întâi să se limpezească.

Chelnerul apăru imediat:

— Doriţi ceva? Avem bere, vin înfundat. Sau poate doriţi un lichior?

— Da!

— De care doriţi? Cafea, cacao, triple sec, vişine, benedictină? V-aş sfătui o benedictină sau un triple sec...

— Bine!

— Atunci vă aduc un triple sec... Mic? Mare?

— Da!

— Vă aduc unul mare!?

— Bine!

Pricepând că noul client vrea să fie lăsat în pace, chelnerul îi aduse o sticluţă de triple sec şi un păhărel. Destupă sticluţa şi adăugă, politicos:

— Consumaţi cât doriţi. Ca să nu vă deranjez...

Băutura dulce, uleioasă, îi plăcu lui Nistor. Îşi dădu însa seama că e tare şi se feri să bea prea mult. Avea multe probleme de clarificat. Un lucru era sigur. Prestigiul lui, în uzină, la partid şi la minister, crescuse în ultimul timp. Devenise un om cunoscut. Fusese invitat la şedinţele Comitetului Regional, şi cuvintele lui erau ascultate cu atenţie. Cel de al doilea articol pe care-l scrisese cu ajutorul lui Gorga, privitor la prima perioadă a întrecerii,

fusese cât se poate de binevenit. Dovedise prin aceasta că el e primul factor în organizarea, declanşarea şi susţinerea mişcării tehnice din uzina „Drapelul Roşu”. În articolul publicat de Gorga în presa din Capitală şi citit la radio se sublinia acest lucru. O frază din articol spunea chiar că dacă toţi directorii ar lua ca pildă iniţiativa, hotărârea şi strădania neîncetată de a cuprinde până în cele mai mici amănunte problemele de producţie, de care dă dovadă Mihail Nistor, întreprinderile noastre ar avea mult de câştigat. Întrevedea, într-un viitor foarte apropiat, numirea sa în postul de director plin şi poate sarcini şi mai importante. I s-ar putea da şi o funcţie mare în Capitală?... Îşi simţi inima zbătându-i-se... Cornelia... Nu! Mai avea încă multe...

Alexandru Severin putea deci să iasă din sfera lui de interes. N-are decât Bogdan să facă ce vrea cu el... La început îi fusese teamă... Prevederea e însă întotdeauna bună... Dacă ar fi scăpat un singur fir din mână... cine ştie?... cu totul alta ar fi fost situaţia... Dacă n-ar fi simţit primejdii în jur, ar fi putut să facă imprudenţe, şi astăzi nu ar mai fi fost omul de care să se vorbească în întreaga ţară.

Pârvan trebuia în schimb scos din fabrică. El şi Iulieş erau singurii oameni care nu-şi plecau capul în faţa lui. Lui Iulieş nu prea avea ce să-i facă. Cei de la Comitetul Regional îl respectau şi aveau încredere în el. Pârvan, însă, trebuia *concediat.* Justificarea era clară. Se opusese întrecerii, deschis şi direct, abuzând de calitatea sa de *specialist.* În ciuda avertismentelor sale, producţia şi productivitatea secţiei creşteau cu fiecare zi. Deci nu greşise, ci intervenise intentionat... Trebuia să-l dea afară pe Pârvan. Trebuia să-şi încerce puterea! Ştia că va avea de furcă cu ministerul; dar dacă ministerul va interveni categoric, va ameninţa cu demisia sa. Era clar că ministerul n-o va accepta şi că, în cel mai rău caz, Pârvan va fi transferat la altă uzină... Va vedea cu această ocazie cât cântăreşte el în ochii celor de sus. Trebuia să-l scoată

pe Pârvan, pentru că era prea mândru, prea plin de sine însuşi. Îl simţea ca un cui în coaste. N-avea nevoie de oameni despre care nu era sigur că-i ascultă dispoziţiile. Vrea să-şi menţină Pârvan personalitatea? Să şi-o menţină în altă uzină. Aici ori îşi apleacă neîntârziat capul său de savant, ori, dacă nu – *afară!...* Trebuia să-l scoată pe Pârvan, ca să dea şi altora un exemplu. Aceasta nu va avea alt rezultat decât să-i domolească pe pretendenţii la personalitate şi să-i înfricoşeze pe cei care ar cam voi să-i calce pe urme. Pârvan, scos, va însemna îngenuncherea tuturor inginerilor din uzină.

Nistor zâmbi satisfăcut şi mai goli un păhărel de lichior. Bătălia cu Pârvan o va câştiga sigur. Îl avea alături de el pe Bratu, deci sindicatul; Iulieş n-avea cum să se opună; era alături de el şi ziarul şi mai erau câţiva ingineri în uzină care râvneau la postul de şef de secţie. Nu-l va menaja de loc la şedinţă. Va fi categoric şi neîndurător.

Dar dacă Pârvan avea într-un fel dreptate?... Imposibil! Au trecut atâtea zile şi toate maşinile din secţie funcţionează... Şi totuşi... Poate n-ar strica să se pună la adăpost... Dar cum?... Măcar să strecoare o vorbă la Comitetul Regional... Mâine dimineaţă tot fusese chemat acolo... Să se prefacă preocupat de soarta maşinilor... Şeful secţiei industriale e un tânăr neexperimentat şi copilăros, ca Gorga. Va discuta cu el şi în mod sigur acesta îl va îndemna să nu dea înapoi, să sporească întrecerea... Îl ştie cum vorbeşte. „Pe răspunderea mea, tovarăşe Nistor. Burghezii ăştia ne înspăimântă cu specializarea lor şi nu fac altceva decât să pună beţe în roate clasei muncitoare.” Şi dacă se va întâmpla ceva, îşi va face o autocritică tare, dar va repeta şi vorbele şefului secţiei industriale. Bineînţeles va spune că el, ca director, nu trebuia totuşi... Va şti cum s-o întoarcă... Deci, mâine dimineaţă va face în primul rând acest lucru...

Altceva nu mai avea... Furturile... Numai Căciulă putea să fie hoţul. I se păruse suspect în ziua aceea când, împreună cu Gorga, dăduse peste el în vestiar. Dacă-l

prinde... va şti el cum să procedeze... Şi Iulieş va trebui să-l felicite...

Altceva...

Nistor răsuflă adânc de câteva ori pentru a preîntâmpina, pentru a-şi opri zvârcolirile care începeau să-i zbuciume pieptul... La început făcuse totul numai din dorinţa de a-şi încerca şi cunoaşte puterea... Crezuse că el învinsese. Nu cucerise nimic... Fusese încătuşat... Chipul acela blond, aproape palid, cu ochi mari, care căutau parcă în fiecare clipă minuni, îl urmărea zi şi noapte. Ar fi fost în stare să facă orice numai s-o ştie lângă el, fără măcar să se atingă de ea. Ar fi fost în stare să renunţe la tot ce avea şi ce putea să aibă... Se revoltă! Din cauza unei femei!... Nu! Trebuie să se hotărască. Va discuta cu ea pe faţă. Îi va spune totul. O va cere în căsătorie. Îi va oferi totul. Şi dacă nu va accepta, va trebui să se învingă. Va trebui să renunţe la ea. Dacă ea nu va voi, nu va avea ce să facă... Ar putea să piardă totul. Din cauza unei femei. Nu! Nu-şi poate juca viaţa şi viitorul pe o femeie. Îşi va tăia bucăţi de carne de pe el, dar se va învinge.

Nistor se linişti. O aştepta pe Cornelia cu hotărârea de a face o ultimă încercare.

Se întâlniseră la poarta parcului. Porniseră pe alee ţinându-se de mână. Era întuneric. Frunzele începeau să cadă. Unele preferau parcă să cadă noaptea, pe întuneric. Cădeau împăcate de sus, pluteau câteva clipe în aer. Era singurul, unicul lor zbor. Apoi se aşterneau tremurând pe alei, aşteptând docile să fie ucise de picioarele îndrăgostiţilor.

Mergeau ţinându-se de mână, ca în prima zi. Fiecare zi era pentru ei întâia zi.

Stelele nu-şi puteau opri bătăile inimilor. Tremurau mereu. Poate de teamă. Poate de bucurie. Poate de spaima depărtărilor. Cerul şi le ţintuise cu grijă. Ce s-ar fi făcut el fără stele? Oamenii n-ar mai fi cântat măreţia lui.

Şi se mânia pe norii care ţeseau covoare pasagere, trimiţând vânturile să-i alunge.

Paşii lor călcau frunze sinucigaşe pe alee, alintându-le moartea cu tăcerea vorbelor.

Vântul îi urmărea fără să obosească, şi când îi prindea în spaţii goale, se năpustea asupra lor, mai mult să-i întărâte. Îi plăcea să se joace, să facă răutăţi mici, să încurce şuviţele de păr, să se furişeze pe gât, pe umeri, să alunece pe piept şi să înfioare pielea. Când obosea de atâta joacă, se dăruia fără teamă căldurii trupurilor.

Mergeau de mult timp. Era întuneric. Erau singuri. Tăcerea se speriase. Aştepta datul vorbelor. Gândurile nerostite o înspăimântau.

— E târziu, Lucian...

— E târziu?

Se întoarseră tăcuţi. Undeva aleea murea. Era puţin până acolo.

— E târziu, Cornelia.

— E târziu?

Când ieşiră din parc, totul luă altă înfăţişare. Erau lumini, erau zgomote, erau oameni. Singurătatea încetase.

— Trebuie să fug, Lucian. Nu uita, sunt la cămin...

— Tot nu înţeleg de ce te-ai mutat la cămin?

— Pentru tine, dragul meu. Nici nu trebuie să te gândeşti mai departe. Vreau să mă închid acolo. Să mă izolez... Vreau să citesc mult. Vreau să învăţ. Nu uita că încep din anul întâi... Şi dacă profesorul Florian obţine aprobarea să dau doi ani o dată...

— Chiar îţi place arheologia, Cornelia?

— Ţie nu?

— Ba da, dar hotărârea ta bruscă m-a surprins.

— Dacă l-ai fi auzit pe dânsul cum îmi vorbea despre o simplă inscripţie!... Am avut impresia că o întreagă enciclopedie se revarsă... Nu-i nimic mai plin şi mai pasionant, Lucian. Gândeşte-te numai ce ar însemna pentru istorie să se descifreze scrierea cretană şi cea

etruscă.

— Am citit că un profesor italian e pe cale să descifreze scrierea etruscă.

— Copilării, Lucian! Numai noi o vom putea descifra. Eu îţi voi traduce cuvânt cu cuvânt poeziile şi tu le vei transpune în versuri... Dar nu te las să răneşti cadenţa originală... Aş fi în stare să mă despart de tine... Până repari greşeala... Te-ai speriat?

— Nu!... Tu te sperii de copii?

— Nici nu ştii ce înspăimântători pot fi copiii! Eu l-am întrebat pe tata, la şase ani, de ce oamenii cresc atât de ciudat. Cum le cresc ochii păstrând aceeaşi formă, aceeaşi culoare, aceleaşi proprietăţi ca atunci când sunt mici? Din mici devin mari, fără să se schimbe cu nimic, fără să se deformeze niciodată. Sunt aceiaşi şi totuşi sunt alţii... Tata s-a speriat şi m-a trimis la culcare. Altădată l-am întrebat de ce au oamenii un nas atât de lung dacă pot trăi respirând numai pe gură, şi iar s-a speriat şi m-a trimis la culcare... Întreabă-mă şi tu ceva foarte copilăresc!... Poţi?

— De ce zăpada n-are altă culoare? Verde sau albastră?... Fulgi albaştri...

— Ce copil drag eşti, Lucian!... Acum trebuie să plec... E târziu şi trebuie sa mai duc câteva lucruri la cămin... Lucian.

— Te duc până la cămin, Cornelia.

— Dar să mergem pe străzi întunecate, Lucian... Şi când vedem o stradă pustie, putem să ne dăm mâna...

Aşteptarea prea lungă începuse să-l enerveze pe Nistor. Localul aproape se umpluse. Duhoarea băuturilor proaste şi fumul gros îl ameţiseră. Din fericire, nu zări nicio figură cunoscută. Sticluţa cu lichior era aproape plină. Deşi îi plăcea băutura, se forţase din răsputeri să reziste tentaţiei. „Beţivul îşi vinde sufletul – îi spunea mereu tatăl său. Dacă o să te apuce cumva gândul să te îmbeţi, îmbată-te acasă, şi chiar şi atunci e bine să-ţi

alungi nevasta şi să vorbeşti în şoaptă. Că omul beat spune totul, mă. Tot ce are pe suflet.” Gusta din când în când dintr-un păhărel, cu picătura.

Cornelia nu venea. Cine ştie pe unde umbla dânsa şi cine ştie dacă va mai veni. Stătea ca un caraghios printre beţivi, aşteptând o femeie, care poate nu se mai gândise la el nicio clipă. De câteva ori îi veni în gând să plece. La urma urmei ce are cu ea? S-ar putea ca să-i facă numai rău, acum când are atâtea pe cap. Totuşi... trebuie s-o întrebe. Cu ea alături... Simţi că-l năpădeşte din nou tremurul... E o prostie... Peste un an va putea să-şi aleagă orice femeie va dori. Nici măcar nu e una dintre acelea după care întorci privirile. Dacă n-o cunoşti, ţi se pare o femeie oarecare. I-a intrat lui în cap ca o boală... N-a vrut decât s-o înfrângă... Nici n-a văzut-o goală... nici nu i-a strâns pulpele, nu i-a simţit sânii...

Parcă cineva învârtea un fier înroşit în pieptul lui. Ce avea ea cu el? De ce nu-i dădea pace? De ce se ţinea scai de dânsul?... Nici măcar n-o dorea ca femeie. O voia pe ea, s-o dezbrace, s-o privească şi să se arunce în genunchi în faţa ei. S-o roage să-l lase numai să-i sărute călcâiul. Să-i dea voie numai s-o privească. Să-i dea voie să stea lângă ea. Cu ochii închişi. Să ştie că e acasă la el. Nici să n-o vadă. Să ştie că e undeva, că nimeni altul nu o poate privi decât el...

Era nebun! Hotărât că înnebunise! Să-l aducă în asemenea hal o femeie? Reuşise să treacă prin toate, să răzbească oriunde. Venise la uzină cu gândul să ajungă funcţionar. Era în preajma lui 23 August. Mai avusese timp să vorbească cu unul din directori. Reuşise să-l impresioneze. Nu-i vorbise mult directorului. Dar pusese atâta patimă în cele ce spunea, încât acesta nu se reţinuse să nu-i declare: „Ai sosit cam târziu, tinere. Prea târziu. Oameni atât de ambiţioşi ca tine ar fi ajuns departe! Ar fi ajuns repede departe. Din păcate, ceasul nostru s-a oprit. A sosit vremea muncitorilor. Eu sunt om practic. Nu-mi fac nicio iluzie. Nu vreau să mă alunge

muncitorii.” Directorul s-a îmbarcat într-o maşină nemţească cu un geamantan plin de aur. Nistor nu şi-a pierdut firea. S-a hotărât repede. E vremea muncitorilor? Va deveni muncitor! S-a angajat ucenic în uzină fără să se despartă o clipă de gândul de a parveni. Câteva luni de zile a lucrat lângă Alexandru Severin. Până i s-a făcut teamă de el. Uriaşul parcă simţise, sau mai degrabă îi era frică să nu-l simtă. Descoperise în tăcerea lui Severin şi-n vorbele lui întrebări care-i căutau adâncul sufletului. Şi nu voia să se deschidă nimănui. L-a părăsit pe Severin sub motivul că vrea să devină frezor. A trecut la alt muncitor, mai puţin bănuitor. Nu-l ajuta ca Severin, nu-l învăţa meseria ca acesta, uneori îl umilea, dar se simţea mai bine. S-a dat peste cap să înveţe temeinic meseria. S-a înscris printre primii în partid. Nu refuza nimic, nu reproşa nimănui nimic. El îşi avea planul său în cap, pe care nu-l abandona nicio clipă,

Cât de bine îşi amintea... Îşi muşca buzele până la sânge în şedinţe, când lua cuvântul şi-i lăuda pe cei care-l umileau. Muncise ca un nebun, zi şi noapte, o săptămână de zile, fără să închidă un ochi, la înfiinţarea primelor gospodării colective, numai ca să arate că e devotat şi că e un adevărat comunist. La fiecare manifestaţie purta cele mai grele placarde şi striga lozinci până răguşea.

Învăţase un curs ideologic, chinuindu-se luni de zile ca să memoreze fiecare cuvânt. Învăţase şah ca să poată juca la club cu instructorul regiunii de partid şi să intre în vorbă cu el. Se abţinuse două luni de zile de la orice legătură cu femeile, când fusese trimis cu un instructor de la regiune într-un raion agricol. Numai ca să nu-l poată avea nimeni la mână. Răzbise ca un bulgăre de fier. Nu-l înmuiase nimic... Îl prinsese pe fostul director adjunct, după ce-l urmărise săptămâni de zile, în birou, cu o dactilografă. Venise nevasta directorului şi-l rugase în genunchi să nu-l pârască. Nevasta celui pe care-l prinsese înşelând-o. Îl demascase fără cruţare. Ştia că-i va lua locul. Răzbise! Şi să-l îngenuncheze o femeie? De ce? Cu

ce drept? Simple accese de nebunie.

Nistor se linişti din nou. Trebuia să fugă cât mai era timp. Va răzbi şi fără ea şi o va înlocui cu una după care să întoarcă privirile toţi oamenii. N-avea niciun rost să mai încerce. N-avea ce căuta în lumea ei. Era o prostie să se bage cu de-a sila într-un iad. Se zbătuse prea mult, se târâse prea mult, se ascunsese prea mult, sângerase prea mult ca să rişte să piardă, pentru o femeie, tot ce câştigase. Era ultima lui hotărâre. Îşi jură să termine cu Cornelia. Îşi strânse pumnii şi îşi jură cu toată puterea lui. Dacă o va întâlni, o va întreba, şi dacă ea va spune *nu,* o va lăsa în plata domnului.

Ceru chelnerului să-i facă plata. Îi înmână o bancnotă de o sută.

— Opreşte toată sticla!

Chelnerul îl privi uimit şi nu ştiu cum să-i mai mulţumească. Şi în clipa când se pregăti să se ridice, Nistor o văzu pe Cornelia traversând strada cu un bărbat alături. Tresări fără să vrea şi rămase locului... La urma urmei, ce-l interesează pe el cu cine-i Cornelia! E liberă, poate să facă ce vrea. El nu mai avea nimic cu ea. Îşi jurase... Voi să se scoale şi să plece, dar se gândi că, neavând nimic cu ea, poate să asiste la scenă ca un om care nu-i cunoaşte. Nu o făcea decât din curiozitate... O văzu pe Cornelia despărţindu-se de bărbatul cu care venise, fără să-şi dea mâinile. Curios, însă, bărbatul nu plecă... Nu-i vedea faţa... Bărbatul începu să se plimbe prin faţa blocului, dar umbra zidurilor îi ascundea figura... Cine ştie ce idiot o fi!... Îl cuprinse uu râs scurt...

Chelnerul lăsase sticluţa pe masă. Nistor umplu un păhărel şi-l dădu pe gât dintr-o înghiţitură. Umplu a doua oară păhărelul, dar nu se atinse de el... Cine ştie ce dobitoc o fi! Vreo stârpitură de om... Totuşi bărbatul i se părea înalt şi puternic... Îl cuprinse din nou râsul... Nu putuse să-şi găsească şi el o alta, mai femeie?... Poate că era un simplu coleg de institut? Idiotul!... Să se îndrăgostească de ea!? Ha-ha-ha... Faptul că râde e cea

mai bună dovadă că nu-l mai leagă nimic de ea... Dacă s-ar fi întâmplat asta cu zece zile înainte, cine ştie de ce ar fi fost în stare!... Cât de nebun fusese dacă ajunsese până acolo încât să intre în camera ei şi să-i spună că e în stare să ucidă pentru ea! Ha-ha-ha!...

Râdea sec, fără zgomot, şi bâţâia din picioare fără încetare... O arsură cumplită la mâna dreaptă îl cutremură. Era ţigara. Îi rămăsese între degete. O azvârli pe podea... Sorbi dintr-o înghiţitură conţinutul păhărelului. Turnă din nou lichior. Ce idiot! O aşteaptă de atâta vreme!... Poate că-i un simplu coleg de cămin... Îşi aprinse o ţigară şi observă că-i tremură mâna. Băuse cam mult. Nu va mai bea un strop... E ultimul păhărel. Lăsă lichiorul să-i alunece încet pe gâtlej, ca să-l ardă... Bine că terminase cu ea!

Nistor îl văzu pe cel cu care venise Cornelia traversând strada şi venind exact spre geamul de la care observa el... Oare voia să intre în local?... Îl recunoscu... Era Lucian Severin, băiatul strungarului!... Profesorul... redactorul... Cornelia... Ce căuta el la ora asta cu Cornelia? Ce căuta?... Băiatul strungarului... Era profesorul ei... Trăia cu profesorul ei!... Băiatul strungarului!... Băiatul lui Alexandru Severin!... pe care Bogdan ar fi vrut să-l facă director... Ha-ha-ha!

Îşi mai turnă un pahar... Ăsta i-o luase! Băiatul urangutanului! Ha-ha-ha!... Din cauza asta îl respinsese... Bine că terminase!... E limpede c-a terminat. Cu zece zile înainte ar fi sărit de pe scaun prin geam... L-ar fi strâns de gât sau ar fi strâns-o pe ea de gât... Ei, şi?... Culcă-se cu cine-o vrea... În pielea goală dac-ar vedea-o... Ăsta i-o luase! Băiatul strungarului!

Îl zări pe Lucian plimbându-se prin faţa bufetului. La un moment dat îl văzu că se opreşte şi încearcă să privească prin sticlă înăuntru. Chiar în dreptul lui Nistor.

Nistor puse mâna pe pahar şi azvârli cu toată puterea lichidul în geam, în dreptul celui care privise... Ha-ha-ha! Băiatul strungarului... Fiul urangutanului... Târfa!

CAPITOLUL 13

ÎNAINTE DE A DA DRUMUL maşinii, Costinaş îl văzu pe Pârvan îndreptându-se spre el. Venea singur, fără maistrul Ferenţi, cum se întâmpla de obicei. Apropierea lui Pârvan îl nelinişti pe Costinaş. Ce mai voia Pârvan de la el?... Poate că venea să-i dea dreptate... Îl salută pe Pârvan ca întotdeauna:

— Bună dimineaţa, tovarăşe inginer...

— Bună dimineaţa, domnule Costinaş... Aş vrea să discut cu dumneata *în particular...*

— Cu plăcere, tovarăşe inginer.

Introducerea politicoasă a inginerului îi făcu plăcere tânărului strungar. Pârvan nu obişnuia să discute cu nimeni „în particular”.

— Domnule Costinaş... Îţi urmăresc rezultatele. Sunt groaznice. Sunt uluitoare. Nu-s ale unui om normal.

Cuvintele lui Pârvan îl dezamăgiră pe Costinaş. Se aşteptase la cu totul altceva.

— Credeam că v-aţi convins, tovarăşe inginer. De atâtea zile...

— E un miracol, pur şi simplu un miracol, domnule Costinaş, dacă nu s-a întâmplat nimic până acum. Intervenţia mea de *ultimă oră* e cu totul gratuită. Mi-am declinat de mult răspunderea pentru această isterie, am făcut referat scris... Mă simt însă obligat...

— În vederea şedinţei de după-amiază...

Costinaş aflase de şedinţă şi ştia că Pârvan va fi ţinta unor atacuri crâncene. Scăpase cuvintele fără voia lui şi-i părea rău.

Pârvan simţi adânc insulta. Se stăpâni.

— Domnule Costinaş, am venit la dumneata pentru a te ruga omeneşte să-ţi tai ştreangul pe care ţi l-ai înfăşurat în jurul gâtului. Am venit, să *te rog.* Bună ziua...

Pârvan îl părăsi brusc pe Costinaş, dar nu înainte ca acesta să-i observe roşeaţa de pe figură.

Ultimele cuvinte ale lui Pârvan îl mâhniseră pe Costinaş. Inginerul venise să-l roage. Poate că din pricina sa Pârvan avea necazuri şi supărări. Dar cum putea el să renunţe la ritmul acesta de lucru care-i înveselea sângele! La început se gândise la câştig, pe urmă la faima care i se răspândise în uzină, dar în ultimul timp nu mai avea altceva în faţă decât dorinţa de a sparge orice recorduri. Nebunia vitezei îi intrase în sânge...

Îşi controlă maşina. Totul era în regulă... Dar înainte de a da drumul strungului, mai reflectă o clipă... Dacă Pârvan avea dreptate?... Observase în câteva rânduri zgomote neregulate, ciudate, la strung... Poate că numai i se păruse. Dac-ar fi fost să i se strice maşina, trecuse timp berechet... La sfârşitul schimbului va face un control minuţios... Şi până atunci n-ar strica să nu depăşească limita atinsă în ziua trecută.

Începuseră să sosească muncitorii în secţie. Îl văzu pe Severin îmbrăcându-şi halatul şi îndreptându-se spre strungul său. Cum făcea Severin de era întotdeauna curat? Halatul curat, mâinile curate, faţa curată... Dar rezultatele lui Severin fuseseră de mult întrecute. Îl văzu pe Răduca, apoi pe Căciulă, pe Livede, pe Tonciu. Îl zări şi pe Valer. Venea cu paşi grăbiţi...

— Azi te întrec, Costinaş! Mă fac luntre şi punte dacă e nevoie. Auzi? Te întrec!

— Poate c-ai visat azi-noapte...

— Dă mâna-ncoa! Te prinzi...

— Fugi, mă Valer, de-aici. Să nu te mai audă şi alţii că te faci de râs. Ori... te pomeneşti c-ai luat de dimineaţă ceva ţuică... Cine ştie, poate că vezi acum două strunguri şi-ţi închipui că lucrezi la amândouă... Aşa, da, poate că

m-ai întrece...

— Era cât p-aci să te-ajung ieri! se întăriă Valer. Cred că tremurai acolo...

— Dacă mă pui la ambiţie, nu faci azi nici jumătate cât mine...

Nu-l observaseră pe Nistor în spatele lor, ascultându-le convorbirea. Rămaseră surprinşi când îi auziră vocea:

— Mai încet! Nu vă jucaţi cu maşinile! Dar nici nu vă pătaţi obrazul...

— Noroc, tovarăşe director! îl salutară cei doi.

— V-a convins domnul inginer Pârvan – glumi Valer.

— În loc să-i daţi drumul, sporovăiţi ca babele. Astăzi mi se pare c-aţi rămas în urmă.

Cei doi strungari îl văzură pe Nistor traversând hala şi îndreptându-se spre ieşire, fără să treacă prin biroul inginerului Pârvan.

— Mă Valer, tare mi-i teamă c-o să-i mănânce Nistor capul lui Pârvan... Prin secţie, unii zic că nu numai c-o să-l scoată din fabrică, dar chiar mai rău...

— Să se mănânce între ei, treaba lor. Eu mi-am pus în cap să te mănânc azi pe tine...

— Cu rabla ta, mă? Dacă strănuţi mai tare, îi şi auzi hodorogeala.

— O să vezi tu!

— Ce-o să văd?... Ce-o să vezi tu!

Costinaş trase cu coada ochiului la Valer. Acesta îşi pregătea maşina. Când îl văzu că e gata să-i dea drumul, îl anunţă:

— Gata!? Eu zic să te laşi bătut dinainte...

Dădu drumul strungului de la început într-un ritm infernal. Şpanul pe care-l scotea cuţitul avea grosimea unui deget.

Iulieş Livede nu era în apele lui. Amânase o şedinţă a comitetului de partid cu un pretext copilăros, nu mai trecuse prin biroul lui Pârvan, şi când acesta îi făcea vizita obişnuită de dimineaţă, se mulţumea să-i răspundă la

salut, fără să caute să intre în vorbă cu el. Nici cu Severin nu se mai întâlnise de când îi predase cartea împrumutată de la Pârvan. Era oarecum mânios pe inginer. Pârvan voise poate să-şi râdă de el. De aceea îi dăduse o carte în limba franceză. Severin n-o refuzase însă. Văzând schemele şi desenele se bucurase ca un copil.

Singurătatea îl apăsa pe Iulieş. Când se apropia de casă, începeau să-l macine tristeţile. Niciun suflet de om nu-i aştepta sosirea... Dar el nu se gândea la un suflet de om. Se gândea la un anumit suflet... Citise în ziar, cu câteva zile în urmă, o ştire pe care nimeni altul n-o sezisase. Se anunţa plecarea unei delegaţii sindicale în Germania. Şi printre delegaţi întâlnise şi numele *Margaretei...* Era ea! O ţinuse ani de zile lângă el ca într-o închisoare... Crezuse că nu-i nimic mai mult decât o femele oarecare... El era răspunzător de tot ce se întâmplase. Nu-şi preţuise femeia.

Iulieş nu-şi gasea nicio scuza. Margareta îi demonstrase cu vârf şi îndesat că nu-i o femeie obişnuită. În cei şapte ani cât zăcuse în închisoare, fără să-şi păteze o clipă cinstea, ea izbutise să ţină casa, să-l menţină pe Octavian în liceu, să facă din el un elev model. Ea singură, cu mâinile ei, fără niciun ajutor de nicăieri... Şi el nici nu-şi dăduse seama de sacrificiul şi puterea ei. O crezuse o simplă nevastă, şi ea acceptase rolul acesta pesemne ca să-i îndulcească viaţa lui, după şapte ani de închisoare. Margareta suferise mai mult decât el. Şi în timpul cât el fusese închis, şi după ce el revenise acasă şi se văzuse considerată drept o nevastă obişnuită, o gospodină oarecare... Descoperise însă prea târziu adevărul acesta.

Ştirea relatată în ziare înăsprise suferinţa lui Iulieş. Îl durea faptul că Margareta se înălţase fără el. Era fericit că izbutise să se ridice, să azvârle de pe ea acele năravuri de cucoană parvenită, care începuseră cândva să-l îngrozească, şi să iasă din starea de femeie neputincioasă în care o ţintuise dânsul. Dar era amarnic de trist că toate

acestea se întâmplaseră după despărţirea lor... Oare de ce tocmai pe oamenii cei mai apropiaţi nu reuşeşti să-i cunoşti? se întreba mereu Iulieş. Pentru că-i consideri făcând parte din tine? Pentru că îţi închipui că sunt cu tine mereu şi la necazuri, şi la bucurii? Pentru că nu poţi să-i dezlipeşti de tine?...

Margareta plecase însă pentru totdeauna de lângă dânsul, lăsându-i singurătatea aceea întunecoasă şi amărăciunea dorinţei nerealizate. Fuseseră împreună prea puţini ani... Dar ea era departe, şi era, sigur, veselă şi mândră, şi el era singur şi abătut.

Iulieş oftă. Se întâmplase. Se terminase. Ar fi trebuit să fie bucuros... Dar ea se îndepărtase prea mult, Nu-i scrisese niciodată, nu-i răspunsese măcar la scrisorile pe care el i le trimisese... Margareta îşi câştigase o nouă viaţă. Suferise prea mult până izbutise, pentru a încerca măcar cu gândul să i-o tulbure. Fiecare îşi avea viaţa sa proprie Era limpede ca bună ziua. Din moment ce devenise conştient de lucrul acesta nu mai avea niciun rost să se mai chinuiască în frământări şi remuşcări. Omul nu are norocul să i se repete viaţa a doua oară. Nici măcar o clipă din viaţă nu i se repetă...

Când intră în hală, Iulieş parcă văzu mai multă lumină. Oamenii munceau ca nişte spiridusi. Numai Severin, în colţul său, stătea ca întotdeauna liniştit şi privea tavanul. Dar Iulieş ştia acum că Severin munceşte mai mult decât toţi. Gândurile uriaşului inventau maşinării complicate, pe care nici inginerii cei mai îndrăzneţi din uzină nu aveau curajul să şi le închipuie. Se apropie de prietenul său:

— L-ai găsit, Alexandre?

Severin se uită la el parcă fără să-l vadă:

— Ai ieşit din bârlog? Am crezut că te-ai speriat ca bursucul...

— Ai găsit braţul ăla?

— Braţul?... Nu mă las până nu-l fac... Ştii, mă Iulieş, că merge ca pe strună... De mâine încep să fac piesele...

Ultimele cuvinte le spuse în şoaptă. Iulieş simţi că-l

năpădeşte bucuria. Şi avu impresia că sunt ca doi copii care pregătesc altora o mare surpriză. De fapt de aici izvora bucuria.

— Dacă ai de lucru, la freză – şopti Iulieş la rândul său – îmi dai să-ţi fac eu. M-am dat bine pe lângă maşină să văd dacă mai ştiu ceva. Merge! Ţi le fac exact cum vrei tu. Mă ştii doar...

— După-masă te duci la şedinţă? îl întrebă Severin.

— După-masă?... Uitasem... Mai încape vorbă... Te las, Alexandre...

Uitase de şedinţă. Uitase de Pârvan, de Nistor, de Costinaş şi de ceilalţi... Şedinţa... Nistor o convocase cu un scop precis. Era limpede. Şi timpul părea că-i dă dreptate lui Nistor. În secţie nu se întâmplase nimic. Maşinile mergeau... Toată uzina se avântase... Trebuia să treacă pe la Pârvan. Poate-şi schimbase părerea. Şi atunci va schimba cursul şedinţei.

Îl găsi pe Pârvan în birou. Era singur. I se păru palid şi nervos. Nu-şi pierduse însă nimic din ţinuta lui. Simţi că-i zgândără ceva inima. Iulieş admira demnitatea lui Pârvan. Mai mult decât ştiinţa şi siguranţa sa. Aceasta îl determina pe Iulieş să vadă în atitudinea lui Pârvan faţă de întrecere nu o intenţie, ci pur şi simplu o greşeală.

— Te aşteptam, domnule Iulieş! îl întâmpină Pârvan. Mi-am închipuit că vei vorbi cu mine înainte de... şedinţă.

Iulieş se gândi că n-avea niciun rost să se ferească sau să intre pe ocolite în miezul problemei:

— Să nu credeţi, domnule inginer, că am venit la dumneavoastră pentru că acesta e procedeul organizatorului de partid sau...

— Nu e nevoie de explicaţii, domnule Iulieş. Pe patroni sau pe superiori n-am avut niciodată obiceiul să-i aştept. Pot să-ţi dau cuvântul de onoare. Te aşteptam!

Emoţionat, Iulieş îl întrebă pe Pârvan:

— Tovarăşe inginer, iertaţi-mă că vă întreb direct şi fără ocoluri. Nu credeţi că... în sfârşit, nu credeţi că aţi făcut o greşeală?...

— Nu, domnule Iulieş! îi răspunse ferm Pârvan. Greşeli se pot face când încerci să apreciezi caracterul unui om. Dar în tehnică numai nechemaţii pot să greşească... Maşina e făcută de mâinile omului. Şi omul, crede-mă, ştie ce face cu mâinile sale.

— Totuşi, uitaţi-vă şi dumneavoastră... Parcă numai o dată calculele omului s-au dovedit...

— Spune pe şleau! *Greşite...*

— Un inginer, de pildă, acum douăzeci de ani...

— Domnule Iulieş! Dumneata crezi că toţi şoferii cunosc principiul motorului cu explozie?... Crezi că toţi strungarii ştiu ce minune înseamnă maşina lor? Pot s-o monteze, s-o demonteze, s-o repare, dar principiile ei mecanice, formulele ei fizice şi matematice crezi că sunt clare în capul lor? Niciun strungar din uzina asta nu poate să conceapă maşina în principiile ei. Nu ştiu câţi din inginerii noştri...

— Greşiţi, tovarăşe inginer! îl întrerupse vehement Iulieş, care parcă vedea în faţa lui caietele pline cu desene ale lui Alexandru Severin. De ce credeţi că un strungar nu ar putea să-şi închipuie tainele mecanice ale maşinii?

— Pentru că un asemenea om nu ar fi strungar, ci inginer cu studii înalte!... Dar nu despre aceasta e vorba... Întrebaţi un specialist... Întrebaţi-l pe domnul ministru Bogdan! Sunt sigur că vă va da răspunsul meu... Rezistenţa maşinii, uzura ei e o ştiinţă, domnule Iulieş. Nu e o părere, sau o dorinţă, sau o ipoteză nefondată.

— Tovarăşe inginer! Dar vedeţi şi dumneavoastră, vedeţi doar cu ochii dumneavoastră...

— Miracole se mai întâmplă, domnule Iulieş. Un om fugărit de lupi poate să întreacă în viteză pe cel mai rapid alergător din lume. Dar de câte ori poate face această faptă în viaţă? Şi dacă se întâmplă să-l fugărească lupii pe un câmp pustiu, până la urmă tot e ajuns... Minunile nu dăinuiesc niciodată prea mult. Acesta e marele lor defect... Şi mai ales, domnule Iulieş, miracolele nu pot să

înlocuiască legile obiective.

— Poate că în urma rodajului...

— Rodajul nu se face niciodată la viteză maximă. Numai probele ating maxima. Dar probele sunt limitate... La noi în secţie, proba devine constantă, devine obicei. Nu ştiu dacă azi, sau mâine, sau poimâine, dar crima aceasta care se înfăptuieşte împotriva maşinilor se va resimţi... Mai gravă e însă ameninţarea unui accident...

— Vă înţeleg, tovarăşe inginer. Şi ca să fiu sincer, încep să vă dau dreptate, deşi, ceva nu mă lasă să vă spun: *E absolut adevărat!* Şi din fericire, acuma ştiu ce...

— Mişcarea din uzină?

— Nu! Pregătirea mea tehnică. Asta nu-mi dă siguranţa. Sunt un muncitor care nu ştiu la ce lucrez.

— De aceea există specialişti...

— Sunt cazuri când un muncitor trebuie să fie şi specialist...

— Nu înţeleg când şi pentru ce, domnule Iulieş.

— Atunci când oamenii... atunci când vrea să-i înveţe pe oameni cum să trăiască... atunci când oamenii îi spun: mă, tu meriţi să fii secretarul nostru de partid...

Emoţionat, Pârvan i se adresă brusc lui Iulieş:

— Domnule Iulieş, te rog să mă ierţi pentru că în urmă cu câtva timp, aici, în birou, am fost nedrept cu dumneata...

Dar ca şi cum n-ar fi auzit scuzele lui Pârvan, Iulieş murmură:

— Totuşi, trebuie să întreprindem ceva! Vă mulţumesc, tovarăşe inginer...

Iulieş Livede ieşi din biroul lui Pârvan mai nehotărât ca înainte de a intra.

În anticamera lui Nistor nu era nimeni. Biţă Gorga pătrunse totuşi înăuntru. Primul lui gând fu acela de a intra la Nistor. La jumătatea drumului se opri. Nu era politicos. Îşi trase un scaun lângă fereastră şi se aşeză în aşteptare. Trebuia să se sfătuiască neapărat cu Nistor.

Ştirile despre întrecere începuseră să-l plictisească. Mereu aceleaşi. Numai procentajele difereau. Ar fi vrut să scrie un material mare, un articol pe o problemă nouă, nedezbătută încă în presă.

La apariţia secretarei, se ridică în picioare şi salută zâmbind:

— Bună ziua! Directorul e la post?

— Nu. E plecat la regiune... Dar... e ora când a spus că se înapoiază. Dacă vreţi, aşteptaţi... Poate-l mai înviorați...

— Cu plăcere... I s-a întâmplat ceva?

Secretara se uită la Gorga. Acesta o descoperi dintr-o dată foarte tânără şi ispititoare.

— Mi s-a părut prea nervos şi răvăşit. Parcă n-a dormit toată noaptea...

Era chiar frumuşică secretara. Cum de nu observase până acum? Avea buze mari, cărnoase, şi o anumită supleţe în mişcări.

— Nu înţeleg cum vă îngropaţi tinereţea aici... Pentru o fată frumoasă şi tânără e plictisitor şi... primejdios.

Complimentul o măguli. Zâmbi şi-l privi cochet:

— Dar dumneavoastră, mereu în uzină... nu vă plictisiţi?

— Dacă o să viu mai des pe la tovarăşul Nistor, cred că chiar o să mă înveselesc. Aţi văzut filmul...?

Convorbirea celor doi tineri fu întreruptă de apariţia inginerului Vladimir Constant. Gorga se împrietenise cu tânărul inginer, străbătând împreuna secţiile uzinei. Îşi strânseră mâinile prieteneşte.

— N-a venit încă tovarăşul director? o întrebă Constant pe secretară.

— Trebuie să vină dintr-un moment în altul...

Secretara se scuză şi părăsi încăperea cu câteva dosare în braţe.

Uşa se deschise brusc şi în încăpere pătrunse Nistor. Era într-adevăr palid şi avea cearcăne la ochi. Când îl văzu pe Gorga, o intenţie de zâmbet îi apăru pe faţă.

— A! Bună ziua, tovarăşe Gorga! Iartă-mă dacă te-am făcut să aştepţi. Poftim în birou... Dumneata, tovarăşe Constant, poţi să mai întârzii?

— Cum să nu! Vin peste o oră.

Nistor îl lăsă în anticameră pe Constant şi intră după Gorga, în biroul său. Avea nevoie de Gorga. Nu-şi mai amintea pentru ce. Ştia numai că simţise nevoia lui. Da! Îşi amintea. Era cât se poate de important.

— Ia loc, tovarăşe Gorga. De fapt nici n-ar mai trebui să te invit. Să te simţi ca la dumneata în familie.

Nistor se îndreptă spre bibliotecă. Ideea-i venise pe neaşteptate. Deschise uşa bibliotecii şi luă de pe un raft un strung în miniatură, executat de ucenicii uzinei.

— Iată viitorul nostru produs!

Gorga cântări strungul în mână şi se minună ca un copil:

— Splendid! O adevărată bijuterie! Cine l-a făcut?

— Nu asta importă. Pentru cine a fost făcut! Asta contează în primul rând.

Gorga nu-l înţelese pe Nistor. Acesta râse forţat şi-l lămuri:

— Îţi aparţine, tovarăşe Gorga. Un cadou modest pentru grija pe care o porţi uzinei. Oricine l-ar fi executat, consideră că-i din partea întregului colectiv al uzinei noastre.

Tânărul ziarist fu năpădit de o asemenea bucurie, că nu ştiu ce să răspundă. Mai că nu-i venea să creadă. Precis că era o iniţiativă a lui Nistor.

— Cred... că... mai degrabă... – se bâlbâi el – e pentru întreaga... redacţie...

— Pentru redacţie, pregătim altceva – îl întrerupse Nistor. A fost special făcut pentru dumneata.

— Mulţumesc foarte mult... O adevărată bijuterie!

Nistor îşi pregăti drumul:

— Ai mai găsit ceva nou în uzină?

— Întrecere, entuziasm, recorduri. Material pentru ştiri.

— Mă gândesc să nu greşim – se prefăcu Nistor

preocupat. Nu se poate să nu existe şi lipsuri. Vorba lui Iulieş: pădure fără uscături...

— De când a început întrecerea niciun muncitor nu e sub normă. De fapt acesta e lucrul cel mai important din uzină.

— Totuşi, să nu fie chiar nicio defecţiune... Lumea îşi închipuie, pesemne, că ne lăudăm...

— Cred că discuţia noastră e unică, tovarăşe director. Directorul unei uzine atrage atenţia ziaristului asupra faptului că pot exista şi lipsuri sau deficienţe...

Nistor crezu că Gorga îi prinsese intenţia. Trebuia să bată în retragere:

— N-o lua şi dumneata chiar aşa...

Gorga nu-l lăsă să continue:

— De ce? Mi se pare un lucru extrem de pozitiv. Gestul acesta nu-l poate face decât un director foarte serios şi conştient... Iartă-mă, dar mă simt obligat să-ţi fac acest compliment...

— Complimentele nu-s totdeauna bune, tovarăşe Gorga – îi spuse Nistor uşurat. Sunt muncitori care lucrează bine, dar care ar lucra şi mai bine dacă în loc de complimente ar primi critici serioase. Sunt alţii care dorm...

Lui Gorga îi veni în minte imaginea lui Alexandru Severin.

— Cred că aceştia, ca să-şi schimbe atitudinea – continuă Nistor – ar trebui scuturaţi fără nicio milă. Atitudinea lor poate fi uneori dăunătoare...

Tânărul ziarist sări de pe scaun ca ars.

— Gata! Am găsit, tovarăşe director. Voi scrie un articol extrem de interesant. Dumneavoastră mi l-aţi amintit!

— Eu? se miră Nistor. Nu înţeleg...

— Despre Severin! Atitudinea lui Alexandru Severin!

— Despre Severin?!! holbă ochii directorul. Ce articol?

— Nu vă mai amintiţi? Am discutat odată despre atitudinea lui. În prima zi când am venit aici...

— Parcă-mi amintesc... Da, ceva parcă-mi amintesc... Am atâtea pe cap... Despre Severin?... Nu cred eu că-l

poate trezi cineva pe urs... pe uriaşul ăsta...

— Nu-l trezesc eu?... Nu mă cunoaşteţi, tovarăşe director. Lucruri critice eu scriu foarte rar. Dar când le scriu... Ca să simtă uriaşul ăsta de Severin, trebuie tras *tare în el!* Nu cu ciocanul, cu maiul!

— În problemele gazetăreşti complicate nu mă bag. Dumneata ştii mai bine... Mă gândesc numai dacă aş citi un astfel de articol ca acesta pe care ţi-l propui... Să ştii că ai dreptate! Ar fi foarte, foarte interesant! Încă n-am citit aşa ceva!

— Vedeţi? V-am spus eu? Azi îl scriu. Acuma, chiar acum plec şi-l scriu... Pssst... Am trei coloane pe pagina întâi. Bag articolul ăsta... Pariez că mi-l citeşte la radio. Pssst! Grozav! Cum de nu m-am gândit până acum?!

— Eu încă mă îndoiesc. Nu cred c-o să se trezească...

— De ce nu vrea să intre în întrecere Severin?... De ce stă izolat ca un urs în bârlogul său?... Niciodată nu râde!... Niciodată nu-şi priveşte tovarăşii în ochi!... Pssst! Bag şi-o problemă morală... De ce şi-a lăsat nevasta după mai bine de douăzeci de ani de căsnicie pentru o... găsesc eu un termen mai decent... E aceasta o atitudine de muncitor?

— Extraordinar cum le pipăi... Mi se pare că are două rânduri de case şi nu ştiu câte hectare de pământ, la ţară...

— Gata! Am găsit şi răspuns la întrebări!... Pentru că nu este un muncitor *muncitor.* Pentru că n-a suferit amarul vieţii muncitorului, chinurile şi durerile lui.

— Să nu fie prea tare, tovarăşe Gorga... Nu uita că nu e membru de partid...

— Plus asta!... Credeţi că e prea tare?

— Se pot spune aceleaşi lucruri şi cu alte cuvinte... Totuşi Severin, ca lucrător, de...

— Dar nici eu nu mă gândesc să-l desfiinţez. Vreau numai să-l zgudui... Să-i spun că poate deveni un adevărat muncitor... Plec, tovarăşe director...

— Crezi dumneata că o să dea Mironescu atât de uşor

drumul articolului?... Nu uita că fiul lui Severin, mi se pare, este...

— Păi nici nu i-l dau lui Mironescu să-l citească... De fapt nici nu e el de serviciu astăzi. I-l dau lui Lucian! Vă salut, tovarăşe director!

Nistor rămase singur în birou. Îi revenise pofta de viaţă. Va lovi fără cruţare. E de-abia la început... Sună secretara. Figura ei era îmbujorată. Părea mai sigură de ea. Nistor o cercetă cu atenţie. Era tânără şi ispititoare. Se duse în faţa ei şi o fulgeră cu privirile. Secretara părea hipnotizată. Fără măcar s-o strângă în braţe, Nistor îi prinse sânii în palme. Secretara tremură, dar nu izbuti să se împotrivească. Se trezi numai după ce Nistor îşi retrase mâinile. Părăsi biroul sub privirile omului care putea să facă ce vrea cu ea.

Nistor rămase în acelaşi loc. Parcă încremenise. Era puternic.

Costinaş nu întrerupse lucrul în pauza de prânz. Nici Valer. Lucrau amândoi ca nişte draci. În jumătatea de oră cât ţinuse pauza făcuseră amândoi aproape câte o normă. Costinaş îl întrecuse pe Valer. Acesta ştia şi se străduia să-l ajungă. Dar şi Costinaş ştia că Valer vrea să-l ajungă. Strungul său se învârtea cu maximum de turaţii. Până la sfârşitul schimbului era sigur că îl va întrece pe Valer cu aproape două norme.

Costinaş se uită la Valer şi i se păru că se vede pe el într-o oglindă. Faţa şi mâinile îi erau parcă vopsite cu cremă neagră. În păr i se aciuaseră fulgi de metal, iar halatul îi era împroşcat cu pete de ulei. Îi veni dintr-o dată să-l întrebe ceva. Urlă din răsputeri ca să acopere zgomotul infernal pe care-l făcea maşina.

— Mă Valer! Tu când te muţi?

— Sâmbătă, mă. După-masă! îi răspunse Valer. Tu când?

— Duminică... dimineaţa! Nevasta...

Costinaş scoase piesa prelucrată din strung şi introduse

o nouă bară de oţel. Era grea. De-abia o putuse ridica. Calculă rapid în gând. Dacă măreşte grosimea aşchiei şi menţine aceeaşi viteză, poate să ia un mare avans asupra lui Valer. Potrivi cuţitul, şi-i dădu drumul. Şpanul era gros cât degetul. Iar viteza strungului ameţitoare. Rotocoalele şpanului se izbeau în pavăza de metal ca gloanţele unei mitraliere.

Costinaş ciuli urechile. I se părea că aude mai puţin zgomot în jur. Tăcerea venea din direcţia lui Valer. Se uită la acesta şi-l văzu privind cu ochi aiuriţi maşina. I se oprise strungul. I se accidentase strungul. Deci Pârvan...

Costinaş nu pierdu cu constatările sale decât câteva clipe. Câteva clipe de neatenţie. Observă revărsarea neregulată a şpanului şi se hotărî instantaneu să oprească strungul. Şpanul se încâlcise. Strungul se învârtea ameţitor. Cuţitul tăia mai departe. Învălmăşirea şiragului de metal scotea scântei. În clipa când duse mâna la contacte, revărsarea şpanului îşi schimbă direcţia. Nu apucă decât să-şi acopere· faţa cu mâinile. Schijele de oţel îl împroşcară, parcă azvârlite de explozia unui obuz.

Văzându-l prăbuşindu-se Valer începu să urle ca un nebun. Strungul continua să se învârtească. Şpanul, încâlcit, revărsa scântei şi împroşca schije în toate părţile.

— Săriţi, mă! strigă unul.

— Moare Costinaş!

— Săriţi! Săriţi!

Muncitorii opriră maşinile şi alergară spre colţul unde lucra Costinaş. Schijele furioase îi împiedicau să se apropie. Câţiva aveau feţele şi mâinile lovite.

— Săriţi, mă!

— O să explodeze maşina!

— Moare Costinaş!

Strungul îşi continua turaţiile nebuneşti, împrăştiind flăcări, scântei şi schije. Parcă se revărsase iadul în colţul acela.

Severin văzu în capătul celălalt al halei îmbulzeală şi

agitaţie. Îi văzu pe oameni retrăgându-se speriaţi. Înţelese ce se întâmplase.

— Moare Costinaş! auzi înaintând din gură în gură.

Îşi lăsă maşina şi alergă cu paşi înspăimântător de lungi spre locul accidentului. Înainte de a ajunge acolo, ridică de pe masa unui strungar o pavăză de metal pe care şi-o puse înaintea feţei. Oamenii se dădură la o parte din calea lui. Ar fi fost în stare, în goana lui, să răstoarne nu oameni, ci maşini.

Viteza îl făcu să răzbată prin roiul de proiectile. Se trânti jos, după ce cu o puternică lovitură de picior sfărâmă contactele. Costinaş zăcea la pământ. Căzuse pe spate. Palmele îi rămăseseră încrucişate pe faţă. Nu se vedea pe ele nicio julitură, nicio rană. Dar când se uită mai bine, zări o şuviţă de sânge prelingându-i-se după ureche. Sângele izvora dintr-o gaură cât unghia din tâmpla dreaptă.

Toată acţiunea lui Severin durase câteva secunde. Strungul îşi încetini rotaţiile. Şpanul nu mai era periculos. Oamenii se apropiau.

Severin îşi duse urechea la pieptul lui Costinaş. Mai mult simţi decât auzi bătăile slabe ale inimii, îşi dădu seama că tânărul e într-o stare foarte gravă. Îl apucă uşor cu amândouă mâinile şi-l ridică în braţe ca pe un copil. În hală era o tăcere mormântală.

— O maşină! şopti Severin. Iute!

Şoaptele îi înspăimântară pe muncitori. Îşi dădură seama că se întâmplase ceva cât se poate de grav.

Oamenii îi făcură loc lui Pârvan, lui Ferenţi şi lui Iulieş, care veneau unul după altul. Când Pârvan îl descoperi pe Severin cu trupul lui Costinaş în braţe, chipul său deveni galben ca al unui mort. Se apropie şi zări rana lui Costinaş. O cercetă şi începu să tremure.

— Trăieşte?

— Încă trăieşte, domnule inginer – şopti Severin. – dar...

— A venit maşina! şopti un altul.

— Duceţi-l la spitalul de boli nervoase – porunci Pârvan. La profesorul Dinu. Nu mai pierdeţi nicio secundă.

Cuvintele sale, rostite cu voce tare şi aspră, îi impresionară pe muncitori.

— Domnule Iulieş, ar fi bine să vă duceţi şi dumneavoastră! Şi dumneata, domnule Valer.

Iulieş şi Valer îl urmară pe Severin fără să mai răspundă.

Pârvan era palid. Tremura. Dar când vorbi, oamenii îl simţiră stăpân:

— Toată lumea la lucru! Imediat... Domnule Ferenţi şi dumneata, domnule Răduca! Cercetaţi ambele maşini şi-mi raportaţi în jumătate de oră... Toată lumea la lucru! Nimeni să nu depăşească viteza medie.

Oamenii se înapoiară la maşini. Niciodată nu-l văzuseră pe Pârvan atât de aspru şi de autoritar. Dădură drumul la maşini, începând să se gândească mai adânc la felul de a fi al lui Pârvan.

Inginerul Pârvan porni spre birou, uitându-se în dreapta şi-n stânga, să vadă dacă muncitorii îşi reiau lucrul. Când deschise uşa biroului, îl văzu pătrunzând în hală pe Nistor. Pârvan se aşează la birou şi formă un număr de telefon.

— Alo! Spitalul de boli nervoase?... Cu domnul profesor Dinu... Cu domnul profesor Dinu! Foarte urgent!... Scoateţi-l din salon!... Inginerul Pârvan... V-am spus! *Scoateţi-l din salon!...* La telefon e profesorul universitar Eugen Pârvan!... Aştept... Alo! Dinu?... Iartă-mă că te-am deranjat... un caz extrem de grav... Accident... Perforare de tâmplă... Cred că aşchia e în creier... Tâmpla dreaptă... Pregăteşte, te rog, masa de operaţie... E unul din cei mai buni muncitori din uzină... De-abia a trecut de treizeci de ani... Trebuie să sosească dintr-un moment în altul... 1665... îţi sunt foarte îndatorat... La revedere!

Aşează receptorul în furca şi se sculă de la birou. Se opri în faţa oglinzii de deasupra chiuvetei şi-şi cercetă înfăţişarea. Era palid. Atât. Cravata nu i se desfăcuse cu

un milimetru, niciun fir de păr nu i se clintise. Când îşi duse mâinile la reverele hainei, descoperi că-i tremură degetele.

În locul unde se întâmplase accidentul, singurul loc tăcut din hală, Nistor urmărea mişcările lui Răduca şi Ferenţi cu intenţia de a ghici constatările lor. De-abia îşi stăpânea mânia. Era încruntat. Dimineaţa, când trecuse pe acolo... Îşi aminti dintr-o dată discuţia pe care o avusese cu cei doi... Îşi aminti cuvintele pe care le spusese...

— Unde-i Valer? întrebă dânsul.

— La spital – îi răspunse Ferenţi fără să se întoarcă.

— Unde-i Valer? repetă Nistor. Le-am spus la amândoi azi-dimineaţă să lucreze mai încet, să nu se joace cu maşinile. Porniseră la o întrecere nebunească... Unde-i Valer? Să vie aici şi să repete ce mi-a răspuns dimineaţa... „V-a convins domnul inginer Pârvan?” Aşa mi-a răspuns...

— Se avântaseră prea nebuneşte – oftă Răduca. Nimeni nu mai putea sta de vorbă cu ei.

— Exact, tovarăşe Răduca! întări Nistor. Nu mai ascultau pe nimeni. „Nu vă mai jucaţi cu maşinile!” le-am spus. Nici n-au voit să audă...

Ferenţi se întoarse spre Nistor după ce termină de cercetat strungul lui Valer:

— Conul Norton e praf! De aceea s-a oprit strungul... îl schimbăm...

Răduca se duse spre maşina lui Costinaş. Îndepărtă cu o vergea de fier şpanul de pe masa strungului şi începu să se uite cu atenţie la fiecare dispozitiv şi mecanism în parte. Veni şi Ferenţi lângă el, şi Nistor.

— Încâlceala şpanului e cauza accidentului – constată Ferenţi. La viteza asta numai o secundă de neatenţie, şi şpanul se răzvrăteşte...

— Trebuia să i-o spui înainte, domnule Ferenţi! îl mustră Nistor.

— De câte ori nu le-am spus! se apără Ferenţi. Şi nu numai eu... Poate nu s-a rănit prea grav... Văd că la suprafaţă avariile nu-s prea serioase... Păpuşa mobilă s-a cam deteriorat... Conul Norton cum stă, Răduca?

— Foarte prost... Mare ghinion a avut Costinaş... Nici zece minute n-ar mai fi rezistat strungul. S-ar fi oprit singur şi nu s-ar mai fi întâmplat accidentul...

— Dacă m-ar fi ascultat... – se mânie din nou Nistor. Se pot repara repede maşinile, Ferenţi? În cât timp pot să intre în producţie?

— Dacă avem materiale... Să vedem ce spune domnul inginer Pârvan, după ce-i dăm raportul. Dumnealui poate constata imediat. Tu ce crezi, Răduca?

— ...Nu prea-mi dau seama... Să vedem ce spune tovarăşul inginer.

— Ferenţi! porunci Nistor. Anunţă oamenii că mâine în prima oră de lucru avem şedinţă pe linie profesională. Să nu lipsească nimeni!

— Bine... dar...

— Niciun dar! Mâine la ora şapte avem şedinţă... S-a înţeles?... Şi să nu se producă panică printre muncitori. Înainte de a se termina schimbul, o să vin cu veşti de la spital. Sau o să telefonez.

— Am înţeles, tovarăşe director.

— Îmi lăsaţi la birou rapoartele cu starea maşinilor. Specificaţi când pot să reintre în producţie... Să văd semnătura lui Pârvan pe ele.

— Bine, tovarăşe director!

— Şi fiţi cu ochii în patru! Dar să nu cumva să acţionaţi împotriva întrecerii! Accidentul nu are nimic cu întrecerea... Trebuie să facem totul ca să menţinem un nivel de producţie ridicat! Răspunzi, Ferenţi! Şi tu, şi Pârvan! Să-i comunici!

Nistor simţea că-i revin puterile şi calmul. N-avea de ce să se teamă. Discutase în cursul dimineţii la regiune cu şeful secţiei industriale, care-i răspunsese exact cum prevăzuse el. Pe Valer şi pe Costinaş îi avertizase, şi

nimeni nu ar putea spune că glumise cu ei, încă înainte de a începe lucrul. Îşi amintea cuvintele... Numai să nu moară Costinaş. Atunci ar putea să iasă într-adevăr scandal. Oamenii spuneau că ar avea o gaură în tâmplă... Trebuie să se ducă imediat la spital.

— Răduca! Ai timp să mergi cu mine la spital?

— Tocmai voiam să vă întreb dacă aveţi loc şi pentru mine, tovarăşe director...

Maşina fabricii era aşteptată. În momentul când pătrunse în curtea spitalului, doi infirmieri alergară în întâmpinarea ei cu targa în mâini. Severin îl aşează pe Costinaş pe targă. Imediat coborâră din maşină Iulieş şi Valer, care, împreună cu Severin, porniră după infirmieri. În holul spitalului se afla un bărbat scund, cu părul alb, cu o figură slabă, uscată. Infirmierii se opriră. Profesorul Dinu privi tâmpla muribundului şi clătină mustrător din cap.

— Cum îl cheamă?

— Costinaş Petre – răspunse Iulieş.

— Foarte grav! rosti profesorul. Duceţi-l în sala numărul doi. Direct pe masă!

— Credeţi că scapă? întrebă pe şoptite Valer.

— Aceasta – răspunse profesorul Dinu uitându-se la ceas – nu pot s-o ştiu decât în jurul orei trei. Puteţi să luaţi loc în hol.

Profesorul Dinu porni pe urmele infirmierilor cu paşi repezi. Din fugă aruncă unei surori câteva dispoziţii...

— Pregăteşte rezerva numărul opt! Doctorul Lascu şi sora Francisca să vină imediat în sala numărul doi. Să nu circule nimeni pe culoar.

Severin, Valer şi Iulieş rămaseră în hol. Se uitau unii la alţii fără să îndrăznească să scoată o vorbă. Se aşezară în tăcere pe scaune, în jurul unei mese rotunde. Severin se plecă spre Iulieş şi-i spuse în şoaptă:

— Mă Iulieş... eu... nu pot, mă, să sufăr spitalul... N-am fost niciodată bolnav... Îmi vine ameţeală... Mai bine mă întorc.

— Du-te, Alexandre... şi spune-le oamenilor să aibă încredere... Spune-le că băiatul e pe mâna celui mai bun doctor...

Severin se retrase în vârful picioarelor. Când ieşi afară, se rezemă cât era de lung de peretele spitalului şi inspiră aerul rece până în adâncul pieptului. Dacă mai stătea o clipă, leşina acolo, îngrozit, şoferul alergă spre el:

— Ce s-a întâmplat, nea Alexandre? A murit?

Era un flăcău de la ţară, care venise de doi ani la oraş să înveţe meseria de şofer.

— Cine să moară? se îngrozi la rândul lui Alexandru. Cel mai bun doctor din ţară îl operează... Hai la uzină!

Maşina parcă se smuci şi porni cu o viteză nebună.

În holul spitalului, Iulieş îl mustra în şoaptă pe Valer:

— Mă băieţi, mă... Graba nu ajută niciodată...

— Eu sunt de vină – îl întrerupse Valer. Eu l-am stârnit azi-dimineaţă. Parcă şi-a băgat dracu' coada... Nu ştiu ce mi-a venit... Oare scapă?

— Tu eşti de vină?!... Mă Valer, mă... Altu-i vinovatul. Unul singur putea să vă oprească...

Ia spune tu, dacă aş fi venit eu la tine şi ţi-aş fi zis: Mă Valer, ce faceţi voi nu e bine, şi ţi-aş fi arătat de ce nu e bine, tot v-aţi mai fi repezit aşa?

— Dacă veneai matale... vezi... eu... de...

— Fii cinstit, Valer!

— Eu... eu te-aş fi ascultat... pentru că ştiu că dumneata, dacă spui ceva... dumneata eşti cinstit, spui ce-i adevărat...

Iulieş tăcu. Adevărul era în vorbele lui Valer. În ultima discuţie pe care-o avusese cu Pârvan, crezuse că singura cale care-i ajută omului să nu greşească... Şi poate tocmai atunci greşise cel mai mult. De aceea părăsise biroul lui Pârvan nehotărât.

— Ai dreptate, Valer. Toate relele care ni se întâmplă îşi au izvorul în neîncrederea dintre oameni... De ce, acum, când Costinaş e în sala de operaţii, avem încredere oarbă în doctorul acesta care-l operează, deşi nici măcar nu-l

cunoaştem?...

— Oare scapă?... Duminică dimineaţa se mută... trebuia să se mute... Am primit amândoi locuinţe... Vine tovarăşul Nistor!

Iulieş se uită spre uşă şi-l văzu pe Nistor pătrunzând înăuntru, urmat de Răduca. Erau amândoi palizi, dar Nistor avea şi o figură răvăşită. Se gândi că accidentul îl cutremurase şi pe el.

— Scapă? îl întrebă Nistor pe Iulieş. Poate nu-i ceva grav.

Iulieş îi repetă cuvintele profesorului şi parcă citi în ochii lui Nistor îngrijorare.

— Toţi suntem vinovaţi, măi Nistore!

Nistor văzu un doctor parcurgând coridorul şi se duse în întâmpinarea lui.

— Tovarăşe doctor... Îmi daţi voie... Mihail Nistor, directorul uzinei „Drapelul Roşu”... avem la dumneavoastră...

— Doctorul Lascu – îl întrerupse tânărul în halat alb. Da, ştiu... Tânărul e treaz... I s-a deschis craniul... O minune de operaţie...

— Scapă?... se repezi Valer.

— E greu de afirmat... Numai profesorul vă poate spune cu siguranţă... De-abia a început operaţia... Luaţi loc... Scuzaţi-mă...

Doctorul se îndepărtă grăbit. Nistor şi ceilalţi se aşezară din nou în jurul mesei. Credeau că dacă se trezise nu mai e nicio primejdie pentru Costinaş.

În sala de operaţie, profesorul Dinu privea creierul lui Costinaş, dojenindu-l pe tânăr pentru imprudenţa pe care-o făcuse... Costinaş îi răspundea cu voce stinsă.

Lucian citise articolul lui Gorga. Îl citise cu atenţie, străduindu-se să fie calm şi obiectiv. Gorga părăsise încăperea, lăsându-l singur. Titlul articolului îi aţâţase curiozitatea lui Lucian. *„Atitudinea lui Alexandru Severin”.* Articolul era vehement şi nemilos. Lucian îl citise cu atâta

atenţie, încât îl memoră cuvânt cu cuvânt.

Atitudinea lui Alexandru Severin! Articolul era pe masă în faţa lui. Era vorba în articolul acela... Deodată simţi că i se încreţeşte pielea şi i se opreşte răsuflarea. Omul despre care vorbea articolul nu era Alexandru Severin. Semăna cu dânsul, dar nu era dânsul. Semăna la înfăţişare, poate atitudinea exterioară era a lui, dar viaţa, felul de a gândi şi de a simţi nu erau ale lui Alexandru Severin... Alexandru Severin nu urâse niciodată pe nimeni, nu-şi bătuse niciodată joc de nimeni... Alexandru Severin nu suferise?... Nu simţise mizeria?... Într-adevăr, umilit nu fusese niciodată... Alexandru Severin nu fusese muncitor?... Omul acela în capul căruia tehnica îşi dezvăluise toate secretele!... Omul acela îşi batjocorea tovarăşii?... Într-adevăr îşi lăsase nevasta, îşi lăsase fiul, dar...

Lucian se duse la fereastră. Îşi lipi fruntea de sticlă pentru a simţi răceala. Îşi apăsă fruntea, parcă spre a trece prin sticlă. Îşi încleştă pumnii, îşi muşcă buzele... Când se întoarse la birou, era mai liniştit. N-avea dreptul să greşească. Trebuia să scape de imaginea lui Alexandru Severin – *tatăl său.* Crezuse că nu mai are nimic cu dânsul. Dacă toată revolta lui izvorâse dintr-un sentiment ascuns undeva, în adâncul său?...

Reciti articolul. N-avea curajul *să se gândească la articol*, să-l refacă din memorie. Voia să-l aibă în faţa ochilor ca şi cum l-ar citi tipărit într-un ziar sau într-o revistă. Voia să fie un simplu cititior, care *cândva* cunoscuse pe acela despre care era vorba în articol... Dar nu izbuti să-şi ducă lectura până la capăt... Fiecare frază îl oprea... Eroul articolului nu putea să fie Alexandru Severin. Autorul articolului nu-l cunoscuse pe Alexandru Severin. Îi văzuse numai îmbrăcămintea. Nu-i văzuse sufletul...

Lucian se îndârji să şi-l scoată din cap pe tatăl său, pe cel care-i fusese tată. Să uite de zăpada lor, de plimbările lor prin păduri, de prietenia care fusese între dânşii... Ce

fel de om era Alexandru Severin?... Era un om bun!... Dar de ce-şi lăsase nevasta pentru o femeie despre care se vorbise atâta în oraş?... De ce nu avusese nici măcar milă de dânsa?... Şi totuşi nu-l auzise niciodată vorbind de rău pe cineva... Nu era capabil *să gândească măcar rău* despre cineva... Alexandru Severin era un om înţelept... Pentru cel care se împrietenea cu dânsul şi stătea mai multă vreme în apropierea lui, Alexandru Severin se dezvăluia un om de o înţelepciune rară. Gândurile lui, dacă i le puteai scoate afară, erau uluitor de adânci şi de înţelepte. Dar de ce nu se gândise ca un *om* atunci când făcuse ce făcuse? Nu ca un înţelept, măcar ca un om... Alexandru Severin era un om drept, cinstit?... Ar fi putut să jure că da. Ar fi putut... Dar de ce nu-i spusese nimic fiului său, de ce se ascunsese de dânsul?...

Poate că totuşi nu-l cunoştea îndeajuns pe Alexandru Severin.

Poate că în sufletul său se ascundeau defecte grave, care izbucniseră dintr-o dată, cum se întâmplă cu unii vulcani care par liniştiţi şi potoliţi şi dintr-o dată îşi aruncă lava ucigătoare. E mai rău decât atunci când şi-ar arăta de la început răutatea. Poate că în anii de când nu-l mai văzuse, Alexandru Severin se schimbase mult, se înrăise, începuse să urască lumea... Dar era atât de asemănătoare altitudinea lui Alexandru Severin, despre care vorbea articolul, cu atitudinea pe care şi-o închipuiau cei care nu-l cunoşteau!...

„Nu trebuie să fiu sentimental, mai ales într-un caz atât de grav... Dar nici nu trebuie să fiu nedrept”.

Când Lucian îl văzu pe Gorga intrând pe uşă se forţă, până la desperare, să se despartă de imaginea lui Alexandru Severin – tatăl său. Gorga părea intimidat, întrebător, jenat. Aceasta nu făcu decât să alimenteze zbuciumul lui Lucian. Gorga îi predase *lui* articolul şi aceasta nu putuse s-o facă decât dintr-o mare încredere în cinstea şi obiectivitatea sa. Trebuia să fie rece, mai degrabă nedrept, decât sentimental şi subiectiv.

— Spune, Gorga! îl invită Lucian.

— Lucian! Am scris articolul ca să dau un exemplu altora, dar şi pentru Alexandru Severin l-am scris. Nu ştiu dacă mă înţelegi. Nu ştiu de ce mă simt... stânjenit. Vreau să-l zgudui pe Alexandru Severin, să-l trezesc din somnul ăsta care pur şi simplu te scoate din sărite... Parcă n-ar exista nicio fiinţă în jurul său...

„Să-l zguduie, să-l trezească din somn!... Deci Gorga nu-i descoperise decât aparenţele. Deci Gorga nu-l cunoscuse pe Alexandru Severin!”

— Niciun muncitor nu-l iubeşte, Lucian! Şi are o atitudine în problemele politice, nici n-am îndrăznit să scriu despre ea!

Lucian îl privi pe Gorga cu uimire. Auzea lucruri pe care nu şi le-ar fi putut închinui niciodată despre Alexandru Severin... Dar îşi închipuise el cândva că Alexandru Severin va fi capabil de o faptă atât de josnică...

— Te înţeleg, Lucian, dar...

— Ce înţelegi, Gorga?... Să nu te înşeli, să nu crezi cumva... E un articol foarte tare, foarte critic, şi mă gândesc să nu facem vreo greşeală. De-aceea... De câte ori e criticat un om, indiferent cine ar fi, despre care n-am auzit niciodată...

— Ştiu, Lucian... Ştiu. Întotdeauna vedem că te frământă, parcă te-ar durea...

— Nu-i vorba de durere, Gorga. E nesiguranţa, e îndoiala... Dacă omul în loc să simtă că gestul care se face, se face numai pentru a i se veni în ajutor, se simte lovit, rănit... Niciun om nu reacţionează la fel, Gorga. Câţi din cei care ne mulţumesc pentru critica făcută, nu sunt întristaţi în adâncul lor? Şi aceasta poate din cauză că uneori exagerăm... Cine-şi închipuie că omul e ca o scândură pe care o poţi nivela şi lustrui cu rindeaua, se înşală amarnic...

— Te înţeleg, Lucian... Am crezut că unui om ca Alexandru Severin nu trebuie să-i cânţi din nai la ureche, ci să-i baţi cu toba mare...

„Iar greşeşte Gorga! Şi cât de mult greşeşte, şi cât de puţin îl cunoaşte pe Alexandru Severin! Omul acela nu tresărea niciodată când auzea tunetele, dar rămânea cu ochii mari de câte ori auzea un ciripit de păsări!”

— Ştii la ce mă gândesc, Gorga? Să i-l dăm şi tovarăşului Mironescu să-l citească, ca să nu greşim... cine ştie...

Gorga nu-şi putu ascunde mâhnirea:

— Dacă tu crezi... Eu nu mă pot opune...

— Gorga! Fii sincer! Te rog foarte mult să fii sincer. Crede-mă că eu...

— Lucian!... În acest caz... părerea mea... Eu cred... că eşti singurul care poţi să hotărăşti...

Lucian se înfioră când auzi cuvintele lui Gorga:

— Bine, Gorga. I-am dat drumul!

Lucian semnă pe marginea articolului şi-i întinse colile de hârtie lui Gorga, care-l privea fix.

— Dă-l la cules!... Un singur lucru vreau să-ţi spun. *Alexandru Severin* a suferit foarte mult în viaţa lui, a îndurat multe... Nici nu-ţi poţi închipui, Gorga...

— Atunci o să tai fragmentul acela, Lucian. Câteva rânduri. Trebuie să mă grăbesc. E ora trei, şi ca să poată intra azi, trebuie să-l predau imediat în tipografie.

Gorga părăsi în goană biroul. Lucian rămase singur. Nu se despărţise numai de tatăl său. Avea certitudinea că se despărţise şi de un om pe care-l cunoscuse cândva sub numele de Alexandru Severin... *Gorga va tăia câteva rânduri...*

Alexandru Severin îşi reluase lucrul la maşină, îşi pironise ochii în tavan. Privirile îi erau abătute, îndurerate, dar nu i le putea vedea nimeni. Pe o masă de operaţie Costinaş se zbătea poate între viaţă şi moarte. Îl minţise pe Iulieş când îi spusese că spitalul îi face rău. Nu spitalul îi făcea rău. Dar nu putea să stea acolo cu groaza că în fiecare secundă cineva putea să vină şi să-i spună că băiatul acela atât de vesel şi de îndrăzneţ... Poate că

fusese slab, poate ca fusese chiar laş...

Nu crezuse însă că în uzină va mai primi un şoc. Mai zguduitor decât primul... Trecuse prin vestiar înainte de a intra în secţie. Când deschise dulapul, văzuse că sculele acelea pe care hoţul le ascunsese la el nu mai erau. De zile întregi pândea uşa vestiarului. Era sigur că hoţul se va duce să ia sculele sau măcar va încerca să vadă dacă mai sunt acolo. De aceea tăcuse, de aceea nu spusese nimănui niciun cuvânt despre descoperirea pe care o făcuse în dulapul său. Numai lui Iulieş şi se înţeleseseră amândoi să supravegheze cu stricteţe vestiarul, spre a vedea în urma cărui muncitor sculele furate vor dispare din nou. Îşi închipuise, după câteva zile, că poate hoţul se lăsase de furat. Sculele rămăseseră la locul lor, iar semnul pe care-l punea la uşa dulapului nu arăta că cineva cotrobăise înăuntru... Când se întorsese de la spital, văzuse că semnul nu-i la locul lui. Nici sculele nu mai erau.

Sculele fuseseră furate în timpul accidentului!... Acest gând îi rupea sufletul lui Alexandru Severin... Un tovarăş de-al lor era pe moarte în secţie, toţi săriseră să-l salveze, toţi îşi simţeau inimile rănite... numai hoţul considerase momentul drept cel mai prielnic şi fără nicio ruşine, fără nicio urmă de omenie, se furişase ca ultimul dintre tâlhari şi furase din nou. Nu-şi închipuise niciodată că o fiinţă omenească poate ajunge într-un asemenea hal.

— Tovarăşe Severin!

Era vocea lui Ferenţi. Maistrul se oprise în faţa lui.

— Tovarăşe Severin, te cheamă domnul inginer Pârvan. Imediat.

Severin nu opri maşina. Până să se termine prelucrarea piesei mai erau multe minute. Porni pe urmele lui Ferenţi şi pătrunse în biroul lui Pârvan. Acesta stătea la masă, drept, cu capul sus, cu un aer grav în atitudine. Când Severin se apropie de birou, se ridică şi-i întinse mâna:

— Îţi mulţumesc, domnule Severin, pentru gestul pe care l-ai făcut.

— Oricine, domnule inginer...

— Nu, domnule Severin... Dumneata n-ai făcut numai un gest de om, dar ai procedat cu o luciditate şi o siguranţă care merită stimă.

— Vedeţi, domnule inginer, omul şi când ridică pumnul... să lovească... tot mai are putinţa să chibzuiască... o clipă... Tot îl mai poate opri.

— Luciditate, sânge rece, sunt uimit, domnule Severin. Îţi mulţumesc încă o dată...

Severin se simţea stânjenit. Oamenii puteau să creadă că făcuse fapta numai ca să arate ce poate, sau ca să-i umilească pe ceilalţi, ca să se poată mândri pe urmă.

— Nu, domnule inginer... de ce să-mi mulţumiţi?... Vă rog să nu-mi mulţumiţi...

Pârvan, contrariat, îi căută privirile. Era oare o sfidare din partea muncitorului? Era gestul unui om care ştie că-şi stăpâneşte semenii prin puterea sa neobişnuită?

— Domnule Severin, am vrut să fiu franc cu dumneata şi sunt. Un om care se preface modest e mai... e mai vinovat decât unul care se laudă.

Alexandru Severin simţi toată greutatea insultei. Fără să se uite la Pârvan, îi spuse cu o voce calmă:

— Domnule inginer... nu vă supăraţi... dar... vă salut!

Numai când Severin ajunse la uşă, Pârvan izbuti să-l întrebe:

— Domnul Costinaş... nu ştii?...

— Costinaş?! se opri Severin. E la operaţie... Doctorul spunea... că la ora trei va şti... dacă scapă... Ne-a aşteptat în hol...

Severin făcuse mari sforţări ca să-i răspundă inginerului şef. Ar fi trebuit să-i spună lui Pârvan ce e cu Costinaş înainte de a-şi relua lucrul. De aceea adăugă:

— Iertaţi-mă că n-am venit singur... să vă spun.

După ce Severin ieşi din birou, Pârvan se uită întrebător la Ferenţi:

— Ce-i cu omul acesta, domnule Ferenţi?... E... e arierat... sau îşi bate joc de noi?

— E un om foarte ciudat, domnule inginer. Nimeni nu se poate apropia de el. Ca muncitor, e... nu i se poate reproşa nimic. Văd că tovarăşul Iulieş e acum în relaţii mai apropiate cu el... E foarte ciudat! Parc-ar trăi pe altă lume.

— Curios! Foarte curios! Cred...

Ţârâitul telefonului întrerupse vorbele lui Pârvan. Se uită spre Ferenţi şi ridică receptorul cu un gest grav. Trecuse de ora trei. Poate că telefona profesorul Dinu.

— Alo!... Tu eşti, Dinule?... Da... Da... Dragă Dinule... Îţi sunt extrem de îndatorat... Da... Extraordinar!... Dragul meu... Da... Din toată inima, Dinule... La revedere.

Pârvan agăţă receptorul în furcă şi se ridică de la birou. Faţa i se colorase dintr-o dată.

— Domnule Ferenţi, poţi să anunţi în secţie că nu mai e niciun pericol.

Ferenţi sărise în sus. Îşi pierduse stăpânirea de sine. Alergă spre uşă ca un copil. Pârvan îl opri:

— Domnule Ferenţi! Nu uita că eşti maistrul principal al secţiei! Şi poţi să mai spui că din fericire leziunea nu va avea urmări. Profesorul Dinu vorbeşte despre un adevărat miracol.

Ferenţi părăsi biroul cu o ţinută solemnă. Dar cum puse piciorul în hală, o luă la goană şi nu se opri decât acolo de unde putea fi auzit de toţi:

— Mă băieţi! A scăpat Costinaş! A scăpat!

— Auzi, mă? A scăpat Costinaş!

— Mă! A scăpat Costinaş...

Vestea mergea din gură în gură.

— A scăpat, mă! N-auzi?

— Tragem o duşcă la ieşire?...

— Tragem şi două. Dac-a avut noroc!

— Ce noroc, mă? N-auzi cine l-a operat? Profesorul Dinu, mă. Ăla care se duce cu avionul să dea lecţii la Bucureşti...

— Dac-ai şti ce spaimă am tras! Mă gândeam la tinereţea lui... Acum...

— Ai auzit, mă, a scăpat!

— Acum te-ai trezit?

— Dă, mă, laba să ne-mpăcăm. Ai auzit? A scăpat Costinaş.

— Să ne-mpăcăm dacă spui tu... E om bun. Cam cutezător el... Cum merge băiatul?

— Cum merge?... El zice că profesorii îl dau pildă... Da' mai spune şi de la el.

— Mă Căciulă! Tu de ce eşti încruntat? N-ai auzit?...

— Am auzit... Da' mă doare pântecul...

— Ce zici, mă? Avem doctori... să se uite străinii la ei...

— Mă, oameni buni! Cică n-o să aibă nimic!

— Da' ce, tu-ţi închipuiai c-o să rămână paralitic? Lui Costinaş şi urechile-i tremură, mă, zău dacă n-are zece draci în el.

— Ce ziceţi, mă fraţilor? Să-i facem doctorului un dar?

— Să-i facem!

— Să-i facem!

— Da' aşa ceva, să nu uite toată viaţa...

— Ce spui, nea Alexandre?

— Să-i facem! Eu... dacă vreţi...

— Dumneata şi Răduca... Ceva ce nu s-a mai făcut la strung!

— Facem!

„Când Nistor, Iulieş şi ceilalţi pătrunseră în secţie, fură asaltaţi din toate părţile:

— A scăpat Costinaş!

— N-o să aibă nimic!

— Îi facem doctorului un dar, Severin şi Răduca. Ceva ce nu s-a mai văzut... că nici ce-a făcut el nu s-a mai văzut...

Veselia cuprinsese din nou secţia. Oamenii lucrau şi dădeau mereu din cap. Erau mândri şi simţeau nevoia să se laude. Iulieş îl văzu pe Severin abătut şi se duse la el:

— Ce s-a întâmplat, Alexandre?

— Hoţul, Iulieş... Iar a furat!... Dumnezeul...

Niciun om nu-l auzise vreodată pe Severin suduind.

Nicolae Iuşcă, portarul, privea vesel muncitorii la ieşirea din schimb. Când îl văzu pe Silviu Căciulă, se prefăcu absent. Părea că nici nu se uită la el. O clipă, Silviu Căciulă avu impresia că privirile moşneagului se îndreaptă spre locul unde ascunsese sculele. Le avea între picioare. Dar figura lui Iuşcă părea obosită.

— Noroc! spuse portarul şi ridică ochii spre Căciulă. Şi parcă recunoscându-l de-abia atunci, adăugă: Tu erai, mă Căciulă? Pssst!... Cât p-aci să uit! Cred că nu mi-ai mai fi dat „bună ziua”!

— Ce, moş Culaie, ce?

— Te caută tovarăşul Nistor... Ai făcut tu o cerere de ajutor?...

— Cerere? se miră Căciulă. Când să fac?

— El spune că ţi-a aprobat sindicatul un ajutor... Spunea: „Să-l trimiţi imediat pe Căciulă să semneze. Să poată ridica banii”... Mai e vreunul Căciulă în uzină?

— Eu îs! Numai eu!

— Păi tu zici că n-ai făcut cerere. O fi altul... Cine ştie... poate că... Mai bine hai să vezi cu ochii tăi hârtiile... Ţi-o fi rămas... Ai fost bolnav?

— Sunt mereu...

— Atunci despre tine-i vorba. Hai!

Căciulă nu pricepu şiretenia moşneagului. Cum auzise despre bani, uitase totul. Cine ştie, poate că era vorba despre vreun ajutor. Precis. Dac-a lăsat vorbă la poartă... Numai când pătrunse în anticamera lui Nistor i se păru cam ciudat faptul că Nicolae Iuşcă îl însoţeşte.

— Domnişoară – se rugă bătrânul – spuneţi-i tovarăşului director că l-am adus pe Căciulă în privinţa cererii aceleia de ajutor... Mi-a spus dumnealui să-l chem.

Secretara intră în biroul lui Nistor şi-i spuse că a venit Căciulă pentru o cerere de ajutor. Nistor era enervat:

— Ce ajutor? E nebun! Dă-l afară!... Adică... spune-i că nu ştiu despre nicio cerere. Să se adreseze sindicatului...

— Moş Iuşcă spune că ştiţi despre ce este vorba...

— Care Iuşcă?

— Portarul. A venit împreună cu Căciulă.

Nistor sări de pe scaun:

— Păi de ce nu vorbeşti ca lumea, domnişoară! Dar văzând-o speriată, îşi domoli glasul: Nu-i nimic. Îţi mulţumesc.

Secretara îl lăsă să treacă înainte. Nistor o apucă însă de mijloc cu braţul, o strânse cu putere şi o conduse spre uşă:

— Fetele frumoase au întâietate. Poftim!

Îi păru însă rău de cuvintele spuse. Parcă îl angajau, parcă îi slăbeau puterile. De aceea o trase brusc înapoi şi ieşi înaintea ei. Îl văzu pe Căciulă agitat.

— Ce-i, mă Silviule? Aha! Despre ajutorul tău... Intră în birou. Să trăieşti, moş Iuşcă. Poţi să te duci... Şi dumneata, domnişoară. Dar mai întâi spune-i lui Bratu să mă aştepte aici.

Nistor îl împinse pe Căciulă în birou. El se opri în uşă:

— De ce tremuri, mă?

— Păi... nu... mă doare pântecul...

— Va să zică, tu eşti hoţul!

Căciulă holbă ochii şi începu să bâţâie din mâini.

— Eu?... Să trăiţi... să-mi sară ochii...

— Scoate sculele! Sau vrei să le scoţi la miliţie?

Căciulă continuă să nege, să protesteze:

— Eu?... De ce?... Cum...

Nistor se repezi spre el, răcnind:

— Mă, n-auzi? Tâlharule! Scoate-le imediat!

Căciulă se deschise la prohab şi scoase dintre picioare o cheie universală, un cleşte şi o daltă. Se aruncă apoi în genunchi la picioarele lui Nistor:

— Iertaţi-mă, domnule director... Nu mă nenorociţi... Sunt un păcătos. Iertaţi-mă, nu mă nenorociţi... Nu mai fur în viaţa mea... Eu n-am vrut să fur... Iertaţi-mă... Nevastă-mea... Ea mă îndeamnă mereu... Mă bate ca pe-un câine... Iertaţi-mă!... Nu mai fur... N-am vrut să fur... Numai ea... Şi-a adus un handrălău în casă... unul Guşă

Pandele... un pungaş, un bătăuş... se întinde cu el... şi urlă la mine să mă uit la ei... Nu mai fur... Iertaţi-mă!

Pe Nistor îl cuprinse un asemenea dezgust, încât îi veni să verse. La picioarele lui se afla un vierme... Simţi şi o milă din acelea care cuprind oamenii când văd un lepros...

— De ce nu pleci, mă, de-acolo? De ce nu fugi undeva?

— Mă ameninţă că mă dau pe mina miliţiei... Iertaţi-mă... N-o să vă uit toată viaţa... În genunchi umblu după dumneavoastră... Nu mă nenorociţi... Ştiu eu că... urangutanul m-a pârât...

Nistor îl lăsă în mijlocul camerei şi se duse la birou.

— Taci! îi porunci lui Căciulă.

Căciulă încremeni cu gura căscată. Nistor scoase o foaie de hârtie şi scrise pe ea câteva rânduri. Se îndreptă apoi spre Căciulă:

— Mă! Am scris aici că recunoşti c-ai furat. Cu hârtia asta te bag în puşcărie pentru cincisprezece ani. Auzi? Dacă mai lipseşte un singur şurub din secţie, chiar dacă nu l-ai furat tu, te trimit la ocnă cât ai zice peşte. Auzi? Eşti în mâna mea, auzi, mă? Hai, scoală-te şi semnează.

Căciulă luă tocul pe care i-l întinse Nistor şi semnă în locul pe care i-l arătă acesta cu degetul. Era înspăimântat, tremura. Era galben ca moartea. Nistor scuipă şi îşi întoarse privirile de la el cu o grimasă de scârbă:

— Încheie-te la pantaloni... şi ieşi de-aici că... Şterge-o... Dacă te-ntreabă Iuşcă, îi spui că n-a fost nimic. Altceva nu spui la nimeni. Şterge-o!

După plecarea lui Căciulă, Nistor culese sculele de pe jos şi le puse într-un raft al bibliotecii. Foaia de hârtie semnată de Căciulă o băgă într-un sertar al biroului, între scoarţele unui dosar. Deschise apoi geamul şi înghiţi cu lăcomie aerul rece... Pungaşul care i se târâse la picioare fusese strivit de o femeie... El va răsturna rolurile. Va face ca femeia să se târască la picioarele lui...

Iulieş chemase la şedinţa conducerii uzinei, convocată de Nistor, încă doi membri ai comitetului de partid, pe Răduca şi pe Domnica Doroftei. Tustrei intraseră primii în sala de şedinţă. Nu mai era nimeni acolo.

În încăpere se afla o masă lungă, îmbrăcată în roşu, şi de jur împrejurul ei scaune simple de birou. Pe un perete erau agăţate câteva portrete şi dedesubt o lozincă pe toată lungimea zidului, scrisă îngrijit cu litere albe pe fond roşu: „Înainte, cu toate forţele, pentru realizarea şi depăşirea planului!”

Domnica se aşeză pe un scaun şi-şi sprijini coatele de masă. Era obosită. Iulieş se aşeză în dreapta ei, Răduca în stânga.

— Nu prea se grăbesc – constată Răduca, uitându-se la ceas. E exact ora de începere.

În aceeaşi clipă pătrunse în cameră Pârvan. Îi salută pe cei trei şi-şi alese un scaun chiar în faţa lui Iulieş. Era îmbrăcat în haine bleumarin, elegante, de croială sobră. Iulieş voi să-i adreseze câteva vorbe, mai mult din politeţe, dar văzându-l îngândurat, se reţinu. Se auzeau voci. Uşa se deschise. Intrară pe rând contabilul şef, inginerii şefi de secţie, inginerul şef, Bratu şi Nistor. Iulieş pricepu că şedinţa are un caracter cât se poate de restrâns.

Nistor păru mirat când îi văzu lângă Iulieş pe Răduca şi pe Domnica Doroftei. Nu spuse însă nimic. Nici nu încercă să se gândească prea mult la oaspeţii neaşteptaţi. Dacă înainte cu o zi gândurile îi erau cât se poate de limpezi şi nu se îndoia o clipă asupra hotărârilor care se vor lua, întâmplările din cursul dimineţii îi creaseră probleme şi preocupări care îi cereau o atenţie şi o concentrare deosebită.

Iulieş era foarte curios să vadă cum va acţiona Nistor. Acesta nu-i spusese nimic cu privire la ceea ce se va discuta în şedinţă, dar Iulieş înţelesese, sau poate Nistor îi dăduse a înţelege că se va discuta în principal comportarea lui Pârvan, şi nu la un mod platonic. Curios,

însă. După cele ce se petrecuseră în secţie, crezuse că atât atitudinea lui Pârvan, cât şi atitudinea lui Nistor se vor schimba. I se părea însă că Nistor e mult mai calm şi mai sigur pe el decât Pârvan, care trăda o anumită nervozitate, lucru pe care nu-l observase înaintea accidentului la acesta.

Nistor tuşi de câteva ori şi trecu în revistă participanţii. Se lăsă tăcere în cameră. Iulieş urmări cu atenţie gesturile lui Nistor. Nistor începuse să vorbească:

— Cred că e bine să anunţ de la început că suntem într-o şedinţă de lucru... şi că... în acest caz nu avem nevoie de prea multă vorbărie... Şi că e bine să luăm lucrurile direct... cum ar spune tovarăşul Iulieş, să luăm taurul de coarne.

Nistor, însă, nu mai *spuse* aceasta. De fapt făcu o introducere destul de lungă, în care Iulieş descoperi pasaje din articolele publicate de dânsul, despre dânsul şi despre întrecerea din uzină. Făcea eforturi vădite ca să nu se scoată în evidenţă, chiar adăuga din când în când: „aici nu e meritul meu”, „orice director ar fi procedat la fel”, „muncitorii s-au dovedit principalii iniţiatori, deci clasa muncitoare dovedeşte...” Lui Iulieş nu-i displăcu faptul că Nistor nu se înconjoară cu laude, că nu-şi creează merite, deşi ar fi putut să facă acest lucru. Directorul demonstra că mişcarea din uzină nu stârnise numai mare vâlvă în ţară, dar în înseşi secţiile uzinei (şi cită o serie de cifre); întrecerea dusese la obţinerea unor rezultate neaşteptate. Productivitatea muncii crescuse enorm, preţul de cost scăzuse simţitor.

— Faptul cel mai îmbucurător este... că în întreaga uzină... nu mai avem niciun muncitor sub normă, n-avem niciun muncitor care să nu-şi depăşească, măcar cu câteva procente, norma. Întrecerea, deci... poate fi privită... *de toţi...* drept cel măi important eveniment din istoria uzinei noastre. Tovarăşii din *conducerea* Comitetului Regional vă transmit prin mine cele mai călduroase felicitări... De asemenea ministerul... tovarăşul

ministru Bogdan, *personal...* şi mulţi alţii privesc mişcarea noastră cu... mândrie...

Iulieş înţelese că se apropie punctul nevralgic al discuţiei. Nistor intră pe neaşteptate în miezul problemei, provocând în asistenţă uimirea pe care o provoacă o lovitură de teatru:

— Am făcut însă o greşeală foarte gravă... extrem de gravă... În goană după succese cât mai răsunătoare... am... omis un lucru de o importanţă... covârşitoare... Am încurajat unele manifestări de indisciplină şi mai ales am avut o atitudine criminală faţă de utilaj. Principalul vinovat în... această direcţie... nu e altul... decât directorul... decât *eu.*

Nistor nu rosti decât o dată şi atunci numai în treacăt numele lui Pârvan, ca numele unuia din aceia care au sezisat primejdia prin care *putea* să treacă uzina. După ce îşi mai aduse o seamă de critici, începu să explice că se gândise de mult la această primejdie, dar cântărise şi se sfătuise şi cu tovarăşii din *conducerea* Comitetului Regional, apreciind împreună că e mult mai important, să se declanşeze întâi mişcarea... care are o importanţă naţională, şi pe urmă să se analizeze cu atenţie celelalte aspecte. Dar că aceasta nu scuză de loc atitudinea lui, care, deşi din punct de vedere politic este justă, aşa cum au apreciat şi tovarăşii din conducerea Comitetului Regional, totuşi din punct de vedere tehnic putea să dăuneze. Ar fi vrut să convoace mai demult această şedinţă, dar a fost oprit (dădu a înţelege că de sus), şi chiar în cursul dimineţii a fost criticat pentru gândul lui, şi într-un fel şedinţa se ţine *nu* într-un mod disciplinat, deoarece tovarăşul care răspunde din partea conducerii Comitetului Regional de problemele industriale, îi ceruse tocmai contrariul... El însă fusese hotărât s-o ţină, deoarece era alarmat de o eventuală primejdie şi încă înainte de a începe lucrul trecuse pe la Valer şi Costinaş, cerându-le, poate prea sever, să nu se mai joace cu maşinile şi să lucreze mai cu cap, fără, bineînţeles, să

iasă din întrecere. Dar, din păcate, n-a fost ascultat şi astfel s-a petrecut în uzină un accident care ar fi putut să aibă urmări grave.

— Din fericire – spuse Nistor – ne-am întâlnit acum aici... pentru a găsi căile... care să nu slăbească întrecerea, dar nici să ducă la avaria maşinilor şi la accidente omeneşti...

Nistor jucase tare. Se gândise de la început că dintre toţi participanţii la şedinţă numai doi puteau să-i fie adversari: Iulieş şi Pârvan. Ceilalţi nu reprezentau niciun pericol pentru dânsul Iulieş nu putea fi neutralizat *decât* luându-i-se posibilitatea de a interveni, de a spune *alte* lucruri decât dânsul. Aceste *alte* lucruri nu erau decât două: apărarea lui Pârvan şi critica vehementă împotriva conducerii uzinei, adică împotriva lui. Trebuia deci să-l elimine pe Pârvan din discuţie şi să-şi facă el o autocritică tare, în aşa fel, încât să-l oblige pe Iulieş să vorbească nu pe linie critică, ci pe linie autocritică. Era sigur că Pârvan nu va vorbi împotriva lui dacă nu-l va provoca. Îl cunoştea pe Pârvan şi ştia că, dacă e lăsat în pace, nu-l mai interesează nimic, în raport cu aceste gânduri, îşi construise discursul său, ferindu-se ca dracul de tămâie să nu facă vreo greşeală.

De-abia după ce Nistor îşi încheie discursul, Iulieş îşi dădu seama că n-ar avea ce să spună în plus faţă de director. Îşi notase pe o foaie de hârtie, în timp ce Nistor vorbea, o sumedenie de întrebări şi de probleme care i se păreau importante şi nu îndeajuns de clarificate. Dar când reveni asupra lor, când îşi reciti însemnările, înţelese că la toate Nistor dăduse răspunsuri şi, ceea ce îl mânia, răspunsurile i se păreau logice. Şi totuşi în secţie se întâmplase un accident grav, două maşini, şi în mod sigur şi altele, se avariaseră, muncitorii vorbeau despre schimbarea lui Pârvan... dar poate că acel care purta cea mai mare vină pentru toate era el.

— Nu *poate* – începu brusc Iulieş să vorbească, surprinzând asistenţa – ci în mod sigur, principalul vinovat

sunt eu. Tovarăşul inginer Pârvan mi-a atras atenţia de câteva ori chiar, şi alţi tovarăşi, Răduca, Severin, Ferenţi de asemenea m-au prevenit... dar...

Iulieş nu reuşea să-şi găsească nicio justificare. Nu vedea în atitudinea lui nicio tendinţă de patriotism îngust, sau vreun interes personal, nici măcar ceea ce spuneau unii muncitori despre Pârvan şi Ferenţi, părtinirea lui Răduca... şi spuse poate ceea ce ar fi trebuit să spună Nistor:

— ...dar... m-am îndoit, nu de priceperea, întrucât ştiu că tovarăşul inginer Pârvan e unul din marii noştri specialişti... m-am îndoit de cinstea lui. Numai aşa îmi pot explica faptul că n-am dat atenţie...

Iulieş îşi aminti dintr-o dată de Margareta, de ştirea aceea pe care o citise în ziar şi care-l preocupase intens. De-acolo venea de fapt izolarea lui, pentru un timp, de secţie, de muncitori, dezinteresul care îl stăpâniseră în ultimele zile.

— ...la cele ce mi-a spus... şi faptul că sufletul meu... nu aparţine chiar de tot... nu numai uzinei noastre... ci cauzei noastre... Sunt foarte vinovat... Ar trebui...

— Domnule Iulieş! interveni Pârvan, înroşit de nepoliteţea gestului, eu pot să afirm...

— Tovarăşe Iulieş! se răsti Domnica Doroftei întrerupându-l pe Pârvan. Eu... noi suntem mai vinovaţi decât oricine... Eu, deşi ai venit la mine şi mi-ai spus că... uite ce părere are tovarăşul inginer Pârvan... În loc să... cred că nu-i muncitor din secţie cu care să nu fi vorbit... m-am avântat ca o nebună... Parcă eram într-un... nu ştiu ce... dar toată ziua numai despre întrecere... Record... cine-i mai sus... peste tot... În ziare... nimeni n-a discutat cu noi ca acum... De ce nu ni s-a...

— Tovarăşă Domnica! o opri Nistor, care începuse să se sperie. Fiecare din noi e vinovat... Dar nu despre asta e cazul să discutăm... Dacă ne-am ţine de văicăreli... am ajunge la cimitir... Trecem la măsuri concrete. Gata! Să ne vorbească tovarăşul inginer Pârvan... *despre măsurile*

pe care le preconizează în secţie!

Pârvan se ridică în picioare, îşi potrivi reverele hainei şi făcu un raport foarte amănunţit şi precis asupra situaţiei din secţie. Asistenţa asculta uluită cifrele pe care Pârvan le dădea din memorie asupra uzurei fiecărei maşini în parte şi asupra limitei maxime pe care nu trebuie s-o depăşească în viitor. De asemenea înfăţişă un program de revizuire a maşinilor cu date care mergeau până la ore.

— Dacă vreţi, domnule director, să măriţi productivitatea maşinilor, sau cum spuneţi dumneavoastră să organizaţi întrecerea socialistă, atunci să se studieze şi să se răspândească *stilul* de lucru al domnului Răduca, aici de faţă. Domnul Răduca nu *nimiceşte* maşina, ci raţionalizează timpul. Când vom avea maşini automate, atunci nu va fi, bineînţeles, nevoie nici de stilul de muncă al domnului Răduca... pentru că ritmul său nu e scutit de eforturi.

Când auzi cifrele lui Pârvan, Iulieş înţelese că situaţia maşinilor e mult mai gravă decât se aşteptase el. Iureşul acela nebunesc grăbise uzura, sau în cel mai bun caz, uzura temporară a maşinilor. Şi Nistor înţelese gravitatea situaţiei, şi pentru a o face cât mai neobservată, luă cuvântul, invitind ceilalţi ingineri să-şi dea părerea asupra *programului de revizie* a maşinilor propus de inginerul Pârvan.

Câţiva ingineri mai în vârstă, printre care inginerul şef, acceptară fără rezervă programul, subliniind precizia şi seriozitatea lui. Inginerul şef voi, după o scurtă ezitare, să atragă atenţia asupra situaţiei grave în care se aflau maşinile în secţia numărul unu.

— Aş vrea, tovarăşe director – spuse dânsul – să atrag atenţia că situaţia...

Nistor bănui ce vrea să spună inginerul şef. De aceea îl întrerupse la momentul oportun:

— Înţeleg, tovarăşe inginer şef. Vom aplica imediat programul de revizie. În aşa fel ca să nu se producă nicio

perturbaţie în producţia secţiei. Aş vrea să ştiu dacă are cineva de făcut obiecţii la programul pe care l-a expus inginerul Pârvan.

Numai Bratu răspunse la invitaţia lui Nistor, dar nu spre a face obiecţii, ci pentru a se angaja în numele sindicatului, că muncitorii vor respecta dispoziţiile, că vor sprijini programul de revizie, că sindicatul va prelucra în grupe şi în consfătuiri de producţie *stilul* de muncă al lui Răduca, fără să precupeţească niciun efort.

Nistor mulţumi pe rând lui Pârvan, lui Bratu, inginerului şef, lui Iulieş, pentru ajutorul serios pe care l-au dat şedinţei, anunţând, totodată, că procesul verbal al şedinţei va deveni un document cât se poate de preţios, iar concluziile trase

Vor intra în vigoare, începând chiar de mâine, ca dispoziţii riguroase ale direcţiei.

— Vă mulţumesc încă o dată... încheiem şedinţa!

Iulieş părăsi încăperea însoţiţ de Domnica Doroftei şi de Răduca. Tăcură o vreme, până ce Iulieş îi opri pe ceilalţi şi-i întrebă, în plină stradă:

— Voi ce părere aveţi?... Eu încă nu m-am dezmeticit... S-au spus atâtea lucruri importante acolo şi totuşi... parcă nu s-a spus nimic. Ce fel de şedinţă a fost asta?...

— Foarte importantă! îi răspunse Răduca.

— *Foarte importantă...* – repetă Iulieş cu alt ton. Şi de ce să nu fie? În loc să se vorbească, s-au luat măsuri...

— Pârvan ăsta – spuse admirativ Răduca – parc-ar trăi în fiecare maşină... Cum poate el să le ştie pe toate?

— Dar de ce se vorbea prin secţie că va fi scos? întrebă Domnica Doroftei.

— Cine vorbea? Parcă tu nu ştii? Câte nu spun oamenii ca să se afle în treabă... Mie nu poate să-mi iasă din cap, Domnico, gândul că le ştie pe toate... N-am întâlnit un al doilea inginer...

— Pentru că te-a lăudat! îl domoli Domnica. Pân-acum nu prea îl aveai la inimă.

Iulieş nu era atent la discuţia dintre cei doi... Fusese o

şedinţă foarte importantă, cu *hotărâri foarte importante...* Fusese ca o lecţie din manualele de şcoală. Precisă, cu concluzii precise, fără nicio greşeală de tipar. Asta era! O lecţie... Iulieş simţi şi mai multă neclaritate... Lecţiile, ştia el, sunt întotdeauna *tipărite...*

CAPITOLUL 14

LUCIAN CĂUTA, CA ÎN COPILĂ-rie, străzi dosnice, întunecoase, în care să nu întâlnească niciun cunoscut, în care să se poată plimba în voie, însoţit numai de gândurile şi visurile sale. În copilărie, după ce citea o carte sau descoperea o idee, îşi plimba singur veselia sau tristeţea pe astfel de străzi, ferindu-se să-şi audă până şi zgomotul propriilor paşi. Cu timpul, aceste plimbări solitare deveniseră tot mai rare. Şi le dedica numai evenimentelor mari din viaţa lui.

Îşi amintea... Parcă-şi descoperea trecutul. Nu fusese totuşi niciodată singur. Acesta era adevărul. Pe aceste străzi suferise împreună cu eroii lui Gorki, schimbase idei cu Jean Cristophe, recitase poezii iubitelor lui Esenin, în limba acestuia, aici descoperise şi redescoperise de atâtea ori valoarea aceluiaşi cuvânt dintr-o poezie de Eminescu sau Arghezi. Îşi amintea... Cu câtă emoţie urmărise şi trăise lupta lui Melehov, acest nou Oedip, cu destinul. Râsese până la lacrimi de moş Sciucar şi suferise amarnic năvala femeilor asupra lui Davîdov. Aici declamase în gând primul său reportaj... Când pătrunsese pe poarta uzinei ca ziarist, tremurase. Mai fusese de atâtea ori în uzină. Tatăl său îl luase cu dânsul, parcă anume pentru a-i arăta ce înseamnă munca. Stătea timid lângă el şi privea. Privea hala, maşinile, oamenii. Imaginile îl ameţeau. Pentru că îl ameţeau ideile. Ştia că e ceva clar, limpede, în întâlnirea aceea organizată dintre om şi maşină, dar nu putea defini ideea.

Când pătrunsese în uzină pentru a scrie, era un om

care descoperise, care întâlnise certitudini şi adevăruri. Lozincile lui Lenin adresate proletariatului îi sunau ca nişte cadenţe. Venea să scrie despre muncitori. Ştia că scrie despre o clasă însărcinată de istorie să cucerească fericirea. De aceea îi era teamă. În uzina în care, de lângă tatăl său, privise imagini neconturate, ameţitoare, întâlnise revoluţia. Muncitorii se băteau cu patronii. Aceştia nu ameninţau. Rosteau ca o sentinţă implacabilă: „Vom vedea cine rezistă până la urmă: cei flămânzi sau cei sătui.” Acesta fusese titlul primului său reportaj. Terminase cu o frază pe care o scrisese apăsat, la sfârşitul materialului: „Flămânzii şi-au descoperit hrana adevărată: conştiinţa puterii, conştiinţa unităţii. Aceasta nu îndeamnă la rezistenţă. Îndeamnă la luptă. La revoluţie.” Scrisese despre revoluţie.

De câte ori scrisese despre uzină, scrisese despre revoluţie. Revoluţia continua. Continua în conştiinţa omului. Îşi amintea... Fuseseră anii lui de maturizare, anii în care ideile descoperite în cărţi se întruchipau în oameni şi fapte. Aceste întruchipări îl zguduiau pe Lucian. Puterea de previziune a acelui om, cu priviri pline de neastâmpăr, cu gesturi iuţi şi viguroase, care îmbrăţişa cu gândurile întreg pământul şi adresa cuvinte profetice popoarelor, care se plimba tăcut cu Krupskaia pe aleile tăcute din Gorki şi scria transfigurat la măsuţa lui de lucru decrete de stat, rapoarte de partid şi sfaturi lui Gorki, puterea de previziune a acelui om îl copleşea. Ea despica un drum în istorie pe care păşeau cadenţat batalioane şi conştiinţe.

Îşi amintea... Aceste verificări, aceste idei întruchipate fuseseră în permanenţă o apă vie pentru Lucian. De aceea, Lucian se dedicase cu trup şi suflet profesiunii de ziarist. Era convins că un ziar e cel mai bun mijloc de a acţiona în folosul oamenilor, de a propaga ideile comunismului. Întâlnirea cu comunismul transformase umanismul iniţial al lui Lucian într-o idee activă. Nici până atunci umanismul lui Lucian nu fusese contemplativ şi de esenţă pesimistă. La urma urmei şi acel „homo homini

lupus”[30] al lui Plaut fusese strigat de Hobbes şi Bacon ca un protest, şi nu ca acceptarea unei fatalităţi umane eterne. Comunismul, ca idee ştiinţifică, avusese însă darul să-i inspire permanent lui Lucian conştiinţa acţiunii. Ca ziarist, acţiona, într-un fel, permanent pe linia idealului său.

Lucian avusese în viaţa sa o singură mare prietenie. Prietenia cu tatăl său. Fusese atât de adâncă această prietenie, încât de multe ori Lucian se închipuia o sămânţă care n-ar fi putut naşte şi înflori decât implântată în acest pământ fertil, sănătos, care era tatăl lui. Uneori căuta chiar să întrupeze ideea forţei proletare în imaginea lui Alexandru Severin. Ştia ce-i mai trebuie în plus lui Alexandru Severin până la identificarea pe care o căuta dânsul, dar era convins că acest plus şi-l va apropia şi cuceri singur tatăl său. Când gândea astfel, Lucian vedea în faţa ochilor, scrise cu litere-fulgere, fraze din Manifestul Comunist. Tatăl său sfărâmase multe cătuşe, multe lanţuri. Nu terminase. Mai avea de sfărâmat. Lucian ştia acest lucru. Şi mai ştia că tatăl său nu se va opri.

Poate în clipa când cei doi prieteni aveau, mai mult ca oricând, nevoie unul de altul, se produsese despărţirea. Pentru Lucian, lovitura pe care i-o dăduse tatăl său însemnase mai mult decât o despărţire dintre tată şi fiu. Tatăl său îi smulsese o parte din viaţă, lăsându-i un mare gol, dar sfărâmase totodată şi putinţa de a se umple acel gol. Lovitura rănise sau încercase să rănească şi unele certitudini ale lui Lucian. Tânărul se străduia să umple acest gol. Mama sa reprezenta însă foarte puţin pentru dânsul, nedrept de puţin. În momentele prelungite ale acestei drame îl întâlnise pe Vaşani. În primele întâlniri, Vaşani îi lăsase impresia unui om cult şi inteligent, sugerându-i astfel posibilitatea unei apropieri pe plan cerebral. Îşi închipuise la început că Vaşani e un rătăcit. Mai târziu îl consideră un cinic sau un om care simulează cinismul pentru a-şi ascunde o mare dramă. Întâlnirea

[30] Omul e lup semenului său.

cerebrală dintre el şi Vaşani se transformă cu timpul, sau mai degrabă determină, iscă în Lucian hotărârea de a-l însănătoşi pe Vaşani, de a-l recupera, de a valorifica într-o direcţie pozitivă spiritul şi cultura pe care i le atribuia lui Vaşani. Lucian pornise la acest act şi sub imboldul propriei sale drame. Îşi dădea seama, înţelegea, simţea câtă nevoie are un om, în anumite clipe ale vieţii sale, de braţe viguroase care să-l susţină, care să oprească o cădere tragică. Îi declarase deschis lui Vaşani acest lucru, după ce-i povestise propria dramă. Vaşani îi replicase ca un consimţământ: „Da... sunt momente în viaţă când intervenţiile au mai mulţi sorţi de izbândă.” Lucian considera astfel, faţă de sine însuşi, că-şi atenua propria dramă, intervenind pozitiv în drama unui semen de-al său. Dădea parcă un răspuns acelor versuri care-l uimiseră cândva:

„Rien ne console autant de la trop indigène peine. Qu’une peine d’ailleurs”[31]

Vaşani!... Oare îl descifrase pe adevăratul Vaşani?...

În viaţa lui Lucian apăruse, poate în momentul cel mai aşteptat, Cornelia. Ea reprezenta pentru Lucian marea dragoste, unica dragoste, aşa cum şi-o închipuise el, cu teama că nu şi-o va putea realiza în viaţă. Cornelia era fiinţa, gândea Lucian, care-i întruchipează toate idealurile. Merseseră unul spre altul ca pleoapele care închid lumina ochilor şi o păstrează numai îndărătul lor. Se întâmplase parcă un act al naturii. Un act firesc prin eternitatea lui. Îşi amintea cuvintele lui Vaşani cu privire la dragostea adevărată, unică. Absurdul lor era evident. Lucian îşi trăia marea dragoste. Cornelia exista. Exista. Era pură, era unică, pentru el, prin sentimentul pe care-l trăiau amândoi, prin complexul de sentimente, care contopeau armonic prezenţa lor în lume, în viaţă.

Lucian mergea pe străzi dosnice, întunecoase. Era

[31] Nimic nu-ţi alină mai mult mâhnirea decât mâhnirea altuia.

însoţit numai de gândurile sale. Era singur cum nu fusese poate niciodată. Parcă purta cu el o cruce grea. Pe crucea aceea nu urma să fie răstignit el. Ar fi fost mult mai uşor de suportat calvarul. Pe crucea aceea răstignise un om. Un om care fusese tatăl său. Şi-l răstignise după ce încetase să fie tatăl său. Acest gând îngrozea durerea lui Lucian. *Lovise într-un om în care nu mai avea dreptul să lovească*. Se năpustise asupra lui, îl lovise cu inocenţă şi nepăsare, şi aceste lovituri i se păreau cele mai josnice.

Se trezi dintr-o dată în faţa casei. Nici gândurile nu voiau să-l mai însoţească. Casa i se părea întotdeauna pustie. Lucian intră şi îşi găsi mama discutând, veselă, la masă cu mătuşile lui de la ţară. Agafia, cea mai bătrână dintre ele, slabă şi deşirată, cu o faţă descărnată, se duse în întâmpinarea lui şi-l sărută pe amândoi obrajii.

— Da’ mare te-ai făcut, Lucică! Nici nu te-aş mai cunoaşte pe stradă.

Cealaltă mătuşă, Bălaşa, mai scundă, dar la fel de slabă, rămase pe scaun şi-i întinse lui Lucian mâna să i-o sărute.

— Să creşti mare, dragă! Să creşti mare!

Lucian voi să se retragă de îndată în camera lui. Dar maică-sa, ghicindu-i parcă gândul, îl opri rugător:

— Mai stai cu noi, Lucian. Mai vorbeşte şi tu cu neamurile, că pe urmă or să ducă vestea în sat că, de când eşti *om mare,* nu te mai uiţi la cei mici. Stai, mamă, stai...

Lucian se aşează la masă cu sentimentul unui om care n-are ce căuta acolo. Lui îi trebuia linişte, singurătate...

— Iaca, fă Eleonoro – începu Bălaşa – am ajuns să-mi sărute mâna un ditai dascăl... Dar cât câştigi tu pe lună, Lucică?

Din fericire, sări maică-sa în ajutorul lui:

— Puţin, Bălaşa. Pentru cât a învăţat, săracul...

— N-o să-mi spui tu mie – sări Agafia – că ia mai puţini bani decât învăţătorul nostru... Nu te mai ascunde, că ştim noi...

— Aşa-i! Nu te mai ascunde, că nu-ţi milogeşte nimeni la uşă... Las' că ştim noi...

— Ia zi, Lucică – îl întrebă Bălaşa – nu ştii pe vreunul care ar vrea să cumpere un porc? Să mă bată Dumnezeu dacă n-are o sută cincizeci de chile... Îl dau ieftin...

— N-are, fă, o sută cincizeci, ce te lauzi?

— Cum n-are? Numai grăunţe i-am dat... E ca un bou...

— Tu şi grăunţe!? Numai cu baligă şi cu ştir l-ai ţinut... Tu nu dai grăunţe nici la curci. Doar dacă...

— Ţi-i ciudă poate că-l vând, hapsâno! Ia zi, Lucică, nu ştii pe cineva?... Că n-o să fie chiar degeaba.

— Nu ştiu... – se stăpâni Lucian, muşcându-şi buzele până la sânge.

— Cu-atâţia profesori în oraş şi să nu ştii... Ce, ei nu ţin sărbătorile? Îs păgâni?

Agafia sări în ajutorul lui Lucian:

— Ia nu-l mai bate, fă, la cap! Îi arde băiatului de porcii tăi... Crezi că un porc se vinde ca o damigeană de vin... Lucică, mamă, n-ai niciun prieten care vrea nişte vin *nobel...* că am şi eu nevoie de nişte bocanci pentru la iarnă... Îl dau ieftin.

— Ce nobel, fă? Ăla-i nobel? E pe din două cu apă din gârlă, din Boroana. Vrei să-şi mai facă băiatul duşmani... Nu-i ajunge că-l are pe tac-so?

— Ia mai tăceţi odată, ce dracu'! Lăsaţi băiatul în pace. El are grijile lui. Nu vrei să mănânci ceva, Lucian? îl întrebă maică-sa. Că noi am mâncat...

— Nu, mamă, mă doare capul... Sunt foarte obosit.

— Păi dacă te doare capul, numai de nemâncare te doare, Lucică – îşi dădu cu părerea Agafia.

— De unde-ai scos asta, fă?! sări cealaltă. Ia pocneşte-te cu capul de pereţi, şi oricât ai fi de sătulă, să vezi cum te doare că-ţi vine să urli şi la câini...

— Aha!... Asta o ştii de când te pocnea boşorogul! Ăla ori îţi dădea ori nu... Ehei! Uite, Lucică mamă, acu' îţi trece dacă pui ceva ud la cap... un prosop...

— Nu te lua după ea, Lucică. Vrei să te dea în

meningetă? Mai bine un ceai cu ţuică... Îţi trece cât ai zice peşte...

Lucian se hotărî să se scoale de la masă, dar maică-sa îl opri din nou:

— Da' mai stai olecuţă, Lucian, că noi acuşi ne culcăm... Nu te uita la ele că se ceartă. Aşa-s ele de când erau atâtica... De câte ori, fă, v-aţi bătut?

— Acu-ncepi şi tu, Eleonoro?... Tu, iaca, ai avut noroc. Te-a luat bivolul ăla la oraş, ţi-a făcut casă, ţi-a luat pământ, ai ştiut tu să-l storci, că te pricepeai de mititică... Şi-ncă ai mai avut şi norocul să-ţi rămână toate ţie...

— Ţi-o fi părând rău!?

— Păi de ce? N-am supt şi noi pe lângă tine... Iaca, nu pot spune că n-ai fost o soră bună... Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, că dacă-i vorba, mult ne-ai ajutat!

Agafia nu prea era mulţumită:

— Tu poţi şi-n dos s-o săruţi. Că ţi-a făcut casă, ţi-a dat...

— Şi ce, fă, ţie nu ţi-a luat pământ? Nu ţi-i teamă că te-aude Dumnezeu...

— Mare scofală! Ca să trag foloase din pământ e musai să-l muncesc sau să intru cu el la colectivă. Da' casa ta e-a ta, fă! Tu, lua-te-ar dracu', tu m-ai îndemnat să-mi iau pământ în loc de casă...

— Iar începeţi sfada! interveni Eleonora. Da' mai tăceţi dracului!

— Am tăcut destul! se înfurie Agafia. Mereu ai cerut să ne închidem gura în faţa lui. Nu ştiu de ce-ţi mai este frică?... De vreme ce n-a rămas cu bivolul...

Lucian înţelese cât se poate de limpede ceea ce bănuise mai demult. Nu mai avea ce căuta acolo. Voi să se ridice de la masă:

— Am ceva de scris, uitasem...

— Săracu'! încercă maică-sa să abată discuţia. Toată ziulica numai de scris şi de citit se ţine. Nu ştiu unde îi mai încap atâtea...

— Nu te mai chinui atâta, Lucică mamă. Nu-i bine să-ţi

umpli capul. Nici Dumnezeu nu spune asta... La noi în sat era unul, tu trebuie să-l ştii, Eleonora, ăla, Scorob îi zicea, ăla care avea casă spre poarta ţărnii... Totă ziulica numai citea... Dacă te duceai la el, cine nu ştia, aşa i se întâmpla, te închidea în casă şi începea să spună... Toată noaptea era în stare să te ţină acolo, în casă... stătea la uşă cu ghioaga în mână, ca să nu fugi, şi zicea din toate cărţile pe care le citise... Oamenii spun că-i turuia gura ca o moară... Zicea câte-n lună şi-n stele... Şi când n-a mai venit nimeni, că oamenii aflaseră, a început să aducă copchii. Le mai dădea el bomboane, zahăr, că bani avea, că fusese nu ştiu ce şi lua pensie, şi îi hodorogea la cap pe copchii... Până s-a dus vestea şi-ntre ei şi l-au ocolit... Da' odată, o femeie, una Catrina a lui Bahonţu, după ce urlase toată ziua că i-au furat şătrarii copchiii, i-a găsit la el pe pat. El cu ghioaga în mână le vorbea... Amândoi erau gemeni şi erau nişte plozi, umblau în cămăşuţă, doi ani dac-aveau... Rău altul nu făcea Scorob. Asta era toată meteahna lui... Dar pe urmă chiar s-a smintit. Lega câinii şi le vorbea. Odată a oprit un bou în mijlocul uliţei şi a început să-i spună nu ştiu ce parabolă... Da' boul ca boul, a vrut să plece. El îi aţinea calea. Pân' ce-a intrat în el. Ş-atunci Scorob dă-i cu ghioaga în cap, până a căzut boul mort. Atunci nici oamenii nu l-au mai lăsat... L-au dus la balamuc... da' sfrijitul ăla de Papură, notarul, i-a încasat pensia, nu ştiu câţi ani după ce-a murit... Vezi, Lucică, unde duce prea multă carte? Ai grijă, mamă, să nu păţeşti ca Scorob...

Agafia sări imediat asupra soră-si:

— Da' de ce spui tu, fă, că din pricina cărţilor? De ce vrei să înspăimânţi băiatul... Să nu te sperii, Lucică... ăla era zârghit pentru că n-avea un fir de păr în cap şi nici în altă parte... Poţi să citeşti cât vrei, dacă îţi iese câştig mai mare... Dacă te-ai lua după Bălaşa, ăsteia i-ar părea bine să umbli numa-n zdrenţe şi să milogeşti pe la poduri.

— Tu, fă, vorbeşti, care-ai fi în stare să te duci goală-n biserică dac-ai şti că-ţi dă cineva o baniţă de păpuşoi?...

Nu tu i-ai luat hainele lui Sărmală, dascălu', când era omul la scăldat, fiin'că nu-ţi dăduse nu-ş' câţi lei acolo, pe care i-i împrumutaseşi? Că ţipa omul că i-s singurele haine şi că-ţi dă de trei ori mai mult dacă i le trimiţi... Şi l-ai lăsat să vină, omul, noaptea gol în sat...

— Să n-o crezi, Lucică mamă... Nu voia să-mi dea calicu' banii înapoi. Şi-i dădusem o groază de bani. Asta şi când doarme minte...

— Tu, fă, spui că mint? Tu?... Când şi-a bătut joc de tine alde Manoilă crâşmarul, nu te-ai dus tu cu hârtie la prefect ş-ai spus să-ţi dea pensie, că tu eşti sora eroului necunoscut?

— Da' mai tăceţi, fă, că poate vrea să spună şi băiatul ceva. Mai zi şi tu ceva, Lucian, că babele astea numai prostii vorbesc.

— Sunt foarte obosit, aş vrea să mă culc – se rugă Lucian, strivindu-şi degetele piciorului cu călcâiul. Mâine dimineaţă...

Bălaşa se uită la el mirată:

— Să te culci acu'? La ora asta? Nici boşorogii, Lucică mamă, nu se bagă la ora asta în pat. Mai stai şi tu cu noi, că cine ştie dacă ne-om mai vedea...

— Şi de ce să nu ne vedem, fă? Parc-ai fi o cucuvaie. Iaca eu vreau să mai trăiesc. Dacă vând vinul... zău, Lucică, poate tot găseşti pe cineva... Am vreo opt deca...

— Mai bine caută pe cineva care vrea porc...

— Poate că afli, Lucian – interveni maică-sa. Pe la ziar sau printre studenţi... Crezi tu că, dacă le spui studenţilor, n-ar cumpăra ei? Numai să se pună bine cu tine şi tot ar face-o... Şi porcul, şi vinul... Au şi ele, săracele, nevoie de bani...

— Mamă, te rog...

În clipa aceea sună telefonul. Lucian se duse ca un automat. Ridică receptorul. Era Dan Vaşani. Se agăţă de el ca un desperat. Îi făcu atâtea apropouri, încât Vaşani se simţi obligat, din politeţe, să-l invite la dânsul.

— Vin imediat, Dan! La revedere.

Şi închise telefonul fără să mai audă răspunsul lui Dan. Femeile îl priveau cu ochi mari. Lucian îşi puse fulgarinul pe el şi se scuză:

— Trebuie să plec. Iertaţi-mă. Mă cheamă cineva.

— Şi e musai să te duci? se împotrivi Agafia. Acu', în plină noapte? Mai bine să stai cu noi, că ne place să ştim că ne ascultă oameni mari...

— Lasă-l, fă, să plece. Dacă are treabă băiatul... Vezi, Lucică, întreabă-l pe ăsta care te cheamă, poate are nevoie de un porc...

— Asta era, fă! De-aceea îl îmboldeai... Vezi, Lucică, poate vrea vin vechi, *nobel...*

Lucian era în uşă. Reuşi cu greutate să spună „bună seara". Plecă fără să se mai uite...

— Nu-mi place, fă Eleonoro. E leit taică-so. Nu vezi că-şi ţine nasul în sus? Mă mir că nu stuche când e cu noi. De ce-l mai ţii, fă? Acu' dacă ne-am dat poalele peste cap şi ne-a dibuit... Vinde casele şi hai în sat. Că aici, în oraş, de luat tot nu te mai ia nimeni. Acolo mai găsim noi vreunul. Poate că Haralambie...

— Vino, fă, zău! Îţi faci repede rost...

— Aţi zârghit? Ce să caut acolo? Să dau cu sapa?...

— Aşa-i! se învoi Bălaşa. Că tu aici îi sugi pe amândoi!

Lucian nici nu-şi amintea pentru ce-l căutase Dan Vaşani. Nici nu-l lăsase să vorbească. Îl întrebase dacă-i singur, dacă nu se plictiseşte, dacă n-ar fi dispus să bea o cafea, dacă e linişte la el, dacă obişnuieşte să se culce târziu, până ce Vaşani, asaltat de atâtea întrebări, îl invitase. În orice altă situaţie, Lucian l-ar fi întrebat direct dacă are ceva împotriva unei vizite. Nici nu s-ar fi gândit că e o oră târzie. Discuţia la care asistase îl azvârlise parcă într-un infern.

Nu era prima dată când Lucian suporta astfel de întâlniri groteşti. De multe ori, când venea acasă preocupat de diferite probleme, maică-sa se năpustea asupra lui cu întrebări şi sfaturi care-l chinuiau, îl

măcinau. Şi aproape întotdeauna leit-motivul erau banii. Că e plătit prea puţin, că ar trebui să ceară mai mult pentru ceea ce scrie, că întotdeauna oamenii învăţaţi au avut avere mare, că e un prost şi nu ştie să profite de situaţie, că altul dac-ar fi în locul lui le-ar lua şi izmenele de pe ei, ăstora. „Dacă le cânţi în strună, apoi să te plătească bine, mamă... Că era unul la noi în sat...” Şi mereu îi istorisea despre unul care ajunsese să facă avere pentru că ştiuse cum să profite. Lucian îi dădea maică-si tot ce câştiga, numai spre a scăpa de chinuitoarea obsesie, dar de câte ori îi dădea, auzea acelaşi refren: „Numai atâta? Câţi or fi trăind pe spinarea ta, pentru că eşti bun şi prost!” Şi iar începea cu sfaturile. Din cauza aceasta, Lucian fugea de casă, nu venea decât târziu, noaptea, spre a-şi împlini cele câteva ore de lucru şi de somn.

Niciodată însă iadul nu fusese atât de crud. Cuvintele pe care le auzise îl sfâşiaseră ca nişte gheare, pe dinăuntru, îl sfâşiaseră fără să-l ucidă... Porcul, şi Socorb, şi vinul, şi acel „Lucică mamă, poate găseşti pe cineva”... îl împingeau la neurastenie. Fără telefonul lui Vaşani nu ştia unde ar fi putut să ajungă.

Intră la Vaşani încă neliniştit, frământat. Acesta îi descoperi imediat paloarea şi nervozitatea. Îl privi mirat şi căută să-l liniştească:

— Ia o ţigară, Lucian. Uite un Chesterfield.

Lucian aprinse o ţigară şi se afundă într-un fotoliu.

— Mulţumesc, Dan. Poate ai şi o băutură tare? Cât mai tare!

— Vrei o palincă? Cincizeci de grade! Pot să-i mai adaug şi alcool pur.

— Adaugă ce vrei. Să fie ca focul. Nu mult. Un singur păhărel.

Dan combină într-un păhărel palincă şi alcool pur, agită păhărelul, după ce-l acoperi cu o farfurioară, şi i-l întinse lui Lucian:

— Să nu fie prea tare!

Lucian îşi umplu gura cu lichidul acela decolorat, îl ţinu câteva clipe, apoi îi dădu drumul brusc pe gâtlej. Arsura parcă-i sângera ochii. Îi fu frică să inspire aer.

— Haaaaaaa! Groaznic! Parc-am înghiţit jar.

— Tu ai cerut, dragul meu. Şi ştii că eu nu mă pot opune dorinţelor tale. Imediat voi pune de cafea, pentru a-ţi neutraliza alcoolul.

— Mulţumesc, Dan. Mă simt mai bine. Nici nu trebuie cafea. Te rog...

— Te ştiam consecvent, Lucian. La telefon m-ai întrebat dacă mai am cafea. Am crezut că pentru aceasta mă vizitezi. Şi dintr-o dată... Ai putea totuşi până la urmă să-mi spui ce e cu tine?... De câte ori ne întâlnim eşti schimbat... Mă nelinişteşti, Lucian. Parc-ai urma cursurile unei şcoli de încercat nervii...

— Nu exagera, Dan. Fiecare om îşi are preocupările, frământările sale intime.

— Şi aceasta nu e o şcoală de încercat nervii, Lucian? De ce nu treci mai abstract prin viaţă? Pe plan ştiinţific s-a făcut un mare salt spre abstractizare. La ora asta, americanii desfac pe piaţă în cantităţi considerabile pilule cu efecte împotriva fricii, emoţiei, timidităţii şi altor manifestări psihice. Nu glumesc. E cât se poate de serios. Şi pentru mine e cât se poate de plăcut. Se confirmă teoria mea că omul merge spre evadarea din lumea animală şi spre integrarea lui în *mecanica vie.*

— E o aberaţie, Dan. E acelaşi lucru ca şi cum ai încerca să hipnotizezi un individ, urlându-i fără încetare la ureche...

— Sigur că provoacă o stare de hipnoză – îl întrerupse Dan. Dar de ce să fie o aberaţie? Dragul meu, cred în psihanaliză aşa cum cred toţi oamenii care ştiu să citească.

— E o aberaţie... Apa nu există ca să potolească setea oamenilor. Apa există pur şi simplu. Setea omului face din ea o valoare. Dar asta nu înseamnă că dacă omul bea un pahar de apă, setea i se potoleşte pentru toată viaţa şi

starea aceasta se transmite ereditar. Omului îi va fi în continuare sete şi va bea în continuare apă...

— N-ai de loc dreptate, Lucian! Pot să beau toată viaţa apă şi-mi dispare orice senzaţie de sete.

— În cazul acesta, nu te pot contrazice. Înseamnă că toată viaţa ta va fi închinată unui singur scop: acela de a lua pilule. Nu e absurd?

— Eşti un tiran, Lucian! Omul, pur şi simplu, nu vrea să mai simtă frica, sau nu vrea să mai fie timid. Şi tu îl opreşti. Ar trebui să fii primul care să strige: „Ura!”

— De ce? Frica nu va dispare decât o dată cu cauza ei. Nu e un lucru în sine... Toate aceste pilule despre care vorbeai urmăresc execuţia morală a individului.

— Deci integrarea în mecanica vie, Lucian. Oricum, tot la concluzia mea ajungi... Stai! Stai, Lucian! Mi-a venit ideea unei piese extraordinare... Într-un castel complet izolat, fără nicio legătură cu lumea, fără radio, fără telefon... Cea mai apropiată aşezare omenească e la sute de kilometri. S-au întâlnit o seamă de prieteni – orice pretext banal îi poate aduna acolo. N-au servitori. Prepară ei totul. Femei, bărbaţi, copii. Banchetul. Prima cupă se bea până la fund. Toţi beau. În cupe e alcool metilic. Orbesc toţi. Numai un copil de trei ani scapă. Cu ajutorul copilului, părinţii devin stăpânii castelului. Tirani. Despoţi... Într-o noapte... Dar de ce să fie noapte? Scena va fi tot timpul în întuneric. Numai o rază va lumina copilul şi drumul lui. Atât. Un punct luminos... Cineva ucide copilul. Un revoltat. Întunericul e deplin. Numai voci..

— Opreşte-te! Eşti un asasin! Cum poţi să ajungi la asemenea monstruozităţi?!

— De ce te revolţi, Lucian? Toţi scriitorii sunt nişte asasini. Noi nu facem decât să proslăvim ucigaşii şi să ni-i luăm drept modele.

— Dan! Dacă idealul tău de scriitor este de a ajunge asasin, atunci opreşte-te la tine, referă-te la tine! Şi în acest caz nu te adresa oamenilor. Adresează-te

animalelor, cum făcea Scorob.

— Scorob?! N-am auzit de el... Ba mi se pare... Nu e vorba de un...

— N-ai avut de unde să auzi... N-a scris nimeni despre el.

— Atunci de ce-l aduci în discuţie? Dă-l dracului! Eu vorbesc aici despre destinul omului şi despre esenţa creaţiei...

— Cum poţi să amesteci asemenea cuvinte în recviemul tău lugubru?

— Cum?... Apropo, ştii că numele rechinului vine de la recviem?... De la observaţia că apariţia unui rechin printre înotători însemna un recviem?... Da, scumpul meu... Scriitorii mari au consacrat capodoperile lor asasinilor. Iar noi nu facem altceva decât să elogiem marii asasini. Şi tu te revolţi pentru că eu...

— Chiar atât de maladiv ai ajuns? Sau e o nouă halucinaţie a ta?

— Halucinaţie?... Lucian! Ce e Don Juan? Ce e Hamlet? Ce e Faust? Ce e Don Quijote? Ce e Raskolnikov? Ce e Melehov? Ce sunt toţi aceşti eroi care ne însoţesc din copilărie până la moarte şi ne hrănesc spiritul cu esenţa lor? Nişte asasini odioşi! Şi noi îi ţinem pe toţi aceştia în biblioteci, scriem despre ei sute şi mii de cărţi, îi transformăm în idoli şi-n adjective. Ba ne mai doare şi inima că Don Juan e pedepsit, ne smulgem părul din cap că Laerte reuşeşte să înfigă spada înveninată în Hamlet, îl dispreţuim pe Faust când e cuprins de remuşcări, suntem în stare să rupem paginile în care Raskolnikov se duce să se autodenunţe. Şi tu mai vorbeşti de umanismul superb al marilor spirite şi de morala înaltă a eroilor eterni! Dragul meu umanist naiv, degeaba te zbaţi pentru fericirea oamenilor!... Tot printr-o crimă vei sfârşi. În viaţă sau în creaţie. Eu, cel puţin, sunt conştient de acest destin şi mă pregătesc să-l trăiesc fără împotrivire. Dixi!

— Dan – rosti Lucian cu voce fermă – te-am ascultat cu atenţie, ca să văd până unde vei ajunge. Am reflectat un

timp după ultima noastră discuţie. Ţi-am căutat mereu justificări. Astăzi cred că am depăşit momentul acesta. Pot să dau cu mână sigură referinţe.

— E un nonsens în ce spui, Lucian... Te compătimesc, Lucian. Eu exprim idei, iar tu...

Lucian nu se lăsă atras în digresiune:

— Idei?!! Mi-aş pierde timpul! Ce să-ţi spun? Că fiecare din aceşti eroi, dezvăluindu-şi propria dramă, vor să convingă oamenii s-o evite?...

— Eşti stupid, Lucian! Othello a vindecat lumea de gelozie? Faust a convins oamenii să nu-şi vândă sufletul?... Mesajele, simbolurile devin inutile. Rămân numai gesturile! Şi acestea sunt sinistre... Acesta este eternul uman! În gest constă tot destinul omului, nu în semnificaţia gestului.

— Fii sigur, Dan, că mulţi oameni n-au mai făcut gestul, nu şi l-au mai dus până la capăt, atunci când au luat contact cu dramele respective. Întâlnind aceste mesaje, oamenii descoperă mai lesne, unii că nu trebuie să lovească, alţii că trebuie pulverizate racilele care-i îndeamnă pe oameni să lovească... Tu crezi că niciun om nu s-a îngrozit de consecinţele eventuale ale propriei gelozii, când a citit Othello?... Tu crezi că niciun om nu a blestemat nedreptatea socială când i-a văzut suferind pe eroii lui Gorki? Tu crezi că scrisorile lui Eminescu, Scrisoarea a treia, n-a umplut de clocot sufletul nimănui? Tu crezi că imnurile lui Rouget de L'Isle şi Marie Joseph Chenier reprezintă altceva decât concentrarea activă şi militantă a creaţiilor lui Rousseau, Voltaire, Montesquieu şi Beaumarchais?... Niciun mare spirit nu a scris ca să-şi admire gingăşia sau duritatea propriilor litere. A scris pentru a dezvălui gingăşia fiinţei umane şi a o înarma cu duritatea capabilă să-i apere gingăşia.

— Şi acest monstruos Don Quijote e tot un mesaj uman? Acest asasin care dispreţuieşte, striveşte şi înmormântează idealul uman?

— Eşti şi ignorant pe deasupra. Sau poate că nu ucizi

din ignoranţă... Perechea Don Quijote – Sancho Panza e mult mai complexă şi mai bogată în simboluri decât pare la prima vedere. Întâlnirea dintre aceşti doi reprezentanţi diferiţi ai unor grupări umane diferite, ai unor construcţii umane diferite, după părerea mea, nu realizează un singur tip spiritual, cum susţin unii comentatori, adică omul veşnic cu compoziţia sa sideralã şi agrestă. Cei doi eroi rămân doi, schimbându-şi numai destinele...

— Tu eşti ignorant. Această teorie a donquijotării lui Sancho şi a sanchopanchizării lui Don Quijote e susţinută cu lux de amănunte de un celebru comentator modern al lui Cervantes, Salvador de Madariaga...

— Nu te repezi! N-am terminat. Genialitatea lui Cervantes şi a operei sale izvorăşte nu din această intervertire a destinelor, ci din conştiinţa şi semnificaţia conştientă a acestei intervertiri. Don Quijote reprezintă o clasă muribundă, căreia nu i-a mai rămas decât amintirea unui ideal iniţial. Acest ideal este transmis unui umil pământean, unui produs al vieţii *ordinare,* unui produs sănătos, pentru că Sancho este un pământean sănătos. Cu o înţelepciune izvorâtă din trăire concretă, Sancho, omul de jos, devine purtătorul acestui ideal... Cum îl va purta el, cum îl va păstra, Cervantes nu face decât să sugereze ca nu-i va fi greu lui Sancho să lepede şi tarele pe care le-a preluat o dată cu idealul. Romanul se termină aici. Muribundul îşi dă duhul nu fără a fi predat ultima licărire de ideal, indiferent dacă a făcut-o cu voia sau fără voia lui... Vorbesc de simbolurile înalte ale idealului donquijotesc.

— Un singur lucru pot să-ţi spun, Lucian. Acum sunt convins că e teoria ta. Din moment ce o aduci cu atâta fidelitate în tipare actuale, într-un fel te felicit. Fiecare cu idealurile şi destinele sale. Tu crezi c-ai găsit valorile absolute. Eu cred în absolutul filosofic. „Tout est relatif, c'est la seule chose absolue".[32]

— Mă gândesc dacă eşti într-adevăr un om cult sau un

[32] Totul este relativ, acesta este singurul lucru absolut.

simplu scamator care atrage atenţia asupra lui agitând panglici strident colorate...

— Mă înjoseşti prea mult. Mă jigneşti definitiv... Din nefericire am prea mare slăbiciune pentru tine şi-ţi iert totul.

— Eu însă nu mai pot spune acelaşi lucru. Am vrut să obţin de la tine un articol din care să te cunosc. Cred că l-am obţinut.

— Încă nu l-am scris. E încă în stadiu de documentare.

— Nu te strecura, Dan. Ştii la ce mă refer. Eşti un bolnav primejdios. Pentru că ai putea să contaminezi pe cei din jurul tău.

— Nu sunt bolnav, Lucian. Sau poate nu ştiu că sunt bolnav.

— Poate... Dar orice om cinstit are datoria să lipească etichetă pe trupul unui lepros.

— Eşti cumplit, Lucian. Gândeşte-te că poate sufăr de un cancer groaznic pentru mine, care nu poate să facă rău nimănui din jur. Acesta-i adevărul, Lucian. Sufăr de un cancer...

— Am crezut şi eu... *am crezut*, Dan... La revedere...

Imediat ce Lucian părăsi încăperea, pe o altă uşă pătrunse în cameră un individ slab şi înalt, cu o infirmitate vizibilă. Umărul stâng îi cădea parcă în jos.

— Sunteţi amândoi nişte imbecili – se răsti acesta. Mama voastră de idioţi! Să stau ore întregi în cămară şi încă să mai suport şi palavrele voastre! Iar tu, mă, te laşi bătut ca un căcăcios. Te bag în mă-ta!

— Dac-ai şti ce satisfacţie mi-a dat discuţia asta, când mă gândeam c-o asculţi fără să poţi scoate o silabă! Parcă vedeam cum îţi muşti pumnii şi înjuri ca un birjar surdo-mut. Tocmai tu! O răzbunare pentru tâmpeniile tale.

— Dacă mai dura, ieşeam din cuşcă şi urlam la voi: „Mama voastră! Ieşiţi afară, cretinilor!”

— Atât mai trebuia! Să ştie că eşti la mine! Se-nţărca bălaia!

— Eşti un bou fricos. La urma urmei, de ce m-ai ascuns? Sunt un om liber...

— Mă, Lucian ştie c-ai fost închis. I-am spus eu. Ştii ce mi-a răspuns? Că şi-a închipuit despre tine că eşti numai ţicnit. Nu a crezut că eşti un lucid primejdios.

— Dă-l în mă-sa!

— Îl dau. Dar fără el aş duce foamea sau ar trebui să mă fac chelner.

— Ce teatru joci, mă?! Numai că domnu' Lucian a început să te simtă... Chestia cu lepra...

— Nu joc niciun teatru. Asta e esenţa mea, dragă Muscel. Decât să-i trag osanale unui dobitoc, prefer să discut cu un tip căruia-i dau iluzia că e un intelectual de valoare şi că-i respect principiile.

— Mă Dan, tu eşti un cabotin cu pretenţii, în intenţie eşti chiar genial. Ai sclipiri de Kean. Tu nu joci precum cabotinii ordinari de speţa mea. Tu urli că nu poţi scrie, şi dai a înţelege că se pierde o inteligenţă unică şi un talent rar. Tu urli că eşti un inadaptabil, şi până la urmă dai peste un naiv care te ia în braţe spre a te transforma. Şi astfel, fără să-ţi baţi capul, trăieşti ca pe vremea lui taică-tău.

— Şi unde vezi tu cabotinajul?

— De ce nu scrii, mă?

— Eşti stupid cu întrebarea pe care o pui. Dar tu de ce nu scrii?

— N-am emis niciodată pretenţia că sunt scriitor. Dar tu, care de zece ani urli pe toate drumurile că te ratezi, de ce nu scrii? Hai, răspunde, domnule Dan!

— Pentru că eşti bou şi te dau dracului! *Pentru că nu mi se dă voie să public ce vreau eu.* În clipa când mi se va promite publicarea... Ce s-o mai lungesc! Uite, mă, am următorul subiect: Doi, o femeie şi-un bărbat, se duc pe un câmp. Gol complet. Numai iarbă mătăsoasă. Se opresc lângă calea ferată. Se dezbracă şi aşteaptă, goi, trenul. În clipa când îl zăresc, încep să facă dragoste. Autorul e în tren şi vede scena împreună cu ceilalţi călători... Asta e

tot. Dacă-mi dau voie s-o public, mă apuc imediat de scris.

— Domnule Dan! Eu te-am ghicit mai de mult timp. Farse să le faci naivilor, nu mie! Tu pentru mine miroşi ca un peşte împuţit. Poţi să-ţi torni colonie cu găleata. Asta-i, mă! Ţi-ai pus văl de fecioară, peste un trup de cocotă, şi cochetezi cu oamenii cinstiţi. Deci poţi să te duci în mă-ta!

CAPITOLUL 15

FĂRĂ SĂ LE FI SPUS CINEVA

şi fără să se fi înţeles între dânşii, aproape toţi muncitorii veniseră la lucru cu mai bine de jumătate de oră înainte. Şedinţa fusese scurtă. Pârvan înfăţişase dispoziţiile direcţiei cu privire la ritmul de lucru şi programul de revizie a maşinilor. Iulieş îl completase pe Pârvan, subliniind că întrecerea trebuie continuată, însă pe linia raţionalizării timpului şi a inovaţiilor tehnice. De asemenea Răduca, Domnica Doroftei şi Valer luaseră cuvântul, exprimându-şi hotărârea de a respecta dispoziţiile direcţiei şi de a continua întrecerea. Iorgu Tonciu şi alţi câţiva muncitori se declaraseră imediat de acord cu spusele lui Iulieş şi Răduca.

Muncitorii erau încă sub impresia accidentului, îşi dăduseră seama că apucaseră pe o cale greşită în întrecere. Câţiva chiar îi ceruseră lui Răduca să facă o expunere a metodei sale încă în cursul săptămânii. Iulieş descoperi în aceşti solicitanţi muncitori care până la accident stătuseră mai la o parte. Accidentul îi trezise pe toţi. Avusese darul să-i solidarizeze pe muncitori, să-i îndemne să lupte în comun pentru a şterge urmele lui. Mai ales când li se comunicase vestea că operaţia lui Costinaş reuşise. În încheierea şedinţei, Iulieş îi informase că trecuse pe la spital şi-l văzuse pe Costinaş. Şi le transmise muncitorilor cuvintele acestuia: „Să mă ierte tovarăşii pentru ce s-a întâmplat şi le urez muncă bună şi spornică.”

Când muncitorii dădură drumul la maşini, sirena uzinei

anunţa începerea lucrului. Dintr-o singură privire aruncată în halǎ, oricine ar fi putut vedea o schimbare. Se muncea mai disciplinat, mai atent, mai serios. Nu mai era atmosfera aceea de tensiune şi agitaţie care caracterizase lucrul în ultimele zile. Oamenii parcă se maturizaseră. Mişcările le erau calculate, timpul era bine raţionalizat, maşinile, fără să ajungă la exces, lucrau într-un ritm susţinut.

Nu după mult timp de la sosirea întârziaţilor, în secţie se produse freamăt. Unii muncitori chiar îşi opriseră maşinile şi începuseră să discute în grupuri de doi-trei. Prin secţie circulau ziare care aproape erau smulse din mână. Muncitorii comentau cu aprindere. Toată secţia era antrenată în aceste comentarii. Singurul care rămăsese în afara freamătului din secţie era chiar muncitorul despre care se vorbea în ziar şi despre care se discuta în secţie: Alexandru Severin.

— Aşa-i trebuie! Să înţeleagă şi el odată că nu trăieşte în pustiu!

— Ce, mă, ţi-a făcut ţie vreun rău? Te-a jignit vreodată cu ceva?

— Mama lui de urangutan!

— Măi Căciulă, tu mai bine ţi-ai vedea de ale tale! Tu întâi să-ţi faci norma şi pe urmă să vorbeşti!

— Nu se dă, mă, aşa, cu barda într-un om! O fi având şi el suflet.

— Severin şi suflet! Ăstuia chiar dacă i-ar muri băiatul, n-ar scoate o lacrimă.

— E un muncitor bun? Este! Am ţipat noi vreodată şi el şi-a astupat urechile? Nu este!

— Dar l-ai auzit tu vreodată spunând o vorbă bună unuia dintre noi?

— Tace şi face!

— Dar Răduca de ce nu-i ca el? De ce pe ăla îl simţi alături?

— Tot omu-i altfel. Nu se aseamănă doi. Am mai văzut eu odată unul...

— Taci, mă! Ce-i iei apărarea? El ţi-a luat-o vreodată? Are dreptate ziaristul! Tu nu simţi că Severin te batjocoreşte?

— Şi de ce şi-a lăsat femeia? Ca să se-nhăiteze cu o muieruşcă...

— Dacă şi băiatul l-a făcut porc în faţa noastră! Băiatul lui, mă! Sângele lui!

— Aici zice că fuge de oameni pentru că, i-auzi cum zice: *„...Dacă Alexandru Severin ar avea în inima lui dragoste pentru oameni...”*

— Da’ ce vrei tu? Să urle pe la toate colţurile: „Mă oameni buni, eu ţin la voi!”

— Eu îţi citesc ce scrie în ziar! Ce te răsteşti la mine? Ăia când scriu ceva, în ziar, nu scriu ce le trece prin cap. Or fi ştiind ei ceva...

— Ştiu pe dracu’! Ia gândiţi-vă mai bine. De câte ori s-a întâmplat ceva în secţie, cine-a sărit primul? Cine-a...

— Ca să arate că e mai în stare decât noi... Mai bine să mă feresc de aşa ajutor...

— Nu ţi-i ruşine, mă! Cine l-a scos pe Costinaş de sub maşină? De ce nu te-ai dus tu în locul lui? Pentru că dârdâiai de frică...

— Lasă, mă Răduca, ce-i iei apărarea? Şi de unde ştii tu...?

— Nu-i iau apărarea. Spun ce-i drept! Vă pare rău, cumva, că ia bani mai mulţi decât voi? Ia pe munca lui, nu din buzunar străin...

— Sigur că-ţi convine...

— Ce, mă, ce-i convine? Nu l-a scos el pe Costinaş din schije?

— Şi-atunci când şi-a rupt piciorul Gâtlan...

— Şi la refacerea uzinei cine ducea câte doi saci de moloz în spate?

— Cine stătea noaptea şi monta strungurile?

— Pe tine nu te-a ajutat niciodată la căratul pieselor?

— L-ai auzit tu vreodată vorbind de rău pe cineva?

— Da’ atunci de ce nu s-a înscris în partid?

— Da’ tu de ce nu eşti?

— Păi cică eu...

— Bei prea mult şi-ţi baţi nevasta. Las’ că ştim noi...

— Nu-i cinstit ce scrie în ziar. O fi Severin cum o fi... Când nu te gândeşti, poţi chiar spune că e om rău, sau că nu-i pasă de altul... Dar când te gândeşti mai bine, nu-i aşa... Pare mai degrabă un om de omenie. Nu pare... este!

— Are dreptate Răduca!

— Are dreptate!

— Îi ţine partea! I-a fost ucenic...

— Severin, mă, e un om de omenie!

— Dacă zici tu, o fi...

Iulieş era în biroul comitetului de partid. Cineva îi aduse ziarul. Când dădu cu ochii de titlu, se repezi să-l citească. Pe măsură ce citea articolul, Iulieş se schimba la faţă. Când termină de citit, era galben. Se duse întins, cu ziarul în mână, la Pârvan:

— Aţi citit, tovarăşe inginer?

— Ce să citesc?

— Ziarul. Articolul despre atitudinea lui Alexandru Severin. În pagina întâia.

— Nu obişnuiesc să citesc articole din acestea, domnule Iulieş.

— Dar este vorba de un muncitor din secţia dumneavoastră. De unul din cei mai buni.

— Domnule Iulieş, eu ştiu atât: că Alexandru Severin e un muncitor conştiincios. Altceva nu mă interesează. Dacă vreţi, vă dau în scris...

— Tovarăşe inginer! Dar e vorba de cinstea unui om. Şi nu a unui oarecare.

— Nu eu am inventat articolele critice. Dumneavoastră le prelucraţi la fiecare şedinţă. Şi dacă v-aţi obişnuit atâta cu ele... Nu ştiu de ce te revolţi!...

Pentru că nu e adevărat ce scrie în ziar, tovarăşe inginer.

— Nu ştiu de ce te miri, domnule Iulieş! Nu înţelegi că a

scrie la ziar e o meserie? Oamenii scriu şi pentru aceasta iau salariu... Nu e neapărată nevoie ca tot ce scrie să fie adevărat...

— Iertaţi-mă că v-am deranjat – se scuză întristat Iulieş. Dumneavoastră în fiecare zi sunteţi alt om. Ieri, de pildă...

— Domnule Iulieş! Meseria mea e tehnica. Politica şi celelalte sunt meseria altora... Întrebaţi-i pe şefii dumneavoastră.

— Îmi pare rău că v-am deranjat. Bună ziua!

Nistor citise articolul. Ziarul se afla pe birou, neîmpăturit. Articolul ocupa un spaţiu mare, iar titlul era scris cu litere groase. Ochii se abăteau de la prima privire asupra articolului: *„Atitudinea lui Alexandru Severin”.*

Lectura articolului îl pusese pe gânduri pe Nistor. Lovitura nu era îndreptată decât în mică măsură împotriva lui Lucian. Dacă acesta ar fi fost în relaţii strânse cu tatăl său, se schimba totul. Oricum, însă, Alexandru Severin era tatăl lui Lucian. Severin era numele lui Lucian. Cei care citeau articolul se gândeau poate mai întâi la Lucian. Lovitura izbea deci în amândoi Severinii. Important era însă că nimeni, nici chiar autorul articolului, nu-şi putea închipui că la mijloc era mâna lui. Dar articolul acesta însemna prea puţin, foarte puţin pentru gândurile sale.

Nistor se oprise în faţa geamului şi privea depărtările... Cornelia îl refuzase. Fusese la cămin, seara, şi o chemase afară. Îi spusese foarte calm că vrea s-o ia în căsătorie. Îl privise speriata. Mai întâi încercase să-l convingă să mai aştepte. Poate că se înşală, poate va găsi o femeie care să-i placă mai mult, poate dragostea lui e numai o părere. Se străduise să-şi păstreze calmul. Îi repetase cererea în căsătorie. Îi spusese cu voce liniştită că-i va pune la dispoziţie tot ce va voi dânsa, că nici n-o va atinge dacă ea îi va cere. Calmul lui o speriase din nou. Îi amintise despre înţelegerea intervenită între dânşii: aşteptarea. El îi repetase că nu mai este, din partea lui, nevoie de

aşteptare, că se cunoaşte îndeajuns de bine, că-şi cunoaşte sentimentele, că dacă se vor căsători îi va oferi situaţii la care ea nici n-are curajul să se gândească, îi vorbise la fel de calm ca până atunci. Cornelia îi privise surprinsă, ca un om care descoperă ceva la care nu se aşteptase. În inima lui încolţea speranţa.

Cuvintele Corneliei îl pătrunseseră însă ca nişte cuţite. Îi vorbise despre dreptul omului de a fi liber să-şi aleagă pe cine vrea, de a nu fi silit să meargă împotriva sentimentelor sale, de a-şi respecta propriile sentimente şi idealuri. Îşi dăduse seama de ce-l privise Cornelia cu ochi miraţi. Căpătase mai multă încredere în el. Calmul său determinase aceasta. Se strădui să-şi păstreze în continuare calmul. O întrebase dacă iubeşte pe altcineva. Cornelia nu-i răspunsese prin cuvinte, ci prin priviri. Dar înţelesese din privirile ei că totul e pierdut. Nu-şi putea explica de ce sau cum rezistase la acea mărturisire, fără să sară asupra ei, s-o strângă de gât, s-o calce în picioare. Pesemne că se îngălbenise, deoarece Cornelia se înfricoşase dintr-o dată. Îi repetase cererea a treia oară, cu voce înceată... „Trebuie să mă înţelegi – îi răspunsese ea— împotriva dragostei nu te poţi opune”. Acest lucru îl ştia bine şi el. O întrebase de cine e îndrăgostită. Ea nu rostise niciun nume. O cuprinsese pesemne frica. Îl iubea deci prea mult. *Prea mult.* „Iubesc!” îi spusese. Atât... Dar când rostise cuvântul, îl rostise cu dinţii strânşi şi închisese ochii. Se despărţise de ea fără să-i spună vreun cuvânt. Plecase numai capul. Auzise în urma lui un „mulţumesc” şoptit...

Acasă simţea că se înăbuşă. Îi venea să se trântească cu pieptul gol pe ciment, sau pe gheaţă dacă ar fi fost. O pierduse! Dar nu aceasta era toată durerea. Întâlnise pentru prima dată în viaţă un lucru peste care nu putea să treacă. Nu putea să renunţe la ea, nu putea să şi-o scoată din suflet, nu putea s-o ştie a altcuiva. O ura? O iubea? Adormise în zori, îmbrăcat. Adormise prăbuşit de setea răzbunării. Adormise cu gândul că va reuşi totuşi s-

o smulgă de lângă tâlharul care i-o furase şi s-o aducă lângă el.

Citirea articolului, fără să-l liniştească întru totul, îi readusese luciditatea.

Nistor începu să se plimbe prin cameră, cu gândul la ceea ce avea de făcut. Mai întâi articolul. El n-avea nicio răspundere pentru publicarea articolului. Era treaba lui Gorga şi a redacţiei. Dar dacă Gorga, strâns cu uşa, va spune că articolul îi fusese sugerat mai de mult de către dânsul?... După atitudinea pe care-o avusese în timpul accidentului lui Costinaş, s-ar putea ca muncitorii din secţie să fie revoltaţi de articol. S-ar putea ca Iulieş, care îl apăra pe Severin, să se ducă la redacţie şi să facă scandal. Şi în acest caz se putea ivi primejdia ca Iulieş să afle de la Gorga...

Nistor se oprise din nou în faţa geamului. Îl văzuse pe Iulieş ieşind din secţie, nervos, şi îndreptându-se spre clădirea direcţiei. Alergă la birou şi sună secretara. Când aceasta apăru, îi dădu dispoziţii categorice:

— Nu laşi pe nimeni să intre în birou. Orice-ar fi. Numai pe tovarăşul Iulieş şi pe inginerul şef. Lor poţi să le dai drumul fără să-i anunţi. Să nu mă deranjezi de două ori.

Imediat ce ieşi secretara, formă numărul de telefon al redactorului şef:

— Tovarăşul Mironescu?... Vă salut! Mihail Nistor... Da... Nu cred că o să vă facă prea mare plăcere...

Iulieş intrase în birou. Îl văzu cu coada ochiului. Stătea în aşa fel la birou ca să pară că nu vede pe cel care intra în încăpere. Continuă convorbirea:

— ...Eu, personal, tovarăşe redactor şef, nu sunt mulţumit... Chiar acum am citit articolul... Gorga al dumneavoastră e prea grăbit... Severin e unul dintrei cei mai buni muncitori... Are lipsuri, dar în niciun caz să se scrie un asemenea articol... Vă rog... Vă salut...

Puse la loc receptorul şi îşi întoarse privirile spre uşă. Se prefăcu foarte mirat la vederea lui Iulieş. Simulă chiar o trăsărire.

— Bună dimineaţa, tovarăşe Iulieş. Ia loc, te rog. M-a enervat porcăria asta. Cum a putut să scrie un asemenea articol? E o ruşine! I-am spus şi tovarăşului Mironescu.

— Am auzit – îi răspunse Iulieş. Eu nu ştiu ce i-o fi venit mucosului ăla să se lege de Severin?! E nemaipomenit! Fără să schimbe două cuvinte cu omul, fără să vorbească, măcar de formă, cu niciunul din noi, tam-nisam, dă cu maiul în Severin!

Nistor îşi aminti de expresia pe care o întrebuinţase Gorga. Exact aşa spusese şi Gorga: „Voi da cu maiul în Severin!” Se prefăcu mâhnit:

— Foarte rău, tovarăşe Iulieş. Încerc să mă pun în pielea lui Severin. Şi ce-ar mai putea sa iasă de aici... Lucian Severin, fiul... lui Alexandru, e redactor şef adjunct la ziar... şi e certat cu tatăl lui. Mulţi ar putea să considere articolul drept o răzbunare... Mă gândesc la ce pot spune muncitorii în secţie, mai ales după ce ieri Severin l-a salvat pe Costinaş...

— Răduca face spume la gură... Întâi s-au mai contrazis între ei, dar acum aproape toţi muncitorii au căzut de acord că articolul nu spune adevărul. Şi tocmai când nu trebuia... tocmai când Severin...·

Iulieş se opri. Nistor simţi că Iulieş era pe cale să spună ceva.

— Ce voiai să spui, tovarăşe Iulieş?

Iulieş nu luă în seamă întrebarea lui Nistor. Devenise şi mai mânios:

— Eu mă duc la redacţie sau la Comitetul Regional! Dacă lăsăm să treacă una ca asta, ne putem pomeni şi cu altele, poate şi mai grave. Ce, ziariştii iau salariul ca să scrie tot ce le trece prin cap? Ar trebui mai întâi să lucreze aici în mijlocul nostru, şi pe urmă să se apuce de scris.

— Să nu compromitem ziarul, tovarăşe Iulieş...

— Cum?... Dar ce, ei nu-s comunişti? Cei care scriu la ziar? Ei de ce nu se gândesc, atunci când scriu, că se pot compromite? Tovarăşul Faur îmi spunea, cu ani în urmă,

când apărea un ziar comunist o dată pe săptămână, că un singur cuvânt nelalocul lui în ziar poate să aducă un rău mai mare decât o ghiulea de tun. Dacă nu primesc acuma o lecţie cum trebuie, mâine cine ştie unde pot să ajungă! Nu spun asta numai ca să apăr cinstea lui Alexandru Severin, care, gândeşte-te, Nistore, nu-i comunist! El este un muncitor bun, un om pe care ziarul nostru îl loveşte pe nedrept şi cu câtă răutate, şi cu cât neadevăr îl loveşte!... Mă gândesc în plus şi la prestigiul ziarului şi al ziariştilor... Păi, crezi tu că muncitorii din secţie şi alţii care îl cunosc pe Severin o să mai citească cu aceeaşi încredere ziarul? Ba ar putea să spună că în toată presa se scriu lucruri neadevărate... Acum înţeleg eu de unde vine părerea lui Pârvan despre presă. Ce poate zice altceva Pârvan decât că între presa veche şi asta, a noastră, nu e nicio deosebire... Mă duc! Maşina e liberă?

— Dacă n-a luat-o Bratu...

— Mulţumesc! Noroc, Nistore!

Nistor nu-şi închipuise că Iulieş se va înfuria într-un asemenea hal... N-are decât. El n-avea nicio răspundere. Gorga şi Lucian. Cu ei să se înfrunte Iulieş. Mironescu îi spusese la telefon că dacă ar fi citit el articolul, nu i-ar fi dat drumul, sau mai întâi s-ar fi interesat la fabrică. Făcuse foarte bine că-i strecurase lui Iulieş ideea că s-ar putea ca articolul să fie considerat drept o răzbunare din partea lui Lucian. Numai când se gândea la Lucian, simţea că i se răscoală sângele. Dacă l-ar întâlni pe stradă... Trebuie să procedeze cu cap. Să nu-şi piardă cumpătul. Cornelia nu era definitiv pierdută pentru el... O va face să se târască la picioarele lui în genunchi. Toată puterea pe care o va căpăta o va folosi împotriva lor. Şi va avea putere. Va avea!

Mironescu îl chemase pe Lucian la el. Înainte de a păşi pragul biroului, Lucian simţi o mare nelinişte. Întotdeauna până atunci intrase în biroul acela senin şi liniştit. Mironescu îl privi stânjenit, îl criticase rar pe Lucian.

— Cum s-a întâmplat, Lucian? îl întrebă Mironescu.

Dacă s-ar fi repezit cineva asupra lui şi ar fi început să-l zgâlţâie, să-l amenințe, să-l insulte, să-l facă de două parale, Lucian ar fi suportat totul mult mai uşor decât întrebarea aceea asemănătoare cu dojana pe care o face un părinte copilului său, când acesta comite o faptă cât se poate de gravă. Nu reuşi să-şi ridice privirile din pământ, nici nu reuşi să răspundă la întrebare. Ce putea să răspundă?...

În încăpere se lăsă o tăcere penibilă, o tăcere apăsătoare. Lucian nu izbuti să răspundă decât după mult timp:

— Nu ştiu, tovarăşe Mironescu.

— Dar Gorga – se miră Mironescu – cum a putut să scrie un asemenea articol?

— Nu ştiu – răspunse Lucian. Eu... dacă nu era vorba de... Alexandru Severin, nu aş fi dat drumul materialului... Credeţi-mă, tovarăşe Mironescu, parcă am comis ceva monstruos... Atât de... încât... nu mai simt nicio fărâmă de ură împotriva lui Alexandru Severin... Nu-mi pot explica... nu pot înţelege... pentru că n-am nicio scuză... şi... vă dau cuvântul meu de comunist că n-am făcut-o din ură...

În clipa aceea intră pe uşă Iulieş, cu secretara după el.

— V-am spus că e ocupat! se oţărî aceasta.

— Tovarăşe! se răsti Iulieş. Fă-ţi meseria acolo, la maşina de scris! Noroc, Mihaile!

Când îl auzi cum vorbeşte cu redactorul şef, secretara se retrase fâstâcită. Iulieş dădu mâna cu Mironescu fără să se uite la Lucian. Şi ca să nu-i dea timp redactorului şef să intervină, începu de-a dreptul, fără nicio introducere:

— Ştii ce spun oamenii în uzină? Unii zic aşa: „De vreme ce-au scris un ditamai articol, o fi ceva cu Alexandru Severin!” Alţii zic: „Mă, cum au putut să dea aşa, cu parul, într-un muncitor?” Cred că nu mai e nevoie să-ţi spun ce gândesc eu.

Mironescu nu ştia ce să-i răspundă lui Iulieş. Ridică din

umeri, voind parcă să-i dea a înţelege că nu mai are ce face.

— Asta-i atitudine de comunist? îl fulgeră Iulieş. Cum ai putut să consimţi la o asemenea mârşăvie? Tu ştii că ieri Severin l-a scăpat de la moarte pe Costinaş? Tu ştii ce înseamnă, ce va însemna pentru uzina noastră Alexandru Severin? Tu ştii ce e în capul omului ăsta? Toţi inginerii din uzină la un loc nu fac cât el.

Lucian avea impresia că toate întrebările i se adresează lui. Şi în loc să-l cuprindă groaza, simţea că-l năpădeşte un val de bucurie ascunsă. Cuvintele pe care le auzea despre Alexandru Severin le-ar fi strigat el, în gura mare, cu ani în urmă.

— Şi cum poate... găgăuţa aia – continuă Iulieş – să azvârle cu noroi într-o femeie pe care n-o cunoaşte? Într-o femeie pentru cinstea căreia îmi pun eu obrazul? Ar trebui dat imediat în judecată. Înţeleg... o fi având ceva cu Alexandru Severin (Iulieş spunea aceasta special pentru Lucian), dar de ce se năpusteşte asupra nevestei omului, dacă nici măcar n-a văzut-o la faţă?... E nemaipomenit! Mai rău decât cei din urmă burghezi!

Mironescu nu-l văzuse niciodată atât de mânios pe Iulieş. Încercă să-l liniştească:

— Ai dreptate, Iulieş. Nu-ţi spun aceasta formal... Vom face totul ca să îndreptăm...

— Ce să îndreptaţi?... Să spuneţi că Simina e o femeie cinstită?... Mihaile, după ce-l mânjeşti pe cineva cu păcură, nu-l speli nici dacă arunci un butoi de apă peste el!

Iulieş parcă se mai calmase. Mironescu voi să profite de calmul său:

— Vom scrie chiar pentru numărul de mâine un reportaj despre... despre... cum l-a salvat Severin pe Costinaş.

— Nu, tovarăşe Mironescu! interveni Lucian. Nu-l cunoaşteţi pe...

— Văd că dumneata îl cunoşti – îl întrerupse cu asprime Iulieş. Am vorbit şi eu cu el. Când a auzit că s-ar putea

scrie alt articol, s-a uitat la mine ca la un panglicar de la circ. Alexandru Severin nu-şi milogeşte cinstea!... Pe el îl doare numai că v-aţi legat de nevastă-sa... În schimb uzina vuieşte, Mihaile. Mie mi-i ruşine de voi, nu de altceva...

— Ştiu, Iulieş – oftă Mironescu, cât se poate de trist.

— Uite ce-i, Mihaile! Ziarul nu-i o panoramă în care fiecare face ce pofteşte. Cine vrea să se răzbune, să-şi caute alt loc... Să te apuci într-un ziar comunist să-ţi scuipi tatăl, fiindcă ai nu ştiu ce cu el... asta e o... o mârşăvie. Cine are gânduri din astea, să-şi facă gazeta proprie, cum făceau burghezii... nu să folosească un ziar de partid.

Cuvintele lui Iulieş îl înspăimântară pe Lucian. Nu se gândise nicio clipă la acest lucru. Dar cum putea să dovedească aceasta? Cum putea fi considerat altfel gestul său decât ca un act odios de răzbunare? Cine ar fi putut să creadă altceva?

Mironescu se făcu stacojiu la faţă. Îl prinse şi pe el mânia:

— Iulieş! Ai dreptul să spui ce vrei despre articol, despre ziar, despre mine, dar să... dar să insulţi cu asemenea vorbe...

— Dar voi cum aţi insultat? Voi de ce nu v-aţi gândit?

— Iulieş! Nu-i destul c-am greşit noi? Repeţi şi tu greşeala noastră? Cum ai putut să ajungi până acolo încât să-ţi închipui despre Lucian...

— Atunci de ce-a dat drumul la articol? îl întrerupse Iulieş pe Mironescu. Dacă era vorba despre alt muncitor, ar fi dat drumul articolului? Să răspundă acum!

Lucian se uită în ochii lui Iulieş şi-i răspunse, fără nicio ezitare:

— Nu i-aş fi dat drumul!

Răspunsul lui Lucian şi privirea acestuia îl amuţiră pe Iulieş. În cap i se făcu parcă un gol. Lucian ori îşi bate joc de el, ori...

Uşa biroului se deschise încet, lăsând să se vadă părul

ciufulit şi privirile iscoditoare ale lui Gorga. Iulieş îl zări şi-l invită cu un gest stăpânit:

— Poftim, tovarăşe Gorga! Tocmai despre articolul matale discutam.

Gorga căpătă curaj şi pătrunse în încăpere:

— Să vă spun drept, tovarăşe secretar, mi-a fost teamă c-o să vă supăraţi...

— Şi de ce, mă rog, să mă supăr? îl întrebă Iulieş, râzând forţat.

— De... un muncitor din secţia dumneavoastră, din uzina dumneavoastră... oricum... chiar dacă nu e membru de partid, totuşi... N-am ştiut că sunteţi un secretar dintr-o bucată. Exact ca directorul...

— Dar dacă era vorba de un muncitor comunist, de unul ca Răduca, de pildă, sau ca Valer...

— Atunci sigur că vă întrebam...

— Mata lucrezi la un ziar comunist?

Gorga făcu haz de presupusa glumă a lui Iulieş:

— Drapelul Roşu? Acelaşi nume ca uzina dumneavoastră... Două forţe!

— Şi ce spui mata? Pe cine trebuie să critici mai cu grijă, pe un comunist sau pe un necomunist? Nu vorbesc de critica propriu-zisă, ci de seriozitatea cu care o faci.

Gorga se uită mirat la Iulieş. Era cam dificilă întrebarea.

— Nu ştiu de ce te codeşti? îl îmboldi Iulieş. E-o întrebare la care şi-un copil de şcoală primară poate răspunde. Nici măcar curaj nu trebuie pentru asta.

— Un comunist – începu Gorga să se bâlbâie – un comunist înţelege...

— Deci un necomunist nu înţelege – îl ajută Iulieş.

— Nu, n-am spus asta – se împotrivi Gorga. Un comunist, vedeţi dumneavoastră...

— Zi pe şleau! Într-un necomunist poţi să dai cu maiul, ce-ţi pasă?! Poţi să-l mânjeşti cu păcură de sus până jos, poţi să spui că nevasta lui e o târfă, poţi să spui că e un nesimţit, o lichea, un vierme. Poţi să spui că e un duşman. Poţi să-l faci burghez, capitalist, jandarm,

hitlerist. Poţi să faci ce vrei cu el... Ştii ce sfat îţi dau eu? Să te duci la personal sau la cadre şi să iei lista necomuniştilor din uzină, că pe cea a comuniştilor ţi-o dau eu acum. Şi să începi să-i iei la rând. În fiecare zi câte unul. Şi când îi termini, să te duci la altă fabrică. Şi pe urmă la ţară, poate mai dai şi peste neştiutori de carte, mai ales printre copii. Ei tot nu pot să citească. Şi dă-le cu parul în cap, dacă n-a avut vreme burghezia s-o facă... Pentru asta am făcut noi revoluţie, mă... găgăuţă, ca să scuipi oamenii pe care nu-i cunoşti? Să batjocoreşti într-un ziar comunist oameni cinstiţi? Şi te mai bâlbâi aici, în faţa mea, că un comunist şi un necomunist... Mă chinuiesc de ani de zile să-l smulg pe Alexandru Severin din pustiul lui şi să-l aduc în partid, şi dumneata... dumneata cu ifose de judecător, urli la el! „Nu veni, mă, printre mincinoşii ăştia!” Nu înţeleg cum nu tremură condeiul în mâna voastră când vă apucaţi să scrieţi despre un om? Când scrieţi despre un copac sau despre un gândac, citiţi zeci de pagini, număraţi fiecare frunză şi cântăriţi fiecare picior, iar când scrieţi despre un om nu vă obosiţi nici măcar să-l priviţi în ochi... Despre atitudinea lui Alexandru Severin crezi c-ai scris acolo?... Ai scris despre atitudinea dumitale, care nu-ţi face nicio cinste! Asta-i! Vorba lui Severin...

Gorga era zguduit. Ochii îi înotau în lacrimi. De-abia reuşi să îngâne:

— Sunt un netrebnic...

Izbucnirea îl domolise pe Iulieş. Înainte de a părăsi încăperea, adăugă pe un ton mai liniştit:

— Aveţi şi voi mai multă grijă... Şi dacă v-am spus şi vorbe mai tari... de... mai bine să le spui, decât să-ţi pară rău mai târziu că nu le-ai spus.

Alexandru Severin era înclinat să creadă că articolul este o răzbunare întârziată a lui Lucian. Acest lucru îl mâhnea mai mult decât ceea ce era scris în articol. După atâţia ani, Lucian încă îl ura. Nădejdea de a se apropia din

nou, de a şi-l aduce pe Lucian alături, care-i încolţise cu câtva timp în urmă, pierise înainte de a înflori. Nu va putea niciodată să alunge ura lui Lucian. Crezuse că va avea puterea să se ducă la el şi să-i vorbească pe îndelete, ca unui om. Poate că Lucian l-ar fi înţeles. Articolul îi spulberase însă gândul acesta. N-avea cui să-i vorbească. Ura aceasta adâncă a lui Lucian constituia o barieră de netrecut între dânşii. Îşi pierduse fiul pentru totdeauna. Nu-i mai rămânea decât Simina. Şi parcă ştiind aceasta, Lucian se năpustise şi asupra ei. Şi ea n-avea nicio vină. El îi zdruncinase viaţa.

Când ajunse acasă, Severin înţelese că Simina citise ziarul. O găsi palidă şi tăcută. Nu-i spuse niciun cuvânt lui Severin. Îl aşteptase cu masa ca întotdeauna. Mâncară în tăcere, fără să se uite unul la altul. Văzându-şi bărbatul trist, Simina umblă prin casă cu mişcări de pisică, fără să facă cel mai mic zgomot. Ştia că pe Alexandru îl răneşte zgomotul la mâhnire. Rămase în bucătărie şi după ce el intrase în cameră. Rămase încremenită la masă. N-avea nici măcar puterea şi curajul să strângă masa. Nu-şi dădu seama de cât timp e acolo. Îşi auzi bărbatul strigând-o:

— Simino!

Se duse la el. Îl găsi lungit pe pat. Se aşeză pe marginea patului.

— Simino, te-a mâhnit mult?

— Nu lua seama la asta, Alexandre. De necazuri nu scapă niciodată omul.

— Ce au ei cu tine, Simino?

Severin, o atrase spre el şi începu să-i mângâie părul.

— Ce au ei cu tine?... Îşi închipuie c-or să mi te alunge?

Simina se îmbujora:

— Dacă tu ţii la mine, poate să zică cine ce-o vrea. Tu să nu te mâhneşti.

— Eu?... Eu am înfruntat altele şi mai... Ştii tu... Când eram mici, ne duceam după păsări prin crânguri... Mie îmi plăcea să le aud cum cântă... ştiam fiecare cum cântă şi când cântă... Dar alţii nu ştiau... Vedeau un grangur, îl

auzeau cum cântă, şi-mi spuneau că au auzit cântând coţofana... sau cine ştie ce altă drăcovenie... Dar tu crezi că se înfuria grangurul?... El cânta mai departe... Şi-acum aş fi în stare să fluier ca el... Ehei!... Oamenii sunt de multe ori nedrepţi fără să vrea... Ei spun că greierul e leneş şi dau întotdeauna drept pildă furnica... Ea e harnică... ea munceşte toată ziua şi strânge... Iar el cântă, cântă zi şi noapte fără să facă nimic... Să ştii că nu-i adevărat, Simino. Greierul e mai harnic decât furnica... Şi mai chibzuit... Dacă ar sta să asculte ce spun oamenii despre el!... Dar el cântă înainte şi munceşte fără să ia aminte la vorbele celor care nu-l cunosc...

— Tu eşti tare, Alexandre. Lângă tine sunt ca un pui de vrabie.

— Va s'că, nu-ţi pasă?

— Dacă ţie nu-ţi pasă...

— Ce făceam eu, Simina, dacă nu dădeam peste tine?... N-are rost să mă mai gândesc...

— N-are rost, de vreme ce suntem împreună.

Severin se sculă de pe pat. Se aşeză la masă după ce luă dintr-un raft o carte groasă.

— O să poţi citi până la urmă din ea? îl întrebă Simina cu voce blândă.

— O să pot! Da' unde te duci tu?

Simina se opri în pragul camerei:

— Credeam că vrei să citeşti... Nici n-am strâns masa... Şi-ar mai trebui...

— Du-te, Simino, la treburile tale... Şi să ştii că nimeni n-o să te scoată de aici... Ştii tu?... Eu am altoit mult când eram flăcău... Meri, peri de toate felurile... câtva timp se mai cunoaşte că nu-s de acelaşi fel... Da' pe urmă amândoi ajung unul singur... Se amestecă unul cu altul în totul... Nu mai poţi deosebi. Nu mai poţi să tai şi să zici: „...Ăsta-i unul, ăsta-i altul"... Nu-i mai poţi despărţi niciodată...

— Nu-i mai poţi, Alexandre.

— Du-te, Simino, du-te!... Ştiu că ai o seamă de

treburi... Şi să treci cu capul sus pe stradă... aşa cum ştii tu...

Severin rămase singur în cameră. Avea în faţa lui cartea pe care o împrumutase Iulieş de la Pârvan. Simţea o dorinţă nestăpânită de a străbate tainele cărţii. Văzuse schiţele şi desenele şi-şi dădea seama că în carte se află lucruri pe care trebuie neapărat să le ştie...

Articolul îl îndârjise. Îl îndârjise pentru că descoperise şi adevăruri în el. Nepăsarea... Nu nepăsarea, dar încetineala... sau... Era totuşi ceva care-l ţinea locului. Chiar dacă articolul nu spunea limpede... Era ceva în ei... Maşina putea s-o facă mai demult... De ce n-o făcuse?... Pentru că nu voia să pornească la drum fără traista plină... Asta era! Mai avea puţin de pus în traistă... Va începe să adune şi acel puţin. Fără să mai piardă o clipă.

— Simina!

Simina intră în cameră cu priviri întrebătoare. Văzu că bărbatul ei e schimbat. Nu-l întrebă. Aşteptă să-i vorbească el întâi.

— Azi fac un lucru mare, Simino!... Gata! Nu mai aştept!... ştii tu?... Păsările care stau prea mult în cuşcă uită să zboare... Le înţepenesc aripile... Gata!

— Aşa-i, Alexandre!

Severin plecă în oraş fără să-i spună nevestei unde se duce. Dar nici Simina nu-l întrebă. Ea avea treburi şi bănuia că şi Alexandru are.

Casa în care locuia Constantin Balasan se afla pe dealul de la marginea oraşului. Era o casă mica, ascunsă între pomi, intimidată parcă de elegantele vile din jur. Era casa în care locuise împreună cu părinţii lui. Din cele trei încăperi, Balasan ocupa două. Una în care locuia, cealaltă în care-şi ţinea lecţiile. În cea de a treia încăpere stăteau doi bătrâni, un unchi de-al său şi nevastă-sa, care se mutaseră acolo după ce muriseră părinţii lui Balasan.

Camera în care dormea Balasan era un depozit de cărţi. Nemaiîncăpând în rafturile cu care-şi căptuşise

pereţii, sute şi mii de cărţi se adăposteau pe mesele răspândite la tot pasul în cameră. Pentru a-şi putea adăposti cărţile, Balasan scosese din cameră aproape totul. Nu rămăsese decât un pat, un birou şi un scaun. Nimeni nu avea voie să pătrundă în camera aceea. Balasan singur făcea curat, mătura, aerisea şi ştergea cărţile. Avea un aspirator puternic, care bâzâia în fiecare dimineaţa aproape o oră.

Programul lui Balasan era de asemenea cât se poate de regulat. Dimineaţa, după ce-şi aranja camera şi lua micul dejun, pornea la plimbare. Iarnă sau vară, Balasan se plimba trei ore pe bulevard şi-n parc, fără să intre, decât rareori, cu cineva în vorbă. După-amiaza nu dormea niciodată. De la ora trei începeau lecţiile. Avea mulţi solicitanţi, deşi cerea sume enorme, dar nu-şi alegea decât opt elevi, perechi, câte doi. La şapte fix termina lecţiile şi ora aceasta coincidea cu începutul celei de a doua plimbări zilnice. La nouă se înapoia, la zece se retrăgea în camera sa. O singură zi pe săptămână, marţi, Balasan nu avea lecţii. Cele patru ore le folosea după plac.

De ani de zile Balasan nu mai citea nicio carte. Până la ora două, când se culca, stătea nemişcat la birou, rezemat în coate. Fuma la fiecare oră câte o ţigară şi după fiecare ţigară deschidea geamul, în timpul zilei, Balasan nu fuma. Numai la bridge, sâmbătă, îşi permitea să fumeze neregulat. De ani de zile Balasan nu scrisese un cuvânt. Pe biroul său nu exista hârtie, stilou sau creion. Cu toate acestea îi spusese lui Toporaş că în ultimii ani, de când se izolase în oraş, începuse să lucreze la o monumentală istorie a literaturii franceze vechi, în zece volume. Primele trei volume, susţinea el, erau gata. Terminase comentariile la Chanson de Roland. Încă în Franţa Balasan era socotit, alături de Joseph Bedier, printre cei mai competenţi cunoscători şi comentatori ai lui Chanson de Roland. Studenţii şi profesorii care-l audiaseră la Sorbona susţineau că traducerea sa verbală

era una din cele mai fidele traduceri ale celebrului manuscris 23 fondul Dygby de la Oxford. Lucrarea sa de doctorat era consacrată Cântecului lui Roland şi conţinea câteva constatări asupra evoluţiei limbii franceze, care stârniseră vâlvă în cercurile de filologi din capitala Franţei.

În întreaga sa carieră universitară, Balasan nu folosise niciodată scrisul. Era profesorul fără stilou şi fără carnet. Memoria sa era înspăimântătoare. Ajunsese până acolo încât să memoreze figuri pe stradă sau în tramvai, pe care le recunoştea după ani de zile. Când citea un ziar, putea să redea fragmente din articole sau ştiri întregi, de asemenea după ani de zile. Colegii de universitate îl considerau în această privinţă drept un fenomen unic, în afară de orice comparaţie în istorie.

Balasan întrerupsese de asemenea orice corespondenţă. Nu primea şi nu scria nicio scrisoare, îşi dedica tot timpul operei sale, în afară de orele de meditaţie care-i asigurau existenţa, cei cu care locuia schimbau rareori cu el câteva cuvinte. În fiecare lună le înmâna o sumă de bani cu care să pregătească meniul modest, de o regularitate cazonă. Cu copiii, Balasan se purta blând. Era răbdător, atent, lipsit de orice severitate, meticulos. Cu toate acestea copiii îl respectau, îl ascultau, îşi făceau lecţiile la zi şi conştiincios, Metoda de predare a lui Balasan era infailibilă. Ştia să atragă, să trezească interesul şi curiozitatea şi să le ţină în permanentă creştere. Lecţiile lui erau pasionante prin aceea că fiecare se termina sugerând noi frumuseţi. Deşi făcea impresia că povesteşte, că cedează dorinţelor elevilor, Balasan desfăşura de fapt un program rafinat, bine gândit, planificat în ziua sa liberă. Balasan asculta de obicei muzică. Era un adept al muzicii wagneriene. Ani de zile participase regulat la Beyreuth la festivalurile wagneriene, câştigându-şi stima în rândurile participanţilor printr-un studiu asupra lui „Parsifal”, pe care-l considera răspunsul lui Wagner la acel impetuos

„Nietzsche contra Wagner”, şi mai mult decât atât, demonstra că *der reine Thor* nu este altul decât Wagner, înfăţişându-şi oamenilor viaţa, spovedania şi rugămintea de a fi iertat.

Când nu asculta muzică, şi aceasta se întâmpla mai ales în zilele frumoase, Balasan se tolănea pe un fotoliu, în cerdacul casei, lăsându-se pradă celor mai diverse gânduri. Erau ore de evadare din închisoarea sa cerebrală. În acele ore putea să treacă de la calcule astronomice la născocirea unor numere extraordinare de circ, de la amintirea femeilor din Montmartre la studierea teoriei goetheniene a culorilor. Subiectele erau atât de variate şi atât de abundente, încât aduceau cu halucinaţiile unui om în stare febrilă.

Balasan tocmai improviza un număr de circ, când văzu deschizându-se poarta... Un singur acrobat lucra la cinci trapeze zburătoare. Trapezele pendulau neregulat. Acrobatul sărea de la un trapez la altul, înainte, înapoi, în sus, în jos, se prindea întotdeauna în ultima clipă, dând spectatorilor impresia că numai norocul îi aduce în clipa prăbuşirii trapezul spre mâini. Mişcările acrobatului, salturile sale şi pendularea trapezelor erau însă calculate la milimetru. Zbura în zigzag, în salturi mortale duble şi triple, în răsuciri sinucigaşe de la un capăt la altul al cupolei circului, prinzându-se de fiecare trapez în ultima fracţiune de secundă... Zbura înainte şi înapoi, iar dedesubtul său nu se afla plasă, ci o îngrămădire de lănci cu vârful în sus, care i-ar fi anulat orice şansă de scăpare în clina când s-ar fi prăbuşit. Acrobatul zbura, pornise un nou zbor. Brusc, lumina se stinse în sală...

Când deschise ochii, Balasan văzu în faţa lui un individ necunoscut, acelaşi care executase salturile la trapez, un uriaş cu păr negru şi figura visătoare. Balasan era înfuriat că din cauza apariţiei acestui individ nu putuse asista la deznodământul numărului. Se uită la el cu, ochi cercetători.

— Ce vrei dumneata?

— Domnul profesor Balasan?

— Eu!... Ce vrei dumneata?

Întrebarea rece, respingătoare, îl intimidă pe Severin. Uită introducerea pe care şi-o alcătuise cu greutate pe drum şi-i spuse direct:

— Am venit... pentru nişte lecţii...

— N-am timp. Poate anul viitor, dacă-mi convine elevul...

— V-aş ruga foarte mult... ştiţi...

— Inutil, domnule... Fiecare secundă îşi are rostul ei. Înţelegi dumneata? Fiecare secundă!...

— Ştiu, domnule profesor... dar credeam că numai mierla când cântă... ştiţi... mierloiul când cântă îşi socoteşte nu atât ciripitul... cât răgazul dintre... fluierături... liniştea...

Balasan tresări dintr-o dată. Îl privi pe Severin cu ochi încruntaţi. Îl studie din cap până în picioare, îndelung, fără să clipească.

— Să-mi trimiţi copilul a doua zi după Anul Nou!

— N-am copil... adică el ştie... *Eu* vreau să învăţ!

— Dumneata?

— Da... ştiţi... toamna când se coc... Vreau să învăţ repede... Dumneavoastră...

— Eu nu predau cursuri de alfabetizare, monsieur. Eu îmi împart secundele... fiecare e ca o bătaie de inimă. Fiecare secundă e în fapt o bătaie de inimă. Inima nu aparţine infinitului.

— Ştiu, domnule profesor...

— Dacă ştii... mi-ai furat prea multe bătăi de inimă!

— Iertaţi-mă... Bună ziua!

Severin se retrase politicos şi se îndreptă spre poartă. Când puse mâna pe clanţă, se auzi strigat:

— Domnule!

Balasan coborâse din cerdac. Venea spre dânsul. Severin îl aşteptă.

— Pe dumneata te-am văzut de câteva ori în oraş. Îmi amintesc... Dumneata ai o figură de geniu.

Severin rămase zăpăcit. De ce-şi bătea joc de dânsul profesorul?

— Nu vreau să vă...

— Dumneata ai figură de geniu! Ai lucrat vreodată la circ? La trapez?

— Nu! răspunse Severin şi mai uluit.

— Nu?... Bine, domnule! Începem de azi lecţiile! Vreau să văd dacă mă înşel sau nu. În fiecare zi între şapte şi opt. Număr fiecare secundă! Poftim!

Balasan îl conduse pe Severin în camera de lecţii.

— Omul, când începe să înveţe ceva, chiar la optzeci de ani, e la fel ca un copil, domnule. Să nu te superi...

Severin parcă-şi aminti un întreg trecut:

— Ştiu, domnule profesor... În fiecare zi... ceva îi arată că a rămas un copil... Întâlneşte întotdeauna ceva nou... sau simte în suflet ceva nou... E un copil care creşte mereu... Nici când moare... şi moartea e ceva nou pentru el... o simte pentru întâia oară... dar din păcate şi... pentru ultima oară... I se sfârşeşte copilăria... Dar tot ca un copil moare... neştiutor şi senin...

Balasan îl privea uimit pe Severin. Îşi uitase secundele, deşi vorbele lui Severin nu făceau altceva decât să anunţe valoarea lor.

— Domnule, limba pe care o vei învăţa, e limba în care s-a cântat şi s-a plâns atât de mult în lumea aceasta, încât a ajuns o limbă formată din melodii şi suspine.

Alexandru Severin începea să înveţe limba franceză.

Nistor aflase, telefonând la redacţie, că Lucian e de serviciu şi că va rămâne acolo până după miezul nopţii. Calea îi era deci liberă. Descoperise cel mai bun aliat împotriva lui Lucian şi a Corneliei. Aliatul cel mai sigur şi mai puternic. Pe Eleonora, mama lui Lucian. Nistor o cunoştea întrucâtva pe Eleonora. Ca ucenic al lui Severin fusese de câteva ori la acesta acasă şi avusese prilejul să observe ce fel de femeie e nevasta lui Severin. Nistor ştia că pentru dânsa nu existau decât două lucruri în lume:

banii şi rudele de la ţară. Altceva n-o interesa. Nici bărbatul, nici Lucian, nici dracu', nici Dumnezeu.

După ce Severin o lăsase, venise de câteva ori la uzină, la direcţie, să arate hârtia de la judecătorie prin care fostul ei bărbat se obliga să-i cedeze o sumă fixă lunar, urmând să i se oprească lui Severin suma, la salariu, şi să i se trimită acasă. O singură dată întârziase contabilitatea trimiterea sumei, numai cu o zi, şi ea venise direct la Nistor cu o falcă în cer şi una în pământ, urlând că-i va da pe toţi în judecată, că e jefuită, că e batjocorită, că se va duce sus de tot la Bucureşti să reclame ce i se întâmplă unei biete femei nenorocite. Nistor o asigurase că nu e decât o întârziere, şi pentru a o calma, se dusese el la casierie să-i ridice banii şi să i-i înmâneze personal. Ea îi numărase până la ultimul bănuţ şi plecase de la dânsul cât se poate de mulţumită

Nistor era sigur că va reuşi să-l desprindă pe Lucian de Cornelia cu ajutorul Eleonorei. Când era vorba de bani, Eleonora nu mai ţinea seamă de nimic. Ar fi fost în stare să-şi sugrume propriul fiu. Ar fi fost în stare să iasă pe stradă şi să urle pe la toate colţurile, să-şi rupă părul din cap, să facă tărăboi fără să-i pese de nimic. Se va duce la ea şi va reuşi s-o înspăimânte într-un fel şi s-o transforme într-un aliat sigur.

Maşina îl lăsă pe Nistor în centrul oraşului. Se înnoptase. Strada principală era plină de lume. Nistor îşi făcu loc printre cetăţeni, răspunzând la saluturi şi se retrase repede pe o stradă mai puţin umblată. Făcu un ocol destul de mare pentru a ajunge la locuinţa lui Lucian fără să fie văzut de cunoscuţi. În timpul ocolului se gândi iarăşi la faptul că ajunsese cineva. Cu câteva luni în urmă putea să se plimbe pe străzi ca oricare alt cetăţean. De când devenise o personalitate, i se părea că e mereu urmărit de privirile oamenilor. De aceea se străduia să fie atent la fiecare gest care-l făcea, să nu comită vreo imprudenţă care l-ar fi putut arunca în gura lumii.

Se opri în faţa casei în care locuise atâta vreme

Severin. Era lumină într-o singură cameră, în camera în care Severin îşi primea de obicei oaspeţii. Nistor ezită câteva clipe. S-ar fi putut să întâlnească cine ştie ce cunoscuţi şi nu dorea de loc acest lucru. Găsi însă repede o justificare a vizitei. Trecuse întâmplător pe stradă şi, amintindu-şi că salariile muncitorilor se vor plăti cu o zi întârziere, se hotărâse s-o anunţe personal pe Eleonora. Aceasta după ce o va întreba dacă are musafiri şi dacă-i va răspunde că printre ei sunt cunoscuţi.

Intră în curte, apăsă butonul soneriei şi se retrase câţiva paşi de la uşă. Vestibulul se lumină repede şi în pragul uşii apăru Eleonora. Recunoscându-l pe Nistor, nu-şi putu reţine un gest de uimire.

— Dumneata, domnule director? Poftim înăuntru.

— N-aş vrea să vă deranjez... Poate aveţi musafiri...

— Nu... Poftim!... Poftim! Niciun *deranj.* E numai Agafia şi Bălaşa. Cred că le cunoşti.

Nistor intră înăuntru, lăsându-se condus de Eleonora. În cameră se aflau numai cele două surori ale Eleonorei. Spuse şi „sărut mâna”, şi „bună seara”.

— Ia ghiciţi cine e? îşi întrebă Eleonora surorile. Nici nu cred că vă trece prin cap...

— O fi băiatul popii Dumbravă, dar pe el nu-l chema Nistor – îşi dădu cu părerea Agafia. Şi ăla mi se pare că s-a făcu *inglez,* nu director.

Nistor nu se simţea prea bine între babele aceflea.

— O să vin altă dată – se hotărî el. Voiam să vorbesc ceva *între patru ochi.*

— Te pomeneşti – se sperie Eleonora – că bivolul ăla nu vrea să-mi mai dea bani... Nu cumva?! Dacă nu-i dau cu ceva în cap pe stradă...

— Nu-i chiar aşa – strecură Nistor.

Eleonora se îngălbenise. Se sculase de pe scaun şi venise în faţa lui Nistor.

— Domnule director! Să-mi spuneţi tot! Vă rog în genunchi, dacă vreţi!

Nistor dădu a înţelege că se codeşte:

— Vedeţi... dacă se află că v-am spus... e în joc cinstea mea... Eu numai din consideraţie...

— Mă jur pe ce am mai sfânt – tremură Eleonora. Mă jur pe ochii mei, pe Dumnezeu, pe ce vreţi, că nu suflu o vorbă la nimeni. Şi nici astea... Că doar eu le-am făcut avere...

Toate trei femeile îşi făceau cruce după cruce şi bolboroseau jurăminte.

— Dumneavoastă ştiţi – începu Nistor cu o minciună – că nu mai primiţi bani de la Severin decât atât timp cât fiul lui stă aici. Aşa e legea.

— Păi ce, vrea să plece Lucian de aici? se îngrozi Eleonora. Cu dinţii m-am ţinut de el ca să nu plece. I-am căzut în genunchi.

— Ca să pui mâna pe banii lui – murmură Bălaşa.

Nistor nu mai putu suporta prezenţa babelor, îi spuse fără ocol Eleonorei că o *stricată,* asemenea celei care i-a luat bărbatul, a pus ochii pe Lucian, şi nu numai ochii, că vrea să se mărite cu el, să-l scoată de-acasă, de-aici, ca să-i ia banii. Şi-atunci ar însemna să piardă şi ceea ce-i dădea Severin.

Eleonora amuţise. Nu-i venea să creadă. Nistor simţea că a prins-o în puterea lui. Şi îi spuse aproape cuvânt cu cuvânt ce are de făcut ca să-l scape pe Lucian.

CAPITOLUL 16

LUCIAN SE HOTORÂSE DE DIMI-neaţă să treacă pe la institut. Ar fi putut chiar să-l însoţească pe profesorul Cristescu în amfiteatru, dar nu voia să-l stânjenească. Deşi bătrân şi cu îndelungată experienţă pedagogică, profesorul Cristescu nu putea suporta oameni străini în timpul cursurilor. I se părea că e controlat, că i se cântăreşte fiecare cuvânt şi începea să se bâlbâie ca un student. Oricât s-ar fi pregătit, oricât de competent ar fi fost în materie, când zărea auditori străini în sală sau când era însoţit de colegi, sau de cineva din partea direcţiei institutului, conferinţele sale deveneau plate, incoerente, neconvingătoare. Lucian aflase acest lucru şi în afara zilelor de examene se ferea cu artă să-i ţină companie.

Lucian avea nevoie de privirile Corneliei. Drama prin care trecuse îi lăsase răni deschise. Intervenţia lui Iulieş la redacţie îl zguduise, amplificându-i durerile. Alexandru Severin rămăsese omul pe care-l cunoscuse. Cuvintele lui Iulieş nu-i mai ieşeau din minte şi pentru prima dată, după atâţia ani, Lucian începea să se gândească, tremurând, că poate principalul vinovat în despărţirea dureroasă dintre tată şi fiu era el. Ceva, cineva îl ameţise şi în loc să se ducă să discute prieteneşte cu tatăl său, preferase să-l insulte şi, să rupă astfel orice posibilitate de apropiere. Apariţia articolului i se părea lui Lucian ultima şi cea mai josnică dintre lovituri. După o asemenea faptă nu mai avea niciun drept să se apropie de tatăl său. Greşise ireparabil. De-abia acum Lucian vedea că-şi

pierduse definitiv tatăl.

Mai era însă ceva care-l neliniştea pe Lucian. Când se întorsese acasă noaptea târziu, după miezul nopţii, o găsise pe maică-sa trează. Îl aşteptase. Şi-i pusese o seamă de întrebări cu totul nelalocul lor. De ce întârziase, de ce întârzie mereu, pe unde-şi petrece timpul, cu cine se-nhăitează, de ce nu-i spune şi ei cum îşi petrece timpul, de ce nu ţine mai mult la ea, de ce se poartă ca un străin cu ea, de ce nu stă mai mult acasă? Şi pe urmă începuse cu sfaturile. De astă dată nu se mai referise la bani. Spre uimirea lui, îi vorbise despre felul cum trebuie să-şi trăiască viaţa, îl sfătuia să se ferească de femei, „toate-s nişte târfe care nu caută decât bani”, mai bine să rămână neînsurat decât să-şi ia *una* de pe drumuri, ca să râdă toţi oamenii de dânsul şi să-l arate cu degetul pe stradă, cum se întâmplă cu celălalt, că ea mai bine se omoară decât să-l ştie încăput pe mâna unei haimanale.

Vorbele maică-si, în loc să-l mânie, îl întristaseră pe Lucian. Îl întristaseră pentru că-şi dădu seama că nu are nimic comun cu fiinţa din faţa lui, că lumea ei e o lume cu totul deosebită de a sa, că toate întrebările, sfaturile şi vaietele ei sunt stridente şi înspăimântătoare. Era totuşi mama lui şi poate n-avea dreptul s-o judece... Dar pe tatăl său cum îl judecase?... Ea îl îndemnase...

Gândul care-i fulgerase mintea i se păruse odios lui Lucian. Se despărţise de maică-sa în tăcere. Era totuşi mama lui. Era mamă. Mamele şi când îşi lovesc copiii fac aceasta din dragoste pentru ei. Nu putea să se îndoiască de sentimentele ei.

Lucian avea nevoie de privirile Corneliei. Voia, măcar pentru câteva clipe, să o simtă lângă el pe Cornelia. Ajunse la institut; calculase să ajungă în timpul pauzei. Când deschise uşa, o zări în hol pe Cornelia, singură. Era în holul prin care treceau numai profesorii când veneau sau ieşeau de la institut. Lucian se opri în faţa ei şi o închise pentru câteva clipe în priviri.

— Am fost atât de sigură că vei veni! şopti Cornelia.

— M-ai aşteptat?... Trebuia să te văd... *Draga mea...*

— Acum gata, Lucian! Să nu ne vadă cineva.

— Vreau să mă mângâi, Cornelia. O clipă numai. Orice s-ar întâmpla.

Lucian închise ochii. Cornelia îi trecu mâinile prin păr, îl mângâie pe obraz, îşi opri degetele pe buzele lui. Când deschise ochii, o văzu pe Cornelia urcând în goană cele câteva trepte ale holului şi dispărând în întunecimea coridorului. Rămase un timp nemişcat în locul unde primise mângâierile Corneliei. Ceva senin, cald, îl învăluia, îl înviora... Se îndreptă spre ieşire, dar înainte de a ajunge, uşa se deschise. Era profesorul Cristescu. Lucian îl salută.

— Pleci, Lucian?... întrebă profesorul, cu o anumită teamă în glas.

— Plec, tovarăşe profesor. Nu vă supăraţi...

Cristescu se uită la ceas, apoi îl luă pe Lucian de braţ:

— Mai stai puţin, Lucian. Mai am un sfert de oră. Să mai vorbim. Ne vedem prea rar.

— Cu plăcere, tovarăşe profesor. Mă bucur că aveţi un aer de tinereţe...

— Sunt bătrân, Lucian – îl întrerupse Cristescu. Atât de bătrân, că nici nu mai e nevoie de mine. Am crezut că în mijlocul tinerilor... Nu, Lucian... *Dulcia linquimus arva.*[33] Timpul este al vostru... Nu pentru noi a spus Virgiliu: *Fortunate Senex!*[34]

— Sunteţi prea pesimist! De obicei...

— Nu, Lucian. Bătrânii se deghizează mereu. Să nu-i crezi niciodată. Toate ifosele şi ciudăţeniile lor sunt artificiale. Vor să mai atragă o dată atenţia asupra lor... Dar în sinea lor sunt trişti... Sunt buni numai de compătimit şi nu vor să înţeleagă acest lucru. Bătrânii sunt singuri, Lucian. *Vae Soli!*[35] Voi, tinerii, nu puteţi înţelege... Şi când înţelegeţi, nu mai puteţi schimba

[33] Părăsim dragile noastre plaiuri...
[34] Fericit bătrân!
[35] Vai de cel singur.

nimic... Şi restul e tăcere, Lucian... Câţi dintre voi vor putea spune ca Horaţiu: *„Non omnis moriar”?*[36]

— Tovarăşe profesor! îl opri Lucian emoţionat. Lăsaţi în urmă atâţia intelectuali care vă datorează... care niciodată nu-şi vor putea răscumpăra datoria... L-am întâlnit pe profesorul Florian...

— Profesorul Florian!... Profesorul Florian lasă în urma lui aproape cincizeci de volume şi mai ales lasă o şcoală, Lucian... Noi ce lăsăm?... Amintire şi respect, poate şi respect, unei generaţii, şi pe urmă?... Pe urmă tăcere... *Debemur morţi nos nostraque!*[37] Nu putem, Lucian... Şi nimic nu e mai trist decât să fii bătrân şi să nu vrei să fii... *Non lacrymae rerum*[38]*...* Nu te întrista, Lucian! Mai ai mult timp în faţa ta până la vârsta tristeţilor... Şi s-ar putea ca tu nici să nu fii trist... Ţi-ai început tânăr cariera... la vârsta mea, cine ştie... Îţi urez din toată inima fericire şi reuşită! La revedere.

Lucian nu înţelegea schimbarea profesorului, Cristescu. De obicei vesel şi săltăreţ, aproape cochet cu studentele, îmbătrânise într-o singură zi... Gândurile sale pesimiste îl întristau, mai ales, pe Lucian. Bătrânul profesor renunţase parcă la orice bucurie, la orice dorinţă. Îi făcea impresia unui om care are de gând să se trântească undeva, jos, şi să nu mai mişte, să nu mai ceară, să nu mai dorească nimic. Lucian auzi glasurile studenţilor, auzi şi vocea Corneliei. Trecu pe lângă el, aruncându-i o privire fugară, dar pe care o ghici mângâietoare şi senină.

Lucian intră mai mult din inerţie în cancelarie. Cum îl zări, secretara îl informă că-l caută directorul. Îi telefonase şi la redacţie.

— Vă aşteaptă – îi spuse ea.

Convorbirile cu directorul nu-i plăceau lui Lucian. Directorul era un om închis, care nu-şi destăinuia niciodată gândurile până la capăt. Căuta să-şi dea

[36] Nu voi muri de tot.
[37] Suntem sortiţi morţii – noi – şi toate ale noastre.
[38] Nu mai sunt lacrimi şi pentru durerile noastre.

întotdeauna importanţă, era pedant şi preţios. Avea un fel de a vorbi curios. Chiar şi cu studenţii nu vorbea decât cu „dumneavoastră”, şi parcă pentru a-şi ascunde goliciunea de idei folosea formule lungi, reverenţioase. Vorbea ca o cerere plină cu formule convenţionale. Lucian intră totuşi la dânsul, găsindu-l ca de obicei la birou, cu tot felul de cărţi şi dosare înaintea sa.

— Bună ziua, tovarăşe profesor – îl întâmpină directorul. Scuzaţi-mă că am solicitat prezenţa dumneavoastră la direcţie, dar anumite situaţii neprevăzute au stat la baza intervenţiei noastre. Nu vă vom reţine prea mult. Atât cât e necesar să clarificăm o serie de probleme care nu suportă o amânare prea îndelungată. Luaţi loc, vă rog.

Lucian se aşează pe un fotoliu în faţa biroului, aşteptând ca directorul să-şi continue discursul întrerupt.

— Tovarăşe profesor, n-a fost în puterea noastră să evităm o situaţie penibilă, pe care, dacă o analizăm cu atenţie, o putem înţelege totuşi ca fiind determinată de interese majore de care direcţia institutului nostru nu este responsabilă.

Lucian se stăpâni cu greutate. Ar fi vrut să-i ceară directorului să-i spună ce are de spus, fără nicio introducere. Îl cuprinse însă mila faţă de omuleţul acela care făcea atâtea eforturi ca să pară cineva, încât îl lăsă să vorbească fără să-l întrerupă.

Trecuseră mai bine de zece minute, fără ca directorul să fi făcut măcar o încercare pentru a ieşi din generalităţi. Lucian văzu uşa biroului deschizându-se. Intră secretara. Apariţia ei îl enervă pe director. Se sculă în picioare şi spuse cu o voce voit severă, înainte ca secretara să fi avut timp să deschidă gura:

— V-am spus, nu o dată, tovarăşă secretară!... Atunci când la direcţie au loc şedinţe sau convorbiri de natură profesională, este mai mult decât nepoliticos să se producă întreruperi care pot stingheri buna desfăşurare a lucrărilor. Subliniez încă o dată!

— Ştiu, tovarăşe director, dar... Vă cheamă urgent preşedintele sfatului... Am încercat să-i explic, dar mi-a cerut să vă duceţi imediat la sfat...

Directorul rămase cu mâna întinsă. Ascultase în această poziţie spusele secretarei, şi când îşi dădu seama de situaţie, îşi retrase fulgerător mâna, parcă spre a şi-o ascunde. Părea zăpăcit.

— Da... – continuă el – după cum vă spuneam, tovarăşe profesor...

— Lăsaţi, tovarăşe director – îl ajută Lucian – putem continua cu altă ocazie convorbirea. Poate e mare nevoie de dumneavoastră la sfat. Altminteri nu v-ar fi chemat cu atâta urgenţă...

Directorul îşi mai revenise. Acceptă spusele lui Lucian, clătinând din cap.

— Da... E vorba de schemă... Ni s-a aprobat doar un singur post de profesor... Dar aveţi dreptate, tovarăşe profesor. Vom întrerupe convorbirea până la proxima ocaziune, care, nădăjduim, va avea loc încă în cursul zilei de azi, dacă nu cumva treburi importante reclamă prezenţa dumneavoastră în alte locuri.

Lucian zâmbi şi-l asigură că-şi va face timp oricând, în cursul zilei, numai să i se telefoneze cu o oră sau cu o jumătate de oră înainte. Directorul îşi luase între timp pălăria şi pardesiul, se îmbrăcase şi porni cu paşi iuţi spre uşă. De-abia când ajunse în apropierea uşii, îi mulţumi lui Lucian şi-l pofti să treacă înainte.

Coriolan Turturică, secretarul de redacţie, un bătrân cu păr alb şi mustăţi albe, stufoase, care lucra de peste patruzeci de ani în gazetărie, stătea la taifas cu Gorga în biroul său. Vorbea cu mici întreruperi, cauzate de pufăitul îndărătnic al unei pipe care se stingea cu regularitate:

— Dragă Biţă... fuf-fuf-fuf... tu ştii că mie nu-mi place să mă bag... fuf... fir-ar să fie!... Iar s-a stins... fuf... Am rezistat patruzeci de ani fără să-mi dea nimeni cu piciorul... fuf... prea mult nu mai am... fuf... în sfârşit, s-a

aprins!... fuf... Şi-i păcat să trăiesc ca un pensionar care se uită la vrăbii cum zboară... fuf... şi stă toamna singur pe o bancă... fuf... bătut de frunze ruginite... De ce?... Mai bine să tac şi să-mi văd de treburile mele... fuf... Dar tu prea te bagi, Biţă... Uită-te la Cosmuş, ăla ştie cum să se strecoare... fuf...

Biţă Gorga profită de întrerupere î

— Ăla-i un porc! Decât ca ăla, mai bine croiesc izmene...

— ...Dragă Biţă... ascultă-mă pe mine, eu sunt om cu experienţă... fuf... Cosmuş vrea să facă... fuf... carieră... Vezi-l cum discută cu cetăţenii... fuf... Când un cetăţean pleacă de la el, crede c-a discutat cu cel mai mare ziarist din ţară... fuf... sau uită-te la el cum vorbeşte cu dactilografele sau cu redactorii mai mititei... fuf... Toţi cred că e ceva de capul lui... fuf... Da-n schimb, dacă stă de vorbă cu Lucian sau cu Mironescu... fuf... numai că nu atinge podeaua cu fruntea. Ştie să nască şi milă... fuf... şi încredere... fuf... fuf... fuf... Iar s-a stins!... Eu nu zic ca să-l imiţi pe el... fuf... nici n-aş mai sta de vorbă cu tine... fuf... dar fii şi tu mai potolit, cumpăneşte mai mult înainte de a mâzgăli hârtia... fuf... nu-ţi băga singur capul sub ghilotină. Dacă n-ar fi Mironescu cum e... fuf... ştii cum ai fi zburat din redacţie după o asemenea calomnie?... Severin putea să te dea în judecată şi-ncă poate, încă n-ai scăpat... fuf... Şi n-ai cum să te aperi. Eu te sfătuiesc pentru că-mi eşti simpatic... fuf... Îmi place de tine că eşti ştrengar şi ai stofă de reporter. Zău că-i păcat să-ţi ratezi cariera... fuf... învaţă să închizi şi să deschizi ochii când trebuie şi să vezi cum ai să reuşeşti...

Tocmai atunci intră la secretariat Cosmuş:

— Aisi erai, Bisă? Te caută Lusian. Nu ştiu se vrea să-şi spună. Ai scris iar vreo idiosenie sau vreo minsiună? Să vezi cum o să te rozi de mine să-şi public câte-o informasie. Se-o să te frec atunsi...

— Pe sine să fresi, urâsiosule? îl imită Gorga. Târâtură transcedentală! Mai ai curajul să vorbeşti cu mine? Ieşi

afară!

— De se, mă? Am făcut eu vreodată vreo greşeală? Eu sunt deştept, mă. Ştiu să mă orientez politiseste, eu am sims politic, mă. Tu o fasi pe nebunul cu talentul tău. Mă pis pe el!

— Ai simţ de vierme, de lingău – îi spuse Gorga cu dispreţ din pragul uşii.

Cosmuş păru că nici nu-i auzise vorbele. Se duse spre Coriolan şi-i spuse pe şoptite, ca unui confident:

— Se zisi, nea Coriolan? Să-i suzerez lui Severin să-l dea în judecată? Să mor eu dacă nu mă duc pe la Alexandru Severin...

Coriolan Turturică îi răspunse într-o doară:

— Nu mă interesează pe mine... fuf... chestiunile voastre... Numai să nu te ia la bătaie Gorga. Că-i zdravăn şi bătăuş al dracului.

— Se, se, se? De se să mă bată? Se, se-s eu?

Bătrânul secretar de redacţie prinsese punctul slab al lui Cosmuş.

Cu toate strădaniile sale, secretara institutului nu reuşi să scoată nicio vorbă în plus de la femeia care de aproape o oră îl aştepta tăcută pe director. Nu-i spusese decât că are de vorbit cu „domnul director”. Nu-i spusese nici cine este, nici ce anume vrea să vorbească şi nici nu schiţă vreun gest în clipa când o informase că directorul s-ar putea să nu mai vină în cursul zilei pe la institut. Rămăsese înţepenită pe scaun, uitându-se tot timpul la uşă. „Trebuie să fie mama vreunui student”, gândi în sinea ei secretara. Părea o femeie îmbătrânită înainte de vreme, îndărătnică şi stăpânită. De câte ori apărea vreun profesor în secretariat, arunca priviri întrebătoare secretarei şi nu se liniştea decât după ce secretara îi făcea semn cu capul că nu e directorul.

Îmbrăcămintea femeii, stridentă şi fără gust, era aceea a unei ţărănci trăite la oraş şi care vrea să arate aceasta. Pantofii, rochia, pardesiul, şalul de pe cap aveau, fiecare,

altă culoare. Secretara îndrăzni s-o iscodească încă o dată:

— Puteţi să-mi spuneţi mie despre ce este vorba, poate vă pot ajuta eu, sau poate e în competenta directorului de studii...

De astă dată femeia se oţărî:

— Dumneata să-ţi vezi de treburile dumitale, domnişoară. Ce, dacă mă vezi aşa crezi că sunt la cheremul fiecăruia?

Va să zică era şi colţoasă pe deasupra! Secretara preferă să nu-i răspundă. Ştia că nu-i bine să te bagi în vorbă cu asemenea femei. Se prefăcu preocupată şi părăsi încăperea, lăsând-o singură.

După câteva minute de la plecarea secretarei, apăru directorul.

— Dumneavoastră sunteţi directorul! Tovarăşul Stancu Paruş?

Directorul o descoperi de-abia atunci. O cercetă surprins şi-i spuse pe un ton superior:

— Da! Aţi vorbit mai întâi cu secretara? Orele de convorbire s-au terminat de patruzeci de minute.

Femeia nici nu-i luă în seamă spusele:

— Vă aştept de mi s-a făcut lehamite. Eu sunt mama lui Lucian Severin. Vreau să vorbesc cu dumneavoastră între patru ochi.

— Sunteţi mama tovarăşului profesor Lucian Severin? o întrebă uimit directorul. Poftiţi în birou. Vă stau la dispoziţie, deşi ţin să vă informez că orele de convorbiri cu direcţia sunt depăşite şi timpul nu ne va permite prelungirea conversaţiei. Luaţi loc, vă rog.

Intraseră în birou. Eleonora nu se aşează pe scaun. Se propti în faţa directorului şi începu să-i turuie gura cu o violenţă nestăpânită:

— Nu vi-i ruşine?... Asta-i şcoală sau porcărie? Aduceţi aici lepădături care strică oamenii? Mă duc la Bucureşti după ce vă fac mai întâi de râs în gura mare.

Directorul rămase uimit. Nu i se întâmplase niciodată în

viaţa lui o asemenea scenă. Încercă s-o oprească pe Eleonora:

— Vă rog să vă calmaţi... Nu uitaţi că sunteţi într-o instituţie în care...

— Va s'că le mai luaţi şi apărarea!... Dom'le, eu mă apuc să urlu în stradă... eu nu mă las terfelită şi nu-mi las băiatul jumulit de o... de o scârnăvie! Eu l-am făcut, eu îl apăr, dacă dumneavoastră nu sunteţi în stare. Asta-i şcoală?... Asta-i cocină! Nu m-aş mira ca să ştiţi de toată porcăria... văd eu cine eşti...

Directorul îşi ieşi din răbdări. Sări de pe scaun cu pumnii strânşi şi începu să urle:

— Ieşi afară! Ieşi! Chem imediat miliţia sau casa de nebuni! Nu ţi-e ruşine! Eşti într-o instituţie în care se practică cinstea şi morala...

— Ce-ai spus? Eu să ies? Eu?...

Eleonora se repezi spre el. Directorul îşi adună toate puterile şi răcni:

— Taaaci! Taci! Miliţia!

Îşi ieşise cu totul din fire. Zbârnâitul telefonului îl trezi. Când îşi dădu seama în ce situaţie se află, îl cuprinse tremurul. Ridică receptorul, dar îl puse imediat la loc. Se aşează pe scaun îngrozit. Avusese un acces de nebunie.

Dar şi Eleonora se înspăimântase. Răcnetele directorului o băgaseră în sperieţi. Se gândea cu groază că ar putea să vină miliţia şi s-o aresteze, îşi pierduse cu totul cumpătul. Cine ştie ce i se putea întâmpla... începu să se bâlbâie şi să plângă în faţa directorului:

— Domnule director... hî... gândiţi-vă... hî... e copilul meu... hî-hî-hî-hî...

Schimbarea bruscă a atitudinii Eleonorei, de la furie la plâns, fără să-l calmeze cu totul, îl făcu pe director să se simtă stăpân pe situaţie. O întrebă tăios şi rece:

— Ce vrei dumneata la urma urmei?... Îţi atrag însă atenţia să răspunzi clar şi fără să mai aduci injurii direcţiunii acestei instituţii.

— Mi-am pierdut firea, domnule director... hî... gândiţi-

vă şi dumneavoastră...

— Răspunde la întrebările mele! Ce e cu... băiatul dumitale?

— Şi-a pus o stricată mintea cu el... o lepădătură...

— Şi ce ne interesează pe noi?... E studentă la noi?

— Da, da! se grăbi să încuviinţeze Eleonora. Învaţă aici... O cheamă Cernat... Cernat Cornelia...

De astă dată directorul rămase ca trăsnit. Începu el să se bâlbâie:

— Cernat... Cernat... Cornelia Cernat... Dumneata insinuezi că cea mai bună...

— E o lepădătură!... îmi strică băiatul... I-am văzut cu ochii mei... Pe ce am mai sfânt...

— Dumneata îţi dai seama de ceea ce vorbeşti? Dumneata îţi dai seama de situaţia care se...

Eleonora căpătase din nou curaj:

— Eu, domnule director, nu mă las. Eu mă duc până-n pânzele albe... Îi ia banii...

— Vom cerceta, vom întreprinde cele mai amănunţite cercetări... Nu vom permite ca în instituţia noastră să pătrundă microbii destrăbălării.

Pe Eleonora o încolţea teama că i s-ar putea întâmpla ceva şi lui Lucian. De aceea se şi repezi asupra directorului:

— El n-are nicio vină... el e un copil... Numai ea...

— Tovarăşul Lucian Severin nu e un copil! o întrerupse directorul. E un om complet responsabil de actele sale. E un om pe care îl stimăm şi numai împrejurări forţate, independente de voinţa noastră, ne determină să renunţăm pentru un timp la cunoştinţele dumnealui.

Eleonora nu prea înţelegea ce spune directorul, dar bănui că e vorba de ceva rău în legătură cu Lucian. Tremură când puse întrebarea:

— Adică... îi faceţi ceva rău?

— Nu avem decât un singur post de profesor pe schemă şi între tovarăşul Severin şi tovarăşul profesor Cristescu, balanţa înclină spre ultimul.

De fapt, hotărârea directorului era de ultimul moment. În întrevederea întreruptă, pe care o avusese cu Lucian, voise să-i propună acestuia să împartă orele cu profesorul Cristescu, în aşa fel ca fiecăruia să-i revină câte o jumătate de normă, deşi el, personal, ar fi ţinut să rămână numai Lucian la catedră. Intervenţia neprevăzută a Eleonorei răsturnă însă hotărârea sa.

Eleonora tot nu înţelese ce vrea să spună directorul:

— Adică nu-l mai ţineţi? Îl daţi afară?...

— Nu noi. Ministerul nu ne-a aprobat decât un singur post. Dar vom face intervenţiunile necesare.

— Adică n-o să-i mai daţi bani? se hotărî Eleonora.

— Din moment ce n-o să mai lucreze...

— Şi nici măcar pensie?... Că doar a muncit pe rupte... Câteva sute de lei măcar...

— V-am atras atenţia de la început că orele de convorbire cu direcţiunea s-au terminat...

— Din cauza muierii, să-mi daţi afară băiatul! se înfurie iarăşi Eleonora. Eu fac tărăboi... N-a vrut să mă asculte. I-am spus mereu să profite, să vă ia şi izmenele... Şi-acum îl daţi afară... Eu fac tărăboi...

Directorul nu-şi mai pierdu însă firea:

— Dacă mai scoţi o insultă, chem imediat miliţia!

Văzându-l că pune mâna pe telefon, Eleonora se înfricoşă.

— Şi aia... aia... care – se bâlbâi ea.

— Am spus că vom face cercetări amănunţite.

Eleonora nu mai avu putere decât să se roage de director:

— Domnule director, vă rog din suflet, să nu-i spuneţi băiatului... lui Lucian... că am fost la dumneavoastră, vă rog în genunchi, dacă vreţi. Dacă află... Doamne, vă rog să nu-i spuneţi... Poate aveţi şi dumneavoastră un copil, vă rog din suflet... şi poate îi faceţi rost de o pensie, oricât de mică... gândiţi-vă... a muncit atâta... Dacă nu i-aş fi spus...

Cornelia se retrase într-o sală goală. De-abia ieşise de la cursul profesorului Cristescu, şi o funcţionară de la secretariat îi înmânase o scrisoare. Îşi aruncă ochii pe plic şi recunoscu imediat scrisul lăbărţat şi neglijent al profesorului Florian. Se despărţise de ceilalţi colegi şi căutase o sală goală pentru a citi în linişte scrisoarea lui Florian. Deschise plicul cu emoţie şi scoase dinăuntru o coală mare de hârtie, scrisă pe ambele feţe. O citi rar şi cu atenţie:

„Draga mea Cornelia,

Dac-ai şti cât mi-ai dat de lucru! M-am certat cu nu ştiu câţi. Îmi vorbeau mereu de legi, de paralegi, mă consolau cu „Dura lex, sed lex”[39]. *M-am dus la un ministru. Îmi fusese student. Cu mulţi ani în urmă m-am zbătut să-i obţin şi lui o aprobare de a da doi ani într-unul. Atunci am ameninţat cu demisia şi cu scandal de presă. I-am amintit aceasta tocmai când voia şi el să zâmbească politicos şi s-o învârtească pe latineşte. A holbat puţin ochii, pe urmă şi-a frecat bărbia, pe urmă s-a scărpinat la o sprânceană, şi a mai avut impertinenţa să-şi frece nasul. Ştii că mie nu-mi place de loc obiceiul ăsta. M-am făcut roşu. Dar el, ori m-o fi zărit, ori şi-a amintit de scandalul pe care l-am mai făcut odată, că l-am văzut brusc luând poziţie de drepţi şi căutând să mă îmbuneze. „Ştiţi, tovarăşe academician – se îndulci dânsul – legile noastre acum...” Dar nu l-am lăsat. „Fără vorbe – i-am spus – se poate sau nu se poate?” El în loc să răspundă, mă întreabă: „E chiar un element eminent?” Eu îi răspund: „Fără rime. Pentru mine poezia n-are rime. Antică!”... Am rostit numele tău! Când a auzit, s-a schimbat la faţă. De unde ştia despre tine, n-am putut să aflu şi să-ţi spun drept, nici n-am insistat. „Atunci e un caz cu totul special”, începe el. Pe mine m-a cuprins furia: „Dar ce credeai dumneata, că eu fac anticameră la dumneata pentru nu ştiu ce imbecil!!*

[39] Legea e aspră, dar e lege.

(Să-ţi spun drept, n-am făcut nici jumătate de minut anticameră.) E a doua oară când mă bat pentru cineva. Şi-mi pare rău că nu e prima oară!" Ce părere ai? I-am zis-o! Nu?... El iar începe să-mi zâmbească: „Nu vă supăraţi, tovarăşe academician. (Ştii că nu-mi place să mi se dea titlul ăsta, dar pe el l-am lăsat într-adins, ca să se mai sperie puţin.) Vă rog să mă credeţi pe cinste că e aproape cu neputinţă, dar fiind vorba de un caz cu totul excepţional, voi încerca..." Ai mai pomenit un asemenea îndărătnic? Auzi! Cu mine s-o facă pe îndărătnicul! N-am mai putut rezista, mă înfurii şi-l întreb: „Să-mi răspunzi dumneata imediat, dacă a încerca înseamnă la dumneata a izbuti!" El ia din nou poziţie de drepţi şi răspunde foarte grav: „Da!" Ce-am putut să fac? L-am pupat. Puşlamaua! Pesemne că asta urmărea. După ce mi-a adus aprobarea (vezi că cererea am scris-o eu şi ţi-am falsificat semnătura), eu tot nu m-am lăsat şi i-am zis-o încă o dată: „Rău îmi pare că n-ai fost fată! Aş fi sărutat o fată în locul tău!" M-a condus până la poarta ministerului. Nu-ţi mai spun că se uitau toţi la mine şi mă salutau ca pe nu ştiu cine. Şi de-abia la poartă mi-a spus, şmecherul, că tot am câştigat un sărut din afacerea asta. Adică posibilitatea de a te săruta pe tine de bucurie. Ceea ce şi fac, draga mea Cornelia.

Florian

P. S.

Să ştii c-am descoperit o rugăciune tracă pe inscripţia aceea. Teribil de interesantă. De-abia aştept s-o comunic la Milano. Îi fac praf! F."

Scrisoarea o înveseli pe Cornelia. Se gândi să-l întâlnească pe Lucian şi s-o citească încă o dată împreună, dar îşi dădu repede seama că întâlnirea lor ar putea fi imprudentă. Mai bine să i-o lase într-un plic la redacţie. Şi îi va cere să-i răspundă pe adresa de la cămin. Făcuse bine că se mutase la cămin... Deodată îşi

aminti de vizita lui Nistor. Când îl văzuse în faţa căminului, o apucase spaima. Îşi aminti cuvânt cu cuvânt vorbele lui. Poate că o ceruse în căsătorie numai spre a arăta că e un om demn. Fusese mai calm şi mai stăpânit ca altădată. N-o mai ameninţase, nu-i mai spusese vorbe grele. Poate că renunţase la ea, poate că o va lăsa în pace. Despărţirea tăcută o înfiorase. Nu trebuia să se mai gândească la el. Amintirea aceea groaznică trebuia uitată cu desăvârşire. Îl văzuse pe Lucian... Scrisoarea...

Cornelia fugi veselă pe coridoarele institutului, coborî în goană scările şi ieşi în stradă. Era o zi frumoasă... Va începe imediat să se pregătească pentru celelalte examene. Doi ani! Se auzi strigată. Întoarse capul şi văzu în uşa institutului figura răvăşită a secretarei.

— Vă cheamă tovarăşul director... – o anunţă secretara, când Cornelia se apropie. Noroc că v-am văzut!

Directorul o primi pe Cornelia cu severitatea lui obişnuită:

— Luaţi loc, tovarăşă Cemat. E vorba de o problemă care interesează în cel mai înalt grad direcţiunea institutului. Noi apreciem la valoarea cuvenită capacitatea şi pregătirea dumneavoastră şi credem la rândul nostru că vă bucuraţi de o situaţie, am putea spune, privilegiată. Relaţiunile dintre conducerea institutului şi dumneavoastră s-au desfăşurat până în prezent pe un plan, aş putea spune, armonios. De aceea, pentru buna lor continuare am dori ca întreaga noastră convorbire să fie dusă sub semnul celei mai depline sinceităţi. Am dori din partea dumneavoastră un acord de principiu pentru a putea deschide o convorbire care, dacă aceasta va fi opinia dumneavoastră, va putea fi considerată drept o convorbire particulară, deşi ar putea implica unele obligaţii.

Cornelia era nedumerită. Nu putea bănui mai întâi de ce o căutase cu atâta desperare direcţia, şi pe urmă nu înţelegea ce rost avea această introducere lungă, inutilă, rostită totuşi cu un ton superior, categoric.

— Iertaţi-mă, tovarăşe director, mi se pare că dumneavoastră îmi cereţi o convorbire dusă în spiritul celei mai depline sincerităţi. Aţi descoperit poate atitudini nesincere în relaţiile mele cu conducerea institutului?

— Nu, nu! se apără directorul. Am vrut numai să precizez, să subliniez că şi de data aceasta...

— Cred că era inutil, tovarăşe director.

În altă împrejurare, directorul n-ar fi fost mirat de remarca făcută de Cornelia. O cunoştea demnă şi corectă. De data aceasta, însă, consideră remarca drept o manifestare de indisciplină şi se prefăcu supărat:

— V-aş ruga să gândiţi mai atent propoziţiunile pe care le rostiţi.

— Mi se pare foarte subiectivă şi unilaterală aprecierea dumneavoastră – îi răspunse Cornelia. Cerându-mi deplină sinceritate, dumneavoastră insinuaţi de fapt...

Directorul o întrerupse:

— Tovarăşă Cernat! Nu admit asemenea manifestări de natură să ofenseze persoane care trebuie respectate ex principio! Dumneata îţi permiţi atitudini pe care nici asistenţii, nici chiar membrii corpului profesoral nu şi le permit, deşi poziţia dumnealor... este cu totul alta. Vă rog să vă consideraţi ceea ce sunteţi de fapt în această instituţie: o simplă studentă.

Cornelia renunţă la continuarea conflictului. N-avea niciun rost să-şi întunece bucuria.

— Vă ascult, tovarăşe director.

— Lucrul e cât se poate de grav, tovarăşă Cernat. Indicii care nu pot fi puse la îndoială şi chiar unele mărturii dovedesc că dumneavoastră întreţineţi relaţii nepermise cu unul din membrii importanţi ai corpului profesoral, mai precis cu tovarăşul conferenţiar Lucian Severin.

Aceasta era! Lovitura fusese neaşteptată. Directorul îi observă paloarea şi căpătă imediat certitudinea. Tot ce-i spusese mama lui Lucian era deci adevărat. Cornelia făcu eforturi să se stăpânească, să se domine.

— Îmi permiteţi o întrebare, tovarăşe director. Ce înţelegeţi dumneavoastră prin relaţii nepermise?

Directorul şovăi mai mult din pudoare:

— Mi s-ar părea indecent să rostesc aici cuvinte...

Cornelia înţelese şi-l opri:

— Nu, nu trebuie să mai spuneţi nimic. Înţeleg la ce vă gândiţi. Mai întâi vreau să vă spun că-l iubesc pe Lucian Severin. E meschin cuvântul, tovarăşe director, nu-i vorba de dragoste, e vorba de viaţă, de tot.

— Nu mai e nevoie să continuaţi.

— Cred că aveţi dreptate – spuse Cornelia, ridicându-se brusc în picioare.

— Dovediţi o impertinenţă nemaiîntâlnită! Voi pune în discuţia consiliului pedagogic comportarea dumneavoastră.

— Va fi inutil. Înainte de a vă înainta cererea de retragere din institut, vreau să vă asigur de două lucruri: că relaţiile dintre noi n-au depăşit niciodată limitele moralităţii în sensul pe care îl daţi dumneavoastră. Dacă lucrul acesta vă liniştеşte în convingerile dumneavoastră intime, atunci aş ţine foarte mult să fiţi convins de el şi pot să vă dau cuvântul meu de onoare drept mărturie. Şi în al doilea rând, aceasta v-o spun dumneavoastră în particular, mă retrag din institut nu numai pentru a nu vă crea dumneavoastră şi lui Lucian situaţii neplăcute, dar şi pentru că m-am convins că am altă chemare în viaţă. Pentru a fi în spiritul deplinei sincerităţi.

În sinea lui, directorul era mulţumit de atitudinea Corneliei. Îi fusese teamă că lucrurile vor evolua mult mai greu. Retragerea Corneliei elimina necesitatea îndepărtării lui Lucian de la catedră. Nemaifiind studenta institutului, Lucian putea să-şi permită orice relaţii cu dânsa fără ca el să fie tras la răspundere. Pentru a-şi păstra totuşi demnitatea şi rolul de director, Paruş se opuse:

— E o situaţie pe care n-o putem accepta cu atâta uşurinţă, tovarăşă Cernat. Dacă ar fi vorba de un element

oarecare, dar tocmai dumneavoastră...

Cornelia îl puse la curent pe director cu scrisoarea lui Florian şi de-abia atunci Stancu Paruş se înseninã:

— În cazul acesta, nu pot decât să vă felicit. Înseamnă că în doi ani veţi termina facultatea. Nu veţi pierde deci niciun an. Îl cunosc pe maestrul Florian, e un savant de reputaţie internaţională... Dacă v-aţi găsit locul unde vă puteţi desfăşura aptitudinile, ar fi o crimă să fiţi oprită. Vă urez din toată inima succes.

Convorbirea, la început vehementă şi neprietenoasă, avu un deznodământ neprevăzut. Directorul institutului era convins că-şi câştigase liniştea şi nu greşea de loc în gândurile sale. Iar Cornelia făcuse în sfârşit gestul care rupea orice barieră între ea şi Lucian.

Cosmuş aşteptă ca Lucian să rămână singur. Când Gorga ieşi din cameră, începu să se învârtească în jurul biroului lui Lucian, până ce acesta, observând manevrele sale, se hotărî să-l întrebe:

— Ce e, Cosmuş? Ai ceva să-mi spui?

— Dar e seva foarte discret, Lusian. N-as vrea... ştii cât de răi sunt oamenii.

— Dacă e prea discret, mai bine să nu-mi spui – voi să-l liniştească Lucian. Mie nu-mi plac lucrurile discrete. Mai bine renunţă!

Cosmuş nici nu se gândea la aşa ceva.

— Sie nu şi se pare siudat, Lusian, că Gorga a scris articolul asela?

— Prefer ca problema aceasta să se discute în colectiv.

— Lusian... Eu am vrut să-şi spun că Gorga l-a scris într-adins. Mi-a scăpat el mie câteva vorbe. Ştii, el nu te are de loc la inimă. Întotdeauna mă sert cu el din prisma ta.

Destăinuirea lui Cosmuş îl făcu pe Lucian să-şi amintească de felul cum se purtase Gorga şi de cuvintele pe care acesta le spusese după ce-i citise articolul. Să fi abuzat oare Gorga de încrederea sa?

— E un misel, Lusian. Nu te poate inzisi. Ştiu eu de se.

Vrea să-şi ia locul.

Cosmuş simţea că Lucian mai are îndoieli. Se gândea că e bine să-şi continue hărţuiala. Văzându-l însă pe Gorga intrând în birou, se retrase la masa lui şi începu să răsfoiască nişte ziare. Gorga îi înmână lui Lucian câteva coli de hârtie scrise la maşină.

— Poate-i dai drumul pentru numărul de azi, Lucian – îl rugă Biţă Gorga.

Lucian luă articolul fără să-i adreseze un cuvânt lui Gorga. Articolul vorbea tot despre Alexandru Severin şi era intitulat: „Atitudinea unui ziarist”. Nu i-l ceruse nimeni lui Gorga. Îl citi din ce în ce mai surprins. Gorga îşi făcea reproşuri amare în articol pentru atitudinea pe care-o avusese în fabrică şi dezvăluia o serie de amănunte în legătură cu *adevărata* atitudine a lui Alexandru Severin, amănunte culese din fabrică şi din afara fabricii. Lectura articolului îl puse pe gânduri pe Lucian. Era sigur că tatăl său s-ar fi simţit mult mai jignit după un asemenea articol. I s-ar fi părut că vrea să-i ia apărarea cineva şi acesta era un lucru cu care el nu se împăca niciodată. Mai mult, o dezminţire după un articol atât de violent n-ar fi făcut decât să atragă atenţia asupra lui Alexandru Severin. Părea un articol făcut.

Sunetul telefonului îl întrerupse din gânduri. Directorul îl chema la institut. Lucian îşi aminti că va trebui să dea un răspuns precis directorului. Se şi hotărâse asupra lui... În conversaţia scurtă şi plină de amărăciune pe care-o avusese cu profesorul Cristescu, Lucian descoperise tristeţea omului care ştie că-şi va pierde ultima legătură cu lumea. I se comunicase probabil decizia ministerului şi era convins că va fi pensionat. Lucian întocmise cererea de renunţare la catedră, oferindu-se să ţină conferinţe gratuite ori de câte ori i se vor cere, dacă va fi nevoie chiar regulat. Era sigur că în aceste condiţii cererea lui va fi acceptată.

— Îi dai drumul articolului, Lucian? îl întrebă Gorga, stând ce pe ghimpi.

Iarăşi sună telefonul. Lucian se schimbă la faţă. Era Cornelia. Îi cerea să se întâlnească spre seară, cu dânsa. În faţa parcului.

Gorga observă că se petrecuse o schimbare în bine cu Lucian şi se gândi că e momentul să intervină din nou:

— Poate că ar mai fi timp să apară, Lucian. Ţin foarte mult.

Lucian făcu eforturi să-şi adune gândurile. Articolul!... De ce scrisese Gorga primul articol? Şi acest al doilea articol care l-ar fi distrus pur şi simplu pe tatăl său? Lucian uită că Gorga n-avea de unde să cunoască firea tatălui său.

— Nu! E nepublicabil!

— De ce? întrebă uimit Gorga.

Lui Lucian îi veniră în minte cuvintele lui Cosmuş:

— Pentru că nu-i sincer. Ca şi celălalt!

Şi plecă fără să spună „bună ziua”, lăsând în urma sa în birou o tăcere gravă. Gorga se îngălbenise. Parcă era de ceară. Cosmuş răsfoia nişte cărţi. Părea că nu auzise cuvintele lui Lucian.

În drum spre institut, Lucian se abătu pe la locuinţa profesorului Cristescu. Îl găsi acasă, încremenit într-un fotoliu strâmt şi înalt ca o strană de biserică, alături de nevasta lui, o femeie bătrână, dar cu o figură încă impunătoare. Pe vremuri fusese una din marile artiste de comedie, dar un accident grav o scosese din teatru înainte de vreme. Era o atmosferă stranie în holul acela mare, încărcat de mobile vechi, învăluit într-o lumină difuză. Totul părea bătrân, greoi şi grav.

Lucian se scuză pentru vizita neanunţată şi-i comunică profesorului hotărârea pe care-o luase. Nu auzi niciun cuvânt de protest din partea lui. În schimb o văzu pe bătrână sculându-se şi apropiindu-se de el:

— Îţi mulţumesc din inimă, dragă tinere. Eşti un om bun. Fără studenţii lui...

— Îţi mulţumesc, Lucian – rosti Cristescu. Îţi mulţumesc pentru că vom rămâne împreună. *Pectus est quod*

disertos tacit[40]*...* Îţi mulţumesc, Lucian.

Lucian se grăbi să părăsească locuinţa întunecoasă, de teamă ca gestul lui să nu fie considerat de cei doi bătrâni drept un act nesincer, de mărinimie. Purtarea firească a celor doi bătrâni îi produsese lui Lucian o bucurie adâncă. Şi voia s-o păstreze intactă.

Drumul spre institut îl parcurse aproape în goană. Se înserase şi voia să ajungă cât mai repede în faţa parcului, s-o întâlnească pe Cornelia. Directorul institutului îl primi şovăitor şi nesigur, încercă să-i debiteze o introducere lungă şi reverenţioasă, dar Lucian nu-i dădu răgaz. Îi înmână cererea. Era a doua cerere neprevăzută pe care directorul o primea în aceeaşi zi. După ce o citi, se prefăcu revoltat şi sever:

— Imposibil, tovarăşe Lucian! Consiliul pedagogic nu va putea accepta retragerea dumneavoastră nejustificată din corpul pedagogic. Vă asigur că voi fi primul care mă voi împotrivi ca unul din cei mai stimaţi şi mai preţuiţi...

— Tovarăşe director – îl întrerupse Lucian. N-am fugit niciodată după titluri sau după bani. Mi-a fost drag să mă dăruiesc studenţilor, să le dezvălui lumile care-mi sunt mie dragi. Dacă vă interesează acest lucru în continuare, mă puteţi considera ca făcând parte din catedră. Hotărârea mea este însă fermă.

— Totuşi – încercă să protesteze directorul – ar exista o modalitate...

— Eu nu înţeleg de ce vă opuneţi. Tovarăşul profesor Cristescu şi-a dat deplina încuviinţare.

Directorul îl asigură pe Lucian că va face toate demersurile pentru ca în cel mai scurt timp ministerul să aprobe un post în plus în cadrul catedrei. Până atunci va face apel la cunoştinţele şi pregătirea sa... şi termină cu o frază pe care Lucian o suportă cu o răbdare îngerească. Când se văzu în stradă, Lucian oftă uşurat.

Directorul aşteptă un timp să se liniştească. Neliniştea îl încolţea însă din toate părţile. Starea de agitaţie i se

[40] Inima face pe oameni elocvenţi.

accentuă. Îşi dădea seama că procedase fără chibzuinţă matură. Femeia aceea îi destrămase starea sa obişnuită de calm. Pentru a-şi păstra calmul şi obiectivitatea se adaptase acelui sistem de fraze convenţionale, care-i dădeau răgazul să gândească. Uneori descoperea că practică un fel de sistem „Demostene”. Apariţia femeii, violenţa, apucăturile ei avuseseră un efect neaşteptat asupra lui, care se prelungise în discuţiile cu Cornelia şi Lucian. Gândise la repezeală, judecase pripit.

Tocmai când avalanşa gândurilor era mai puternică, auzi bătăi în uşă şi-l văzu intrând pe lectorul de la catedra de marxism, Adrian Florea. În altă situaţie, directorul i-ar fi ieşit ca întotdeauna în întâmpinare, zâmbind. De astă dată însă rămase încremenit pe scaun. Ştia că-l are în faţa sa pe secretarul organizaţiei de U.T.M. din institut. Ştia că va trebui să-i vorbească fără niciun ocoliş.

Şi lectorul sezisă schimbarea petrecută în director. Îl ascultă pe acesta fără să-l întrerupă şi fără să-l cuprindă uimirea. Câteva clipe după ce directorul termină, începu şi el să vorbească:

— Sunt două probleme distincte, tovarăşe director. Dar înainte de aceasta vreau să subliniez că *noi* nu considerăm, nu putem considera imorală o asemenea dragoste.

Directorul încercă să protesteze:

— V-aş ruga să ţineţi seama, pe cât e posibil, de ambianţa în care se desfăşoară...

— Vă înţeleg – ripostă lectorul după pauza intenţionată făcută de director. Sunteţi, iertaţi-mă pentru sinceritatea, poate prea îndrăzneaţă, cu care vă vorbesc, sub imperiul unei mentalităţi vechi. Noi, comuniştii, nu obişnuim să ascundem dragostea noastră tocmai pentru că e sinceră şi frumoasă, la adăpostul unor perdele, până la urmă transparente, sau s-o strivim, s-o sărăcim din cauza unor convenţii care s-au inventat pentru a ascunde legături imorale, nu dragoste adevărată. Ştiu, vă înţeleg calitatea pe care o reprezentaţi, dar nu înţeleg cum puteţi concepe

că un comunist ca Lucian Severin ar putea să facă din dragostea lui un obiect de tarabă. Cred că peste acest lucru aţi trecut prea uşor cu vederea. Aţi uitat că Lucian Severin e în primul rând un comunist.

Directorul îşi dădea seama că Florea are dreptate, dar încă îi venea greu să încuviinţeze formal:

— Să nu vă închipuiţi că direcţiunea nu apreciază la justa ei valoare personalitatea admirabilă...

De astă dată, lectorul îl întrerupse pe director:

— Nu vă supăraţi... Şi *noi* îl preţuim pe tovarăşul Lucian Severin, dar îl preţuim la *justa* lui valoare. Adică în afară de merite, îi vedem şi slăbiciunile, şi le discutăm deschis între noi, ca doi comunişti. Direcţiunea, însă, deşi susţine că apreciază la justa ei valoare personalitatea admirabilă a lui Lucian Severin, face acest lucru declarativ...

— E o acuzaţie? se trezi directorul întrebând.

— E o apreciere – răspunse lectorul. Aţi renunţat prea uşor la aportul său în cadrul institutului.

— De fapt dumnealui ne-a impus situaţia...

— Tovarăşe director – reluă lectorul cu o voce calmă, dar fermă – institutul are nevoie de prezenţa tovarăşului Lucian Severin şi ca profesor, şi ca intelectual comunist. Repet, îi cunoaştem slăbiciunile, mai mult decât dumneavoastră, dar cinstea, pregătirea şi pasiunea lui interesează în primul rând institutul. Sperăm că nu vă veţi lăsa copleşit de forme şi birocraţie..

Directorul părea schimbat. Rosti cu toată sinceritatea:

— Înţeleg... Vă mulţumesc. Mai este însă o situaţie...

Florea acceptă invitaţia prilejuită de pauză:

— E altă problemă: Tovarăşa Cornelia Cernat a discutat cu noi înainte de a-şi anunţa retragerea şi am acceptat, tot din cauza cinstei, pasiunii şi pregătirii pe care le-am simţit în atitudinea ei.

Cornelia îl aştepta pe Lucian în faţa parcului. Era întuneric. O ghici mai mult printre umbrele care zăbreleau intrarea. Se prinseră de mână şi fără nicio vorbă intrară în

parc şi cotiră pe aleea care-i cunoştea de multă vreme.

Mergeau tăcuţi. Era întuneric şi era răcoare. Se opriră amândoi deodată. Se uitară unul la altul şi se aruncară unul în braţele altuia.

— Oare tot aici ne-am sărutat prima dată, Lucian?

— Ştii că de-atunci nu ne-am mai sărutat niciodată, Cornelia?

Cornelia îl sărută lung şi-i luă capul în mâini:

— Tu... copilul meu... De ce-i atât de frig?

Lucian o strânse la piept şi-i inspiră aerul din păr. O prinse apoi de umeri şi-şi continuară drumul.

— Ştii că nu mai sunt profesorul tău?

Cornelia îl opri înfricoşată.

— De ce tremuri, Cornelia?

— Tu ştii că eu nu mai sunt studenta ta? A fost ultima zi de cursuri şi va fi ultima noapte de cămin. De ce tremuri, Lucian?

— Ce s-a întâmplat?

— Spune mai întâi tu! Tu ai vorbit primul.

Lucian îi spuse totul.

— Acum spune tu!

Cornelia îi spuse totul.

Erau amândoi veseli şi trişti. Dar mai degrabă fericiţi.

— Tu ştii – descoperi Lucian – că ne putem întâlni oricând, putem merge oriunde, putem să ne plimbăm pe stradă la braţ... Tu ştii, Cornelia?

— Eu ştiu, ştiu de mult, de câteva ceasuri.

— Şi de ce nu mi-ai spus?...

— Tu... dar au fost ultimele noastre clipe de vinovăţie. Cum puteam să le ucid!

— Dar tu... ştiai...

— Ştii cât de uşor am uitat că ştiu... Te-am aşteptat cu aceeaşi teamă... Uite, şi acum tremur. Pune mâna la piept...

Lucian îi sărută degetele.

— Vrei să ieşim la plimbare pe stradă?

— Parcă tot mi-i frică, Lucian.

— Te vei prinde de braţul meu.

Lucian era înalt şi puternic şi era al ei. Se plimbară împreună pe stradă. Lumea se uita la ei. Cornelia îl ţinea pe Lucian de braţ şi-şi rezemase capul de umărul lui.

În seara aceea s-au rostogolit din ceruri primii fulgi.

CAPITOLUL 17

DE CÂTEVA ZILE, SILVIU CĂCIU-
lă îl pândea pe Alexandru Severin cum pândeşte pisicA şoarecele. Se prefăcea că lucrează, dar ochii lui urmăreau fiecare mişcare a lui Severin. Câteva ciudăţenii ivite pe neaşteptate în munca uriaşului îi atrăseseră atenţia lui Căciulă. Observase că mai bine de două ore pe zi Severin lucrează altfel ca de obicei. Mai ales spre sfârşitul schimbului. Uriaşul se apleca deasupra strungului, schimba dispozitivele, încetinea la minimum viteza maşinii şi nu-şi dezlipea ochii de maşină până la sunetul sirenei. Făcea doar câteva piese în acest răstimp, piese mici şi foarte complicate. Dar ceea ce îl uimise pe Căciulă era faptul că Severin nu preda piesele vreunui maistru sau la magazie. Le băga în buzunarul halatului.

De când fusese prins cu sculele furate şi dus la Nistor, ura lui Căciulă împotriva lui Alexandru Severin se transformase în sete de răzbunare. Era sigur că Severin îl pârâse directorului. Îl observase, pesemne, luând sculele din dulap, sau poate îl văzuse atunci când le ascunsese în dulapul lui. Şi-l pârâse lui Nistor... Directorul îl ameninţase că dacă mai dispare ceva din secţie îl bagă imediat la închisoare. Nu mai putea să fure. I se legaseră mâinile. Nevastă-sa şi Guşă Pandele îl băteau în fiecare seară. Ce putea să facă? Să fugă în alt oraş? Ce să facă?

Căciulă se gândea că, dacă-l poate dovedi pe Severin hoţ, se schimbă complet situaţia. Ar fi putut să-i spună lui Nistor că el nu furase decât o dată şi că adevăratul hoţ e Severin... Dar dacă Severin nu fura?... Îl urmărise pe

urangutan la terminarea lucrului şi-l văzuse cum aranjează pe furiş piesele cele mici într-un raft al dulapului. Raftul era plin de piese... De ce Severin îşi ascundea cu atâta grijă piesele? Urangutanul aranjase la uşa dulapului o încuietoare de siguranţă pe care nici cel mai dibaci lăcătuş n-ar fi fost în stare s-o deschidă. Era limpede... Urangutanul îşi depozita acolo piesele şi aştepta o clipă prielnică pentru a le scoate din uzină. Nu trebuia să-l piardă niciun moment din vedere. După apariţia articolului care-l făcuse de râs pe Severin, cine s-ar mai mira oare dacă ar afla despre el că e şi hoţ?

Pânda necurmată nu-i mai dădea răgaz lui Căciulă să se ocupe de maşină. Nu producea nici jumătate din cât ar fi trebuit să producă. Găsise în schimb un mijloc nu numai de a-şi realiza, ci de a-şi depăşi cu mult norma. În timpul pauzei de jumătate de oră se învârtea de două-trei ori printre strungurile la care se produceau aceleaşi piese ca ale lui şi fura câte două-trei piese de la fiecare. În special de la maşinile la care lucrau fruntaşi. Le venea greu acestora să mai ţină minte numărul pieselor confecţionate. Sistemul pe care-l descoperise era bun, dacă fura câte puţin, pe neobservate, şi dacă înlocuia piesele confecţionate, cu piese netrecute prin strung. Schimba piesele cu cea mai mare atenţie, în trecere printre strunguri, în timp ce muncitorii respectivi mâncau sau fumau undeva în hală. Ştia că dacă ar fi prins, n-ar scăpa teafăr din mâinile lor. De aceea nu trebuia nici să se grăbească şi nici să dea de bănuit printr-o depăşire prea mare a normei. Poate că în felul acesta va reuşi să ducă mai mulţi bani acasă şi să scape de bătăi şi de ameninţări.

Căciulă îşi aţinti din nou ochii asupra lui Severin. Acesta scosese din buzunar nişte hârtii. „Va începe iar să lucreze la piesele acelea tainice” – gândi Căciulă. Într-adevăr, Severin oprise strungul şi începuse să-i manevreze mecanismul. Îşi arunca din când în când privirile pe hârtii şi schimba apoi poziţiile strungului. Îl văzu deodată pe

urangutan iscodind cu ochii în jur. Muncitorii lucrau în iureş, preocupaţi numai de maşinile lor. Căciulă se aplecase deasupra maşinii şi robotea de zor. Îl privea pe Severin pe sub sprâncene. Urangutanul se temea să nu fie văzut... Tot era ceva necurat la mijloc!

Severin dădu drumul strungului. Prelucrarea piesei îi cerea o atenţie deosebită. Lucra încet, fără să se grăbească şi fără să slăbească din vedere cuţitul strungului. Şpanul ieşea subţire ca un fir de beteală. Când să scoată piesa din strung, îl zări intrând în hală pe ziaristul care scrisese articolul despre el. Era însoţit de Iulieş. De când apăruse articolul, nu-l mai văzuse pe ziaristul acela prin secţie. Scoase piesa din maşină şi o potrivi în şablon. Era un cilindru mai subţire decât degetul, plin de crestături şi şănţuleţe. Corespundea exact şablonului. Privi încă o dată în jur, apoi băgă piesa în buzunarul halatului.

Ziaristul venea spre el. Poate că nu chiar la el. Severin dădu drumul strungului în gol. Gorga se oprise chiar în faţa lui. Iulieş îl părăsise mai dinainte.

— Bună ziua, tovarăşe Severin!

— Bună ziua...

— Eu sunt... Biţă Gorga... cel care am scris despre dumneata...

Avea curaj, ziaristul! Nu-i ajunsese că scrisese articolul? Ce mai voia de la el? Severin nu se uită la el. Opri strungul şi începu să-l pregătească pentru un alt tip de piesă.

— Aş vrea să vorbesc cu dumneata – continuă Gorga.

Nu-i ardea lui de vorbă acum.

— Dumneata nu vezi că am de lucru?...

Gorga ar fi fost mai fericit dacă Severin l-ar fi repezit. Tăcerea uriaşului îl durea.

— Tovarăşe Severin, te rog să mă ierţi...

De astă dată Severin îl privi.

— Asta voiai dumneata?... Ce să-ţi iert?... Ţi-ai făcut meseria... Du-te în plata domnului...

Dacă în locul lui Gorga ar fi venit Lucian!... Nici nu încercă să gândească mai departe. Era în zadar.

— Vezi-ţi, domnule, de treabă... A fost... a trecut... ca o furtună... Uneori lasă urme rele, alteori nici nu se cunoaşte pe unde a trecut...

Gorga înţelese că prezenţa şi vorbele lui sunt inutile. Înainte de a pleca, îi spuse totuşi lui Severin:

— Poate că odată, în viaţa mea, voi putea şterge greşeala...

Iulieş îl găsi pe Pârvan discutând aprins cu Ferenţi. La apariţia lui, convorbirea se întrerupse,

— Să cerem şi sfatul tovarăşului Iulieş – propuse Ferenţi, după un scurt moment de tăcere.

Pârvan se aprinse din nou:

— Domnule Ferenţi, dumneata ai uneori păreri foarte stranii. Stranii, pentru că n-aş fi crezut că se pot naşte în capul unui om ca dumneata.

— V-am spus, domnule inginer...

— Nu mi-ai spus nimic, domnule Ferenţi! Dacă ai făcut ceva, atunci n-ai făcut decât să dezvălui o concepţie tiranică asupra muncii. Tendinţa omului este de a se debarasa de poveri şi eforturi în procesul muncii.

— Domnule inginer – se împotrivi Ferenţi – nimeni nu l-a obligat pe Severin să facă cinci norme pe zi în loc de una.

Pârvan se sculase în picioare şi-l privea surprins pe Ferenţi.

— Nimeni?! Dumneata! Dumneavoastră! Toţi l-aţi îndemnat! Sunt metode mult mai avansate şi mai experimentate. Cinematograful, cărţile, şedinţele, premiile, opinia publică, critica...

— Conştiinţa, hărnicia, ambiţia – adăugă calm Iulieş.

— Acestea sunt valabile numai în gospodăria proprie, domnule Iulieş.

— Uzina nu-i gospodăria noastră proprie? Chiar credeţi că niciun muncitor nu simte asta?

Pârvan îl privi pe Iulieş zâmbitor:

— Domnule Iulieş, conştiinţa gospodăriei obşteşti e prea nouă pentru a fi pătruns în oameni. Conştiinţele nu se formează prin decrete sau discursuri. Ele se formează într-un timp îndelungat, ele sunt rezultatele unui proces complex.

— Nu vă contrazic, tovarăşe inginer. Dar când un om doreşte un bine şi nu are posibilitatea să-l facă, dumneavoastră puteţi spune că omul acela nu are conştiinţa binelui?... Toţi muncitorii au dorit de la începutul începutului să devină proprietarii uneltelor... Cred că acest lucru a făcut să se dezvolte într-un timp scurt conştiinţa gospodăriei obşteşti:

— Acesta e destinul oamenilor, domnule Iulieş. Doresc cu pasiune un lucru, şi când îl obţin uită de el. Doresc altceva şi mereu astfel.

— Ştiţi ce v-ar răspunde Severin? Că o pasăre cu cât se urcă mai sus, cu atât vrea şi mai sus.

— Se poate – zâmbi Pârvan – dar deocamdată domnul Severin coboară... Realizează trei norme pe zi. În perioada când maşinile intră în revizie. Eu am calculat fiecare normă în plus la întocmirea planului de revizii, deci două norme s-au spulberat. Domnul Ferenţi, însă, e supărat pe Severin. Nu vrea să înţeleagă că omul începe să-şi lepede poverile. E singurul lucru la care nu mă pot opune. După un drum lung şi obositor, omul simte nevoia, nu dreptul, ci datoria de a se odihni şi a răsufla. De când sunt eu în uzină, singurul om care nu s-a odihnit niciodată e Alexandru Severin. I-a sosit şi lui timpul. A-l opri, ar fi cea mai odioasă crimă.

Pârvan văzu cu surprindere că Iulieş zâmbeşte:

— Aveţi nevoie de două norme, tovarăşe inginer?

— Am nevoie de regularitate, domnule Iulieş. În formulele mele, Severin intra în rândul certitudinilor, nu al probabilităţilor.

— Înţeleg. Lăsaţi-l pe el la trei norme. Poate are nevoie de odihnă. Vă asigur însă că nu vor lipsi cele două norme

din secţie. V-aş ruga numai să-mi spuneţi dacă la ritmul la care lucrează acum Răduca şi Valer, o normă în plus ar fi primejdioasă pentru maşini.

Şi Pârvan şi Ferenţi pricepură gândul lui Iulieş. Pârvan făcu un calcul rapid şi răspunse cu o voce foarte sigură:

— Nu! Din punct de vedere mecanic, o normă în plus nu ar supralicita maşinile, grăbindu-le uzura. Dar din punct de vedere uman, considerând că nu se vor forţa maşinile, ci se va raţionaliza mai sever timpul, cred că efortul va fi mare.

— Atunci consideraţi cele două norme ca sigure, tovarăşe inginer.

— Nu văd cum îi veţi putea convinge...

— Nu va fi nevoie să-i convingem. V-am spus adineauri ceva despre conştiinţă...

— Domnule Iulieş – îi atrase atenţia Pârvan – s-ar putea ca, în mod... inconştient, să abuzaţi de situaţia dumneavoastră de conducător politic al uzinei. Nu vă spun aceasta ca o jignire, ci pur şi simplu ca să vă împiedic să greşiţi. Poate că de teamă...

Iulieş se gândi înainte de a-i răspunde lui Pârvan.

— Tovarăşe inginer, vă mulţumesc *mult* pentru cuvintele dumneavoastră şi pentru faptul că ele izvorăsc dintr-o anumită grijă faţă de oameni. Sunt chiar mirat de înţelesul lor prietenesc. Dar vă spun cu aceeaşi sinceritate că Valer şi Răduca vor accepta să facă cele două norme din *conştiinţă.* Să nu vă îndoiţi nicio clipă... Sunt destui care ar face-o poate, din alte motive...

Sună telefonul. Ferenţi ridică receptorul şi îl chemă imediat pe Iulieş:

— Redactorul şef, tovarăşul Mironescu.

Mihail Mironescu îl invită pe Iulieş Livede la aniversarea fiicei sale. Iulieş încuviinţă. Puse receptorul în furcă şi se adresă dintr-o dată lui Pârvan:

— Ce spuneţi, tovarăşe inginer, n-am îmbătrânit înainte de vreme?

Deşi uimit de întrebarea neaşteptată, Pârvan răspunse

fără să ezite:

— Uneori te invidiez, domnule Iulieş, pentru exploziile dumitale tinereşti...

Cosmuş se repezi ca un hultan asupra lui Coriolan Turturică:

— Ai auzit, nea Coriolan? Senzasional! S-a zis cu Lusian! Gata! L-a dat afară de la institut... Se spui? Grosszav!

Coriolan Turturică îşi potrivi ochelarii pe vârful nasului şi se uita la Cosmuş pe deasupra lentilelor:

— Am de lucru... fuf... Du-te... în alt birou...

Cosmuş nici nu luă în seamă invitaţia secretarului de redacţie:

— Oare de se? Mă întreb mereu. De se l-a dat afară? Să ştii că din cauza articolului... He-he... Şi el să nu spună nisi un cuvânt? Să văd eu dac-o mai fase pe desteptu'!

— Nu înţeleg ce ai tu cu Lucian... Ţi-a făcut vreun rău? Fără el., fuf... n-ai fi rămas o zi în redacţie.

Cosmuş se înfurie:

— Şi dumneata zisi ca Gorga! Ai sitit articolul meu despre expozisia elevilor?... Ştii cât mi-a dat la acord? Nota zese! Aşa că fii mai...

— De ce nu înţelegi să mă laşi în pace?... fuf... Până la şase trebuie să încheiem ziarul. Dă, te rog, materialul ăsta în lucru. La tipografie... fuf...

Coriolan Turturică împături câteva coli de hârtie şi i le întinse lui Cosmuş. Înainte de a părăsi secretariatul, Cosmuş tot îl mai bâzâi câteva clipe la cap:

— *Domnul profesor!* Să mor eu dacă de acum înainte îi zic altfel decât *„tovarăşe profesor"...*

Secretarul de redacţie oftă uşurat. Dar peste câteva minute, Cosmuş intră foc şi pară în birou.

— Se poate... tovarăşe Coriolan... să-şi basi zoc de mine? Da' se-s eu? Sunt un idiot, crezi?... M-ai trimis cu hârtii albe, nescrise... Dacă nu aveam inspirasie să mă uit la ele, as fi făcut de pomană drumul până la tipografie...

Bine!

— Mă Cosmuş, te bagi ca o muscă... De ce nu întrebi întâi oamenii dacă au timp... fuf... sau dacă au plăcere să vorbească... fuf... cu tine...

— Dar dumneata de se şi-ai bătut zoc de mine? Se, crezi că eu sunt Gorga? N-o să uit asta toată viasa mea.

— Nu te credeam chiar atât de ranchiunos... fuf... Mă, tu parcă nu ştii de glume...

Cosmuş sperase totuşi că secretarul de redacţie nu-i făcuse o farsă, ci pur şi simplu confundase hârtiile. Batjocura i se păru prea din cale-afară. Nu era un redactor oarecare, ci subşef de secţie, şi încă la secţia culturală. Căută cuvinte de răzbunare, dar îl întrerupse sunetul telefonului.

— Ridică tu, Cosmuş, că eu am treabă... fuf... – îl rugă Coriolan.

Cosmuş ridică receptorul. La telefon era directorul institutului. Îl ruga pe Lucian să pregătească lecţia pentru săptămâna viitoare. Cosmuş holbă ochii şi nu fu în stare să scoată o vorbă. Nu mai înţelegea nimic. De vreme ce Lucian nu mai era profesor la institut, ce însemna această rugăminte a directorului? Îşi bătea oare joc de el cineva? Precis, probabil Gorga!

— Sine-i acolo? răcni Cosmuş... Se director, mă?... Îşi basi zoc de mine... Se politicos, mă... Află că te bag în mă-ta, căcăsiosule!

Trânti receptorul în furcă şi se repezi asupra lui Coriolan:

— Cred că era Gorga... auzi, boul... zisea să-l rog pe Lusian să-şi pregătească lecsia pe săptămâna viitoare. Bine că l-am înzurat!

Cosmuş ieşi din secretariat exact în clipa când sună din nou telefonul. Coriolan Turturică se sculă anevoie de la birou şi se duse la telefon. Era tot directorul institutului. Cu toate frazele reverenţioase pe care le rostea, Coriolan înţelese că era supărat foc. Întrebă cine fusese acela care-i răspunsese *într-un mod atât de nemaipomenit de*

injurios la telefon. „Voi reclama imediat redactorului şef. Un individ care nu ştie să spună ş şi ţ” – strigă directorul. Coriolan îi răspunse foarte calm:

— E vorba de Ilie Cosmuş... *Ilie Cosmuş...* da... subşef la secţia culturală. Doriţi şi adresa lui?... Doriţi să vă dau numărul tovarăşului Mihail Mironescu, redactorul şef al ziarului?... 1... 3... 9... 8... Da, da. Categoric! Aveţi dreptate! Dacă v-a insultat atât de injurios?... Poate doriţi şi numărul regiu... Vă mulţumim, vă salutăm!...

După ce aşează receptorul în furcă, Coriolan Turturică se repezi la telefonul interior şi o întrebă pe secretara redactorului şef dacă acesta fusese cumva chemat din oraş. „Vorbeşte chiar acum cu tovarăşul Stancu Paruş, directorul institutului” – îi răspunse secretara.

Cosmuş ieşi din biroul redactorului şef tremurând ca varga. Se duse întins la secretariat. Îl găsi şi pe Lucian acolo.

— M-am nenorosit – se jelui el. M-am nenorosit!... Oare sine i-o fi spus directorului că am fost eu la telefon?... Numai dumneata, tovarăşe Coriolan, puteai să-i spui...

— Eu?... fuf... fuf... fuf... fir-ar al dracului! Iar s-a stins!... fuf... Cui să-i spun?... Nu cumva era chiar directorul institutului, când ai înjurat la telefon?... fuf...

Coriolan Turturică nu se mai putu stăpâni. Izbucni într-un hohot de râs care cutremură pereţii secretariatului. Se ţinea cu mâinile de burtă, lăsându-şi lacrimile să-i curgă în voie.

— Se? Se râzi? Dumneata i-ai spus!...

— Mă Cosmuş! îl dăscăli Coriolan. Când vrei să înjuri pe cineva la telefon, să pui pe altul în locul tău. Pe tine şi-un copil te recunoaşte... *Sine e? Se-i*?... fuf... Nu-ţi dai seama că tu nu poţi să te prefaci?... fuf... Sau mai bine să nu înjuri.

Lucian îi privea pe cei doi fără să înţeleagă despre ce e vorba.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— M-am nenorosit! se văietă Cosmuş.

Coriolan Turturică îl puse la curent pe Lucian cu ceea ce se întâmplase. Lucian nu-şi putu reţine la rândul său un hohot de râs,

— De se râdesi?... Sunt distrus!... M-a retrogradat cu două clase şi mi-a tăiat şi dreptul de acord. Şi a trebuit să-mi ser şi scuze la telefon... Şi retrogradare, şi acordul... M-am nenorosit... Tocmai acum, când am scris articolul cu expozisia... Sunt distras! Am crezuţi că-i Gorga... Poate posi tu, Lusian, să intervii la tovarăşul redactor sef... Ştii, dacă n-ar fi mama bolnavă...

Lucian ridică din umeri şi ieşi din secretariat. Păţania lui Cosmuş îl mai înveselise puţin. Dar nu pentru mult timp. Se afundă apoi cu şi mai multă îndărătnicie în gândurile sale.

În cursul dimineţii avusese o scenă cumplită cu maică-sa. Începuse tot cu întrebările şi sfaturile care-l înnebuneau. O rugase să-l lase în pace. Ea se înfuriase. Când îi spusese că nu mai este la institut, se făcuse foc. Ţipase la el, acuzându-l că îşi distruge situaţia din cauza femeilor. „Las’ că pun eu odată mâna pe ea! Îi smulg părul din cap! Crezi că eu nu ştiu cine ţi-a sucit capul şi-ţi mănâncă banii Toată lumea o arată cu degetul ca pe cealaltă despre care s-a scris şi-n ziar. Las’ că o pândesc eu!... Cornelia! Crezi că nu ştiu eu?”

Îl cuprinsese mânia şi revolta. Se străduise din răsputeri să tacă. Dar când o auzise rostind din nou numele Corneliei, nu mai izbutise să se reţină. O rugase întâi să tacă. Îi ceruse apoi să nu se amestece în treburile lui. Aproape îi poruncise să n-o mai insulte pe Cornelia. Iar atunci când ea continuase cu injuriile, îi spusese cu o cruzime pe care nu şi-ar fi bănuit-o:

„Eşti rea! N-ai suflet de mamă! Nu te-am auzit o dată spunând o vorbă bună despre cineva. Nu ştii decât să blestemi, să ţipi şi să plângi. Te-am lăsat să faci ce vrei. Te-am lăsat să mă rupi de lângă tata. Acum înţeleg de ce n-a putut rămâne lângă tine. Nu ştii decât să loveşti, să sfâşii, să înnebuneşti. L-ai chinuit ca pe un rob şi nu l-ai

înţeles niciodată... Mi-ai spus măcar o dată „copilul meu drag”? M-ai alintat măcar o dată? Mereu bani, bani, bani! Pur şi simplu mă îndemni să fur. Cred că aşa ai făcut şi cu el... Taci!... Ascultă-mă!... Ştiu că e groaznic ce-ţi spun... Aş fi acceptat să fie ucis un fiu care ar fi vorbit astfel cu mama lui... Dar tu m-ai adus aici!... Nu m-ai înţeles nici pe mine niciodată... Am ajuns până acolo încât să-mi fie groază de casă... să mă feresc să te văd... să fug... Am crezut că faci totul din dragoste... Dar acum te simt... Nu te gândeşti decât la bani, la familia ta... Nu înţelegi că n-am nimic comun cu lumea asta în care trăieşti?... Trebuia să plec mai demult... Voi pleca... Dacă mai stau înnebunesc”...

Maică-sa se prăbuşise la picioarele lui. Îşi smulgea părul din cap şi-i cerea să rămână: „Nu-ţi mai spun nimic! Nu mai scot o vorbă, numai să rămâi aici! Mă omor dacă pleci!”

Toată scena îl înjosea pe Lucian. Nu-şi închipuise că în om există asemenea trăsătairi. Nu mai putea suporta. Trebuia totuşi să plece de-acolo. Casa aceea îl îngrozea. Şi prin amintirile ucise, care parcă sângerau în fiecare clipă, şi prin teroarea pe care o simţea plutind în fiecare clipă prezentă. Mama lui se obişnuise să nu-l vadă. Iar când se întorcea de la ţară, după luni de zile de absenţă, primul lucru care-l întreba era: „Ai câştigat mai bine luna asta?” Niciodată nu-l întâmpinase cu alte vorbe. Trebuia să scape de casa aceea. Şi pentru liniştea lui, şi pentru liniştea mamei sale trebuia să plece. Măcar puterea aceasta îi mai rămăsese.

De câte ori maică-sa o chema să-i ajute sau să-i aducă ceva, Crenguţa se oprea câteva clipe în faţa oglinzii şi se privea. Încă nu îndrăznise să se îmbrace, de teamă să nu-şi păteze rochia. Îşi prindea cozile de vârfuri şi le lipea de piept, îşi ţuguia buzele, şi când descoperea că s-a înroşit, se strâmba în oglindă şi alerga spre mama ei.

— Da, mămico! Spune-mi!

— Şterge paharele, Crenguţa!

Crenguţa lua vasul cu pahare, se aşeza pe un scaun în faţa oglinzii şi începea să le şteargă cu zel.

— Cine mai vine, mămico? întreba cu voce tare, ca s-o audă maică-sa din bucătărie.

— Parcă nu ştii! îi răspundea Ioana. Colegele tale...

— Ştiu, mămico! Dar tata pe cine-a mai invitat?

— Ţi-am spus de o sută de ori până acum... Pe Iulieş... pe Gorga... pe Lucian...

Când auzea numele lui Lucian, Crenguţa se uita repede în oglindă, să vadă dacă nu cumva i se observă emoţia...

— Şi crezi că vine Gorga?

— De ce să nu vină?... Ai grijă, să nu spargi vreun pahar!

— Şi crezi că vine... şi Lucian?

— Cine? Lucian?... De ce să nu vină?... Te pomeneşti că iar eşti în faţa oglinzii.

— Dacă şterg paharele în faţa oglinzii, nu e bine?

— O să te priveşti mereu în oglindă şi o să uiţi să le ştergi.

— M-am supărat!

Şi se uită în oglindă, să vadă cum arată supărată. Supărăcioasa râdea.

— Am terminat, mămico!

Panc! Crenguţa adună repede cioburile. Maică-sa mai avu vreme s-o vadă.

— Ce-ai făcut? Doamne! Ai spart paharul! Vezi dacă te uiţi în oglindă?...

Crenguţa se uită însă din nou cu coada ochiului în oglindă şi se văzu bosumflată.

— Daaa! Spui aşa... M-am supărat. Mă duc la mine să plâng. Dacă şi azi...

Ioana n-o lăsă. O prinse de braţ şi o strânse la pieptul ei:

— Răutate!... Copila mea scumpă! Frumoasa mamei! Câţi ani împlineşti?

— Şaptesprezece! Nu-i aşa că sunt domnişoară?

Şi începu să ţopăie în faţa oglinzii. *Are şaptesprezece ani...*

— Nu-i aşa că trebuie să fiu veselă, măicuţă?

— Dacă-ţi pare bine... Vin mulţi băieţi?

— Mulţi... Nu-mi pare bine. Vor fi prea mulţi. Şi nu vreau să dansez cu toţi! Dar tăticu' de ce întârzie?... Mi-a promis că vine devreme.

Crenguţa ştia că tatăl ei va veni mai târziu cu Lucian şi cu Gorga.

— Noi n-am făcut nimic şi tu te gândeşti la musafiri. Vinul...

— L-am pus la gheaţă, mămico, în baie. Eu numai dacă gust un pic mă roşesc. Dacă mă vezi roşie, să ştii că e din cauza vinului...

Dar când se uită în oglindă, se descoperi din nou roşie, şi se crezu din nou nevoită să se încrunte.

— Tu de ce nu te îmbraci, mămico? Acuşi vin fetele şi băieţii. Vreau să fii frumoasă.

Ioana, o găsi în faţa oglinzii, ţinându-şi codiţele de vârfuri şi ţuguindu-şi buzele.

— Ia vino aici, Crenguţa. Nu-mi plac ochii. Ce-i cu ei? Doamne!

Şi vrând să se uite mai bine, îi sărută.

— Vezi? Ia uită-te acum! N-am mai văzut ochi atât de frumoşi...

— Daaaa... spui tu aşa...

— Nu, Crenguţa. Sunt cei mai frumoşi ochi pe care i-am văzut. Să nu cumva să-i arăţi băieţilor, pentru că ar putea să moară după ei...

— Să-i ţin închişi? Atunci n-o să mai văd pe nimeni. Nu vreau.

— Ei, şi! Parcă trebuie neapărat să vezi cine vine la tine!

— Sigur că vreau!

— Aha!

— De ce-ai spus „aha"?!

— Ştiu eu de ce?...

— Şi mai spui că mă iubeşti! O să mă închid în dulap şi n-o să mă vadă nimeni.

— Doamne! Mi s-au ars prăjiturile! Ne-am făcut de râs, Crenguţa! Dă-i telefon lui Mihail şi spune-i să amâne. Repede!...

— Ce? se sperie Crenguţa.

— Te-ai speriat! N-ai tu şaptesprezece ani, poţi să te juri în genunchi în faţa mea! Zece, doisprezece, dacă ai... cu bunăvoinţă.

— Ba am şaptesprezece şi sunt domnişoară, şi am nişte ochi frumoşi...

Crenguţa se îmbrăcă repede. O rochie albă ca spuma.

— Mămico! Ştii că aproape îmi cuprind mijlocul cu palmele... Doamne, ce slabă sunt!... Şi...

— Ce-ai vrut să spui? o iscodi Ioana.

— Ia uită-te acum şi spune-mi drept, dar te rog foarte mult să-mi spui drept. Cum arăt?

Crenguţa făcu o piruetă în faţa mamei sale.

— Of! Nu ştiu cine te-a făcut atât de frumoasă... Şi ce trupşor, doamne...

— Mămico! N-auzi nimic? Vin! Ele sunt.

Fugi spre uşă, îşi lipi urechea de lemn şi ascultă. Deschise brusc uşa. Ele erau. Colegele. Dădură buzna peste ea, o îmbrăţişară, o sărutară, o luară în braţe, o transformară într-un buchet de flori.

— Ce-aţi făcut? ţipă Crenguţa. Mi-aţi umplut casa cu flori! Acum fiecare să strângă. Un, doi...

Ioana le opri. Florile înveseliră camera. Vasele se umplură.

— Cine vine?

— Câţi ani împlineşti?...

— De ce ţi-ai lăsat cozi? Eşti o proastă!

— Schimbă-ţi imediat pantofii!

— Ia strâmbă din nas!

— Unde dansăm? Nu ne ajung nici amândouă camerele! S-o deschizi şi pe-a ta!

— Dă-mi o panglică să-ţi leg codiţele.

— Când vin băieţii?
— Profesoara de chimie are gripă.
— Ai văzut-o pe Sophia Loren?
— Dacă nu l-ai invitat şi pe Ducu...
— Hai să cântăm!
— Vine şi Lucian?
— Zău, hai să cântăm!
— De ce te-ai înroşit?
— Pentru că sunteţi nişte proaste! M-aţi asurzit!
— Sssst! proclamă una din fete. Linişte! Tu pe cine-ţi alegi, Crenguţa?
— Eşti obligată să spui. Şi noi am spus...
— Nu vreau!
— Atunci plecăm! Ce spuneţi?
— Plecăm! Gata! Să luăm mai întâi florile. Spui?
— Spun!
— Pe cine?
— Pe... Lucian!...
— Ha-ha-ha! Te-am prins! Te-am prins!
— Nu ţi-l dăm!
— L-am ales noi!
— Sunteţi nişte proaste! Şi dacă vă prind că vă uitaţi la el... Ieşiţi afară!
— Să luăm mai întâi florile!
— Ieşiţi imediat! Fără flori!
— Fără flori nu plecăm!
— Bine! Atunci îmi juraţi supunere!
— Jurăm!
— Că nu vă uitaţi la Lucian!
— *Jurăm că nu ne uităm la Lucian!*
— Atunci...
— Atunci?
— Fiţi binevenite de ziua mea...
— Toată formula! Spune toată formula!
— ...împlinesc şaptesprezece ani şi sunt frumoasă!
— Cea mai frumoasă!
— Cea mai frumoasă!

— De ce plângi?...

Zbrrrrr! Zbrrrrr! Soneria!

— Au venit băieţii!

Dintr-o dată se lăsă linişte în cameră. Atitudinea fetelor se schimbă ca prin farmec. Deveniră într-o clipă serioase, cochete, mândre.

— Deschideţi voi două!

— Ascundeţi-o în mijlocul vostru. Aşa!...

Crenguţa nu se mai vedea. Fetele făcuseră buchet în jurul ei. Două se duseră în întâmpinarea băieţilor. Politicosi şi gravi, pătrunseră în cameră purtând în braţe flori şi pachete de cărţi.

— Poftiţi! Poftiţi!

Grupul de băieţi se opri în faţa buchetului de fete.

— Una! Două! Trei!

Fetele se desfăcură ca nişte petale, descoperind miezul alb al florii. Fata Crenguţei era însă roşie ca floarea macului. Şi începură toţi, fete şi băieţi, ca la un semnal: „Mulţi ani trăiască!”

Ioana privea dintr-un colţ al camerei toată scena şi plângea. Se retrase încet, fără zgomot, ca să n-o zărească cineva. Nu mai văzu bătaia de flori.

— Fiţi bineveniţi, dragi cavaleri! făcu Crenguţa reverenţa de rigoare.

— Cea mai frumoasă dintre noi împlineşte şaptesprezece ani! răspunse corul fetelor.

A doua oară răsună în cameră „Mulţi ani trăiască!” Urmară felicitările, apoi obişnuitele discuţii:

— Într-adevăr *cea mai frumoasă!*

— Ce nestatornici sunteţi!

— Ne obligaţi!

— Noi? Nici nu ştiţi să fiţi cavaleri!

— Iertaţi-l. V-a confundat cu principiul lui Arhimede.

— Să vă arăt o scamatorie grozavă!

— Bagă un pieptene în buzunar şi fă să ţi se aranjeze cărarea.

— Daţi-mi un ban!

— Sub formă de chitanţă?
— Am auzit că aţi luat bătaie la fotbal.
— Aş! Ducu a băgat două goluri dintr-un şut.
— Vedeţi nasturele ăsta?
— L-ai tăiat de la paltonul meu! Un dans recompensă cine prinde hoţul!
— Să vă spun ultima epigramă...
— E aceeaşi de la aniversarea Laurei.
— E mai veche!
— Aşa!... Acum suflu de două ori...
— Poftim batista mea!
— Praporgescu a rămas cârn!
— Din cauza unui upercut.
— A fost directă!...
— Frântă!
— Când voi deschide pumnul...
— Vei primi avertisment!
— Ştiu un joc grozav. Închideţi ochii...
— Şi pe urmă deschideţi-i!
— Ţie ţi-a plăcut Fanfan...?
— Aşa! Hocus... Pocus! Am înghiţit banul!
— Pot să-ţi ofer şi nişte ovăz!
Zbrrr! Zbrrr! Zbrrr! Soneria.
— Tăticul...
— Toată lumea în perechi de câte doi.
— Pe două părţi.
— Florile...
— Nu mişcaţi!
— Florile...
— Voi sunteţi mai înalţi. La coadă!
— El e înalt... Eu sunt mică...
— Ssst! Linişte!
— De ce-mi sufli în păr?

Ioana deschise uşa. Mihail Mironescu sosise însoţit de Iulieş şi Lucian. Îi pofti pe cei doi înainte. Ioana îl opri.

— De astă dată tu intri primul.

Se supuse. Întrebă, nedumerit:

— Ce-i liniştea asta? N-a venit nimeni?

— Îndrăzneşte! îl îmboldi Ioana.

Mironescu păşi pragul casei cu Iulieş şi Lucian în urma lui. Când ajunse în camera mare, simţi că-l cuprinde emoţia. Băieţii şi fetele, aranjaţi în perechi, formau un unghi deschis spre intrare, în mijloc, Crenguţa, cu braţele încărcate de flori. Cântecul de urare stârnit de un semnal nevăzut îi ajută pe noii veniţi să-şi ascundă stinghereala. Crenguţa era roşie ca para focului, deşi nu-l privise decât o clipă pe Lucian. Şi din cauza unei perechi nesuferite, nu putea să se uite în oglindă.

Iulieş nu rămase nicio clipă la masa bătrânilor. Se învârtea printre tineri, râdea cu el, dansa, le spunea anecdote şi amintiri. Întotdeauna se aflau câteva fete şi câţiva băieţi în jurul lui. În schimb Lucian nu se mişcase de la masă. Era îngândurat. Îl chinuia amintirea discuţiei cu Eleonora. Băuse câteva pahare de vin şi, simţind că-l cuprinde ameţeala, renunţă să mai bea. Un bătrânel şugubăţ, tatăl unei colege de-a Crenguţei, monopolizase discuţia. Istorisea numai poveşti hazlii care, alături de buna dispoziţie, transformaseră masa bătrânească într-un concert de râsete. Lucian îi auzea vocea parcă din depărtări şi râdea şi el o dată cu ceilalţi, dar fără să ştie de ce. Verva bătrânelului făcu să treacă neobservată întunecarea lui Lucian.

Crenguţa se oprise de câteva ori la masa vârstnicilor, prefăcându-se atrasă de snoavele bătrânelului. Dar nu era chip să întârzie prea mult din cauza chemărilor insistente ale colegilor. Dansa tot timpul. Părea veselă şi agitată, dar în sinea ei era tristă că Lucian nici nu se uită la ea şi se îngrozea la gândul că a doua zi colegele vor face haz pe socoteala domnişoarei părăsite de cavalerul ales. Şi îi era ciudă pentru că totuşi era cea mai frumoasă dintre toate şi împlinise şaptesprezece ani. Oglinda îi arăta mereu că nu are nicio umbră de concurenţă printre celelalte fete. După o astfel de proclamaţie a oglinzii, îşi

scutură orice urmă de teamă şi-l scoase pentru câteva clipe pe tatăl ei de la masă.

— Tăticule – îi spuse ea în şoaptă – de ce nu mi-l cedezi măcar pentru un dans pe Lucian? L-aţi înmormântat acolo cu de-a sila. Nici nu vedeţi că nu se simte bine...

Mironescu n-avea însă timp de constatări şi meditaţii. O apucă frumos de mână pe Crenguţa şi, ducându-se cu ea în faţa lui Lucian, îi spuse, râzând, acestuia:

— Eşti invitat la dans, Lucian! Fără nicio posibilitate de împotrivire.

Lucian se fâstâci ca un copil. Nu dansase decât o dată sau de două ori în viaţa lui. Toţi cei de la masă observaseră emoţia lui şi primul care interveni fu, bineînţeles, bătrânul şugubăţ:

— Dacă te mai laşi mult rugat, te invit eu. Şi cu mine... nu scapi până mâine dimineaţă...

Lucian nu ştia ce să facă. Se sculase în picioare şi se uita stânjenit în jur. Crenguţa îi făcu o plecăciune graţioasă de mulţumire şi se trezi îndreptându-se cu ea spre camera gălăgioasă de dans.

— Grozavă pereche! mormăi bătrânul. Parcă s-au căutat de nu ştiu când!

Şi Mironescu, şi Ioana îi priveau pe cei doi dansând şi se bucurau văzându-le feţele înroşite de emoţie. Iar tinerii, în special fetele, care aşteptau de mult clipa aceasta, se opriră brusc din dans şi se retraseră de-a lungul pereţilor, spre a face loc perechii şi a o putea privi în voie. Numai că ambii dansatori se intimidară şi se opriră şi ei încurcaţi, stârnind o veselie gălăgioasă. Atunci apăru, salvator, bătrânul care o smulse pe Crenguţa din mâinile lui Lucian şi o ameţi într-un vârtej pe care nici el nu şi-l închipuise.

Lucian reveni la masă, intimidat, zăpăcit şi transpirat. Îşi turnă sifon într-un pahar şi-l bău dintr-o suflare. Încercă să zâmbească, dar îl văzu pe Mironescu privindu-l ştrengăreşte şi în locul zâmbetului faţa lui se acoperi cu o expresie de nedumerire.

— Sifonul nu-i făcut să se bea ca sifon – îi spuse Mironescu, apropiindu-se de Lucian. Sifonul se bea numai cu vin!

Îi făcu un şpriţ şi-l obligă pe Lucian să ciocnească. Din câteva vorbe, intrară amândoi într-o discuţie aprinsă cu privire la ziar, care-i îndepărtă, după un timp, pe toţi ceilalţi de la masă. Mironescu susţinea că trebuie stimulată cu toate forţele reţeaua de corespondenţi voluntari. Lucian cerea să se atragă în primul rând colaboratori de seamă din rândul oamenilor de cultură. Uitându-se în jur şi nemaivăzând pe nimeni, Mironescu îi atrase atenţia lui Lucian:

— Suntem ca doi eroi din romane proaste, Lucian... Dacă am ajuns să discutăm şi la aniversarea fiicei mele probleme de muncă! Nu vezi că i-am alungat pe toţi din jurul nostru? Ia, hai să ne mai înveselim şi noi puţin!

Tăcerea lui Lucian şi stânjeneala sa îl intrigară pe Mironescu.

— Lucian! De ce eşti atât de întunecat uneori...? Mă întreb mereu... Nu, nu te întreb pe tine... dar, când te văd... mă simt şi eu... îngrijorat...

Lucian se gândi că trebuia să discute mai demult cu Mironescu. Acesta se purtase cu el în toate împrejurările ca un părinte. Şi el...

— Tovarăşe Mironescu – începu subit Lucian – iertaţi-mă! Trebuia să vă spun de mult...

Şi în timp ce în celelalte camere veselia şi petrecerea erau în toi, Mironescu asculta povestea de dragoste a lui Lucian cu ultimele ei episoade triste. Crenguţa îşi strecură de câteva ori privirile spre colţul lor, dar, văzându-i preocupaţi şi absenţi la tot ceea ce se întâmpla în jur, se întristă de fiecare dată mai mult, până ce renunţă să-i mai iscodească.

Mărturisirea lui Lucian îl mâhni pe Mironescu. Se gândise întotdeauna la Lucian ca la un copil al său şi-l vedea aproape întotdeauna alături de Crenguţa. Când bătrânul remarcase cu voce tare perechea, Mironescu se

emoţionase şi schimbase priviri semnificative cu Ioana... Dar Lucian îi vorbise despre dragostea lui cu ochii închişi, cu o dăruire totală. Poate că şi el, când o întâlnise pe Ioana, cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, s-ar fi destăinuit cu aceleaşi cuvinte unui suflet de prieten...

Vorbele lui Lucian îi aduseră aminte de profesorul Cernat. Şi-o amintea şi pe Cornelia. Dar ea era un copil pe-atunci. Fusese de câteva ori în casa profesorului Cernat. În sala de aşteptare, printre bolnavi. Dar nu ajunsese niciodată la consultaţie. Acolo îşi întâlnise de câteva ori legătura de partid. Profesorul Cernat fusese alături de comunişti. Câţiva tovarăşi, printre care şi legătura lui, fuseseră internaţi în clinica profesorului Cernat, pentru a fi scăpaţi de urmărirea agenţilor Siguranţei.

— Iertaţi-mă că v-am întristat tocmai astăzi – îi spuse Lucian, văzându-l pe Mironescu îngândurat şi trist. Credeţi-mă că nu mi-am dat seama.

Pe Mironescu îl băteau tot felul de gânduri. După câte-i spusese Lucian, Cornelia rămăsese singură. Nu mai avea pe nimeni. Pe de altă parte, Lucian se certase cu mama lui. Îşi făcea reproşuri amare, dar faptul rămânea fapt.

Crenguţa prinse din nou curaj:

— De ce sunteţi răi? Parcă nu ar fi ziua mea, parcă... nu ştiu... dar aveţi nişte figuri...

Mironescu o strânse la pieptul lui şi începu s-o mângâie. Parcă voia să o apere de o primejdie.

— Nu fi proastă! Ştii cât te iubesc!

Crenguţa se uită totuşi la Lucian şi-l întrebă în şoaptă:

— De ce eşti mereu trist când vii la noi?

Mironescu îi luă pe fiecare de câte un braţ şi porni cu ei spre camerele unde era veselie. Amândoi tinerii erau trişti. Şi tristeţea lor găsea prea mult ecou în sufletul lui Mironescu.

CAPITOLUL 18

BĂRBATUL JUSTIŢIEI ORHIDEEI

Miclescu, inginerul Leonida Nicolau, fusese unul din cei mai mari industriaşi din tară. Îşi începuse cariera de om de afaceri la treizeci şi cinci de ani, cumpărând pe nimica toată un uriaş teren viran de la marginea Capitalei. După ce împrejmui terenul cu sârmă ghimpată şi ridică în apropiere de calea ferată două bărăci de scânduri, îşi căută câţiva asociaţi din lumea financiarilor falimentari şi-i invită la şedinţa de constituire a unei întreprinderi promiţătoare, pe care o denumise „Societatea în comandită Ing. L. Nicolau & Co.” RoluL întreprinderii era cel de a repara vagoane, iar scopul, cel de a câştiga beneficii imense în timpul cel mai scurt.

În adunarea de constituire a societăţii, inginerul Nicolau a avut de înfruntat opoziţia vehementă a asociaţilor şi în special a unui omuleţ cu cioc şi prestanţă, fără o profesie definită, dar care putea fi întâlnit în permanenţă la bursă.

— Domnilor – spuse acesta – ţara noastră e un câmp virgin pentru afaceri, dacă e să vorbim cu toată sinceritatea. Primul care pune mâna pe ea poate s-o facă dintr-o dată slugă. Dar trebuie strânsă bine în braţe, altminteri ne scapă şi o apucă alţii. Or, dacă-mi permiteţi să vă ofer părerea mea, nu cu o astfel de afacere pseudoindustrială iniţiată de domnul inginer Leonida Nicolau se poate... mă rog... se poate valorifica bogăţia ţării. Afaceri industriale, domnilor, nu se pot face în ţara asta decât cu petrolul, sau cu o mare fabrică, cu o mare uzină ca a domnului Auşnit... Nu cu reparaţii de

vagoane... Sunt destule ateliere falimentare în ţară care se ocupă de asemenea erzaţuri...

Inginerul Nicolau îşi întrerupse vehement rivalul:

— Aveţi dreptate, domnule asociat, ţara noastră e un câmp virgin pentru afaceri. Lacurile de petrol sunt încă pline, fabrici nu există, iar noi înfiinţăm o cocioabă de reparat vagoane. Să ne apucăm de petrol, domnilor asociaţi, sau să ridicăm o uzină gigantică cu care să-l enervăm pe Auşnit? Nu ne trebuie decât o sută, două sute de milioane, şi pornim imediat afacerea. Sunt la dispoziţia dumneavoastră. Întreprinderea petroliferă „L. Nicolau & Co.”. Pentru a lua fiinţă e necesar un fleac: zece-cincisprezece milioane de cap. Atât! începeţi vă rog vărsământul!

După câteva clipe de tăcere, inginerul Nicolau continuă:

— Domnilor asociaţi, mie îmi place să discut cu cărţile pe faţă. Cu sinceritate şi brutalitate. Pentru dumneavoastră nu am secrete. Fiţi siguri de acest lucru. Avem capital puţin. Foarte puţin. Câteva milioane. Iertaţi-mi cuvântul, dar în comparaţie cu capitalurile străine care apar în ţară, e un *rahat.* Auşnit îşi ţine burta cu mâinile şi nu-şi mai opreşte râsul. Cuvântul îi aparţine lui. „Un rahat”, mi-a spus dânsul şi mi-a oferit un post de director în una din întreprinderile lui. L-am asigurat că-i voi da răspunsul peste câţiva ani. Şi vă asigur şi pe dumneavoastră că-i voi da un răspuns care-l va cutremura... Dacă dăm la o parte, domnilor asociaţi, perdelele colorate, găsim un singur adevăr în asociaţia noastră: dorinţa de a ne mări partea de capital. Fiecare dintre dumneavoastră se gândeşte să-şi dubleze în cinci, zece ani capitalul său. Unii mai curajoşi se gândesc poate să şi-l tripleze... Fleacuri, domnilor, fleacuri!... Dintr-o sută – trei, dintr-o mie – trei, din zece mii – treizeci de mii, dintr-o sută de mii... trei sute de mii. Fleacuri, domnilor! Pentru asta ajunge pocherul, ruleta sau misitia. Eu, domnilor, vreau dintr-un milion – o sută de milioane, din o

sută de milioane – un miliard! Dacă vreţi să luaţi parte la joc, sunteţi bineveniţi, dacă nu, domnilor, eu nu încui uşile decât pe dinăuntru. Vă rog să înţelegeţi bine acest lucru... „Atelierul de reparat vagoane!”... Vi se pare, poate, neserios. Mie, nu. Regii industriei de peste ocean au început mai rău, ca vânzători de ziare sau ca lipitori de reclame... Vă rog să înţelegeţi că „atelierul” e numai o firmă, un început. O bancă la care cineva plăteşte şi nu primeşte nimic în schimb. Intră vagoane – ies vagoane... Închipuiţi-vă o maşină oarecare, în care bagi o hârtie, învârteşti o manivelă şi scoţi pe partea cealaltă aceeaşi hârtie. Exact aceeaşi hârtie. Pentru această operaţie se plăteşte, să zicem, doi lei. Totul e ca să se bage cât mai multe hârtii. Înţelegeţi?... De hârtii, adică de vagoane, va avea grijă distinsul nostru asociat; domnul avocat Băltescu, ale cărui relaţii cu conducerea căilor ferate vă sunt, sper, cunoscute. Dacă primim în fiecare an numai o mie de vagoane în reparaţie, să zicem cu 25000 de lei vagonul, nu ne trebuie decât patru ani de zile ca să atingem sute de milioane... Da, domnilor. Dau acest termen de patru ani. Nicio zi mai mult. În anul 1928 numele inginerului Nicolau va începe să fie luat în consideraţie în această ţară. Vă asigur, domnilor, cu toată certitudinea, şi vă felicit că sunteţi membrii societăţii în comandită „Inginer L. Nicolau & Co.”. Da, domnilor! Istoria industrială a ajuns într-o fază modernă, aş numi-o faza „americanizării” ei. Asta n-o înţelege nici Wolf, nici Lemaître, n-o înţelege poate îndeajuns nici Auşnit. Au rămas cu întreprinderi mici, înghesuite, cu maşini proaste, cu concepţii vechi. Se bat cu sindicatele muncitoreşti şi scot din toate acestea un profit de 30-40%. Când eu voi zidi un oraş industrial, Wolf şi Lemaître îşi vor mai adăuga, poate, câte un atelier sau o hală. Când ei se vor războ cu muncitorii pentru un leu în plus la salariu, eu voi organiza propriile mele sindicate. Când ei vor mitui deputaţi să obţină anumite avantaje, eu voi schimba miniştri. Pentru că ei vor câştiga câteva sute de

mii de lei pe an, iar eu voi câştiga sute de milioane...

Asociaţii îl crezură nebun. Mai mult din spirit de aventură îşi lăsară banii pe mâna inginerului Leonida Nicolau.

Cine ar fi putut lua în serios „Societatea în comandită Ing. L. Nicolau & Co.”? Câteva barăci, câteva magazii care se mai adăugaseră şi optzeci de muncitori care veneau în fiecare an la începutul verii şi plecau la începutul iernii. Petreceau şase luni încheiate acolo, fără să părăsească o zi fabrica. Munceau, mâncau, dormeau şi se spălau acolo, economisind zilnic câţiva lei pentru iernile pe care şi le petreceau acasă. Rupţi, flămânzi, rebegiţi. Noaptea se odihneau în barăcile de scânduri pe nişte laiţe, fără început şi fără sfârşit, ridicate cu jumătate de metru deasupra pământului. Îşi împărţeau laolaltă, cu dărnicie, păduchii, căldura trupului şi duhoarea barăcii. Sărbătorile şi le petreceau tot în jurul barăcii. Îşi spălau rufele şi le puneau la uscat de-a dreptul pe iarbă, sau pe crengile copacilor, îşi făceau mămăligă pentru două-trei zile, pe care o puneau în sarici agăţate de grinzi ca să n-o ajungă guzganii, îşi cârpeau îmbrăcămintea, dacă mai găseau vreun petic pe undeva, îşi reparau încălţările, dacă aveau. Unii îşi numărau banii franc cu franc, o dată, de două ori, de trei ori, îi numărau aşa, la nesfârşit, cu nădejdea că poate vor descoperi o monedă, două în plus. Dar cum lucrul acesta nu se întâmpla niciodată, până la urmă îşi vărsau banii într-o cârpă, înnodau cu grijă pânza şi strecurau punga în sân, la piele, ca s-o simtă mereu acolo.

Şi aproape niciunul din cei optzeci de muncitori nu ştiau că în magherniţele acelea se repară vagoane. Pentru că niciodată nu se reparau acolo vagoane. E drept că în fiecare zi intrau în ateliere zeci de vagoane, pe care le spălau, le mai băteau în scândurile desprinse câteva cuie, le mai strângeau câteva şuruburi şi apoi le împingeau afară din barăci. A doua zi venea o comisie de recepţie de la C.F.R. care studia cu atenţie fiecare vagon

şi întocmea procese-verbale de recepţie.

Întreprinderea lui Nicolau prinsese viaţă. Numai că în loc de hârtii albe intrau vagoane murdare şi ieşeau vagoane spălate. Pentru operaţia aceasta simplă se plăteau însă milioane. Şi în jurul barăcilor începeau să se ridice construcţii solide de cărămizi. Câştigurile erau prefăcute în surse de câştiguri uriaşe. Când asociaţii veneau la inginer să-şi ceară profiturile, Nicolau le replica tăios:

— Domnilor, trebuie să fim oameni de afaceri. Banii lichizi se consumă repede şi pe nimic. Dacă sunt investiţi în capitalul lui Nicolau, în numai o lună-două se dublează.

Şi după ce asociaţii plecau cu coada între picioare, se adresa lui Băltescu:

— Nişte dobitoci. Habar n-au ce înseamnă o afacere. Pregăteşte-le conturile. La anul îi azvârl pe toţi afară cu partea lor de capital. Nu le dau un leu în plus. Le transform capitalul în acţiuni, provoc o derută la bursă şi le cumpăr acţiunile cu jumătate de preţ. Nişte dobitoci!

Timpul trecea repede şi atelierele de la marginea Capitalei reparau fără contenire vagoane. Receptionerii încheiau procese-verbale şi treceau surâzători pe la direcţie. Nicolau transforma banii în cărămizi şi în beton armat, în maşini şi materiale.

La începutul anului 1928, pe marele teren de la marginea Bucureştiului se puteau zări construcţiile terminate ale noilor întreprinderi Nicolau. Societatea în comandită fu brusc dizolvată. Noua întreprindere purta numele „Fabrica de locomotive L. Nicolau. Societate anonimă română – Bucureşti”. Aproape toate acţiunile se găseau în mâinile lui Nicolau. Capitalul iniţial se ridica la optzeci de milioane!

Angajarea muncitorilor se făcu sub directa lui supraveghere. Îşi convocă toţi funcţionarii şi le dădu cele mai precise instrucţiuni:

— Domnilor, eu consider problema angajării drept una din cele mai importante probleme industriale. Vreau să

fiu bine înţeles. Industriaşii noştri păcătuiesc amarnic când lasă problema aceasta pe planul doi, în mâna unor funcţionari tâmpiţi de la personal. Stăpânul care nu-şi cunoaşte sluga nu e un stăpân. Trebuie să ştim cine vrea să intre în casa noastră şi să-l lăsăm să intre pe cel care ne convine. Pentru mine există patru categorii de muncitori. Nu! Nu e nevoie să notaţi. Asta nu trebuie să vă iasă din cap nicio clipă... Categoria întâia: muncitorii străini, specialişti buni, chiar şi din ţară, pe care-i plătim bine, îi obligăm să-i instruiască pe muncitorii noştri şi pe urmă îi trimitem acasă... Categoria a doua: muncitorii cu şcoală industrială, tinerii pe care trebuie să-i apropiem de uzină şi să-i facem colaboratorii noştri. Şi pe aceştia îi plătim bine... Categoria a treia: salahorii, cei care vin de la ţară la oraş, pentru că n-au ce mânca şi vor să înveţe o meserie. Pe aceştia îi instruim să se califice şi-i plătim ca pe salahori... Categoria a patra n-are ce căuta la noi. Sindicaliştii, răzvrătiţii, bolşevicii. Pentru fiecare muncitor din categoria aceasta care pătrunde în fabrică, dau afară trei directori! Cred că m-aţi înţeles!... Cred că aţi înţeles calculul financiar? Plătim câteva sute de oameni bine, şi câteva mii, prost. Asta înseamnă în primul rând profit, în al doilea rând că la fiecare zece muncitori avem un paznic de-al nostru pe care-l putem folosi oricând e nevoie. Aţi înţeles, cred, şi calculul meu politic!

Nicolau întocmi personal prospectul de angajare, şi-l difuză în toată presa. În unele ziare apăreau articole care slăveau ca pe o binefacere socială uzina de la marginea Capitalei. Nicolau primea felicitări ţipătoare pentru iniţiativa sa de a crea o industrie modernă.

Fabrica era într-adevăr arătoasă pe dinafară, iar în interior se aflau maşini care lucrau cu mare productivitate. Dar şi organizarea exploatării era cât se poate de modernă. Muncitorii lucrau câte zece şi unsprezece ore pe zi. Schimbul de noapte era plătit la fel ca schimbul de zi. Oamenii fabricii erau plătiţi cu doi lei sau trei lei pe oră mai mult decât restul muncitorilor. La

sfârşitul fiecărei luni, plata era făcută personal de către Nicolau. Stătea la o masă, cu un pistol uriaş în stânga, cu listele de plată în dreapta. Număra fiecăruia drepturile până la ultimul franc şi-i întindea plicul cu un gest solemn. Marele industriaş era în mijlocul muncitorilor!

În timpul crizei, Nicolau dădu câteva lovituri formidabile. Cumpără pe un preţ de nimic utilajul unor uzini falimentare din Germania. Concedie dintr-o trăsătură de condei trei mii de muncitori, pe care-i angajă după câtva timp cu trei lei mai puţin pe oră la salariu. Câştigă dintr-o dată, prin simpla operaţie de concediere, cele treizeci de milioane care constituiau costul utilajului cumpărat din străinătate. După câţiva ani vându acelaşi utilaj unor întreprinderi din ţară cu câteva sute de milioane. În acelaşi an concedie din nou câteva mii de muncitori, pe care-i angajă chiar a doua zi cu câţiva lei mai puţin pe oră. Cu noile profituri cumpără utilaj modern şi construi noi hale. Iar când totul fu pus la punct, obţinu cinstea de a fi invitat la un joc de pocher discret cu Auşnit şi suveranul. Pierdu câteva zeci de milioane în favoarea suveranului. Dar după două zile, Consiliul de Miniştri îi aprobă un credit de câteva sute de milioane. În anul 1935, Nicolau puse mâna pe industria de armament şi pe industria petroliferă prin construirea unor uzine de armament şi de tevi. Capitalul iniţial trecea de un miliard. Profiturile anuale depăşeau de câteva ori capitalul. Auşnit era fericit că nu-l are rival. Nicolau lucra cu oţelul său.

În 1938. Inginerul Nicolau primi o vizită neaşteptată. Un domn bătrân, cu cioc, care, după încercări nereuşite la bursă, se apucase de avocatură. Nicolau îl pofti pe un fotoliu.

— Sunt paisprezece ani de când·ne-am întâlnit prima dată, domnule avocat.

— Paisprezece ani încheiaţi – repeta oaspetele cu voce dureroasă.

— V-aţi ocupat între timp de afacerile petrolifere? îl întrebă atotştiutorul Nicolau.

— Nu! Cu procese.

— Slabe afaceri, procesele, domnule avocat. Câteva mii de lei. Bacşişuri. Ca avocat ai fi murit de foame.

— Avocaţii ştiu multe, domnule inginer. Uneori pot să profite de acest lucru.

— Cu alte cuvinte...

— Există, de pildă, un dosar prin care câteva sute de muncitori, dând în judecată o anumită uzină, arată în declaraţiile lor o seamă de lucruri pe care presa... Ore suplimentare, concedii, silnicii, siluiri, violenţe...

— Sunteţi tardiv, domnule avocat. Sau poate n-aţi aflat că uzinele mele sunt uzine de armament. Lucrează numai comenzile statului. Am dictat Ministerului Muncii condiţiile mele. Ministerul a acceptat fără să crâcnească regimul de muncă propus de mine în întreg concernul.

— Domnule inginer...

— Domnule avocat, regret că sunt o gazdă grăbită. Dar maiestatea sa mă aşteaptă de un sfert de ceas. Regret că...

— Domnule inginer, voiam să vă rog...

— Îmi închipui, domnule avocat. Aveţi nevoie de bani...

— Nu uitaţi că am fost unul din asociaţii solidari...

— Nu uit nimic. Dar eu nu obişnuiesc să dau bacşişuri.

— Sunt într-o situaţie foarte grea. Şi acţiunile mele...

— Vi le-am cumpărat cu jumătate de preţ acum zece ani!

— Mă gândeam...

— Regret, dar urăsc bacşişurile. Singura cinste pe care mi-aţi fi putut-o face era să fi acceptat să vă conduc cu maşina mea. Dar, nu uitaţi, suveranul mă aşteaptă de douăzeci de minute. Sunt îndurerat că nu vă pot conduce...

Nicolau sună secretarul şi-i porunci scurt:

— Vei înmâna domnului avocat două sute de lei. Din fondul de rechizite... sau vei găsi dumneata. Domnule avocat, cu aceşti bani veţi putea lua un taxi. Poate în drum spre casă vă va zări vreun tip mare în maşină şi mai

târziu îl veţi putea tapa. Oamenii sunt impresionabili... Un împrumut reuşit şi vă puteţi băga în afaceri petrolifere. Aşa cum doreaţi mai demult. Inutil să adaug că petrolul ţării se află la dispoziţia mea... Domnul meu, omagii şi urări de noroc.

Nicolau plecă grăbit, lăsându-şi musafirul năuc. Suveranul îl aştepta de jumătate de oră. Cu câţiva ani în urmă Nicolau ajunsese prietenul suveranului. Rolurile se inversaseră. Suveranul era prietenul lui Nicolau.

— Nicolau! Ai obţinut o comandă uriaşă de armament!

— Vă mulţumesc, sire. Şeful cabinetului mi-a comunicat. Comanda va costa uzina o sută optzeci şi două de milioane...

— Enorm, Nicolau...

— Dar statul va plăti pentru executarea comenzii un miliard şase sute de milioane!

Nicolau începuse să câştige la o sută de milioane un miliard!

În 1939, capitalul concernului Nicolau era de două miliarde şi jumătate. Profitul, de zece ori mai mare, fusese investit în trusturi puternice engleze şi americane. Fără să mişte un deget, acţiunile din străinătate îi aduceau lui Nicolau venituri de milioane de dolari şi lire sterline. Numele său era cunoscut în lumea marilor capitalişti internaţionali.

La începutul războiului, Nicolau dădu o nouă lovitură. După o convorbire secretă cu Antonescu, apăru în presă un decret care anunţa naţionalizarea concernului Nicolau. Lovitura de teatru îi aduse despăgubiri uriaşe şi-l scăpă de griji în perioada cea mai grea prin care trecea ţara. Averea lui fabuloasă fusese transferată în străinătate şi transformată în acţiuni de cea mai mare valoare,

Inginerul Leonida Nicolau o câştigase pe Justiţia Orhideea Miclescu la un joc de pocher.

Tatăl Orhideei era un moşier vechi, înrudit cu toate familiile care-şi avuseseră reprezentanţi în domnia ţării în timpul fanarioţilor şi căruia nu-i mai rămăsese, după

primul război mondial, decât blazonul, câteva sute de hectare, un conac la ţară şi o vilă în Bucureşti. În vila aceea, fusese invitat într-o seară la o partidă de pocher Nicolau. Tânărul industriaş avea patruzeci de ani şi un capital de câteva sute de milioane. Miclescu îl primi cu amabilităţi şi zâmbete şi-i făcu favoarea de a-i prezenta fiica. Justiţia avea şaisprezece ani şi apariţiile ei în societate stârneau cele mai măgulitoare comentarii.

Imediat ce o văzu, Nicolau regretă că nu e o pictură sau o sculptură celebră. Ar fi dat fără să ezite jumătate din capitalul său pentru a o avea alături de el. Şansa însă îl favorizã. După o serie de întâlniri tari, în care cedase câteva sute de mii de lei, rămăseseră în joc numai el şi Miclescu. Al treilea aruncase cărţile. Nicolau triplă miza, Miclescu triplă noua miză, Nicolau nu se lăsă mai prejos, dar nici Miclescu. Amândoi jucătorii cerură câte două cărţi. Miclescu, emoţionat, solicită potul. Fără să se uite la cărţi, Nicolau făcu un relans enorm. Miclescu îl urmărise îngălbenit. Când îi auzi relansul, se înviorã ca prin farmec şi rosti o cifră care întrerupse jocul la celelalte mese. Toţi jucătorii veniseră la masa celor doi. Nicolau se uită la cărţi, filându-le cu mare încetineală.

— Un milion! spuse el cât se poate de calm.

Miclescu sări în sus. Era cuprins de o veselie nebună...

— Cinci sute de hectare ori zece mii hectarul face exact cinci milioane. Deci plus patru milioane!

— Şi dacă mai cer eu cinci milioane? relansă Nicolau.

Miclescu se zăpăci într-o clipă. N-avea cu ce să garanteze noile milioane.

— Mă pui într-o situaţie cât se poate de penibilă, domnule Nicolau... Vila şi conacul nu completează nici pe departe suma cerută...

Nicolau îl linişti:

— Domnule Miclescu! Propun să ne retragem sumele din joc.

Miclescu se opuse vehement:

— Dar aţi cerut! V-am plătit! Cartea mea...

— Nu m-aţi înţeles, domnule Miclescu, pentru că nu m-aţi lăsat să termin. Deci, să retragem sumele din joc în schimbul următoarei convenţii la care e martoră întreaga asistenţă. Şi eu şi dumneata jucăm totul, absolut totul pe o carte. Cine are carte, mai mare, poate să-i ceară celuilalt tot ce vrea, absolut totul. Fără ca celălalt să se împotrivească.

— Adică, eu pot să cer...

— Da, domnule Miclescu, puteţi să cereţi întreaga mea avere. Capitalul meu se ridică la trei sute treizeci şi şapte de milioane patru sute cincizeci şi şase de mii!

— Şi dumneavoastră?

— Eu de asemenea am voie... am dreptul să cer orice. Bineînţeles în afară de viaţă. Şi ne obligăm faţă de martori să ne respectăm cu onoare obligaţiile. Dacă doriţi, putem să scriem pe câte o coală de hârtie ceea ce vrem să obţinem fiecare în caz de câştig.

— Sunt de acord. Numai, aş vrea să pun o condiţie. Formulăm în scris, dar păstrăm pe cuvânt de onoare secretul. Ştim numai noi, domnule Nicolau.

— Perfect de acord, domnule Miclescu!

Miclescu scrise pe hârtie o cifră: „20.000.000 lei”.

Nicolau scrise câteva cuvinte: „Fiica dumneavoastră – soţia mea.”

Schimbară bileţelele. Fiecare citi biletul celuilalt. Nicolau îl consideră drept un om foarte puţin pretenţios şi cumsecade pe Miclescu. Acesta îl consideră drept modest şi onest pe Nicolau.

— Domnule Nicolau – începu Miclescu – am plecat cu trei aşi şi l-am primit pe al patrulea.. Poftiţi! Dumneavoastră cred că aţi plecat cu trei rigi...

— Nu, domnule Miclescu. Am jucat la hazard. Am plecat cu rigă, zece şi nouă de treflă. Şi am primit damă şi valet. Tot de treflă. Poftiţi!

Asistenţa rămase năucită. Cei doi jucători se uitară unul la altul. Miclescu îl felicită pe Nicolau. Era marele câştigător. Băgase în buzunar câteva sute de mii de lei şi

câştigase ca ginere pe unul din oamenii cu cel mai mare viitor. Nimeni nu află însă conţinutul celor două bilete. Fură arse pe loc şi scrumul depozitat într-o cutie mică de metal, pe care o luă în păstrare Nicolau.

Cu toate insistenţele sale, Justitia nu află de la tatăl ei ce conţinea biletul lui Nicolau. De aceea nu putu să dea o interpretare deosebită ştirii pe care o anunţară peste un an gazetele, despre divorţul lui Nicolau. După ce îşi termină liceul, tatăl său o trimise pe Justiţia, pentru continuarea studiilor, la Paris. De fapt o sfătui să se distreze, anunţându-i că-i pune la dispoziţie orice sumă. Când se va întoarce în tară, după patru ani, se va căsători. Justitia nu dădu atenţie ultimelor cuvinte ale tatălui ei. La Paris făcu studii mediocre, în schimb se avântă în viaţa pariziană cu sete, fără să depăşească însă anumite limite. Acolo îl cunoscuse pe Balasan şi prin el pe Pârvan şi pe Hurmuzaki. Pârvan îi plăcu imediat şi acesta fu pe cale să trădeze grupul, renunţând la celibat şi cerând-o în căsătorie pe Justiţia. Justiţia scrise tatălui său, care o chemă însă telegrafic la Bucureşti. Pârvan aşteptă la Paris răspunsul ei. Îl primi repede. Îl informa foarte pe scurt, fără să dea nicio explicaţie, că nu se poate căsători cu dânsul şi că trebuie să rupă orice legături pentru totdeauna.

Tatăl ei nu reuşi s-o determine să se mărite cu Nicolau decât după ce-i explicase totul.

— E o datorie de onoare – îi spuse el. Dacă nu accepţi, mă împuşc!

Justiţia acceptă. În ziua căsătoriei primi cadou de la Nicolau o cutiuţă mică de metal, plină pe jumătate cu scrum. Cutiuţa se afla în interiorul unei cutii de aur încrustat cu diamante. Miclescu primi cadou un cec de douăzeci de milioane.

Câteva luni de zile, Justiţia nici nu voi să-şi vadă soţul. Amintirea lui Pârvan o urmărea zi şi noapte. Nicolau nu insistă nicio clipă. O înconjură cu toate atenţiile posibile şi-i oferi toată libertatea. Încetul cu încetul, Justiţia se

apropie însă de el. Energia şi siguranţa lui o impresionau, o atrăgeau, ştergeau parcă diferenţa de vârstă. După câţiva ani se îndrăgosti de el. Nicolau îi oferea în continuare toată libertatea. Devenise un expert nu numai în afaceri, ci şi în cunoaşterea oamenilor. Ştia că Justiţia nu poate fi decât a lui. Şi Justiţia era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată. Era cea mai mare bogăţie pe care o avea.

În fiecare an, de două ori, la aniversarea căsătoriei şi a zilei de naştere, Justiţia primea cadou de la Nicolau câte o statuetă de Tanagra. Trimitea emisari speciali, în străinătate, la fiecare licitaţie pentru a achiziţiona tanagrale. Sumele pe care le plătea erau fabuloase. Dar Justiţiei îi plăceau, şi Justiţia era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată şi era *soţia lui.* Călătoreau împreună în străinătate, luau parte la cele mai pretenţioase reuniuni şi ofereau, la rândul lor, serate cu invitaţi din străinătate. Bărbatul Justiţiei era puternic şi sigur. Îl iubea. Îl uitase complet pe Pârvan. Profesorul Pârvan nu făcea parte din lumea ei.

Singurul lucru care-i lipsea Justiţiei era veselia. Veselia adâncă. Niciodată nu putea să fie veselă până la copilărie. Casa lor era o casă cu atmosferă gravă, solemnă. Inginerul Leonida Nicolau nu fusese văzut vesel niciodată. Era întotdeauna grav şi preocupat. El era acela care domina atmosfera în casă. Viaţa îl solicita necontenit. Îi solicita cruzimea. Nu putea să fie vesel. El n-o iubea pe Justiţia. El o avea în posesie. Aşa cum avea în posesie milioanele şi acţiunile sale. Justiţia îl iubea. Dar el nu ştia ce înseamnă iubire.

Sfârşitul războiului îl găsi sărac pe Nicolau. Nu mai avea în ţară decât proprietăţile de uz personal şi câteva kilograme de aur în monede. Depozitele din Anglia şi America atingeau însă cifre colosale. Naţionalizarea întreprinderilor sale de către Antonescu îl scăpase pe Nicolau de o judecată publică. Cu toate că produsese armament pentru război, el argumenta că în tot timpul

războiului a stat retras. Relaţiile puternice pe care le avea în străinătate îl ajutară să părăsească ţara. Ministrul liberal de finanţe îl trimise într-o delegaţie ca expert industrial. Nicolau nu se mai întoarse. Îşi reocupase locul în galeria marilor financiari internaţionali. Îi scrisese Justiţiei imediat, sfătuind-o mai întâi să divorţeze, pentru a elimina orice suspiciune, şi asigurând-o că va face toate intervenţiile posibile pentru a o aduce lângă el. Îi scria regulat, de câteva ori pe an şi ea îi răspundea întotdeauna. Justiţia fugise din Capitală, pentru a se izola, pentru a scăpa de lumea în care trăise şi mai ales de amintirea acelei lumi, şi pentru a aştepta, în linişte, plecarea. Nu-şi închipuise nicio clipă că în oraşul în care se izolase îl va întâlni pe Pârvan. Făcuse cerere de paşaport. Şi tocmai când se aştepta cel mai puţin, primise invitaţia de a se prezenta spre a completa datele paşaportului.

Deşi rămăseseră mai puţin de două ceasuri până la sosirea oaspeţilor, Justiţia încă nu se hotărâse asupra rochiei pe care urma s-o îmbrace. Schimbul acesta prea des al toaletelor începea s-o plictisească. Balasan şi Hurmuzaki nici n-o luau în seamă. Toporaş ar fi dorit mai degrabă s-o vadă goală, iar Pârvan... Justiţia simţea că trebuie să se ferească de Pârvan. De la amabilitate şi cavalerism, Eugen Pârvan trecuse parcă la priviri semnificative şi chemări. Probabil că renăşteau în el amintirile şi dorinţele vechi. Parisul cu întâlnirile din Place de la Concorde, cu plecările matinale din mereu schimbătoarele „boîtes de nuit”, cu sărutările pasionate în plină zi, pe Rivoli, cu escapadele din Bois de Boulogne, cu serile vesele prin marile magazine.

Justiţia îşi îndepărtă supărată propriile-i amintiri. La perioada aceea nu mai avea dreptul să se gândească. Nici Eugen nu făcuse niciodată cea mai mică aluzie. Îşi păstrase cavalerismul său superior... sau poate uitase amintirile. Poate scurta lor dragoste fusese pentru el o

evadare din închisoarea principiilor impuse de Balasan. Trecuseră însă atâţia ani!

Soneria telefonului îi alungă nostalgiile. Justiţia ridică receptorul din furcă, şi înainte de a-l duce la ureche, presimţi o emoţie. Îndrăzni totuşi. Era Eugen. O întrebă, cu cea mai aleasă politeţe, dacă poate să vină la dânsa cu jumătate de oră înaintea celorlalţi. Justiţia îi răspunse cu câteva fraze convenţionale, pentru a-şi putea aduna între timp gândurile şi a lua o hotărâre. Nu mai putea să ezite. Trebuia să accepte. Îi spuse, aproape fără să-şi dea seama, că vizita lui nu poate decât să-i facă plăcere. Încă înainte de a aşeza receptorul în furcă, voi să revoce vizita. Receptorul însă îi alunecă din mână. Era emoţionată.

În loc să se gândească să-şi facă toaleta, se aşeză pe un scaun şi începu să reflecteze. Ce rost avea să-l întâlnească pe Eugen? De ce voia el s-o vadă?... Oare Eugen credea despre dânsa că e partizana aventurilor discrete, amoroase?... Îşi aminti cum îşi lipise Eugen capul de pieptul ei. Gestul lui îi provocase un tremur în tot corpul... Oare fusese un gest involuntar?... Dar încă înainte de a se aşeza la masă şi în tot timpul jocului Eugen o privise cu alţi ochi... Trebuia să revoce întâlnirea.

Privi cadranul pendulei şi înţelese că ora e târzie. Eugen trebuia să fie acasă. Hotărârea fusese însă luată. Formă numărul lui de telefon şi aşteptă. Auzi ridicându-se receptorul. Îi auzi vocea. Curajul o părăsi. Coborî încet receptorul în furcă. N-avea putere să se împotrivească... Probabil exagera. De ce să-şi închipuie neapărat că Eugen se gândeşte la ea ca în trecut? Poate că vrea numai să aibă o convorbire prietenească, amicală, cu dânsa. Ea era de vină că i se păreau complicate lucrurile. Ea scormonise amintirile. Ea îşi amintise Parisul în zilele acelea strălucitoare.

Se cunoscuseră doar de câteva zile... Totul durase foarte puţin. Amintirile i se păreau multe pentru că trăise intens fiecare scenă pe care i-o reproduceau... Se

cunoscuseră de câteva zile. Mergeau la braţ pe cheiurile Senei, oprindu-se în faţa vitrinei fiecărui anticariat. Se sărutau şi se uitau în oglinzile vitrinelor, pentru a se vedea sărutându-se. Nimeni nu se uita la ei. Tot Parisul obişnuia să se sărute pe stradă. El era vesel... *Vesel.* În ultimii ani nu-l văzuse niciodată vesel. Parcă nu ştiuse niciodată ce este veselia. Dar atunci era vesel. Era tânăr?... Parcă nu se schimbase de loc. Poate că nici ea nu se schimbase?... O apucase deodată în braţe, o săltase în sus şi începuse s-o sărute ca un nebun. Atunci văzuse ea pentru prima dată un om uitându-se la ei. Un anticar bătrân, care semăna ca două picături de apă cu Anatole France aşa cum îl văzuse în fotografiile Parisului. Anticarul îşi frecase barba şi clipise din ochi ştrengăreşte. Atunci o ceruse Eugen în căsătorie.

Era şi ea veselă. Parcă speriată de cuvintele lui, trecuse în goană strada şi se oprise numai când atinse cu mâinile balustradele de fier de pe marginea Senei. Eugen o ajunsese. O ridicase din nou în braţe şi-o ameninţase că, dacă nu-i răspunde afirmativ în răstimp de o săptămână, o aruncă în Sena şi nu sare după ea. Ea îi replicase că ştie să înoate mai bine decât el. Dar el o ameninţase că o va arunca după ce îi va lega mai întâi mâinile şi picioarele. „Mai bine să ne aruncăm amândoi din turnul Eiffel”, propusese ea cu o voce foarte serioasă. Şi bineînţeles că alergaseră amândoi în piaţa turnului. Când ajunseseră în vârf şi priviseră panorama Parisului, în loc să se arunce, se îmbrăţişaseră şi simţiseră că tremură amândoi. Se îngrozeau amândoi că s-ar putea ca unul din ei să nu mai fie. Era absurd. De aceea părăsiseră turnul şi se pierduseră în mulţimea de pe bulevarde. Seara, ea scrisese acasă. Şi după câteva zile primise telegrama. Şi după câteva zile îi trimisese din Bucureşti ultima scrisoare. Şi după atâţia ani, îl întâlnise în oraşul în care nu credea că va întâlni vreun cunoscut...

Întâi se întâlnise cu Balasan. Cu totul întâmplător. Acesta îi făcuse câteva vizite. Îi spusese că în oraş se mai

află şi Hurmuzaki, şi Pârvan. Chimistul nu ştia nimic despre povestea lor de dragoste. Nimeni nu ştia. Poate numai anticarul acela de pe cheiul Senei. Cei trei prieteni căutau de multă vreme un partener de bridge. Balasan îi propusese o partidă de bridge. Ea acceptase. Se întâlniseră într-o sâmbătă după-amiază. Eugen se purtase atât de firesc, încât nu lăsase să se întrevadă nici măcar acea distanţă nelipsită în asemenea întâmplări. Corectitudinea şi cavalerismul său o liniştiseră. Regrete nu simţea, nu-şi făcea. I se păreau cele mai inutile lucruri. Regretele nu readuc tinereţea. Regretele îmbătrânesc şi aduc bătrâneţe. Acceptase în mod tăcut situaţia prezentului. Eugen se conformase întocmai.

Pendula anunţă ora patru. Justiţia se trezi din reverie. Îşi amintise prea multe. Se gândea, zâmbind, că poate bătrâneţea îi face semn. Îşi scoase totul de pe ea şi rămase goală în faţa oglinzii. Nu-şi descoperi nicio cută, nicio linie stridentă. Simţi cum îi năvălesc în trup dorinţe tinereşti... Gândurile ei căutau o direcţie precisă. Era încă foarte tânără. Şi dacă şi dorinţele ei erau tinere!... Voia să cucerească occidentul, să concureze în frumuseţe, bogăţie şi tinereţe actriţele cele mai celebre. Poate că anii care-i mai stăteau la dispoziţie pentru aceasta erau foarte puţini. Îi va trăi din plin, zi cu zi, clipă cu clipă. Îi va sorbi cu încetineala cu care soarbe un băutor coniacul. Dincolo – gândea ea – o aştepta lumea cu braţele încărcate de ispite şi posibilităţi. În curând va avea paşaportul. Îşi va trăi cu toată intensitatea clipele ultimilor ani de tinereţe.

Cu toate acestea, Justiţia îşi apără îndrăzneala trupului, îmbrăcând rochia aurie, aceeaşi din seara în care Pârvan îi căutase sânii. Numai după ce se văzu în oglindă, îşi aminti. Voi să se schimbe, dar în aceeaşi clipă auzi soneria. Cadranul pendulei arăta patru şi jumătate. Eugen se dovedise ca întotdeauna omul celei mai desăvârşite punctualităţi.

Eugen sosise! Şi ea nu se gândise decât la dânsul!

Primul gând fu acela de a alerga să-i deschidă. Se opri însă la mijlocul drumului. Era o nebunie! Eugen o chema, îl dorea... Cum putuse să gândească despre el că urmăreşte o simplă aventură amoroasă?... Dacă ar deveni *numai* amanta lui, după prima noapte Eugen o va detesta. Îl dorea pe Eugen. Dar nu putea să fie amanta lui. Viaţa ei era în altă parte. Bărbatul ei o chema la el. Şi dacă n-o chema bărbatul, dacă n-o mai chema cu puterea de acum zece ani, o chema o lume la care ultimii ani ai tinereţii nu numai că-i dădeau dreptul, căuta ea să se convingă, dar o obligau să se avânte în ea.

Justiţia îşi îmbrăcă la iuţeală un capot lung de mătase chinezească, peste toaleta cu care voise să-l primească pe Eugen. Îşi legă strâns cordonul şi se duse în întâmpinarea acestuia. Îi deschise uşa şi-l primi cu un zâmbet amabil, de gazdă care vrea să-şi scuze înfăţişarea inadecvată:

— Iartă-mă, Eugen... Nici n-am avut timp... Te rog, intră...

Pârvan părea mai degrabă încurcat de apariţia Justiţiei în haină de casă. Se strădui să-şi ascundă surpriza, dar nu izbuti.

— Tu să mă ierţi, Orhideea. Ar fi trebuit...

— Ştii bine, Eugen, că nu-mi plac convenţionalismele... Trebuie să-ţi repet de fiecare dată?

Pârvan o urmă pe Justiţia în salonul de bridge, încă nu-şi revenise. Aştepta o vorbă, orice vorbă din partea Orhideei. Aceasta parcă înţelese şi nu-l părăsi imediat.

— De mult voiam să te întreb, Eugen... dacă o contradeclaraţie în culoarea adversarului cere şi o culoare puternică majoră din partea celui care o face?...

Întrebarea Orhideei i se părea stranie. Nici nu îndrăzni să se uite în ochii ei când îi răspunse:

— O contradeclaraţie?... O culoare majoră puternică?... Vrei să întrebi dacă se păstrează regula de la „contre” negativ?...

— Exact! întări Justiţia.

— E foarte simplu, Orhideea... Contradeclaraţia se face cu şicană sau as, sau singleton în culoarea licitată... Înseamnă că restul de douăsprezece cărţi din mână, chiar dacă ar fi împărţite egal, trebuie să conţină cel puţin două culori puternice... cu ecou sigur în cărţile partenerului.

— Exact! descoperi Justiţia. Nu ştiu de ce eram în derută.

— Bineînţeles, culoarea nu trebuie neapărat să fie majoră celei licitate, Orhideea. „Contre” negativ cere un refugiu eventual, dar contradeclaraţia anunţând o carte foarte puternică... ducând în general spre un joc ofensiv, sigur, nu are nevoie de retragere într-o culoare superioară celei licitate, pentru că în niciun caz adversarii nu vor supralicita, decât acceptând sacrificii dincolo de regulă, ceea ce e nebunesc. Ar fi un sacrificiu inutil, dureros şi nejustificat. Mi se pare simplu, Orhideea.

— Acum mi se pare şi mie foarte simplu, Eugen. Tu reuşeşti întotdeauna să redai esenţa... Te-aş ruga însă, pentru câteva clipe... să mă scuzi.

— Te rog – o invită Eugen.

Justiţia părăsi încăperea. Rămas singur, Eugen căută să se dezmeticească. O rugase pe Orhideea să-i primească vizita cu jumătate de oră mai devreme. Voia numai s-o vadă singur, să stea singur de vorbă cu ea, poate s-o întrebe despre dânsa, poate să se scuze... Nu se gândise nicio clipă să-i ceară vreo explicaţie pentru trecut. Voia s-o vadă...

Orhideea îl primise însă într-un mod la care nu se gândise, la care nu se aşteptase... De ce-i acceptase vizita? Fusese el prea insistent? Pârvan se plimbă nedumerit prin salon... Orhideea îi refuzase totuşi vizita primindu-l astfel... Degetele care îi pătrunseseră în păr erau ale unei amintiri. Ale unei *amintiri.* Erau simpli parteneri de bridge, care se cunoscuseră cândva la Paris. Altceva nu mai exista! Trecuse prea mult timp de atunci, trecuseră prea mulţi ani. Numai el rămăsese cu un gol în suflet. Dar el era obişnuit să-şi înfrângă dorinţele şi

durerile...

Oscilaţiile pendulei erau prea lente şi regulate. Pârvan se opri în faţa pendulei şi-i privi cadranul. Ore, minute, secunde, zecimi, sutimi, miimi, milionimi... Acestea umpleau numai spaţiile cosmice. Totuşi din ele se compunea viaţa omului. Şi Pârvan se pomeni, fără voia lui, rezolvând nişte ecuaţii nesfârşite.

În dormitor, Justiţia Orhideea Miclescu stătea îngândurată pe marginea unui fotoliu. Stătea în acel loc de când pătrunsese în încăpere. Şi nu-l părăsi decât la zbârnâitul soneriei, după ce-şi lepădă, dintr-o singură mişcare, faldurile de mătase care-i ascunseseră toaleta.

Primul tur se termină într-un timp record. Roberele se succedară cu repeziciune, aducându-i victorii eclatante lui Pârvan. Chiar şi roberul la care nu luă parte constitui un succes pentru dânsul. Toporaş, făcând pereche cu Justiţia, câştigă roberul, însă după câteva încercări neizbutite, cu penalizări grave, care anulară punctele oferite de victorie, astfel că fiecare din cei patru jucători puse în dreptul coloanei sale cifra zero. Toporaş propuse să se joace în continuare şi să se facă pauza mai târziu sau chiar să se continue jocul până la terminarea returului; ceilalţi acceptară.

Pârvan îşi continuă pauza. Sorţii îl scoaseră afară din primul rober. În loc să privească desfăşurarea partidei ca de obicei şi să calculeze şansele jocului, Pârvan se retrase de astă dată de la masă şi se izolă într-un colţ al salonului. Voia să fie singur câtva timp. În primul tur îşi concentrase în mod conştient toată atenţia la joc, pentru a-şi alunga gândurile. La prima ieşire din joc rămăsese la masă. Rezistase avalanşei de gânduri calculând algebric şansele cărţilor. Şi observase cu acest prilej greşeli nescuzabile făcute de Balasan şi de Orhideea. Greşeli copilăreşti şi de licitaţie, dar mai ales de joc. Ajunsese la concluzia că ambii jucători erau sau plictisiţi, sau prea distraţi. Dacă s-ar fi uitat la Balasan, ar fi descoperit pe

figura lui un aer de om absent la ceea ce se petrece în jurul său. Iar Justiţia părea emoţionată, nervoasă şi nesigură. Cărţile îi tremurau de multe ori în mână. Pârvan însă nu-şi privi prietenii nici când îi avu parteneri. Nu voia să iasă din preocupările lui matematice.

Pauza prelungită îi sfărâmă însă împotrivirea. Se aşeză pe marginea unui fotoliu, încercând să-şi explice evenimentele ciudate prin care trecuse în ultimele ore. Auzea din când în când exclamaţiile stridente ale jucătorilor şi râsul nechezat al lui Toporaş. Un „patru sans atout" fu cât pe-aci să-l scoată din colţul în care se retrăsese. Nu pierdea niciodată ocazia analizei şlemurilor. De data aceasta renunţă însă. Îşi aminti, când auzi anunţul de „patru sans atout" al Orhideei, amănuntul care-l înspăimânta şi pe care voia să şi-l scoată din minte. După scurta şi strania discuţie asupra „contradeclaraţiilor" pe care o avusese cu Orhideea, aceasta, scuzându-se faţă de dânsul că trebuie să-l părăsească pentru un timp spre a-şi face toaleta, îşi desfăcuse involuntar o parte a capotului, lăsând să i se vadă culoarea aurie a rochiei. De-abia după ce Orhideea apăru, o dată cu sosirea celorlalţi invitaţi, şi el o văzu îmbrăcată în rochia aurie, îi reveni în minte amănuntul. Orhideea fusese îmbrăcată! Pentru a-l primi pe dânsul sau pe ceilalţi, aceasta nu mai interesa. Realitatea era în faptul că ea fugise de întâlnire. Îşi pusese anvelopa aceea de mătase pe dânsa spre a se putea scuza şi spre a nu rămâne singură cu el. Orhideea nu-i dorea prezenţa decât în grupul de bridge, iar refuzul ei nefiresc de a sta de vorbă o jumătate de oră cu dânsul nu putea fi explicat decât prin purtarea lui, care probabil depăşise limitele îngăduite în relaţiile dintre prieteni şi cunoscuţi. De aceea se concentrase ca un desperat în joc, lăsându-se ademenit de cele mai nebuneşti calcule.

Orhideea îl evita. Îl evita pentru a doua oară. Îl evita pentru ultima oară.

Pârvan începea să refacă din memorie un joc pierdut

de Balasan şi Orhideea, pe care l-ar fi izbutit şi doi începători. Se trezi zâmbind. Şi imediat se înfurie. Era un zâmbet exterior, pentru că în adâncul lui era trist şi dezolat... Se auzi chemat în joc. Părăsi colţul, bucuros că va putea să-şi izgonească din nou gândurile chinuitoare.

În primul rober, Pârvan îl avu partener pe Toporaş, în al doilea pe Hurmuzaki, în penultimul pe Orhideea. Câştigase primele două robere cu o siguranţă deplină. Îşi pusese în gând să joace până la analiza celor mai mici posibilităţi. Calculele îi reuşeau de minune, fără să întârzie prea mult jocul din cauza lor, ca în alte întâlniri.

În ultimul rober, Pârvan îl avu partener pe Balasan. Orhideea ieşi din joc. O simţi în spatele său, rezemată de speteaza scaunului. Aburul cald al respiraţiei Orhideei îi învăluia din nou capul. Pârvan se strădui din răsputeri să nu repete gestul. Dar după un timp simţi mersul palid al degetelor Orhideei prin părul său. Rămase înţepenit. Orhideea se retrase însă din spatele său. Poate fusese numai o părere izvorâtă din dorinţa sa. Fusese numai o părere...? Pârvan pierdu manşa, apoi roberul, după câteva încercări penalizate grav. Punctajul pierdut în ultimul rober era prea sever. Nu i se mai întâmplase niciodată să piardă atât de mult într-un singur rober.

Toporaş, vesel, foarte vesel, ţipă către Orhideea:

— Cea mai fină băutură, Micleasco! L-am distrus pe maestru. I-am stors mai bine de două mii de puncte! L-am distrus!

Se aşezară toţi în jurul mesei. Toporaş nu mai contenea cu comentariile ultimului rober. Îşi asuma ca un copil rolul hotărâtor în victoria obţinută.

— Pierd! Pierd ca întotdeauna! constata Balasan. Acesta e destinul meu...

— He-he-he-he-he-he! îl întrerupse Toporaş. Vrei să-ţi răspund pe latineşte?... Nu e vorba de destin, Balasan. E rodul filosofiei tale, mă. E convingerea ta filosofică!

— Nu e nicio convingere personală, domnule profesor, e destinul meu şi al nostru, al tuturor. Toţi pierdem în

viaţă, pentru că ne pierdem în primul rând viaţa. Destinul omului e tragic. Îşi adună anii viitori şi visurile într-un buchet superb, pe care şi-l ţine în faţă toată viaţa, numai spre a vedea cum se veştejeşte. Nimeni şi nimic nu vine să-i împrospăteze buchetul. Floare cu floare, frunză cu frunză se pierd, se veştejesc, mor, şi omul tot mai crede în nebunia unei întâmplări, tot îşi mai păstrează ideea că se va întâmpla ceva. Nimic nu e mai groaznic decât înşelătoria idealului! Nu eu o spun. O spune un poet, care, ca orice poet, e filosof, pentru că singurii mari filosofi sunt poeţii. Şi ei vorbesc *cel* mai limpede despre destinul nostru tragic. L-am cunoscut la Paris, era tânăr şi pesimist şi mi-a recitat într-o noapte poezia pe care mai târziu a ascuns-o într-un volum. Copila, tânăra, femeia, bătrâna aşteaptă toată viaţa, zadarnic, învingătorul. Buchetul de flori se ofileşte, se vestejeşte, moare o dată cu dânsa...

— Efecte, Balasan, efecte pasagere. Tu şi poetul tău sunteţi ca damele acelea care-şi fac vânt cu evantaiul, crezând că prin aceasta îndepărtează căldura, şi care se obişnuiesc atât de mult să mişte evantaiul, încât fac treaba asta şi iarna, la cincisprezece grade sub zero. Mă, în loc de extravaganţi, deveniţi caraghioşi. Unul scrie nevinovat o poezie, şi fiindcă greşeşte o rimă sau un accent, voi îl proclamaţi genial. Unii fug după curiozităţi cum fuge leul după gazelă şi voi proclamaţi pielea şi copitele care rămân de la ospăţul leului drept destin filosofic. Cred că cel mai fertil câmp pentru voi, căutătorii de sensuri tragice, ar fi lumea imbecililor. Sunt sigur că aţi considera degenerescenţa lor drept reprezentarea a posteriori a omenirii... Dacă îţi lipseşte o doagă, vorbeşte despre tine fără să te consideri însă întruchiparea absolută a adevărului... Cine te obligă să ţii buchetul în mână şi să te uiţi la el cum se veştejeşte? Ia pune-l într-un vas cu apă sau sădeşte-l în pământ şi să vezi cum rămâne proaspăt şi frumos.

— Domnule profesor, dumneavoastră nu vreţi niciodată să evadaţi într-o lume superioară, să vă confruntaţi ideile

în sferele pure ale gândirii. Le înşiraţi întotdeauna pe pământ şi le tăvăliţi în noroi, ca să vă dea satisfacţia puterii. E o putere slabă, domnule profesor, e puterea celor care neputând să nege prin gândire existenţa unui lucru, îl scot din dicţionar sau pun în dreptul lui un calificativ de genul acesta: imbecilitate. S-a încercat experienţa aceasta cu Herostrat, dar, după cum vedeţi, numele lui tot a ajuns până în zilele noastre.

— Şi crezi că tu, mă Balasan, te deosebeşti de el? Tu şi toţi cei care ţi se aseamănă, vă trageţi obârşia din el. De ce distrugeţi, mă, edificiul lumii, dacă nici măcar nu vreţi să ajungeţi celebri? Dacă nu vă place lumea, faceţi şi voi ca budiştii. Închideţi-vă în voi şi suferiţi. Din partea mea puteţi să suferiţi cu toată pasiunea... Iar mirajul cu gândirea pură lasă-l la o parte. Gândirea pură a exclus întotdeauna omul din sferele ei. Omul nu poate gândi decât în raport cu ceea ce are în mână. Cu ceea ce vrea să facă mâna lui. Adică în raport cu prezentul şi viitorul lui. Tu n-ai nimic în mână. Gândeşti ca atare. Tu eşti ca un filosof care are două mii sau trei mii de ani şi care se întreabă de la zece ani dacă nu cumva destinul omului e tragic. Se întreabă într-una, fără să se uite în jurul său. Ar vedea atunci că el a rămas într-o togă zdrenţuită, prin care i se zăreşte pielea, în timp ce în jurul său oamenii, despre al căror destin e preocupat, călătoresc veseli cu elicopterele şi văd la televiziune şoldurile Lolobrigidei... între noi fie vorba, eu Je prefer pe ale. Micleascăi... Mă Balasan, oamenii, din fericire, au învăţat să acţioneze.

— Acţionează orbeşte, domnule Toporaş, fără să aibă răspunsul.

— He-he-he-he-he-he! Acţionând, provoacă răspunsul.

— Un răspuns provocat este un răspuns subiectiv, domnule Toporaş. Prin acţiune, printr-o acţiune oarbă, au forţat omul să iasă din el. Fiţi sigur că era mai fericit pe vremea contemplaţiei primitive decât acum; în epoca acţiunii moderne. Fiţi sigur că dacă rămânea în sferele contemplaţiei, evolua într-adevăr într-un sens nobil. Omul

a fost ca un arbore mândru şi sălbatic, care contempla cu toate braţele cerul. Acţiunea l-a tăiat de la rădăcină, l-a băgat la rindea şi a făcut din el obiecte simetrice şi lustruite, care însă nu vor mai rodi niciodată şi al căror destin e putrezirea. Iată de ce destinul său e tragic. Pentru că roade pure nu va mai da niciodată. Niciodată nu va mai înflori. Destinul omului a fost contemplaţia, nu acţiunea. L-am inversat şi i-am dat un caracter tragic.

Hurmuzaki bâţâia din picioare ca o maşină. Cum prinse o secundă de pauză, sări:

— Balasan! Omul nu putea să trăiască fără să acţioneze... Contemplaţia... nu putea să-i dea săruri de amoniu... pentru îngrăşarea pământului sau... hidrocarburi aromatice pentru vindecarea bolilor... sau butadien şi stiren pentru înlocuirea cauciucului...

— Şi nici cloropicrină, nici gaze toxice – îl întrerupse Balasan – pentru un asasinat atât de sigur, că nici cele mai eficace medicamente moderne nu-l pot salva... Nu vezi, mă Hurmuzaki, că tot ce se descoperă pentru binele omului este cerut de răul care i se aduce omului? Contemplaţia, cel puţin, prin pasivitatea ei, excludea automăcinarea speţei umane. Civilizaţia, acţiunea civilizatorie i-a dat omului totul, în schimbul unui sincrur lucru: sufletul. Contemplaţia n-a fost altceva decât o manifestare superioară a spiritului. În sfârşit, se apropie momentul când putem anunţa cu cele mai moderne mijloace că am materializat individul. L-am transformat în elemente chimice care se combină fatal în nitroglicerină, cloropicrină sau trotil...

— He-he-he-he-he-he! râse Toporaş. Voi, acei care ţipaţi după suflet, sunteţi tocmai acei care n-aveţi suflet. Am întâlnit mulţi din aceştia. În satul Natagara, în Noua Guinee, din toate desenele pe care le făceau copiii acolo, şi erau nişte maeştri, mă; numai două aveau subiecte erotice... din sute de desene. Ştiţi care era cauza? Pentru că în satul acela copiii aveau cea mai deplină libertate erotică din cea mai fragedă vârstă... Iar cele două desene

erotice aparţineau unul unui cocoşat şi celălalt unui tânăr slăbănog, urât şi bolnav de care nu se apropiau fetele. Ei erau singurii care ţipau după fete şi după scene erotice... he-he-he-he-he-he!

— Nu ştiu dacă ţip din cauză că n-am suflet – răspunse Balasan. Ştiu însă că ţip în vânt. Materia neînsufleţită nu mai poate fi însufleţită. Nici măcar de albuminile la care lucrează Hurmuzaki. Se trage omul la rindea cu o meticulozitate înspăimântătoare. Toate ideologiile fac aceasta. Credeţi că dacă din scândură se face parchet sau bibelouri, scândura e mai fericită? E oribil, domnule profesor... Omul, această fiinţă pură, care îşi are fiecare filosofia sa, care ar putea să şi-o aibă, care ar fi trebuit să şi-o aibă, e luat din primele clipe ale naşterii şi plămădit fără încetare, şi transformat fără încetare. Şi i se spune mereu omului: cum să meargă, cum să vorbească, cum să înveţe, cum să iubească, cum să bea apă, cum să-şi tundă părul. Îl învăţăm până şi cum să-şi numere degetele, pentru a nu greşi cumva şi a-şi confunda mâna cu o roată de bicicletă. Unii se supun, alţii înnebunesc, iar cei mai mulţi se plictisesc. Pentru că „le secret d'etre ennuyeux – cum spune Voltaire, parcă împotriva lui – c'est de tout dire".[41] Şi când te cuprinde plictiseala, poţi să laşi să ţi se transforme fiecare bucată de carne sau fiecare idee într-o cifră care întotdeauna capătă până la urmă valoarea unui zero. Potentaţii se înregistrează de obicei cu cifra unu şi-şi adaugă zerourile în spatele lor. Cu cât sunt mai multe cu atât sunt mai puternici. Suntem toţi nişte nule înşirate docil pe firele dese care alcătuiesc coada celui ce ţine biciul în mână. C'est ça![42]

— Mă Balasan, mă, degeaba te ascunzi. Ţi-ai ratat geniul, mă, şi-acum vrei să te scuzi. N-ai făcut nimic în viaţă, nimic ce-ai putea numi al tău, şi-acum vrei să demonstrezi că oricum n-ai fi putut face nimic. Am întâlnit într-o insulă din Oceania nişte sălbatici care, pentru a-şi

[41]Secretul de a fi plictisitor este să vorbeşti despre toate.
[42] Asta este!

dovedi vitejia, curajul şi tenacitatea, îşi băgau până în stomac crengi îndoite şi mai aveau puterea să se uite în jur cu un aer de superioritate. Şi tu faci la fel. În loc să-ţi încerci genialitatea sau să-ţi fi încercat genialitatea într-o dispută nobilă, te autoflagelezi în faţa noastră şi vrei să-i convingi şi pe ceilalţi să-ţi urmeze exemplul, proclamând autoflagelarea drept destin imanent al speţei umane. Şi poate ai mai avea timp, mă, să-ţi ridici o statuie din marmură... Uite, eu, la aceşti optzeci şi trei de ani ai mei, tu să n-auzi, Micleasco, şi tot aş mai avea curajul să mă apuc de ceva... Şaizeci de ani am umblat după insecte prin toate colţurile lumii. Am scris douăzeci de volume... Am scris cinci volume despre arahnide, care mi-au adus nu ştiu câte titluri de doctor honoris causa, de la nu ştiu câte universităţi. Le-am arătat oamenilor, tu ştii, Pârvan, că tot ce facem noi, au făcut păianjenii înaintea noastră. Şi ascensor, şi paraşută, şi război de ţesut, şi folosirea directă a energiei solare, şi submarin, şi avion... Şaizeci de ani am căutat şi am studiat numai insecte. Poate numai Fabre m-a întrecut... Ei, dar eu am curajul să spun, mă Balasan, că dacă aş putea s-o iau de la capăt, aş face altceva. Aş face ceva care să-i ajute direct omului. Câte ceva tot am făcut. Dar prea puţin. După ce l-am întâlnit pe Lenin şi l-am citit pe Engels, nu m-am mai gândit numai la gângănii. Am început să mă amestec şi printre oameni. În Bengal, în Celebes... idioţii de colonialişti m-au expulzat. Spuneau că incit indigenii la agitaţii. Le-am urlat în nas: „Nu eu îi aţâţ, mă, voi îi aţâţaţi, cu stăpânirea şi politica voastră. Sunteţi nişte hiene civilizate, care nu meritaţi decât să fiţi puşi în cuşti, alături de cangurii australieni!” Idioţii!... De-abia după ce-a publicat unul în presă declaraţiile mele, au aflat că le-am răspuns cu vorbele lui Lenin... He-he-he-he!... M-am mai amestecat eu prin nişte răscoale, dar din nefericire mă înhăitasem prea mult cu gângăniile... N-am putut să mă despart de ele. Zeci de ani... Mi-am rătăcit geniul printre păianjeni. Şi acum vor să mă aleagă cu pompă în academie... he-he-

he-he-he-he!... Şi Ion Cozma mă invită în fiecare săptămână la ţară, de parcă ar chema ploaia la timp de secetă... N-am făcut tot ce aş fi putut să fac, dar eu cel puţin recunosc, şi din păcate prea mult timp nu mai am să încep altceva. Tu, mă, eşti încă tânăr... La vârsta ta, lasă că şi acum, tot mai am puterea să pun mâna pe o pulpă proaspătă... Aruncă-te, mă, o dată în apă până la fund, şi să vezi cu cât nesaţ o să înghiţi pe urmă aerul acesta pe care acum îl dispreţuieşti cu nasul tău de geniu ratat... Vreau un pahar, Micleasco, pentru trezirea lui Balasan şi a ăstorlalţi doi mimi şi poate pentru ameţeala ta... oh...

— M-am trezit, domnule profesor – se încăpăţână Balasan – m-am trezit. Îmi sap singur groapa, ascunziş şi proprie capcană, ca terierul lui Kafka. De ce să le dau altora satisfacţia că m-au ucis? Îmi pregătesc propriile-mi tenebre, „o rafraichissantes ténèbres”. Nu mai pot suporta albastrul cerului... E înşelător... Nu mai există nimic pur! Nici măcar gândirea nu se mai poate izola în straturi pure. A fost prinsă cu şuruburi în creiere electronice. Cea mai pură dintre ştiinţe, matematica, a devenit jucăria oţelurilor fine şi a celulelor fotoelectrice. Nici măcar nu mai pot să închid ochii. Văd prin pleoape...

Brouillards, montez! versez vos cendres monotones,

. . . . . .

Et batissez un grand plafon silencieux![43]

Privirile lui Balasan aveau ceva ciudat. Parcă treceau prin ziduri şi se împrăştiau în noapte. Balasan îşi reveni după câteva clipe şi atunci îşi privi prietenii ca pe nişte străini.

— Să ne trezim, domnule profesor!... Dar ce-i foloseşte

[43] Urcaţi voi ceţuri şi vărsaţi mereu cenuşa voastră.
Clădiţi un puternic acoperământ tăcut.

unui acrobat care sare de la un trapez la altul faptul că-şi scoate batista neagră de pe ochi, dacă în timpul salturilor se stinge lumina în sală? E mai presus de puterea lui...

Toporaş se uită nedumerit la Balasan:

— Uneori am impresia, mă Balasan, că vrei să închizi oamenii într-o casă de nebuni. Tu pari nenorocit de destinul lor tragic şi cauţi să-i consolezi invitându-i în cămaşa de forţă a filosofiei tale. Nu-i mai bine s-o păstrezi numai pentru tine?

Balasan se calmase. Părea obosit.

— Să mă trezesc!... Sunt bătrân?... A venit zilele trecute la mine un om, aproape de cincizeci de ani, ca să înveţe franceza... Ce vrea?... Vrea să plângă în limba franceză?... E la fel ca în toate limbile... Să bem pentru el!

Pârvan nu auzise decât foarte puţin din discuţia celor doi. Justiţia la fel. Fără să se uite unul la altul, se căutaseră în gânduri. Pârvan rămăsese în continuare nedumerit, iar Orhideea îngândurată.

Hurmuzaki era încă sub impresia celor spuse de Toporaş. Îşi privea fostul profesor cu mişcările, supunerea şi admiraţia unui elev. Ar fi vrut să-i spună că în capul său se înlănţuiseră o sumedenie de hexagoane benzenice într-o formulă care ar fi putut să ajute mult lumii.

Era târziu. Oaspeţii Justiţiei se pregăteau de plecare. Înainte de a părăsi salonul, Pârvan îi spuse Orhideei, cu o voce foarte sigură:

— Te voi ruga, cândva, Orhideea, să-mi acorzi o întrevedere în doi.

— Îţi promit, Eugen – îi răspunse cu aceeaşi siguranţă Orhideea.

CAPITOLUL 19

VESTEA ÎL LOVI PE NISTOR ca un trăsnet. Primul secretar al regiunii fusese chemat urgent la Bucureşti, la Comitetul Central, pentru a i se da o altă sarcină. În locul său, Comitetul Central delegă ca prim-secretar un activist din direcţia organizatorică, un vechi ilegalist, pe nume Ioan Zaharia, pe care Nistor nu-l cunoscuse niciodată. Şi această schimbare se petrecea tocmai în preajma reîntoarcerii directorului uzinei, Marin Singurel. Nistor era fiert. În câteva zile va deveni un oarecare director adjunct, cum fusese până la plecarea directorului uzinei la şcoală. Dar dacă în acea perioadă postul pe care-l deţinea i se păruse foarte înalt, acum i se părea o adevărată insultă. După ce organizase totul, după ce făcuse uzina celebră în toată ţara, va trebui să se mulţumească – acesta era adevărul – cu un rol de subaltern galonat, la dispoziţia lui Singurel.

Dar nu era numai aceasta. Pe Nistor începuse să-l înfricoşeze uzina şi muncitorii. Accidentul şi conflictul cu Pârvan îi crease un fel de teamă. Chiar dacă în uzină oamenii se uitau la dânsul că înainte, el în schimb căpătase o nelinişte care-i slăbea încrederea în puterile sale de conducător. Căuta să-şi ascundă neliniştea şi teama printr-o purtare severă, dar aceasta îl ducea la izolarea de muncitori. Se convingea din ce în ce mai mult că undeva, în angrenajul relaţiilor dintre dânsul şi uzină, ceva s-a stricat. Ajunsese să sufere de mania persecuţiei. Dacă un muncitor îl privea mai altfel sau îi răspundea cu întârziere la salut, tresărea şi-ncepea să-l cuprindă

neliniştea. Izbutea, după strădanii grele, să se stăpânească, să se convingă că totul e o părere a sa, o impresie nefondată, falsă, dar starea sa generală îi dădea de gândit. De ce-l cuprindea neliniştea, de ce-l cuprindea teama? Muncitorii, inginerii se purtau cu el la fel ca înainte... Şi mereu îi răsăreau în minte cuvintele lui Iulieş: „*Dar să ştii, Nistore, mai devreme sau mai târziu oamenii simt dacă-i iubeşti sau nu... De acest lucru nimeni pe lume nu poate scăpa... Oricât s-ar feri”...* El se ferea... Îşi dădea seama că se fereşte. Îi era teamă... Îi era frică... Îi era frică de Iulieş, de Răduca, mai ales de Iulieş.. Mai rău... Îi era teamă de fiecare muncitor... Uneori se gândea la rece că faptele lui nu pot fi criticate, chiar greşelile lui. Toate aveau o acoperire, întotdeauna se străduia să-şi acopere fiecare acţiune. Dar tocmai acest lucru îl înfricoşa. Cei din uzină nu se vor împiedica însă mult timp de justificări şi acoperiri. Nistor îi cunoştea bine. Îşi dădea seama că Iulieş avea dreptate. Muncitorii judecau altfel omul, pipăindu-l cu mâinile lor. Îl judecau după o singură lege: e *suflet din sufletul nostru sau nu?* De aici izvora frica cea mare a lui Nistor... îi era teamă că muncitorii nu-l simt la sufletul lor. „Mai *devreme sau mai târziu, oamenii simt dacă-i iubeşti sau nu.”* El nu trebuia să ajungă până acolo! Nu voia să ajungă până acolo. Trebuia să scape de muncitori, de Iulieş, de teama care-l încolţea mereu. Se gândise de mai multe ori la acest lucru...

Nistor era furios. Era victima propriilor sale calcule. Cu câteva zile înainte de a fi chemat la Bucureşti, Pascu îl invitase la regiune, propunându-i să lucreze, după întoarcerea lui Singurel, în activul regional. Fusese cooptat membru al Comitetului Regional şi urma să i se încredinţeze o muncă de răspundere în cadrul secţiei industriale. Propunerea răspundea parcă gândului său. Cu toate acestea dânsul refuzase! Nu cu gândul unui refuz definitiv, ci pentru a da mai multă greutate transferului său. Crezuse că procedează cu dibăcie, demonstrând primului-secretar că mai are o seamă de lucruri de

organizat în uzină şi lăsându-se rugat mai cu insistenţă. Făcuse de asemenea o remarcă uşoară cu privire la şeful secţiei industriale, care era cam pripit în hotărâri şi chiar stângist, argumentându-şi spusele cu o referire la felul cum se purtase acesta când îi adusese la cunoştinţă atitudinea lui Pârvan în problema întrecerii. Primul-secretar îi răspunsese că tocmai din cauza necesităţii de a întări secţia era nevoie de un activist energic, priceput şi cu experienţă, care să devină cu timpul un om de bază în conducerea de partid a regiunii, mai ales pe linie economică.

Nistor, deşi începea să se vadă în biroul regional, nu acceptase propunerea de la prima întrevedere, gândindu-se că o acceptare imediată ar putea fi considerată de Pascu drept o goană spre poziţii înalte. Voia să se arate preocupat de soarta fabricii, să simuleze o despărţire dureroasă, voia să se pară că e tras cu putere şi împins de cineva de la spate. Se prefăcuse trist, dar avusese grijă să murmure şi câteva cuvinte cu privire la sarcinile partidului şi datoria comuniştilor de a le lua în seamă, pentru a nu-i da cumva de bănuit primului-secretar că ar avea cine ştie ce interese în uzină sau că i-ar fi teamă, măcar o clipă, să-şi schimbe profesiunea de director în cea de activist de partid.

Primul-secretar îl rugase să se mai gândească, şi când se va hotărî, să-l anunţe, pentru a discuta în principiu problema cu biroul regional. Nistor nu mai avea nevoie să se gândească. Hotărârea fusese luată. Era sigur că într-un timp foarte scurt va ajunge în fruntea secţiei industriale şi deci în biroul regional. Aceasta însemna putere, însemna relaţii dese cu Capitala, cu miniştrii şi membrii din conducerea partidului, însemna stimă din partea cetăţenilor şi multe altele. Nistor totuşi nu-i telefonase primului-secretar. Aştepta însă în fiecare minut chemarea acestuia. De aceea stătea aproape tot timpul la uzină, până noaptea târziu, pentru ca chemarea primului-secretar să-l găsească în plină muncă. Dar primul-

secretar nu-l chema la telefon. Din nefericire nu se anunţase nici vreo şedinţă a Comitetului Regional, care i-ar fi prilejuit o întâlnire *întâmplătoare* cu primul-secretar şi deci posibilitatea ca acesta să-i *smulgă* asentimentul de principiu. Aştepta cu nerăbdare chemarea telefonică a lui Pascu.

Într-una din zile, atunci când aflase că Pascu plecase la Bucureşti, îşi oprise secretara la birou. O anunţase de dimineaţă să se pregătească pentru ore şi lucrări suplimentare. Îi dăduse să copieze la maşina de scris un dosar cu procese-verbale şi referate de care n-avea nicio nevoie. Secretara terminase de scris aproape de miezul nopţii. Când pătrunsese cu dosarul în mână, Nistor o privise într-un fel care o făcu să tremure. Îi poruncise să încuie uşa şi să-i aducă cheia. Secretara se supuse ca un copil. Îi spusese apoi să stingă lumina. O găsise lângă comutator tremurând ca varga. Nu opusese nicio împotrivire. Se lăsase posedată, jos, pe parchet, fără să scoată un cuvânt şi fără să audă un cuvânt. Numai după ce aprinsese lumina şi o văzuse stând dreaptă, nemişcată şi uluită în mijlocul camerei, Nistor o întrebase de ce-i cedase, iar ea îi răspunsese, acoperindu-şi faţa cu mâinile:

— De frică... Mi-i frică!

Şi fugise spre uşă, dar numai după ce atinsese clanţa îşi amintise că încuiase uşa şi-i dăduse cheia lui Nistor. Nu mai avusese curajul să se întoarcă. Aşteptase acolo, să i se descuie uşa. O lăsase un timp acolo, în faţa uşii, apoi se apropiase cu paşi înceţi de ea şi, după ce-i descuie, o scoase afară din birou împungându-i şoldurile. Se dusese apoi în celălalt capăt al camerei şi se postase la fereastra care dădea în stradă. O văzuse ieşind pe poarta uzinei...

Nistor rămăsese în birou până dimineaţa. Posedarea femeii aceleia tinere şi frumoase în loc să-l bucure îl înfuriase. Cedase fără să schiţeze cel mai mic gest de împotrivire. Fără măcar să i se *promită* bani, dragoste, căsătorie şi fără măcar să simtă plăcere.

Era furios. Celeilalte îi oferise totul, – bani, dragoste, căsătorie şi chiar jurământul că nu se va atinge de ea, dacă ea nu va voi. Şi-l respinsese. Îl respinsese din vina lui. Câinilor care se gudură le dai cu piciorul. Pe cei puternici şi ameninţători ţi-i teamă să-i alungi. Femeia se cucereşte cu putere, nu cu milogeală. Probabil că i se făcuse scârbă de el, Corneliei, când îl auzise milogindu-se, cerşind-o cum cerşesc ologii mila trecătorilor. Fusese un olog faţă de dânsa, un infirm, cu hotărârea şi curajul amputate. Se dusese la ea exact fără ceea ce avusese atunci când o îngenunchease pe munte. De aceea o pierduse. De aceea îşi găsise un altul. Trebuia sau s-o ia dintr-o dată, sau să mârâie la ea ameninţător... Dar Cornelia îl înşelase!... Îi ceruse să mai aştepte... Adică să se închidă între patru pereţi să nu se mai gândească la ea, iar ea... Ea se îmbrăţişa pe toate străzile şi prin toate casele cu profesorul ei... O scosese din institut, o va scoate şi din mâinile *aceluia,* chiar dacă o va smulge cu braţele lui cu tot. Îşi va plimba degetele pe pulpa ei, o va strânge, o va muşca, o va sorbi, îşi va înfige degetele în ea...

Nistor se trezise cu degetele încleştate în propria-i pulpă. Se luminase de ziuă. Zăcuse în fotoliu câteva ore. Era buimăcit. Auzea glasuri în curte, auzea voci în anticameră – oamenii veniseră la lucru. Uşa biroului se deschisese; văzuse capul secretarei retrăgându-se brusc. După câteva clipe, un telefon de la regiune îl convocase peste două zile la şedinţa Comitetului Regional în legătură cu sosirea noului prim-secretar. Vestea neaşteptată îl trezi pe Nistor.

Pascu plecase! Singurel trebuia să sosească!... Îi venea să urle, să-şi sfărâme capul de pereţi. Poate că nu i se va mai ivi niciodată în viaţă o asemenea ocazie. Iar el? Procedase ca orice târfă tâmpită, care mai întâi spune *nu,* cu speranţa că i se va mări preţul, pentru ca pe urmă să se ofere pe un preţ mai mic, fără să mai aibă însă şansa de a fi cumpărată.

Un nou prim-secretar! Până îl va cunoaşte, până va putea fi remarcat... Dacă nu s-ar întoarce Marin Singurel, lucrurile ar fi mult mai simple... Şi acest nou prim-secretar venea tocmai în perioada când presa aproape că nu mai sufla un cuvânt despre uzina „Drapelul Roşu”, când numele său nu mai era pomenit în ziare, la radio sau la şedinţele Comitetului Regional...

Nistor tresări brusc. Ochii i se aprinseră dintr-o dată. Trase adânc din ţigară, se plimbă câtva timp prin cameră, apoi se opri în faţa ferestrei care-i arăta depărtările... În ziare nu se mai scrisese aproape nimic despre întrecere... Dar acesta era lucrul cel mai important, era lucrul cel mai bun... De ce nu se scrisese?... Are dreptul presa, mai ales cea regională, să lase baltă o mişcare cu o atât de mare rezonanţă, după ce o ajutase să izbucnească şi să se aprindă?... Ultimul articol fusese cel despre „Atitudinea lui Alexandru Severin”. Un articol greşit. Muncitorii lucrează în continuare intens... Răduca şi Valer şi-au adăugat câte o normă în plus pe zi la realizări... Iar Severin din cauza criticii nejuste, şi-a pierdut entuziasmul şi face două norme mai puţin pe zi. Ce-l interesează pe el că Severin n-a arătat niciodată entuziasm... Ziarul a greşit... a părăsit fabrica... trebuie criticat şi la şedinţa Comitetului Regional şi mai ales în propriile sale pagini. Trebuie să semneze acest articol chiar în prima zi de activitate a noului prim-secretar. Să fie un articol tare, care să-l scoată în evidenţă. Şi atunci când va vorbi la şedinţă, nu va mai fi un necunoscut pentru noul secretar. Îi va cere chiar în acea zi o convorbire în legătură cu problemele uzinei. Va avea prilejul să-i vorbească despre articolele sale, despre ceea ce organizase el în uzină, despre motivul care-l determinase *să nu poată accepta propunerea fostului prim-secretar.* Întâi voia să fie bine organizată mişcarea în uzină... Şi la aceste cuvinte se va opri.

Mai rămânea însă un lucru important. Cine să-i scrie articolul?... Va trebui până la urmă să apeleze totuşi la

vărul său, Ion Vrabiciu. Dacă-l va plăti bine şi se va feri să se afişeze în public cu el, nu va risca nimic. După-amiază se va duce la el şi până mâine va avea articolul. Îl va trimite în primele ore ale dimineţii la redacţie şi va apărea exact în ziua şedinţei Comitetului Regional. Articolul îi va deschide calea, aşa cum celelalte articole îi ajutaseră să iasă din anonimat.

Nistor sună secretara mai mult din dorinţa de a vedea o fiinţă pe care o înfrânsese. Secretara era palidă şi speriată. Nu rezistă privirilor lui Nistor. Îi vorbi, pironindu-şi ochii în pământ:

— Poftiţi, tovarăşe director!... Aveţi nevoie de ceva?

Era şi mai speriată ca altădată. Pentru că se purta faţă de ea cu conştiinţa permanentă a puterii.

— Nu! îi răspunse el. Poţi să pleci...

— V-aş ruga – îndrăzni ea să vorbească după eforturi vizibile – să mă învoiţi astăzi. Sunt obosită şi nu prea este de lucru.

— Nu! îi răspunse sec Nistor.

N-avea voie să fie indulgent. Altminteri, mâine va intra râzând în birou, iar peste câteva zile nu-i va mai şti de frică. Nu trebuia să cedeze nimic.

Costinaş calculă să sosească la uzină în timpul pauzei de prânz, pentru a se amesteca dintr-o dată printre muncitori. Ieşise din spital intimidat şi ruşinat ca un copil. Nu ştia cum va da ochii cu tovarăşii săi, mai ales cu Severin şi Pârvan. Unii îl vizitaseră la spital, alţii veniseră să-l vadă acasă, când era în convalescenţă, dar cei mai mulţi nu-l văzuseră. Costinaş voia să scape cât mai repede de ziua primei întâlniri, să-şi ia locul imediat, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Dar... avea de înfruntat priviri şi credea că multe vor fi dojenitoare. După neajunsurile pe care le provocase în secţie, nici nu putea fi primit altfel. Cel mai mult însă îl îngrozea gândul că oamenii ar putea să sară veseli în jurul lui şi să-i exprime simpatia. Nu merita aceasta. Se purtase ca un nesocotit,

primejduind activitatea secţiei. Nu merita bucuria tovarăşilor lui.

De-abia intră pe poarta uzinei, şi dramul de curaj pe care şi-l păstrase i se risipi într-o clipă.

Nicolae Iuşcă îi ieşi înainte, privindu-l ca pe o arătare din altă lume:

— Mă Costinaş, mă! Mă neastâmpăratule! Ia vino să te strângă moşu-n braţe! Şi dacă te mai prind a doua oară... nu ştiu ce-ţi fac!

Întâlnirea cu Iuşcă nu numai că-i pulverizã curajul, dar îl mai şi emoţionă. Se desprinse cu greutate din braţele moşneagului şi se îndreptă cu sentimentul unui om osândit la grea caznă, către clădirea mare a secţiei. N-avu însă curajul să intre direct în hală. Se furişă cu grijă spre biroul lui Pârvan. Inginerul era obstacolul principal. Tot ceea ce se întâmplase îşi avea cauza în nesupunerea faţă de dispoziţiile şefului secţiei şi, din nefericire, în neascultarea unei *rugăminţi* pe care i-o făcuse acesta.

Intră în biroul lui Pârvan în vârful picioarelor. Inginerul era singur. Era atât de preocupat cu nişte dosare, încât nu observă apariţia lui Costinaş.

— Bună ziua, tovarăşe inginer – îndrăzni Costinaş.

— Bună ziua – răspunse Pârvan, fără să-l privească. Stai jos, domnule Costinaş.

Costinaş se aşează pe un scaun în faţa biroului lui Pârvan. Se simţea stingherit.

— Tovarăşe inginer...

— Domnule Costinaş – îl întrerupse Pârvan, aruncându-şi privirile asupra lui – sper că n-ai venit să te scuzi... Strungul ţi-a fost reparat şi e în stare perfectă de funcţiune. Costul reparaţiei îl vei suporta dumneata. Când poţi începe lucrul?

— Chiar astăzi...

— Nu! Începem de dimineaţă. De mâine. De la capăt. Vei lucra la piesele B. 99. Ţi-am trecut pe această foaie de hârtie caracteristica lucrării şi indicii tehnici ai maşinii. Poftim!

Costinaş luă hârtia pe care i-o întinse Pârvan. Înainte de a părăsi biroul inginerului, îl mai auzi pe acesta spunându-i:

— La şanţurile inferioare, ar fi bine să încerci şablonul. Dacă izbuteşti un unghi precis... În sfârşit, de calitatea lucrului dumitale nu mă îndoiesc!

Toată primirea lui Pârvan, toată comportarea sa, cuvintele sale, tot acel firesc pe care i-l arătase Pârvan, îl înzdrăveni dintr-o dată pe Costinaş. Îi trecuse orice teamă. Devenise din nou *muncitor,* muncitor în secţia lui Pârvan. Inginerul îl repusese în locul său, în profesia sa, în viaţa sa. Parcă-i citise în suflet şi-i găsise leacul rănii pe care o purta cu el. Îi mai făcuse la sfârşit şi un compliment. Calitate! Dacă până atunci îi mai dăduse de câteva ori de lucru lui Pârvan, de azi înainte îi va da numai produse de calitate ireproşabilă. Îi venea să se ducă înapoi la Pârvan şi să-i mulţumească, dar îi era teamă că va fi acuzat de indisciplină. Pârvan nu admitea vizite prea dese în birou.

Se uită în halǎ. Îl zări numai pe Căciulă umblând alene printre strunguri, în fund pe Răduca şi pe Valer lucrând, iar în stânga lui, aproape, pe Severin aplecat ca un miop asupra maşinii. Ceilalţi muncitori erau împrăştiaţi prin halǎ.

Costinaş se apropie de Severin. Uriaşul strungar lucra încet şi meticulos o rotiţă cât un ban. Îl zări pe Costinaş şi tresări.

— Bună ziua, nea Alexandre!

— Tu erai, mă?... Te-ai întors la cuib?... Cică maşina e ca nouă...

— Nea Alexandre – se emoţionă Costinaş – voiam...

Severin îl trase brusc de mânecă şi-l aduse lângă el:

— Ia uită-te şi tu, mă Costinaş... Crezi că zimţii ăştia ar putea... să-şi piardă rezistenţa?...

Costinaş privi piesa pe care i-o întinse Severin şi-i răspunse prompt:

— Cum să şi-o piardă, nea Alexandre? E oţel special... E

cu wolfram?

— Da... tare oţel!

Costinaş înţelese că întrebarea lui Severin n-avea niciun rost. Cine altul în secţie putea să cunoască mai bine decât Severin calitatea pieselor? Severin era singurul strungar din uzină care nu dăduse niciodată vreun rebut.

— Da' matale de ce m-ai întrebat pe mine? Că doar ştii mai bine ca noi toţi... Voiam să-ţi spun, nea Alexandre... ştii dumneata...

— Mă Costinaş... eu am de lucru – îl întrerupse din nou Severin. Du-te mai bine şi-ţi vezi maşina... Eu cred că păpuşa mică... ar trebui olecuţă revăzută... Să nu mă mai ţii cu vorba... Ştii ceva... vino într-o zi la mine cu nevasta... Ş-acum, gata!... Du-te!

„Alexandru Severin nu e chiar aşa cum îl cred oamenii" – gândi Costinaş, îndepărtându-se. Acum trebuie să se ducă şi la ceilalţi.

Cineva îl văzu şi răspândi vestea:

— Mă, a venit Costinaş!

— Unde-i, mă?

— Uite-l!

Se năpustiră asupra lui ca nişte bezmetici. Tot curajul pe care-l căpătase Costinaş la primele două întâlniri se duse în vânt.

— Ce te-ai înroşit, mă, ca o muiere?

— Să-mi stârneşti tu mie bătăi de inimă!

— Dac-ai şti ce spaimă am tras!

— Bem? Fac cinste!

— Ce te bagi tu? Mi-a adus nevasta nişte vin nou, că-ţi umblă nasul după el ca o trompă.

— Motorina aia? Eu, mă...

— Ia zi! Cum a fost la spital?

— Mă, dacă nu era Severin!...

— Cine te-a operat?... Ăla cu avionul? Cică-i urât ca o maimuţă şi slab, mă...

— Nevasta-ta, săraca... O întrebam mereu ce-i cu tine, că ne întâlneam seara.

— Aşa, care va s'că! Omul la spital, şi voi... mă!... Nu cumva l-ai chemat tu la întrecere?

— Taci, mă Tonciule! Că pe urmă chiar o crede... Deşi nu văd eu una care să se uite la el.

— Şi la tine, mă...

— la arată-ne şi nouă unde ţi-a tăiat capul! Te-a chinuit, mă?

Costinaş era năucit. Căldura cu care fusese primit îl dobora. Şi nici n-avea curajul să-i oprească. Îl văzu intrând în hală pe Nistor. Poate că directorul se va deosebi de ceilalţi şi-l va muştrului puţin. Zadarnic!

Nistor se repezi la el, îi strânse mâna, îl îmbrăţişă:

— Cât m-am zbătut, tovarăşe Costinaş, cât ne-am zbătut toţi! Bine c-ai scăpat teafăr! I-am mulţumit profesorului Dinu în numele întregului colectiv al uzinei. Ştii că tovarăşii din secţie i-au făcut şi un dar...

Nistor se opri la gândul că bucuria lui ar putea să pară forţată, nesinceră.

— Da-n schimb lui Costinaş îi impută costul reparaţiei – se auzi o voce.

— Găsim noi o formă... – căută să-l liniştească Nistor.

— Nu, tovarăşe director! îşi reveni în sfârşit Costinaş. Nu e nevoie de nicio formă! Sunt sănătos şi întreg şi de mâine dimineaţă mă apuc de lucru! Suport în întregime costul!

— Ce tâmpit! murmură Căciulă. Mama lui! O face pe nebunul! Apoi îl întrebă cu voce tare: Ce piese faci tu, mă Costinaş?

— B. 99...

Răspunsul lui Costinaş îl înveseli. Sau mai degrabă îi mări veselia. Până la ora aceea Silviu Căciulă realizase aproape două norme. Mai mult nu voia el să facă.

Imediat după plecarea lui Costinaş, inginerul Pârvan îi telefonase profesorului Dinu şi-l întrebase despre stadiul real al sănătăţii strungarului. Profesorul îl asigurase că orice pericol a trecut şi că sănătatea lui Costinaş e

perfectă. Poate să-şi reia imediat lucrul.

Pârvan se adânci din nou în preocupările sale. Lăsase în seama maistrului Ferenţi conducerea secţiei, iar el se ocupa cu studierea fişelor şi rapoartelor de producţie, afundându-se în calcule nesfârşite. Observase în producţia secţiei câteva ciudăţenii care-i incitaseră curiozitatea poate tocmai prin aparenţa lor de amănunte neînsemnate. Rapoartele de producţie din ultimele zile nu arătau nicio perturbaţie. Producţia se desfăşura matematic, pe baza planului întocmit de dânsul. Aproape că reuşise să înlăture probabilităţile. Putea să noteze până la secundă şi la milimetru, înainte cu o zi, care va fi situaţia producţiei a doua zi. Când cercetă însă cu atenţie fişele personale de producţie ale muncitorilor, observă câteva ciudăţenii: Răduca sau Valer sau alţii, care ajunseseră la o raţionalizare precisă a timpului şi a mişcărilor, aveau de la o zi la alta mici neregularităţi în producţie, aproape neînsemnate. Într-o zi confecţionau cu două-trei piese mai mult, în altă zi cu două-trei piese mai puţin. Plusul sau minusul erau atât de neînsemnate, constituiau un procentaj atât de redus, sub zero la sută din producţia zilnică a acestor muncitori, încât nu meritau să fie luate în consideraţie. Şi poate nici nu le-ar fi luat, dacă nu ar fi fost la mijloc vorba de Răduca. Acesta însă lucra cu precizia unui cronometru. Mai mult din curiozitate, Pârvan voi să afle cauza neregularităţilor la Răduca şi în primul rând să capete dovada că observaţia sa asupra micilor fluctuaţii nu e numai o părere.

Pentru a căpăta certitudinea că observaţia sa e fundată, Pârvan făcu o foarte amănunţită privire retrospectivă asupra evoluţiei profesionale a lui Răduca. Îi cercetă sute de fişe de producţie din ultimii ani, întocmi statistici cu indici tehnici aproape la toate piesele pe care le lucrase Răduca, rezolvă totul pe cale algebrică şi trase concluzia certă că la piesele B. 99 Răduca are fluctuaţii. Neînsemnate, neindustriale, dar totuşi fluctuaţii. Problema începu să-l pasioneze pe Pârvan. Voia să afle

cauza fluctuaţiilor. Începea chiar s-o bănuiască. Probabil că în timpul lucrului, Răduca, fără să-şi dea seama, pierdea câteva minute.

Pârvan îi ceru lui Ferenţi fişe precise cu consumul de energie, materiale şi uleiuri la maşina lui Răduca. Voia să se convingă dacă într-adevăr Răduca are mici pauze în munca sa. Ferenţi îi aduse fişele. Pârvan transformă fiecare element în cunoscută şi porni în căutarea necunoscutei. Când o descoperi, rămase perplex. Consumurile lui Răduca erau aceleaşi şi atunci când avea fluctuaţii, şi atunci când n-avea fluctuaţii. I se părea imposibil să creadă că în timpul presupusei mici pauze Răduca ar putea să lase strungul să meargă în gol.

Enigma se afla deci în altă parte. Poate în calitatea materialului, în calitatea cuţitului şi deci a unor rebuturi neprevăzute şi ascunse, sau poate într-o imperfectă regularitate a mişcărilor maşinii. Pentru a dezlega pasionanta enigmă, Pârvan luă în analiză toate sorturile de piese pe care le producea Răduca. Făcu ore întregi calcule, uneori le continua şi în zilele următoare, pentru a nu ajunge însă decât la aceeaşi concluzie, că până la un anumit timp, căruia Pârvan îi dădu o expresie proprie algebrică Txl, Răduca lucra fiecare sort de piese cu o precizie cronometrică. De la un anumit timp, însă, la câteva sorturi de piese Răduca dovedea mici neregularităţi. Notă pe o foaie de hârtie acele sorturi: B 86, N 53, D 42, O 29, B 99, S 141, R 33, K 45. La alte tipuri de piese, Răduca îşi păstra însă în permanenţă regularitatea.

Pârvan se enervă. Avea toate datele şi cu toate acestea nu reuşea să dezlege ecuaţia. După ce făcu o nouă statistică, sondând producţia din anii trecuţi a lui Răduca în cantităţi minore de timp şi la un consum cât se poate de precis, şi ajunse din nou la concluzia că perturbaţiile sunt foarte recente şi nu au nicio analogie în trecut, Pârvan fu cât pe-aci să dea totul pe seama întâmplării. Mici neajunsuri în muncă, defecte profesionale

inobservabile şi pasagere, anumite stări de oboseală şi poate chiar o scădere a conştiinciozităţii şi a corectitudinii lui Răduca. Poate că Răduca face mici pauze, lăsând maşina să meargă în gol, poate chiar, la introducerea sau scoaterea pieselor din maşină. Pârvan făcu un calcul, acumulând secundele presupuse pierdute la fiecare introducere şi scoatere a piesei din strung şi într-adevăr, dacă Răduca pierdea uneori câte două sau trei secunde la o asemenea operaţie dublă, fluctuaţiile erau justificate. Dacă s-ar fi gândit de la început la acest lucru, nu şi-ar mai fi pierdut timpul.

Consideră problema ca rezolvată, când, fără să vrea, Pârvan descoperi fişa lui Tonciu. Voi să o dea la o parte, dar pasiunea calculelor îl determină s-o cerceteze măcar superficial. Şi la Tonciu, fluctuaţiile i se păreau nejustificate. Era, sigur, tot rezultatul unor stări mecanice necunoscute ale maşinii, sau unei stări psihologice fluctuante a celui care conducea maşina. Demonul din el îl îndemnă însă pe Pârvan să parcurgă la analiza evoluţiei producţiei lui Tonciu, acelaşi sondaj, statistic, pe care-l folosise la Răduca. Începură iarăşi ore întregi de cercetare a hârţoagelor vechi, prăfuite, murdare, iarăşi ore întregi de calcule şi înşiruiri de operaţii.

Maistrul Ferenţi mergea în încăpere numai în vârful picioarelor şi oprise, prin dispoziţie categorică, intrarea oricui în biroul inginerului. Pârvan umpluse caiete întregi cu extrase şi socoteli. Ferenţi se gândea că poate pregăteşte o lucrare specială cu privire la raţionalizarea producţiei. De aceea se ferea să-l tulbure şi îi apăra liniştea cu cruzimea unui cerber.

Pârvan reuşise în sfârşit să aducă situaţia producţiei lui Tonciu la o formulă algebrică precisă. Aşează ecuaţiile în ordine şi porni cu pasiune la rezolvarea întregii formule. Fu o joacă de copil pentru dânsul să noteze rezultatele multiple ale ecuaţiilor. Dar pe măsură ce transforma x-urile în cunoscute, devenea tot mai nedumerit. Formula Tonciu (pe care-o însemnase cu B) se rezolvase în

următoarele cunoscute: Txl, D 42, K 45, O 29, B 99, B 86, N 53, R 33, S 141. Erau exact rezultatele formulei Răduca (pe care-o însemnase cu A).

Când Ferenţi intră în birou, îl găsi pe inginer într-o atitudine pe care nu i-o mai văzuse niciodată până atunci. Pârvan părea sau beat, sau năuc.

Iorgu Tonciu observase de câtva timp o schimbare în felul de a fi al Domnicăi Doroftei. Domnica îl atrăsese de când apăruse în fabrică. Le spusese imediat prietenilor săi: „Mă, asta-i o femeie numărul unu. Uitaţi-vă la ea cum îi scapără ochii, cum i se îndoaie trupul. E plină de neastâmpăr şi cântă din fiecare încheietură.” Dar

Iorgu Tonciu, deşi avea reputaţia celui mai mare crai în uzină, nu reuşise să-i aprindă călcâiele Domnicăi, şi nici măcar nu obţinuse de la ea cel mai mic semn de încurajare. De câteva ori îi aţinuse calea, dar ea îl îndepărtase politicos dar categoric. „Şi totuşi e o femeie cumplită!” îşi spunea Tonciu în sinea lui. Şi nu se gândea să renunţe la ea.

Mai încercaseră şi alţii să-i facă Domnicăi cu ochiul, dar se retrăseseră ruşinaţi. Ştia să-l pună pe fiecare la punct, fără să ridice tonul şi fără să râdă. De aceea unii muncitori erau înfuriaţi pentru că descoperiseră în femeiuşca aceea, în *zvârlugă,* cum i se răspândise porecla, un băieţoi al dracului, cu care puteai să fii cel mai bun prieten până în clipa când te simţea c-ai vrea să-ţi plimbi ochii pe trupul ei. Şi avea un dar de a simţi Domnica! În clipa aceea se termina cu prietenia.

Odată, Tonciu îndrăznise s-o oprească şi să-i spună fără ocol:

— Nu-i păcat să te veştejeşti, Domnico?... Ce te-ai băgat tu, femeie tânără şi plină de toate ispitele femeieşti, în comitetul de partid?... Tu eşti făcută pentru bărbaţi, nu pentru politică... Ehei... Când o să-ţi pară rău, o să fie prea târziu...

Domnica îl ascultase râzând, dar îi răspunsese cu o

voce cât se poate de serioasă:

— Ştii ceva?... Opreşte-ţi sfaturile pentru cele care şi-or fi dând jos rochia numai când te văd... Nu ştiu dacă n-o să-ţi pară ţie mai rău când o să te trezeşti îmbătrânit şi singur. Am mai întâlnit eu crai de-alde tine, privindu-se ştirbi în oglindă şi oftând...

Şi maistrul Ferenţi, care avea mare slăbiciune pentru femeile zvârlugă, găsindu-se într-o zi singur cu ea în birou, încercase să-şi apropie mâna de coapsele Domnicăi. Dar şi-o retrase imediat, parcă de pe o plită înroşită. Domnica îl săgetase cu privirea şi-i spusese în şoaptă, parcă temându-se de ruşinea maistrului:

— Dacă nu-i spui dumneata nevestei, atunci o să-i spun eu!

Îl lăsase în mijlocul biroului, nemişcat şi aiurit. De atunci pleca ochii în jos când trecea pe lângă ea. Se uita chiar mult mai rar la femeile care-şi legănau şoldurile.

Domnica Doroftei reuşise astfel să-şi câştige în fabrică respect. Muncitorii îşi dăduseră seama de seriozitatea ei. Iar felul cum muncea, îi cucerise. Trecuse la lucru de precizie şi o vedeau, zi de zi, tot mai iscusită.

Muncitorii erau obişnuiţi s-o vadă pe Domnica îmbrăcată curat. Avea câteva halate de lucru, aşa că în fiecare zi purta unul curat. La fabrică venea îmbrăcată bine. De aceea, cu excepţia lui Tonciu, nimeni nu observă nicio schimbare în înfăţişarea ei exterioară. Tonciu însă, care n-o scăpa din vedere, remarcase la ea câteva mici amănunte pe care altădată nu le observase.

Domnica dădea semne de cochetărie!... Îşi schimba aproape zilnic pieptănătura, căutând-o parcă pe aceea care o prindea mai bine, îşi înroşea buzele, cu grijă, parcă, pentru a nu se observa, şi era sigur că foloseşte pudră şi parfum dimineaţa.

Era limpede că Domnica îşi găsise pe cineva. Iorgu Tonciu trebui să se resemneze definitiv. Domnica era o femeie care când făcea ceva, îşi dăruia toată fiinţa ei. Cel puţin până aici ajunsese s-o cunoască. Şi în sinea lui îl

invidia pe fericitul care-o cucerise. Pentru o femeie ca Domnica, ar fi fost şi el în stare să se liniştească... sau poate că îmbătrânise... Adevărul era că o pierduse, şi singura consolare era aceea că nu se aprinsese într-atâta după ea ca pierderea ei să-l facă să sufere.

Apariţia Domnicăi în uzină, întâlnirea ei cu bărbaţii şi relaţiile la care ajunsese cu ei, fără măcar să se nască un singur conflict, avusese un efect pozitiv în secţie. Muncitorii începuseră să vorbească mai gândit şi mai politicos, să preţuiască mai mult femeia şi ca femeie, şi ca tovarăş de muncă. Iulieş, care se speriase la început când o văzuse în secţie, fu nevoit să recunoască şi chiar să-i spună Domnicăi că prezenţa ei între bărbaţi însemnase un lucru cât se poate de bun. Iulieş însă îşi dăduse seama că Domnica este o femeie neobişnuită, dârză, hotărâtă şi iscusită, şi o propusese cu toată încrederea la alegerile de partid, să facă parte din comitet. Obţinuse unanimitate de voturi şi fu astfel aleasă în biroul comitetului de partid al uzinei.

Iulieş se sfătuia deseori cu ea, şi sfaturile ei i se păreau întotdeauna demne de luat în seamă. Domnica era deşteaptă şi mai ales era foarte îndrăzneaţă. Iulieş ştia că Domnica fusese şi înainte muncitoare, însă la o filatură, până ce se căsătorise cu un maistru, care ajunsese directorul filaturii. Aflând că bărbatul ei o înşală cu o ingineriţă tânără, de-abia ieşită din facultate, Domnica divorţase imediat de dânsul, angajându-se ca muncitoare la uzină. Se calificase repede şi în câţiva ani ajunsese în rândul celor mai buni muncitori din secţie.

Domnica era cu Iulieş în biroul comitetului de partid. Iulieş îi vorbise despre necesitatea de a se extinde mai repede metoda lui Răduca şi în alte secţii ale uzinei. Domnica părea mai puţin preocupată de ceea ce îi spunea Iulieş. Gândurile ei erau în altă parte. Iulieş simţi ceva neobişnuit în purtarea ei şi o întrebă:

— La ce te gândeşti, Domnica?... Ţi s-a întâmplat ceva?...

Domnica îl privi în ochi şi-i răspunse cu o uşoară mâhnire:

— La dumneata mă gândesc... adică la faptul că dumneata nu prea te gândeşti la dumneata... Chiar voiam să te întreb... Nu cumva te împărţi oamenilor... pentru că... nu ştiu cum să-ţi spun... pentru că ţi-e teamă că nu mai ai ce face cu dumneata?... Eşti prea mâhnit uneori, tovarăşe Iulieş.

Vorbele Domnicăi îl întristară pe Iulieş. Dar voi să fie sincer cu ea:

— Domnico! Tu crezi că eu nu fac din dragoste munca de partid?... Crezi că o fac... pentru că... ştiu eu, din obişnuinţă sau... trag aşa, în neştire, ca macaragiul... de funie, fără să mă intereseze dacă găleata care urcă e plină sau goală?...

— N-am zis asta – se aprinse Domnica. Dar dumneata tragi de funie... pentru că ţi-e teamă că nu mai poţi să urci sus cu căldarea în mână.

Iulieş o privi nedumerit:

— Cu alte cuvinte, ce vrei să spui? Să nu mai sar în ajutorul oamenilor... să mă gândesc numai la mine?... Să mă uit cum se chinuiesc sau cum se înveselesc, şi eu să stau deoparte...

— Tovarăşe Iulieş! Dumneata poţi să te bucuri mai mult de fericirea altora decât de a dumitale? Pe dumneata poate să te doară mai mult durerea altuia decât a dumitale?... Eu nu pot!

— Ce spui?! tresări Iulieş. Ce-s cu întrebările acestea? Noi facem muncă de partid...

— Nu e adevărat! se opuse Domnica. Nu te-am auzit niciodată plângându-te de singurătatea dumitale... *Dumneata parcă ai vrea să te îneci...* Niciodată nu mi-ai spus o vorbă mai altfel...

— Ce-are a face una cu alta? Ce vrei să-ţi spun?... Uite ce-i, Domnica... Eu când te-am propus în comitetul de partid, am făcut asta din suflet, din adâncul sufletului...

— Nu-i adevărat! Ai făcut-o pentru că ţi-ai spus că o să

muncesc, sau că n-o să mă dau în lături de la nimic, că o să mă zbat... Asta nu înseamnă că ai făcut-o din suflet!

— Stai şi linişteşte-te, fato! Nu te las să arunci vorbe în vânt... Ce crezi tu că m-a îndemnat?

— Mintea! Dacă ar fi fost vorba de suflet... te-ai fi uitat la mine şi altfel. Ţi-ai ucis sufletul!

— Cum să mă uit?... Ce vrei să spui?... Ce-i cu tine?... Vorbeşti fără nicio noimă!

Domnicăi îi străluceau lacrimi în ochi.

— Vorbeşti dumneata în schimb pentru mine cu noimă... Îi vezi numai pe alţii cum se înveselesc şi suferă, dar pe dumneata nu te vezi... şi nici...

Domnica se opri. Îşi muşcă buzele.

— Şi nici?... Ţi s-a întâmplat ceva, Domnica?... Eu credeam că între noi putem să vorbim despre durerile noastre fără sfială... şi deschis.

— Dar dumneata de ce nu vorbeşti?... De ce nu te uiţi la cei care-ţi sunt mai aproape?... Numai pe aceştia nu-i vezi... Ochii îţi sunt la ceilalţi...

Iulieş tot nu înţelegea ce se petrecea cu femeia din faţa lui. De ce nu-i spunea ce-i cu ea?

— Ţi s-a întâmplat ceva? Parc-ai suferi...

Domnica se uită la el, intimidată:

— Nu... n-am să mai sufăr!... Pentru că nu meriţi... şi să ştii, tovarăşe secretar, că eu sunt nebună şi proastă şi n-am ce căuta în comitet! Pentru că nu mai pot suferi să te văd alături de mine... cum îţi pui mâna la inimă când auzi că lui Dragomir i s-a îmbolnăvit copilul...

Iulieş rămase ca trăsnit... Domnica... ce era cu ea? Ce-i spunea ea

— Poţi să pui atitudinea mea în discuţia comitetului... – mai spuse Domnica şi ieşi fără să se mai uite la Iulieş şi fără să-i mai aştepte răspunsul.

Rămas singur, Iulieş căută să-şi stăpânească emoţia şi să refacă, vorbă cu vorbă, discuţia pe care o avusese cu Domnica. Dar nu reuşi s-o termine, pentru că simţi că-i bate prea tare inima. Dintr-o dată îi căzu un văl de pe

ochi şi văzu parcă în faţa lui o altă Domnică. Şi vârtejul acela care i se năştea înăuntru pieptului nu mai era al unui bătrân... Şi omul mai are curajul să-i spună semenului său că-l cunoaşte!

Iulieş se duse întins la Pârvan, mai mult pentru că avea nevoie de răceala şi siguranţa acestuia. Dar îl găsi pe inginer plimbându-se nervos prin birou şi poruncindu-i lui Ferenţi:

— Domnule Ferenţi, te rog să-mi împachetezi bine toate dosarele acestea. Le voi studia acasă!

Pe biroul lui Pârvan era un maldăr uriaş de dosare. Pentru prima dată de când era la uzină, Pârvan îşi lua de lucru acasă!

— Te rog să mă ierţi, domnule Iulieş, sunt extrem, extrem de ocupat... Dacă e vorba de un lucru pe care domnul Ferenţi nu-l poate rezolva singur, deşi mă îndoiesc...

— Nu, tovarăşe inginer, e vorba de o problemă fără importanţă – îi răspunse Iulieş.

Lucrul se terminase. Iulieş o văzu pe Domnica strecurându-se printre maşini şi oameni cu mişcări suple. Niciodată nu-i urmărise mersul.

Titlul pe care i-l dădeau cunoscuţii lui Ion Vrabiciu era cel de „domnu' administrator". Ion Vrabiciu era administrator la două blocuri din centrul oraşului. În afară de aceasta, se mai ocupa cu încasarea şi predarea filodormelor. Avea relaţii serioase cu câţiva indivizi de la oficiile de închiriere şi îşi câştigase în cercurile de misiţi o asemenea reputaţie, încât aceştia îl recomandau clienţilor drept cel mai sigur şi mai cinstit păstrător de filodorme.

Ion Vrabiciu avusese în două rânduri şi familie, dar fusese nevoit să şi-o părăsească din cauza unor nefericite întâmplări ivite în anumitele perioade ale vieţii sale agitate. Ion Vrabiciu nu era bucureştean, deşi se considera şi era considerat drept cel mai tipic reprezentant al Capitalei. Îşi dădea aere de om elegant şi

demn. Purta ochelari cu rama groasă şi lentile din sticlă ordinară, pentru a părea mai distins, purta şi un baston lustruit, cu cap de argint, şi-o pălărie neagră, tare, cu boruri întoarse. Chiar şi vara obişnuia să meargă în haine de culoare închisă.

Cu această mască, „domnu' administrator" făcea impresie. Fără ochelari, baston şi pălărie ar fi arătat ca un oarecare omuleţ sfrijit şi pistruiat, pe jumătate chel şi pe deasupra cu spatele arcuit şi îmbătrânit. Pentru a se scoate în evidenţă, Ion Vrabiciu încercase în cariera lui agitată şi alte măşti. Odată îşi lăsase mustăţi de cazac şi plete de călugăr, altădată favoriţi şi barbişon, altădată se răsese în cap şi-şi înnegrise sprâncenele cu dermatograful.

Cariera şi-o începuse într-un oraş din provincie, ca un contabil din cei mai umili şi cinstiţi. Se supunea oricui, răbda orice înjurături şi insulte, linguşea pe oricine, numai pentru a parveni câtuşi de puţin în viaţă. Se căsătorise cu o fată prostuţă, dar cu casă şi avu chiar fericirea unui copil. Viaţa se scurgea normal. Norocul îi surâdea. Părăsi depozitul de cereale unde era contabil ajutor pentru a se angaja contabil plin, cu un salariu mai mare, în administraţia unui ziar democrat. Fusese recomandat de un cunoscut, care avea relaţii la ziar. Lucrurile mergeau atât de bine, încât în decurs de un an reuşi să-şi acopere casa cu tablă nouă, să-şi ridice o bucătărie de vară în curte şi să-şi mai îmbogăţească familia cu un membru căruia îi dădu numele tot de Ion, ca primului. Voia să perpetueze numele Ion Vrabiciu, cu credinţa că unul din Ioni va deveni un personaj important în ţară.

Într-o seară fu însă acostat pe stradă de un necunoscut, şi din seara aceea destinul vieţii sale luă altă cale. Cetăţeanul era un comisar de Siguranţă şi-i propunea o afacere avantajoasă. Pe scurt, îl înştiinţa că ziarul va fi dizolvat nu peste mult timp şi că s-ar putea aduce lucrurile în aşa fel, ca în ziua dizolvării şi a arestării redactorilor să se găsească în casieria ziarului o mare

sumă de bani, care să se împartă fără niciun risc între ei doi. Oferta îi surâse lui Ion Vrabiciu. Acceptă, îi fu indicată ziua cea mare şi Ion Vrabiciu nu avu altceva de făcut decât să amâne plăţile şi să urgenteze încasările. Şi astfel, în ziua respectivă, când redacţia fu sigilată, redactorii îmbarcaţi într-o dubă şi bunurile ziarului confiscate, Ion Vrabiciu, singurul care scăpase, ducea în servieta lui, spre locul de întâlnire cu comisarul de Siguranţă, o sumă considerabilă. Suma se împărţi exact pe din două. Pentru a se pune însă la adăpost, Vrabiciu se mută într-un alt oraş de provincie, lăsându-şi nevasta şi cei doi descendenţi în paza domnului. E adevărat că din când în când le trimitea ceva bani, însă după ce divorţă, lucrul se întâmplă din ce în ce mai rar. Nu avea remuşcări, pentru că îşi lăsase familia cu casa acoperită şi cu o bucătărie de vară în curte, care, la nevoie, putea fi închiriată şi ca locuinţă.

În noul oraş, Ion Vrabiciu căută o altă gazetă democrată şi, după multe sforţări, reuşi să ajungă şi acolo contabil. Se dovedi atât de destoinic în munca sa, încât îşi câştigă simpatii unanime. Între timp îi crescuse şi gustul de viaţă.

Îşi făcuse o căsuţă din banii vechi, se căsători a doua oară cu o femeie – cum spunea singur – mai „curăţică”, îşi mai oferi numele unui descendent, al treilea, şi pândea mereu momentul loviturii. Nu mai voia să împartă suma, voia s-o treacă în întregime în posesia lui. Îşi făcu relaţii printre oficialităţi şi aştepta. Mirosi momentul şi începu să urgenteze încasările. Nu mai plăti nimic. Nici tipografie, nici hârtie, nici salarii, nici vânzătorii de ziare, nimic. În schimb încasa tot ce se putea încasa. Toţi considerau întârzierea plăţilor drept un accident pe care numai cauze de forţă majoră îl putuseră provoca. Nu se mai întâmplaseră niciodată până atunci întârzieri. Şi când guvernul de dictatură dizolvă o parte din presă şi băgă în închisoare redactorii, în servieta lui Ion Vrabiciu se afla din nou o sumă enormă.

Dispăru peste noapte din oraş, stabilindu-se într-un alt mare centru provincial. Găsi în sfârşit un post de contabil la un mare ziar fascist şi se puse în aşteptare. Aşteptă foarte mulţi ani şi avu de înfruntat două mari şi neprevăzute ghinioane. Mai întâi dădu peste o femeie care era prea frumoasă şi prea solicitată pentru a se mulţumi cu câteva atenţii. Reuşi să-l ameţească pe contabilul cu barbişon şi să-i toace încet, dar sigur, tot rodul ultimei lui afaceri. Şi când Ion Vrabiciu ajunse numai la salariu şi-o informă că i s-au terminat economiile, Amalia, de profesie balerină şi prostituată de lux, îl dădu afară din apartamentul pe care i-l cumpărase, fără să uite să-i spună că fără barbişon ar fi un simplu dobitoc, dar cu barbişon seamănă cu... şi adăugă o expresie care-l paraliză pe Vrabiciu. Acesta nu-şi pierdu însă încrederea în destinul său. Aşteptă cu o răbdare angelică dizolvarea presei fasciste. Norocul părea că-i vine din nou în ajutor. Nu făcu plăţile la sfârşitul lui martie 1944. Hotărâse să mai ţină măcar o săptămână banii în casă. Şi când văzu, în ziua de 4 aprilie, câteva sute de avioane cu patru motoare zburând pe deasupra oraşului şi lăsând bombe, fu convins că totul s-a sfârşit. În loc să intre în adăpost, rămase în birou, deşertă conţinutul casei de bani în servieta sa veche, pe care o păstra ca porte-bonheur şi mai şi scrise pe o coală de hârtie o înjurătură ţărănească la adresa ziarului. Din ziua aceea, Ion Vrabiciu deveni un adversar neîmpăcat al aliaţilor. Pentru că încetineala lor şi întârzierea dizolvării presei fasciste îl duse la închisoare ca delapidator, pentru un termen de doi ani, fără măcar să fi folosit un singur leu din bancnotele care-i plesneau servieta. Acesta fu cel de-al doilea ghinion al lui Ion Vrabiciu.

Poate pentru a se răzbuna, imediat după amnistia de la 23 August, Ion Vrabiciu se cuibări contabil la un ziar liberal cu vădită nuanţă proamericană, într-un alt oraş din provincie, aşteptând cu sufletul la gură dizolvarea ziarului. Se răsese complet în cap şi-şi înnegrea

sprâncenele cu dermatograful. Se numea Ghiţă Vrabie şi se bucura de aprecieri din partea direcţiei ziarului. Din fericire, pentru el, nu mai fu nevoit să aştepte dizolvarea ziarului. Câţiva mari capitalişti locali făcură, în decursul unei săptămâni, vărsăminte enorme la casa ziarului. Pregăteau o mare campanie politică. Ion Vrabiciu profită de agitaţia din redacţie în jurul unui articol care urma să deschidă campania, goli casa, îşi umplu servieta şi părăsi oraşul ziua în amiaza mare, tot spre un mare centru de provincie, pentru că la Bucureşti ar fi avut prea mulţi rivali. Bancnotele din vechea sa servietă constituiau o sumă astronomică.

Ion Vrabiciu hotărî să se odihnească măcar un an după o muncă atât de grea şi plină de peripeţii. Odihna lui se transformă însă într-un chef continuu şi se trezi din el numai în ziua stabilizării, când descoperi că mai are în servietă câteva sute de milioane de lei în bancnote. În loc de desperare, Ion Vrabiciu transformă bancnotele în hârtie igienică şi se duse direct la ziarul regional „Drapelul Roşu”, spre a-şi oferi capacitatea şi pregătirea sa de contabil·specializat în probleme de presă. Fu întrebat însă despre pregătirea profesională, despre studii, i se cerură chiar unele date din trecutul său, ceea ce-l determină pe Vrabiciu să renunţe pentru un timp la ocuparea postului, nădăjduind însă că Dumnezeu îl va ajuta şi nu se va dizolva ziarul înainte de a se angaja el contabil. Până atunci, îşi va găsi o altă meserie, fără perspective, dar şi fără riscuri prea mari.

Astfel ajunse administrator la două blocuri din oraş şi un misit cu renume. De câteva ori se gândi că n-ar fi rău să prindă un moment când va avea mulţi bani în păstrarea sa, să-şi umple din nou servieta, dar se răzgândi până la urmă. Nici suma n-ar fi fost prea mare ca să merite riscul şi mai ales putea fi pus în urmărire şi nu mai voia să aştepte în închisoare o nouă schimbare politică, cu amnistia respectivă. Când auzi că Mihail Nistor, un văr de-al său, pe care-l cunoştea foarte puţin,

dar de, era sângele lui, a fost numit director adjunct, îi făcu o vizită acasă, povestindu-i pe şleau şi cu amănunte cariera şi specialitatea sa şi solicitând postul de contabil şef în vederea loviturii care, în mod sigur, se va putea da în curând.

— Cum simţim că se dărâmă şandramaua, vindem şi încasăm, eu o şterg, şi după ce se liniştesc lucrurile, împărţim banii pe din două. Dacă vrei, facem provizii dinainte, investesc banii în aur ca să nu ne mai prindă o stabilizare. Totul pe din două. Pe onoarea mea.

Nistor îl dădu pe uşă afară, ameninţându-l că-l va denunţa miliţiei.

Ion Vrabiciu fu nevoit să-şi alunge noile gânduri şi să încerce să revină la practica lui veche. Se înfiinţă din nou la ziar, dădu şi o autobiografie, indicând o seamă de firme dispărute, la care a lucrat contabil, unele chiar inventate de el, cum era „Dreptatea Liberalului”, fabrică de încălţăminte democrată dizolvată de fascişti pentru că se găseau evrei în conducere, care se compunea de fapt din numele ultimelor două ziare la care lucrase. Dar când i se ceru să indice oameni care-l cunosc, amână completarea numelor pe a doua zi, când se prezentă şi spuse că e nevoit să renunţe la post, întrucât a primit o ofertă mai avantajoasă de la un mare ziar din Bucureşti. „Probabil Scânteia”, spuse el foarte mândru.

Rămase deci în continuare „domnu administrator”, pentru locatarii celor două blocuri, şi „conu’ Vrabiciu” în lumea misiţilor.

Cu toată grija lui de a păstra o ţinută cât mai demnă (şi la închisoare se purtase în aşa fel că un student condamnat pentru prădarea şi violarea unei pensionare bătrâne îl poreclise „tâlharul gentilom”), Ion Vrabiciu rămase cu ochii holbaţi şi gura căscată când îl văzu în uşa sa pe Mihail Nistor.

— Vă salut, domnule director! îşi reveni Vrabiciu. Vizita dumneatale mă onorează cum nici nu-ţi închipui. Îmi vei permite, cred, să invit câţiva locatari mai antipatici,

pentru a vedea ce musafiri am onoarea să primesc... Găsesc un pretext să-i fac să vină aici.

— Fără tâmpenii! îl repezi Nistor. Am de vorbit cu tine între patru ochi.

— Te pomeneşti că se apropie momentul! se bucură Vrabiciu, frecându-şi mâinile. Mă angajezi contabil?... Totul pe din două... ca fraţii!

— Numai la tâlhării ţi-e gândul... Dacă mai rosteşti un singur cuvânt cu privire la...

— Iar mă ameninţi... Eu m-am spovedit ca unui frate... Pe onoarea mea dacă mai fac vreo aluzie... Ţin numai să-ţi spun că-ţi stau oricând la dispoziţie... Atât!

— Ai lucrat mult timp la ziare? îl întrebă Nistor fără ocol.

— Cincisprezece ani şi patru luni. Mă pricep în toate ca un director.

— Ştii să şi scrii?... Ai scris vreodată un articol?...

Vrabiciu era nedumerit. Nu înţelegea rostul întrebării pe care i-o puse Nistor.

— Adică ce vrei sa spui?

— Eşti în stare să scrii articole? Din acestea care se publică în gazete?

— Din astea cu „muncitorii trebuie să înţeleagă în primul rând că datoria lor...” Din acestea pot până la trei-patru pe zi. Chiar şi mai multe.

— Ascultă, mă – se înfurie Nistor – eu vreau să discut serios cu tine. Eşti în stare să scrii un articol dacă-ţi spun eu ce trebuie să scrii în el? Ai mai scris vreodată?

Vrabiciu, înţelegând că e vorba numai de o ocazie, căută întâi să se asigure cât îi iese din afacere:

— Şi cât se plăteşte un articol, dacă e scris bine? Ies măcar câteva sutare? Trebuie, poate, să mă chinuiesc cine ştie, o săptămână la el.

— Dacă-l scrii până mâine dimineaţă, primeşti două sute.

— Până mâine dimineaţă?...

N-avea niciun rost să se mai împotrivească. Banii i se

păreau mulţi şi-i veneau din senin.

— Bine! Se poate! Despre ce este vorba?

— Ia o hârtie şi notează – îi spuse Nistor.

Vrabiciu se conformă şi Nistor începu să expună pe larg despre ce anume trebuie să fie vorba în articol. Îi înşiră nume, date, tot ce avea nevoie.

— În regulă – îl asigură Vrabiciu. Mâine dimineaţă la şase ai articolul acasă. Ţi-l aduc eu. Cu o condiţie. Pe mine să nu mă semnezi. Nu vreau să mă compromit acum, la spartul târgului. Şi banii, să nu-mi spui că mi-i dai la salariu sau în rate. Totul odată şi fix!

CAPITOLUL 20

SCRISORILE CARE VENEAU PE adresa ziarului erau predate zilnic la secretariat, lui Coriolan Turturică. Acesta, după ce arunca o privire sumară asupra articolelor sau ştirilor, le repartiza secţiilor. Informaţiile de ordin general le oprea aruncându-le la coş sau dându-le la cules.

Nici n-apucase să se dezbrace de palton, şi Coriolan se şi pomeni cu un plic voluminos, trimis de portar. Desfăcu plicul cu gesturi plictisite. Era un articol semnat de „Mihail Nistor, director al uzinei «Drapelul Roşu»”, şi intitulat: „Ziarul şi muncitorii”. Asemenea articole mergeau de obicei direct la redactorul şef sau la Lucian. Mai mult din curiozitate, Coriolan Turturică se apucă să-l citească. Era al treilea articol pe care Nistor îl trimitea ziarului, într-o perioadă relativ scurtă. Începutul articolului i se părea destul de ciudat:

„Având în vedere situaţia care s-a creat prin dizolvarea presei fasciste, a acelor ziare ca „Dreptatea" şi „Liberalul", care nu erau decât un mijloc de afacere, şi a ziarului „Furtuna", care din nenorocire s-a dizolvat mult mai târziu decât trebuia, presa noastră de astăzi are multe datorii. Ea trebuie să aibă oameni iscusiţi, pricepuţi şi la scris, şi la contabilitate, ca să nu se mai întâmple lucruri atât de triste cum s-au întâmplat la uzina noastră „Drapelul Roşu”. Dăm mai jos citire faptelor care arată că oamenii când nu-şi fac datoria, lucrurile nu pot să meargă bine, aşa cum spune poporul în proverbe: „Cine se scoală de dimineaţă, departe ajunge...”

După această introducere cam stranie, urmau o serie de fapte cu privire la situaţia din uzină scrise corect, ca într-un proces-verbal, unele relatări terminându-se însă cu proverbe care nu aveau nicio legătură cu faptul respectiv. De pildă, finalul articolului se încheia tam-nisaM, după ce se solicita din partea presei o mai mare atenţie faţă de uzină, cu zicătoarea: „Strânge bani albi pentâu zile negre”.

Coriolan Turturică pufni în râs de câteva ori când întâlni proverbele respective, pe unele le elimină din articol, altora le schimbă locul, tăie introducerea şi începu, după expresia lui, să *abţiguiască* materialul, adică să-l scuture de tot ce era strident, să lege frazele între ele, să mai adauge câte o idee, câte o frază, pentru a-l aduce în stadiul de publicare. Era obişnuit să primească asemenea articole, în care oamenii forţându-se să spună lucruri însemnate, mai mult stricau materialului. Numai introducerea cu contabilii şi ziarul „Furtuna” i se părea prea din cale-afară. Dar îşi închipui că trebuie să fie o greşeală de maşină. Dactilografa scrisese probabil contabili în loc de corespondenţi.

După ce revăzu articolul şi-l făcu publicabil, Coriolan Turturică i-l înmână dactilografei, rugând-o să-l considere urgent, apoi îl chemă la telefon pe Nistor pentru a-l anunţa că din motive tehnice articolul a mai trebuit să fie scurtat, făcându-se chiar unele modificări în text. La întrebarea lui Nistor dacă se va publica în numărul de a doua zi, Coriolan Turturică răspunse cu un „probabil”. Apoi îl chemă pe Gorga la dânsul. Dar când îl văzu trist, renunţă să-i mai vorbească despre articolul lui Nistor.

— Tot nu ţi-ai revenit? îl întrebă Coriolan pe Gorga. Crezi că numai tu ai greşit... fuf... Mă Gorga, dacă ai şti câte am păţit eu în meseria mea de jurnalist!... fuf... Odată, mă, a venit la mine un deputat să-mi spună că s-a terminat un pod de optzeci de metri... fuf... şi-am scris un articol despre podul ăla de parcă se construise un palat... fuf... Pân-au venit la ziar nişte ţărani să spună... fuf... fuf...

fuf... că podul se construise cu treizeci de ani în urmă... fuf... Altădată un şmecher s-a prefăcut că telefonează din Bucureşti... fuf... Era unu noaptea, trecut... fuf... c-a izbucnit război între Japonia şi Epaminonda, şi că s-a bombardat de s-a făcut praf oraşul Ku-rhu Ma-thi... fuf... Tehnicianul, beat, a oprit ziarul şi a dat ştirea... fuf... în chenar, pe trei coloane, în pagina întâia... fuf. „Ce ştii tu!... Da' ce ne-a făcut unul!... fuf... A venit la ziar cu o hârtie veche, mucegăită, scrisă în chirilică... fuf... spunând că-i din 1630, rămasă de la nişte bani de-ai lui Mihai din Craiova... fuf... fuf... fuf... Am reprodus-o în ziar... Ce scandal a fost!... Fuf... Era o poezie porcoasă, scrisă în chirilică... fuf... în care se înjura, mă Biţă, dar se înjura... fuf... aşa cum nici birjarii nu au curajul... fuf... începând cu prefectul şi terminând cu nevasta procurorului şi băiatul inginerului silvic în vârstă numai de şapte ani... fuf... fuf... Culmea era că la sfârşit ne înjura şi pe noi, de la ziar... fuf... pentru că vom fi nişte boi şi n-o să ne dăm seama... fuf... şi avea nişte rime... fuf... Cred c-o făcuse un mare poet... fuf... Munca la ziar e plină de boacăne... fuf...

— E altceva, nea Coriolan, acum – îi răspunse Gorga, pe care istorisirile lui Coriolan nu reuşiseră să-l înveselească. Dacă l-ai fi auzit pe Iulieş...

— Ştiu, măi Biţă, dar de... fuf... n-o să te spânzure pentru asta...

— Şi mai e ceva... Lucian crede că am scris articolul... c-am fost necinstit când l-am scris...

— Lucian? se miră Coriolan... fuf... fuf... fuf... Nu se poate!... fuf...

— Mi-a spus-o în faţă... Am rămas şi eu trăsnit... Nici nu mai am curajul să-l văd...

— Mă Biţă... să ştii că la mijloc... fuf... e mâna lui Cosmuş... las' că aflu eu. Du-te şi-ţi vezi de treburi. Las' că văd eu... fuf...

Primul lucru pe care-l făcu însă Coriolan, după ieşirea lui Gorga din birou, fu să ceară articolul lui Nistor de la

dactilografă. Îl mai revăzu o dată, adăugă câteva fraze despre datoria ziariştilor de a sta cât mai mult în mijlocul oamenilor despre care scriu, pentru a-i cunoaşte şi a nu greşi în aprecierea lor. Dădu la rescris paginile cu modificări şi începu să tragă, gânditor, din lulea.

Mihail Mironescu era hotărât să înfrângă cu orice preţ opoziţia încăpăţânată a lui Lucian.

— Lucian! Trebuie să publicăm articolul lui Gorga. Ziarul are această obligaţie, nu numai Gorga.

— Ziarul are şi alte obligaţii, tovarăşe Mironescu – îi răspunse Lucian. Are datoria să susţină campania însămânţărilor, de pildă. Dar n-ar fi absurd să pornim campania asta în iulie, în timpul secerişului?

— Nu e acelaşi lucru, Lucian. Am făcut o greşeală gravă. Trebuie s-o reparăm.

— Aici greşiţi. Îl cunosc pe *Alexandru Severin.* Publicarea acestui articol n-ar repara greşeala. L-ar amărî şi mai mult, v-am mai spus. Nu suferă să fie stingherit de la treburile lui.

— De ce crezi că-l cunoşti atât de bine, Lucian? Eşti chiar foarte sigur că-l cunoşti?

Lucian voi să afirme categoric, dar ezită. La ce se gândea Mironescu?

— Ce vreţi să spuneţi, tovarăşe Mironescu?... Nu vă înţeleg prea bine.

— Crezi, Lucian, că în atâta timp... crezi că alături de alţi oameni, în locul tău şi al mamei tale, nu s-a schimbat de loc? Gândeşte-te bine!

În viaţa lui Alexandru Severin intraseră alţi oameni! Acesta era adevărul. Dar întrebarea redactorului şef îi mai reaminti că el era *de mult* despărţit de tatăl său şi nu mai putea şti cu siguranţă dacă a rămas acelaşi sau nu. Când erau prieteni, se întregeau reciproc...

— Vezi, Lucian – continuă Mironescu – nu mai eşti sigur, eziţi... Nu l-ai mai văzut de mult timp pe Alexandru Severin... Uite, eu, dacă nu-mi mai văd fata o perioadă

mică de timp, şi tot o găsesc oarecum schimbată când ne revedem... Uneori, crede-mă, poţi să greşeşti enorm, din această cauză. Am avut tovarăşi pentru care aş fi putut pune mâna în foc, şi după ani de despărţire i-am găsit schimbaţi... Iar alţii, de care îmi era teamă, i-am găsit apropiaţi şi prieteni. Ţie nu ţi s-a întâmplat niciodată să întâlneşti un coleg care în şcoală părea sfios şi blând, şi după ani de zile l-ai găsit complet schimbat? Omul, pe măsură ce intră în alt mediu, pe măsură ce are alţi prieteni, poate să fie influenţat şi transformat, în bine sau în rău.

Mihail Mironescu avea dreptate. Dar avea dreptate *în general.* Îşi amintea cazuri de prieteni sau de cunoscuţi care se schimbaseră cu timpul. Dar Alexandru Severin?...

— Nu, tovarăşe Mironescu. Îl cunosc pe Alexandru Severin. Îl cunosc bine. În adâncul lui nu se poate schimba... El întotdeauna, dacă are pe cineva lângă el, la care ţine, *dă,* nu primeşte. Adâncul său nu poate fi schimbat. E un om. Un OM cu litere mari. Acesta-i Alexandru Severin.

Mironescu înregistră definiţia lui Lucian, dar o păstră pentru mai târziu. Se mulţumi deocamdată să folosească alt argument.

— Gândeşte-te însă şi la ceilalţi muncitori, Lucian. Ce vor zice ei? Să spunem că tatăl tău ar rămâne indiferent la publicarea acestui articol... dar ceilalţi muncitori care... ai auzit ce spunea Iulieş. Gândeşte-te că trebuie să ne spălăm obrazul.

— Tovarăşe Mironescu! Alexandru Severin nu ar mai primi cu indiferenţă al doilea articol. Sunt profund convins. *Articolul l-ar lovi.* În raport cu aceasta apreciaţi cum e mai bine de procedat.

— Articolul n-a lovit în Severin, Lucian. Articolul a lovit în partid. Şi aceasta implică o datorie din partea noastră.

Lucian înţelese. Se întunecă la faţă dintr-o dată. Dar înţelese şi Mironescu.

— Lucian, de ce te împotriveşti?... Vrei să-ţi aperi

tatăl... Sunt convins că eşti cinstit şi crezi în ceea ce spui... Sunt convins că chiar ai dreptate... Vrei să-ţi aperi *tatăl* de o nouă lovitură? Vrei să... Lucian!

Lucian nu se uită în ochii lui Mironescu. Acesta avea dreptate. Nu-l mai apăra pe Alexandru Severin. Îşi apăra *tatăl*. Îl regăsise nu ca *fiul* său, pentru că păcătuise prea mult faţă de dânsul ca să mai îndrăznească să i se considere fiu. Îl regăsise însă în marea lui cinste, în adevărata lui înfăţişare pe care i-o cunoscuse pe când erau cei mai buni prieteni.

— Da... – răspunse Lucian. Dar nu pe tatăl meu. Ci pe acel care *mi-a fost tată*... Vreau să mă înţelegi, tovarăşe Mironescu... pe acela pe care eu l-am nedreptăţit...

Şi Mironescu se întristase. Reîntâlnirea lui Lucian cu tatăl său avea loc, sau avusese loc, în condiţii tragice. Dar erau lucruri poate mai presus decât aceste drame.

— Lucian, te înţeleg, e foarte dureros. Dar e vorba de cinstea noastră. Sunt cazuri când trebuie să ne sacrificăm, să primim lovituri mari, poate chiar nedrepte... Am cunoscut un tovarăş, al cărui frate, complet nevinovat, care nu făcuse niciodată parte din rândurile noastre, a fost arestat şi s-a lăsat condamnat. Fusese luat drept fratele lui, care era comunist... Şi a ştiut tot timpul lucrul acesta... S-a sacrificat pentru ca fratele său să poată activa mai departe? Nu ştim. Noi considerăm însă că s-a sacrificat pentru partid. A suferit pentru noi...

— Aveţi dreptate, tovarăşe Mironescu... Nu trebuie să-mi spuneţi niciun cuvânt în plus. Vă dau dreptate din toată conştiinţa mea. Trebuie să publicaţi articolul... Mi-e teamă, însă, că articolul nu a fost scris cu sinceritate...

Mironescu se îngălbeni...

— Tu crezi că Gorga... Lucian! Dar tu n-ai citit articolul?... Tu nu-l cunoşti pe Gorga? Gorga şi când comite o nedreptate face aceasta cu sinceritate... Nu pot să cred că ai convingerea aceasta. Gorga are multe defecte... Mai mult izvorâte din copilărie... Dar pentru cinstea lui... de cinstea lui sunt convins cum sunt convins

de cinstea ta. Şi să nu crezi că sunt mulţi oameni despre care eu pot să fac cu ochii închişi aceste afirmaţii.

— Iartă-mă, tovarăşe Mironescu... Am fost foarte nedrept cu Gorga... Uneori... nu ştiu, nu ştiu ce mi s-a întâmplat... Poate că era singurul pe care nu trebuia... nu ştiu... Mă voi duce la el şi-i voi... Mi s-a întunecat capul.

— Nu spui adevărul, Lucian. Nu ţi s-a întunecat capul... Nici n-ai dat crezare în adâncul tău acestui gând... Ţi-a fost inspirat.

— Nu ştiu, tovarăşe Mironescu. Dar nu vreau să mai greşesc şi-a doua oară...

— Aş vrea să mai discut şi altele cu tine, Lucian, dar mai întâi să dăm în lucru articolul lui Gorga... Vreau să-ţi mărturisesc că l-aş fi publicat oricum, dar am ţinut foarte mult ca să fii şi tu de acord...

Mărturisirea lui Mironescu îl emoţionă pe Lucian. Se simţea foarte vinovat faţă de Mironescu. Mironescu repara cu preţul unor dureri mari consecinţele greşelilor făcute de el.

Coriolan Turturică apăru în birou. Mironescu îi spuse cu o voce foarte obişnuită:

— Dăm în lucru articolul lui Gorga! Pentru numărul de mâine.

— Nu mai e nevoie, tovarăşe Mironescu. Am primit alt articol.

Coriolan îi întinse lui Mironescu articolul lui Nistor şi-l puse la curent cu conţinutul articolului. Mironescu îl citi repede şi-l întinse şi lui Lucian. Acesta însă nu-şi aruncă ochii pe el.

— Articolul lui Nistor complică lucrurile. De publicat, trebuie să-l publicăm. Greşelile şi lipsurile pentru care ne critică sunt adevărate... Şi totuşi... e neplăcut... Am fi trebuit s-o facem noi întâi... Dacă publicăm întâi articolul nostru... Dar nu se poate... Ori unul, ori altul.

— Eu am o propunere – spuse Coriolan. Publicăm articolul lui Nistor... fuf... şi dedesubt o notă scurtă în care expunem părerea redacţiei... fuf... Putem extrage

conţinutul notei din articolul lui Gorga... Fuf... sau putem da şi o notă mai mare... fuf...

— Cred că e bună propunerea, tovarăşe Coriolan. Iar nota o poate constitui finalul articolului lui Gorga. E bună propunerea. Îţi mulţumesc.

Coriolan plecă, vădit bucuros, din biroul redactorului şef.

Mihail Mironescu îl mai reţinu însă pe Lucian, care dădea şi el semne de plecare.

— Mai voiam să discut ceva cu tine, Lucian... Poate că ar fi trebuit să amân... dar cred că e mai bine acum... Mi-ai vorbit despre Cornelia Cernat... şi despre tine... N-aş vrea să fiţi copii, Lucian. Dacă aţi găsit amândoi acest dar, atât de preţios, ar fi păcat... Uite că mă încurc... Îmi vin vorbe mari în cap... Eu, Lucian, am iubit-o pe Ioana, o iubesc şi acum, dar acum e o dragoste calma, însă pe vremea noastră... eram... nu ştiu cum... nu mai eram eu, singur... Şi am întâlnit atât de rar fericirea... Era greu, Lucian, era neînchipuit de greu... Lucruri mărunte, dar care te măcinau, te ruşinau, te umileau... Foamea aceea, mereu prezentă, şi frigul, şi atâtea... Ne-am agăţat unul de altul cu desperare... Altfel ne-am fi pierdut dragostea... Ne-am încăpăţânat să fim mândri în sărăcia noastră, să fim demni, să... dar nu ştiu de ce-ţi spun toate acestea... Poate pentru că simt nevoia să-mi deschid şi eu sufletul cum ţi l-ai deschis tu, mie... Lucian, te superi dacă mă voi duce eu să vorbesc cu mama ta?

Întrebarea lui Mironescu i se păru la început umilitoare lui Lucian. El nu putea să-şi convingă singur mama? Dar îi descoperi repede izvorul. Şi chiar i se păru alinătoare fapta lui Mironescu.

— Vă mulţumesc! îi răspunse Lucian cu voce şoptită.

— Tu trebuie să pleci de acolo, Lucian. Eu văd mai departe decât tine.

— Vă înţeleg...

— Trebuie să pleci. Nu să te desparţi de mama ta. Dar să-ţi cucereşti liniştea. Şi mai ales să-ţi păstrezi

dragostea, Lucian.

Lucian îi şopti din nou lui Mironescu:

— Vă mulţumesc!

— Şi acum, capul sus, Lucian! Te rog eu, nu mă întuneca şi pe mine. Voi începe să fug de tine... Vreau să discutăm altceva...

Mironescu nu ştia cum să înceapă. Se gândise mult timp la Lucian şi Cornelia, la povestea lor de dragoste. Deşi n-o cunoştea pe Cornelia decât din auzite, o vedea prin închipuirea lui Lucian şi o asemăna mult cu acesta. Şi de câte ori se gândea la ea, îşi amintea propria lui poveste de dragoste. Fericirea dragostei pe care-o trăise cu ani în urmă, într-o lume plină de răutăţi, îl determina, îl îndemna pe Mironescu să spere, să întărească, să înalţe dragostea dintre cei doi tineri. Mironescu ţinea mult la Lucian. Din cauza aceasta nu mai vedea defectele tânărului, sau dacă uneori le observa, trecea peste ele cu uşurinţă. Când îşi analiza uneori această atitudine subiectivă, căuta să şi-o explice prin aceea că fundamentul moral al lui Lucian e atât de bun, încât defectele nu-l vor copleşi niciodată. Alteori descoperea adevărul că ar avea datoria de comunist, de prieten, să-i arate lui Lucian slăbiciunile sale, pentru a-l marina, pentru a-l întări, dar n-avea puterea să treacă la acţiune. Cu propriul său copil ar fi procedat în mod sigur altfel, dar cu Lucian nu putea. Când auzise povestea de dragoste a celor doi tineri, Mironescu reuşise să-şi înfrângă mâhnirea care-l cuprinsese (avea în faţa ochilor figura Crenguţei în ziua când împlinise şaptesprezece ani), gândindu-se că dragostea îl va schimba pe Lucian. Lucian trebuia să-şi împlinească dragostea... Pe Cornelia o vedea prin Lucian şi o ghicea asemănătoare acestuia. Dar pentru a o cunoaşte mai bine, îi recitise articolele publicate în diferite gazete, se interesase la cunoscuţi comuni şi se bucură intens când se convinse că tânără corespunde imaginii pe care şi-o făcuse despre dânsa. Mironescu ajunsese la o anumită concluzie, sau mai degrabă la o

anumită convingere.

Începu să-i vorbească pe îndelete lui Lucian. Acesta îi asculta spusele cu o uimire fără margini.

Lucian părăsi biroul lui Mironescu cu sufletul plin de lumină. Se duse direct la Gorga.

— Iartă-mă, Gorga! Iartă-mă pentru că-ţi cer iertare cu sufletul vesel...

Gorga rămase năucit. Lucian coborî scările din cinci în cinci trepte.

Cornelia se hotărâse să rămână în cămin până în ziua când consiliul pedagogic al institutului îşi va da avizul asupra cererii sale de retragere. Într-o seară se pomeni însă la cămin cu portăreasa blocului în care locuia. Aceasta îi înmână o scrisoare şi o informă că garsoniera ei este în primejdie. Cineva din bloc anunţase pesemne la spaţiul locativ plecarea ei la cămin.

— Aproape în fiecare zi – îi spuse portăreasa – vin câte doi-trei domni? zic că-s de la spaţiu şi cer cheia. Eu nu le-am dat-o, dar nici n-o mai ţin la mine... M-au ameninţat cu miliţia. Eu vă dau cheia şi le spun să vină la dumneavoastră.

Dar abia după ce citi scrisoarea pe care i-o înmânase portăreasa, Cornelia îşi dădu seama că situaţia e cât se poate de gravă. Scrisoarea era de la avocatul Prisăcaru. Acesta o anunţa, în termeni foarte politicoşi, că beneficiarii testamentului hotărând să vândă fostul apartament al Cristinei, se văzuseră nevoiţi, la cererea cumpărătorului, să integreze în apartamentul vândut şi camera ei. Şi neavând unde să depoziteze mobila, o oferiseră „Consignaţiei”. Suma obţinută, o sumă derizorie, datorită împrejurărilor, îi stătea la dispoziţie oricând. Prisăcaru se scuză că totul se întâmplase din cauza încăpăţânării cumpărătorului, care pusese ochii pe camera Corneliei şi nu voia să achiziţioneze altfel apartamentul. O asigura că lucrurile personale se află bine păstrate şi-şi exprima, la sfârşitul scrisorii,

încrederea că „domnişoara Cornelia nu va avea nimic împotrivă ca din suma obţinută prin vânzarea mobilei o parte să completeze cheltuielile de înmormântare a aceleia care fusese pentru dânsa o adevărată mamă”.

Cornelia nu închise ochii aproape toată noaptea. Nu se mai gândea la Prisăcaru şi la mârşăviile sale. Avocatul acţionase repede şi nimic nu se mai putea întoarce înapoi. Se gândea la situaţia ei. Nu avea pe nimeni, nu avea nici măcar unde să locuiască. Dacă pierdea şi garsoniera aceasta!... Îi era teamă să-i spună lui Lucian în ce situaţie se află. I se părea că ceea ce i-ar spune ar fi strident. Voia să-şi apere măcar fericirea aceasta. Trebuia păstrată cu desperare, în aşa fel ca nimic să n-o poată atinge. Va trebui să-şi reocupe garsoniera şi va reuşi ea, în mod sigur, să-şi apere dragostea şi fericirea.

Se gândi la Lucian, şi Cornelia fu nevoită, în sinea ei, să recunoască înrâurirea pe care întâlnirea cu dânsul o avusese asupra vieţii ei şi asupra concepţiilor ei. Pieriseră din mintea ei o seamă de idei lipite, nefireşti, în care crezuse cândva. Căsătoria nu i se mai părea o convenţie de natură să transforme dragostea într-o obişnuinţă banală, în monotonie. Întâlnirea cu Lucian o făcuse să abdice de la acel principiu al „independenţei feminine”, care nu însemna altceva decât subjugarea sentimentelor unui erotism neîngrădit. Se îmbrăcase, mintal, în concepţii străine, false, nefireşti. Şi le implântase cu atâta hotărâre, încât... Acestea o duseseră în braţele lui Nistor...

Cornelia închise ochii spre a-şi alunga groaznica imagine... Redevenise ea. Dragostea, Lucian, viaţa, o aduseseră pe drumurile fireşti. Se gândea sinceră la o contopire definitivă, la cămin, la căsătorie. Nici măcar nu mai simţea stridenţa cuvântului... În suflet însă i se strecura o teamă, ca o umbră... Teama că Lucian nu va avea puterea s-o înţeleagă. Şi totuşi îl iubea. Îl iubea. Oare nu aceasta însemna totul?...

Abia spre ziuă Cornelia adormi, aducându-l pe Lucian

din gânduri în visuri. Se trezi însă foarte repede şi-şi aminti imediat că primul lucru pe care va trebui să-l facă e păstrarea locuinţei. Angajă o maşină ca să-şi poată duce toate valizele şi în mai puţin de cinci minute ajunse acasă. Era încă dimineaţă. Locatarii nu se sculaseră. După ce-şi transportă valizele în cameră, răsuflă uşurată. Primul pas fusese făcut. Nu va putea fi evacuată cu forţa din camera ei...

Cornelia se prăbuşi obosită într-un fotoliu şi aţipi... O trezi ţârâitul prelung al soneriei. Sări speriată din fotoliu şi se uită la ceas. Dormise aproape două ore. Îşi frecă ochii, se pieptănă la repezeală, îşi aranjă îmbrăcămintea şi se duse să deschidă. Zbârnâitul soneriei nu încetase nicio clipă.

În faţa uşii se aflau trei indivizi. Unul din ei, scund şi slab, cu ochelari, purtând un baston negru cu cap de argint, îşi scoase politicos pălăria neagră, tare, cu boruri întoarse şi o salută pe Cornelia.

— Domnişoara Cernat Cornelia? întrebă el.

— În persoană – răspunse Cornelia.

— Ne daţi voie – continuă Ion Vrabiciu – suntem de la spaţiul locativ. Tovarăşul inspector Popescu, tovarăşul Dădârlat şi subsemnatul.

Cornelia nu-l auzi pe Vrabiciu rostindu-şi numele. Fără să mai ceară permisiunea, acesta îi invită pe ceilalţi doi în garsonieră, cu gesturi şi vorbe foarte sigure:

— Poftiţi! E doar locuinţa dumneavoastră, dom... tovarăşe Dădârlat. V-am spus. Vestibul, baie, cameră şi balcon. Exact ceea ce vă trebuie.

Cornelia îl privi înlemnită. Vrabiciu îi spuse în şoaptă, parcă făcându-i o confidenţă:

— Tovarăşul Dădârlat e... redactor al ziarului local. Redactor mare.

Apoi începu să cerceteze camerele, cu cea mai mare neruşinare. Intră în baie, arătând celorlalţi doi cada, chiuveta, oglinda, ciocăni cu capătul bastonului în plăcile de faianţă şi în mozaic, apoi confirmă, surâzător:

— Exact cum v-am spus, domnule Dădârlat. Baie modernă, încăpătoare, în stare perfectă... Domnişoara a îngrijit-o cât se poate de bine... Dacă toţi chiriaşii s-ar purta astfel!...

Cornelia nu mai putu suporta aroganţa şi obrăznicia individului cu baston:

— V-aş ruga să poftiţi afară. Cu ce drept pătrundeţi în locuinţele cetăţenilor?

Individul, care se recomandase Dădârlat, se intimidă. Încercă să bâlbâie ceva, dar nu reuşi. Vrabiciu în schimb se purta ca şi cum n-ar fi auzit spusele Corneliei.

— Camera şase pe cinci... O! mai mare decât v-am spus. Cu şase metri... deci... vă închipuiţi, tovarăşe Dădârlat... O! Dulapuri şi bibliotecă în perete... Încă un element în plus! Şi chiar foarte important. Calorifer... V-am spus.

Vrabiciu deschise unul din dulapuri spre a vedea cum arată. Cornelia îl apucă înfuriată de mână şi ţipă la el:

— Părăseşte imediat camera! Şi dumneavoastră! Dacă nu, chem miliţia!

Vrabiciu se retrase câţiva paşi şi numai după ce ciocăni de câteva ori cu bastonul în parchet şi privi apoi, cu un aer de cunoscător plafonul, se hotărî să răspundă:

— Sunteţi cam nepoliticoasă, domnişoară... Dacă nu mă înşel, dumneavoastră ocupaţi trei locuinţe... Şi v-aş ruga să ţineţi cont că vorbiţi cu persoane oficiale, cu slujbaşi ai statului nostru democrat... Mi se pare că v-aţi mutat la cămin... şi mai aveţi şi o altă locuinţă în oraşul...

— Aceasta e singura mea locuinţă – îl întrerupse Cornelia. La cămin nu mai stau. Iar locuinţa din celălalt oraş nu-mi mai aparţine. Mi s-a scris că a fost vândută şi ocupată.

Vrabiciu se prefăcu mâhnit:

— Foarte trist! Dar puteţi reclama la spaţiul locativ din oraş. N-au dreptul să vă ocupe locuinţa. Fiţi sigură că se va aranja... Până atunci, însă, trebuie să ne cedaţi garsoniera. Dom... Tovarăşul Dădârlat are formele în

regulă... Tovarăşe inspector, arată te rog repartiţia domnişoarei, ca să nu-şi închipuie cumva că facem un abuz... Vă rog să ne înţelegeţi, că ne facem datoria...

— Şi eu unde să stau?... Eu n-am dreptul la locuinţă?... Nu înţelegeţi că aceasta este singura mea locuinţă? V-am spus ce s-a întâmplat...

— E impresionant – o consolă Vrabiciu. Vă mutaţi deocamdată la cămin şi vă aranjaţi situaţia cu cealaltă locuinţă. Dacă vreţi, adică chiar avem datoria să vă dăm o hârtie că nu mai posedaţi niciun metru de spaţiu locativ în oraşul nostru. Vă rog să notaţi, dom'... tovarăşe inspector... Care e numele dumneavoastră întreg?... Ca să vă putem elibera adeverinţa fără să mai staţi la coadă. V-o aduc eu personal la cămin... Mă înduioşează starea dumneavoastră...

Cornelia nu mai ştia ce să creadă. Nu putea accepta în niciun caz să i se ia locuinţa.

— N-am unde să stau. La cămin nu mai pot sta! N-am niciun drept.

— Dar până acum de ce aţi putut sta? întrebă inspectorul.

— Pentru că am fost studentă la institut. Dar nu mai sunt. M-am retras!

Cum auzi vorbele Corneliei, Vrabiciu îşi schimbă brusc atitudinea. Încercă să-şi îndrepte spatele cocoşat şi spuse, cu o voce cât se poate de tăioasă:

— În cazul acesta, te rog să părăseşti imediat camera! Imediat! Altimnteri te evacuăm!

— Dar e locuinţa mea!

— Locuinţă? zâmbi Vrabiciu. Locuinţă? Am primit destule reclamaţii... Dar n-am vrut să te ofensez... Casă de toleranţă, nu locuinţă... Imediat...

Cornelia rămase câteva clipe paralizată şi în imposibilitate de a scoate un sunet. Simţi că-i năvăleşte sângele în faţă. Apoi o cuprinse un tremur nervos.

Vrabiciu era convins că nimerise la ţintă. Trebuia doar să profite de moment.

— Dacă părăsiţi imediat garsoniera, închidem ochii şi nu spunem un cuvânt...

Dar se opri când zări fulgerele din ochii Corneliei şi o văzu repezindu-se cu pumnii strânşi la el.

— Ieşi afară! ţipă Cornelia. Dacă nu ieşi imediat...

Cei trei se retraseră instinctiv. Vrabiciu se opri însă demn în faţa uşii şi spuse cât se poate de sigur:

— Vom reveni imediat cu miliţia. Cred că ar fi mai bine să găsim locuinţa goală.

Cornelia îi trânti uşa în nas şi se aruncă pe pat. Tremura din tot corpul. Era îngrozită de ceea ce făcuse şi mai ales era îngrozită de ceea ce se va întâmpla. Nu va putea să-şi menţină garsoniera. N-avea niciun drept. Aştepta din clipă în clipă soneria. Se străduia să-şi revină.

Când auzi zbârnâitul soneriei, Cornelia se sculă de pe pat, luă o ţinută demnă şi se duse să deschidă uşa. Puterile însă n-o mai ţineau. Închise ochii şi se prăbuşi la pieptul lui Lucian. Acesta o luă în braţe ca pe un fulg şi se învârti vesel cu ea prin cameră. O aşeză apoi pe pat.

— De ce te-ai speriat?... Am vrut să-ţi fac o surpriză...

O văzu deschizând ochii. Se aşeză în genunchi pe parchet şi-şi lipi obrazul de obrazul ei.

— Cornelia!...

Îi sărută părul, îi sărută ochii, îi sărută buzele. Cornelia îi prinse capul cu mâinile şi-l trase spre pieptul ei cu desperare.

În clipa aceea se auzi soneria. Lucian sări în picioare şi o ameninţă cu degetul:

— Văd eu imediat ce vizite primeşti la ora aceasta ciudată! Deschid eu, draga mea.

Se duse spre uşă fără să mai aştepte răspunsul Corneliei. Rămase surprins când văzu trei indivizi necunoscuţi şi un ofiţer de miliţie.

— Poftiţi, poftiţi, tovarăşe locotenent – se repezi Ion Vrabiciu. Dumnişoara a primit între timp oaspeţi. Vom vedea noi imediat. Evacu...

Lucian le bară drumul:

— Ce doriţi dumneavoastră?

Vrabiciu încercă să treacă pe lângă Lucian, dar acesta îl apucă de braţ şi i-l frânse până auzi zgomotul provocat de căderea bastonului.

— Ce doriţi, tovarăşe locotenent? întrebă Lucian. Şi cu ce drept încercaţi să pătrundeţi în această cameră? Vă rog să-mi arătaţi mandatul.

Vrabiciu îşi scutură braţul amorţit de strânsoare. Începu să ţipe:

— Mi-a rupt braţul în faţa dumneavoastră... Arestaţi-l! Îl dau în judecată... Trebuie să fie unul din ăia... Te dau în judecată... Vii aici la casa de tole...

Apăruse şi Cornelia în vestibul. Lucian se uită cu o asemenea privire în ochii lui Vrabiciu, încât acesta nu mai termină cuvântul.

— Ni s-a reclamat – spuse locotenentul – că domnişoara ocupă în mod ilegal o cameră aici, în bloc, şi refuză s-o părăsească. Ni s-a mai spus că purtarea dumneaei... De altfel se pare că domnişoara nu are nicio profesie.

— Ba are, domnule locotenent – se repezi Vrabiciu. Aduc martori care pot să jure...

— Dumneata eşti persoană oficială? îl întrebă Lucian pe Vrabiciu. Nu cu dumneata vorbesc... Tovarăşe locotenent, tovarăşa Cornelia Cernat e redactor la ziarul „Drapelul Roşu”... Vă mai interesează altceva?... Cât despre locuinţă, sunt foarte surprins de felul cum lucrează spaţiul locativ. Locuinţa aparţine de mult timp tovarăşei Cernat.

Locotenentul părea intrigat. Nu ştia ce să mai creadă. De aceea îl întrebă pe Lucian:

— De când lucrează tovarăşa la ziar... adică, de când e încadrată?

— Chiar *de* astăzi! răspunse Lucian.

— Dar dumneavoastră cine sunteţi? întrebă ofiţerul, care începuse să bănuiască un lucru necurat la mijloc.

— Lucian Severin.

— Tovarăşul Lucian Severin? repetă locotenentul. Vă rog foarte mult să ne scuzaţi... tovarăşă Cernat...

Dumnealor au făcut un asemenea tărăboi la miliţie, încât... încât trebuie să dea socoteală. Încă o dată, vă rog să ne scuzaţi.

Cei trei se uitară unii la alţii, uluiţi de întorsătura lucrurilor. Când auzi scuzele locotenentului, Dădârlat încercă s-o şteargă. Dar ofiţerul se întoarse brusc spre ei şi le spuse, autoritar:

— Pe dumneavoastră vă invit pentru câteva lămuriri la miliţie... Vă salut, tovarăşe Severin... să ştiţi că vă citesc regulat articolele. Vă salut! Bună ziua, tovarăşă Cernat!

Lucian închise uşa. Cornelia se lipi de el, încercuindu-i mijlocul.

— Eşti puternic, Lucian!... Lângă tine... Dar de ce-ai minţit? Dacă vor întreba la ziar?

Lucian desprinse încet mâinile care-l încercuiau, îi puse un braţ după gât, altul sub genunchi şi, înainte ca să-şi dea seama Cornelia, o ridică în sus şi fugi cu ea prin cameră. O azvârli o dată, de două ori spre plafon, apoi se aşeză în fotoliu, cu ea în braţe.

— Sunt foarte puternic, Cornelia. Nici nu-ţi închipui cât sunt de puternic... Mi-e frică uneori că sunt prea puternic... *El* m-a învăţat, *el* m-a pregătit. Dacă te-aş strânge în braţe tare... De aceea de acum înainte te voi arunca în sus... Dar nu prea sus, ca să nu fugi...

— De ce-ai minţit, Lucian?

Lucian o apucă de braţ pe Cornelia şi o trase după el.

— Repede! îmbracă paltonul!... Am sarcină urgentă, Cornelia.

— Nu mă îmbrac dacă nu-mi spui!

— Întâi să te îmbraci!... Gata? Îţi dau voie să-mi iei braţul. În stradă, însă, vom fi foarte serioşi. Pe urmă cine ştie ce vorbe se scornesc pe socoteala noastră... Uitasem să-ţi spun... Am sarcina să te prezint unui tovarăş, Mihail Mironescu, care e redactor şef, şi care cu jumătate de oră înainte mi-a propus să te angajez redactor în secţia mea... Eu, bineînţeles, n-am...

Erau în stradă. Dar Cornelia îi sorbi ultimele cuvinte cu

buzele.

Neliniştea lui Nistor fu risipită de o chemare telefonică neaşteptată. Un corector de la ziar îi cerea să i se confirme câteva cifre din articol. După ce Nistor îl asigură că sunt exacte, îl întrebă pe corector când apare articolul, şi acesta îi răspunse că articolul e deja paginat şi că se va insera sub dânsul o notă prin care redacţia confirmă justeţea articolului şi-şi face o autocritică severă.

La şedinţa de mâine nu va mai fi deci un necunoscut pentru noul prim-secretar. Iar nota redacţiei căzuse parcă din cer. Un adevărat dar ceresc pe care nici nu-l visase. Cu nota aceea dedesubt, articolul său va căpăta o valoare şi mai însemnată. Drumul îi era deschis. Primul-secretar îl va primi fără doar şi poate, şi în câteva zile va ajunge în activul de bază al regiunii.

Se înnoptase. Nistor părăsi biroul parcă mai întinerit şi mai liniştit. Poate că schimbarea survenită la regiune în loc să însemne o nenorocire, cum crezuse la început, îi mărea şi mai mult şansele. Observase de mult timp că mai uşor poate fi impresionat un om nou, care nu-şi cunoaşte tovarăşii din jurul său, decât unul care şi-i cunoaşte. Prima impresie poate să fie hotărâtoare. Şi prima impresie pe care i-o va produce primului-secretar va fi foarte bună. Se va strădui din răsputeri să nu pară nici prea entuziast, nici prea criticist, dar nici prea calculat. Trebuia să se ferească de vorbe mari, să pară îndurerat când face o critică şi reţinut când acordă o laudă...

Zărindu-l pe Nicolae Iuşcă, Nistor îşi aminti de Căciulă şi despre cele ce-i spusese acesta cu privire la Alexandru Severin. Îi ceru lui Iuşcă, tot cu cea mai mare discreţie, să-l supravegheze atent pe Severin la ieşirea din uzină.

Bătrânul portar făcu ochii miraţi:

— Alexandru Severin?!!!... E cu neputinţă, tovarăşe director. Eu pun mâna în foc pentru el.

— Tovarăşe Iuşcă! Eu îţi dau dispoziţii foarte stricte şi

foarte tainice. Atât!

— Dar... vedeţi dumneavoastră... Mie mi-i ruşine să-l bănuiesc pe Alexandru Severin...

— Dacă e nevoie, poţi să-l şi controlezi!

— Decât asta, mai bine ies la pensie. Puneţi-l pe altul. Nu pot, tovarăşe director... Sunt portar... Am şi uitat de când sunt... Dar dacă am întâlnit un om pentru care pot să-mi pun gâtul sub tăietor, că e cinstit, apăi omul acela e Alexandru Severin... Nu vă supăraţi... Dar eu... mai bine ies la pensie... sau mă duc la altă uzină...

Nistor ieşi din cabina portarului, mânios, fără să-i dea bună seara acestuia. Mânia lui era însă mai degrabă o prefăcătorie. Îl cunoştea şi el pe Severin. Portarul nu se înşela. Era imposibil ca Severin să fure. Şi totuşi Căciulă se jurase că Severin depozitase în dulapul său zeci şi sute de piese. Era la mijloc ceva, dar nu o tâlhărie... Se întoarse din drum şi intră din nou la portar. Îl găsi pe Iuşcă mâhnit şi gânditor.

— Mi-ai plăcut, moş Nicolae! îi întinse mâna Nistor. Am vrut să te încerc puţin. Să ştii că mi-ai plăcut... Pentru asta o să am grijă la prime... Am vrut să vad cum miroşi oamenii.

Iuşcă se înroşise ca un copil:

— Să vă spun drept, tovarăşe director, nu ştiam ce s-a întâmplat cu dumneavoastră... că doar aţi fost ucenicul lui Severin, şi cine altul îl poate cunoaşte mai bine...

— Mi-ai plăcut, moş Nicolae, şi-ţi strâng încă o dată mâna.

Când văzu cât de bucuros e portarul, Nistor gândi că a făcut un lucru cât se poate de bun când s-a întors din drum... Dacă i se vor cere referinţe, de la regiune, unul din referenţi va fi Iuşcă. Acesta era cunoscut ca un bătrân cinstit şi drept. Iuşcă, mai ales după starea prin care trecuse, îi va da o referinţă care-l va ajuta mult.

Nistor mergea parcă la întâmplare. Îşi făcea planuri de viitor. Din când în când îşi strângea pumnii sau îşi îndârjea paşii. Era linişte în jurul său. Paşii săi îl purtau pe

străzi tăcute, întunecate. Îşi făcea planuri. Când se pomeni pe strada Corneliei, se opri. Aici voia să ajungă, deşi ar fi dorit să uite pentru câteva zile gândul care îl împingea spre casa aceasta. Dar nu rezistase. Cornelia va trebui să-i spună *da* înaintea zilei care-i va schimba cursul vieţii.

Voia s-o obţină cu puterea pe care-o avea în clipa aceea, nu cu puterea pe care-o *va* avea. Dacă îl va refuza din nou...

Trecu pe lângă portăreasă fără să mai întrebe. Văzuse lumină în camera Corneliei. Nu putea să fie decât dânsa. De la cămin i se spusese că se mutase chiar în dimineaţa aceea. Sună. Uşa se deschise. Cornelia nu-şi putu stăpâni o uşoară tresărire când îl văzu. Îşi păstră însă calmul.

— Bună seara, Cornelia.

— Poftim! îl invită Cornelia. Deşi ora nu e chiar cea mai potrivită pentru vizite neaşteptate.

Lui Nistor i se păru prea sigură vocea Corneliei. Şi toată înfăţişarea ei, toată purtarea ei era liniştită. Îl invitase înăuntru fără să-l întrebe ce caută... Era foarte ciudat.

— Altă dată să-ţi anunţi vizitele.

Cornelia îl obliga să rămână *normal.*

— N-ai telefon – răspunse Nistor, fără voia lui.

— Voi avea. Stai jos.

Nistor se aşează pe un scaun, Cornelia în fotoliu. O privi. Nu părea preocupată de vizita lui. Schiţă gestul de a se duce spre ea.

— Stai acolo! îi spuse Cornelia foarte calmă. Eşti în vizită la mine.

Siguranţa vocii sale îl opri. Simţea că-şi pierde curajul. Întrebă, mai mult pentru a câştiga timp şi a-şi reveni:

— Am auzit că nu mai eşti studentă... Ce ţi s-a întâmplat?...

— De aceea ai venit?... Sunt surprinsă... M-am retras... Dar m-am înscris la altă facultate. Seara, de obicei, învăţ. Nu obişnuiesc să primesc vizite.

Nistor ar fi vrut să urle la ea. Să-i spună că ştie cu cine

umblă. S-o prindă de umeri şi s-o zgâlţâie. Şi poate... Ea stătea însă prea nepăsătoare; prezenţa lui părea că nu-i produce nicio frică. Îşi închipuise că va tremura, că se va feri, că va sta departe de el... Dar dacă se răzgândise... Dacă între timp îi acceptase... Dacă voia să devină... Nu îndrăznea să-şi termine gândurile... I se părea de necrezut... Şi totuşi atitudinea ei... Îi căută privirile. Cornelia se uita însă în altă parte. Nistor îşi recăpătă încrederea în el.

— Te-ai gândit mai bine, Cornelia?

Ea privea absentă. Se uită la el ca la un necunoscut. Întrebarea îi ajunse parcă târziu la ureche.

— Am prea mult de lucru ca să mă gândesc la absurdităţi. Prea mult.

— Îţi baţi joc de mine? se înfurie Nistor. Absurdităţi? Nu-ţi dai seama?

Se sculă de pe scaun şi veni spre dânsa. Cornelia nici nu clipi din ochi.

— Dacă nu stai locului, dacă nu te porţi ca un om demn, te rog să părăseşti imediat încăperea!

Nistor era însă prea înfuriat ca să se mai poată opri. Întinse braţele spre ea.

— Dacă mă atingi numai, mâine dimineaţă voi cere să fiu primită la Comitetul Regional.

Mâinile lui Nistor erau la câţiva centimetri de umerii Corneliei. Şi le retrase încet.

— Am uitat să-ţi spun că fac parte din redacţia ziarului... De altfel, vei avea mâine ocazia să afli aceasta din ziar. Am văzut şi un articol de-al tău... Cred c-ai întârziat prea mult.

Faţa lui Nistor părea de ceară.

Cornelia se sculă din fotoliu, aşteptând plecarea lui Nistor. Acesta îşi adună ultimele puteri şi-i spuse, cu o voce vlăguită:

— Cornelia!... M-ai umilit prea mult... Numai tu eşti de vină... Numai tu o să fii vinovată. N-am să uit niciodată... Auzi?... *Niciodată.*

Părăsi încăperea parcă mai bătrân cu zece ani decât atunci când intrase.

CAPITOLUL 21

ÎN AFARĂ DE IULIEŞ, RAR rar poposea altcineva în casa lui Severin. Simina fu foarte mirată când numai la un ceas după sosirea lui Alexandru acasă, auzi bătăi în poartă şi văzu prin geam un bărbat şi o femeie pe care nu-i cunoştea, aşteptând să li se deschidă.

— Alexandre! Ia vezi tu cine te caută... Că eu nu-i cunosc.

— Oricine ar fi – spuse Alexandru Severin intrând în tindă – du-te şi deschide... Costinaş!... Am uitat să-ţi spun că i-am chemat la noi...

Se duseră amândoi în întâmpinarea oaspeţilor.

— Noroc, nea Alexandre – îl salută Costinaş. Ne-am rătăcit prin împrejurimi şi ne-a trecut prin cap să-ţi răspundem la invitaţie.

— Dacă nu-i cu supărare – completă, zâmbind, nevasta lui Costinaş.

— Vai de mine! se ofensă Simina. Poftiţi!... Suntem cât se poate de bucuroşi!

Intrară toţi în casă. Simina mai aduse un scaun. Era încurcată. Nu ştia cum să se poarte cu oamenii pe care nu-i cunoştea.

Nevasta lui Costinaş, nu mult mai tânără ca Simina, părea în schimb foarte degajată. Observă încurcătura Siminei şi se hotărî să spargă gheaţa. Procedă însă cu multă dibăcie. O scoase pe Simina în bucătărie, se informă asupra câtorva treburi gospodăreşti, se arătă foarte mirată şi plină de admiraţie pentru calităţile ei de

gospodină, apoi îi spuse că o cheamă Sanda şi că e căsătorită de câţiva ani. Încetul cu încetul se dezgheţă şi Simina. Mai întrebă şi ea câte ceva, iar Sanda profita de fiecare întrebare spre a-i strecura fapte intime, de familie, planuri, gânduri, visuri. Îi plăcea Simina. De la prima privire îşi dăduse seama că are în faţa ei o femeie serioasă, dintr-o bucată. Îi spuse repede pe nume, obligând-o şi pe Simina să-i vorbească la fel.

— Să ştii că ai un bărbat, Simino!... Toată ziua Costinaş îmi vorbeşte de dânsul... Eu aşa îi zic lui bărbatu-meu, Costinaş... E mai frumos decât Petre... Nu crezi şi tu că sună mai frumos în ureche? Parcă ai alinta un copil... Ssst... să n-audă el... E sigur c-o să avem un gândăcel... Încă nu i-am spus. Mi-e frică să nu leşine... o să-i spun Costin Costinaş.

— Şi dacă-i fată? întrebă Simina, zâmbitoare.

— La asta nu m-am gândit... Poate c-o să-i spun Simina... Vrei să-i fii naşă?...

— Atunci o să mă rog în fiecare seară să aveţi o fată.

Şi Siminei îi plăcu Sanda. Era deschisă la suflet şi părea foarte bună. Intrară amândouă în odaia în care stăteau bărbaţii, ca două prietene vechi de când e lumea.

— Aşa, Costinaş! îl mustră Sanda. Să nu-mi spui tu un cuvânt măcar despre Simina! Pentru asta nu te iert eu... Simina ştie cu ce nu te iert... Da’ să nu cumva să-i spui, Simina, lui bărbatu-tău, că el îi poate scăpa câteva vorbe lui Costinaş. Să-l lăsăm să moară de necaz, că merită...

Alexandru Severin se uită la Simina cu ochi miraţi. Când avusese timp să se împrietenească şi încă să ajungă la taine, cu Sanda lui Costinaş? Dar văzând-o veselă şi atât de schimbată în bine, se simţi şi el cuprins de veselie. De mult timp se gândise că o ţine prea închisă pe Simina, că niciun alt suflet nu le intră în casă, că poate are şi ea nevoie să mai schimbe o vorbă cu altcineva. Vizita lui Costinaş adusese parcă mai multă lumină în casă. Tânărul era vesel şi-i fulgerau prin cap idei îndrăzneţe. Severin era chiar uimit de iuţeala cu care

descoperea tânărul răspunsuri la unele întrebări pe care i le pusese.

Simina aduse o sticlă cu ţuică întoarsă, cârnaţi, slănină, pâine de casă, şi invită oaspeţii să servească. Când simţi gustul ţuicii, Costinaş plescăi din limbă şi plimbă lichidul prin toate colţurile gurii.

— Văd că te pricepi şi la băutură – îl încurajă Severin. Oamenii care ştiu să bea... sunt ca păsările cântătoare. Ştiu când să se oprească... să nu strice farmecul cântatului.

— Ţi-au plăcut mult păsările, nea Alexandre? îl întrebă Costinaş.

Păsările fuseseră cea mai mare pasiune a copilului voinic şi zdrenţuit care bătea necontenit pădurile.

— Dacă mi-au plăcut, Costinaş? Măi băiete... păsările... ştiţi voi, cum trăiesc păsările?...

Alexandru Severin simţi atâtea amintiri răscolindu-l... Mierla, privighetoarea, grangurul, graurul, ciocârlia... cuiburile primăvăratice... serile sfioase cu cântece tremurătoare... puii înfrigurаţi şi lacomi... primele încercări de zbor... revenirile vesele...

Parcă-l plimba pe Lucian prin păduri şi-i dezvăluia în şoaptă tainele fiecărei păsări... Parcă-l ridica în braţe pentru a privi puii golaşi şi speriaţi din cuiburi... parcă-l ducea seara în crânguri pentru a asculta împreună cântările fermecate... parcă încerca să-i aline tristeţea în zilele răcoroase când păsările plecau în stoluri spre alte ţări... Lucian cel mic şi sfios ca un pui...

— I-am arătat toate păsările – se pomeni spunând Severin. Toate tainele... Îi spusesem dinainte că sfrânciocul e hain... că se amestecă printre păsărelele cântătoare, că le amăgeşte, cântând laolaltă cu ele, şi când prinde clipa, se repede asupra celei mai mici şi o răpeşte... Dar când a văzut cu ochii lui... a început să plângă de durere. Când auzea o pasăre cântând la vreme rea, ştia că e graurul şi că prevesteşte vreme frumoasă... Singur graurului nu-i pasă şi cântă când e urât... Şi are

atâta meşteşug în a-şi preface glasul, că pe mulţi îi înşală, crezându-l grangur sau ciocârlie sau ce vrea el... ştiţi voi?... Niciodată nu se aude viers mai frumos de privighetoare ca atunci când bărbaţii se bat pentru femei... Şi dacă nu izbutesc să se înfrângă în luptă, atunci se apucă şi cântă, şi femela îl alege pe cel care cântă mai frumos... După ce cade amurgul, în mai, poţi auzi viers de privighetori... I-am arătat cât de prost e mătăsarul... când unul se prinde în laţ, ceilalţi, de frică, nu mai au putere să zboare, şi poţi să-i prinzi cu mâna... Sau sturzul... Oamenii îl cred sălbatic, fiindcă-l ştiu că-şi apără puii până la moarte... dar dacă ştii cum să te porţi cu el, ţi se aşază pe umăr... Într-o zi, unul s-a strâmbat la Lucian de pe vârful ghetei lui... stăteam lungiţi în iarbă... În fiece vară găseam câte un cuib de auşel... Minunea minunilor... O pungă ţesută măiestru, din puf şi păr, care se leagănă în vânt ca un scrânciob... Nu pătrunde în ea nici frigul, nici vântul... Toate crângurile sunt pline de minuni... Şi unii oameni trec fără să vadă nimic.

Se făcuse o tăcere în cameră, care-l sperie până la urmă pe Severin. Aproape că se ruşină când îşi dădu seama că se plimbase atâta timp prin amintiri.

Simina, şi Sanda, şi Costinaş îl ascultaseră ca nişte copii. Costinaş descoperi în acea zi, că sufletul lui Severin e încărcat de bogăţii şi sfieli. Şi simţi pentru omul acesta o stimă şi o dragoste pe care nu le avusese decât pentru tatăl său.

— Acum, trebuie să-ţi spun şi pentru ce am venit la matale, nea Alexandre – zise Costinaş înainte de a pleca. Nevastă-mea asta, îmi ascunde ceva... Dar cum spune la toate femeile pe care le întâlneşte, nu mi-a fost greu să aflu... O să avem un plod şi ne-am gândit... poate ai vrea să-i fii naş... Eu aş ţine nespus de mult.

Sanda părea mânioasă. Alexandru îl bătu pe umăr pe Costinaş:

— Dacă mă lăsaţi pe mine să-i dau numele... Numele pe care-l vreau eu...

Severin şi Simina îşi conduseră oaspeţii până la poartă, făgăduindu-le că le vor întoarce vizita. La înapoiere, Severin îşi prinse nevasta de mijloc şi-i spuse, cu durere parcă:

— Vezi, Simina... când eşti ursuz şi singuratic... eşti ca o fiinţă care nu vede toate culorile... Dar de ce sunt unii oameni aşa...

— Ştiu eu, Alexandre?

Se înserase. Severin părea agitat. Aşa i se întâmpla de când se ducea la lecţii. Cu un ceas înainte de a pleca, se transforma în cel mai speriat şcolar. Îşi cerceta creionul, îşi căuta caietele, se învârtea prin cameră, repetând lecţia, tresărea când descoperea că-i lipseşte ceva, şi mai ales îl cuprindea emoţia că profesorul ar putea să fie nemulţumit.

— Trebuie să plec, Simino...

— Du-te, Alexandre, să nu întârzii...

Severin se înroşi până în vârful urechilor înainte de a rosti primul cuvânt:

— Au revoir... ma jolie femme... Je reviendrai après une heure et demie...

Ultimele cuvinte le rosti dintr-o suflare.

Balasan remarcase din prima clipă înclinaţiile lui Severin. Ştia că-i va fi foarte greu să-l înveţe să vorbească corect şi curgător. În schimb era sigur că într-un timp foarte scurt îl va învăţa să scrie şi să citească. Nu se aşteptase însă ca progresul lui Severin să fie chiar atât de rapid. Bătrânul său elev îşi înfigea fiecare cuvânt parcă pentru totdeauna în memorie. Aproape că nu i se întâmplase să-i repete o regulă, un cuvânt, o frază sau o propoziţie. Dacă elevul său făcea eforturi grele când vorbea, în schimb când scria mâna îi alerga cu o uşurinţă şi o siguranţă rar întâlnite. Într-un timp relativ scurt, Severin ajunsese să citească lecţii pe care le încercau numai avansaţii şi să rezume cât se poate de lapidar, în scris, conţinutul lor. Aproape că se îndrăgostise de

aptitudinile elevului său.

Când sosi Severin, Balasan îi anunţă lecţia. O fabulă de La Fontaine. Greierele şi furnica. Întâi i-o citi rar şi pedagogic. I-o dădu apoi lui Severin s-o citească, dar nu luă în seamă ezitările sale, întreruperile şi accentele forţate. Îi ceru apoi să copieze poezia. Severin scrise încet şi grijuliu, memorând pe loc cuvintele şi expresiile noi. Când termină de scris, Balasan îi ceru să-i facă un rezumat.

Spre surprinderea profesorului, Severin întârzie mai mult ca de obicei la construirea rezumatului. Când termină, îi întinse lui Balasan caietul cu o anumită sfială. Acesta, pe măsură ce citea, descoperea admirativ corectitudinea frazei şi precizia cuvintelor. După morală, însă, elevul său adăugase câteva rânduri.

„Je vous ferai remarquer – adăugase Severin şi se putea observa că scrisul său, în loc să fie sigur, e tremurat – que la morale n'est pas juste...[44]

Şi elevul căuta să demonstreze, în continuare, că el văzuse, încă din copilărie, că greierele e o gânganie harnică şi chibzuită. Ceea ce se spune despre greiere cu privire la trândăvia lui, nu e un lucru adevărat, ci numai o părere. Greierele e într-adevăr mai isteţ şi mai vesel, dar nu leneş.

Balasan îşi privi elevul uimit.

— De unde ştii, dumneata, aceasta?

— Am văzut... am iscodit fără să vreau... cum trăiesc gângăniile... când eram copil... Noi credeam, că greierele leneveşte... dar el, săracul, umblă toată noaptea şi ziua încă... după hrană... Îi place să cânte... dar nu e leneş...

— Foarte curios! Lucrarea e foarte bună... E cazul să trecem la lecţii mai grele.

Balasan îi arătă ce trebuie să pregătească pentru a doua zi. Severin se ridică să plece, dar profesorul îl opri:

— Poţi să mai stai. Mai avem timp.

Balasan nu-l întrebase niciodată până atunci pe Severin

[44] Vă atrag atenţia că morala nu e justă...

cum se numeşte şi ce profesie are. Nu-l interesase. După remarca pe care elevul o făcuse la fabula lui La Fontaine, devenise curios să ştie cu ce se ocupă. Îi fu însă teamă că ar putea să lovească în armonia care se realizase între profesor şi elev. De aceea renunţă să-l întrebe. Balasan îl acceptase la început pe Severin, ca elev, din curiozitate. Voia să vadă cum va evolua acest şcolar matur, cu înfăţişarea lui atât de ciudată. După primele lecţii, curiozitatea se schimbase într-o admiraţie stranie pentru felul cum Severin înregistra totul. Omul, elevul îi ieşise din cap. Vedea numai aptitudinile sale. Remarca paradoxală îi scosese din nou la iveală omul.

— Dumneata ai fost foarte puternic – îi spuse dintr-o dată Balasan. Ai avut mult de suferit din cauza aceasta... Nu?... N-ai avut niciodată prieteni... Oamenii au râs de dumneata... Părinţii au vrut să te ţină la muncă...

— N-am avut părinţi – îl întrerupse Severin. Au murit când eram mic...

Balasan parcă nu auzise spusele lui Severin.

— Ai muncit ca un ocnaş şi nimeni nu s-a gândit că ai putea face şi altceva... Te-au înjosit...

— Nu! îl întrerupse Severin. Nu m-a înjosit nimeni! N-am lăsat pe nimeni...

— Da... N-ai lăsat pe nimeni să te înjosească... Dar te-ai speriat de oameni. Erai prea puternic pe lângă ei şi-ţi era teamă că se vor feri de dumneata pentru acest lucru... De aceea te-ai ferit dumneata de ei... Ţi-ai descoperit un ideal, o pasiune... arheologia, matematica, mecanica... şi te-ai dăruit în întregime ei...

— Şi păsările... păsările...

— Da... şi păsările... Am uitat... Iar femeia... ai urât-o, ai dispreţuit-o...

— Nu... pentru că nu pot să urăsc... dar n-am iubit-o...

— N-ai iubit-o?... E totuna cu a urî... Femeia nu poate fi decât sau iubită, sau urâtă... Dar când iubeşti prea mult *păsările şi idealul*, nu mai poţi iubi femeia... Omul n-are puterea să iubească mai multe lucruri odată... Şi

oamenilor le-a fost teamă de puterea dumitale... n-au iubit-o!

— Dumneavoastră *vă închipuiţi* că vorbiţi despre mine?

— Despre dumneata?... Dar n-am vorbit despre dumneata... Am vorbit despre un anumit om. *Despre un anumit om...*

Balasan părea că suportă povara unor gânduri îndepărtate.

— Şi în toate e un singur adevăr: *moartea* Fiecare clipă moare pe inima noastră. Nu trăieşte, ci moare. Pentru că timpul este infinit, şi de teamă să nu se plictisească, îşi face din inimile noastre orologii pasagere. Îi indicăm infinitului permanenţa. Cu inimile noastre.

Balasan vorbea pentru el. Severin voi să-i răspundă ceva, dar nu îndrăzni.

— Eşti liber! îl anunţă Balasan. Mulţumesc.

Severin plecă, gândindu-se la purtarea profesorului său.

Balasan pătrunse în camera bătrânilor, acolo unde se afla telefonul, şi pentru prima dată, după multă vreme, formă un număr. Îl chemă pe Toporaş şi-l întrebă dacă morala fabulei lui La Fontaine respectă adevărul. Auzi râsul lui Toporaş şi răspunsul acestuia care era similar cu remarca făcută de Severin.

— Cel mai mult în lumea asta suferă cei puternici! murmură Balasan.

Serafim Toporaş se plimba fără încetare prin holul imens. Mergea cu paşi repezi, cu capul plecat în jos, cu mâinile la spate. Vorbea cu mici pauze, fără să se uite la Hurmuzaki, pierdut într-un fotoliu cu spetează înaltă, într-un colţ al holului.

— Ai auzit? spunea Toporaş. Acum mă întreabă dacă fabula lui La Fontaine respectă adevărul ştiinţific... Parcă pe el l-ar interesa adevărul?... Pe el îl interesează... Dar cine poate şti ce vrea Balasan... Ce ai tu, mă, cu Balasan? Ce aveţi voi comun cu el? Nu vă daţi seama că aţi ajuns

nişte fantoşe încremenite... Balasan a tras sforile cât a putut şi pe urmă le-a aruncat. Voi aţi rămas încremeniţi într-o poziţie caraghioasă... Şi nici nu încercaţi să vă mişcaţi... Ar trebui nu de sfori să vă tragă cineva în sus, ci de păr... Dar tu nici măcar păr nu ai...

— Domnule profesor... eu... – încercă să protesteze Hurmuzaki.

— Ce tu?... Eşti ridicol ca o coţofană... sau ca pasărea aia pe care o numeşte atât de bine poporul... Te-ai oprit în văzduh şi dai cu desperare din aripi numai ca să rămâi pe loc... Te ratezi, mă, fără glorie şi fără scuze... Sunt mai înfuriat pe voi decât pe oricine... Ce v-aş înjura eu o dată, aşa, cum ştiu românii la necaz... Ţara arde, şi voi... Mă, tu nu simţi nimic pentru poporul ăsta, tu nu vezi că e ahtiat de lumină ca floarea-soarelui de soare?... Ai vorbit vreodată cu un ţăran?... Ai văzut cât de înţelept şi de iscusit e?... De ce nu-i dai o cămaşă mai bună, un creion mai bun, sau măcar un nasture mai bun? Stai ca o mortăciune şi nici măcar nu împuţi aerul ca să te arunce la gunoi.

— Domnule profesor... eu lucrez... eu fac... eu am descoperit săruri de îngrăşat... am... cred că am dat peste nişte medicamente... Ştiţi... Am găsit o formulă... nişte izomeri...

— Ce-ai găsit?... Ce-ai făcut?... Rahat, mă!... Orice om de pe stradă poate să urle în gura mare: „Am găsit leacul împotriva cancerului! Credeţi-mă! Dar nu vreau să vi-l dau!” Orice escroc...

— Escroc?!... se îngrozi Hurmuzaki.

Toporaş se oprise în faţa lui.

— Da! Escroc! Pentru că dacă ar spune adevărul, ar trebui spânzurat pe loc!... N-ar fi om... N-ar merita să stea în mijlocul oamenilor.

Hurmuzaki se îngrozise:

— Dar eu... eu am găsit, domnule profesor... am... am... am revăzut câteva lucrări... şi am găsit acolo idei... Nu ştiu cum de nu le-a trecut prin minte autorilor...

— Şi nu ţi-i ruşine, mă?... Niciodată nu ţi-a venit gândul să te îneci sau să te arunci înaintea trenului?... Nici tâlharii... ce s-a întâmplat, Maria?

Pe uşă intrase fără zgomot servitoarea casei, o femeie bătrână şi gârbovită, cu părul alb ca zăpada.

— Vă caută cineva de la ţară... o femeie şi-un bărbat... Le-am spus să aştepte...

Dar se vede că musafirii n-aveau de gând să aştepte. Pentru că, înainte ca Toporaş să-i poată spune ceva Mariei, uşa pe care intrase aceasta se deschise din nou, încet, ivindu-se în deschizătura ei capul iscoditor al musafirului.

La vederea mutrei sale, Toporaş izbucni în râs. Dar aproape în aceeaşi clipă izbucni în râs şi cel care privea din uşă.

— Intră, Natalio! îşi îndemnă bărbatul consoarta, înainte ca să audă invitaţia lui Toporaş.

Cei doi musafiri pătrunseră în hol. Bărbatul, în vârstă aproape de şaizeci de ani, de statură potrivită, puţin adus din spate, femeia, scundă, cu priviri agere şi foarte sigură pe ea. Amândoi erau încărcaţi de coşuri şi pachete. Bărbatul lăsă coşurile pe podea şi se duse direct la Toporaş, cu mâna, întinsă.

— Domnule profesor... iar am venit!... De v-aţi supăra... de... tot o să vă treacă până la urmă...

Cei doi îşi lepădară paltoanele.

— Hurmuzaki – strigă Toporaş – vino şi fă cunoştinţă cu oaspeţii... Îl vedeţi pe dumnealui?... A fost un mare învăţat, profesor universitar...

— Cum să nu fi auzit de dumnealui?... E doar de prin părţile noastre... Când ne întâlnim pe la congrese sau prin alte părţi, ne mândrim întotdeauna, între noi, cu oamenii mari de prin părţile noastre... Mă numesc Ion Cozma!

Hurmuzaki dădu mâna cu ţăranul şi cu nevasta lui.

— Vezi, domnule profesor – îi spuse Toporaş batjocoritor – să-ţi speli imediat mâinile.

Hurmuzaki se fâstâci şi se înroşi. Toporaş însă nu-l

iertă:

— Şi-a lăsat meseria, şi laboratorul, şi studenţii, pentru că nu-i pasă de oameni şi nu mai are gust de viaţă. N-aveţi pe acolo, prin sat, nevoie de o sperietoare de ciori?... Poate că funcţia asta ar accepta-o!... Ia zi, Hurmuzaki, te angajezi?

Renumitul chimist încercă să bâlbâie câteva cuvinte. Noroc de Ion Cozma, care interveni salvator:

— I-am spus eu nevesti-mi sunteţi un om vesel...

Fără să-şi însoţească gesturile cu cuvinte, Ion Cozma aduse apoi coşurile lângă masă şi începu să le golească. Toporaş se uită la el, cu priviri uimite. Pe masă se înşiruiseră vreo câteva borcane cu miere de albine, o sumedenie de fuioare de borangic şi tot felul de fructe, mai ales mere şi pere de diferite sorturi, învelite fiecare în hârtie subţire.

Femeia îi întinse, stânjenită, lui Toporaş o hârtie. Acesta începu s-o citească, dar tot nu înţelese ce se petrecea. Hârtia era de fapt o scrisoare prin care membrii gospodăriei „Ştefan cel Mare” îi mulţumeau din inimă marelui învăţat român, Serafim Toporaş, pentru sprijinul dat gospodăriei lor.

Văzându-l pe Toporaş bănuitor, Ion Cozma se apucă să-i povestească acestuia despre foloasele pe care le-a tras gospodăria, mai ales în ramurile anexe, urmând sfaturile cuprinse în cărţile bătrînului.

— Să vedeţi ce prisacă, ce livadă, ce crescătorii de păsări am realizat în gospodăria noastră! Şi viermii de mătase i-am crescut aşa cum cereţi dumneavoastră!

Toporaş era emoţionat.

— Mai e un lucru, tovarăşe profesor... – continuă Cozma. E tot o hotărâre a adunării generale. Ne-a delegat să vă înfăţişăm cartea noastră de aur şi să vă rugăm să ne scrieţi ceva... De obicei scriu în ea musafirii. Dar noi, gândindu-ne că sunteţi bătrân...

— Cum?! protestă Toporaş. Iaca, nu vă scriu niciun rând! Când voi veni la voi... la aniversarea voastră...

Îi văzu pe cei doi întunecându-se la faţă. Ion Cozma chiar încercă să se scuze:

— Ştiţi, noi n-avem nicio vină... Ne supunem şi noi hotărârilor adunării...

— Nu de hotărâre e vorba... Dacă-i hotărârea adunării generale, e musai s-o respecţi... şi trebuie să mă supun şi eu... Dar cum îndrăzniţi să mă faceţi bătrân?... Las' că te văd eu dacă într-un ceas coseşti mai mult decât mine...

— Să vă spun drept, în privinţa asta aş pune rămăşag pe zece deca de vin tămâios... Cine coseşte mai mult, pierde vinul...

— Dă mai bine cartea! îl invită Toporaş.

Dar nu Ion Cozma purta cartea de aur a gospodăriei, deşi era preşedinte. Cartea se afla la Natalia, care i-o întinse cu sfială parcă lui Toporaş.

— Şi ce să scriu aici? întrebă Toporaş.

— Asta o ştiţi mai bine dumneavoastră... Numai v-am ruga să scrieţi pe pagina albă de la început. Nu ştim de ce n-a scris nimeni pe ea, dar s-a potrivit bine.

Toporaş scrise pe prima pagină a caietului cu scoarţe groase câteva cuvinte. Îi întinse apoi caietul lui Hurmuzaki:

— Scrie şi tu ceva!

Hurmuzaki se pomeni cu cartea în mână.

Dar înainte de a-şi scoate stiloul din buzunar, auzi vocea lui Ion Cozma:

— Vedeţi, tovarăşe profesor, adunarea generală n-a hotărât să mai scrie şi altcineva... Şi, de...

Pârvan ieşea rar din casă. Obişnuia să-şi petreacă după-amiezile acasă, cu excepţia zilelor de vară, când se ducea de unul singur afară din oraş, pentru a înota o oră sau două în râu. Fără să fie un pasionat înotător, făcea acest sport cu convingerea că-şi menţine vigoarea şi rezistenţa. Restul zilelor şi-l petrecea în biroul său, împărţindu-şi timpul între bridge şi lectură. Ore întregi, Pârvan juca bridge de unul singur, rezolvând cele mai

complicate probleme de joc. Lectura lui Pârvan era dedicată în special lucrărilor de specialitate. Chiar fără să se gândească la vreun scop practic, şi parcă împotriva voinţei sale, fostul profesor de mecanică simţea nevoia să fie la curent cu tot ce se întâmpla nou în domeniul său. Îi intrase în sânge această obişnuinţă. Era abonat în continuare la publicaţiile de specialitate şi-şi achiziţiona, cu regularitate, volumele tehnice care-l interesau. Nu neglija însă nici beletristica. Răgazul pe care-l avea îl folosea într-o măsură însemnată şi la umplerea unor lacune care-l puseseră de multe ori în inferioritate faţă de Balasan.

De câtva timp, însă, Pârvan nu mai fusese întâlnit în oraş şi, deşi stătea numai acasă, renunţase şi la lectură, şi la exerciţiile de bridge. Biroul său era încărcat de hârţoage şi dosare vechi. Pârvan nu părăsea biroul decât târziu, spre miezul nopţii. Devenise nervos, lupta împotriva insomniilor şi numai cu eforturi supreme de voinţă reuşea să adoarmă. Se trezea, însă, uneori, după câteva ore, sub apăsarea aceloraşi întrebări, pe care încă nu era în stare să le rezolve.

Ajunsese la concluzia că în secţie se petrece un fenomen ciudat, cu neputinţă de explicat. După surpriza pe care-o avusese la rezolvarea formulei B (Tonciu), Pârvan îşi continuase cercetările şi calculele sale. Înjghebase astfel o nouă formulă algebrică, denumind-o C, care cuprindea caracteristicile muncii lui Valer. Rezultatul ei fu acelaşi ca la formulele A şi B. Valer dovedea mici neregularităţi la confecţionarea aceloraşi piese la care vădiseră neregularităţi Răduca şi Tonciu. Devenise limpede pentru el că aceste perturbaţii trebuie să aibă o cauză. Nu mai putea să le considere întâmplătoare.

Pentru a înlătura cea mai mică posibilitate de eroare, Pârvan făcu o analiza migăloasă a muncii altor fruntaşi. Schimbă numele acestora în litere, oprindu-se la litera J. Observase acelaşi lucru, după zile de calcule. Formulele

D, E, F, G, H, I, J dădeau rezultate asemănătoare. Zece formule! Eroarea era imposibilă! Zece muncitori buni, rationalizatori îndărătnici, îşi menţineau ritmul regulat la confecţionarea tuturor pieselor în afară de cele opt sorturi, denumite industrial: B 86, N 53, D 42, O 29, B 99, S 141, R 33, K 45. Fu şi mai intrigat când văzu că D şi I, trecând în cursul unei singure zile de la confecţionarea lui B 99 la confecţionarea lui M 14, îşi păstraseră la această ultimă piesă ritmul obişnuit, regulat şi precis, pe când la B 99 avuseseră neregularităţi, e drept mult mai puţin perceptibile. Ele însă nu putuseră scăpa calculelor lui Pârvan.

Evidenţa fenomenului parcă-i înţepa ochii. Iar inexplicabilitatea lui îi aţâţa în permanenţă nervii. Ce se petrecea în secţie? Ce element intervenise în munca raţionalizatorilor la confecţionarea acelor tipuri de piese? Uneori se trezea din somn sub presiunea unor gânduri absurde, aprindea lumina, făcând noi şi noi calcule. De câteva ori se dusese la birou nedormit. Şi cu toată strădania lui, nu reuşea să perceapă cauza neregularităţilor.

Calculele sale îi mai indicaseră însă un lucru care nu mai putea fi pus la îndoială. I se destăinuise matematic. Întrecerea pe care el o desconsiderase sau o privise cu indiferenţă, se dovedise o forţă reală în ridicarea productivităţii muncii. Raţionalizarea iniţiată de Răduca făcuse ca aceleaşi maşini prevăzute cu un coeficient de productivitate limitat să-şi dubleze uneori coeficientul şi chiar să şi-l tripleze, fără ca asupra maşinii să se abată primejdia unei uzuri rapide, forţate. Muncitorii începeau să devină lucrători de mare randament, să devină lucrători industriali de prim ordin. Formula C, de pildă (Valer), îi demonstra că într-o perioadă necrezut de scurtă maşina ajunsese la un randament superior, aproape de cel al lui Răduca. Şi celelalte formule îi indicau fără greş apariţia unui stil nou de muncă în secţie. Pârvan ajunsese, prin calculele sale, să precizeze elementele componente

ale noului stil de muncă, să definească sigur caracteristica lor tehnică.

De aceea, poate, fenomenul pe care-l descoperise îl înfuria la maximum. De ce ritmul de lucru al unor muncitori, atât de regulat altădată, înfăţişa scăderi?... Pentru că neregularităţile observate de Pârvan nu arătau decât coborâri. Îl cuprinse o asemenea furie, încât uită orice alte preocupări în afară de această enigmă. Îşi dedică tot timpul rezolvării ei. Pârvan ajunse cu obsesia până acolo, încât transformă fiecare strungar din secţie într-o formulă algebrică notată printr-o literă, şi porni la analiza muncii fiecăruia. Împărţi analiza pe trei perioade. Perioada dinaintea întrecerii, perioada de la începutul întrecerii şi perioada de când observase, pentru prima dată, apariţia fenomenului în secţie.

După multe calcule, Pârvan reuşi să grupeze trei categorii de muncitori: raţionalizatori fruntaşi, muncitorii de categorie medie şi muncitorii slabi. Cu această ocazie observă că muncitorii de categorie medie sunt cei care-şi păstrează un ritm regulat, în general, fără perturbaţii. La aceştia, consumul de timp la confecţionarea unei unităţi, unei piese, nu oferea neregularităţi. Inginerul era intrigat. Îşi închipuise până atunci că regularitatea trebuie să fie, în primul rând, o calitate a fruntaşilor. Aceştia, însă, cu toate că erau primii raţionalizatori, nu-şi menţineau ritmul regulat la piesele respective. La muncitorii slabi, Pârvan descoperi de asemenea perturbaţii, dar nu în descendenţă, ci în ascendenţă. Neregularităţile la aceştia nu însemnau coborâri în graficele tehnice, ci urcuşuri.

Descoperirea aceasta îl determină pe Pârvan să elimine din analiza lui categoria muncitorilor medii. Ajunsese la concluzia, sau mai bine zis începea să creadă, că rezolvarea fenomenului pe care-l analiza se află în relaţia dintre prima şi a treia categorie de muncitori. Erau singurele care arătau neregularităţi.

Făcu la început câteva sondaje, alegând la întâmplare cinci formule, dar ele nu aduseră nicio geană de lumină.

Sondajele îi arătară un singur lucru. Toate cele cinci formule din categoria a treia pe care le rezolvase demonstrau un ritm regulat la confecţionarea pieselor respective. Cei cinci muncitori aleşi la întâmplare nu aveau fluctuaţii. Şi totuşi concluzia pe care o demonstra analiza producţiei globale a acestei categorii afirma contrariul. Pentru a ajunge la o clarificare definitivă, era deci necesar să analizeze fiecare component în parte al acestei categorii. Adică producţia în decursul celor trei perioade a fiecărui muncitor. Era o muncă imensă, dar demonul din Pârvan nu ţinea seama de nimic. Îl împingea fără încetare.

Formulele celei de a treia categorii repetau alfabetul. Pârvan le desemnă cu literele A1, B1, C1, D1 etc., spre deosebire de A, B, C, D etc. La C1, Pârvan sezisă câteva neregularităţi. Cantitatea de piese confecţionată de această formulă în opt ore fiind prea mică, timpul pe care-l indicau neregularităţile era egal la ritmul respectiv cu timpul necesar pentru confecţionarea a două sau trei piese. Era neînsemnat. Pârvan totuşi notă.

Îşi continuă calculele. E1, F1, G1, H1, I1, J1, K1 nu-i dezvăluiră nicio taină. Şi nici celelalte formule. Când trecu însă la a treia perioadă, neregularităţile deveniră şi mai evidente. Dezlegarea enigmei se afla fără îndoială aici. Câmpul de calcule se îngustase enorm. Logic, rezolvarea nu putea să fie în altă parte. Voise să ajungă însă şi matematic aici. Şi ajunsese. În analiza celor şaisprezece formule din categoria a treia trebuie să se afle rezolvarea problemei.

Era emoţionat când îşi reluă calculele, care trebuiau să fie ultimele. Parcă într-adins le mai întârzie. Spre surprinderea lui, însă, nici A1, nici B1, nici C1, nici D1, nici E1, în cea de a treia perioadă, nu-i semnalară asemenea neregularităţi care să-i compenseze în timp pierderile cauzate de neregularităţile din categoria întâi. Nu-şi slăbi însă curajul. Dimpotrivă, îndârjirea puse şi mai mult stăpânire pe dânsul.

Pârvan ajunsese cu calculele la N1, când auzi sunând telefonul. Ridică mecanic receptorul şi auzi vocea Orhideei. Îl anunţa că fiind nevoită să plece în Capitală, partida de bridge săptămânală nu mai putea avea loc. Pârvan îi spuse câteva fraze convenţionale. Orhideea parcă aştepta un răspuns. Ezită să închidă telefonul. Şi când făcu acest lucru, îl făcu brusc şi zgomotos. Pârvan avu impresia că receptorul de la capătul firului fusese aruncat pe podea. Atunci îşi aminti că trebuia să vorbească, să se întâlnească cu Orhideea, îşi aminti că-i solicitase o convorbire în doi. Dar tot în aceeaşi clipă observă un lucru cât se poate de ciudat în interiorul formulei N1.

Pârvan aşeză liniştit receptorul în furcă, îndepărtă stiloul din preajma caietului şi-şi încrucişă braţele deasupra pieptului. N1 avea fluctuaţii stridente faţă de perioadele anterioare, sau mai bine zis avea o evoluţie de un asemenea grad, încât Pârvan, înainte de a începe calculul, simţi că se apropie de dezlegarea problemei.

CAPITOLUL 22

ÎN UZINĂ SE VORBEA TOT mai insistent despre reîntoarcerea vechiului director. Şcoala se terminase. Marin Singurel îi trimisese o telegramă lui Nistor, anunţându-şi sosirea în câteva zile. Funcţionarii, care auziseră primii vestea, se uitau cu coada ochiului la Nistor. Spre surprinderea lor, observară pe faţa lui parcă o înseninare. Nistor părea vesel. Făcea glume cu ei, îşi lepădase aerul acela grav şi încruntat cu care-i obişnuiseră după plecarea lui Singurel. Unii erau înclinaţi să creadă că Nistor se preface sau poate vrea să le câştige simpatiile în preajma sosirii directorului.

Cea mai mare surpriză o avu însă Aura Pricop, secretara lui Nistor, care, numai la câteva zile de la apariţia celui de al treilea articol al acestuia în gazeta regională, fusese chemată la dânsul în birou şi, fără să o întrebe prea mult, îi oferise o învoire discretă de câteva zile pentru a se odihni „după o perioadă îndelungată şi grea de muncă”. Îi dădu a înţelege că învoirea nu-i ştirbeşte cu nimic din drepturile de concediu, atrăgându-i însă atenţia să păstreze discreţia necesară, pentru a nu se vorbi în rândurile funcţionarilor despre favoritisme. Secretara se sperie la început, dar calmul şi degajarea cu care-i vorbea Nistor, purtarea lui amicală o liniştiră şi o determinară să accepte învoirea.

Câţiva funcţionari din conducere erau la curent cu o intervenţie făcută de Nistor la minister, prin care cerea ca o parte din beneficiile şi economiile realizate în cadrul mişcării iniţiate de Răduca, să se pună la dispoziţia

conducerii uzinei, ca premiu excepţional. Premiile urmau să fie distribuite către sfârşitul anului proporţional cu participarea muncitorilor şi tehnicienilor în întrecere şi cu succesele obţinute. Suma care se cerea era considerabilă. Se mai ştia că ministrul Tudor Bogdan aprobase în principiu cererea lui Nistor.

Într-o şedinţă foarte restrânsă a conducerii uzinei se întocmise o listă de premii. Suma globală fiind mare, premiile oferite celor mai buni muncitori şi tehnicieni depăşeau cu mult valoarea salariilor. Nistor se opusese însă vehement să se acorde premii lui Pârvan şi lui Severin, deşi Iulieş Livede demonstrase cât se poate de convingător că, indiferent de participarea celor doi în întrecere, activitatea lor în uzină nu lăsa niciodată de dorit. Bratu, susţinut de Iulieş, propuse ca în rândul celor premiaţi să fie inclus şi Silviu Căciulă, care într-o perioadă destul de scurtă ajunsese la aproape două norme în opt ore. Nistor se opuse şi la acest caz, fără să dea o explicaţie plauzibilă. În schimb, se arătă cât se poate de darnic cu Răduca, Valer, Costinaş, Tonciu, Domnica Doroftei şi alţii.

După terminarea şedinţei, Nistor îl rugă pe Iulieş să mai rămână câteva minute. Dacă ar fi întârziat numai cu o secundă, Iulieş ar fi fost acela care l-ar fi reţinut pe Nistor.

— Aş avea să discutăm câteva probleme, tovarăşe Iulieş – îi spuse Nistor.

— Parcă mi-ai ghicit gândurile – îi răspunse Iulieş. Aş vrea să ştiu...

Nistor nu-l lăsă pe Iulieş să continue:

— Să discutăm ordonat, tovarăşe Iulieş. Mai întâi problema Alexandru Severin.

Iulieş se înfurie. Nistor voia să domine în discuţie, voia să se impună. Altădată se purta ca un om care cere sfaturi, nu ca unul care-şi expune păreri bine gândite.

— Te-ai cam schimbat, Nistor!

— Avem altele mai importante de discutat...

— Mai importante decât schimbarea ta?

Nistor rămase calm în continuare. Numai privirile pe care le aruncă asupra lui Iulieş erau parcă iscoditoare şi severe:

— Nu ştiu de ce cauţi dumneata să încurci lucrurile. Aş fi putut să consider şedinţa închisă, fără să am obligaţia să dau cuiva lămuriri.

— Nu te-aş fi lăsat eu...

— Cred că dumneata te-ai schimbat, tovarăşe Iulieş. Tonul pe care-l foloseşti nu-i tocmai cel potrivit într-o discuţie dintre directorul şi organizatorul de partid al uzinei.

— Să nu-mi faci tu morală... să nu mă înveţi tu cum trebuie să vorbesc.

— De ce nu? întrebă foarte liniştit Nistor. Numai dumneata ai dreptul acesta? Suntem, dacă vrei, între comunişti, şi fiecare are acest drept.

Iulieş îl privi pe Nistor cu ochii mari. Nistor avea în fond dreptate. Nu putea să-i reproşeze nimic. Se obişnuise cu un Nistor docil, care-i cerea mereu sfaturi şi care, parcă, se temea de dânsul. Poate că tocmai acest lucru îl intriga. Nistor părea sigur pe el, tocmai într-un moment când ar fi trebuit să fie mai puţin sigur. Purtându-se cum se purtase, nu făcuse decât să-i dea apă la moară directorului. Şi totuşi, se întâmplase ceva cu Nistor. Schimbarea atitudinii sale era prea bruscă şi prea evidentă. Iulieş crezuse că-l descifrase pe Nistor. După şedinţa aceea care urmase accidentului, căutase să se convingă în sinea lui că directorul e un om foarte chibzuit şi calculat, dar nu în bine. Şi nici măcar în rău. Tot ce făcea, făcea cu gândul la persoana lui. Nistor voia să-şi apere situaţia, aceasta era convingerea lui Iulieş. Nu-l interesa decât persoana lui. De aceea îşi calcula fiecare vorbă şi fiecare mişcare. Purtarea lui din ultimele zile nu mai corespundea însă portretului pe care i-l făcuse Iulieş. Însăşi convorbirea provocată de Nistor şi felul cum începuse păreau ale altui om. Nistor se schimbase, dar ce anume determinase această schimbare nu era limpede

pentru Iulieş.

— Va să zică, despre Alexandru Severin – reluă Nistor.

Tăcerea lui Iulieş îl îndemnă să continue:

— Alexandru Severin a coborât mult în ultimul timp. Produce şaizeci şi cinci la sută faţă de cât producea înainte. Putem să-l premiem?

— Poate că-şi revizuieşte maşina – sugeră Iulieş. Şi nu uita, Nistor, că în tot cursul anului a fost singurul care s-a menţinut la o medie ridicată... Şi după articolul acela nenorocit... şi mai ales după răspunsul tău, care l-a întristat şi mai tare...

— Mai e ceva cu Severin. Asta ţi-o spun în taină... Severin lucrează ceva în ascuns. Şi-a umplut dulapul cu piese. Din cauza aceasta i-a scăzut producţia...

— Ţi-am spus că-şi revizuieşte maşina! Decât s-o scoată cu totul din producţie, a chibzuit că-i mai bine să lucreze paralel.

Nistor îl privi pe Iulieş mustrător:

— Va să zică dumneata ştii ce se întâmplă cu Severin. Cred că era foarte simplu în acest caz să mă înştiinţezi... să înştiinţezi şi direcţia uzinei. Ştii dumneata ce bănuială ar putea să cadă asupra lui Alexandru Severin?

Nistor avea din nou dreptate, dar ceva nu-l lăsa pe Iulieş să recunoască. Iulieş continua să pună la îndoială sinceritatea lui Nistor, fără să aibă însă o justificare palpabilă. Îl înfuria faptul că omul din faţa lui voia să-l domine. Avea impresia că îi întinde la tot pasul capcane.

— Şi ce vrei tu, la urma urmei? întrebă brusc Iulieş. Vrei să-mi dovedeşti că eşti iscusit, că eşti atotvăzător, că nu-ţi scapă nimic, că eşti un mare conducător? Mă Nistor, lasă la o parte formalismele şi spune-mi ce ai de spus!

Nistor îl ascultă pe Iulieş fără să clipească.

— N-am avut *intenţia* să-ţi dovedesc ceva despre mine, tovarăşe Iulieş. Dumneata, însă, dovedeşti că nu prea te împaci cu disciplina...

— Iar îmi dai lecţii?...

— Nu-ţi dau lecţii, tovarăşe Iulieş. Îţi atrag *ferm* atenţia!

Dumneata ai comis un act de indisciplină. Cu autoritatea pe care o ai şi pe baza situaţiei pe care o deţii în uzină, ai permis...

— Ce-am permis? se înfurie Iulieş. Mă, tot ce-am făcut, am făcut din cinste şi cu conştiinţa împăcată. Dacă aş fi procedat altfel... Uite, mă, nu mă lasă inima să-ţi spun totul, să te lămuresc. Nu mă lasă. Ţi-o spun verde, pentru că am părerea că faci toată vremea ca artiştii pe scenă. Nu te simt deschis, asta e! Eu împotriva inimii nu pot să lupt... Eu nu mi-o pot suci în fel şi chip, cum faci tu... Dacă altcineva mi-ar fi spus cuvintele tale, dacă m-aş fi purtat cum m-am purtat cu altcineva, m-aş fi dus singur la spânzurătoare... Dar tu... uite, nu am încredere în tine. Asta-i!

Nistor îşi pierduse cumpătul. Mersese prea departe. Ieşise din calmul său. Avu totuşi puterea să-l întrebe pe Iulieş, cu o voce tremurândă:

— Şi dacă greşeşti, tovarăşe Iulieş?... Dacă osândeşti pe nedrept?...

— Dac-ai şti, mă Nistor, cât aş dori să port în cârcă păcatul ăsta!...

Nistor chibzuise multă vreme înainte de a încerca să provoace în mintea lui Iulieş nedumerire şi confuzie. Primul-secretar al regiunii îi adusese la cunoştinţă că biroul acceptase în principiu trecerea lui în activul de partid, urmând ca aceasta să se înfăptuiască după ce va preda munca lui Marin Singurel. Nistor era sigur că până atunci noul prim-secretar îi va cere referinţe verbale lui Iulieş cu privire la dânsul. Şi se hotărâse să manevreze în aşa fel, ca Iulieş să nu aibă o părere bine definită asupra lui când va fi întrebat la regiune. I se părea că mijlocul cel mai bun era să intre în conflict cu Iulieş. Să-l critice, să-l înfurie, să-l scoată din sărite, pentru ca atunci când Iulieş va fi chemat la regiune şi întrebat despre dânsul, să-i fie teamă ca nu cumva să vorbească sub presiunea furiei. Îl cunoştea pe Iulieş şi ştia că în asemenea cazuri acesta se fereşte să dea verdicte, să scoată la iveală defectele

cuiva, punând înainte în cumpănă, cel mai adesea, calităţile persoanei respective. Teama că ar putea fi subiectiv în aprecierea unui om îl înfricoşase întotdeauna pe Iulieş. Acesta fusese calculul lui Nistor, dar, când auzi destăinuirea sinceră a lui Iulieş, fu cuprins la rândul său de frică. Mersese prea departe. De aceea făcu o ultimă încercare desperată:

— Sunt gata să jur pe cinstea mea de om... şi de comunist că păcătuieşti, tovarăşe Iulieş.

Emoţia pe care i-o stârnise lui Nistor i se păru lui Iulieş o emoţie sinceră. Simţea deja cum se abat asupra lui remuşcările. Dacă într-adevăr greşise? Dacă îl înfuriase aroganţa şi calmul lui Nistor? Dacă omul nu-şi făcea decât datoria?...

Nistor parcă simţi frământările lui Iulieş. Se străduia să-şi adune toată liniştea în voce, spre a da lovitura decisivă:

— Atunci, tovarăşe Iulieş, problema Severin e clară. Suntem în faţa unui act de indisciplină, obiectiv vorbind. Nu-l putem trece pe lista celor premiaţi pe Severin.

Iulieş tresări când auzi concluzia lui Nistor. Şi se uită la acesta ca la un om pe care începea în sfârşit să-l cunoască. Nistor nici nu mai aşteptă încuviinţarea lui Iulieş. Era convins că nimerise la ţintă. Trecu foarte firesc la alt subiect:

— Mai e ceva foarte important. Tovarăşul Marin soseşte cu trenul peste două ore. Mi-a telefonat că nu vine singur. Vine cu cineva din conducerea Consiliului Central al Sindicatelor, care vrea să se documenteze asupra mişcării lui Răduca. Nu mi-a spus cu cine anume. Mă gândeam că fiind vorba, totuşi, de un eveniment în viaţa uzinei noastre, poate ar fi bine să organizăm un scurt miting în cinstea reîntoarcerii directorului nostru.

Propunerea lui Nistor nu-i surâse lui Iulieş. Îi spuse pe şleau acestuia:

— Un miting?... Eu nu cred c-ar fi prea potrivit... De ce să organizăm o astfel de revedere? Singurel se întoarce la muncă. E un lucru cât se poate de firesc... şi de altfel îl

cunosc destul de bine. O să se sperie. Nu-i plac primirile zgomotoase. Şi-apoi... vreme de mitinguri ne rămâne destulă.

Nistor păru că chibzuieşte asupra spuselor lui Iulieş. Dădea a înţelege că e în dubiu. Se aşteptase la acest răspuns. Şi pusese întrebarea numai ca să poată avea prilejul să-i dea dreptate lui Iulieş. Atitudinea lui dinainte i-ar fi părut lui Iulieş şi mai cinstită dacă, după o împotrivire vehementă, într-o problemă, i-ar fi dat dreptate în altă problemă. De aceea îi răspunse, cu aerul unui om care recunoaşte dreptatea spuselor celuilalt, fără să accentueze prea mult asupra acestui lucru:

— E drept, tovarăşe Iulieş. O să avem destulă vreme pentru mitinguri.

Înainte de a părăsi biroul lui Nistor, Iulieş îl mai întrebă ceva pe acesta:

— Oare n-ar trebui să cumpănim mai bine asupra lui Căciulă? Omul a reuşit totuşi să salte mult în ultimul timp. Faţă de fruntaşi, saltul lui nu înseamnă mare lucru... Pentru dânsul, însă... Cred că un premiu l-ar încuraja, cine ştie, poate l-ar îndemna să intre în rândul fruntaşilor.

Nistor zâmbi când îi răspunse lui Iulieş:

— În privinţa lui Căciulă, n-o să te superi, tovarăşe Iulieş, dac-o să-ţi spun că am şi eu tainele mele. O să afli când va fi cazul. Până atunci, crede-mă că eu nu pot admite nici cu gândul să-l trecem pe lista premiaţilor.

Atitudinea lui Nistor, misterioasă şi prietenoasă, parcă-l înveseli pe Iulieş.

— Mă Nistore, poate... cine ştie... eu îţi urez din tot sufletul să ai dreptate.

Iulieş părăsi biroul. Nistor sună automat secretara. Dar când o văzu, îşi aminti că-i acordase o învoire de câteva zile. Se prefăcu mânios:

— Te-am anunţat, tovarăşă, că ai o învoire!

— Plec imediat, tovarăşe director! Am vrut numai să pun la punct dosarele.

Şi după ce plecă secretara, se gândi la convorbirea pe

care o avusese cu Iulieş... Părăsi biroul. Se opri în faţa ferestrei. În depărtări se vedeau munţii. Zăpada le acoperise creştetele cu un şal alb. Se va despărţi de fereastra prin care se văzuse mereu urcând spre vârful munţilor. Se va despărţi în mod sigur. Rămăsese o singură primejdie: Iulieş. Dar fusese şi aceasta înlăturată. Parcă auzea vorbele pe care Iulieş i le va spune primului secretar; „S-a schimbat mult. E un om plin de ambiţie... Cred că e cinstit... poate că... dar nu... e sigur un om cinstit”... Calea îi era deschisă spre culmi. Şi pentru că cineva nu voise să-l însoţească... Nistor îşi strânse pumnii şi-şi apăsă fruntea pe sticla geamului.

Iulieş nu reuşi să se gândească prea multă vreme la Nistor, deşi schimbarea acestuia îl preocupa. Nu reuşi pentru simplul motiv că amintirea convorbirii cu Nistor îi declanşa fără voia lui, amintirea convorbirii pe care o avusese cu Domnica. De câte ori se gândea la destăinuirea Domnicăi, Iulieş se simţea năpădit de emoţie. Şi totuşi nu era capabil să înţeleagă ce se petrecuse. Până atunci nu făcuse nicio deosebire între Domnica şi ceilalţi tovarăşi din jurul lui. Vorbele ei parcă răscoliseră însă într-un morman de cenuşă, dezvelind câteva licăriri de foc. Jarul începea să ardă. Nu era în stare sau poate nu voia să încerce să arunce un pumn de cenuşă peste jarul răscolit. Arsura parcă-l încălzea. Când izbutea uneori să-şi recapete liniştea, simţea că-l cuprinde mânia faţă de Domnica... Era bătrân, era singur, se obişnuise cu tristeţea singurătăţii... Şi ea dintr-o dată se năpustise asupra lui... Dacă nu i-ar fi văzut privirile triste, ar fi crezut că e vorba de un joc copilăresc.

Era prea de tot... Iulieş oftă... Când eşti bătrân, fiecare copil se poate juca, fără împotrivire, cu sufletul tău. Mânia lui nu era de fapt împotriva Domnicăi. Era împotriva bătrâneţii. Dacă i s-ar fi întâmplat aceasta cu ani în urmă, ar fi râs, s-ar fi distrat şi ar fi reuşit repede să potolească lucrurile. Dar la vârsta lui... Nu îndrăznea decât să

constate ce se întâmpla cu dânsul. N-avea curajul să se gândească mai departe. Îi era teamă să nu devină caraghios faţă de sine însuşi. Un om în toată firea să îndrăznească să se uite la o femeie tânără, care se mlădia ca o zvârlugă!

Dar de unde ştia el că Domnica se mlădiază ca o zvârlugă?... Şi ce însemna tremurul care-l cuprindea când îşi amintea cum o văzuse strecurându-se printre oameni şi maşini? Ar fi meritat să fie arătat cu degetul... Dar ea, ea, cum avusese îndrăzneala să-i spună asemenea vorbe?... Şi încă să se şi întristeze, să-i facă şi mustrări... Erau doar atâţia oameni în uzină... Sau nu era nimic adevărat, sau...

Poate că numai singurătatea şi tristeţea prin apăsarea lor îl făceau să se simtă bătrân... Putere să muncească avea berechet... Braţele lui erau încă în stare să doboare în luptă dreaptă un bărbat mult mai tânăr ca el... Nu s-ar fi dat pe mulţi tineri... Atunci de ce acest gând că este bătrân? De ce i se părea că poartă în spate povara unei bătrâneţi grele?... Pentru că îi albise părul?... Pentru că era singur?... Poate... sau mai degrabă pentru că singurătatea şi despărţirea aceea neaşteptată înfrânseseră în el *dorinţa* de a se mai simţi tânăr?...

Asta era!... Şi Domnica nu făcuse altceva decât să-i renască dorinţa... Dacă voia să fie cinstit cu el însuşi...

Dacă nici pe sine însuşi nu izbutise să se cunoască!... Ajunseseră câteva vorbe spuse cu amărăciune de o femeie pentru ca să-şi dea seama că e altul decât cel care se credea... O *femeie...* Femeia aceea fusese Domnica! Alta oare ar fi trezit în el *dorinţa* dacă i-ar fi spus exact aceleaşi cuvinte pe care i le spusese Domnica?... Inima lui Iulieş bătea cu putere de câte ori îi apărea acest gând în minte.

Şi când, după convorbirea cu Nistor, intră în secţie şi o văzu pe Domnica în faţa maşinii, îi năvăli sângele în obraz la gândul că descoperise răspunsul.

Emoţia lui Iulieş nu se sfârşise cu această constatare.

Inima lui mai trebuia să facă faţă unor încercări grele. Prima încercare veni din partea lui Severin.

— Iulieş! îl chemă acesta pe şoptite, când trecu pe lângă dânsul.

— Ce-i, Alexandre?

— Lucru mare, Iulieş. Azi termin ultimele piese. De mâine trebuie să încep montajul...

Iulieş nu-şi credea urechilor.

— Măi Alexandre – spuse Iulieş cu voce înceată – chiar ai terminat?... E gata?...

— Totul! Până la cel mai mic şurub.

— Şi braţul acela?

— Şi braţul. Totul... totul!

— Nici nu ştiu ce să fac – se zăpăci Iulieş. Să te iau de gât... să-ţi strâng mina? Mai bine mă închid în birou...

— Trebuie să încep montajul. Vreau să încep de mâine. O să am nevoie de mai mult timp...

Iulieş îşi aminti vorbele pe care i le spusese lui Nistor cu privire la Alexandru.

— Alexandre! Anunţă-l pe Pârvan că-ţi bagi maşina în revizie generală.

— La asta m-am gândit şi eu...

— Şi dacă nu se lasă, adică dacă nu te lasă, dă-mi mie de veste...

— Eu nu vreau să mai pierd timpul, Iulieş... Eu de Anul Nou vreau să meargă maşina... Aşa m-am gândit eu...

— Hai să mergem amândoi la Pârvan! propuse Iulieş.

— Să mergem... dar... să mai aşteptăm oleacă... Să-mi vin în fire... Nici mie nu-mi vine să cred... încetul cu încetul...

— Şi nu ţi-i de loc frică, Alexandre?

— Frică?... Nu frică, Iulieş...

Iulieş se uită în ochii lui Severin şi-i descoperi parcă speriaţi.

— Măi Alexandre... mi-i frică şi mie... Prea m-ai luat pe neaşteptate... Nu ştiu ce-aveţi voi cu mine de mă pândiţi când sunt mai slab şi numai atunci vă năpustiţi asupra

mea.

— Păi ţie de ce să-ţi fie frică?...

— Tu crezi că nu m-am cuibărit şi eu prin oţelul tău?... De-ar porni odată maşina!

Severin descoperi la rândul său în ochii lui Iulieş priviri speriate.

— Hai la Pârvan! îşi făcu Iulieş curaj.

— Să mai stăm puţin... Prea ţi-ai ieşit din fire... Îţi vine să te baţi, ca să uiţi că ţi-e frică...

— Şi tu înţepeneşti, ca să aştepţi pe cineva să te împingă din spate,

Iulieş o zări pe Domnica la maşină.

— Hai, Alexandre!

— Să termin piesa asta... şi mai am una...

— Păi spuneai...

Severin dădu drumul la maşină. Piesa la care lucra nu făcea însă parte din cele care-i trebuiau la maşina lui. Ultima o terminase înainte de sosirea lui Iulieş.

Iulieş se duse spre biroul lui, aşteptându-l pe Severin.

Inginerul Pârvan intrase de dimineaţă de-a dreptul în birou, fără să-şi mai facă raita sa obişnuită prin secţie. Purta un pachet voluminos sub braţ. Îl găsi pe maistrul Ferenţi înăuntru.

— Sunt câteva probleme, domnule inginer... – îl întâmpină maistrul Ferenţi.

Pârvan nu-i dăduse timp maistrului să-şi termine fraza. Întrebase scurt:

— Poţi să le rezolvi singur?

— Da, dar...

— Ai nevoie de dădacă? Te rog să răspunzi imediat!

— Nu!

— Atunci descurcă-te singur. Şi te rog să ţii seama că nu vreau să fiu deranjat cu niciun chip. Pune un carton la uşa biroului.

— Da, domnule inginer! Dar astăzi trebuie să sosească...

— Domnule Ferenţi, sper că ne-am înţeles. Am nevoie de linişte. Inspectează, te rog, secţia.

Maistrul Ferenţi ieşise posac din birou. Agăţase mai întâi în uşă un carton pe care scria: *„Intrarea strict interzisă”,* apoi făcuse o raită prin secţie. După ce terminase, îşi găsise un loc de supraveghere în apropiere de biroul lui Pârvan, spre a putea preîntâmpina la nevoie orice musafir. Nu ştia însă cum să procedeze în cazul că Singurel va voi să intre la şeful secţiei.

Inginerul Pârvan desfăcuse pachetul pe birou. Sutele de hârtii orânduite cu grijă erau rodul calculelor sale neîntrerupte. Alese din ele dosarul cel mai voluminos. Pe scoarţa dosarului se afla desenată în roşu formula N1. Atât. Niciun nume. Pârvan uitase orice nume. Nu lucra decât cu formulele înregistrate convenţional de către dânsul, prin cifre şi litere. Nici nu-şi pusese întrebarea cine poate fi N1. În dosarul cu această nomenclatură se afla însă producţia pe câţiva ani cu toţi indicii tehnici, a unui anumit muncitor, transformată în ecuaţii algebrice.·

N1 era un muncitor slab, cu un coeficient de producţie redus. Acest lucru îl observase din prima clipă Pârvan. Evoluţia tehnică a lui N1 era imperceptibilă. În perioada întâia, linia productivităţii sale era în descendenţă. În perioada a doua marca o foarte uşoară ascendenţă, în perioada a treia, însă, ascendenţa graficului de producţie era frapantă. N1 lucra în genere numai piese din categoria B 86, N 53, D 42, O 29, B 99, S 141, R 33 şi K 45. Fără să dovedească o evoluţie normală, lentă sau chiar mai vie, N1 făcuse dintr-o dată un salt neobişnuit în producţie. Parcă ar fi început să lucreze la o maşină cu o productivitate dublă. Pe Pârvan îl intriga cel mai mult faptul că, în ciuda saltului productiv, indicii de combustibil, de uzură a cuţitelor, de uzură a maşinii rămâneau aceiaşi. N1 îşi dublase aproape producţia, făcând în acelaşi timp economii însemnate la lubrefiante, materiale şi energie.

Primele calcule îl duseră pe Pârvan la constatarea pe

care de altfel n-o voia decât confirmată strict matematic: că ziua saltului în producţie a lui N1 corespunde cu ziua începerii neregularităţilor în descendenţă ale muncitorilor fruntaşi care lucrau aceleaşi piese ca dânsul. După această confirmare matematică, Pârvan trecu la calcule pe fiecare piesă. Începu cu piesa S 141, pentru că în ziua apariţiei fenomenului N1 lucra piesa S 141. Până atunci, N1 confecţiona în 8 ore 24 de piese, cam cât prevedea norma. Pentru o piesă îi trebuiau deci 20 de minute în medie. În ziua H, formula N1 cuprinsese în interiorul ei 36 de piese, deci cu 50 la sută mai mult. 12 piese în plus. Fără să fi crescut indicii auxiliari.

În aceeaşi zi apăruseră neregularităţi la A, B şi C. Neregularităţi neînsemnate. A în loc de 144 de piese S 141 confecţionase numai 139; B în loc de 132 numai 128, iar C în loc de 124 numai 121. A, B şi C la un loc confecţionaseră cu 12 piese mai puţin decât în zilele obişnuite. Indicii tehnici erau însă aceiaşi din zilele obişnuite. Nicio scădere. Minusul global ABC era exact plusul survenit la N1.

Pârvan ştia că are cheia problemei în mână. Dar nu voia să admită nici cea mai mică eroare. Înşirui pe o hârtie formulele cu neregularităţi şi începu să transforme micile pierderi întâi în unităţi de timp şi apoi în piese. Pentru a evita orice încurcături transformă fiecare zi într-o cifră romană, începând cu I, II, III, IV etc. Şi trecu în dreptul fiecărei zile rezultatul în piese al neregularităţilor şi provenienţa lor. Astfel ziua I conţine cifra 12 cu paranteza (A = 5, B = 4, C=3). Ziua a II-a conţine cifra 18 cu paranteza (A = 5, C = 3, F = 3, G = 3, 1 = 4). Ziua a III-a conţinea cifra 20 cu paranteza (A=6, B = 4, C = 3, F = 3, G = 3) şi cu specificaţia R 33. Pârvan continuă cu ziua a IV-a, a V-a, a VI-a, a VII-a, a VIII-a etc.

Calculă apoi evoluţia producţiei muncitorului N1 în aceleaşi zile şi la aceleaşi specificaţii. Ziua I = 12, ziua II=18, ziua III = 20 etc. Neregularităţile în producţie ale raţionalizatorilor se confundau, în unităţi de timp şi în

piese, cu graficul evolutiv al muncitorului N1. Nu mai rămânea nicio urmă de îndoială.

Neregularităţile erau deci artificiale. Raţionalizatorii îşi menţinea ritmul precis, de ceasornic. În schimb, muncitorul N1 îşi însuşea din piesele confecţionate de dânşii. Muncitorul N1 fura. Fura în fiecare zi câte un număr fix de piese de la raţionalizatori, pe care-l trecea în realizările sale. Pe lista lui Pârvan, o simplă foaie de hârtie, se aflau trecute toate datele, sau mai precis era indicată precis cantitatea de piese pe care N1 o furase din producţia raţionalizatorilor. Indicaţiile mergeau până la zile. Câte piese furase N1 de la fiecare muncitor fruntaş în parte, în fiecare zi. Dacă N1 îşi notase pe un carnet isprăvile sale zilnice, însemnările sale nu puteau fi decât o copie a foii de hârtie pe care Pârvan o ţinea în mână.

Foaia aceea de hârtie reprezenta rezultatul groaznicei probleme care-i înnebunise zilele. N1 nu putea să tăgăduiască. N1 era un tâlhar, un hoţ odios, care-şi fura tovarăşii, N1...

Până atunci Pârvan nu fusese preocupat de numele muncitorilor, şi mai ales de numele care se ascundea în spatele formulei N1. Calculele îl absorbiseră. Odată problema rezolvată, îl cuprinse curiozitatea subită şi arzătoare de a-l cunoaşte pe N1. Cu mâinile tremurânde apucă dosarul în care se afla explicaţia nomenclaturilor. Şi-l puse tacticos în faţă. În rândurile celor furaţi se aflau aproape toţi raţionalizatorii, în frunte cu Răduca. În ultimele zile intrase şi Costinaş în rândurile lor. Chiar în prima zi a reluării lucrului, constată Pârvan, Costinaş fusese prădat de 3 piese B 99.

Pârvan fu nevoit să închidă dosarul. În birou pătrunseseră Iulieş şi Severin. În spatele lor, Ferenţi îi făcea inginerului semne desperate, dându-i a înţelege că nu-i putuse opri pe cei doi vizitatori. De fapt, Ferenţi nici nu îndrăznise să se opună. Când îl văzu însă pe Pârvan zâmbind, cu aerul celui mai liniştit om din lume, şi când îl auzi poftindu-şi oaspeţii să ia loc, lui Ferenţi îi veni să sară

în sus, să urle, să facă orice faptă neobişnuită şi explozivă.

Pârvan părea cât se poate de calm, dar când Iulieş îi spuse despre ce este vorba, se indispuse într-o clipă:

— Nu admit! Maşina domnului Severin intră la revizie peste patruzeci şi cinci de zile. Nu admit!

Severin încercă să explice:

— Am pregătit revizia... N-am nevoie decât...

Pârvan se ridică brusc în picioare. Când îi văzu faţa, Ferenţi o şterse repede pe uşă.

— Nu admit nicio perturbaţie! Peste patruzeci şi cinci de zile poţi să faci ce vrei... Maşina dumitale e într-o stare cât se poate de bună. Cel mult pot să amân revizia cu încă patruzeci şi cinci de zile.

— Domnule inginer, într-o săptămână... cel mult... sunt gata!...

— Nu mă interesează! se încăpăţână Pârvan. O singură zi, şi se duce tot planul dracului. Dumneata, ca muncitor, te încadrezi într-o anumită disciplină.

Severin nu se dădu însă bătut:

— Domnule inginer, dumneavoastră forţaţi... Dacă aş coborî la o singură normă pe zi?... Dumneavoastră vă faceţi planuri nu pe... puterea maşinilor... ci pe puterea noastră...

Pârvan rămase perplex. Severin îi înfăţişase de fapt un mare adevăr. Muncitorii îl obligaseră pe Pârvan, cu sau fără voia lui, să întocmească planul de producţie al secţiei nu pe capacitatea de producţie a maşinilor, ci pe capacitatea muncitorilor unită cu cea a maşinilor.

— Procedează cum vrei, domnule Severin. Eu nu mă pot opune. Dar revizia nu o admit.

Severin se sculă la rândul său de pe scaun şi spuse foarte calm:

— Iertaţi-mă, domnule inginer, dar eu nu mă supun!... Eu încep revizia... Am vrut să vă spun şi dumneavoastră... Când m-am hotărât să fac ceva... gata...

— Dumneata... dumneata...

Pârvan nu găsi cuvintele. Atitudinea lui Severin, cel mai disciplinat muncitor din secţie, îl zăpăcise. Nu ştia ce să creadă.

Iulieş mirosi că-i momentul să intervină.

— Tovarăşe inginer, Severin va recupera cu vârf şi îndesat...

— Domnule Iulieş – se enervă Pârvan – dumneata eşti de o inconsecvenţă rar întâlnită! Prin intervenţia dumitale nu faci altceva decât să încurajezi din nou spiritul de indisciplină în secţie. Producţia e producţie, nu e o adunătură de vorbe goale... Păstraţi-vă vorbele pentru şedinţe...

— Fără şedinţele noastre – zâmbi Iulieş – poate că producţia dumneavoastră nu era chiar atât de plină.

— Poate! recunoscu Pârvan înfuriat. Dar nu admit să mi se strice planul. Dacă începi revizia fără aprobare, domnule Severin, te chem în faţa comisiei de disciplină.

— Tovarăşe inginer – încercă să-l calmeze Iulieş – dacă vă asigurăm cele trei norme ale lui Severin în timpul reviziei, tot vă mai opuneţi?

— Trei norme? se miră Pârvan. Iar obligaţi muncitorii, tovarăşe Iulieş?... Şi s-ar putea să fie nevoie de cinci norme, sau în orice caz de patru.

Pârvan se gândise la demascarea hoţului şi la arestarea lui. Iulieş însă nu făcu decât să repete propunerea sa:

— Vă pot garanta trei norme, tovarăşe inginer. Poate că ne veţi indica chiar dumneavoastră muncitorii care ar putea fi în stare să le realizeze.

Pârvan părea mai liniştit. Deşi îl durea faptul că va trebui să renunţe pentru o perioadă la demascarea hoţului. Avea însă nevoie de norma acestuia. Se gândi la câţiva raţionalizatori şi spuse, cu destulă părere de rău:

— Dacă dumneavoastră vreţi să apelaţi la ultimele eforturi... Cred că... Domnica Doroftei, Costinaş şi Tonciu ar mai putea da, din punct de vedere tehnic, câte o normă în plus. Din punct de vedere uman, însă...

— Vă mulţumim, tovarăşe inginer – îl întrerupse Iulieş.

Pârvan se uită la Severin, care tăcuse o vreme, şi-i spuse cu răceală:

— M-ai dezamăgit, domnule Severin, m-ai deziluzionat. Pentru dumneata aş fi fost în stare să garantez oricui asupra seriozităţii... Îmi pare foarte rău că mi-ai schimbat părerea...

Severin îi răspunse, oarecum mâhnit:

— Nu vă supăraţi pentru asta, domnule inginer. Ştiţi... vara copacii par frumoşi... iarna par sărmani şi trişti... dar vine iar vara şi nu-ţi mai iei ochii de la ei...

— Eu îmi schimb foarte greu părerile, domnule Severin – se ambiţionă Pârvan, care prinse repede tâlcul celor spuse de strungar.

— S-ar părea că *dimpotrivă* – accentuă Severin.

În clipa aceea, în cadrul uşii biroului apăru Silviu Căciulă, care anunţă cu voce hârşâită:

— A venit dom' director Singurel!

Pârvan tresări. Îşi amintea perfect. N1 era Silviu Căciulă.

Iulieş mai întârzie câtva timp în hală. Voia întâi să-l liniştească pe Severin. Se duse la Costinaş. Tânărul strungar muncea ca întotdeauna vesel, deşi mişcările îi erau mai sigure şi mai chibzuite decât înainte de accident. Când auzi rugămintea lui Iulieş, zâmbi:

— Să nu credeţi că mi-aţi luat-o înainte, tovarăşe Iulieş. Chiar de azi am început să asaltez o nouă normă. Am tras şi eu cu ochiul la nea Alexandru şi i-am furat o inovaţie. Şablonul ăsta îmi asigură cel puţin o normă în plus.

Iulieş voia cu orice preţ să se molipsească de la Costinaş, de la veselia acestuia.

Tonciu fu însă mai refractar. Mai întâi se codi să răspundă direct, apoi mormăi că o să-i vină foarte greu, dacă n-o să-i fie chiar cu neputinţă.

— Îmi pare rău, tovarăşe Iulieş, dar nu prea am curajul să încerc.

Deşi nu-l credea pe Tonciu şi simţi amărăciune când îi auzi răspunsul, Iulieş se feri să i se vadă supărarea,

căutând să pară liniştit:

— Nu-i nimic, Tonciule, eu numai te-am întrebat. Dacă nu se poate, nimeni nu-ţi taie capul.

— Poate c-o să accepte vreun comunist – sugeră Tonciu cu puţină răutate în glas.

De astă dată, Iulieş nu-şi mai ascunse supărarea:

— Nu-i vorba de normă, Iorgule... Nu o poţi face, gata! Sunt mai mulţumit când omul îmi spune pe şleau că nu poate, decât să făgăduiască în van şi să încurce lucrurile. Altceva mă mâhneşte. Dacă am venit la tine şi ţi-am spus deschis despre ce e vorba, am făcut asta pentru că n-am simţit nicio deosebire între tine şi orice muncitor comunist din uzină...

Iulieş plecă nemulţumit, lăsându-l pe Tonciu oarecum ruşinat. Acesta porni însă repede pe urmele secretarului şi-l ajunse:

— Tovarăşe Iulieş, am spus o prostie... Nici nu m-am gândit la ce-am spus. Te rog să mă ierţi... Nu ştiu dac-ai să mă crezi, dar în timp ce-ţi vorbeam mă gândeam c-am să pot realiza o normă în plus.

— Bine, măi Tonciule – mormăi Iulieş, prea puţin convins.

Tonciu simţi îndoiala lui Iulieş:

— Vreau să fiu cinstit până la capăt, tovarăşe Iulieş... Am spus să cauţi un muncitor comunist numai ca să-ţi dovedesc pe urmă... că, uite eu, un nemembru de partid... sunt mai... mai... cum să spun... sunt la fel ca un comunist... Am vrut s-o fac pe grozavul...

Tonciu vorbea din adâncul sufletului. Îi părea rău că-l jignise pe Iulieş şi, cunoscând firea acestuia, ştia că numai dacă va fi cinstit până la capăt, va putea să-l convingă şi să-l liniştească. De aceea i se destăinuise cu atâta uşurinţă, călcându-şi în picioare trufia.

— Bine, Iorguie! Te cred!

Deşi Iulieş rostise vorbele cu convingere, Tonciu încă se mai îndoia.

— Chiar să mă credeţi, tovarăşe Iulieş!

În loc de orice alt răspuns, Iulieş îi întinse mâna, pe care Tonciu i-o strânse cu bucurie. Strungarul reveni la maşină fluierând vesel. Îşi strânse cordonul la halat şi se apucă să privească strungul, cum priveşte doctorul la aparatul Roentgen în interiorul bolnavului. Voia să ciupească măcar jumătate de normă în plus până la sfârşitul schimbului.

Când îl văzu pe Iulieş venind spre dânsa, Domnica opri instinctiv maşina. Sângele îi năvălise în faţă, şi inima îi zguduia pieptul.

— Ţi s-a stricat maşina? încercă să glumească Iulieş. Ori s-a speriat când a văzut că m-apropii de ea? Te pomeneşti că mi-a presimţit gândurile.

Domnica se înroşise ca para focului. Căuta să-şi ascundă faţa. Îl aşteptase pe Iulieş. De câte ori îşi amintea ce-i spusese, o cuprindea mânia şi tremurul. Era sigură că Iulieş o va mustra, că îi va face morală severă. Îl aşteptase cu teamă.

Iulieş, simţind sfiala Domnicăi, se gândi s-o întrebe fără înconjur:

— Tu ai putea, Domnica, să mai faci o normă în plus? E mare nevoie de norma asta...

Auzindu-i vorbele, care i se păreau cam ciudate, Domnica îndrăzni să ridice privirile din pământ. Figura ei părea însă răvăşită. Teamă, neîncredere, uimire, surpriză...

— O normă în plus? întrebă la rândul ei, fără să ştie ce spune. O normă... Adică...

— Eşti tu în stare de lucrul acesta?

— Dacă sunt în stare?...

Domnica îşi revenea. Iulieş venise pentru altceva la dânsa. Poate că-i trecuse supărarea. Se uită în ochii lui şi nu zări niciun licăr de amărăciune sau de supărare. Putea să răsufle uşurată. După izbucnirea pe care o avusese în faţa lui Iulieş, Domnica se mai liniştise. Credea că totul fusese o copilărie, o părere, în afară de mărturisirea ei pe care o considera neruşinată şi condamnabilă. Voia să-l

audă pe Iulieş vorbindu-i aspru şi răstit. Şi când colo...

— Sigur că sunt în stare!... se răzvrăti Domnica. Şi două, dacă e nevoie... Dându-şi seama că exagerase, Domnica reveni cu un glas mai domol: Două ar fi cam greu... Una însă... dacă mai măresc turaţia strungului... n-o să fie greu de obţinut.

— Să nu fie primejdios... – spuse Iulieş.

— Primejdios? Da' de unde!... De când cu accidentul lucrez sub viteza medie...

— Ai grijă, Domnica!... oftă Iulieş.

Când o văzu pe Margareta în mulţimea strânsă în jurul lui Marin Singurel, Iulieş înlemni în pragul uşii şi nu mai reuşi să sufle o vorbă. Directorul îşi făcu însă loc printre cei adunaţi şi se repezi în braţele lui Iulieş. Se retrase apoi câţiva paşi înapoi spre a-l privi mai bine:

— Mă Iulieş, mă... – se miră Singurel. De când nu te-am văzut, parc-ai mai întinerit... Iar eu... M-a îmbătrânit învăţătura... Şi măcar de-aş şti c-a rămas ceva în capul meu... Aoleu! Uitasem... Tovarăşul Faur îţi transmite că-i foarte bucuros. Spune că ţi-ai îndeplinit întocmai angajamentul.

Iulieş n-o slăbise din ochi pe Margareta. N-o mai recunoştea. I se schimbaseră trăsăturile. Părea mai înaltă, mai tânără şi foarte sigură pe ea.

— Aaaa! descoperi Singurel. Tovarăşa Margareta! A venit din partea Consiliului Central... Cum se întâmplă undeva ceva bun, imediat răsar oaspeţi.

— Şi când se întâmplă lucruri rele venim – îi ripostă Margareta, înaintând spre Iulieş cu mâna întinsă. Bine te-am găsit, Iulieş!

Strângerea aceea de mână şi cuvintele rostite cu o voce cât se poate de firească i se păreau stranii lui Iulieş. Măcar să-l fi numit „tovarăşe Livede" sau „tovarăşe Iulieş".

— Mai bine-aţi veni în mijlocul nostru înainte de a se întâmplă lucruri bune sau rele – reluă Singurel convorbirea, pentru a nu se da bătut.

— Ceri prea mult, tovarăşe director – râse Nistor. Am scăpa de vină... dar şi de merit!

Margareta nu lăsă intervenţia lui Nistor fără răspuns.

— Nu ne ferim să spunem că am venit la voi să învăţăm, deşi voi vă rugaţi, pare-se, să vă dădăcim.

— Pentru că prea vă repeziţi când facem vreo greşeală – spuse Singurel. Ca sa ne frecaţi cu peria de ras parchetul.

— Dar despre peria de puf de ce nu vorbiţi, tovarăşe Singurel? întrebă Margareta. Pentru că v-ar face plăcere să simţiţi numai mângâieri... Din partea noastră... vă stăm la dispoziţie tot timpul. Niciodată nu regretăm când ne cuprinde mândria.

Singurel trebuia să cedeze. Îi venea greu să-i răspundă Margaretei. Crezuse că-i aceeaşi femeie pe care o cunoscuse pe vremea când era nevasta lui Iulieş. Se schimbase însă. Devenise un conducător.

— Eu ard de nerăbdare să văd uzina – propuse dânsul. Ai făcut treabă bună, Iulieş. Şi tu, Nistore. Vreau să-i văd pe Răduca, pe Valer, pe Severin, pe Domnica... Ce-a săltat fata asta!... Tot frumoasă şi neastâmpărată a rămas?

În locul lui Iulieş răspunse Nistor:

— E membru în comitetul de partid!

— Domnica? se miră Singurel. Mergem, tovarăşă Margareta?... sau ai alte treburi...

— Mergem, cum să nu.

Margareta ieşi din birou urmată de Singurel, de Iulieş, de Nistor şi de inginerul şef.

Iulieş era încă sub impresia neaşteptatei întâlniri. Fusese de ajuns s-o vadă pe Margareta, şi toate gândurile lui îşi găsiseră o nouă orbită. El era cel mai în măsură să aprecieze la adevărata valoare transformarea fostei sale neveste.

Margareta întoarse capul şi-l văzu pe Iulieş încetinind intenţionat paşii. Îi făcu un semn de complicitate din cap şi intră în hala mare, împreună cu directorul.

Iulieş nu-i urmă. Avea nevoie în aceste clipe să fie singur. Margareta îi dăduse a înţelege că e de acord cu retragerea lui... I se părea curios, pentru că din vechea Margaretă, din fosta lui nevastă, nu descoperise nimic altceva decât acest semn. Încolo, totul întruchipa o femeie pe care parcă n-o mai văzuse până atunci... Îşi găsi un colţ ascuns lângă hală, de unde nu putea să-l vadă nimeni. Se aşeză pe o ţaglă de oţel... Tovarăşa Margareta... Tovarăşa de la Consiliul Central al Sindicatelor!... Nu aceasta îl emoţiona pe Iulieş. Văzuse destui oameni cu titluri poate şi mai înalte, care erau însă atât de departe de ele cum e cerul de pământ... Margareta era însă într-adevăr „tovarăşa de la Consiliul Central...” Se ridicase prin propriile-i puteri... Şi totuşi, cu femeia aceea dormise în acelaşi pat şi mâncase la aceeaşi masă aţâţa ani de zile!... Femeia aceea fusese nevasta lui? Nevasta lui fusese altă femeie, nu „tovarăşa Margareta” pe care o întâlnise în biroul lui Nistor.

Oaspeţii îşi terminaseră vizita în secţie. Singurel se opri supărat înaintea lui Iulieş:

— De ce-ai fugit?... Te-am căutat mereu...

Necăpătând niciun răspuns de la Iulieş, se adresă Margaretei:

— Eşti invitată la masă la noi... *Adică sunteţi invitaţi...*

— Cam târzie invitaţia – îl întrerupse Margareta. M-a invitat mai înainte Iulieş.

Singurel nu mai insistă. Îşi închipuia că, poate, cei doi au de vorbit lucruri care-i interesează numai pe dânşii. Se mulţumi doar să adauge cu subînţeles:

— Nu mă pot opune... Dar poate că tot o să scapi câteva vorbe înainte de a ne părăsi – căută s-o tragă de limbă pe tovarăşa de la Consiliul Central.

— La prima vedere, totul pare foarte bine organizat – răspunse Margareta. Inginerul Pârvan, pe cât e de morocănos şi ursuz, pe atât e de priceput şi conştiincios. Secţia a pornit pe un drum bun. Nu spun foarte bun, pentru că drumul pe care şi l-a ales e destul de greu şi

spinos... Mergem, Iulieş?...

Margareta acceptase ca pe un lucru foarte firesc oferta lui Nistor de a pleca în oraş cu maşina direcţiei. Iulieş, în schimb, plesnea de ruşine. Numai în cazuri extrem de rare, în cazuri de forţă majoră, apela la automobilul direcţiei. I se părea caraghios să descindă din maşină în centrul oraşului, sau în faţa casei, şi să suporte privirile curioase ale cetăţenilor. Nici când fusese director general în Bucureşti nu folosise maşina prea mult. Nu se împăca de loc cu acest fel de a călători. Mai ales într-un oraş de provincie, unde distanţele sunt scurte, iar vehiculele publice nu sunt aglomerate. Împotriva inimii sale se văzu nevoit să se urce în maşină, alături de Margareta. Izbutise totuşi să coboare din automobil înainte de a ajunge în centru. Profitase de faptul că într-un loc, unde strada principală cotea în faţa parcului, se aflau foarte puţini trecători. Margareta, înţelegându-i parcă starea, nu se opuse.

Iulieş se simţea stânjenit. Nu ştia ce să-i spună Margaretei, şi de întrebări convenţionale se ferea ca dracul de tămâie. *Invitaţia* neaşteptată a Margaretei de a lua masa împreună îl surprinsese şi-l neliniştise. De aceea prefera să tacă, aşteptând din partea ei întrebări şi confesiuni. Cu toate acestea, nici Margareta nu era prea limbută. Tot timpul drumului până la restaurant se mărginise doar să facă din când în când câte o constatare cu privire la transformările petrecute în oraş de la plecarea ei. Iulieş îi dădu câteva lămuriri zgârcite, evitând să intre într-o discuţie anostă şi fără rost. Îşi închipuia că fosta lui nevastă are să-i spună ceva important.

Margareta alese o masă într-un colţ retras, în restaurant. Lângă ei se afla un singur client, un bărbat scund şi chel, foarte elegant îmbrăcat, pe care Iulieş îl văzuse de câteva ori în tovărăşia lui Pârvan. Vecinul lor era însă atât de preocupat de nişte însemnări pe care şi le trecea grăbit într-un carnet de buzunar, că nu dădu nicio atenţie noilor veniţi.

Stingherеala nu-l părăsi însă pe Iulieş nici în restaurant. Nu era obişnuit să ia masa în restaurant. Margareta, în schimb, părea foarte în largul ei. Comandă cu tonul cel mai firesc masa, cercetă cu atenţie lista de băuturi şi ceru o sticlă de vin, care îi întări chelnerului impresia că are de-a face cu un client priceput şi experimentat. La sfârşitul mesei, chelnerul aduse, fără să mai întrebe, două ceşti mari cu cafea şi o tavă cu prăjituri. Iulieş suporta cu stoicism toată această situaţie neobişnuită. În sinea lui, însă, începuse să se considere înapoiat şi înglodat în obiceiuri vechi.

Margareta obişnuia să fumeze o ţigară după masă. Se abţinu însă, gândindu-se că gestul ei l-ar putea surprinde pe Iulieş. Îl observase tot timpul mesei, cu multă fineţe, constatând stingherеala şi apăsarea lui Iulieş. Nu voia să-i accentueze nelinişтea. Deschise brusc discuţia, sau mai bine zis începu să vorbească în aşa fel, de parcă ar fi reluat o convorbire neterminată:

— Nu crezi, Iulieş, că muncitorii fac prea mari eforturi fizice?... Mă uitam la Răduca, şi la Valer, şi la fata aceea zvăpăiată, aproape că n-au o secundă liberă în tot timpul lucrului. Se contopesc cu maşinile...

Vorbele Margaretei îl însufleţiră pe Iulieş. Începea să uite că se află într-un local străin.

— Mi se par ciudate vorbele tale, Margareta... Oamenii lucrează opt ore. Opt. Noi, în trecut, lucram în acelaşi ritm ca dânşii, însă douăsprezece ore... Şi nu uita că au la dispoziţie o sumedenie de posibilităţi de a se recrea după cele opt ore de muncă... Sunt muncitori, acei pe care i-ai numit tu, şi alţii care simt, poate, mai mare bucurie când lucrează decât atunci când stau. Tu ştii cu câtă dragoste poţi să priveşti o piesă, după ce ai trecut-o prin maşină şi i-ai dat o formă regulată şi frumoasă?...

— Poate ai dreptate, Iulieş, dar e prea obositoare munca. Nu... mă gândesc la altceva... Am văzut şi la noi, şi în alte ţări, muncitori... mai instruiţi... care munceau mai puţin cu braţele şi mai mult cu capul. Şi să nu crezi

că produceau mai puţin...

Iulieş înţelese ce voia să-i spună Margareta. Îşi amintea şi vorbele pe care i le spusese lui Singurel când se despărţise de acesta. Observaţia ei era adâncă şi cuprinzătoare. Se gândise şi el mult timp la stilul de lucru din uzină. El însă vedea totul prin prisma concretă a intereselor uzinei. Perspectiva creştea însă încet şi sigur în secţie prin acţiunea temerară a lui Severin.

— Te înţeleg, Margareta. Privind în perspectivă, ai dreptate. Dar nu uita că producţia nu se obţine prin perspectivă, ci prin situaţia prezentă. Dacă ne-am apuca să căutăm cu toţii alte mijloace tehnice şi ne-am părăsi maşinile...

— Nu fi nedrept, Iulieş! Îţi spun totul ca unui *prieten vechi.* Altfel aş considera că vorbesc în vânt. Am vrut numai să-ţi destăinuiesc un gând ascuns al meu... Perspectiva nu trebuie niciodată scăpată din vedere... Dacă o ajungi din urmă nepregătit...

Spre surprinderea ei îl văzu pe Iulieş zâmbind.

— O să-ţi dezvălui şi eu o taină, Margareta. Poate că n-am dreptul încă... Totuşi simt nevoia să ţi-o spun. Eu m-am împărţit de mult în două şi mă străduiesc să păstrez pe cât pot cumpăna dreaptă. Mă zbat să învingă mişcarea lui Răduca, pentru că înseamnă în orice caz un pas înainte în tehnică... Iar în ce priveşte importanţa ei în producţie, o înţelegi prea bine... În acelaşi timp însă...

Iulieş îi istorisi Margaretei tot ce se întâmplase cu Severin, toate gândurile şi înfăptuirile lui. Margareta îl ascultă uluită. De câteva ori în timpul istorisirii îi apăruse gândul că poate în uzina aceea se va produce nu peste mult timp unul din cele mai revoluţionare evenimente din istoria industriei româneşti. Era, în alte cuvinte, însăşi convingerea lui Iulieş.

Tot timpul cât vorbise despre gândul îndrăzneţ al lui Severin, Iulieş pusese o pasiune arzătoare în cuvintele lui. Margareta îl descoperi mai tânăr ca niciodată:

— Dac-ai şti până unde am mers ca să-l feresc pe

Severin de orice neajuns! Uneori am ocolit adevărul, Margareta, am tăinuit totul. Unii ar putea spune că am încurajat indisciplina, că am procedat ca un om nesincer... Dar gândeşte-te ce va însemna maşina lui! Gândeşte-te ce *revoluţie* se va produce în industrie... Ştiu că în alte ţări se vorbeşte mereu despre automatizare... Dar noi... la noi va fi iniţiată de un munctior... El va fi şi iniţiatorul, şi constructorul maşinii... De aceea l-am lăsat să o facă numai el, cu mâinile lui, să pipăie el fiecare piesă... Severin e un cap tehnic nemaipomenit, Margareta... Nu e dintre acei pe care i-a înzestrat numai natura şi care se joacă aiurea în gânduri cu invenţii absurde... Severin a asudat douăzeci de ani citind cărţi şi manuale şi făcând planuri... Vorbeşte numai despre păsări, dar sunt sigur că în capul lui roiesc toate principiile şi formulele mecanice despre care-mi vorbea odată Pârvan... Ştii ce face acum?... Învaţă limba franceză... Nici nu mi-a spus... Dar când am aflat astăzi că a biruit una din greutăţile cele mai mari, am înţeles că a învăţat limba...

Margareta era profund impresionată de cele ce-i spusese Iulieş. O impresiona mai ales faptul că regăsise în Iulieş logica şi înţelepciunea cu care-o obişnuise ani de-a rândul. Iulieş nu făcea nimic la întâmplare. Conducea tăcut, din umbră, fără să ţipe, fără să se bată cu pumnii în piept, făcea uneori paşi aparent greşiţi, dar care nu aveau rostul decât să taie o cale şi mai dreaptă, şi mai îndrăzneaţă. Se gândea că Iulieş, fără să se observe, era în acelaşi timp şi sufletul, şi creierul uzinei. Introducea în uzină vederile largi ale partidului, pe neobservate, dar cu pasiune şi tenacitate. Margareta înţelegea bine la cine se referea mereu Faur, în şedinţele cu activul central de partid, când vorbea despre comunistul anonim şi gata de orice sacrificiu, care, refuzând onoruri şi reclamă, educă oamenii în spirit comunist. Era convinsă că atunci când spunea vorbele acestea Faur se gândea în primul rând la oameni ca Iulieş.

Amândoi tăcură un timp fără să se uite unul la altul... Margareta îndrăzni, într-un târziu, să-l întrebe pe Iulieş dacă poate să fumeze o ţigară. Şi observase că Iulieş nu tresărise când îi auzise întrebarea. Dăduse din cap în semn de încuviinţare... Despărţirea, deci, avusese loc şi în sufletul lui Iulieş... Erau doi oameni, doi prieteni buni, care se cunoşteau de multă vreme.

— De fapt, am vrut să rămânem singuri pentru a-ţi spune altceva, Iulieş – rosti dânsa cu emoţie în glas. Îmi pare totuşi bine că mi-ai destăinuit gândurile tale... Eu... eu am... m-am schimbat, Iulieş...

— Nu mai trebuia să spui...

— Nici n-am vrut... Altceva... am început să muncesc... Iulieş!... Eu... Am vrut să-ţi spun că mă voi recăsători...

Iulieş o privi drept în ochi:

— Înţeleg, Margareta... ai răbdat prea multă singurătate...

— Am vrut să-ţi spun ca unui prieten... Am vrut să mă sfătuiesc cu tine...

Iulieş înţelese. Margaretei îi fusese teamă că vestea l-ar fi putut întrista. Simţea o uşoară mâhnire. Dintr-o dată îi apăru însă în minte imaginea Domnicăi. Şi se strădui din răsputeri să fie calm, să nu-i observe Margareta neliniştea.

— Pentru acest lucru am venit, Iulieş...

— Aş fi foarte bucuros să te ştiu fericită... Ai suferit mult, Margareta...

— Trebuie să plec, Iulieş... Nu ştiu dacă o să mai prind trenul...

Se uitară din nou unul la altul. Se despărţiră în tăcere. Pentru totdeauna...

CAPITOLUL 23

DAN VAŞANI AŞTEPTA CU înfrigurare părerea lui Muscel. Acesta îi citea articolul cu atenţie şi, contrar obiceiului său, nu scotea nicio exclamaţie. După ce termină de citit articolul, Muscel îi aruncă lui Vaşani o privire dispreţuitoare. Apoi, cu mişcări încete, adună paginile de pe masă, le transformă într-un cocoloş şi, fără să se ridice de pe scaun, lovi mingea de hârtie cu piciorul, azvârlind-o într-un colţ al camerei.

Vaşani nu fu capabil să facă un gest. Gestul lui Muscel îl uluise.

— Dacă l-aş parafraza pe Rimbaud, aş spune că am tras *„de mes Souliers blessés, un pied contre ton coeur*[45]*”.* Hai, n-o mai fă pe tâmpitul, că mai ai şi o copie...

— Eşti nebun?! ţipă Vaşani. Cum îndrăzneşti să-mi distrugi originalul?...

— Domnule Vaşani, te anunţ că de mulţi ani n-am citit o asemenea porcărie... Cum ai avut, mă, curajul să-mi dai să citesc?! Şi cum vrei tu să publici articolul ăsta? Eu ofer un premiu dacă ţi-l publică cineva.

— Ce, nu-ţi place?

— Domnule Vaşani, dacă vrei cu tot dinadinsul să scrii, fă-te dactilografă. Dar nu mâzgăli cu mâinile tale hârtia... Scoţi la întâmplare cuvinte din cele şapte limbi pe care le ştii şi le înşirui fără nicio ruşine pe hârtie. Sigur că eşti neînţeles... Cine ar putea să înţeleagă ceva din

[45] Cu ghetele mele rupte un picior în sufletul tău.

amalgamul puturos·şi colorat pe care-l aşterni pe hârtie?... Uite, mă! Eu te înţeleg. Şi la urma urmei te admir. Dar să n-o faci cu mine pe scriitorul nedreptăţit!... Parcă eu nu ştiu de ce urli pe la toate colţurile că nu poţi scrie! Nu pentru că te opreşte cineva, ci pentru că nu eşti în stare!... Sunteţi mulţi din ăştia?

— Idiotule! Nu-i de nasul tău ce scriu. Ce, parcă înţelegi ceva?

— Cu mine să n-o faci pe nebunul! Ţi-am mai spus. Poţi să-i ţipi la ureche lui Lucian cât vrei, dar nu mie.

Dan Vaşani nu mai continuă jocul:

— Ia mai du-te dracului şi lasă-mă în pace! Pot, nu pot să scriu, mă arată toată lumea pe stradă ca pe cea mai tristă victimă a regimului. La urma urmei, asta contează.

— Să mor eu dacă nu eşti deştept! Ca să vezi, mă!... Dacă un ţăndărică idiot urlă mai tare şi se proclamă geniu, are riscul de a fi luat în serios. Şi eu... Pe mine m-au băgat în puşcărie pentru un furt din casieria facultăţii, iar tu te plimbi liber şi aureolat: „Marele geniu care nu se poate adapta!” Eşti un escroc ordinar!

— Nu escrochez pe nimeni, ei mă roagă... Accept din milă rugămintea lor...

— Parastasul mă-ti!... Mă, eu te-am mirosit din facultate... Ţi-am urmărit felul în care-ţi creai faima la cursuri... Toceai trei manuale pe lună, pentru ca la un curs să epatezi profesorul şi studenţii cu întrebările tale savante şi cu răspunsurile pe care ţi le dădeai tot tu în cinci limbi, şi încă o mai făceai şi pe nebunul, care-şi chinuieşte memoria... Nu pot să uit cum înfloreai amănuntele, cum te prefăceai c-ai uitat, că s-a terminat citatul şi-ţi continuai expunerea în limba respectivă... cum cereai scuze profesorului că-ţi scapă câteva cuvinte pentru că sunt nu ştiu câţi ani de când ai citit volumul respectiv, şi tu îl tociseşi cu o seară înainte... Ca să-ţi dea bile albe la examen fără să te mai asculte şi să ţi se ducă faima geniului în toate universităţile... Deştept, mă, să mor eu... Când ai văzut că sunt pe cale să te încuie

studenţii şi să te simtă profesorii, ai simulat o recrudescenţă idealistă incurabilă şi ţi-ai dat cu zgomot demisia din postul de asistent... De ce nu-ţi scrii autobiografia? Poate ai realiza unica schiţă literară de care eşti capabil în viaţă.

Vaşani râdea superior:

— De ce nu ţipi în gura mare?

— Pentru că nu obişnuiesc să-mi trădez breasla.

— Pentru că nu te-ar crede nimeni!... Uite, mă, dau cărţile pe faţă! La ce să mă ascund de tine? Eşti un pungaş tâmpit... N-ai învăţat nimic sau poate n-ai citit istorie. Eu am calculat, mă, împreună cu tata. În fiecare revoluţie au existat profitori. Şi în revoluţia asta... Eu am avut tupeul să renunţ la onorariul primelor note... Numai cu miliţia nu m-au căutat să-mi dea banii. Tu, ca un bou, te milogeai pentru o sută de lei, ca să capeţi cincizeci. Eu refuzam două sute, ca să mi se dea a doua oară cinci sute... Cu banii ăştia îmi permit să te ţin lângă mine ca pe un parazit şi s-o fac pe galantul şi pe sentimentalul cu femeile.

Curajul destăinuirii lui Vaşani îl surprinse pe Muscel. Nu-şi închipuise că neruşinarea lui Dan va ajunge până aici. Crezuse că-şi va păstra măcar o urmă de decenţă.

— Ar trebui să te şantajez, mama ta de escroc!

— Parcă spuneai că pungaşii nu se şantajează între ei. Şi încă o dată îţi repet: nu te-ar crede nimeni.

— Încep să mă conving şi eu – recunoscu Muscel. Şi totuşi nu înţeleg... Tu nu aştepţi chiar nicio plăcere de la viaţă?... Eu tot mai sper că odată şi odată voi face ceva să-mi placă...

— Ce s-aştept?... Am crezut tot timpul că voi putea scrie... M-am convins că nu-s înzestrat. M-am refugiat în plăcerea pe care o oferă femeile...

— Cine se uită la tine, domnule Vaşani, când eşti atât de slăbănog şi hidos? Şi mai porţi pe deasupra şi ochelari cu unsprezece dioptrii. Şi ai şi numărul 45 la pantofi, la statura ta de pitic.

— Le plătesc sau le înspăimânt... Am avut femei din cele mai teribile, în schimbul unor fragmente din Bergson recitate la momentul oportun.

— Iar devii un idiot infatuat! Femeile care pot să-l asculte pe Bergson, preferă să asculte citate din gura unui atlet.

— Eşti un imbecil, domnule Muscel!... Eu am cel puţin cinci plăceri pe zi... Mă ţin până ce-mi plesneşte burta de durere, şi când mă descarc, simt o plăcere cvasierotică... Şi aşa mai departe... îmi creez singur plăceri.

— O s-ajungi la morfină...

— Sunt prea lucid. Vreau s-ajung cu aceste plăceri până în mormânt. Şi vreau să mor bătrân.

— Zău c-ar merita să-ţi laşi autobiografia ca document literar...

Muscel luă o ţigară de pe o etajeră. Observă, cu acest prilej, câteva cărţi aduse de Vaşani. „L'Uomo di genio" al lui Lombroso, „Hereditary Genius" al lui Galton şi „La psychologie morbide" a lui Moreau. Îl pufni râsul după ce citi titlurile.

— Te-ai apucat să-ţi cauţi corespondenţele printre genii? Chiar în halul ăsta ai ajuns? Ce ţi-a venit să toceşti tocmai acum cărţile astea?

— N-am timp şi nici interes să-ţi răspund la toate tâmpeniile. Trebuie să mă duc să predau articolul şi notele...

— Tu chiar crezi că ţi se vor publica inepţiile?... Cine eşti tu să-ţi baţi joc de autori şi de eroi?

— Dan Vaşani! Eu îmi pot permite orice!

— Chiar să te duci în mă-ta?

Cornelia câştigase într-un timp scurt simpatia întregii redacţii, dar cel care se dădea în vânt după ea era Coriolan Turturică. Acesta nu pierdea nici cea mai mică ocazie de a schimba măcar câteva vorbe cu dânsa. O preţuia pentru deşteptăciunea şi cultura ei şi pentru iuţeala cu care deprinsese munca redacţională. Coriolan

Turturică o instruise din prima zi. Experienţa lui de patruzeci de ani de gazetărie îi spunea că în redacţie pătrunsese, o dată cu Cornelia, un adevărat talent ziaristic. Îi dăduse câteva ştiri la refăcut, o rugase să-şi expună părerea asupra unui reportaj semnat de Stoian Paraschiv şi-i ceruse să-i facă planul unui articol. În prima zi.

După câteva ore, Cornelia apăruse cu ştirile redactate, cu planul articolului întocmit şi cu părerile personale asupra reportajului trecute pe o foaie de hârtie. Iscusinţa, bunul simţ şi rapiditatea cu care Cornelia îşi îndeplinise sarcinile îl determinaseră pe nepăsătorul bătrânel să se ducă imediat la redactorul şef şi să-i înfăţişeze rezultatul încercării. Îi vorbise lui Mironescu despre Cornelia în cuvinte de laudă. Îşi frecase mâinile de bucurie, uitându-şi luleaua stinsă în gură. Fericit foarte de *norocul* peste care dăduse, Coriolan o invita în biroul său pe Cornelia, în fiecare dimineaţă, pentru o oră-două, spre a o lamuri asupra problemelor tehnice redacţionale. Îi dezvălui toate tainele şi chiţibuşurile de secretariat şi de tipografie, înveselindu-şi lecţiile cu amintiri din activitatea lui neîntreruptă timp de patru decenii. Cornelia prinse la rândul său simpatie pentru dânsul şi de câte ori avea timp liber sau Lucian era plecat din redacţie, alerga la Coriolan pentru o mică şuetă.

Bătrânului secretar de redacţie îi plăceau materialele Corneliei. Erau dense, scrise cu nivel literar şi construite pe un fir logic convingător. Coriolan o recomandă şi altor membri din redacţie, cerându-le părinteşte să-i urmeze exemplul.

Singurul care se temea şi se ferea de Cornelia era Cosmuş. Acesta lua faţă de dânsa o mască severă de şef, îi dădea indicaţii inutile înainte de a scrie un material şi, după ce îl citea, se prefăcea preocupat şi găsea întotdeauna un calificativ de apreciere mediu. Se ferea să-i facă însă observaţii, pentru că simţea în timpul lecturii că-i lipseşte puterea de pătrundere pe alocuri a

materialului. Lui Cosmuş îi era însă şi teamă de Cornelia. Îi era teamă că îi va lua locul de subşef de secţie şi nu ştia cum să îndepărteze această perspectivă. Observase doar că relaţiile dintre Cornelia şi Lucian erau mai mult decât prieteneşti. Dar de Lucian îi era teamă să se atingă. Fără Lucian, situaţia lui în redacţie era periclitată. Neavând cum să acţioneze, Cosmuş căuta să se convingă că dacă Lucian n-ar fi pus ochii pe Cornelia, ar fi izbutit în mod sigur s-o cucerească el. Uneori îi plăcea să creadă că noua lui colegă se uită la el cu priviri cochete, ispititoare. Şi, fără să ascută ustensilele de birou, cădea în drama eroului din „Mantaua” lui Gogol. Dar cum nu voia să-şi atragă antipatia lui Lucian, prefera să se resemneze.

Coriolan o scoase pe Cornelia din birou printr-o urgentă chemare telefonică. O primi vesel şi o anunţă că-i va face o altă cunoştinţă în redacţie.

— Ţi-l prezint pe tovarăşul Stoian Paraschiv... fuf... Mi se pare că i-ai citit un reportaj.

— Îmi amintesc – spuse Cornelia. Reportajul acela care începea literar şi termina sec. Foarte curioasă metamorfoză.

— Foarte curios... fuf... e autorul... Uite-l!

Pe uşă pătrunseră doi tineri. Unul înalt şi blond, celălalt scund şi negricios. Coriolan îi întâmpină din uşă.

— Aţi vrut s-o cunoaşteţi pe tovarăşa Cornelia Cernat... Dânsa e!

Cei doi se apropiară de Cornelia. Blondul îi întinse politicos mâna, rostindu-şi numele:

— Stoian.

Negriciosul îl imită:

— Paraschiv.

Cornelia îi privi uimită. Crezând că i se pregătise o farsă, se înclină întâi în faţa blondului:

— Cornelia.

Pe urmă şi în faţa negriciosului, adăugând:

— Cernat.

Coriolan pufni într-un râs care-i molipsi pe toţi.

— Nu-i nicio farsă – o lămuri el pe Cornelia. Dumnealor amândoi... fuf... formează autorul Stoian Paraschiv. Refuză să se despartă... fuf... susţinând că nu pot scrie decât împreună... fuf... Şi-au împerecheat talentul încă de la şcoala de gazetari... fuf... Au venit aci puşi la punct... fuf...

Cornelia nu-l găsi pe Lucian în biroul său. În încăpere se aflau însă Cosmuş şi Vaşani.

— Aaa! Domnişoara Cornelia Cernat! o întâmpină Vaşani, ridicându-se cavalereşte din fotoliu.

Cornelia înclină capul, dar evită să dea mâna cu dânsul. Vaşani îi stârnea antipatie.

— Colaboraţi şi dumneavoastră la marcantul ziar? o întrebă Vaşani. S-ar părea că, în sfârşit, ne-am întâlnit după o căutare îndelungată. De vină e numai speranţa sau desperarea. Eu mi le atribui pe amândouă. Pentru că înseamnă acelaşi lucru.

— Nu se putea să nu vă întâlnisi – îi răspunse Cosmuş – de vreme se colaborezi la ziarul nostru.

— Cu alte cuvinte – sezisă Vaşani – domnişoara Cornelia lucrează la ziar. Va trebui să devin cel mai fervent şi mai asiduu colaborator. Ai câştigat bătălia!

— Se vorbeşti?!

— Sunt silit! Trebuie să închid ochii şi să mă reped în undiţă. Cu orice riscuri.

— Poate vă scoatem la suprafaţă – insinuă Cornelia.

— Pentru a mă osândi la moarte... Vă asigur că pe frigare nu voi regreta abandonarea imperiului acvatic. Poate că şi peştele care-şi înfige gura în cârligul undiţei face aceasta pentru că preferă execuţiei prin ştiucă execuţia englezească elegantă, fără cuţit. Sau nutreşte speranţa de a-şi continua viaţa într-un acvarium. Sublimă speranţă!

— Cochetaţi cu un optimism de circumstanţă, domnule Vaşani! îl ironiză Cornelia. Nu ştiu însă cum îl împăcaţi cu teoria dumneavoastră despre absurdul existenţei umane.

— Foarte simplu, sublimă domnişoară: optimismul e o

condiţie a absurdului. Comedia optimistă este aceea care se cuplează cu drama într-o tragedie a existenţei. Tragedia este un rezultat al plusului dintre grotesc şi hidos. Adevărul se naşte şi aici, în mod dialectic, prin suma negaţiilor. Din râs şi plâns se naşte absurdul. Şi absurdul e tragic.

— Sau mai bine zis – interveni Cornelia – un *anumit* tragism sau o *anumită* convingere în tragism e rezultatul fatal al unor *anumite* absurdităţi.

— Sunteţi necruţătoare, ca orice femeie deşteaptă – zâmbi Vaşani. Şi sunteţi şi crudă, pentru că vă alegeţi întotdeauna drept ţintă fiinţele cele mai docile şi mai plăpânde... Recunoaşteţi că loviţi în ele de teamă că v-ar urma cu prea multă patimă şi fidelitate. Priveliştea supunerii înarmează mâna femeii. Femeia loveşte naivă şi zâmbitoare pentru a nu mai auzi plânsul tragic de la picioarele ei. După cum vedeţi, la aceeaşi concluzie tragică suntem nevoiţi să ajungem, rezultat al aceloraşi negaţii.

— Iertaţi-mă, domnule Vaşani, dar sunt uluită de uşurinţa cu care lansaţi teorii. Chiar vreţi să vă iau în serios?

Vaşani se pierdu numai pentru un moment. Imediat îşi reveni:

— Chiar vi se pare că am început să aiurez?... Aş fi foarte fericit dacă aş şti că am ajuns deja în acest stadiu. N-aş mai avea decât un pas...

— Pe care cred că-l veţi face cu tot curajul, ca un erou vrednic de admiraţie. Sunteţi primul...

— Nu vă sfiiţi! Spuneţi direct, fără eufemisme. Primul pe care-l auziţi că doreşte să fie nebun. Dragă domnişoară Cornelia, întotdeauna nebunia este sau un preludiu, sau o condiţie a geniului. Aproape toţi oamenii de geniu au fost nebuni.

— Dacă dumneavoastră vă consideraţi geniu, atunci asistăm într-adevăr la o probă experimentală – îl împunse Cornelia.

— Sunteţi crudă! Dar să revenim. Nu mă iau după statistici sau după studii, ci după opera şi viaţa geniilor. Toţi au fost nişte smintiţi. Nebuni, psihopaţi, epileptici. Din aceştia e formată galeria celor mai mari spirite ale omenirii... Imnurile nopţii au rămas inegalate pentru că le-a scris un nebun: Holderlin... Sublimele idei şi sublima limbă din filosofia lui Zarathustra aparţin altui nebun.

Vaşani continuă să rostească o serie de nume, însoţindu-le de acelaşi calificativ: nebun. Poeţi, pictori, muzicieni...

— După teoria asta, ar însemna că fiecare nebun e un geniu – îl întrerupse Cornelia. Sau, mai precis, îndemnaţi să transformăm spitalele de nebuni în foruri culturale...

— Oamenii fac cea mai mare greşeală când, auzindu-şi unul din semenii lor proclamându-se Napoleon, în loc să-l pună în fruntea unei oştiri, îl închid într-o casă de nebuni. Sau când fac acelaşi lucru cu unul care îndrăzneşte...

— Domnule Vaşani! îl întrerupse din nou Cornelia. V-aş putea enumera, acum, pe loc, sute de nume care ţin pe umerii lor cultura omenirii şi care reprezintă oameni sănătoşi, veseli şi puternici. Cred, însă, că e inutil... Am impresia că vreţi cu orice chip să deveniţi extravagant şi-l imitaţi cu prea multă evidenţă pe Alcibiade...

— Al cărui gest – nu se dădu bătut Vaşani – e tot gestul unui om cu ceva gărgăuni în cap... Deşi, vă mărturisesc sincer, am renunţat de mult timp la gândul de a deveni celebru prin originalitate sau prin extravaganţă.

— Vă asigur eu, domnule Vaşani, că nu veţi renunţa niciodată la extravaganţă. Poate numai când veţi face lucrul acesta tot din extravaganţă.

— Şi tot eu sunt veşnicul acuzat de fabricarea paradoxurilor?...

— Nu e un paradox. Când veţi fi considerat îndeajuns de extravagant de toată lumea, renunţarea la atitudinea dumneavoastră va fi un gest extravagant. E un fel de a lipi la loc coada câinelui lui Alcibiade, după ce toată lumea l-a văzut berc.

Apariţia lui Lucian în cameră puse punct discuţiei. Vaşani veni zâmbitor în întâmpinarea lui Lucian.

— Apără-mă, Lucian!... Domnişoara Cornelia, acţionând parcă împotriva lui Schopenhauer...

— Scuză-mă, Dan, dar a trecut epoca pălăvrăgelii.

Vaşani rămase uluit. Încercă să protesteze:

— Adică, tu...

— Nu numai eu. Toţi avem treburi aici.

Lucian părăsi biroul însoţit de Cornelia, lăsându-l pe Vaşani cu gura căscată. Pe coridor, Lucian îi spuse Corneliei că trebuie să plece urgent în regiune, împreună cu Mironescu.

Vaşani rămase singur cu Cosmuş. Pe neaşteptate, îi veni un gând în îminte... Poate că totuşi va reuşi... Scoase din buzunar mai întâi câteva note şi recenzii şi le întinse lui Cosmuş:

— Cred că poţi să le dai drumul, fără să le mai citeşti. Sunt destul de simple.

Cosmuş luă colile de hârtie cu un gest superior. Cuvintele lui Vaşani îl măguliseră.

— Numai cu articolul nu ştiu cum vom face... Ai dreptul să dai drumul la articolele colaboratorilor externi?...

Cosmuş părea mirat:

— Când Lusian e plecat, eu sunt sef asi. Pot să dau drumul la tot ziarul... Se, crezi că n-am mai dat drumul şi la alte articole?... Lusian l-a sitit?

Vaşani se hotărî imediat. Va spune că l-a discutat împreună cu Lucian:

— L-am făcut exact după planul lui – îl asigură Vaşani. Am discutat o noapte întreagă articolul...

— Atunsi se mai astepsi?... Dă-ncoa’ articolul!

— Eu ţi-l dau, dragul meu, numai nu cred că-ţi va respecta secretariatul semnătura...

— Ştiu eu mai bine... n-ai putea să fii mai... altfel – se bâlbâi Cosmuş, luând articolul lui Vaşani. Îl sitesc şi dacă corespunde, poate s-apară şi mâine...

— Dacă ai rămas singurul şef la ziar...

Vaşani îl părăsi pe Cosmuş. Când ajunse în stradă, o văzu pe Cornelia uitându-se în urma unei maşini. Era foarte bucuros de nesperata întâlnire.

— Mergeţi în oraş? o întrebă Vaşani. Dacă nu vă incomodează, vă pot acompania...

Cornelia nu-i răspunse.

— De mult voiam să vorbesc cu dumneavoastră – continuă Vaşani. Întotdeauna m-au impresionat femeile inteligente şi culte. Superioritatea lor dărâmă repede şi total barierele care astupă calea spre femeia comună...

— Cu alte cuvinte...

— Cu alte cuvinte, vreu să fiu de o sinceritate brutală. De fapt, aceasta este condiţia existenţei mele: sinceritatea totală, indiferent dacă pe unii îi încântă, iar pe alţii îi supără... Poate v-aţi mirat cât de brutal am fost când am afirmat că geniile...

— Într-adevăr, m-am mirat – îl întrerupse Cornelia. Cum aţi putut rămâne la vechiturile lui Lombroso şi Moreau?... Se vede că n-aţi dat măcar peste lucrările lui Hollingworth şi Terman, sau măcar peste cele ale lui Kretschmer...

— Vă mulţumesc pentru completare – se strădui Vaşani să fie politicos.

Nu voia totuşi să deraieze de la ideea sa. Reveni la prima parte a discuţiei:

— Sunt convins că dacă mă voi menţine sincer cu dumneavoastră, mă veţi înţelege şi nu vă veţi supăra... V-aş propune o aventură în doi, undeva, într-un oraş din ţară, sau într-un sat, sub forma unei dispute libere despre erotism, la propriu şi la figurat... Ştiţi că fiecare filosof, începând cu...

— Iarta-mă că te întrerup, domnule Vaşani. Nu ştiu dacă ai ajuns în stadiul genialităţii, dar în celălalt stadiu care, după dumneata, relevă genialitatea, în acest stadiu se pare c-ai ajuns. De aceea nu simt supărare, ci compătimire. Bună ziua!

Vaşani rămase năucit. Urmări câteva clipe silueta zveltă a Corneliei, apoi îşi întâlni cu privirile vârfurile

pantofilor. Şi începu să-l înjure în gând pe Muscel. Ce-i venise acestuia să-i controleze numărul de la pantofi?...

Pufăind din lulea, Coriolan Turturică schimba paginaţia ziarului. Apariţia lui Cosmuş în biroul său nu-i produse nicio bucurie. Îl întrebă scurt:

— Ce vrei?

— Am un material pentru pazina culturală de mâine – îi răspunse Cosmuş, întinzându-i articolul lui Vaşani.

— Cam mare – aprecie Coriolan după ce-l răsfoi. Măcar o pagină...

— E colaborare esternă – accentuă Cosmuş.

— Şi ce vrei cu el?... fuf... Dă-l la citit! Eu nu mă bag în probleme culturale... fuf...

Cosmuş nu se intimidă:

— L-a sitit Lusian... E un articol foarte interesant... despre roman.

— L-a citit Lucian?... Opt aldine în chenar... fuf... Titlul corp douăzeci şi patru.

Coriolan îşi notă cuvintele pe colţul din stânga al articolului.

— Urgent la cules! îl îndemnă pe Cosmuş. Am umplut şi pagina culturală pentru numărul de mâine.

CAPITOLUL 24

PRIMUL LUCRU PE CARE-L făcea Cornelia când sosea dimineaţa la redacţie, era să se izoleze într-un birou şi să citească ziarul. Căpătase o adevărată dragoste pentru gazetă. O citea rând cu rând, de la titlu până la ultimele ştiri. Şi totdeauna îşi nota observaţii critice pe o foaie de hârtie, pe care o înmâna apoi lui Coriolan Turturică. În şedinţa colegiului de redacţie, acesta citea uneori observaţiile cele mai importante făcute de Cornelia.

Cornelia sosise şi de astă dată înaintea tuturor la redacţie. Se izolă în biroul lui Lucian şi începu să citească ziarul. Conţinutul paginei întâi nu-i oferi, spre mulţumirea ei, niciun prilej de a nota observaţii critice. Când întoarse pagina, o frapă titlul scris cu litere groase pe trei coloane: „Romanul, literatură majoră?” şi mai ales semnătura: Dan Vaşani. Curiozitatea o determină să înceapă lectura paginii cu articolul lui Vaşani.

Stilul în care era scris articolul i se păru de la început căutat, forţat şi pedant. La prima vedere părea ermetic. Ermetismul său era însă pur verbal. Cornelia desfăcu fără greutate valorile artificiale ale frazelor, căutând ideile. Nu găsi nimic deosebit. Sărăcia de idei era evidentă. Remarcile erau vagi, constatative, împrumutate de la alţii. Avea impresia că articolul era scris de un om care cerşea atenţia altora prin giumbuşlucuri ridicole. Când trecu însă la cea de a doua jumătate a articolului, Cornelia descoperi, sub dantelăria colorată a vorbelor, câteva idei care pur şi simplu o uluiră. Nu faptul că Vaşani

înclina balanţa spre negarea romanului ca artă (şi nu neapărat majoră) o îngrozi pe Cornelia. Era liber să-şi aibă părerea lui în această direcţie. Ci faptul că insinua, cu o evidenţă ascunsă, că marile simboluri literare sunt nefaste pentru oameni. Vaşani nu nega valoarea educaţivă a literaturii, aceasta i s-ar fi părut încă prea puţin Corneliei, ci, dimpotrivă, căuta să demonstreze că literatura are valoare educativă, însă pe un plan negativ. Concluzia articolului era un fel de îndemn subînţeles de a arde tot ce pare literatură majoră. Ideile erau contorsionate în text şi estompate cu grijă prin cuvinte greu accesibile şi printr-o punctuaţie stranie.

Articolul lui Vaşani era hidos în conţinutul său de idei, era un răcnet de dispreţ şi de dezgust la adresa idealurilor umane. Dăunător nu putea fi, pentru că niciun cititor sănătos nu putea lua în serios incriminările sinistre ale lui Vaşani. Era însă compromiţător pentru ziar. Era dăunător pentru prestigiul ziarului şi pentru ideile pe care le apăra ziarul. Acest lucru o făcu pe Cornelia să tremure. I se părea cu neputinţă ca Lucian să nu fi observat ideile ascunse ale articolului. Poate că nu-l citise Lucian!...

Pentru a-şi lămuri întrebările, Cornelia se duse la Coriolan Turturică. Îl găsi pe acesta singur, cercetând ziarul în aspectul său general. Uită să-i mai dea „bună dimineaţa”.

— Aţi citit articolul lui Vaşani? îl întrebă fără introducere Cornelia.

— Mai întâi, dă-mi voie să-ţi spun bună dimineaţa!

— Bună dimineaţa! îşi aminti Cornelia.

— Şi pe urmă... fuf... să-mi spui ce ţi s-a întâmplat. De ce eşti atât de albă la faţă?... fuf...

— Nu... N-am nimic... Aţi citit articolul lui Vaşani?...

Coriolan îi răspunse foarte calm:

— De ce să-mi pierd vremea zadarnic... fuf... Nu obişnuiesc să citesc articolele văzute de Lucian.

Corneliei i se opri inima.

— L-a citit Lucian? de-abia reuşi ea să îngâne.

— Sigur! îi răspunse Coriolan. Stai!... ce... ce... ce s-a întâmplat?... fuf... fuf... fuf...

Coriolan o văzuse pe Cornelia tremurând şi accentuându-i-se paloarea. Nu reuşi s-o oprească. Mai mult o speriase. Cornelia părăsi biroul lui Coriolan. Era năucită... Lucian dăduse bun de tipar!... Lucian citise articolul! Era cu neputinţă!... Simţea că se îneacă. Făcu eforturi să coboare scările. Ajunse în stradă. Aerul rece o mai desmeticii. Începu să se plimbe prin faţa redacţiei fără să înţeleagă de ce se uită trecătorii la dânsa sau poate nici nu observase acest lucru.

Auzi zgomotul unei maşini, dar nu întoarse capul. Îl auzi pe Lucian chemând-o:

— Cornelia!

Lucian venise singur la redacţie. Mironescu rămăsese la Comitetul Regional.

— Cornelia – o mustră Lucian apropiindu-se de ea. Cum ai putut să ieşi dezbrăcată pe stradă?

— Ai citit articolul lui Vaşani?

Lucian o privi surprins. Dar în loc să-i răspundă, o luă de brat şi intră cu ea în clădirea redacţiei. Cum trecură pragul, Cornelia repetă întrebarea, cu o voce desperată:

— Răspunde, Lucian! Ai citit articolul lui Vaşani?

— Ce articol?

— Articolul despre roman. A apărut azi.

Lucian se opri locului:

— Cine i l-a cerut? Cine i-a dat drumul? Cine l-a citit?... Tovarăşul Mironescu în niciun caz...

Cornelia rămase perplexă:

— A apărut azi!... E sinistru, Lucian. Am crezut că tu i-ai dat „bun de tipar”. Coriolan... De ce-a minţit Coriolan? Mi-a spus că l-ai citit tu...

Lucian înţelese că e vorba de un lucru cât se poate de grav.

— Aşteaptă-mă la mine în birou, Cornelia, şi te rog să mă ierţi.

Cornelia îl văzu urcând scările din cinci în cinci trepte.

Lucian citi articolul în fugă. Nu-i fu greu să descopere afirmaţiile lugubre ale lui Vaşani. Când termină de citit, ziarul îi alunecă din mână. Vaşani repeta, sub o formă deghizată şi mai diluată, ideile pe care şi le exprimase cu privire la marile creaţii literare, într-o convorbire pe care o avusese cu dânsul, mai demult. Îşi aminti că atunci îl combătuse vehement pe Vaşani pentru aberaţiile sale. Cu toate acestea, Vaşani concepuse la fel materialul, izbutind până la urmă să şi-l insereze în ziar.

Cum izbutise Vaşani acest lucru?... Lucian se duse direct la Cosmuş. Acesta, aşezat la birou, privea pagina culturală a ziarului cu o expresie de mândrie pe faţă.

— Tu ai dat drumul articolului lui Vaşani? îl întrebă Lucian în loc de „bună ziua”.

— E grosszav! Nu? se făli Cosmuş.

— Răspunde la ce te-am întrebat! repetă Lucian tăios.

Cosmuş simţi prin instinct că s-a întâmplat ceva. Se feri să răspundă direct.

— Nu-si plase articolul, Lusian?... Vasani spunea că i l-ai dictat tu...

— Eşti nebun? Eşti analfabet? ţipă Lucian. Nu eşti în stare să pătrunzi un material?!

— El mi-a spus că tu l-ai sitit... Eu...

— L-ai citit sau nu înainte de a-i da drumul?

— Nu l-am sitit! răspunse Cosmuş, îngălbenindu-se.

— Atunci cum ai îndrăznit să-i dai drumul? Care-i răspunderea ta?... Să trimiţi orice porcărie la tipar?

Lucian era furios. Îl chemă la telefon pe Vaşani. Îl trase foarte pe scurt la răspundere. Vaşani îi răspunse cât se poate de calm. Îl rugă mai întâi să-şi schimbe tonul, apoi îl asigură că nu-i spusese lui Cosmuş decât că articolul fusese scris în urma unei discuţii îndelungate. Cosmuş îi declarase, cu aere de gascon, că va da singur drumul articolului, că ţine locul şefului şi al redactorului şef şi că poate să dea drumul la întregul ziar. „Dar ce s-a întâmplat? întrebă la rândul său Vaşani. Te pomeneşti că

nu-ţi place articolul?!... E un articol îndrăzneţ şi original, Lucian...” Acesta însă nu-i răspunse lui Vaşani. Închise cu un gest scurt telefonul.

Cosmuş nu-şi putea ascunde spaima. Îl privea împietrit pe Lucian.

— Cosmuş! îi porunci Lucian. Să-mi spui sincer cum s-au petrecut lucrurile!

— Vasani – începu să se bâlbâie Cosmuş – mi-a spus că... că ştii articolul... că l-ai sitit... Eu... eu... l-am dat lui nea Coriolan... am fost convins c-o să-l sitească el... Eu n-am nisi o vină... Nisi n-am ştiut în ziua aseea unde mi-i capul... Medisii spuneau că mama e în agonie... Şi azi., azi e mai rău...

Lucian se duse la secretariat. Coriolan Turturică tocmai îi explica situaţia Corneliei:

— Mi-a spus că l-a citit Lucian... fuf... Noroc, Lucian!... Cosmuş a venit cu articolul, spunând... fuf... că l-ai citit tu... fuf... Ştii, eu n-am obiceiul să revăd articolele citite de tine... fuf... Şi nu m-am uitat să văd dacă l-ai semnat... L-am crezut pe Cosmuş pe cuvânt... fuf... Nici nu mi-a trecut prin cap să-i verific spusele... fuf... Mare porcărie Lucian!... E o batjocură la adresa ziarului... fuf... fuf... fuf...

Cornelia îl văzu pe Lucian nesigur şi zăpăcit.

— Ce facem? întrebă el.

— Am şi primit câteva telefoane, Lucian... fuf... Oamenii erau scandalizaţi...

— Nu-i vorba de asta... – îl întrerupse Lucian pe secretarul de redacţie – îi voi răspunde chiar eu lui Vaşani... Şi vă asigur că nu-l voi ierta... Să-mi rezervi patru coloane pentru numărul de azi! Altceva mă preocupă... Singurul vinovat e Cosmuş... Tremură ca un prăpădit şi neagă mereu.

Coriolan deschise uşa biroului, pentru a se asigura că nu-l poate auzi nimeni altcineva.

— Cosmuş e un porc, Lucian. Un escroc!... fuf... Nu-i stă gândul decât la rele... fuf... Am aflat eu că şi în conflictul tău cu Gorga tot Cosmuş şi-a băgat coada... Îi rabzi prea

multe, Lucian, fuf... Se fofilează în umbra ta...

Lucian era în cumpănă... Înainte de toate trebuia să răspundă însă articolului scris de Vaşani.

— Nea Coriolan – spuse el, împins şi de dorinţa de a evada din situaţia penibilă în care intrase – ocupă-te dumneata de limpezirea lucrurilor... Eu vreau să termin cât mai repede răspunsul... Orice zi pierdută ar însemna o ezitare din partea redacţiei.

— N-ai nicio grijă, Lucian... fuf... Du-te, du-te şi scrie. Eu îţi asigur patru coloane în pagina a doua.

Cornelia tăcuse tot timpul. Înainte ca Lucian să părăsească biroul, îndrăzni totuşi să-l oprească, fără să ştie însă de ce.

— Lucian!

Lucian se îndreptă spre ea. Era îngândurat. O privi câteva clipe. Cornelia zări parcă în ochii lui aprinzându-se o lumină mai senină. Se apropie de Cornelia, o prinse de umeri şi o atrase la pieptul său.

— Iartă-mă, Cornelia... Trebuie să răspund monstruozităţii lui Vaşani.

Coriolan Turturică îşi căuta cutia de chibrituri prin sertarele biroului.

Cosmuş îl chemă pe Vaşani la telefon. „De se vrei să mă nenorosesti? se jelui el. Sie nu si se poate întâmplă nimic... Spune...” Vaşani îl întrerupse cu o înjurătură grosolană şi-i închise telefonul. Câteva clipe, Cosmuş rămase cu receptorul în mână. Uită să-l mai aşeze în furcă. Aproape îl scăpă din mână pe birou... Citise articolul după plecarea lui Lucian, dar nu fusese în stare să înţeleagă prea mare lucru... Era sigur însă că problema era mai gravă decât îşi închipuise la început. În nicio altă ocazie Lucian nu-şi ieşise din fire. Probabil că va fi dat afară din redacţie. Era la a doua abatere pe care o comitea într-un interval destul de scurt. N-avea decât o scăpare. Să spună că fusese sigur că Lucian citise articolul. Să spună că văzuse...

Cosmuş sări de pe scaun. Nu mai avea nicio clipă de pierdut. Ieşi din birou şi se furişă tiptil pe culoarele redacţiei. Urcă la etajul doi, fără sa fie văzut de cineva. Deschise cu băgare de seama uşa corecturii. Nu se afla nimeni în birou. Cheia era în broască. O scoase fără zgomot. Intră în încăpere, încuindu-se pe dinăuntru. Se aşeză apoi la una din mese, deschise sertarul cu manuscrise şi cercetă hârtiile cu cea mai mare grijă. Nu voia să lase urme de neorânduială. Dădu peste articolul lui Vaşani. Îl scoase dintre manuscrise, îl împături şi-l băgă în buzunar. Exact în clipa când se scula de la birou, auzi paşi pe culoar şi văzu clanţa mişcându-se. Îşi opri până şi răsuflarea. Cheia era în mâna lui.

— Nu-i nimeni în birou? auzi vocea lui Coriolan Turturică... fuf... Ce i-a apucat să încuie? se întrebă Coriolan, cu voce tare, îndepărtându-se.

Cosmuş nu aşteptă prea multă vreme. Când îşi închipui că secretarul de redacţie e pe la mijlocul scărilor, descuie uşa, ieşi pe coridor, încuie din nou uşa şi băgă cheia în buzunar. Păşi în vârful picioarelor, coborî scările fără zgomot şi se duse de-a dreptul la toaletă. Ieşi de-acolo peste câteva minute fără articol şi fără cheie.

Înainte de a intra în birou, se auzi strigat de Coriolan. Îi îngheţă sângele în vine.

— Mă Cosmuş! Nu ştii unde au obiceiul corectorii să lase cheia?...

— Habar n-am! răspunse Cosmuş, răsuflând uşurat, fără să întoarcă însă capul.

Intră apoi în birou şi-şi făcu de câteva ori cruce.

Imediat ce sosi în redacţie, Mihail Mironescu îi chemă la dânsul pe Lucian şi pe Coriolan.

— Cum s-a putut întâmpla aşa ceva, Lucian? E o acţiune duşmănoasă!

Coriolan îi explică pe îndelete lui Mironescu cum stau lucrurile. Redactorul şef simţi o uşurare când auzi că Lucian nu poartă răspunderea directă a publicării

articolului. Sună secretara. Cele câteva clipe care trecură până ce aceasta intră în birou i se părură lungi lui Mironescu.

— Să vină imediat Cosmuş.

Îl aşteptase în tăcere. Cosmuş era palid, fără să mai aibă însă mutra aceea jalnică pe care i-o observaseră mai înainte Lucian şi Turturică.

— Îţi dai seama de ceea ce ai făcut? îl întrebă direct Mironescu.

Cosmuş se strădui să nu-şi piardă firea. Răspunse, totuşi, bâlbâindu-se:

— Eu am fost sigur că Lusian a sitit articolul...

Lucian îl întrerupse, furios:

— Vaşani mi-a spus că nu ţi-a suflat nicio vorbă despre faptul că am citit articolul. Dacă nu eşti sincer până la capăt, pleacă de-aici!

Nu se mai putuse stăpâni. Îl cuprinsese dezgustul faţă de Cosmuş.

— De ce să mă fasi minsinos?... De se crezi că Vaşani e sinstit? se apără Cosmuş. Poate că el spune minsiuni... Am simsit eu de mult că e nesinstit...

Mironescu se înfurie la rândul său;

— Orice s-ar fi întâmplat, aveai datoria să citeşti articolul... Cum ai putut să acorzi credit vorbelor unuia despre care nu eziţi să spui că e necinstit?

Cosmuş nu părea doborât de argumentul lui Mironescu:

— Tovarăşe redactor sef... eu am văzut cu ochii mei semnătura lui Lusian pe articol... Vă zur pe viasa mea... Vă dau cuvântul meu de comunist... Putesi să întrebasi si corectorii.

Afirmaţia lui Cosmuş avu efectul unei lovituri de teatru.

— Ai văzut semnătura mea? întrebă uluit Lucian. Azi am citit pentru prima dată articolul.

— Da! întări Cosmuş. Am văzut-o sus, în dreapta, în colsul pazinii. M-am mirat şi eu că în loc de „luc”, cum obisnuesti să semnezi, ai semnat „Lusian”.

— E cu neputinţă!... Daţi-mi voie să telefonez, tovarăşe

Mironescu.

Formă numărul lui Vaşani fără să mai aştepte încuviinţarea redactorului şef. Îl întrebă pe Vaşani deschis, fără ocol, dacă nu cumva din joacă îl semnase pe dânsul. Vaşani nu-i răspunse. Îi închise telefonul cu furie. Lucian rămase împietrit.

— De ce minţi, Cosmuş?! Tovarăşe redactor şef, vă rog să alegeţi între mine şi Cosmuş. Nu pot lucra alături de oameni necinstiţi.

Cosmuş se îngrozi când îl auzi pe Lucian, dar tot nu îndrăzni să facă el propunerea de a se căuta articolul. I se părea că s-ar demasca. Se prefăcu jignit.

— Vă rog să primişi demisia mea, tovarăşe redactor sef... Desi mama e pe moarte, nu mai rămân o clipă în redacsie în asemenea condisiuni...

— Nu mă interesează demisia dumitale – îi ripostă Mironescu. Mă interesează să văd dacă eşti sau nu cinstit.

— Şi dumneavostră mă zignisi?... ţinu piept Cosmuş. Din prisma unui reacsionar?...

Coriolan Turturică interveni liniştitor:

— Vom cerceta manuscrisul, tovarăşe Mironescu. Fuf... Şi dacă va fi nevoie, vom face expertiză grafologică... fuf... E în joc cinstea noastră, a tuturor... fuf... fuf... fuf...

— Unde-i manuscrisul? întrebă Mironescu.

— La corectură trebuie să fie... fuf... dar am găsit uşa încuiată... fuf... iar cheia lipseşte... nici la poartă nu e...

— Spargeţi uşa dacă e nevoie! spuse redactorul şef. Aduceţi-mi imediat manuscrisul... Lucian! Te rog să mai rămâi câteva minute.

După plecarea lui Coriolan şi a lui Cosmuş, Mironescu îi spuse fără ocolişuri lui Lucian:

— E grav, Lucian... tovarăşii de la regiune au dreptate... Am făcut câteva greşeli condamnabile. Ei spun *greşeli*, ca să nu ne sperie. Dar nu-s greşeli, Lucian. Sunt acţiuni antipartinice. Nici nu voi încerca să neg... S-a fixat pentru sâmbătă după-amiază o şedinţă a Comitetului Regional, în care se va analiza activitatea ziarului... Am făcut atâtea

lucruri bune... şi din cauza unor...

Lucian îşi dădu seama că el e principalul vinovat pentru greşelile de care vorbea Mironescu. Şi primul articol al lui Vaşani, şi articolul despre tatăl său fuseseră trimise la tipar de către dânsul... Iar ultimul articol...

— Eu sunt principalul vinovat! izbucni Lucian. Credeţi-mă, însă, că nu voi mai ezita. Îmi dau acum perfect seama cine e acest Vaşani...

— Vaşani nu e cinstit, Lucian. M-am convins citind acest articol. Nu pentru că l-a trimis ziarului. La urma urmei are dreptul să creadă ce vrea. Altceva m-a convins... Vaşani nu-şi expune ideile sale pe şleau în articol. Adică nu spune deschis: „Aceasta e părerea mea”. El îşi ascunde ideile, prefăcându-se că le combate cu argumente. Cu argumente slabe şi nepotrivite, special pentru a-şi reliefa ideile. Articolul e scris cu *premiditare,* Lucian, şi cu *subînţelesuri.*

Lucian se văzu nevoit să recunoască:

— Am simţit şi eu acest lucru, tovarăşe Mironescu. De aceea mă consider vinovat. Acum sunt sigur că Vaşani e necinstit... Şi fiţi sigur că voi proceda în consecinţă.

Lucian părăsi biroul lui Mironescu. Aproape în aceeaşi clipă intră Coriolan. Era neliniştit, nervos şi intrigat.

— Am forţat uşa, tovarăşe Mironescu... fuf... am răscolit fiecare coală de hârtie... fuf... fuf... fuf... Articolul a dispărut!...

Mironescu sări de pe scaun:

— Chemaţi imediat corectorii!

— I-am chemat, tovarăşe Mironescu... fuf... Nu-şi amintesc să fi văzut semnătura lui Lucian... fuf... Dar nici nu pot spune cu siguranţă că n-au văzut-o... fuf... Articolul l-au lăsat însă în sertar şi cheia în uşă... fuf... A fost... furat!...

Mironescu nu se aştepta la un asemenea deznodământ. Încercă să rămână lucid:

— Cine avea interesul să-l fure?... Doi oameni numai: Vaşani şi Cosmuş...

— Vaşani... vă închipuiţi şi dumneavoastră... fuf... n-avea cum...

— Dar putem noi să-l acuzăm, fără să ezităm, pe Cosmuş?

— Eu cred că da! spuse Coriolan fără ezitare.

Mironescu îl privi uimit:

— Poate că nu-ţi dai seama de gravitatea faptului... E mai odios decât apariţia articolului. Înseamnă că avem în mod evident elemente profund necinstite în redacţie... Mă apucă groaza!

Vaşani se plimba pe strada lui împreună cu Muscel. Părea cuprins de o veselie nebună:

— Ai văzut, domnule Muscel? Ai văzut cine-i Dan Vaşani? Te asigur că aş fi putut să public şi un manifest! Orice... Trebuie să recunoşti că-i genial articolul...

— Am văzut în viaţa mea – îl întrerupse Muscel – mulţi escroci şi dobitoci. Dar de asemenea calibru, mai rar.

— Adică ce vrei să spui?

— Că pielea marilor escroci acoperă în acelaşi timp şi mari dobitoci. De aceea aproape toţi marii escroci sfârşesc în puşcărie...

— Ai tâmpit?

— Eu? Tu, mă! Îţi închipui că vei mai primi tu vreo coloană în viaţa ta în ziarul ăsta? Pot să te asigur...

— De ce? Nu-i cunoşti! Crezi tu ca vor mirosi ei sensul articolului? Pesemne că iar îi indispune vocabularul. Le acorzi prea mare înţelepciune şi inteligenţă, dragă Muscel... Şi nu uita că au nevoie de intelectuali de calibru... Nu pupă ei multe articole de acestea în viaţă...

— Domnule Dan, eu cred că ţi-ai dat în petic. Sunt sigur că te-a mirosit Lucian.

— Ha-ha! râse Vaşani. L-am mirosit eu mai demult şi-am pus eu hăţurile pe el fără să simtă. Asta-i figura! El se zbate să mă înhame la carul regimului şi nu vede hăţurile pe care le-am aruncat eu asupra lui... Mă, totuşi sunt genial! M-ai sesizat bine. O fac pe nebunul, pe cinicul, pe

nihilistul cu Lucian. Ăla încearcă să-mi găsească valorile terestre pentru a mă apuca de ele şi a mă scoate la aer şi lumină. Uneori mă las cucerit, şi-i dau şi satisfacţia unor victorii. Tocmai ca să-l înverşunez să-şi ducă opera până la capăt. Şi de fapt în tot, acest timp eu duc un război de guerilla cu el şi-l ciopârţesc încetul cu încetul. Asta-i figura!

— Crezi că se prinde mult?

— Până când vreau eu sau până îl dobor.

Muscel se opri locului.

— Şi în fond, ce vrei tu?

— Eşti caraghios ca întrebarea pe care o pui, ce vreau? Să trăiesc comod. Să mănânc de la comunişti cozonac şi să le bag noroi în pâine.

— Noroi?

— Otravă! punctă Vaşani. Murdărie. Şi-ncă o fac cu rituri. De fapt, ca să se prindă. Pentru că ăştia iubesc prea mult simplitatea. Vor să aducă totul la lumina zilei. Asta-i abilitatea. Să tulburi apa, ca să nu se vadă fundul.

— Când tulburi apa, peştii caută aer la suprafaţă şi-şi arată chipul adevărat.

— Îl vezi? întrebă Vaşani fără să asculte vorbele lui Muscel. Mă aşteaptă în faţa porţii. Probabil ca să mă felicite.

În faţa casei lui Vaşani, Muscel îl zări pe Lucian.

— Eu o uşchesc – spuse Muscel în argo.

— Vino, mă fricosule! Fac un pariu cu tine pe orice vrei. Încep discuţia cu dânsul cu „ars longa, vita brevis”[46] şi o termin cu... „summum jus, summa injuria”[47]... Îl mlădiez ca pe o sfoară. Hai!

Vaşani îi întinse vesel mâna lui Lucian, strigând ca un salut:

— Ars longa, vita brevis!

Lucian nu-i dădu mâna.

— Trebuia să-mi imaginez mai demult cu cine vei

[46] Arta e de durată – viaţa e scurtă.

[47] Exces de dreptate – exces de nădejde.

ajunge să te înhăitezi.

— Eşti din nou crud, Lucian – încercă să se strecoare ca o reptilă Vaşani. Nu uita, dragul meu, că înainte de a muri, Blaise Pascal...

— Domnule Vaşani! încetează-ţi jocul. Îl cunosc pe Pascal. Cunosc şi numele preotului care l-a împărtăşit. Ştiu şi la cât timp după moarte i s-a descoperit în căptuşeala hainei celebrul petic de hârtie. Ştiu şi în ce condiţii a inventat maşina de calculat. Îl cunosc mai ales din „Provinciale”. A fost neîndurător cu iezuiţii.

— Adică?...

— Adică – îl întrerupse brusc Lucian – nu te caut pentru a discuta despre Pascal, din care ai citit poate astă-noapte câteva pagini. Te caut pentru a clarifica un lucru.

— Articolul?... Ştii, am uitat să adaug...

— Ai uitat să adaugi sub semnătură calitatea autorului. Calitatea de escroc, de lepădătură!

— Mă mir că nu mă faci şi bandit – încercă să glumească Vaşani.

— Prefer să-ţi declar eu, în faţă, acest calificativ. Am cunoscut prin tine un specimen din această categorie. Un specimen primejdios.

— Ca să te scuzi faţă de partid că nu ţi-ai pierdut timpul? ripostă tăios Vaşani.

Muscel tremura, lipit de gard. Figura lui Lucian era de nerecunoscut.

— Eşti un ticălos!

— La asta se rezumă, deci, lupta de opinii. La idei răspunzi cu insulte. Spengler...

— Mi-am asumat sarcina aceasta într-un articol. De aceea te caut. Pentru ca înainte de a apuca stiloul, să-mi curăţ mâinile. Altfel nu aş putea să scriu.

Fără să mai adauge vreun cuvânt, Lucian îi trase două palme năprasnice lui Vaşani. Acesta rămase năuc în mijlocul străzii.

— Testis unus, testis nullus[48] – murmură ca o apărare

[48] Martor unic – martor nul.

Muscel.

Vaşani era încă ameţit de lovituri. Muscel încercă după un timp să-l consoleze:

— Ai câştigat pariul. Nu trebuie decât să inversezi fraza de final. Summa injuria, summum jus...

CAPITOLUL 25

SÂMBĂTĂ DIMINEAŢA, NISTOR veni la uzină numai pentru a-i spune lui Marin Singurel că are treburi personale şi că nu va putea rămâne în cursul zilei acolo.

— Şi nu puteai să dai, un telefon? îi răspunse directorul. M-ai pus doar la curent cu toate. De ce să mai vii până aici?

— Poate pentru că m-am obişnuit cu acest drum în fiecare zi – încercă să glumească Nistor.

Marin Singurel observă parcă o schimbare pe faţa lui Nistor. Figura îi era trasă, avea cearcăne la ochi, părea în totul obosit şi trist.

— Se pare că n-ai dormit astă-noapte... Zi mai bine că vrei să te odihneşti...

— Aş vrea să mă şi odihnesc puţin – acceptă Nistor. După-masă trebuie să particip la şedinţa Comitetului Regional. Cine ştie cât o să ţină...

— Voiam să-ţi spun ceva, Nistore. Dar, lasă! Cu altă ocazie. Du-te!

Nistor era curios. Voia să ştie ce vrea să-i spună. Se aşează pe un fotoliu.

— Nu sunt chiar atât de obosit sau de grăbit. Spune!

Marin Singurel nu se lăsă rugat.

— Bine... E numai o constatare... Mai întâi vreau să te asigur că sunt mulţumit de felul cum ai muncit.

Nistor, în schimb, nu era mulţumit de vorbele directorului. Singurel căuta să-şi dea importanţă. După ce el, Nistor, făcuse uzina celebră, după ce făcuse atâtea în

fabrică, directorul se declara doar „mulţumit”!

— Sunt mulţumit că eşti mulţumit – răspunse Nistor, cu un ton rece.

Singurel nu sezisă intonaţia lui Nistor. Continuă cu aceeaşi voce prietenoasă:

— Da! Sunt mulţumit! Dar aş vrea să te întreb ceva. Te-ai gândit şi la perspectivă?

— Adică?

— Te-ai gândit la viitor? Un conducător nu trebuie să piardă niciodată din vedere perspectiva. Trebuie s-o cultive cu grijă, aşa cum grădinarul cultivă puieţii pe măsură ce pomii încep să dea roade şi să îmbătrânească.

„Va să zică Singurel se schimbase – constată Nistor. Nu mai era acela pe care-l cunoscuse înainte de şcoală.”

— Ce vrei să înţelegi prin perspectivă? întrebă Nistor cu voce tare.

— Un conducător trebuie să întrevadă progresul – răspunse directorul. Şi nu numai să-l întrevadă. Să se... Cum să-ţi spun? Vezi! Acţiunea lui Răduca e o acţiune de mare importanţă. Raţionalizarea înseamnă un mare pas înainte în tehnica producţiei. Ai făcut bine că ai susţinut-o. Foarte bine. Dar te-ai gândit mai departe?...

— Mai departe?

— Da!... N-o să rămânem toată viaţa la raţionalizare. În tehnica modernă s-au ivit acţiuni noi. Mecanizare, automatizare. Adevărate revoluţii tehnice... Trebuie studiate, însuşite şi mai ales *începute,* cultivate.

Nistor îl privi mirat pe Singurel. Acesta voia să-i dea lecţii! Voia să-i demonstreze ce trebuie să fie un conducător! Sau... să-l fi schimbat într-atâta şcoala? Să fi devenit?... În fabrică ar fi rămas deci, adjunctul lui Singurel. Un subaltern nevoit să-şi asculte şeful. Şi, cine ştie! Din fericire, însă... Norocul îl ajutase... De fapt nu norocul. El îşi croise noul drum. Cu mâinile lui. Totul se întâmpla însă exact când trebuia.

Nistor se ridică din fotoliu:

— Te înţeleg... Ai dreptate. M-am gândit şi eu. Îţi voi

spune altă dată...

Ştia că nu va mai fi nevoie să discute cu Singurel despre perspectivă. Era sigur. Era atât de sigur, încât nu voi să-şi întunece bucuria lăuntrică. Va uita convorbirea cu directorul.

— Îmi pare bine, Nistore – îi răspunse Singurel. Am şi eu o sumedenie de gânduri. De-abia aştept să le discutăm. Şi acum, du-te! Te-am reţinut prea mult.

Nistor părăsi biroul directorului. În anticameră zăbovi câteva clipe, până o prinse singură pe Aura Pricop. O întrebă cu o voce blândă:

— Cum te simţi, tovarăşă Aura?

Secretara fu surprinsă de întrebarea lui Nistor. Niciodată acesta nu-i vorbise cu blândeţe, niciodată nu-i spusese altfel decât „tovarăşa secretară”.

— Bine – răspunse ea din politeţe.

— Prin birouri se vorbeşte că te vei căsători în curând...

Aura Pricop tresări când auzi vorbele lui Nistor. Îşi aminti de seara aceea... Fu incapabilă să scoată o vorbă. Nistor îi observă paloarea şi se strădui să repare greşeala pe care o făcuse cu întrebarea sa:

— Îţi urez din toată inima fericire... Eu, din păcate...

Ar fi vrut să adauge că el nu-şi putuse împlini o fericire asemănătoare, dar se răzgândi. Înţelese că Aura Pricop nu crede nicio vorbă din ceea ce-i spunea. Fiecare cuvânt al lui o rănea.

Când ieşi în curtea uzinei, Nistor simţi că-l scurmă ghearele unei tristeţi pe care n-o cunoscuse până atunci. Mergea alene, cu ochii în pământ, fără ţintă. Rătăci o bună bucată de vreme prin curtea uzinei, fără să înţeleagă ce se petrece cu dânsul. Îl încolţeau amintirile. Trecu prin spatele secţiei principale şi-şi aminti că în locurile acelea se ascundea în timpul uceniciei, spre a nu fi văzut de ceilalţi, mâncându-şi coaja neagră de pâine. Regăsi locurile în care juca fotbal în timpul pauzei, revăzu atelierul vechi, în care învăţase meseria. Îşi aminti apoi de primele mitinguri din uzină, de truda pe care-o

risipiseră muncitorii pentru a şterge urmele bombardamentului... de refacerea uzinei... de construirea noilor hale. Îşi aminti cu câtă înverşunare se băgase mereu printre primii, cum urcase treaptă cu treaptă pentru a ajunge director. Mai uşor ar fi tras o sută de pluguri după el... Ajunsese...

Nistor se opri locului. Era singur în spatele unui morman de fier vechi. Îşi dăduse seama ce se întâmplă cu el. Se despărţea de uzină poate pentru totdeauna. Îşi lua rămas bun de la anii petrecuţi aici... De aceea îl cuprinsese tristeţea... Se îndepărtă încet spre hala mare, în care-şi pregătise noua ascensiune. Intră înăuntru. Oamenii lucrau. Trecu printre maşini fără să se oprească şi fără să schimbe o vorbă cu cineva. Muncitorii nu-i dădură vreo atenţie specială. Erau obişnuiţi cu vizitele lui.

Numai când ajunse în faţa lui Alexandru Severin, se opri. Uriaşul strungar îşi ştergea maşina. O curăţa, o dichisea. Strungul lui Severin era însă de nerecunoscut. Îşi schimbase complet înfăţişarea. Nu se asemăna cu nicio altă maşină din uzină.

— Ţi-ai gătit maşina ca o mireasă, nea Alexandre – îi zâmbi lui Severin.

— Ei... am revizuit-o mai adânc.

— Când îi dai drumul?

Severin nu-i răspunse imediat. Dar nici nu minţi.

— Luni o bag în producţie...

— Să fie într-un ceas bun! îi ură Nistor.

— Ceasul bate-n pieptul fiecărui om... Alt ceas mai sigur nu-i pe lume...

Nistor trecu şi pe lângă Iulieş, dar nu intră în vorbă cu el. Pe Iulieş îl va vedea după-masă, la Comitetul Regional. Intră în schimb în biroul lui Pârvan.

— Vă salut, tovarăşe inginer.

— Bună ziua, domnule director – spuse Pârvan, ridicându-se de pe scaun.

„Domnule director”, gândi Nistor. Peste câteva ore s-ar putea să nu mai fie director.

— Cum merge, tovarăşe inginer?

— Situaţia e la Ferenţi. Doriţi s-o cunoaşteţi?

Pârvan se ţinea mândru, constată Nistor. Ştia că pentru a-i expune situaţia nu avea nevoie de rapoartele lui Ferenţi. Nu mai insistă. Nu se putea înţelege cu el.

— Nu! N-am nevoie. O s-o văd la birou.

— V-o trimit în jumătate de oră.

Şi neluând în seamă prezenţa directorului în biroul său, Pârvan se cufundă în calcule. Voia să controleze dacă previziunile sale, izvorâte din calcule, coincid cu mişcările lui N1. Pârvan întocmise o listă cu piesele pe care le va fura N1 în decurs de o săptămână şi de la cine anume. Şi în fiecare zi constată că N1 respectă întocmai lista sa.

Nistor îl părăsi pe Pârvan, părăsi şi hala, şi uzina. Dar când ajunse în stradă, i se păru că e alt om. Avusese parcă nevoie de această pauză. Nu dormise toată noaptea. Nici măcar nu se dezbrăcase. Îşi consumase întregul timp pentru a învăţa pe dinafară un articol. Luase ziarul de la documentare, din colecţia anilor trecuţi. Articolul era mare. Dar nu lăsase ziarul din mână decât după ce memorase cuvânt cu cuvânt articolul. Articolul era intitulat: „Presa – arma cea mai ascuţită a partidului”.

În drum spre casă, Nistor rosti în gând articolul. Se poticni de câteva ori, dar îşi aminti repede frazele. Îşi calculase şi pauzele şi repetiţiile unor propoziţii, şi câteva bâlbâieli, adăugase şi câteva exemple din activitatea uzinei, spre a da impresia că vorbeşte spontan. Adăugase şi un final propriu. Ştia că face o mare încercare. Dar mai ales ştia că va câştiga încercarea. Era convins că va izbuti, cum era convins de faptul că merge. Pregătise totul pentru această încercare. Ideea nu-i răsărise în minte decât în clipa când fusese convocat la şedinţa specială a Comitetului Regional de Partid, când i se anunţase ordinea de zi. Dar niciun moment Nistor nu considera că fusese vorba de o şansă sau de o simplă întâmplare. Calea lui fusese pregătită cu propriile sale puteri.

Când se întinse pe pat, se gândi la Cornelia. Îşi încordase braţele parcă spre a o aduce lângă el...

Se trezi târziu, cu acelaşi gând cu care adormise. Era sigur că şi Cornelia va fi a lui!... Îşi aminti despre ceea ce îi spusese cândva tatăl său. Căprioara nu poate scăpa de colţii lupului dacă acesta o goneşte şi o urmăreşte fără încetare. Până la urmă oboseşte, se întinde pe pământ şi aşteaptă supusă să-şi înfigă lupul colţii în gâtlejul ei... El nu va obosi niciodată. Şi dacă va trebui să obosească cineva, numai ea va fi aceea.

Nistor ajunse cu aproape jumătate de oră înainte de începerea şedinţei. Se simţea odihnit şi foarte sigur de el. Nu era primul. Mai sosiseră şi alţii înaintea lui. Toţi discutau acelaşi subiect: „Articolul lui Dan Vaşani”. Unii condamnau materialul pentru limbajul său neinteligibil, alţii pentru ideile morbide şi anarhice. Şi se mirau toţi cum putuse Mihail Mironescu să dea drumul unui asemenea articol.

Văzându-l sosind pe Ioan Zaharia, primul-secretar al Comitetului Regional, Nistor se strecură în aşa fel ca să iasă în evidenţă. Îi adresă lui Zaharia un salut obişnuit. Primul-secretar îi răspunse atent şi-l întrebă, din politeţe, dacă a predat munca.

— Am predat toate sarcinile, tovarăşe prim-secretar – răspunse Nistor. Mai sunt însă câteva lucruri, e drept, nu prea importante...

— E şi firesc, tovarăşe Nistor, o experienţă ca a dumitale nu se predă în câteva zile... N-ai însă nicio grijă... Vei fi solicitat la maximum s-o împărtăşeşti.

Zaharia se pierdu în mulţime. Câteva clipe mai târziu, îl văzu retras într-un colţ, împreună cu Iulieş Livede. Nistor bănuia ce discută cei doi, bănuia şi ce fel de referinţe îi dă Iulieş primului-secretar. Nu lăsase nimic la întâmplare.

Şedinţa fu deschisă de primul-secretar. Acesta spuse câteva cuvinte despre importanţa presei, despre rolul ei în educarea comunistă a maselor, apoi dădu cuvântul lui

Zeno Crişan, secretarul pentru problemele de propagandă şi agitaţie.

Referatul secţiei de propagandă era scurt, combativ şi foarte concret. Greşelile ziarului erau analizate cu asprime. Greutatea criticii cădea asupra secţiei culturale a ziarului şi asupra redactorului şef. Nicio clipă, însă, referatul nu considera greşelile apărute în ziar ca greşeli de concepţie, ca rezultatul unor frământări ideologice care ar exista în redacţie. Ele erau considerate ca manifestări ale lipsei de vigilenţă a conducerii ziarului. Se vorbea în referat despre un spirit sănătos, care concretizează munca redacţiei, şi se dădea ca exemplu un articol de o valoare deosebită, reprodus şi în presa centrală, prin care redacţia răspundea articolului semnat de Dan Vaşani. De asemenea erau enumerate câteva materiale semnate de tineri, materiale de calitate şi cu răsunet în lumea intelectuală. Era menţionat şi numele Corneliei Cernat. Referatul îşi exprima încrederea că redacţia îşi va mări vigilenţa şi va face din ziar o adevărată tribună de idei nobile şi îndrăzneţe.

Se înscriseră mulţi vorbitori pe listă. Nistor nu se grăbi. Voia să fie, dacă se poate, ultimul. Aproape fiecare vorbi mai întâi despre ajutorul pe care-l dăduse ziarul organizaţiilor de partid. Criticile ţinteau în conducerea ziarului şi în special în Mironescu, în redactorul şef. Câţiva amintiră şi numele lui Lucian Severin. Cel mai mânios vorbi secretarul Sfatului Popular Orăşenesc. Acesta aduse acuzaţii atât de aspre ziarului, încât se pomeni întrerupt de primul-secretar:

— Dumneata vrei să răspunzi la criticile aduse Sfatului Popular?... Comitetul Regional, biroul Comitetului Regional apreciază că n-au fost îndeajuns de vehemente şi ascuţite!

Secretarul Sfatului Popular mai spuse câteva cuvinte, apoi se aşeză, transpirat, pe scaun.

Mironescu se aşteptase să fie criticată în primul rând conducerea ziarului. Considera că trebuie să fie criticată.

De aceea nici nu relatase secţiei de propagandă şi agitaţie împrejurările în care apăruse al doilea articol al lui Vaşani. Articolul nu fusese descoperit încă, iar Cosmuş urla cu desperare că văzuse semnătura lui Lucian pe articol. Pe măsură ce criticile se înteţeau la adresa sa şi a lui Lucian, regretele lui Mironescu că nu limpezise întru totul situaţia creşteau. Unii vorbitori ajunseseră, cum se întâmplase cu secretarul Statului Popular, să formuleze acuzaţii injuste. Mironescu aflase mai demult că i se va încredinţa o nouă sarcină în cadrul Comitetului Regional. Şi dacă rămăsese încă la ziar, aceasta se datora faptului că nu i se găsise înlocuitor. Schimbarea lui în aceste condiţii putea fi interpretată defavorabil. De aceea se hotărî să dezvăluie totul, deşi risca prin aceasta să-l condamne pe Cosmuş. În sinea lui era convins că subşeful secţiei nu spune adevărul. Putea deci să înainteze cazul acestuia colegiului de partid.

Când fu anunţat numele lui Nistor, se produse oarecare freamăt în sală. Cu ajutorul presei, Nistor devenise cunoscut şi popular printre membrii comitetului.

Nistor repetă la început criticile referatului, insistând în special asupra articolului, dăunător, despre atitudinea lui Alexandru Severin, pe care-l publicase ziarul. Cu multă subtilitate insinua·că unii dintre cititori, în special muncitorii de la uzina „Drapelul Roşu”, au fost tentaţi să vadă în articol drept *„o răzbunare a lui Lucian Severin împotriva tatălui său”.* „Ceea ce este, bineînţeles greşit – adăugă. Eu cred – continuă Nistor – şi toţi comuniştii de aici cred acest lucru, că presa comunistă reprezintă una din cele mai mari cuceriri ale clasei muncitoare. Ea duce cuvântul partidului în cele mai îndepărtate colţuri, ea scrie cu litere de foc...”

Membrii Comitetului Regional şi invitaţii la şedinţă ascultară surprinşi spusele lui Nistor. Vorbea curgător şi sigur despre sarcinile presei comuniste, despre importanţa cuvântului publicat, despre necesitatea de a se întări necontenit vigilenţa redactorilor, despre

încrederea pe care comuniştii şi nemembrii de partid trebuie s-o aibă în presă. Nistor părea în largul lui. Chiar dacă uneori se poticnea, îşi limpezea imediat ideile, în încheiere, după ce aminti că articolul lui Dan Vaşani însemna o insultă la adresa presei comuniste, spuse, înroşit de emoţie:

— N-avem nevoie de elanuri isterice. Nouă ne trebuie paşii cadenţaţi ai batalioanelor de fier ale proletariatului!

În sală izbucniră aplauze. Privirile admirative ale tuturor erau îndreptate asupra lui. Numai Iulieş Livede se uita altfel spre dânsul. Privirile lui Iulieş erau mai degrabă întrebătoare.

Biţă Gorga era de serviciu la redacţie. Pentru a preîntâmpina orice eventuală greşeală, Mihail Mironescu dublase controlul ziarului. Biţă era de serviciu împreună cu Cornelia.

Se înnoptase. Ultima pagină urma să sosească după un sfert de oră. Biţă Gorga voi să profite de acest răgaz neaşteptat.

— Eşti foarte simpatică, tovarăşă Cornelia. Îmi dai voie să-ţi spun pe nume?

Cornelia zâmbi. Biţă Gorga o amuza prin felul său de a se purta.

— Poţi să-mi spui cum vrei!

— Şi „dragă Cornelia” pot să-ţi spun? Eu de obiceiul meu sunt cam îndrăzneţ.

— Iar eu destul de înţelegătoare.

Gorga considera spusele Corneliei drept o încurajare. Simţea deja cum îl cuprinde emoţia. Îi era însă teamă să nu se aprindă prea tare.

— Dragă Cornelia – îndrăzni el – eşti o fată cum n-am mai întâlnit. Ai toate calităţile posibile. Nici nu-ţi dai seama de ele.

Pe Cornelia mai mult o amuzau declaraţiile lui Biţă Gorga.

— Iar eu am impresia că pozezi cam evident în rolul de

cavaler. Ce-ai spune dacă te-ar asculta nevasta la uşă?

— Dragă Cornelia, pentru tine aş fi în stare să-mi înşel nevasta. E singurul caz...

Gorga o privea prea stăruitor.

— Hai să găsim alt subiect de discuţie – propuse Cornelia.

— De ce? întrebă Gorga surprins.

— Pentru că nu-mi place să fiu jignită. Cred c-ai înţeles, tovarăşe Gorga.

— Adică... vrei să spui c-am fost... necuviincios? N-aş vrea să crezi acest lucru...

— Nici eu n-aş vrea!

Gorga nu ştia ce să mai creadă. La început îşi închipuise că va obţine repede promisiunea unei întâlniri cu dânsa. Îl pusese însă la punct într-un mod care-l ruşina.

— Am crezut... încercă el să se scuze.

— Ai crezut că sunt o gâsculiţă. Cu asta ai început să mă jigneşti. De ce nu te uiţi mai bine la oamenii din jurul tău? Tu în loc să-i vezi aşa cum sunt ei în realitate, îi adaptezi într-o ramă fixă, făcută de tine...

— Am greşit... ştiu...

— N-ai greşit faţă de mine. Sunt obişnuită să opresc greşeala înainte de a se produce. Ai greşit faţă de... Ţi-ai înjosit nevasta, Gorga!... De tine nu mai vorbesc.

Gorga se stinse imediat. Îl cuprinse ruşinea.

— Iartă-mă tovarăşă Cornelia... Îţi promit...

— Să nu-mi promiţi decât un singur lucru: că-mi vei spune în continuare Cornelia. Poţi să adaugi şi „dragă”. Nu mă supăr.

Uşa se deschise şi un tipograf tânăr şi măruntei anunţă cântat:

— Paaginaaaa!

Gorga îi luă pagina udă de pe braţe şi o întinse pe birou. Era pagina a treia. Ştiri, informaţii, câteva continuări şi un reportaj mare nesemnat. Cei doi îşi repartizară câte jumătate de pagină. Niciunul nu

descoperi vreo greşeală. Când îşi schimbaseră locurile, auziră sunând telefonul. Gorga alergă enervat la aparat. Mai mult din curiozitate, Cornelia se uită la el. Gorga nu spunea decât *da.* Dintr-o dată, însă, înfăţişarea sa se schimbă. Receptorul începu să-i tremure în mină.

Când reveni lângă Cornelia, Gorga era palid.

— Ce s-a întâmplat? se sperie Cornelia.

Gorga îşi reveni cu greutate.

— Nu, nimic... adică... a pornit chiar acum spre redacţie...

— Cine?

— Redactorul şef...

— Şi de ce te-ai speriat?

— Noul redactor şef, Cornelia... noul redactor şef... Mihail Nistor... noul redactor şef... Ce-i cu tine?...

Cornelia nu reuşi să-şi biruie ameţeala. Căzu pe un scaun. Făcea eforturi desperate pentru a scoate câteva vorbe:

— Cu cine-ai vorbit?...

— Cu tovarăşul Mironescu... El m-a anunţat... S-a terminat şedinţa... Au plecat spre redacţie...

Cornelia izbuti să-şi revină:

— Dragă Gorga... te rog să citeşti singur pagina... Eu nu mă simt bine... Trebuie să ies la aer. Nu te supăra...

Cornelia îşi îmbrăcă paltonul şi părăsi biroul fără să se mai uite la Gorga. Nu ieşi însă imediat în stradă. Intră într-o altă încăpere şi-l chemă pe Lucian la telefon.

— Mi-i dor de tine, Lucian – şopti Cornelia în receptor. Vreau să ne plimbăm amândoi.

Ieşi în stradă, în aşteptarea lui Lucian. Câteva clipe mai târziu văzu o maşină oprindu-se în faţa redacţiei. Întâi coborî Mironescu, apoi Nistor.

Iulieş Livede părăsi şedinţa Comitetului Regional înainte de a se trage concluziile. Voia să fie punctual la întâlnirea cu Alexandru Severin. Acesta îl aştepta chiar în centrul oraşului, în faţa sediului Comitetului Regional de

Partid.

Amândoi erau atât de emoţionaţi, că porniră spre uzină fără să se salute, fără să schimbe un cuvânt. Mergeau fără să se grăbească, pentru a nu părea ridicoli unul faţă de altul, deşi ar fi vrut să fie de mult la uzină. Poate că ar fi tăcut tot timpul drumului, dacă în faţa parcului nu s-ar fi întâlnit brusc cu Lucian şi Cornelia. Aceştia erau pe cale să intre în parc. Spre uimirea lui, Alexandru Severin îl văzu pe Lucian oprindu-se, parcă în aşteptare. La braţul·său era aceeaşi fată cu care-l mai văzuse odată intrând în parc. Când trecură prin dreptul lor, Severin îl auzi pe Lucian şoptind tremurat:

— Bună seara, tată...

Alexandru Severin nu se opri din mers. Lucian şi Cornelia intraseră în parcul înzăpezit. Alexandru Severin simţea că trebuie păstrat numai acest *„bună seara, tată”.* El însemna totul. Un cuvânt sau un gest mai mult ar fi semănat cu un pocnet de puşcă... Lucian revenise... După atâţia ani de despărţire, Lucian reintra singur în sufletul său...

Iulieş simţi apăsarea puternică a mâinii lui Severin. Îi înţelese starea.

— Se întorc păsările, Alexandre... Se întorc la cuibul vechi...

Spusese cuvintele pe care le simţise pe buzele lui Severin.

— S-au întors... Măi Iulieş... tot s-au întors...

Şi din nou îşi chemă tăcerea în ajutorul emoţiilor.

Uzina era cufundată în întuneric. Numai Nicolae Iuşcă veghea la poartă, trăgând alene din ţigară. Când îi văzu pe Iulieş şi pe Severin, holbă ochii.

— Bună seara!

— Noroc, moş Culaie. Ne dai drumul în uzină?...

Iuşcă nu ieşise din uimirea sa. Ce putea să caute Iulieş în uzină? De bună seamă că avea treburi importante.

— Cum să nu vă dau drumul?... Ştiţi dumneavoastră de ce aţi venit...

— Ştim, moş Culaie, ştim... cheia de la hală e la dumneata?...

— Acolo vă duceţi?... E aici, la poartă... Poftim!

Iulieş luă cheia de la Iuşcă şi pătrunse înaintea lui Severin în curtea uzinei. Nu mai izbutiră să se stăpâneaseă. Porniră amândoi cu paşi repezi spre hală.

— Intră tu întâi, Alexandre! îl pofti Iulieş pe Severin, după ce descuie uşa.

Iulieş îl urmă pe Alexandru, având însă grijă să încuie mai întâi uşa şi să aprindă lumina. Se opriră în faţa maşinii lui Alexandru Severin.

— Aşteaptă numai puţin... – spuse acesta.

Severin se îndreptă spre vestiar. După câteva minute, se întoarse cu un morman de piese neprelucrate în braţe. Deşertă braţul de piese pe masa de lemn de lângă strung. Luă apoi piesă cu piesă, aranjându-le într-o ordine anumită, pe o porţiune de metal care prelungea masa strungului. Iulieş zări, parcă atunci, şi la capătul celălalt al maşinii, o altă prelungire de metal. Severin nu introduse nicio piesă în strung. Le lăsă pe toate în ordinea în care le înşirase. Dădu drumul la maşină...

— Măi Iulieş, haidem mai la o parte – şopti Severin. N-am puterea să văd...

Se îndepărtară amândoi de strung. Se opriră departe, în celălalt capăt al halei. De-abia se auzea până la ei zumzetul maşinii.

Un timp tăcură amândoi.

— Alexandre! şopti Iulieş. Tu-ţi dai seama ce *facem noi acum?...*

— Mi-i teamă, Iulieş...

— Când ai spus prima dată că eşti în stare să faci o maşină care să lucreze... şi tu să stai acasă... nu mi-a venit să cred... Oare lucrează?...

— Mai încet!... se sperie Severin.

— Parc-am fi doi ţânci, măi Alexandre... Parcă zumzăie altfel...

— Ştiu eu... Acum... Ştii tu ce se întâmplă acum?

— Nu ştiu...

— A intrat altă piesă în strung... Auzi?... Zumzăie ca înainte...

— De unde ştii tu?...

— Dac-am făcut-o eu!

— Păi nu-i prima oară când funcţionează?...

— Nu, Iulieş... De câte ori a mers... şi de câte ori a stat... De ani de zile...

. . . . . .

— Tu crezi că numai am văzut-o, Iulieş?... Am şi auzit-o... În fiecare minut sună altfel... Auzi?... Acum iar a intrat o piesă...

— Cât vrei să rămânem aici?...

— Până se termină piesele... până se opreşte... Se opreşte singură...

— Când nu mai auzim zumzăitul?...

— Când nu-l mai auzim... Dacă vrei, pot să-ţi spun... Până acum s-au făcut...

— Nu!... Să nu-mi spui...

— Eu socotesc după bătăile inimii, Iulieş... Şi s-a întâmplat ca azi să fiu cu adevărat fericit... L-ai auzit pe Lucian? Eu am ştiut c-o să se întâmple...

— Alexandre, voiam de mult să-ţi spun ceva...

Severin simţi că Iulieş se codeşte... Auzi intrând o nouă piesă în maşină...

— Spune, Iulieş...

— De mult îmi pusesem în gând... Azi... pentru că tu eşti fericit... aş vrea să fiu şi eu... adică nu eu... dar ce să fac dacă aşa simt...

Alexandru Severin îl apucă pe Iulieş de braţ:

— Am vrut să-mi spui tu... Eu n-am îndrăznit... Am crezut... Şi Simina m-a sfătuit să te las pe tine întâi...

— Alexandre... tu o să mă crezi... ştii ce simt acum?... Ce-ai simţit tu astă-seară când l-ai regăsit pe Lucian...

— Şi tu o să mă crezi, Iulieş... Mi s-au împlinit atâtea astăzi!... Am ştiut c-o să se întâmple şi asta... Simina ştia...

— Am vrut să-ţi strâng mâna, Alexandre... *Dar noi doi ne-am strâns-o întotdeauna ca doi comunişti.*

. . . . . .

— Acum încep să deprind şi eu zgomotul... Iar a intrat o piesă... Auzi?

Alexandru Severin îi apucă din nou braţul lui Iulieş:

— Nu mai sunt multe...

Iulieş îi auzi parcă bătăile inimii:

— La ce te gândeşti tu acum, Alexandre?...

— La ce mă gândesc?... Vezi tu... Când eram mic, am prins un iepuraş... un puişor... Doream cu patimă să mă joc cu un iepuraş... Văzusem nişte copii. Am trecut pe uliţă cu el în mână... Şi s-a repezit unul mai mic decât mine înaintea mea... M-a rugat să-i dau lui iepuraşul... *iepuraşul meu...* A început să plângă... Plângea sărmanul... şi era mic... l l-am dat... Am fugit pe câmp... m-am trântit în iarbă şi am început şi eu să plâng... Dorisem atât de mult să mă joc cu un iepuraş...

Iulieş simţi că-i vin lacrimi în ochi. Îl apucă de braţ pe Severin:

— Şi maşina?...

— Maşina nu e numai a mea... Ce-aş fi făcut dacă atâţia oameni n-ar fi scris în cărţi despre ea?... Maşina e a noastră...

— Ai auzit?...

Severin nu răspunse. Îşi aminti din nou întâlnirea cu Lucian. „Bună seara, tată...” Ce s-ar fi făcut el cu maşina dacă Lucian nu i-ar fi dat „bună seara”?... Sau dacă Iulieş n-ar fi rostit *dorinţa* sa?

— Iulieş!... Tu ai văzut cum zboară cocorii?... Întotdeauna, unul mai puternic şi mai bătrân e în frunte... El îi duce în depărtări... El înfruntă, întâiul, vânturile...

Iulieş îl înţelese:

— I-am văzut, Alexandre, ştiu...

. . . . . .

Se produse o nouă schimbare în zumzăitul strungului. Severin îl apucă pe Iulieş de braţ:

— Să mergem încet...

Porniră amândoi spre strung. Mergeau în vârfurile picioarelor...

Când ajunseră la câţiva paşi de maşină, auziră un zgomot neobişnuit. Apoi linişte...

Iulieş se sperie:

— Ce s-a întâmplat?...

— Nimic... S-a oprit maşina... Singură.

Se opriseră şi ei, fără să-şi fi dat seama.

— Adică, gata? S-au terminat piesele?... întrebă Iulieş.

Se apropiară de strung. Pe masa de metal nu se mai zărea nicio piesă. La capătul celălalt al strungului se aflau însă, într-o aliniere desăvârşită, piesele prelucrate. Străluceau ca nişte bijuterii în lumina slabă a halei.

Severin luă o piesă. Luă şi Iulieş una. Fiecare piesă trecuse prin câteva operaţii.

— Am izbutit! spuse Alexandru Severin.

Vocea acestuia i se păru prea calmă lui Iulieş.

Ridică privirile spre Severin şi mai avu timpul să-i vadă ochii scăldaţi în lacrimi.

Alexandru Severin încremenise lângă strung. Îşi ridică privirile în sus. Părea acelaşi dintotdeauna.

Iulieş îşi duse încet mâna la piept.

Parcul era pustiu. Era alb şi pustiu. Constelaţiile de deasupra lui arătau că se apropie miezul nopţii. Copacii păreau retezaţi din trunchi. Coroanele lor se topeau în albul zăpezii.

Lucian şi Cornelia se opriseră undeva, pe alee.

— Numai aici ne-am sărutat, Cornelia...

Cornelia îl prinse pe Lucian de gât şi-i apropie buzele.

Porniră din nou, ţinându-se de mâini. Liniştea îi silea să meargă încet, şi mereu.

Cornelia nu-i spusese nimic lui Lucian. Se hotărâse să-i spună în altă zi. Voia să fie fericită în noaptea asta. Voia să se cufunde până în adâncul fericirii... De mâine... Poate chiar mâine îi va spune lui Lucian. Nu se va mai duce la

redacţie. Va trebui, pentru un timp, să se despartă de dânsul. Nu ştia ce va face. Poate că se va duce la profesorul Florian... Cu Nistor, însă, nu voia să se întâlnească. Şi dacă Nistor va afla...

Lucian o simţi alipindu-se de el.

— Aş vrea să fii puternic, Lucian! Să nu te poată învinge nimeni! Spune „nu”, *Lucian.* Nu te va învinge nimeni!

— De ce mă întrebi?...

— Întrebi ca un copil, dragul meu... Mi-a venit ideea să te întreb... Crezi că orice întrebare e determinată de *ceva?*

— Până şi întrebarea aceasta, Cornelia, care pare, poate, cea mai gratuită.

— Şi eu cred, Lucian... Dar nu vreau să-ţi răspund... Îmi dai voie?

— Dacă nu ţi-aş da voie, mi-ai răspunde?

— Da!

— Îţi dau voie, Cornelia. Tu ştii întotdeauna ce trebuie să faci.

Cornelia se cutremură în adâncul ei.

— Odată n-am ştiut... Poate c-a fost singura dată din viaţa mea...

— Erai mică...

— Eram nebună...

— Ştii cine te iubeşte foarte mult, Cornelia?

— Tu!

— Nu! Eu nu te iubesc. *Eu simt ce simţi tu.*

Cornelia închise ochii.

— Eu te iubesc atât de mult, Lucian, c-aş fi în stare *chiar să te înşel* dac-aş şti că prin aceasta îţi salvez viaţa.

Lucian închise ochii.

— Te iubeşte cineva foarte mult, draga mea... Mironescu... Spune c-ai înviorat şi redacţia, şi ziarul...

— Nu vreau, Lucian! se înfioră Cornelia. Nu mai îmi place la ziar... Aş vrea să plec.

Lucian se opri speriat. Se sperie şi Cornelia de

momentul pe care şi-l alesese.

— Cornelia! Cum poţi să spui asemenea vorbe?... Eu de-abia acum...

— Am glumit, Lucian!... Ba nu... Am vrut să te încerc.

— Să nu mai spui asemenea vorbe.

Cornelia nu-i răspunse.

Se apropiau de poarta parcului. Lucian retrăi întâlnirea cu tatăl său. Tatăl său nu-i răspunsese prin vorbe. Dar îi răspunsese. Îi răspunsese aşa cum dorise, aşa cum presimţise, aşa cum ştiuse. Un cuvânt sau un gest în plus ar fi semănat cu un pocnet de puşcă. Tatăl său rămăsese acelaşi. Şi-l primise ca atunci când se întorcea din vacanţe, sau de la facultate...

— Vreau să-l cunosc pe tatăl tău, Lucian. Parcă mi-i frică de dânsul...

— Îl vei cunoaşte... Şi vei vedea că n-are asemănare... Şi te va iubi mult, draga mea... Am fost atât de nedrept cu el... Poate de aceea l-am părăsit... ca să mă conving că nu există alt om care să-i ia locul, care să fie atât de bun ca el...

Ieşiră din parc. Era târziu. Strada era pustie. Începuse să fulguiască... În câteva minute, fulgii se înmulţiră. Erau mari şi deşi.

— Am vrut atât de mult să ne plimbăm prin fulgi! şopti Cornelia. Sunt atât de obraznici şi de jucăuşi! Mai ales cei mari...

— Sunt blânzi şi sfioşi...

— Eşti un copil, Lucian. Ia încearcă să prinzi unul. Să vezi cum fuge. Iar dacă-i laşi în pace, se strecoară imediat pe gât... Vreau să prind unul cu buzele...

— L-am prins eu...

— Era al meu... Ţi-l iau...

Lucian i-l oferi singur.

— Recită-mi o poezie, Lucian! Dar să nu spui că ţi-e teamă. Spune-mi-o numai mie.

— N-am scris *poezii...*

— Spune-mi, Lucian!... Dacă mi-ai cere tu mie, deşi

într-adevăr n-am scris poezii, cred că aş avea puterea s-o fac pe loc...

— Mi-i teamă, Cornelia...

— Ştiu... Dar totuşi, spune... Să nu fie una despre iarnă... N-ar putea să fie atât de frumoasă ca iarna aceasta prin care trecem acum... Spune-mi una despre primăvară... Vreau să-mi închipui că suntem în acelaşi loc, primăvara... Ce ciudat! *Vom avea şi o primăvară*... Spune, Lucian!

Lucian îşi apropie gura de urechea Corneliei şi începu să-i şoptească versuri despre primăvară.

— Vreau mulţi fulgi, Lucian... E cald...

Lucian o strânse în braţe şi o sărută. Erau chiar pe strada Corneliei.

Se opriră în faţa casei. Ningea mereu, cu fulgi mari, groşi. Părul lui Lucian se albise.

— Lucian, noi nu vom îmbătrâni! Nu mi te pot închipui bătrân. Numai aşa cum arăţi acum. Vreau să-ţi dai jos zăpada de pe cap. Să nu răceşti, dragul meu.

— Tot se va aşterne alta, Cornelia...

— Nu se va aşterne alta, pentru că vii la mine.

Cornelia scutură zăpada de pe părul lui Lucian.

Îi suflă şi fulgii din sprâncene.

— Acum să mă cureţi şi tu de zăpadă... Dar să te fereşti să-mi alunece pe gât... Nu-mi place... Au!... N-ai fost atent! Haide, Lucian!

Cornelia descuie uşa blocului şi-l aşteptă pe Lucian să intre.

— Să mergi în vârful picioarelor!

Lucian se simţi cuprins de o emoţie nelămurită. Urcă scările tremurând. Se dezbrăcară în vestibul, pe întuneric.

În cameră era cald şi plăcut. Cornelia aprinse toate luminile. Lucian o strânse la piept cu putere. Cornelia îi înconjură gâtul cu braţele.

— Dragul meu...

Se smulse însă repede din strânsoarea lui. Îl aşeză pe un fotoliu şi începu să-l privească, parcă pentru a şi-l

întipări pentru totdeauna în minte.

— Lucian! Mi-ai spus că *simţi ceea ce simt şi* eu... În fiecare clipă, Lucian?

Lucian se sculă de pe fotoliu, îşi plimbă mâinile pe faţa Corneliei, pe gâtul ei, pe umerii ei, pe braţele ei, pe coapsele ei. Începu s-o dezbrace cu gesturi blânde. O luă apoi, goală, în braţe, şi o aşeză pe pat. Îngenunche în faţa patului, alipindu-şi capul de pieptul ei.

Cornelia închise ochii:

— Vom avea şi o primăvară, Lucian?..

. . . . . .

Afară fulgii cădeau, totuşi, sfioşi şi blânzi.

SFÂRŞITUL VOLUMULUI 1